CORPUS FONTIUM HISTORIAE BYZANTINAE

CONSILIO SOCIETATIS INTERNATIONALIS STUDIIS BYZANTINIS PROVEHENDIS DESTINATAE EDITUM

VOLUMEN L

MICHAELIS ATTALIATAE HISTORIA

RECENSUIT
EUDOXOS TH. TSOLAKIS

SERIES ATHENIENSIS

EDIDIT
ACADEMIA ATHENIENSIS

INSTITUTUM LITTERARUM GRAECARUM ET LATINARUM STUDIIS DESTINATUM

ATHENIS MMXI

MICHAELIS ATTALIATAE HISTORIA

RECENSUIT
EUDOXOS TH. TSOLAKIS

ACADEMIA ATHENIENSIS
INSTITUTUM LITTERARUM GRAECARUM ET LATINARUM
STUDIIS DESTINATUM

ATHENIS MMXI

ISBN 978-960-404-212-8

Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Γραμματείας
Ἀναγνωστοπούλου 14 - 10673 Ἀθήνα

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ
ΤΩΝ
PAUL LEMERLE
ΚΑΙ ΝΙΚΟΥ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια μὲ ἀπασχολοῦσε, κοντὰ στὰ ἄλλα, καὶ ἡ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη. Ἡ καθυστέρηση τῆς ὁλοκλήρωσής της δὲν ὀφείλεται μόνο σὲ προσωπικὲς περιπέτειες καὶ σὲ κάποιες «θύραθεν» ἀντιξοότητες ἀλλὰ καὶ στὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐργασίας εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας κάποια κείμενα καὶ μελέτες ποὺ ἔπρεπε βέβαια νὰ λάβω σοβαρὰ ὑπόψη μου. Ἀναφέρω τὴ διπλωματικὴ ἔκδοση τῆς *Διατάξεως* τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη (P. Gautier), τὴ διεξοδικὴ ἀνάλυση καὶ μελέτη της (P. Lemerle), τὴ μετάφραση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη στὰ νεοελληνικὰ μὲ τὶς παρατηρήσεις ποὺ τὴ συνοδεύουν (Ἰ.Δ. Πολέμης), καὶ τέλος τὴν πρόσφατη ἔκδοση τοῦ κειμένου ποὺ μὲ ἀπασχολοῦσε (Inm. Pérez Martin).

Στὴν πολύχρονη αὐτὴ ἐρευνητική μου προσπάθεια εἶχα τὴν πρόθυμη συμπαράσταση πολλῶν προσώπων ποὺ μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο μὲ βοήθησαν νὰ ξεπεράσω προβλήματα καὶ δυσκολίες, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη.

Θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ εὐχαριστήσω, ὅσο πιὸ θερμὰ γίνεται, τὴ συνάδελφο Νίκη Παπατριανταφύλλου - Θεοδωρίδη ποὺ μαζὶ μὲ τὸν σύζυγό της καὶ συνάδελφο Χρ. Θεοδωρίδη –ἔφυγε πρόσφατα ἀφήνοντας πίσω του ἕνα δυσαναπλήρωτο κενὸ στὴν ἔρευνα, ὅπως τὴν ὑπηρετοῦσε, καὶ τὴ μνήμη του σ' ὅλους ἐμᾶς ποὺ τὸν ἀγαπούσαμε– γιὰ τὴν προθυμία τους νὰ μὲ βοηθήσουν κάθε φορά, καὶ ἦταν πολλὲς οἱ περιπτώσεις ποὺ χρειάστηκα τὴ συνδρομή τους· γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους καὶ τὸν συνάδελφο Αἰμ. Μαυρουδή. Νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὸν συνάδελφό μου, παρόλο ποὺ μοῦ ζήτησε νὰ μὴν τὸ ἀναφέρω, γιὰ τὸν κόπο στὸν ὁποῖο τὸν ὑπέβαλα νὰ διορθώσει, ὅπου ἦταν ἀναγκαῖο, τὰ λατινικά μου. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ τὸν φιλόλογο Ἰωάννη Ντεληγιάννη. Ὅ,τι λάθος ἐνδεχομένως παρέμεινε, βαρύνει ἀποκλειστικά, βέβαια, ἐμένα. Εὐχαριστῶ ἀκόμη καὶ τὴν Elena Herrero Goméz ποὺ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ μεταφράσει ὅ,τι τῆς ζήτησα ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγὴ ποὺ συνοδεύει τὴν ἔκδοση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη ἀπὸ τὴν Inm. Pérez Martin.

Πρέπει νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὸ προσωπικὸ τῆς Γραμματείας καὶ τοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ Τομέα ΜΝΕΣ τοῦ τμήματος Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ ποὺ μὲ φιλόξενη πάντα διάθεση καὶ συγκινητικὴ προθυμία μὲ βοηθοῦσε ὅταν ἐπισκεπτόμουν τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Σπουδαστηρίου.

Ἐκφράζω τὶς θερμές μου εὐχαριστίες στὸν συνάδελφο καὶ ἀκαδημαϊκὸ Ἀθανάσιο Καμπύλη ποὺ εἶχε τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν καλοσύνη νὰ διαβάσει ὁλόκληρη τὴν ἐργασία μου, νὰ συζητήσει μαζί μου διάφορα προβλήματά της καὶ νὰ προτείνει βελτιώσεις της· νὰ εἰσηγηθεῖ ἐπιπλέον ὡς Ἐπόπτης τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Γραμματείας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὴ δημοσίευσή της στὴ σειρὰ CFHB, Series Atheniensis. Εὐχαριστῶ τὸν πρόεδρο καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ ἀποδέχτηκαν τὴν πρότασή του, ὅπως εὐχαριστῶ καὶ τὴ Σύγκλητο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εὐχαριστῶ ἀκόμη τὸν διευθυντὴ Κωνσταντῖνο Οἰκονομάκο καὶ τοὺς ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου, τὸν Ἀθανάσιο Στεφανὴ καὶ τὴν Ἑλένη Παππᾶ γιὰ τὴν προθυμία, τὴν εὐγένεια καὶ τὴν καλοσύνη τους.

Θὰ ἤθελα, ἀκόμη, νὰ εὐχαριστήσω θερμὰ τὸ τυπογραφεῖο ΣΤΟΙΧΕΙΑΓΡΑ τῶν ἀδελφῶν Παπαδάκη ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου, γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὴ φροντίδα τους καὶ ἰδιαίτερα τὴ Μαρία Μασμανίδου γιὰ τὴν προσοχὴ καὶ τὴν ὑπομονὴ μὲ τὶς ὁποῖες ἀντιμετώπισε τὶς ποικίλες δυσκολίες ποὺ παρουσιάζουν παρόμοιες ἐκδόσεις.

Τέλος, εὐχαριστῶ ἀπὸ βάθους καρδίας καὶ τὴ φιλόλογο Βασιλικὴ Κουφοπούλου, τὴ γυναίκα μου, γιὰ τὴ συμπαράστασή της, τὴν ἀμέριστη βοήθειά της καὶ τὴν κριτική της διάθεση ὅταν συζητούσαμε προβλήματα κατὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐργασίας.

Ἄνω Ραβένια Ἰωαννίνων
Φθινόπωρο 2009

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Ἀτταλειάτης, Ἱστορία: Michaelis Attaliotae Historia. Recognovit Imm. Bekkerus, Bonnae MDCCCLIII.

Βαρναλίδης, Ὁ θεσμός: Βαρναλίδης Σωτ. Λ., Ὁ θεσμὸς τῆς χαριστικῆς (δωρεᾶς) τῶν μοναστηρίων εἰς τοὺς Βυζαντινούς, (ΚΒΕ, Βυζαντινὰ κείμενα καὶ μελέται 21), Θεσσαλονίκη 1985.

Βρυέννιος (Bryennius): Nicéphore Bryennius, Histoire. Introduction, Texte, Traduction et Notes par Paul Gautier, CFHB IX, Bruxelles 1975.

Χωνιάτης, Ἱστορία (Niceta Choniata): Nicetae Choniatae Historia, recensuit Ioannes Aloysius van Dieten, CFHB XI/1, 2, Berolini et Novi Eboraki MCMLXXV.

Colonna, Gli storici: Colonna M.E., Gli storici bizantini dal IV al XV secolo, I. Storici profani, Napoli 1956.

Devreesse, Catalogue: Catalogue des manuscrits grecs. II. Le fonds Coislin par R. Devreesse, Paris MCMXLV.

Dölger, Regesten: Dölger F., Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453, München-Berlin 1924-1960. 2. Teil. Regesten von 1025-1204, München - Berlin 1925.

Gautier, La Diataxis: Gautier P., La Diataxis de Michel Attaleiate, REB 39, 1981, 5-143.

Gautier, Le dossier: Gautier P., Le dossier d'un haut fonctionnaire d'Alexis 1er Comnène. Manuel Straboromanos, REB 23, 1965, 168-204.

Grégoire, Traduction: Michel Attaleiatès, Histoire. Traduction française par Henri Grégoire, Byz. 28, 1958, 325-362.

Grumel, La chronologie: Grumel V., La chronologie (Traité d'études byzantines I), Paris 1954.

Hunger, Die hochsprachliche Literatur: Hunger H., Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner (Byzantinisches Handbuch im

	Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft, 5. Teil) 1-2 Band, München 1978. [Ἑλληνικὴ μετάφραση, τ. Α΄-Γ΄ (ΜΙΕΤ), Ἀθήνα 1987-1994].
Janin, Constantinople^{2}:	Janin R., Constantinople byzantine. Développement urbain et répertoire topographique, 2e édition (Archives de l'Orient chrétien 4A), Paris 1964.
Janin, La géographie^{2}:	Janin R., La géographie ecclésiastique de l'empire byzantin. La siège de Constantinople et le patriarcat oecuménique. T. III Les églises et les monastères, 2e édition (Institut français d'études byzantines), Paris 1969.
Janin, Les églises:	Janin R., Les églises et les monastères des grands centres byzantins (Bithynie, Hellespont, Latros, Galèsios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), (Institut français d'études byzantines), Paris 1975.
Karathanasis:	Karathanasis D.K., Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen Schriften des Michael Psellos, des Eustathios und des Michael Choniates sowie in anderen rhetorischen Quellen des XII. Jahrhunderts, München 1936.
Krumbacher, Geschichte:	Krumbacher K., Geschichte der byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527-1453) (Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft IX/I), 2. Aufl., München 1897. [Ἑλληνικὴ μετάφραση Γ. Σωτηριάδου, Ἱστορία τῆς βυζαντηνῆς λογοτεχνίας, τ. Α΄-Γ΄, Ἀθῆναι 1897-1900].
Lascaris, Epistulae:	Theodori Ducae Lascaris Epistulae CCXVII nunc primum edidit N. Festa, Firenze 1898.
Lemerle, La Diataxis:	Lemerle P., Cinq études sur le XIe siècle byzantin (Le monde byzantin) CNRS, Paris 1977. La Diataxis de Michel Attaleiate (Mars 1077), σσ. 65-112.
Μανασσῆς, Σύνοψις Χρονικὴ (Manasses, Brev. Chron.):	Constantini Manassis Breviarium Chronicum, recensuit Odysseus Lampsidis, CFHB XXXVI/I, Athenis MCMXCVI.

Martin, Ataliates:	Miguel Ataliates, Historia. Introducción, edición, traducción y comentario de Inmaculada Pérez Martin, Nueva Roma 15, Madrid 2002.
Mitylenaios, Gedichte:	Die Gedichte des Christophoros Mitylenaios. Herausgegeben von Eduard Kurtz, Leipzig 1903.
Moravcsik, Byzantinoturcica^{2}:	Moravcsik Gy., Byzantinoturcica, I., 2. Aufl., Berlin 1958.
Nissen, Die Diataxis:	Nissen W., Die Diataxis des Michael Attaleiates von 1077. Ein Beitrag zur Geschichte des Klosterwesens im byzantinischen Reich, Iena 1894.
Oikonomidès, Le serment:	Oikonomidès N., Le serment de l'imperatrice Eudocie. Un épisode de l'histoire dynastique de Byzance, REB 21, 1968, 101-128.
Oikonomidès, Les listes:	Oikonomidès N., Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles (Le monde byzantin) CNRS, Paris 1972.
Ostrogorsky, Geschichte:	Ostrogorsky G., Geschichte des byzantinischen Staates (Handbuch der Altertumswissenschaft XII/1,2), 3. Aufl., München 1963. [Ἑλληνικὴ μετάφραση Ἰ. Παναγόπουλου, Ἱστορία τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, τ. Α΄-Γ΄, Ἀθήνα 1978-1981].
Pertusi, Per la critica:	Pertusi A., Per la critica del Testo della «Storia» di Michele Attaliate, JÖBG VII, 1958, 59-73.
Polemis, Notes:	Polemis D.I., Notes on Eleventh-Century Chronology (1059-1081), BZ 58, 1965, 60-76.
Πολέμης, Μετάφραση:	Πολέμης Ἰ.Δ., Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης, Ἱστορία. Μετάφραση - Εἰσαγωγὴ - Σχόλια (Κείμενα βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας 8), Ἐκδόσεις Κανάκη, Ἀθήνα 1997.
Revilla, Catálogo:	Revilla P.A., Catálogo de los Códices Griegos de la Biblioteca de el Escorial, T. I., Madríd 1936.
Röckl, Studien:	Röckl S., Studien zu byzantinischen Geschichtsschreibern I., Blätter für das Bayer. Gymnasialschulwesen 20, 1884, 277-282.
Σκυλίτζης (Scylitzes):	Thurn Io., Ioannis Scylitzae, Synopsis Historiarum. Editio princeps, CFHB 5, Berolini et Novi Eboraci MCMLXXIII.
Συνέχεια (Skyl. Cont.):	Ἡ Συνέχεια τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου

	Σκυλίτση (Ioannes Skylitzes Continuatus), ἔκδ. Εὐδόξου Θ. Τσολάκη, (ΙΜΧΑ 115), Θεσσαλονίκη 1968.
Thurn, Textgeschichtliches:	Thurn H., Textgeschichtliches zu Michael Attaleiates, BZ 57, 1964, 293-301.
Tsolakis, Aus dem Leben:	Tsolakis E. Th., Aus dem Leben des Michael Attaleiates (seine Heimatstadt, sein Geburts - und Todesjahr), BZ 58, 1965, 3-10.
Τσολάκης, Χρονολογικά:	Τσολάκης Εὔδ. Θ., Χρονολογικὰ προβλήματα στὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, Ἑλληνικὰ 20, 1967, 413-419.
Tsolakis, Das Geschichtswerk:	Tsolakis E.Th., Das Geschichtswerk des Michael Attaleiates und die Zeit seiner Abfassung, Βυζαντινὰ 2, 1970, 251-268.
Τσολάκης, Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως:	Τσολάκης Εὔδ. Θ., Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Νικηφόρου Γ΄ Βοτανειάτη, Ἑλληνικὰ 27, 1974, 150/151.
Τσολάκης, Κάποια προβλήματα:	Τσολάκης Εὐδ., Κάποια προβλήματα της «Διατάξεως» του Μιχαήλ Ατταλειάτη (Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά, Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου - 3 Απριλίου 1987, 27-36), Θεσσαλονίκη, ΚΒΕ, 1988.
Ζωναρᾶς (Zonaras):	Ioannis Zonarae Epitomae Historiarum, Libri XIII-XVIII. Ed. Theod. Büttner-Wobst, Bonnae 1897.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
(ΕΠΙΛΟΓΗ)

Ahrweiler H., Charisticariat et autres formes d'attribution de fondations pieuses au Xe-XIe siècles, Zb. Rad. 10, 1967, 1-27.

— Recherches sur la société byzantine au XIe siècle: nouvelles hiérarchies et nouvelles soladarités, TM 6, 1976, 99-114.

Βλ. καὶ Glycatzi-Ahrweiler H.

Amande C., L'encomio di Niceforo Botaniate nell'Historia di Attaliate: modelli, fonti, suggestioni letterarie, Serta historia antiqua 2, 1989, 265-286.

Angold M., The Byzantine State on the Eve of the Battle of Manzikert, Byz. Forsch. 16, 1991, 9-34.

Antoniadis-Bibicou H., Note sur l'un des signataires du chrysoboulle de Michel VII Doucas en faveur de Robert Guiscard: Κωνστάντιος ου Κωνσταντῖνος?, REB 23, 1965, 244-251.

Bănescu N., Unbekannte Statthalter der Themen Paristrion und Bulgarien: Romanos Diogenes und Nikephoros Botaneiates, BZ 30, 1929/30, 439-444.

Βαρζὸς Κ., Ἡ Γενεαλογία τῶν Κομνηνῶν, τ. Α΄-Β΄, (ΚΒΕ, Βυζαντινὰ κείμενα καὶ μελέται 20^{A-B}), Θεσσαλονίκη 1984.

Βρανούση Ἔ.Α., Οἱ ὅροι «Ἀλβανοί» καί «Ἀρβανῖται» καὶ ἡ πρώτη μνεία τοῦ ὁμώνυμου λαοῦ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, Σύμμεικτα 2, 1970, 207-254.

Cahen C., La campagne de Mantzikert d'après les sources musulmanes, Byz. 9, 1934, 628-642.

— La première pénétration turque en Asie Mineure, seconde moitié du XIe siècle, Byz. 18, 1948, 5-67.

— Qutlumush et ses fils avant l'Asie Mineure, Der Islam 39, 1964, 14-27.

Canard M., La campagne arménienne du sultan seljuqide Alp Arslan et la prise d'Ani en 1064, Revue des Études Armeniennes n.s. 2, 1965, 239-259.

Chalandon F., Histoire de la domination normande en Italie et en Sicile, A-B, Paris 1907 (ἀνατύπ. New York 1960).

Cheynet J.C. - Vannier J.F., Études prosopographiques, (Byzantina Sorbonensia 5), Paris 1986.

Cresci L.R., Cadenze narrative e interpretazione critica nell'opera storica di Michele Attaliate, REB 49, 1991, 197-218.

— Anticipazione e possibilità: moduli interpretativi della Storia di Michele Attaliata. Storia e tradizione culturale a Bisanzio fra XIe e XIIe secolo, (Atti della prima giornata di studi bizantini, Italoellenica Quaderni 3, 71-96), Napoli 1993.
— Categorie autobiographiche in storici bizantini. Categorie linguistiche e concettuali della storiografia bizantina, (Atti della quinta giornata di studi bizantini, 125-147), Napoli 2000.
— Michele Attaliata e gli ἔθνη scitici, Nea Rhome 1, 2004, 185-207.
Dagron G., Quand la terre tremble, TM 8, 1981, 87-103.
Diaconu P., Les Petchénegues au Bas-Danube, (Bibliotheca historica Romaniae 27), Bucarest 1970.
Duyé N., Un haut fonctionnaire byzantin du XIe siècle. Basile Malesès, REB 30, 1972, 167-178.
Fourlas A.A., Attaleiates Michael, Lexicon des Mittelalters I, 6, 1177.
Gautier P., Monodie inédite de Michel Psellos sur le basileus Andronic Doukas, REB 24, 1966, 153-170.
Gay J., L'Italie méridionale et l'empire byzantin depuis l'avènement de Basile 1er jusqu'à la prise de Bari par les Normands (867-1071), Paris 1904 (ἀνατύπ. 1960).
Glycatzi-Ahrweiler H., Recherches sur l'administration de l'empire byzantin aux IXe-XIe siècles, BCH 84, 1960, 1-111.
Guilland R., Études sur l'histoire administrative de l'empire byzantin, les commandants de la garde impériale, l'ἐπὶ τοῦ στρατοῦ et le juge de l'armée, REB 18, 1960, 79-96.
Guillaume de Pouille, La Geste de Robert Guiscard. Édition, traduction, commentaire et introduction par Marguerite Mathieu, (Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici, Testi 4), Palermo 1961.
Hinterberger M., Φόβω κατασεισθείς. Τα πάθη του ανθρώπου και της αυτοκρατορίας στον Μιχαήλ Ατταλειάτη. Το αιτιολογικό σύστημα ενός ιστοριογράφου του 11ου αιώνα, The Empire in Crisis (?). Byzantium in the 11th Century (1025-1081), 155-167, National Hellenic Research Foundation, Athens 2003.
Janin R., Les Francs au service des Byzantins, EO 29, 1930, 61-72.
Καρπόζηλος Ἀπόστ., Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, τ. Γ΄, (11ος - 12ος αἰ.), Ἀθήνα 2009. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης, σ. 187-238.
Kazhdan A., Attaleiates Michael, Oxford Dictionary of Byzantium 1, 229, Oxford University Press 1991.
Kazhdan A. - Franklin S., Studies of Byzantine Literature of the eleventh and twelfth Centuries, Cambridge - Paris 1984. The social views of Michael Attaleiates, 23-86. [Ἑλληνικὴ μετάφραση Μαριάννας Αὐγερινοῦ -Τζιώγα, Ἀθήνα 2007 (Οἱ κοινωνικὲς ἀπόψεις τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, σ. 27-96)].

Kühn H.J., Die byzantinische Armee in 10. und 11. Jahrhundert. Studien zur Organisation der Tagmata, (Byzantinische Geschichtsschreiber, Ergänzungsband 2), Wien 1991.
Laurent J., Byzance et Antioche sous le curopalate Philarète, Revue des Études Arméniennes 9, 1929, 61-72.
— Byzance et les Turcs seldjoucides dans l'Asie occidentale jusqu'en 1081, Nancy-Paris 1919.
— Le duc d'Antioche Khatchatour 1068-1072, BZ 30, 1929/30, 405-411.
Laurent V., La chronologie des gouverneurs d'Antioche sous la seconde domination byzantine, Mélanges de l'Université Saint-Joseph 38/II, 1962, 221-254.
Leib B., Jean Doukas, césar et moine, An. Boll. 68, 1950, 163-180.
— Nicéphore III Botaneiatès (1078-1081) et Marie d'Alanie, Actes du VIe Congrès international d'études byzantines, vol. I, 129-140, Paris 1950.
— Un basileus ignoré: Constantin Doukas (v. 1074-1094), Bsl. 17, 1956, 341-359.
Leontiades I.G., Die Tarchaneiotae. Ein prosopographisch-sigillographische Studie, (ΚΒΕ, Βυζαντινὰ κείμενα καὶ μελέται 27), Θεσσαλονίκη 1998.
Liubarskij J.N., Sobre la composición de la obra de Miguel Ataliates, Erytheia 11/12, 1990/91, 49-54.
— Miguel Ataliates y Miguel Pselo (Ensayo de una breve comparación), Erytheia 16, 1995, 85-95.
Λουγγής Τηλ. Κ., Χρονικόν περί της αναιρέσεως του Αποβασιλέως κύρου Μιχαήλ του Καλαφάτου, του γεγονότος καίσαρος και των κατ'αυτήν συμβάντων, Βυζαντιακὰ 18, 1998, 73-104.
Malamut E., L'image byzantine des Petchénègues, BZ 88, 1995, 105-147.
Markopoulos Ath., The Portrayal of the Male figure in Michael Attaleiates, The Empire in Crisis (?). Byzantium in the 11th Century (1025-1081), 215-230, National Hellenic Research Foundation, Athens 2003.
Mathieu M., Une source negligée de la bataille de Mantzikert. Les «Gesta Roberti Wiscardi» de Guillaume d'Apulie, Byz. 20, 1950, 89-103.
Mercati G., Confessione di fede di Michele categumeno del Monastero fondato da Michele Attaliate, OCP 21, 1955, 265-273.
Moravcsik Gy., Byzantinoturcica. I. Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker, II. Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen, 2. Aufl., Berlin 1958.

Oikonomidès N., Recherches sur l'histoire du Bas-Danube aux Xe-XIe siècles. La Mesopotamie de l'Occident, RESEE 3, 1965, 57-79.

— L'organisation de la frontière orientale de Byzance aux Xe-XIe siècles et le Tactikon de l'Escorial, Actes du XIVe Congrès International d'Études Byzantines I, 285-302, Bucureşti 1974.

Polemis D., The Doukai. A Contribution to Byzantine Prosopographie, (Univ. of London, Hist. Studies 22), London 1968.

Ramsay W.M., The Historical Geography of Asia Minor, Royal Geographical Society, Supplementary Papers IV, London 1890.

Rouillard G., Une etymologie (?) de Michel Attaliate, Revue de Philologie 16, 1942, 63-66.

Shepard J., Isaac Comnenus' Coronation day, Bsl. 38, 1977, 22-30.

Stănescu E., La crise du Bas-Danube byzantin au cours de la seconde moitié du XIe siècle, Zb. Rad. 9, 1966, 49-73.

Svoronos N., Société et organisation intérieure dans l'Empire byzantin au XIe siècle: Les principaux problèmes, Proceedings of the 13th International Congress of Byzantine Studies, Main Papers XII, 371-389, Oxford 1966.

— Remarques sur les structures économiques de l'Empire byzantin au XIe siècle, TM 6, 1976, 49-67.

Talbot A.-M.M., Attaleiates Michel, Dictionary of the Middle Ages I, 1982, 641.

Tăpkova-Zaimova V., L'administration byzantine au Bas-Danube (fin du Xe-XIe siècles). Tentive d'une mise au point, Bsl. 54, 1993, 95-101.

Thomas J. Ph., Private religious Foundations in the Byzantine Empire, (Dumbarton Oaks Studies XXIV), Washington 1987.

Tinnefeld F., Kategorien der Kaiserkritik in der byzantinischen Historiographie von Prokop bis Niketas Choniates, München 1971.

— Michael I Keroularios, Patriarch von Konstantinopel (1053-1048), JÖB 39, 1989, 95-127.

Τσολάκης Ε.Θ., Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ὡς κριτικὸς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ πολέμου, Βυζαντινὰ 1, 1969, 187-204.

— Ἀπὸ δέκα καὶ ὀκτὼ μοδίων εἰς ἕνα μόδιον (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης, Ἱστορία, σ. 203, 6 Bonn), Βυζαντινὰ 16, 1991, 167-172.

Vernadsky G., The Russo-Byzantine war of 1043, BNJ 18, (1945/49) 1960, 123-143.

Weiss G., Oströmische Beamte im Spiegel des Michael Psellos, München 1973.

Wolska-Conus W., Les écoles de Psellos et Xiphiline sous Constantin IX Monomaque, TM 6, 1976, 223-243.

— L'école de droit et l'enseignement du droit à Byzance au XIe siècle. Xiphiline et Psellos, TM 7, 1979, 1-103.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

Annuaire	Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques
An. Boll.	Analecta Bollandiana
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique
Bsl.	Byzantinoslavica
Byz.	Byzantion
Byz. Forsch.	Byzantinische Forschungen
BNJ	Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher
BZ	Byzantinische Zeitschrift
ÉO	Échos d'Orient
JÖB	Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik
JÖBG	Jahrbuch der Österreichischen byzantinischen Gesellschaft
OCP	Orientalia Christiana Periodica
REB	Revue des Études Byzantines
RESEE	Revue des Études Sud-Est Européennes
TM	Travaux et Mémoires
Zb. Rad.	Zbornik radova Vizantološkog instituta

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗ

Βιογραφικὰ

Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ σταδιοδρομία τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ τοῦ ἑνδεκάτου αἰώνα Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη πηγές μας εἶναι τὸ ἱστορικό του ἔργο καὶ ἡ *Διάταξις*[1], τὸ τυπικὸ δηλαδὴ ποὺ συντάσσει τὸν Μάρτιο τοῦ 1077 γιὰ τὴ λειτουργία τῶν δύο Ἱδρυμάτων του, τοῦ πτωχοτροφείου καὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Πανοικτίρμονος.

Τὸ ἐπώνυμό του μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀττάλεια τῆς Παμφυλίας. Ἂν ὅμως γεννήθηκε καὶ ὁ ἴδιος ἐκεῖ ἢ κάπου ἀλλοῦ εἶναι ἕνα ἐρώτημα στὸ ὁποῖο δὲν μποροῦμε νὰ ἀπαντήσουμε μὲ βεβαιότητα. Ὁ ἴδιος δὲν κατονομάζει τὸν τόπο τῆς γέννησής του, ἀλλὰ ἀναφέρεται σ' αὐτὸν μὲ τὴν ἀόριστη ἔκφραση: *ἐν ᾗ τὴν γέννησιν ἔσχηκα*[2]. Πρέπει πάντως νὰ ἀποκλείσουμε τελικὰ τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη[3]. Ὅπως παρατήρησε ἤδη ὁ P. Lemerle, ἡ φράση *ἡ τοῦ γένους ἀλλοτρίωσις*[4] καὶ ἡ φράση *ἀπὸ ξένης καὶ ταπεινῆς τύχης*[5]

---

1. *Διάταξις σὺν Θεῷ γενομένη παρὰ Μιχαὴλ πατρικίου, ἀνθυπάτου, κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου, τοῦ Ἀτταλειάτου, ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ συστάντι πτωχοτροφείῳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ, καθὼς ὀφείλει τελεῖσθαι τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἄχρις αἰῶνος εἰς δόξαν Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος*· στὴ συνέχεια *Διάταξις*. Οἱ παραπομπὲς στὸ κείμενο τῆς ἔκδοσης P. Gautier, La Diataxis. Βλ. καὶ πιὸ κάτω, σ. XXXV/XXXVI ὅπου γιὰ τὸ ἔργο γίνεται εἰδικότερος λόγος.

2. *Διάταξις*, στ. 19.

3. Ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ὑπῆρξε ἄποψη τοῦ Κ.Ν. Σάθα (Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. Α΄, Βενετία 1872, σ. ζ΄) τὴν ὁποία εἶχα παλαιότερα ἀποδεχθεῖ· βλ. Tsolakis, Aus dem Leben, σ. 5-7.

4. *Διάταξις*, στ. 27.

5. *Διάταξις*, στ. 44. Βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 76, ὑποσ. 7. Ἂς προσθέσουμε ὅτι ἡ φράση *ἐπὶ ξένης γενόμενος* (*Διάταξις*, στ. 15) δὲν ἀναφέρεται ἀναγκαστικὰ στὸν τόπο γέννησης τοῦ Ἀτταλειάτη, ὅπως δέχεται καὶ ἀνάλογα μεταφράζει ὁ P. Gautier (La Diataxis, σ. 12 καὶ 18). Σημαίνει βέβαια: «ὅταν βρέθηκα στὰ ξένα» καὶ μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται ὄχι μόνο στοὺς κινδύνους καὶ στὶς

μᾶς ὁδηγοῦν στὸ βέβαιο συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἔρχεται κάποτε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἐκεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, ξεπέρασε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ κάθε εἴδους δυσκολίες· σπούδασε καὶ ἀπέκτησε τίτλους καὶ ἀξιώματα, περιουσία καὶ κοινωνικὴ προβολή[1]. Πότε ὅμως ἔρχεται στὴν πρωτεύουσα καὶ σὲ ποιά ἀκριβῶς ἡλικία μᾶς εἶναι ἄγνωστα. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἱστορικό του ἔργο ἀρχίζει μὲ τὴν ἄνοδο στὸν θρόνο τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Δ΄ (1034) καὶ ἡ δήλωση τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ὅτι θὰ ἐξιστορήσει γεγονότα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε *αὐτόπτης καὶ θεατής*[2] ὁδήγησαν τὸν W. Nissen στὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἔρχεται στὰ 1034 στὴν Κωνσταντινούπολη[3]. Ὁ Krumbacher παρατηρεῖ ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἔρχεται στὴν πρωτεύουσα «ἐνωρίς, πιθανῶς κατὰ τὴν τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ ια΄ αἰῶνος».[4]

Ἀγνοοῦμε ἐπίσης τὸ ἀκριβὲς ἔτος τῆς γέννησής του. Σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴ *Διάταξίν* του, ἀγόρασε ἀπὸ τὴ *γυναικοθείαν* του Εὐφροσύνη ἕνα σπίτι στὴ Ραιδεστὸ τὸ ὁποῖο ἦταν τελείως ἐρειπωμένο καὶ ἄχρηστο ὄχι μόνο ἐπειδὴ ἦταν παλαιὸ ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τοῦ σεισμοῦ ποὺ εἶχε χτυπήσει καὶ τὴ Ραιδεστὸ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τοῦ ἀκινήτου. Τὸ σπίτι αὐτό, συνεχίζει, τὸ ἀνοικοδόμησε ἐκ βάθρων, ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμη στὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του καὶ δὲν εἶχε κανένα ἀξίωμα[5]. Μὲ βάση τὴν πληροφορία αὐτὴ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀναφέρεται στὸν σεισμὸ ποὺ ἔπληξε τὴ Ραιδεστὸ στὶς 23 Σεπτεμβρίου 1063[6], κατέληγα σὲ παλαιότερο δημοσίευμά μου στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἂν ἦταν τότε ποὺ ἀγόρασε αὐτὸ τὸ σπίτι 30-35 ἐτῶν, θὰ μπορούσαμε νὰ τοποθετήσουμε τὸν χρόνο τῆς γέννησής του μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1030-1035[1]. Ὁ P. Lemerle δὲν ἀποδέχτηκε τὸ συμπέρασμά μου αὐτό, ἐπειδὴ θεώρησε ὅτι ἡ χρονολογία αὐτὴ εἶναι trop basse[2]. Ὁ P. Gautier συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψη τοῦ P. Lemerle καὶ ἐπανέρχεται στὶς ἀπόψεις παλαιότερων ἐρευνητῶν ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ γύρω στὰ 1020[3]. Τέλος, ὁ H. Hunger σημειώνει ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης πρέπει νὰ ἦταν δέκα χρόνια νεότερος ἀπὸ τὸν Ψελλό (γενν. 1018)[4].

Οἱ γονεῖς του, ὁ Εἰρηνικὸς καὶ ἡ Καλή[5], ἦταν, καθὼς φαίνεται, ταπεινῆς καταγωγῆς[6]. Εἶχε τουλάχιστον δύο ἀδελφὲς στὶς ὁποῖες, μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη του, δόθηκε ὡς προίκα ὁλόκληρη ἡ πατρικὴ περιουσία καὶ μάλιστα τοὺς πρόσφερε καὶ ὁ ἴδιος ἀρκετά[7]. Παντρεύτηκε δύο φορές. Ἡ πρώτη του γυναίκα, ἡ Σοφία, πεθαίνει νέα ἀκόμη, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ[8]. Ἀργότερα ξαναπαντρεύεται μὲ τὴν Εἰρήνη ποὺ πεθαίνει καὶ αὐτή[9]. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς γάμους του ἀπέκτησε μόνο ἕνα γιό[10], τὸν Θεόδωρο, ποὺ ἀναφέρεται στὴ *Διάταξιν* (Μάρτιος 1077) ὡς *μυστογράφος* καὶ *βασιλικὸς νοτάριος*[11] καὶ στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη (Ἀπρίλιος 1079)[12] ὡς *δισύπατος* καὶ *βασιλικὸς νοτάριος*[13]. Ὁ P. Gautier, ἐπειδὴ ὁ Θεόδωρος πέθανε νέος, εἰκάζει

ἀντιξοότητες ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ Ἀτταλειάτης ὅταν ἦρθε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ κάποιο ἄλλο μέρος, ἀλλὰ καὶ στὶς ἀντιξοότητες καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ὅταν γιὰ λόγους ὑπηρεσιακοὺς βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Βλ. καὶ *Διάταξις*, στ. 1123-1129· βλ. Ἱστορία, σ. 88,32-89,1· 94,25-95,10· 176,6/7.

1. *Διάταξις*, στ. 42-47: *Τοιούτων οὖν καὶ τηλικούτων τετυχηκὼς ἀγαθῶν ὑπὸ τῆς παντοκρατορικῆς καὶ φιλανθρώπου καὶ φιλοικτίρμονος δεξιᾶς, ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ πάντων ἀνάξιος, ὡς καὶ ἀπὸ ξένης καὶ ταπεινῆς τύχης εἰς γενέσθαι τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν βουλευτῶν, οὓς καὶ ἀριστοκρατικοὺς ὁ παλαιὸς λόγος οἶδε καλεῖν, καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν πολιτικῶν δικαστῶν συγκαταλεγῆναι καὶ τιμαῖς δημοσίαις ἐναβρυνθῆναι.*

2. Ἱστορία, σ. 7,2/3. Δὲν πρέπει πάντως τὴ φρ. αὐτὴ νὰ τὴν πάρουμε κατὰ λέξη. Βλ. πιὸ κάτω, σ. XXXVII/XXXVIII.

3. Nissen, Die Diataxis, σ. 23.

4. Krumbacher, Geschichte, σ. 270· ἑλλην. μετάφραση, τ. Α΄, σ. 547.

5. *Διάταξις*, στ. 139-152.

6. Βλ. Tsolakis, Aus dem Leben, σ. 8, καὶ Lemerle, La Diataxis, σ. 77, ὑποσ. 11. Δὲν θὰ συμφωνοῦσα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ P. Lemerle (ὅ.π., πρβλ. καὶ Gautier, La Diataxis, σ. 26, ὑποσ. 10) ὅτι ἡ ἀγορὰ τοῦ σπιτιοῦ ἔγινε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν σεισμό. Τὸ ἀκίνητο ποὺ ἀγόρασε ὁ Ἀτταλειάτης (στ. 146: *ἐπεκτησάμην*) ἦταν, θὰ λέγαμε, ἐρείπιο ἐξαιτίας τῆς παλαιότητάς του (στ. 147: *τὸ μέν*) καὶ ἐξαιτίας τοῦ σεισμοῦ (στ. 148: *τὸ δέ*).

1. Tsolakis, Aus dem Leben, σ. 7-9.
2. Lemerle, La Diataxis, σ. 76, ὑποσ. 8.
3. Gautier, La Diataxis, σ. 12.
4. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1. B., σ. 382· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 201.
5. *Διάταξις*, στ. 453/454 καὶ 804.
6. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ἀτταλειάτης ἄλλωστε σημειώνει, προερχόταν *ἀπὸ ξένης καὶ ταπεινῆς τύχης*· ὅ.π., στ. 44.
7. Ὅ.π., στ. 17-21.
8. Ὅ.π., στ. 28-30, 453 καὶ 805. Ὁ θάνατός της πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1047. Βλ. Gautier, ὅ.π., σ. 13.
9. *Διάταξις*, στ. 453 καὶ 806. Πιθανότατα ἡ καταγωγὴ τῆς μιᾶς τουλάχιστον ἀπὸ τὶς δύο γυναῖκες τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ἦταν ἀπὸ τὴ Ραιδεστό. Βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 102, ὑποσ. 83.
10. *Διάταξις*, στ. 932: *μονογενῆ γὰρ αὐτὸν ἐσχηκώς*.
11. Πολλαχοῦ· βλ. *Διάταξις*, Index graecitatis.
12. Βλ. πιὸ κάτω, σ. XXV/XXVI.
13. *Διάταξις*, στ. 1613.

ὅτι ἦταν γιὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη ἀπὸ τὸν δεύτερο γάμο του[1]. Ὑπάρχει ὅμως μιὰ σαφέστατη ἔνδειξη ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. Ὅταν πέθανε ἡ Σοφία, ἡ πρώτη δηλαδὴ σύζυγος τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ, ὁ ἴδιος, σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴ *Διάταξιν*, δὲν κληρονόμησε τίποτε ἀπὸ τὴν περιουσία της *παρὰ μικρόν τι καὶ οὐδὲν κατάλυμα*[2]. Ἡ ὑπόλοιπη περιουσία της, καὶ μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη του, δόθηκε στὸν Θεὸ μὲ τὴ διανομή της στοὺς *πένητες*[3]. Στὴν περίπτωση ποὺ ὁ Θεόδωρος ἦταν γιὸς τῆς Σοφίας, τότε θὰ κληρονομοῦσε ὡς «ἀναγκαῖος κληρονόμος» ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν περιουσία της καὶ δὲν θὰ εἶχαν δοθεῖ ὅλα στοὺς φτωχούς[4]. Ὁ Θεόδωρος, ποὺ πεθαίνει πρὶν ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἄφησε, φαίνεται, μιὰ μικρὴ κόρη γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς ὁποίας ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναγκάζεται κάποια στιγμὴ ἀργότερα, δὲν ξέρουμε ἀκριβῶς πότε, νὰ προσθέσει στὴ *Διάταξίν* του ἕναν *κωδίκελλο*[5].

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἀφήνει καὶ τὴν ἐντολὴ κάθε Σάββατο νὰ γίνεται μία προλειτουργία *ὑπὲρ τῶν μακαρίων γονέων* του, τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς Καλῆς, καὶ τοῦ ἰδίου καὶ νὰ μνημονεύονται πάντα μαζί τους καὶ οἱ δύο γυναῖκες του, ἡ Σοφία καὶ ἡ Εἰρήνη, καὶ ἐπιπλέον ὁ Βασίλειος, ὁ Λέων, ἡ Ἄννα, ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος[6]. Ποιὰ ἦταν τὰ τελευταῖα αὐτὰ πέντε πρόσωπα καὶ ποιὰ ἡ συγγενικὴ ἢ ἄλλη σχέση τους μὲ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικό, τὸ ἀγνοοῦμε[7].

Γιὰ τὶς σπουδές του δὲν γνωρίζουμε παρὰ μόνο ὅσα ὁ ἴδιος συνοπτικὰ ἀναφέρει στὴ *Διάταξίν* του. Διαβάζουμε: *εὐχαριστῶν τῷ Πανοικτίρμονι καὶ φιλαγάθῳ Θεῷ ὅτι... εἶτα καὶ παιδεύσεως ἱκανῶς ἐμπεφόρηκεν, ὅση τε τῆς ἐγκυκλίου καὶ ὅση τῆς κατὰ φιλοσόφους ἢ ῥήτορας καὶ ὅση τῆς ἱερᾶς τῶν νόμων μυήσεως*[8]. Ὁ Krumbacher παρατηρεῖ ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ὑπῆρξε «δια-

1. Gautier, La Diataxis, σ. 13.
2. *Διάταξις*, στ. 30/31.
3. Ὅ.π., στ. 31/32.
4. Τὴν ὑπόδειξη αὐτὴ τὴν ὀφείλω στὸν φίλο καὶ συνάδελφο τῆς Νομικῆς Χαράλ. Παπαστάθη. Τὸν εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτή.
5. *Διάταξις*, στ. 1091-1117. Βλ. καὶ Τσολάκης, Κάποια προβλήματα.
6. *Διάταξις*, στ. 806.
7. Βλ. καὶ Lemerle, La Diataxis, σ. 85, ὑποσ. 30.
8. *Διάταξις*, στ. 206-210.

κεκριμένος τρόφιμος» τοῦ *Διδασκαλείου τῶν νόμων*, πού, ὅπως εἶναι γνωστό, ἱδρύεται ἀπὸ τὸν Κωνσταντίνο Θ΄ Μονομάχο[1].

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1077, ὅταν ὁ Ἀτταλειάτης ὑπογράφει τὴ *Διάταξίν* του, εἶναι ἤδη κάτοχος μιᾶς σημαντικῆς κτηματικῆς περιουσίας, ἡ ἀξία τῆς ὁποίας ὁ P. Lemerle ὑπολογίζει ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 150 λιτρῶν χρυσοῦ[2]. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικός, τὴν περιουσία του αὐτὴ τὴν ἀπέκτησε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ[3] καὶ πολλοὺς κόπους, μὲ ἔντιμα πάντως μέσα[4]. Τονίζει μὲ κάποια ἔμφαση ὅτι ὡς τὴν ὥρα ποὺ ὑπογράφει τὴ *Διάταξίν* του δὲν εἶχε καμίαν *ἀρχικὴν ἐξουσίαν ...ἀρχὴν ἢ δημοσίαν δουλείαν*[5] καὶ συνεπῶς ἡ περιουσία του δὲν εἶχε ὡς πηγή της ἀνέντιμους πόρους[6].

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1075, ὕστερα ἀπὸ παράκληση τοῦ Ἀτταλειάτη, ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Ζ΄ ἕνα χρυσόβουλλο[7] μὲ τὸ ὁποῖο παρέχονται φορολογικὲς ἀπαλλαγὲς καὶ ἄλλες διευκολύνσεις γιὰ τὴν οἰκία του στὴ Ραιδεστὸ καὶ τὰ κτήματά του ποὺ εἶχε στὸ θέμα Θράκης καὶ Μακεδονίας[8]. Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ P. Lemerle τὸ ἀκόλουθο χωρίο ἀπὸ τὸ χρυσόβουλλο: *ἀλλὰ πρὸς τῷ τούτοις ἅπαντα ἀπὸ τοῦ παρόντος κατὰ τὸ διηνεκὲς τηρεῖσθαι ὅλως ἀνεπίβατα... κἄν τε ὑπὸ ἰδιωτικοῖς καὶ κοσμικοῖς τελοῖεν δικαίοις, κἄν τε ὑπὸ ἐκκλησιαστικοῖς ἐξ ἀφιερώσεως καὶ μοναχικοῖς ἢ εὐαγέσι ψυχικοῖς*[9], μᾶς

1. Krumbacher, Geschichte, σ. 607· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 397.
2. Lemerle, La Diataxis, σ. 111. Ἡ ἄποψη τοῦ G. Weiss ὅτι ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς εἶχε δημεύσει ἐνδεχομένως τὴν περιουσία τοῦ Ἀτταλειάτη, παραμένει ἁπλὴ ὑπόθεση. Βλ. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1. B., σ. 383· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 203.
3. *Διάταξις*, στ. 22 κέ., 42/43, 598/599.
4. Ὅ.π., στ. 35: *Πάντα δὲ τὰ προσόντα μοι δι᾿ ἀγαθῆς ἐπεκτησάμην πίστεως οἴκοθεν.*
5. Ὅ.π., στ. 151-153: *καὶ μηδεμίαν ἀρχικὴν ἐξουσίαν περιζωσάμενος, ὅπερ καὶ μέχρι τέλους χάριτι Χριστοῦ διετήρησα, μηδεμίαν ἀρχὴν ἢ δημοσίαν δουλείαν ἐγχειρισθείς.* Γιὰ τὴ σημασία τῶν ὅρων, βλ. Lemerle, ὅ.π., σ. 78, ὑποσ. 13.
6. *Διάταξις*, στ. 1001-1004: *Ἐγὼ γάρ, Θεοῦ θέλοντος, πάντα ὅσα ἐπεκτησάμην μετὰ νομίμων καὶ ἀσφαλεστάτων πράξεων καὶ δικαιωμάτων ἐπεκτησάμην καὶ ἀγαθῆς πίστεως, μήτε δημόσιον καινοτομήσας, μήτε παρανομήσας ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι.* Πρβλ. καὶ Ἱστορία, σ. 151,1 κέ.
7. Τὸ κείμενό του στοὺς στ. 1353-1482 τῆς Διατάξεως.
8. *Διάταξις*, στ. 1380/1381.
9. Ὅ.π., στ. 1397-1402.

ἐπιτρέπει τὴ σκέψη ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης εἶχε ἀπὸ τότε τὴν πρόθεση νὰ ἀφιερώσει ἕνα μέρος τῆς περιουσίας του γιὰ τὴ σύσταση εὐαγῶν Ἱδρυμάτων[1].

Ἡ πρόθεσή του αὐτὴ πραγματώνεται δυὸ χρόνια ἀργότερα. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1077 ὑπογράφει τὴ *Διάταξιν*, κείμενο μὲ τὸ ὁποῖο ἱδρύει καὶ ρυθμίζει τὴ λειτουργία ἑνὸς Πτωχοτροφείου καὶ μιᾶς μονῆς. Τὸ Πτωχοτροφεῖο προικίζεται μὲ ἀκίνητα στὴ Ραιδεστὸ καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη ποὺ κατονομάζονται καὶ περιγράφονται στὴ *Διάταξιν*[2]. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ τὰ ἀκίνητα αὐτὰ ποὺ βρίσκονται σὲ διαφορετικὰ μέρη, ὀφείλουν νὰ ἔχουν ἕνα μόνον ὄνομα καὶ νὰ θεωροῦνται ὡς ἕνα Πτωχοτροφεῖο[3]. Στὰ ἀκίνητα ποὺ βρίσκονταν στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ διέθεσε γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Πτωχοτροφείου, ὑπῆρχε ἕνας μικρὸς ναὸς ἀφιερωμένος στὸν Ἰωάννη Πρόδρομο[4]. Ὁ Ἀτταλειάτης ὁρίζει στὴ συνέχεια ὅτι τὸ Πτωχοτροφεῖο θὰ ἔχει ὡς τόπο λατρείας καὶ προσευχῆς τὸν ναὸ αὐτὸ τοῦ Προδρόμου ποὺ θὰ τιμᾶται στὸ ὄνομα *τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Πανοικτίρμονος*[5]. Γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση καὶ τὴ φροντίδα τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἐγκαθιστᾶ ὡς μοναχοὺς *ἄνδρας εὐλαβεῖς ἐπὶ ρητοῖς σιτηρεσίοις καὶ ρόγαις*[6]. Δημιουργεῖ ἔτσι καὶ τὸ δεύτερο Ἵδρυμά του, τὴ μονὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Πανοικτίρμονος. Στὸν ναὸ αὐτὸ καὶ στὸν μικρὸ ναὸ ποὺ βρισκόταν στὸ σπίτι του στὴ Ραιδεστό[7], τὸ ὁποῖο διέθεσε γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Πτωχο-

1. Lemerle, La Diataxis, σ. 94, ὑποσ. 58.

2. *Διάταξις*, στ. 137-181.

3. Ὅ.π., στ. 182-185. Γιὰ τὸ Πτωχοτροφεῖο τοῦ Ἀτταλειάτη, βλ. καὶ τὴ μελέτη τοῦ J. Ph. Thomas, Private religious Foundations in the Byzantine Empire, (Dumbarton Oaks Studies XXIV), Washington 1987, σ. 179-185.

4. *Διάταξις*, στ. 192. Σκαρίφημα τῶν ἀκινήτων τοῦ Ἀτταλειάτη στὴν Κωνσταντινούπολη ποὺ παραχωροῦνται στὸ Πτωχοτροφεῖο, καὶ τοῦ ναοῦ, βλ. στὴ μελέτη τοῦ Nissen, Die Diataxis, σ. 107.

5. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε ἐδῶ μία εἰκόνα τοῦ Πανοικτίρμονος Χριστοῦ, πηγὴ θεοσημειῶν (*Διάταξις*, στ. 194/195), γεγονὸς ποὺ ὁδήγησε τὸν Ἀτταλειάτη νὰ δώσει στὴ μονὴ αὐτὴ τὸ ὄνομά της. Βλ. Lemerle, ὅ.π., σ. 79, ὑποσ. 19.

6. *Διάταξις*, στ. 199-201. Οἱ μοναχοὶ ποὺ ἐγκαθιστᾶ, ἦταν εὐνοῦχοι καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἡ μονὴ ἦταν *ἐν μέσῳ τῆς πόλεως καὶ ἔγγιστα τῆς Ἀγορᾶς... οὐκ ἀκίνδυνον τὸ βαρβάτους ἐν αὐτῷ κατοικεῖν*, ὅ.π., στ. 791-797.

7. Ὅ.π., στ. 188/189. Ἀγνοοῦμε σὲ ποιόν ἅγιο ἦταν ἀφιερωμένος ὁ ναός.

τροφείου, ὀφείλει, σημειώνει, νὰ εἶναι *προσκεκυρωμένον* τὸ Πτωχοτροφεῖο[1] καὶ νὰ ὀνομάζεται *Πτωχοτροφεῖον τοῦ Πανοικτίρμονος*[2]. Προκαλεῖ πάντως κάποια ἐντύπωση τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἐπανέρχεται στὴν ὀνομασία τῶν Ἱδρυμάτων του. Ὁρίζει τώρα ὅτι Πτωχοτροφεῖο θὰ ὀνομάζεται κατεξοχὴν *ὁ οἶκος τῆς Ραιδεστοῦ συνεφέλκον εἰς τοῦτο* (δηλ. τὸ ὄνομα) *καὶ τὸν οἶκον τῆς Πόλεως*. Ἐπειδὴ ὅμως στὸν οἶκον του στὴν Κωνσταντινούπολη ἐγκαταστάθηκαν καὶ μοναχοί, ὁ οἶκος αὐτὸς θὰ ὀνομάζεται *μοναστήριον τοῦ Πτωχοτροφείου τοῦ Πανοικτίρμονος*. Καὶ τὰ δύο του ἀκίνητα θὰ φέρουν τὸ ὄνομα *πτωχοτροφεῖον ἐν τῆς Ραιδεστοῦ*[3].

Σὲ ποιὰ ἀκριβῶς περιοχὴ τῆς Κωνσταντινούπολης βρισκόταν ἡ μονὴ αὐτὴ τοῦ Ἀτταλειάτη, δὲν εἶναι μὲ ἀκρίβεια γνωστό. Σύμφωνα πάντως μὲ τὴν πληροφορία ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴ *Διάταξιν*, ἦταν *ἐν μέσῳ τῆς πόλεως καὶ ἔγγιστα τῆς Ἀγορᾶς*[4].

Ἂς προσθέσω ὅτι τὸν Μάρτιο τοῦ 1077, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς μᾶς πληροφορεῖ, εἶχε ἤδη *εἰς χαριστικὴν* τὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου —βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴ δυτικὴ πύλη τοῦ κάστρου τῆς Ραιδεστοῦ— καὶ τὴ γυναικεία μονὴ τοῦ ἁγίου Προκοπίου ποὺ ἦταν καὶ αὐτὴ στὴ Ραιδεστό, ἔξω ἀπὸ τὴ δυτικὴ πύλη τοῦ αἰγιαλοῦ[5]. Ἡ δεύτερη αὐτὴ μονὴ εἶχε ἀνοικοδομηθεῖ ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ[6] ἐπειδὴ εἶχε καταστραφεῖ *παρὰ τῶν ἀποστατῶν*[7].

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1079 ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρο Βοτανειάτη ἕνα νέο χρυσόβουλλο[8] μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικυρώνονται οἱ ἀπαλλαγὲς καὶ οἱ

1. *Διάταξις*, στ. 189.

2. Ὅ.π., στ. 182-191.

3. Ὅ.π., στ. 353-360.

4. Ὅ.π., στ. 795/796.

5. Ὅ.π., στ. 508-514. Γιὰ τὸν θεσμὸ τῆς *χαριστικῆς*, βλ. Βαρναλίδης, Ὁ θεσμός, ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία.

6. *Διάταξις*, στ. 514/515.

7. Πρόκειται, τὸ πιθανότερο, γιὰ ὀπαδοὺς τοῦ στασιαστῆ Λέοντα Τορνικίου (1047) καὶ ὄχι τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου, ὅπως ὑπέθεσε ὁ Lemerle. Βλ. Gautier, La Diataxis, σ. 46, ὑποσ. 30. Εἶναι γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀποστασίας τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου (1077/78) τὰ κτήματα καὶ τὸ σπίτι τοῦ Ἀτταλειάτη στὴ Ραιδεστὸ λεηλατήθηκαν ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Βρυεννίου· βλ. Ἱστορία, σ. 192,2-5.

8. *Διάταξις*, στ. 1483-1712. Γιὰ τὴν προσθήκη (στ. 1713-1722), βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 94.

ἄλλες διευκολύνσεις ποὺ εἶχαν παραχωρηθεῖ στὸν Ἀτταλειάτη μὲ τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Μιχαὴλ Ζ΄ Δούκα. Στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Βοτανειάτη γίνεται μνεία καὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τῶν ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν ἀκινήτων του ποὺ ἀφιερώθηκαν στὴ μονὴ καὶ τὸ Πτωχοτροφεῖο[1]. Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ P. Lemerle, ὁ συντάκτης τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Βοτανειάτη εἶχε ὑπόψη του τὸ κείμενο τῆς *Διατάξεως*, ἐπειδὴ τὰ δύο κείμενα ἔχουν πολλὲς φραστικὲς ὁμοιότητες. Δὲν ἀποκλείει μάλιστα ὁ P. Lemerle καὶ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς καὶ ὁ συντάκτης τοῦ χρυσοβούλλου[2].

Ὁ Ἀτταλειάτης ἱδρύει τὸ Πτωχοτροφεῖο καὶ τὴ μονὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Πανοικτίρμονος μὲ τὴ διάθεση μάλιστα γιὰ τὴ λειτουργία τους ἑνὸς σημαντικοῦ τμήματος τῆς περιουσίας του καὶ γιὰ λόγους εὐσέβειας ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει, ὅπως παρατηρεῖ ὁ P. Lemerle, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ περιουσιακά του στοιχεῖα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τοὺς ἀπογόνους του[3].

Γιὰ τὴν κατοπινότερη τύχη τῶν δύο αὐτῶν Ἱδρυμάτων δὲν ἔχουμε, δυστυχῶς, παρὰ ἐλάχιστες πληροφορίες. Ἔτσι γιὰ τὸ Πτωχοτροφεῖο δὲν ξέρουμε ἀπολύτως τίποτε, ἐνῶ γιὰ τὴ μονὴ τοῦ Πανοικτίρμονος ἡ τελευταία εἴδηση χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 1094[4]. Παρίσταται τότε στὴ σύνοδο τῶν Βλαχερνῶν[5], μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ *ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἀτταλειάτου*[6]. Δὲν ἀναγράφεται ὅμως, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων, τὸ ὄνομά του[7].

Ἂς προσθέσω ὅτι ἡ σημείωση ποὺ ὑπάρχει στὸ φ. 70^v τοῦ χφ Β τῆς *Διατάξεως*[8], σημείωση σχετικὴ μὲ τὴ στάχωση τοῦ χφ τούτου καὶ γραμμένη πιθανότατα στὸ α΄ μισὸ τοῦ 17ου αἰ., μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ χφ Β (*τὸ παρὸν βεβλήον*) εἶναι τοῦ Προδρόμου. Φαίνεται, ὅπως εἰκάζει ὁ P. Lemerle[9], ὅτι σὲ

1. Lemerle, La Diataxis, σ. 94.
2. Ὅ.π., σ. 94, ὑποσ. 59.
3. Ὅ.π., σ. 99-101.
4. P. Gautier, Le synode des Blachernes, REB 29, 1971, (213-284), σ. 280.
5. Συνῆλθε γιὰ νὰ ἐξετάσει τὸ θέμα ποὺ προέκυψε ἀπὸ μία ἐπιστολὴ τοῦ μητροπολίτη Χαλκηδόνος Λέοντος σχετικὰ μὲ τὴν προσκύνηση τῶν ἁγίων εἰκόνων. Τὸ κείμενο τῶν πρακτικῶν τῆς συνόδου αὐτῆς στὴν PG, τ. 127, στ. 971-984.
6. P. Gautier, ὅ.π., σ. 220 καὶ 280.
7. Ὅ.π.
8. Γιὰ τὴ χειρόγραφη παράδοση τῆς *Διατάξεως*, βλ. πιὸ κάτω, σ. XXXV.
9. Lemerle, ὅ.π, σ. 67 καὶ 98· Gautier, La Diataxis, σ. 9.

κατοπινότερα χρόνια ἐπέζησε μόνο ἡ μνήμη τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς τοῦ Πανοικτίρμονος, ὁ ὁποῖος ἦταν, ὅπως εἴδαμε, ἀφιερωμένος στὸν Πρόδρομο[1].

Ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη ἔχουμε ἀκόμη τὴν πληροφορία ὅτι ἐπισκέφθηκε κάποτε τὴν Κρήτη[2], ἄγνωστο ὅμως γιὰ ποιόν λόγο. Ὁ H. Hunger εἰκάζει ὅτι πῆγε ἐκεῖ «πιθανότατα ὡς *κριτὴς* τοῦ θέματος»[3].

Πρέπει νὰ προσθέσουμε ἀκόμη καὶ τὴν πληροφορία ὅτι ὁ οἰκογενειακὸς τάφος τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ βρισκόταν στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κυπαρισσίου[4]. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἦταν στὴ συνοικία *Ψαμάθια*, μιὰ τοποθεσία στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ τὴ *Χρυσὴ πύλη*[5]. Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Janin, ὁ ναὸς αὐτὸς ἀνῆκε πιθανότατα στὴν οἰκογένεια τοῦ Ἀτταλειάτη, ἐπειδὴ ἔχουμε ἐδῶ τὸν οἰκογενειακό τους τάφο[6].

Τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ μᾶς εἶναι ἄγνωστο. Εἶχα καταλήξει παλαιότερα στὸ συμπέρασμα[7] ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ζεῖ τουλάχιστον ἕως τὸν Μάρτιο μήνα κάποιας ὀγδόης ἰνδικτιῶνας γιὰ τὴν ὁποία δὲν μποροῦμε νὰ προσδιορίσουμε μὲ ἀκρίβεια σὲ ποιό ἔτος ἀντιστοιχεῖ. Δὲν μπορεῖ πάντως νὰ ἀναφέρεται σὲ χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸ 1085[8]. Ἡ ἄποψή μου αὐτὴ στηριζόταν στὸ γεγονὸς ὅτι στὸ *Βρέβιον* τῆς μονῆς τοῦ Πανοικτίρμονος καὶ στὸ τμῆμα του ἐκεῖνο ὅπου γίνεται ἡ καταγραφὴ τῶν βιβλίων ποὺ μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀποκτᾶ ἡ μονή, ὁ θάνατος τοῦ κτήτορα (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη) καὶ τῶν κτητόρων (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη καὶ τοῦ γιοῦ του Θεοδώρου) ρητὰ μνημονεύονται στὶς καταγραφὲς ποὺ ἀκολουθοῦν χρονικὰ τὴν ὄγδοη αὐτὴ ἰνδικτιώνα[9]. Τὴν ἄποψή μου αὐτὴ γιὰ τὸν χρόνο θανάτου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ δὲν τὴν ἀποδέχτηκε ὁ P. Lemerle, ἐπειδὴ θεώρησε ὅτι κατέ-

1. Βλ. καὶ *Διάταξις*, στ. 171, 186, 794, 1310, 1790, 1799.
2. Ἱστορία, σ. 176,6/7: *Καὶ εἶδον τοῦτον* (δηλ. τὴν εἰκόνα τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ) *ἐγὼ τῇ νήσῳ* (δηλ. στὴν Κρήτη) *ἐπιδεδημηκώς*.
3. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1.B., σ. 382· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 201.
4. *Διάταξις*, στ. 448-454.
5. Βλ. καὶ Janin, Constantinople[2], σ. 377 καὶ 418.
6. Janin, La geographie[2], σ. 70. Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου καταστράφηκε ἀπὸ πυρκαϊὰ στὰ 1782 καὶ ἀνοικοδομήθηκε στὰ 1833.
7. Tsolakis, Aus dem Leben, σ. 9/10.
8. Ἔτσι θὰ ἔχουμε 1085, 1100 ...
9. Βλ. *Διάταξις*, στ. 1273 κἑ.: *Καὶ τὰ προσενεχθέντα* (δηλ. βιβλία)... *κατὰ τὸν μάρτιον μῆνα τῆς η΄ ἰνδικτιῶνος παρὰ τοῦ μοναχοῦ Μιχαὴλ καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς μονῆς* (ἀκολουθεῖ ἡ κατα-

ληξα στὸ συμπέρασμα αὐτὸ πιστεύοντας ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἔγινε κάποια στιγμὴ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς του μὲ τὸ ὄνομα Μιχαήλ, ὅπως εἶχε καὶ παλαιότερα ὑποστηριχθεῖ, καί, συνεπῶς, θεωροῦσα ὅτι ὁ καθηγούμενος Μιχαὴλ ποὺ ἀναφέρεται στὴν καταγραφή, δὲν ἦταν παρὰ ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικός[1]. Ἂς τὸ σημειώσω ὅτι ποτὲ δὲν ὑποστήριξα ὅτι ὁ ἡγούμενος Μιχαὴλ ποὺ ἀναφέρεται στὴν καταγραφὴ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἔδωσε στὴ μονὴ τὸν Μάρτιο μήνα τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνας, εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικό[2]. Ἡ προχείριση ἡγουμένου στὴ μονὴ τοῦ Πανοικτίρμονος, ἐνῶ ζεῖ ἀκόμη ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης καὶ κτήτορας τῆς μονῆς, ὀφείλεται σὲ γεγονότα ποὺ ἀφοροῦσαν στὴ λειτουργία τοῦ Ἱδρύματος καὶ στὰ συμφέροντα τῶν κληρονόμων τοῦ κτήτορα, ὅπως μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὸ συμπεράνουμε ὁ *κωδίκελλος*[3] ποὺ συντάσσει καὶ ὑπογράφει ὁ Ἀτταλειάτης, ἕνα κείμενο μὲ ἰδιαίτερη σημασία τὸ ὁποῖο συνοδεύει τὴ *Διάταξιν*[4] καὶ ἔχει γραφεῖ δύο τουλάχιστον χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1077, χρόνο ποὺ ἱδρύεται ἡ μονὴ καὶ ὑπογράφει τὸ τυπικό της ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικός[5].

Στὸ *Βρέβιον* ὅμως τῆς μονῆς, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταγραφὴ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀπέκτησε τὸ Ἵδρυμα τὴν ὄγδοη ἰνδικτιῶνα ἀπὸ τὸν μοναχό, ὅπως εἴδαμε, καὶ καθηγούμενό της Μιχαήλ[6], στὸ κενὸ διάστημα ποὺ μεσολαβοῦσε μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς καταγραφῆς αὐτῆς ποὺ μνημόνευσα (τέλος φ. 72^{v}, χφ Β) καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τμήματος τοῦ *Βρεβίου* (φ. 73^{r}) στὸ ὁποῖο ἀρχίζει ἡ καταγραφή). Στὴ συνέχεια ἔχουμε τὴ σημείωση (*Διάταξις*, στ. 1290 κέ.): *Τὰ δὲ μετὰ τελευτὴν τῶν κτητόρων δοθέντα...* Βλ. καὶ στ. 1732/1733, 1747, 1752-1754, 1763.

1. Lemerle, La Diataxis, σ. 76, ὑποσ. 8. Ἂς προσθέσω ὅτι καὶ ὁ Gautier, La Diataxis, σ. 14, ἀκολουθώντας τὸν Lemerle, ἀπορρίπτει γιὰ τὸν ἴδιο λόγο τὰ συμπεράσματά μου καὶ ὑποθέτει ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ἐπῆλθε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη, ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1079, ἐπειδὴ τότε χρονολογεῖται τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Βοτανειάτη ποὺ ἀφορᾶ στὶς φορολογικὲς ἀπαλλαγὲς κλπ. τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη. Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ἐπῆλθε ὕστερα ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1080 ἐπειδὴ τὸ ἱστορικό του ἔργο, ὅπως τὸ ξέρουμε σήμερα, τερματίζεται τότε. Βλ. Ἱστορία, σ. 248,2-4: *Καὶ ταῦτα... ὅσα... μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας θαυμασίως ἐπράχθησαν.*
2. Τσολάκης, Κάποια προβλήματα, σ. 29.
3. *Διάταξις*, στ. 1091-1117.
4. Τσολάκης, ὅ.π., σ. 32 κέ.
5. Ὅ.π., σ. 33.
6. *Διάταξις*, στ. 1273-1289· βλ. καὶ πιὸ κάτω σ. XXX, ὑποσ. 1. Γιὰ τὸν ἡγούμενο Μιχαήλ, βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 91, ὑποσ. 49, καὶ Gautier, La Diataxis, σ. 13/14.

γραφὴ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς μονῆς σὲ *βλαττία*[1], ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθη σημείωση[2]: *Τὰ δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν κτητόρων δοθέντα παρὰ τῶν ἐπιτρόπων βιβλία, καὶ τὰ ἐπικτηθέντα μετὰ ταῦτα... καὶ τὰ προσενεχθέντα παρὰ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωάννου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ μακαρίτου αὐθέντου ἡμῶν καὶ κτήτορος διὰ τὴν στενότητα τῆς ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ προσγραφῆς τῶν βιβλίων τοῦ τυπικοῦ προσεγράφησαν ἐν τῷ τέλει τοῦ τεύχους τοῦ αὐτοῦ τυπικοῦ*[3].

Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ παραπεμπτικὴ σημείωση ποὺ γράφεται γιὰ νὰ ὑποδείξει πιθανότατα στοὺς ἐνδεχόμενους χρῆστες τῆς *Διατάξεως* σὲ ποιό σημεῖο ἀκριβῶς θὰ βροῦν τὶς ὑπόλοιπες καταγραφὲς βιβλίων· καὶ μάλιστα βιβλίων ποὺ ἀποκτήθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο *τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ κτήτορος*, δηλαδὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη[4], γεγονὸς τοῦ ὁποίου ἡ σοβαρότητα χρησιμεύει καὶ ὡς σημεῖο χρονικῆς ἀναφορᾶς γιὰ τὸν ἄγνωστό μας συντάκτη τῆς Σημειώσεως[5]. Ἂς προσθέσω ὅτι ἡ Σημείωση αὐτὴ δὲν γράφεται πρὶν ἀπὸ τὴν καταγραφὴ τῶν δωρεῶν κλπ. ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὴν καὶ γίνονται ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τῶν κτητόρων καὶ τοῦ κτήτορα ἀλλὰ σὲ χρόνο λίγο πολὺ μεταγενέστερο, ἀφοῦ ἔχει ὁλοκληρωθεῖ ἡ καταγραφή τους. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ρ. *προσεγράφησαν*[6], ἀλλά, καὶ κυρίως, ἐπειδὴ ἡ ἀναφορά τους στὴ Σημείωση γίνεται μὲ τὴ σειρὰ καταγραφῆς τους στὸ *Βρέβιον* καὶ μὲ τὶς ἴδιες ἐκφράσεις[7].

Στὴ Σημείωση αὐτὴ δὲν γίνεται καμία ἀναφορὰ γιὰ τὴν ἀφιέρωση στὴ μονὴ ἑνὸς ἀριθμοῦ βιβλίων ἀπὸ *τὸν τιμιώτατον καθηγούμενον Μιχαὴλ* τῶν ὁποίων ἡ καταγραφή, γιὰ τὴ στενότητα προφανῶς τοῦ χώρου ποὺ εἶχε παραμείνει κενὸς στὸ φ. 72^{v}, ἔγινε καὶ αὐτὴ στὸ τέλος τοῦ Τυπικοῦ[8] καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν καταγραφὴ τῶν ὅσων βιβλίων ἀπέκτησε ἡ μονὴ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τῶν κτητόρων. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν παραπεμπτικὴ σημείωση τοῦ φ. 72^{v}

1. *Διὰ τῶν βλαττίων· Διάταξις*, στ. 1296 κέ.
2. Ὅ.π., στ. 1290-1295.
3. Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀντιγραφὴ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη, ὅ.π., στ. 1723 κέ.
4. Ὁ Θεόδωρος πέθανε πρὶν ἀπὸ τὸν πατέρα του. Βλ. Τσολάκης, Κάποια προβλήματα, σ. 35.
5. Εἶναι γραμμένη ἴσως ἀπὸ διαφορετικὸ χέρι. Βλ. Gautier, La Diataxis, σ. 97, ὑποσ. 41.
6. *Διάταξις*, στ. 1294.
7. Βλ. Σημείωση, *Διάταξις*, στ. 1290/1291 ~ Καταγραφή, *Διάταξις*, στ. 1732 κέ.
Σημείωση, *Διάταξις*, στ. 1291 ~ Καταγραφή, *Διάταξις*, στ. 1747 κέ.
Σημείωση, *Διάταξις*, στ. 1292 ~ Καταγραφή, *Διάταξις*, στ. 1752 κέ.
8. Ὕστερα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη.

ἀπουσιάζει κάθε ἀναφορὰ στὴ δωρεὰ αὐτῶν τῶν βιβλίων ἀπὸ τὸν ἡγούμενο Μιχαήλ, εἶναι λογικὸ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ συντάκτης τῆς Σημειώσεως ποὺ συζητοῦμε, ἤθελε νὰ ἀναφέρει μόνο τὰ βιβλία ἐκεῖνα ποὺ περιέρχονται στὴ μονὴ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τῶν κτητόρων καὶ ὄχι ὅ,τι περιῆλθε στὴ μονὴ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό τους, παρόλο ποὺ ἔχει καταγραφεῖ στὸ τέλος τοῦ Τυπικοῦ· συνεπῶς, ὅταν γίνεται ἡ δεύτερη αὐτὴ δωρεὰ[1] τοῦ ἡγουμένου Μιχαήλ, ζεῖ ἀκόμη ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης.

Μεταξὺ τῶν βιβλίων τῆς δεύτερης δωρεᾶς γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔχουμε καμία ἄμεση χρονικὴ ἔνδειξη, ἀντίθετα μὲ τὴν πρώτη, ὑπάρχει καὶ τό: *Οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ἑρμηνευμένοι τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Βουλγαρίας, ἤγουν βιβλία τέσσαρα βαμβύκινα*[2]. Πρόκειται γιὰ τὰ ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα τῶν Εὐαγγελίων ποὺ ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Βουλγαρίας Θεοφύλακτο[3]. Εἶναι βέβαια ἄγνωστο πότε ὁλοκληρώνει τὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Θεοφύλακτος, τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἀναφέρεται στὸν τίτλο τοῦ ἔργου ὡς ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας μᾶς ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δεύτερη αὐτὴ δωρεὰ τοῦ ἡγουμένου Μιχαὴλ γίνεται ὕστερα ἀπὸ τὸ 1090[4].

Ἔτσι, ἐφόσον ὁ θάνατος τοῦ κτήτορα καὶ τῶν κτητόρων ἀναφέρεται, ὅπως εἴδαμε, ὕστερα ἀπὸ τὴ δεύτερη δωρεὰ τοῦ ἡγουμένου Μιχαήλ, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1090, εἶναι λογικὸ νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ζεῖ ἀκόμη τὸ 1090, ἐὰν βέβαια ἡ ὄγδοη ἰνδικτιώνα ἀντιστοιχεῖ στὸ ἔτος 1085 καὶ ὄχι σὲ κατοπινότερο χρόνο.

---

1. Ὁ ἡγούμενος Μιχαὴλ ἀφιερώνει στὴ μονὴ δύο φορὲς ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ βιβλία· βλ. *Διάταξις*, στ. 1273-1289 καὶ στ. 1723-1731. Ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ μία μόνο ἀφιέρωση συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ δηλώνεται κάθε φορὰ ἡ ἀφιέρωση· α) *Διάταξις*, στ. 1273-1275: *Καὶ τὰ προσενεχθέντα τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ μονῇ...παρὰ τοῦ μοναχοῦ Μιχαὴλ καὶ καθηγουμένου*· β) *Διάταξις*, στ. 1723/1724: *Ἐδόθη ἤτοι ἀφιερώθη παρὰ τοῦ τιμιωτάτου καθηγουμένου τῷ Πανοικτίρμονι*. Βλ. καὶ Lemerle, La Diataxis, σ. 97, ὑποσ. 70. Ἂς προσθέσω ὅτι ἡ καταγραφὴ τῶν βιβλίων τῆς δεύτερης δωρεᾶς τοῦ ἡγουμένου Μιχαὴλ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν δωρητή: *+Μιχαὴλ ὁ ἐν μοναχοῖς ἐλάχιστος καὶ καθηγούμενος +*. Βλ. καὶ Lemerle, ὅ.π., σ. 97.
2. *Διάταξις*, στ. 1725/1726.
3. Βλ. καὶ Lemerle, La Diataxis, σ. 97.
4. Ἐπειδὴ ἡ ἄνοδος τοῦ Θεοφυλάκτου στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο γίνεται γύρω στὰ 1090. Βλ. Τσολάκης, Κάποια προβλήματα, σ. 31, ὑποσ. 18.

Σταδιοδρομία

Πότε ἀκριβῶς ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης εἰσέρχεται στὴ δημόσια ὑπηρεσία καὶ μάλιστα ὡς *κριτὴς* εἶναι ἄγνωστο, ὅπως ἄγνωστες εἶναι καὶ προηγούμενες τυχὸν ἐπαγγελματικές του δραστηριότητες. Ὁ Krumbacher ἔχοντας ὑπόψη του τὰ συμπεράσματα τοῦ W. Nissen[1] εἰκάζει ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος Ι΄ Δούκας (1059-1067) ἀνέθεσε στὸν Βυζαντινὸ ἱστορικό, ἐκτιμώντας τὶς ἱκανότητές του, τὰ καθήκοντα τοῦ *κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου*[2] καὶ τὸν ἔκανε μέλος τοῦ «συμβουλίου τοῦ κράτους»[3]. Ὁ Ostrogorsky ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ σὲ δημόσια ἀξιώματα ἀρχίζει μὲ τὴν ἄνοδο στὸν θρόνο τοῦ Ρωμανοῦ Δ΄ Διογένη (1067-1071)[4]. Ὁ H. Hunger σημειώνει ὅτι «ὁ Ἀτταλειάτης σπούδασε καὶ ἔγινε δικηγόρος, ἐνῶ ἀργότερα, μᾶλλον στὰ χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα (1059-1067), ἀνῆλθε στὸ ἀξίωμα τοῦ *κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου*»[5]. Τέλος, τὸν P. Gautier δὲν τὸν ἀπασχολεῖ εἰδικότερα τὸ θέμα. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἔλαβε μέρος ὡς συγκλητικός, καθὼς φαίνεται, στὴ δίκη καὶ καταδίκη τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη, ὅταν ὁ τελευταῖος, πρὶν γίνει αὐτοκράτορας, κατηγορήθηκε γιὰ ἀποστασία καὶ ἐξορίστηκε[6].

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πρώτης ἐκστρατείας τοῦ Ρωμανοῦ Δ΄ Διογένη ἐναντίον τῶν Τούρκων (1068) θὰ ἀκολουθήσει τὸν αὐτοκράτορα ὡς *κριτὴς τοῦ στρατοπέδου*, καὶ μάλιστα, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, *ἐκ προκρίσεως*[7]. Δὲν ἔχουμε ὅμως καμία ἔνδειξη γιὰ τὸν τίτλο ποὺ εἶχε τὴ στιγμὴ ἐκείνη. Θὰ ἀκολουθήσει πάλι τὸν αὐτοκράτορα καὶ στὴ δεύτερη ἐκστρατεία του (1069) ὡς *κριτὴς τοῦ*

---

1. Nissen, Die Diataxis, σ. 25.
2. Γιὰ τοὺς κριτὲς καὶ τὰ βυζαντινὰ δικαστήρια, βλ. Oikonomidès, Les listes, σ. 322/323, καὶ Αἰκ. Χριστοφιλοπούλου, Τὸ πολίτευμα καὶ οἱ θεσμοὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, 324-1204, Ἀθήνα 2004, σ. 253-257.
3. Krumbacher, Geschichte, σ. 270· ἑλλην. μετάφραση, τ. Α΄, σ. 547.
4. Ostrogorsky, Geschichte[3], σ. 263· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 202.
5. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1. B., σ. 382· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 201.
6. Ἱστορία, σ. 78,4-9: *Κριθεὶς τοίνυν* (δηλ. ὁ Ρωμανὸς Διογένης) *παρὰ τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου βουλῆς... Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῶν δικασάντων μέρος ὑπῆρχον, ἴσασιν οἱ πολλοί.*
7. Ὅ.π., σ. 81,17-21: *Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων τῶν ἐκ προκρίσεως αὐτῷ συνεπομένων ἐτύγχανον καὶ τὰς τοῦ στρατοῦ διευθετῶν ὑποθέσεις ἐν κρίσεσι, πάντως ἂν οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀλλ᾽ ἐξ αὐτοπτίας τὰ καθεξῆς παραδώσει διὰ γραφῆς τοῖς μετέπειτα.*

στρατοπέδου μὲ τὸν τίτλο τοῦ *πατρικίου*, ποὺ τοῦ ἀπονεμήθηκε στὴν *ἐπίσκεψιν* τῶν Μελαγγείων. Σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο ἡ συμμετοχή του καὶ στὴν ἐκστρατεία αὐτὴ ὀφειλόταν καὶ πάλι στὴν ἐκτίμηση τοῦ αὐτοκράτορα πρὸς τὸ πρόσωπό του[1]. Τέλος, ἀκολουθεῖ πάλι τὸν Ρωμανὸ Δ´ ὡς *κριτὴς τοῦ στρατοπέδου* καὶ στὴν τρίτη του ἐκστρατεία (1071) καὶ παρακολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ τὴ μάχη καὶ τὴν ἧττα τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα στὸ Μαντζικίερτ[2]. Προσπαθεῖ, μάταια ὅμως, νὰ ἀνακόψει τὴ φυγὴ τῶν Βυζαντινῶν στρατιωτῶν[3]. Μαζὶ μὲ ἄλλους βρίσκεται τελικὰ στὴν Τραπεζούντα[4] ἀπὸ ὅπου ἐπιστρέφει μὲ πλοῖο στὴν Κωνσταντινούπολη[5].

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Ζ´ Δούκα (1071-1078), δηλαδὴ στὰ 1073/1074, ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται στὸν τίτλο τοῦ ἔργου του *Πόνημα νομικὸν*[6] ὡς *ἀνθύπατος κριτὴς* καὶ στὸ ἐπίγραμμα ποὺ προτάσσεται στὸ ἔργο αὐτό, ὡς *ἀνθύπατος*[7]. Ὡς *ἀνθύπατος* ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ στὸ μολυβδόβουλλό του ποὺ ἔχει διασωθεῖ καὶ ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Schlumberger[8]. Ἂς προσθέσω ὅτι σὲ δαχτυλίδι τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ποὺ διασώθηκε, δὲν ἀναγράφεται κανένας τίτλος ἢ ἀξίωμα τοῦ κατόχου του[9].

---

1. Ἱστορία, σ. 97,17-20: *Γενόμενος* (δηλ. ὁ Ρωμανὸς Δ´) *οὖν ἐν τῇ ἐπισκέψει τῶν Μελαγγείων καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροίζων τὴν στρατιάν, ὁπότε κἀμὲ πρὸς τὴν αὐτὴν λειτουργίαν μὴ θέλοντα ἐλθεῖν κατηνάγκασε τῷ τῶν πατρικίων τετιμηκὼς ἀξιώματι*. Βλ. ἀκόμη καὶ σ. 100,28 κέ.
2. Στὶς 26 Αὐγούστου 1071. Γιὰ τὴ χρονολογία, βλ. *Συνέχεια*, σ. 205.
3. Ἱστορία, σ. 125,23-25: *Εἰ δέ τι καὶ αὐτὸς τοῖς φεύγουσιν ἀντίξους γεγονώς... ἕτεροι λεγέτωσαν*.
4. Στὴν Τραπεζούντα πληροφορεῖται ὅτι ὁ Ρωμανὸς Δ´ ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὸν Τοῦρκο σουλτάνο καὶ βαδίζει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀφοῦ προηγήθηκε συνθήκη μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων. Δὲν φρόντισε, παρατηρεῖ, νὰ συναντήσει τὸν αὐτοκράτορα ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα τοῦ φάνηκε *ἀμήχανον* καὶ *ἄπιστον* (Ἱστορία, σ. 129,5-9).
5. Ἱστορία, σ. 129,8/9.
6. Βλ. πιὸ κάτω, σ. XXXIV.
7. *Ὑπηρετεῖ δὲ τῇ γραφῇ φιλοφρόνως /Μιχαὴλ ἀνθύπατος ὁ Ἀτταλειάτης*, στ. 18/19.
8. G. Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris 1884, σ. 438. Βλ. καὶ Gautier, La Diataxis, σ. 15, ὑποσ. 31. Στὴν ἐξωτερικὴ πλευρὰ τῆς στεφάνης του διαβάζουμε: Θ(ΕΟΤΟ)ΚΕ Β(ΟΗ)Θ(ΕΙ)ΤΩ ΣΩ ΔΟΥΛΩ ΜΙΧΑΗΛ ΤΩ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗ.
9. Γιὰ τὴν ἀπεικόνιση καὶ τὴν περιγραφή του, βλ. M. C. Ross, Catalogue of the Byzantine and Early Medieval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection, Bd. 2: Jewerly, Enamels and Art of the Migration Period, Washington DC, Dumbarton Oaks Center of the Byzantine Studies 1965, σ. 107, ἀρ. 156. Βλ. ἐπίσης καὶ Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τ. Η´, σ. 245.

Στὸ χρυσόβουλλο τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Ζ´ Δούκα (Ἀπρίλιος 1075)[1] ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται ὡς *ἀνθύπατος καὶ κριτὴς*[2] καὶ ὡς *ἀνθύπατος καὶ κριτὴς τοῦ βήλου*[3]. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1077 ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ὑπογράφει τὸ κείμενο τῆς *Διατάξεως* ὡς *πατρίκιος, ἀνθύπατος, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου*[4]. Στὸ χρυσόβουλλο ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρο Βοτανειάτη (Ἀπρίλιος 1079)[5], ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται ὡς *μάγιστρος*[6], *μάγιστρος καὶ κριτὴς*[7], *μάγιστρος καὶ κριτὴς τοῦ βήλου*[8]. Μποροῦμε, συνεπῶς, νὰ εἰκάσουμε μὲ βεβαιότητα ὅτι ὁ τίτλος τοῦ *μαγίστρου* τοῦ ἀπονεμήθηκε στὸ χρονικὸ διάστημα μεταξὺ Μαρτίου 1077 καὶ Ἀπριλίου 1079, χωρὶς ἀμφιβολία ἀπὸ τὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη.

Στὸν τίτλο τοῦ *Προσφωνητικοῦ* του *Λόγου* πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρο Βοτανειάτη ποὺ προτάσσεται τοῦ κυρίως ἱστορικοῦ του ἔργου[9], ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται ὡς *μάγιστρος, βέστης καὶ κριτὴς*[10]. Ὁ P. Gautier ὑποθέτει ὅτι ὁ τίτλος τοῦ *βέστου* θὰ ἀπονεμήθηκε στὸν Ἀτταλειάτη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1075 καὶ 1079[11]. Ὀρθότερο, νομίζω, θὰ ἦταν νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὁ τίτλος αὐτός, μιὰ βαθμίδα ἀνώτερος ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ *ἀνθυπάτου*[12], ἀπονέμεται στὸν Ἀτταλειάτη ὕστερα ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1077, ἐπειδή, ὅπως εἴδαμε, ὑπογράφει τότε τὴ *Διάταξίν* του ἀκόμη ὡς *πατρίκιος ἀνθύπατος*.

Στὸν *κωδίκελλο* ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ κυρίως κείμενο τῆς *Διατάξεως*, ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται στὴν ἰδιόχειρη ὑπογραφή του ὡς *πρόεδρος, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου*[13], ὅπως ἄλλωστε ἀναφέρεται καὶ στὸν

---

1. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XXIII.
2. *Διάταξις*, στ. 1374/1375.
3. Ὅ.π., στ. 1419.
4. Ὅ.π., στ. 1087-1090· βλ. καὶ στ. 1-3, 11/12.
5. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XXV.
6. *Διάταξις*, στ. 1510, 1528, 1539, 1554, 1557, 1571, 1583, 1587, 1610, 1622, 1682.
7. Ὅ.π., στ. 1497.
8. Ὅ.π., στ. 1645.
9. Βλ. πιὸ κάτω, σ. XL.
10. Ἱστορία, σ. 3.
11. Gautier, La Diataxis, σ. 15. Στὶς σ. 15/16 τῆς μελέτης του ὁ Gautier ἀσχολεῖται μὲ τὴ σταδιοδρομία τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη στὴν αὐτοκρατορικὴ αὐλή.
12. Βλ. Oikonomidès, Les listes, σ. 292.
13. *Διάταξις*, στ. 1115/1116. Βλ. καὶ φωτ. III. Ὁ τίτλος τοῦ *προέδρου* ἦταν κατὰ μία βαθμίδα ἀνώτερος ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ *μαγίστρου*. Βλ. Tsolakis, Das Geschichtswerk, σ. 260, ὑποσ. 25, καὶ Oikonomidès, ὅ.π., σ. 299.

τίτλο τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου[1]. Ἂς προσθέσω ὅτι εἶναι δυστυχῶς ἄγνωστος ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς ἀπονομῆς τοῦ τίτλου τοῦ *προέδρου* στὸν Ἀτταλειάτη[2]· ἐπιπλέον, δὲν ἔχουμε καμία ἔνδειξη ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἔπεσε σὲ δυσμένεια ὅταν ἀνῆλθε στὸν θρόνο ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός[3].

Ἔργα

Τὸ πρῶτο ἀπὸ χρονολογικὴ ἄποψη γνωστὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη εἶναι τὸ *Πόνημα νομικόν*[4], *ἤτοι πραγματικὴ πονηθεῖσα κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα*[5]. Πρόκειται γιὰ ἕνα συνοπτικὸ ἀπάνθισμα τῶν *Βασιλικῶν*, τὸ ὁποῖο, ὅπως μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν χειρογράφων ποὺ τὸ διασώζουν, εἶχε μεγάλη διάδοση. Γράφεται, σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸ ἐπίγραμμα ποὺ προτάσσεται, μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Μιχαὴλ Ζ' Δούκα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας του, δηλαδὴ στὰ 1073/1074[6]. Ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1596 μὲ λατινικὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν Jo. Leunclavius[7]. Μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Zachariae von Lingenthal ἀναδημοσιεύεται, χωρὶς τὴ λατινικὴ μετάφραση,

1. Ἱστορία, σ. 6, καὶ Gautier, La Diataxis, σ. 16.

2. Ὁ *κωδίκελλος* γράφεται καὶ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη δυὸ τουλάχιστον χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς κυρίως *Διατάξεως*· βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 95. Ἂς προσθέσω ὅτι τόσο ὁ Lemerle (ὅ.π.) ὅσο καὶ ὁ Gautier (ὅ.π., σ. 16) ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ὁ τίτλος τοῦ *προέδρου* ἀπονέμεται στὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ ἀπὸ τὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1081. Βλ. ἀκόμη καὶ Τσολάκης, Κάποια προβλήματα.

3. Βλ. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1.B., σ. 383· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β', σ. 203.

4. Σὲ κάποια ἀπὸ τὰ χφφ ἀναφέρεται ὡς *Ποίημα νομικὸν* ἢ *Πρόχειρον νομικόν*.

5. Βλ. Krumbacher, Geschichte, σ. 270· ἑλλην. μετάφραση, τ. Α', σ. 547, καὶ Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 2.B., σ. 465 καὶ 474· ἑλλην. μετάφραση, τ. Γ', σ. 358 καὶ 370/371.

6. Βλ. στ. 3-8: *ὁ κοσμοτερπὴς τῶν Δουκῶν γένους κλάδος / ὁ παμμέγιστος Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ /.../ τὴν δέλτον αὐτὴν ὑπὲρ ἐλπίδα ξένως / διωργάνωσε λύτρον ἠδικημένοις, / ἔτει τρίτῳ τῆς σοφῆς μοναρχίας*. Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Κ.Ν. Σάθα (Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. Α', σ. ιζ') τὸ ἐπίγραμμα αὐτὸ εἶναι τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ.

7. Juris graecoromani tam canonici quam civilis... τ. II, Francofurti 1596, σ. 2-79.

ἀπὸ τὸν Λ. Σγούτα[1]. Ἐκδίδεται ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἰω. καὶ Παν. Ζέπο[2]. Κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔργου δὲν ἔχουμε ἕως σήμερα[3].

Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἱδρύει, ὅπως εἴδαμε[4], τὸν Μάρτιο τοῦ 1077 τὸ Πτωχοτροφεῖο τῆς Ραιδεστοῦ καὶ τὴ μονὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Πανοικτίρμονος. Γιὰ τὰ δύο αὐτὰ ἱδρύματα κατάρτισε τὸ τυπικὸ τῆς λειτουργίας τους τὸ ὁποῖο φέρει στὰ χφφ ποὺ τὸ διασώζουν τὸν ἀκόλουθο τίτλο: *Διάταξις σὺν Θεῷ γενομένη παρὰ Μιχαὴλ πατρικίου, ἀνθυπάτου, κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου, τοῦ Ἀτταλειάτου, ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ συστάντι πτωχοτροφείῳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ, καθὼς ὀφείλει τελεῖσθαι τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἄχρις αἰῶνος εἰς δόξαν Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος*[5].

Τὸ κείμενο τῆς *Διατάξεως*[6] ἔχει διασωθεῖ στὸ χφ 375 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου (=B). Εἶναι τὸ *ἰσότυπον*[7] τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς *Διατάξεως*[8] καὶ σύγχρονο πρὸς αὐτό. Ἂς προσθέσω ὅτι τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ὑπάρχει ὡς ἀπόγραφο τοῦ χφ B καὶ στὸ χφ 85 τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (= C). Ἡ ἀντιγραφὴ τῆς *Διατάξεως* στὸ τελευταῖο αὐτὸ χφ ὁλοκληρώθηκε στὶς 22 Μαρτίου 1761[9]. Τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, φέρει στὸ *ἰσότυπόν* του τὴν ἰδιόχειρη ὑπογραφὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη[10], ὅπως ἄλλω-

1. Στὸ περιοδικὸ Θέμις, 8, 1861, σ. 47-155.

2. Jus Graecoromanum, τ. Ζ', Ἀθῆναι 1931 (ἀνατύπ. Aalen 1962), σ. 409-497.

3. Γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη ὡς νομικὸ καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, βλ. τὴν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τῆς W. Wolska - Conus, L'école de droit et l'enseignement du droit à Byzance au XIe siècle. Xiphiline et Psellos, TM 7, 1979, σ. 97-101.

4. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XXIV.

5. *Διάταξις*, στ. 1-5.

6. Ἡ *Διάταξις* ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸ κυρίως κείμενο (στ. 1-1090), τὸν *κωδίκελλο* (στ. 1091-1117), τὸ *Βρέβιον* τῆς μονῆς (στ. 1118-1352), τὸ *ἴσον* τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Ζ' Δούκα (Μάρτιος 1075, στ. 1353-1482), τὸ *ἴσον* τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου Βοτανειάτη (Ἀπρίλιος 1079, στ. 1483-1722) καὶ τὴ συνέχεια τοῦ *Βρεβίου* (στ. 1723-1792), σύμφωνα μὲ τὴν ἔκδοση Gautier.

7. Βλ. Lemerle, La Diataxis, σ. 70, ὑποσ. 6.

8. Ὅ.π., σ. 70.

9. Ὅ.π., σ. 69, καὶ Gautier, La Diataxis, σ. 11.

10. *+Μιχαήλ, πατρίκιος, ἀνθύπατος, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου, ὁ Ἀτταλειάτης, τὰ ἀνωτέρω πάντα βεβαιῶν σὺν Θεῷ καὶ ἀπαράθραυστα μένειν βουλόμενος, ὑπέγραψα καὶ ἐσφράγισα μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτιῶνος ιε', ἔτους ͵ςφπε' +· Διάταξις*, στ. 1087-1090.

στε καὶ ὁ *κωδίκελλος*[1] ποὺ προστέθηκε, ὅπως εἴδαμε, δυὸ τουλάχιστον χρόνια ἀργότερα[2].

Ἡ *Διάταξις* εἶναι ἕνα κείμενο ποὺ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τόσο γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου ὅσο καὶ γιὰ τὰ αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ ἀντλοῦμε γιὰ τὸν συντάκτη της. Ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Κ.Ν. Σάθα[3] ἀπὸ τὸ χφ B καὶ ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τοὺς Miklosich-Müller[4]. Ἀποτέλεσε παλαιότερα τὸ ἀντικείμενο εἰδικῆς μελέτης τοῦ W. Nissen[5], ἐνῶ μιὰ νέα προσέγγισή του ἐπιχείρησε ὁ P. Lemerle[6]. Τέλος, ὁ P. Gautier ἐπανεκδίδει ἀπὸ τὸ χφ B, ἔχοντας ὑπόψη του συγχρόνως καὶ τὸ χφ C, τὸ κείμενο τῆς *Διατάξεως* μὲ γαλλικὴ μετάφρασή του, συμπληρώνοντας μὲ πολλὲς παρατηρήσεις τὶς προηγούμενες μελέτες[7].

Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης σημειώνει στὴ *Διάταξίν* του μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα: *Τὰς δὲ δοξολογίας πάσας, τάς τε νυκτερινὰς καὶ ἡμερινάς, θέλω γίνεσθαι κατὰ τὸ τυπικόν μου, ὅπερ ἰδίως συνεγραψάμην, καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ἐκεῖσε κεκανόνισται*[8]. Ὁ P. Gautier μεταφράζει τὸ *ἰδίως*: personnellement. Ἔχω ὅμως τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ *ἰδίως* ἔχει στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ τὴ σημασία: ἰδιαιτέρως, ξεχωριστά, σὲ ἰδιαίτερο δηλαδὴ τεῦχος[9]. Πουθενὰ ἄλλωστε στὴ *Διάταξιν* δὲν γίνεται λόγος γιὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσε ὁ Ἀτταλειάτης νὰ γίνονται οἱ νυκτερινὲς καὶ ἡμερινὲς δοξολογίες. Τὸ τυπικὸ αὐτό, ὅπως σημειώνει καὶ ὁ P. Gautier, δὲν ἔχει διασωθεῖ[10].

Ἂς προσθέσω ὅτι δὲν ἔχει διασωθεῖ ἀκόμη ἕνα ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη. Ὁ *χαριστήριος λόγος* ποὺ διάβασε ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἐνώπιον

---

1. +*Μιχαήλ, πρόεδρος, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου, ὁ Ἀτταλειάτης, καὶ τὴν προλεχθεῖσαν ταύτην προσθήκην ὡς παρ' ἐμοῦ γεγονυῖαν βεβαιῶν νῦν ὑπέγραψα +. Διάταξις*, στ. 1115-1117.

2. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XXXIII. Γιὰ τοὺς λόγους προσθήκης τοῦ *κωδικέλλου* στὸ κυρίως κείμενο τῆς *Διατάξεως*, βλ. Τσολάκης, Κάποια προβλήματα.

3. Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. Α΄, σ. 3-69. Βλ. καὶ Lemerle, La Diataxis, σ. 72/73.

4. Acta et Diplomata graeca medii aevi, V, Βιέννη 1887, σ. 293-327, 470-472. Τὰ δύο χρυσόβουλλα στὶς σ. 135-145. Βλ. καὶ Lemerle, ὅ.π.

5. Στὰ 1894· βλ. Nissen, Die Diataxis.

6. Στὰ 1977· βλ. Lemerle, ὅ.π.

7. Στὰ 1981· βλ. Gautier, La Diataxis.

8. *Διάταξις*, στ. 816-818.

9. Καὶ τὸ κείμενο ἄλλωστε τῆς *Διατάξεως* εἶχε συνταχθεῖ προσωπικὰ ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη.

10. Βλ. Gautier, ὅ.π., σ. 66, ὑποσ. 44.

τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου Βοτανειάτη μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συντριβῆς τῆς ἀποστασίας τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου[1]. Τὸ κείμενο αὐτό, παρὰ τὸν ἐγκωμιαστικό του χαρακτήρα, θὰ περιεῖχε ἴσως καὶ κάποιες λιγότερο ἢ περισσότερο ἐνδιαφέρουσες ἱστορικὲς πληροφορίες[2].

Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης μᾶς εἶναι περισσότερο γνωστὸς ἀπὸ τὸ ἱστορικό του ἔργο. Γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ τὰ προβλήματά του γίνεται ἰδιαίτερος λόγος στὸ κεφάλαιο ποὺ ἀκολουθεῖ.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

Τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, ὅπως τὸ ξέρουμε τουλάχιστον σήμερα, καλύπτει τὴ χρονικὴ περίοδο ἀπὸ τὸ 1034 (ἄνοδος στὸν θρόνο τοῦ Μιχαὴλ Δ΄ Παφλαγόνα) ἕως τὸ 1079/80 (δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Γ΄ Βοτανειάτη)[3]. Καλύπτει ἔτσι μιὰ περίοδο 46 ἐτῶν, τὶς βασιλεῖες δηλαδὴ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Δ΄ Παφλαγόνα (1034-1041), Μιχαὴλ Ε΄ Καλαφάτη (1041-1042), Κωνσταντίνου Θ΄ Μονομάχου (1042-1054), Θεοδώρας (1054-1056), Μιχαὴλ Ϛ΄ Στρατιωτικοῦ (1056-1057), Ἰσαακίου Α΄ Κομνηνοῦ (1057-1059), Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα (1059-1067), Εὐδοκίας (1067), Ρωμανοῦ Δ΄ Διογένη (1068-1071), Μιχαὴλ Ζ΄ Δούκα (1071-1078) καί, ὅπως ἀναφέραμε, τὰ δύο πρῶτα ἀπὸ τὰ τρία χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Γ΄ Βοτανειάτη (1078-1081).

Στὸν Πρόλογο τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου ὁ Ἀτταλειάτης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι δὲν θὰ ἱστορήσει γεγονότα ποὺ τὰ ἄκουσε ἀπὸ διηγήσεις ἄλλων, ἀλλὰ

---

1. Ἱστορία, σ. 224,21-25: *Τέως δὲ παραστὰς εἰς τὴν ὑστεραίαν τῷ βασιλεῖ ὁ Βρυέννιος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων διαβρόχους τῷ αἵματι, ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων χαριστήριον λόγον ἀνέγνων τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἀδίκως οὐδ' ἀνευλόγως παρ' αὐτοῦ ὠνειδίσθη.*

2. Πρβλ. π.χ. τὸν *χαριστήριον λόγον* τοῦ Ἰωάννη Μαυρόποδα μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συντριβῆς τῆς ἀποστασίας τοῦ Λέοντα Τορνίκη (*Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Εὐχαΐτων χαριστήριος λόγος ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τῆς τυραννίδος*, ἔκδ. P. de Lagarde, Ioannis Euchaitorum metropolitae quae in codice Vaticano Graeco 676 supersunt, Göttingen 1882, ἀνατύπ. H.M. Hakkert, Amsterdam 1979, σ. 178-195). Ἂς προσθέσω ἐδῶ ὅτι δὲν ἔχει διασωθεῖ, ἂν βέβαια ὑπῆρξε, καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ.

3. Τὸ τελευταῖο γεγονὸς ποὺ μποροῦμε μὲ ἀκρίβεια νὰ χρονολογήσουμε στὸ ἔργο αὐτό, ἀνάγεται στὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτωβρίου 1079· Ἱστορία, σ. 238,8 κέ.

γεγονότα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε *αὐτόπτης καὶ θεατής*[1]. Τὴ δήλωσή του αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ τὴν πάρουμε «κατὰ λέξη» γιὰ κάποια τουλάχιστον τμήματα τοῦ ἔργου του. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ὑπάρχουν στὴν Ἱστορία του ἐκτενεῖς ἀναφορὲς σὲ γεγονότα στὰ ὁποῖα προφανῶς δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ εἶναι αὐτόπτης μάρτυρας[2].

Τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη σὲ σχέση μὲ τὴ χρονικὴ διάρκεια τῶν ὅσων ἐξιστορεῖ, μπορεῖ νὰ χωριστεῖ σὲ τρεῖς ἑνότητες: α) Μιχαὴλ Δ´ - Μιχαὴλ Ϛ´, σ. 7,7-47,23 (1034-1057), περίοδος 23 ἐτῶν· β) Ἰσαάκιος Α´ - Μιχαὴλ Ζ´, σ. 47,24-166,3 (1057-1078), περίοδος 21 ἐτῶν, καὶ γ) Νικηφόρος Γ´ Βοτανειάτης, σ. 166,4-248 (1078-1080), περίοδος 2 ἐτῶν. Ὁ H. Hunger αἰτιολογώντας τὴ διαφορὰ αὐτὴ στὴν ἔκταση γιὰ τὴν κάλυψη τῶν γεγονότων παρατηρεῖ ὅτι «τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ οἱ συμπάθειες τοῦ Ἀτταλειάτη φαίνονται ἀπὸ τὴν ἔκταση ποὺ καταλαμβάνει στὸ ἔργο του ἡ διακυβέρνηση τοῦ κάθε αὐτοκράτορα», ὅτι ἡ πρώτη ἑνότητα φαίνεται «ὡς ἕνα μεγάλο προοίμιο» γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολουθοῦν (βασιλεία Εὐδοκίας καὶ Ρωμανοῦ Δ´ Διογένη), καὶ ὅτι δίνοντας ἰδιαίτερη σημασία στὰ γεγονότα ποὺ παρακολούθησε ὡς αὐτόπτης μάρτυρας, ἐπιμένει στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις στὶς ὁποῖες ἔλαβε καὶ ὁ ἴδιος μέρος[3]. Θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ αἰτιολογήσουμε καὶ ἀλλιῶς τὴ διαφορὰ αὐτὴ στὴν ἔκταση τῆς ἐξιστόρησης τῶν γεγονότων. Γιὰ τὴ χρονικὴ περίοδο 1034-1057 (α´ ἑνότητα) ἡ διήγηση εἶναι περιληπτική, ἐπειδή, πιθανόν, ὁ Ἀτταλειάτης δὲν ἦταν ἀκόμη σὲ θέση καὶ λόγῳ τῆς ἡλικίας του[4] νὰ παρακολουθεῖ τὰ γεγονότα καὶ νὰ συμμετέχει μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο σ' αὐτά, ὅπως συμβαίνει ἀργότερα. Ἂς μὴν ξεχνοῦμε ἄλλωστε καὶ τὴ δήλωσή του ὅτι παίρνει τὴν ἀπόφαση νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου ὅταν ἤδη ἦταν *κριτής*[5].

---

1. Ἱστορία, σ. 6,20 κέ.: *Διὸ δὴ ἔδοξε κἀμοί, ... προσθήκην ἐμποιῆσαι τοῖς πόνοις καὶ μικρὰ ἄττα διαλαβεῖν... περὶ ὧν οὐκ ἀκοῇ καὶ μύθοις ἑτέρων παρέλαβον, ἀλλ' ὧν αὐτὸς αὐτόπτης καὶ θεατὴς ἐχρημάτισα·* καὶ σ. 81,17-21: *Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων... πάντως ἂν οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀλλ' ἐξ αὐτοπτίας τὰ καθεξῆς παραδώσει διὰ γραφῆς τοῖς μετέπειτα.*

2. Βλ. π.χ. Ἱστορία, σ. 32,12-35,8 (ὑποχώρηση Νικηφόρου Βοτανειάτη) καὶ σ. 176,26-180,26 (ἀνδραγαθίες τῶν Νικηφόρου καὶ Μιχαὴλ Βοτανειάτη, παπποῦ καὶ πατέρα τοῦ Νικηφόρου Γ´ Βοτανειάτη). Τὰ γεγονότα αὐτὰ πρέπει βέβαια νὰ τὰ γνωρίζει εἴτε ἀπὸ διηγήσεις παλαιοτέρων εἴτε ἀπὸ παλαιότερα ἱστορικὰ ἔργα.

3. Βλ. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1.B., σ. 384· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β´, σ. 203.

4. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XX/XXI.

5. Ἱστορία, σ. 6,20 κέ.: *Διὸ δὴ ἔδοξε κἀμοί, καίτοι μυρίαις ἀσχολίαις ἀλύοντι περὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δικαστικοῖς διαλόγοις ἀεὶ περιδονουμένῳ... προσθήκην ἐμποιῆσαι τοῖς πόνοις...* κλπ.

Τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, ὅπως τὸ ξέρουμε σήμερα, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ τρόπου ποὺ ὁ συντάκτης του βλέπει καὶ παρουσιάζει τὰ γεγονότα, χωρίζεται σὲ δύο ἑνότητες. Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς ἑνότητες αὐτὲς περιλαμβάνει τὴ χρονικὴ περίοδο 1034-1078 (Μιχαὴλ Δ´ - τέλος τῆς βασιλείας Μιχαὴλ Ζ´) καὶ διακρίνεται γιὰ τὴν προσπάθεια τοῦ ἱστορικοῦ νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ ἀντικειμενικὸς καὶ γιὰ τὴν κριτική του στάση ἀπέναντι στὶς πράξεις τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς καὶ στὰ γεγονότα. Ἡ δεύτερη ἑνότητα περιλαμβάνει τὰ γεγονότα τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Γ´ Βοτανειάτη (1078-1079/80) καὶ τὴ διακρίνει ἕνας ἔντονος ἐγκωμιαστικὸς χαρακτήρας γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορα[1]. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ Ἀτταλειάτης ἔχει συναίσθηση τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς ἑνότητες καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴ δικαιολογήσει[2].

Οἱ τελευταῖες φράσεις τοῦ κειμένου τῆς Ἱστορίας μᾶς ὁδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης σκόπευε νὰ συνεχίσει τὸ ἱστορικό του ἔργο καὶ μὲ τὴν ἐξιστόρηση τουλάχιστον τῶν γεγονότων ποὺ ἀκολουθοῦν ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Γ´ Βοτανειάτη[3]. Ὁ Krumbacher παρατηρεῖ ὅτι δὲν γνωρίζουμε ἂν «ὁ σκοπὸς οὗτος ἐματαιώθη ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέως ἢ ἴσως ἕνεκα τῆς αἰφνιδίας πτώσεως τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ αὐτοκράτορος»[4]. Ὁ H. Hunger σημειώνει ὅτι «ἴσως ἡ ἀλλαγὴ στὴν κυβέρνηση τὸ 1081 νὰ μὴν ἐπέτρεψε στὸν μαχητικὸ ὀπαδὸ τοῦ Βοτανειάτη νὰ συνεχίσει τὴ συγγραφὴ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ του ἔργου». Δὲν ἀποκλείει ὅμως

---

1. Ἱστορία, σ. 167,7-9: *ὡς μήτε τοῦτον* (δηλαδὴ τὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη) *ἄξιον εἶναι προγόνους ἑτέρους ἔχειν ἢ ἐκείνους μόνους, μήτ' ἐκείνους ἀπόγονον ἕτερον ἢ τὸν νῦν εὐφημούμενον*· βλ. καὶ Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1.B., σ. 385/386· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β´, σ. 205/206. Ἡ ἄποψη τῆς Martin ὅτι κάποια χωρία μὲ ἐγκωμιαστικὸ χαρακτήρα ἀπὸ τὴ δεύτερη αὐτὴ ἑνότητα προέρχονται «πιθανῶς ἀπὸ κάποιον ἐπαινετικὸ λόγο τοῦ Ἀτταλειάτη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα» (βλ. Ataliates, σ. XL), δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλειστεῖ. Θὰ πρόσθετα, ὄχι ἀπὸ «κάποιον ἐπαινετικὸ λόγο» ἀλλὰ ἀπὸ τὸν *χαριστήριον* ἴσως *λόγον* ποὺ ἐκφωνεῖ ὁ Ἀτταλειάτης ἐνώπιον τοῦ Βοτανειάτη μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς νίκης ἐναντίον τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου (βλ. πιὸ πάνω, σ. XXXVI).

2. Ἱστορία, σ. 216,18-20: *Οἴομαι δὲ ὥς τινες τῶν ἀκροατῶν λογισμῷ τινι προσπαλαίσουσιν, ἐγκωμιαστικῶς ταῦτα καὶ μὴ διηγηματικῶς συγγραφῆναί μοι εὐνοίᾳ δῆθεν τῇ πρὸς τὸν κρατοῦντα δουλεύοντι.*

3. Ὅ.π., σ. 248,2-5: *Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ὅσα δηλονότι μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας θαυμασίως ἐπράχθησαν· τὰ δ' ἐπιόντα καθεξῆς ὁ λόγος δηλώσει τρανότερον.*

4. Krumbacher, Geschichte, σ. 270· ἑλλην. μετάφραση, τ. Α´, σ. 548.

ὁ H. Hunger στὴ συνέχεια καὶ τὴν πιθανότητα ὅτι κάποια βαριὰ ἀσθένεια ἢ καὶ ὁ θάνατος τοῦ συγγραφέα νὰ μὴν ἐπέτρεψαν στὸν Ἀτταλειάτη νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο του[1].

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ παρατηρήσεις στὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, μὲ ὁδήγησαν παλαιότερα στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἔργο αὐτό, ὅπως τὸ ξέρουμε σήμερα, δὲν ἦταν τὸ ἔργο ποὺ ἀφιέρωσε μὲ τὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς στὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη. Ἀφιέρωσε στὸν αὐτοκράτορα μιὰ πρώτη μορφὴ τῆς Ἱστορίας του ποὺ ἔφθανε πιθανότατα ὡς τὴν ἀνάρρηση τοῦ Βοτανειάτη στὸν θρόνο (1078). Ἀργότερα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκθρόνισή του καὶ πιθανὸν καὶ τὸν θάνατό του[2], ὁ Ἀτταλειάτης συνέχισε τὴν ἱστορική του συγγραφὴ μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη μὲ τὸν σκοπὸ ἴσως νὰ τὸν ἀποκαταστήσει[3]. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς ἦταν σὲ γενικὲς γραμμὲς οἱ ἀκόλουθες: α) ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀφιερώνει στὸν αὐτοκράτορα ἕνα ἔργο ὁλοκληρωμένο, ἐνῶ τὸ κείμενο ποὺ ἔχουμε στὰ χέρια μας πρόκειται νὰ συνεχιστεῖ καὶ μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων ποὺ ἀκολουθοῦν ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη[4]· β) ὁ Ἀτταλειάτης ἀπευθυνόμενος στὸν Βοτανειάτη σημειώνει στὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* ὅτι θὰ ἐξιστορήσει ὄχι ἀκριβῶς σύγχρονα γεγονότα, ἀλλὰ ὅτι ἡ *δέλτος* του θὰ περιλάβει πράξεις *ἐκ τῶν προσεχῶς τοῖς ἡμετέροις χρόνοις γεγενημένας*[5]· γ) στὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται ὡς *μάγιστρος, βέστης καὶ κριτής*, ἐνῶ στὸ κυρίως ἱστορικό του ἔργο ὡς *πρόεδρος, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ βήλου*. Ἐπειδή, ὅπως ξέρουμε, ὁ τίτλος τοῦ *προέδρου* ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὸν τίτλο

---

1. Hunger, Die hochsprachliche Literatur, 1.B., σ. 383· ἑλλην. μετάφραση, τ. Β΄, σ. 202.

2. Ὁ Βοτανειάτης πεθαίνει πρὶν ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1082· Βλ. Τσολάκης, Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως.

3. Βλ. Tsolakis, Das Geschichtswerk, σ. 256.

4. Ἱστορία, σ. 4,18 κἑ.: *Διὰ δὴ ταῦτα καί τινα δέλτον συντάξας ἐκ τῶν προσεχῶς τοῖς ἡμετέροις χρόνοις γεγενημένων πράξεων... καὶ ἁπλῶς ποικίλην τινὰ βίβλον... ἀποτερματίσας... ταύτην...τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ φιλοχρίστῳ σπουδῇ ἀναφέρω καὶ ἀνατίθημι*. Τὸ ρ. *ἀποτερματίζω* χρησιμοποιεῖται, πιστεύω, ἐδῶ μὲ τὴ μεταγενέστερη σημασία του: «ὁλοκληρώνω, τελειώνω». Βλ. καὶ Θεοφύλακτο Σιμοκάττη, *Ἱστορίαι* (ἔκδ. C. de Boor - P. Wirth, Stutgardiae MCMLXXII), IV 7,3· V 15,12· VII, 13,7. Ἂς προσθέσω ὅτι καὶ ὁ ἄγνωστός μας ποὺ ἔγραψε τὰ γλωσσήματα στὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη (βλ. πιὸ κάτω, σ. LVII), σημειώνει γιὰ τὸ *ἀποτερματίσας*: «ἀποπληρώσας».

5. Ἱστορία, σ. 4,18/19.

τοῦ *μαγίστρου*, θὰ ἦταν φυσικότερο νὰ συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο[1]· δ) τέλος, καὶ αὐτὸ πιστεύω ὅτι ἔχει κάποια ἰδιαίτερη σημασία, ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς στὸ τελευταῖο τμῆμα τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου[2] ἀναφέρεται σὲ χρόνο παρατατικὸ στὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη, προκειμένου μάλιστα γιὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρίσματα καὶ γνωρίσματα ποὺ κοσμοῦσαν αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα.

Στὶς παρατηρήσεις αὐτὲς ἂς προσθέσω ἀκόμη ὅτι ὁ Ἰωάννης, *πραιπόσιτος καὶ γραμματικὸς τοῦ κτήτορος* (δηλαδὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη), δωρίζει στὴ μονὴ τοῦ Πανοικτίρμονος τρεῖς εἰκόνες. Ἡ δωρεὰ γίνεται, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναγραφὴ ποὺ ὑπάρχει στὸ *Βρέβιον* τῆς μονῆς, *κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς τῆς η΄ ἰνδικτιῶνος*[3]. Ὁ P. Gautier σημειώνει ὅτι πρόκειται πιθανῶς γιὰ τὸ ἔτος 1084[4], εἶναι ὅμως ἐξίσου πιθανόν, θὰ προσθέσω, νὰ πρόκειται, τίποτε δὲν τὸ ἀποκλείει, καὶ γιὰ τὸ ἔτος 1099 κλπ. Ὁ ἴδιος *πραιπόσιτος* Ἰωάννης ἀφιερώνει στὴ μονὴ καὶ τέσσερα βιβλία ποὺ ἀναγράφονται στὴν οἰκεία θέση τοῦ *Βρεβίου* τῆς μονῆς[5]. Μεταξὺ τῶν βιβλίων αὐτῶν συγκαταλέγεται *καὶ ἕτερον* (δηλ. *βιβλίον*) *βαμβύκινον χρονικὸν ἐκτεθὲν παρὰ τοῦ κτήτορος*[6]. Πρόκειται ἀναμφίβολα γιὰ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη.

Ὅπως μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ τὴ φρ. *ἐκ προσαγωγῆς τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου*, ἡ δωρεὰ τῶν τεσσάρων αὐτῶν βιβλίων γίνεται τὴν ἴδια χρονικὴ στιγμὴ (δηλαδὴ τὸν Ὀκτώβριο τῆς η΄ ἰνδικτιῶνας) μὲ τὴ δωρεὰ τῶν τριῶν εἰκόνων. Δὲν μπορεῖ πάντως νὰ ἔγινε ὕστερα ἀπὸ τὸν Μάρτιο τῆς η΄ ἰνδικτιῶνας, ἐπειδὴ ἡ ἑπόμενη ἀναγραφὴ δωρεᾶς βιβλίων (αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὸν ἡγούμενο Μιχαήλ) φέρει στὸ *Βρέβιον* αὐτὴ τὴ χρονολογία[7].

Ἂν δεχτοῦμε τὴν ἄποψη, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον πιστεύω, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἀφιέρωσε στὸν Βοτανειάτη μιὰ πρώτη μορφὴ τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου, τότε προκύπτει τὸ ἐρώτημα ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο μορφὲς καταθέτει στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς ὁ *πραιπόσιτος* Ἰωάννης. Ἂν πάλι δὲν δεχτοῦμε τὴν

---

1. Ὁ *Προσφωνητικὸς λόγος* γράφεται βέβαια ὅταν ἔχει ὁλοκληρωθεῖ ἡ συγγραφὴ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου.

2. Ἀπὸ τὴ σ. 166,4 κἑ.

3. *Διάταξις*, στ. 1200-1202.

4. Gautier, La Diataxis, σ. 90, ὑποσ. 14.

5. *Διάταξις*, στ. 1264: *Ἐκ προσαγωγῆς τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου πραιποσίτου*.

6. Ὅ.π., στ. 1272.

7. Βλ. Τσολάκης, Κάποια προβλήματα, σ. 30, ὑποσ. 11.

ἄποψη τῶν δύο μορφῶν τοῦ ἔργου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ, τότε ὁ Ἀτταλειάτης, σύμφωνα μὲ τὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* ὁλοκληρώνει καὶ ἀφιερώνει τὸ ἔργο του στὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη ὅταν ὁ τελευταῖος ἦταν ἀκόμη αὐτοκράτορας, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὴν 1 Ἀπριλίου 1081. Στὴν περίπτωση αὐτή, γιὰ ποιό λόγο ὁ *πραιπόσιτος* Ἰωάννης καταθέτει στὴ μονὴ τὸ *χρονικὸν τοῦ κτήτορος* ὕστερα ἀπὸ τρισήμιση τουλάχιστον χρόνια[1]; Πρόκειται γιὰ ἀντίγραφο; Ἂν ναί, τότε προκύπτει τὸ ἐρώτημα γιατὶ μεταξὺ τῶν βιβλίων ποὺ κατατίθενται στὴ μονὴ *ἀπὸ τῆς οὐσίας τῶν κτητόρων μετὰ τελευτὴν αὐτῶν παρὰ τῶν ἐπιτρόπων*[2], δὲν ὑπάρχει καὶ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη; Νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ *πραιπόσιτος* Ἰωάννης ὡς *γραμματικός*, δηλαδὴ γραμματέας, τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ἔχοντας τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου καταθέτει στὴ μονὴ τὸ μοναδικὸ χειρόγραφο τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὅταν ὁ Ἀτταλειάτης, ἄγνωστο πότε καὶ γιὰ ποιόν ἀκριβῶς λόγο, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ συνέχιση τῆς ἐξιστόρησης[3]; Ἡ θετικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι ἔχουμε δύο μορφὲς τοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ.

Ἂς προσθέσω ἀκόμη ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἀφοῦ ἐξιστορήσει τὰ δεινὰ ποὺ ταλαιπωροῦσαν τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τὴν κακὴ διακυβέρνηση τοῦ Μιχαὴλ Ζ΄ καὶ τοῦ περιβάλλοντός του[4], θὰ προσθέσει ὅτι ὁ Βοτανειάτης, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὰ βλέπει καὶ νὰ ὑποφέρει[5], ἀποφασίζει νὰ ἐπαναστατήσει[6]. Τότε, συνεχίζει ὁ Βυζαντινὸς

1. Ἀπρίλιος 1081 - Ὀκτώβριος 1084 (;).

2. *Διάταξις*, στ. 1732 κέ.

3. Πιθανότατα ἀπὸ κάποια σοβαρὴ ἀσθένειά του. Τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ μᾶς εἶναι ἄγνωστο. Τὸ ἔτος 1090 εἶναι ἴσως ἕνας terminus post quem· βλ. πιὸ πάνω, σ. XXX.

4. Ἐπιδρομὲς Πατζινάκων καὶ Νέστορα στὴ Μακεδονία καὶ Θράκη (Ἱστορία, σ. 160,14 κέ.)· ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετωπίζεται ἕνα στρατιωτικὸ τμῆμα ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη καὶ ἐκφράζει τὰ παράπονά του γιὰ τὴν ἐγκατάλειψή τους (ὅ.π., σ. 162,1-22)· ἀναφορὰ στὰ ἀλλεπάλληλα κύματα προσφύγων ποὺ καταφεύγουν ἀπὸ τὶς ἀνατολικὲς ἐπαρχίες στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ σωθοῦν, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν λιμὸ ποὺ ἐπακολουθεῖ καὶ τὸν *ἀμύθητον θάνατον* τόσο τῶν ξένων ὅσο καὶ τῶν κατοίκων τῆς πρωτεύουσας (ὅ.π., σ. 162,31 κέ.).

5. Ἱστορία, σ. 164,14/15: *φύσιν ἔχων εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον, ζῆν καὶ τοιαῦτα καθορᾶν ἀνοσίως πραττόμενα.*

6. Ὅ.π., σ. 165,20-22: *ἄρχεται* (δηλ. ὁ Βοτανειάτης) *τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐκθύμως ἀντιλαμβάνεσθαι, πόρρω θέμενος τὴν τοῦ βασιλέως* (δηλ. τοῦ Μιχαὴλ Ζ΄) *βαθεῖαν ταύτην ἀπόνοιαν.*

ἱστορικός, αὐτοὶ ποὺ πῆγαν μαζί του καὶ τὸν ἀκολούθησαν, τοῦ εἶπαν ὅτι θὰ ἐξασφαλιστεῖ μόνον ἂν στεφθεῖ αὐτοκράτορας καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ *περιβάλλεται μὲν χλαμύδα καὶ βύσσον καὶ ἁλουργίδα, τὴν δ' εὐφημίαν τοῦ κράτους παρὰ πάντων εἰσδέχεται, δευτέραν ἄγοντος τοῦ Ἀπριλίου* (χφ C *Ἰουλίου*[1]) *μηνὸς τῆς α΄ ἰνδικτιῶνος*[2].

Πρέπει, πιστεύουμε, χωρὶς ἀμφιβολία νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἐδῶ ἀναφέρεται στὴν ἀναγόρευση τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη, ὅταν ἐπικράτησε καὶ ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολη. Σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀτταλειάτη, ὁ Βοτανειάτης ἀποστατεῖ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Ὀκτωβρίου 1077[3]. Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη. Δὲν πρόκειται μάλιστα, ἂς τὸ σημειώσουμε, γιὰ ἁπλὴ ἀντιγραφὴ στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Ἀτταλειάτη ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸ χρονογράφο, ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος μᾶς δίνει γιὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀποστασίας ἐπιπλέον πληροφορίες[4]. Ἐάν, συνεπῶς, ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφερόταν στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ στὴν ἀνακήρυξη τοῦ Βοτανειάτη ὡς αὐτοκράτορα ἀπὸ τοὺς συναποστάτες του καὶ ὄχι στὴν ἐπίσημη ἀναγόρευσή του στὴν Κωνσταντινούπολη, δὲν θὰ ἔγραφε *Ἀπριλίου* (χφ C *Ἰουλίου*) ἀλλὰ *Ὀκτωβρίου*. Καὶ ἂν ἀκόμη δεχτοῦμε τὴν περίπτωση ἀντιγραφικοῦ σφάλματος στὸ χφ C, *Ἰουλίου* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Ὀκτωβρίου*, δὲν θὰ διαβάζαμε στὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη ὅσα ἀκολουθοῦν, τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ἀναφέρονται στὸ φθινόπωρο: *ὁπόταν ὁ ἑωσφόρος ἥλιος τὸν ἰσημερινὸν κύκλον ἐλαύνων καθαρώτερον ἅμα καὶ λαμπρότερον τὸν περίγειον κόσμον ἐργάζεται καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἡμέραν μεγίστην καὶ χαρίεσσαν καὶ ὑπερβλύζουσαν τοῖς ἀγαθοῖς ἀποδείκνυσι καὶ κόσμον ὅλον χαρίτων ἀρρήτων*

1. Βλ. Τσολάκης, Χρονολογικά, σ. 413-417, καὶ πιὸ κάτω, σ. LXXVIII-LXXIX.

2. Ἱστορία, σ. 165,25-28.

3. Ὅ.π., σ. 185,27-30: *Τρίτην δὲ ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς καὶ μέλλοντος τοῦ Βοτανειάτου τὴν βασιλικὴν ἐπιστῆσαι σκηνὴν καὶ ταύτης σκηνοπηγίαν προτρεψαμένου γενέσθαι διὰ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εἰς τὴν βασιλεύουσαν πρόοδον.*

4. Διαβάζουμε στὴ *Συνέχεια* (σ. 171,26-172,6): *Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων διοικουμένων... οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ προέχοντες, Ἀλέξανδρός τε ὁ Καβάσιλας, ὁ Στραβορωμανός, οἱ Συναδηνοί, ὁ Γουδέλιος καὶ ἡ λοιπὴ τῶν συγκλητικῶν ἀρχόντων λογάς, ἣν ἐκ πολλοῦ ἀποστασίαν ὠδίνησαν εἰς ἔργον ἐξάγουσι νῦν καὶ τὸν κουροπαλάτην Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην συνελθόντες βασιλέα ἀναγορεύουσιν, Ὀκτωβρίου μηνὸς ἱσταμένου τῆς πρώτης ἐπινεμήσεως·* καὶ πιὸ κάτω (σ. 172,14/15): *Τρίτην δὲ ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, μέλλοντος ἤδη* (δηλ. τοῦ Βοτανειάτη) *τὴν βασιλικὴν πήξασθαι σκηνήν.*

ἐμπίπλησιν[1]. Ἂν πάλι δεχτοῦμε ὅτι ἡ ἀποστασία τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη ἀρχίζει τὸν Ἰούλιο καὶ ὄχι τὸν Ὀκτώβριο, ὅπως ρητὰ μᾶς πληροφορεῖ καὶ ἡ *Συνέχεια*[2], τότε θὰ ἔπρεπε τὸ γεγονὸς αὐτὸ νὰ συμπίπτει χρονικὰ μὲ τὴν *ιε΄* ἰνδικτιώνα καὶ ὄχι μὲ τὴν *α΄*, ἐπειδὴ ἡ *α΄* ἰνδικτιώνα καλύπτει τὸ χρονικὸ διάστημα Σεπτέμβριος 1077 - Αὔγουστος 1078.

Πέρα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πληροφορία γιὰ τὴν ἀναγόρευση τοῦ Βοτανειάτη ὡς αὐτοκράτορα δίδεται στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ χωρὶς καμία ἀπολύτως ἀναφορὰ στὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἀποστασία ὣς τὴν ἐπικράτησή της (Ὀκτώβριος 1077 - Ἀπρίλιος 1078), ἐντύπωση προκαλεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης θὰ ἐπανέλθει στὴν ἀναγόρευση τοῦ Βοτανειάτη ὡς αὐτοκράτορα στὴν Κωνσταντινούπολη. Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ ἐξιστορήσει τὴν πορεία τῶν στασιαστῶν πρὸς τὴ βασιλεύουσα ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς ἀποστασίας, τὶς ἀντιδράσεις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν Τούρκων, τὶς ἀντιδράσεις τοῦ Μιχαὴλ Ζ΄ καὶ τῶν κατοίκων τῆς πρωτεύουσας. Παράλληλα θὰ περιλάβει στὸ ἔργο του καὶ ἄλλα γεγονότα ποὺ συμβαίνουν στὸ ἑξάμηνο ποὺ μεσολαβεῖ (Ὀκτώβριος 1077 - Ἀπρίλιος 1078)[3]. Καὶ θὰ καταλήξει: *Τοῦτον τὸν τρόπον μέχρι τῶν ἀνακτόρων πλεύσας* (δηλ. ὁ Βοτανειάτης)... *καὶ τοῖς ἐγκωμίοις ἁπάντων καταστεφθεὶς αὐτῶν ἐπιβαίνει τῶν ἀνακτόρων καὶ τὸ ἄκρατον κράτος τῆς βασιλείας ἐν ἐξόχοις τερατουργήμασιν ἐπενδύετο*[4].

Στὸ ἐρώτημα ποὺ προκύπτει, γιὰ ποιὸν λόγο δηλαδὴ ὁ Ἀτταλειάτης ἐπανέρχεται στὴν ἀναγόρευση τοῦ Βοτανειάτη καὶ γιὰ ποιὸν λόγο ὅλα αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐξιστορεῖ στὶς σ. 185,27-210,22, δὲν τὰ ἀνέφερε πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη του μνεία γιὰ τὴν ἀναγόρευση ὡς αὐτοκράτορα τοῦ Βοτανειάτη, θεωρῶ ὡς πιθανότερη τὴν ἄποψη ὅτι ἀφιερώνει στὸν Νικηφόρο Βοτανειάτη ἕνα ἔργο ποὺ τὸ εἶχε ἤδη, καθὼς φαίνεται, σὲ γενικὲς γραμμὲς ἕτοιμο[5] καὶ τὸ συμπληρώνει, ὅπως βιαστικὰ τὸ συμπλήρωσε, μὲ τὴν ἀναφορά, τὴν πρώτη, στὴν ἀναγόρευση τοῦ αὐτοκράτορα. Ἀργότερα, ὅταν ἀποφασίζει νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο

1. Ἱστορία, σ. 165,28-166,3· βλ. καὶ Polemis, Notes, σ. 69-71, καὶ Τσολάκης, Χρονολογικά, σ. 413-417.
2. *Συνέχεια*, σ. 172,4-6.
3. Τὴν ἀποστασία τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου· Ἱστορία, σ. 186,20 κέ.
4. Ὅ.π., σ. 210,17-22.
5. Ὅ.π., σ. 6,20-7,6.

του, ἐξιστορεῖ λεπτομερειακὰ καὶ τὰ γεγονότα ποὺ γιὰ λόγους οἰκονομίας χρόνου εἶχε παραλείψει.

Ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς μετάφρασής του τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη σημειώνει καὶ τὰ ἀκόλουθα[1]: «Ὁ καθηγητὴς Ε. Τσολάκης εὔστοχα παρατηρεῖ ὅτι ἐνῶ στὸν προσφωνητικό του λόγο στὸν Βοτανειάτη ποὺ προηγεῖται τοῦ κυρίως σώματος τῆς *Ἱστορίας*, ὁ συγγραφέας» δηλαδὴ ὁ Ἀτταλειάτης «μιλᾶ σὰν νὰ ἔχει ἤδη τελειώσει τὸ ἔργο του, τὸ κείμενο καταλήγει, στὴν πραγματικότητα, μὲ τὴ φράση *τὰ δ' ἑπιόντα καθεξῆς ὁ λόγος δηλώσει*, ἡ ὁποία σαφῶς ὑποδηλώνει ὅτι τὸ ἔργο θὰ συνεχισθεῖ». Στὸ δημοσίευμά μου ὅμως ἐκεῖνο[2] δὲν ὑποστήριζα μόνον ὅτι μὲ τὴν τελευταία φράση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ[3], ὑποδηλώνεται ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἐπρόκειτο νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο του, ἀλλά, καὶ κυρίως αὐτό, ὅτι —ὅπως μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ παρόμοιες ἐκφράσεις καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου[4]— γνωρίζει τὴν ὥρα ποὺ γράφει τὴ φράση αὐτή, τὰ γεγονότα καὶ τοῦ τρίτου ἔτους τουλάχιστον τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη καί, συνεπῶς, ὅτι ἡ συγγραφὴ τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη πρέπει χρονικὰ νὰ τοποθετηθεῖ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1081, ὕστερα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐκθρόνιση τοῦ Βοτανειάτη[5]. Θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε ἐπιπλέον ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία φράση τοῦ ἔργου του ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ[6], πρόθεση τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη δὲν ἦταν νὰ διηγηθεῖ στὴ συνέχεια τὰ γεγονότα μόνον καὶ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξιστόρησή τους νὰ φωτίσει καὶ νὰ ἑρμηνεύσει, κατὰ τὴν ἄποψή του βέβαια, τὴν

1. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 17/18.
2. Tsolakis, Das Geschichtswerk, σ. 254.
3. *τὰ δ' ἑπιόντα καθεξῆς ὁ λόγος δηλώσει τρανότερον.*
4. Tsolakis, ὅ.π., σ. 257/258.
5. Tsolakis, ὅ.π., σ. 258. Ἂς προσθέσω ἐδῶ ὅτι παρόμοιους ἐκφραστικοὺς τρόπους ἀπαντοῦμε, ὅπως εἶναι γνωστό, καὶ σὲ ἄλλους Βυζαντινοὺς ἱστορικούς· βλ. π.χ. Βρυέννιος, σ. 79,23: *ὅπως δέ, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει*· σ. 175,34: *ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον*. Σκυλίτζης, σ. 271,71/72: *τὰς δὲ αἰτίας ἀπαριθμήσει ὁ λόγος ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι*. Χωνιάτης, Ἱστορία, σ. 87,94/95: *ὡς κατὰ καιρὸν τὸν οἰκεῖον ῥηθήσεται*· σ. 142,32/33: *ἣν κατὰ τὸν οἰκεῖον χρόνον καὶ πρόσφορον ὁ λόγος τῇ ἱστορίᾳ παρέξεται*.
6. Βλ. ὑποσ. 3.

ἀκολουθία τῶν γεγονότων ποὺ ὁδήγησαν στὴν πτώση τοῦ Βοτανειάτη (ἀποστασίες Νικηφόρου Μελισσηνοῦ, Κομνηνῶν κλπ)· καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἔχω τὴ γνώμη ὅτι στὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ[1] ὑποκρύπτεται μιὰ παρόμοια πρόθεση: «Διηγήθηκα» σημειώνει «ὅσα θαυμασίως ἐπράχθησαν στὰ δύο χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη· ὅσα ἀκολουθοῦν (ποὺ ὁδήγησαν —προσθέτω— στὴν ἐκθρόνισή του καὶ δὲν ἐπέτρεψαν ἔτσι κοντὰ στὰ ἄλλα καὶ τὴ συνέχιση τῶν ἔργων του) ὁ ἱστορικός μου λόγος θὰ τὰ φωτίσει καλύτερα»[2].

Ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης ἔχει κάποιες ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἄποψή μου ὅτι τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, ὅπως τὸ ξέρουμε σήμερα, δὲν εἶναι τὸ ἔργο ἐκεῖνο — στὴν ἔκτασή του τουλάχιστον — ποὺ ἀφιερώνει μὲ τὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* στὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρο Βοτανειάτη, ἀλλὰ τὸ τελευταῖο του τμῆμα γράφεται ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκθρόνιση καί, ἐνδεχομένως, καὶ τὸν θάνατο τοῦ τελευταίου[3]. Παρατηρεῖ ὅτι «πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔργου ὁ Ἀτταλειάτης μιλᾶ σὰν νὰ εἶναι ἀκόμη αὐτοκράτορας ὁ Βοτανειάτης. Γιὰ παράδειγμα στὴ σ. 240[4] τὸν χαρακτηρίζει ὡς *νῦν βασιλέα*»[5].

Ὁ λόγος στὸ χωρίο ποὺ ἔχει ὑπόψη του ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης, ἀναφέρεται στὶς φιλικὲς πρὸς τὸν ἀποστάτη, δηλαδὴ τὸν Βοτανειάτη, διαθέσεις τῶν Τούρκων οἱ ὁποῖες ἐπέτρεπαν σὲ ὅσους αὐτομολοῦσαν πρὸς αὐτὸν νὰ περνοῦν ἀνενόχλητοι ἀπὸ τὰ ἐδάφη ποὺ κατεῖχαν αὐτοί, γιὰ νὰ τὸν συναντήσουν[6]. Πήγαιναν ἔτσι κοντὰ στὸν Βοτανειάτη ὡς ὀπαδοί του, χωρὶς νὰ ἀντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα, ὄχι μόνον αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ κάποια ἀόρατη δύναμη δὲν γίνονταν ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὅσοι, ὅταν ἔπεφταν στὰ χέρια τους, τοὺς πληροφοροῦσαν ὅτι πᾶνε νὰ συναντήσουν τὸν *νῦν βασιλέα*[7].

---

1. *Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ὅσα δηλονότι μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας θαυμασίως ἐπράχθησαν· τὰ δ' ἐπιόντα καθεξῆς ὁ λόγος δηλώσει τρανότερον*, Ἱστορία, σ. 248,2-4.

2. Τὸ ἐπίρρ. *τρανῶς* σημαίνει: «σαφῶς, διαυγῶς, καθαρά, ὁλοφάνερα». Βλ. καὶ Ἱστορία, σ. 198,29/30: *τρανότερόν τε καὶ διαλεκτικώτερον τῷ βουλευτηρίῳ τὴν οἰκείαν γνώμην ἐνσημηνάμενος*.

3. Ὁ Νικηφόρος Βοτανειάτης πεθαίνει πρὶν ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1082· βλ. πιὸ πάνω, σ. XL, ὑποσ. 2.

4. Ἡ παραπομπὴ βέβαια στὴν ἔκδοση Βόννης. Βλ. Ἱστορία, σ. 184,27.

5. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 18.

6. Ἱστορία, σ. 184,22-25: *Τὸ δὲ δὴ κρεῖττον καὶ λόγου παντὸς ὑψηλότερον ἢ παραδοξότερον, ὅτιπερ οἱ Τοῦρκοι, τῆς Ἀνατολῆς πάσης κυριεύσαντες ἤδη, τοῖς αὐτομολοῦσι πρὸς τὸν Βοτανειάτην πολίταις ἅμα καὶ ἀγροίκοις ἐμποδὼν οὐ καθίσταντο*.

7. Ὅ.π., σ. 184,25-29: *Ἀλλά τινες μὲν ἀοράτῳ δυνάμει τοὺς πολεμίους* (δηλαδὴ τοὺς Τούρκους) *ἐλάνθανον, οἱ δὲ πλείους ἐνέπιπτον μὲν αὐτοῖς, πρὸς δὲ τὸν νῦν βασιλέα μανθάνοντες αὐτοὺς κατεπειγεσθαι συνεχώρουν αὐτοῖς καὶ ἀβλαβεῖς διετίθουν*.

Τὸ ἐπίρρ. *νῦν* ἀναφέρεται βέβαια κυρίως στὸ παρόν, μπορεῖ ὅμως νὰ ἀναφέρεται, ὅπως στὴν περίπτωσή μας, καὶ στὸ παρελθόν[1]. Τὰ σχετικὰ παραδείγματα ἄλλωστε δὲν λείπουν τόσο ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα ἄλλων συγγραφέων. Ἔτσι π.χ. διαβάζουμε στὸν Ἀτταλειάτη, προκειμένου γιὰ τὸν Γεώργιο Μανιάκη καὶ τὴν τύχη του: *Νῦν δὲ ὁ φθόνος καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὰς πράξεις καὶ τοσοῦτον κατειργάσατο ἔργον*[2]· προκειμένου γιὰ τὸν Λέοντα Τορνίκη καὶ τὴν τύχη τῆς ἀποστασίας του: *Νῦν δὲ καταφρονήσας τοῦ πρόσω, σὺν τῇ νίκῃ καὶ τῆς οἰκείας δυναστείας καὶ σωτηρίας ἐξέπεσεν*[3]· προκειμένου γιὰ τὸν Ρωμανὸ Δ΄ Διογένη: *νῦν μᾶλλον ἤπερ τὸ πρότερον φειδωλίᾳ περὶ πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συνεχόμενος*[4]· προκειμένου γιὰ τὸν Νικηφορίτζη: *σκεπτόμενος ἐκ μοχθηρίας οἰκειοῦσθαι καὶ παρακερδαίνειν τὰ νῦν προσφερόμενα*[5]. Καὶ στὴ *Συνέχεια* τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη, προκειμένου γιὰ τὴν ἀποστασία τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη: *ἣν ἐκ πολλοῦ ἀποστασίαν ὠδίνησαν εἰς ἔργον ἐξάγουσι νῦν καί... ἀναγορεύουσιν*[6]. Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ἡ ἔκφραση τὸν *νῦν βασιλέα* μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται καὶ στὸ παρελθόν[7], σ' αὐτὸν ποὺ τώρα — τὴ στιγμὴ ἐκείνη δηλαδὴ — ἦταν σύμφωνα μὲ ὅσα εἶχαν προηγηθεῖ, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἀναγόρευσή του καὶ στέψη, ὁ βασιλιάς[8]. Ἄλλωστε ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς ἀποστασίας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη καὶ ὣς τὴν εἴσοδό του στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν καθαίρεση τοῦ Μιχαὴλ Ζ΄, *βασιλεὺς* γιὰ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ εἶναι μόνον ὁ Βοτανειάτης. Διαβάζουμε: *Οὕτω θεία τις δύ-*

---

1. Βλ. R. Kühner-B. Gerth, Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache, 2. Teil: Satzlehre, 2.B., Hannover 1966, σ. 116, § 498,1: «Τὸ νῦν... ἐκφράζει κυρίως τὸ παρόν, τὸ τώρα, δύναται οὐχ ἧττον νὰ συνδεθῇ καὶ μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ μέλλοντος, ὅταν ὁ λαλῶν συνδέῃ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ παρὸν τὸ παρελθὸν ἢ τὸ μέλλον».

2. Ἱστορία, σ. 7,16/17.

3. Ὅ.π., σ. 22,4/5.

4. Ὅ.π., σ. 112, 15-17.

5. Ὅ.π., σ. 155,13-15.

6. *Συνέχεια*, σ. 172,3-5.

7. Ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης μεταφράζει ἄλλωστε τὴν ἐπίμαχη φράση: «τὸν τωρινὸ αὐτοκράτορα» (σ. 415), μετάφραση ποὺ ἐπιτρέπει καὶ τὶς δύο ἐκδοχές.

8. Βλ. καὶ Ἱστορία, σ. 197,3 κέ., 198,11 κέ., 207,1 κέ., γεγονότα ποὺ τὰ εἶχε ὑπόψη του ὁ Ἀτταλειάτης ὅταν χαρακτήριζε τὸν Βοτανειάτη ὡς *νῦν βασιλέα*.

ναμις πάντας συνώθει καὶ συνήργει πρὸς τὴν τοῦ ἐρχομένου βασιλέως οἰκείωσιν[1], καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο: *Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε παρεσκευάζετο μὲν ὁ βασιλεύς, αὐτὸν λέγω τὸν θεοπρόβλητον Βοτανειάτην*[2]. Ἂς προσθέσω ὅτι στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Ἀτταλειάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει λόγο καὶ γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ζ΄ καὶ γιὰ τὸν Βοτανειάτη συγχρόνως, προκειμένου νὰ τοὺς διακρίνει, χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν πρῶτο τὴ μετοχὴ *βασιλεύων*[3] καὶ τὴν ἔκφραση *ἀντίθετος βασιλεύς*[4].

Ἡ δεύτερη παρατήρηση τοῦ Ἰ.Δ. Πολέμη ἀφορᾶ στὴν ἐπιθετικὴ μετοχὴ *τὸν διιθύνοντα* (μετοχὴ δηλαδὴ ἐνεστῶτα)[5] μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται, στὸ τελευταῖο τμῆμα τοῦ ἔργου του, στὸν Βοτανειάτη· ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἐκφράζει τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Βοτανειάτης ξεπέρασε ὅλους τοὺς προηγούμενούς του αὐτοκράτορες, παρὰ τὴν οἰκονομικὴ στενότητα, σὲ εὐεργεσίες καὶ δωρεὲς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του. Δὲν ἔχουν, παρατηρεῖ, ὅσα γράφω ἐγκωμιαστικὸ χαρακτῆρα· θέλω νὰ τὰ κάνω γνωστὰ σ' ὅλους καὶ στὶς ἑπόμενες γενιὲς καὶ *τὸν οὕτω καλῶς καὶ ἰσοθέως τὰ τῆς βασιλείας διιθύνοντα πράγματα πάντων ἀποδεῖξαι φιλανθρωπότερόν τε καὶ εὐεργετικώτερον καὶ φιλοθεΐας ἀνάμεστον καὶ ἀσύγκριτον τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσασιν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων στενοχωρίᾳ πάντας τοὺς ἐν τῷ πλατυσμῷ κρατοῦντας τῆς βασιλείας διαφερόντως ὑπερηκόντισε*[6].

---

1. Ἱστορία, σ. 206,16/17.
2. Ὅ.π., σ. 207,1/2.
3. Ὅ.π., σ. 206,16-18· 207,5/6-208,9.
4. Ὅ.π., σ. 203,23. Ὁ Ἀτταλειάτης χρησιμοποιεῖ ἀκόμη σὲ παρόμοιες περιπτώσεις τὴν ἔκφραση α) *ἀντικείμενος* γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ε΄ προκειμένου νὰ τὸν ἀντιδιαστείλει πρὸς τὴ Θεοδώρα (Ἱστορία, σ. 13,23), καθὼς καὶ γιὰ τὸν ἀποστάτη Νικηφόρο Βρυέννιο σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρο Βοτανειάτη (Ἱστορία, σ. 195,12 καὶ 200,18), καὶ *οἱ ἀντικείμενοι* (Ἱστορία, σ. 217,15) γιὰ ἐκείνους ποὺ δήλωσαν ὑποταγὴ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Βοτανειάτη· β) *ἀληθὴς βασιλεὺς* γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Θ΄ Μονομάχο σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν ἀποστάτη Λέοντα Τορνίκη (Ἱστορία, σ. 19,29)· καὶ γ) τὶς ἐκφράσεις: *ὁ ἐν τῇ Βύζαντος βασιλεὺς* καὶ *ὁ βασιλεύων ἐν Κωνσταντινουπόλει* (Ἱστορία, σ. 43,19 καὶ 45,6/7 ἀντίστοιχα) γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ϛ΄, προκειμένου νὰ τὸν διακρίνει ἀπὸ τὸν Ἰσαάκιο Κομνηνό, ὅταν εἶχε ἀποστατήσει καὶ ἀνακηρυχθεῖ αὐτοκράτορας· τὴν ἔκφραση *τοῦ τὴν Βύζαντος ἔχοντος βασιλέως* (Ἱστορία, σ. 132,25/26) προκειμένου νὰ ἀντιδιαστείλει τὸν Μιχαὴλ Ζ΄ ἀπὸ τὸν Ρωμανὸ Δ΄ Διογένη. Τέλος, ὁ Βοτανειάτης ἀναφέρεται καὶ ὡς *βασιλεύων* (Ἱστορία, σ. 204,11, ὅπου ὅμως δὲν ἔχουμε ἀντιδιαστολὴ πρὸς ἄλλο πρόσωπο).
5. Ἱστορία, σ. 216,32/33: *καὶ τὸν οὕτω καλῶς καὶ ἰσοθέως τὰ τῆς βασιλείας διιθύνοντα πράγματα.*
6. Ὅ.π., σ. 216,18-217,4.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Ἰ.Δ. Πολέμη, ἡ ἐπιθ. μετοχὴ *τὸν διιθύνοντα*, σὲ χρόνο ἐνεστῶτα, μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Βοτανειάτης εἶναι ἀκόμη αὐτοκράτορας ὅταν ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς συγγράφει τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ ἔργου του[1]. Ἡ ἐπιθ. μετοχὴ σὲ χρόνο ἐνεστῶτα μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται καὶ στὸ παρελθόν, ἀνάλογα μὲ τὸν χρόνο ποὺ βιώνει τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ συγγραφέας, καὶ νὰ τὴ μεταφράσουμε ἀνάλογα· ὄχι, στὴν περίπτωσή μας, «αὐτὸς ποὺ κυβερνᾶ» αὐτὴ τὴ στιγμὴ τῆς συγγραφῆς, ἀλλά «αὐτὸς ποὺ κυβερνᾶ» τότε, ὅταν δηλαδὴ ἐκτυλίσσονταν τὰ γεγονότα στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὁ Ἀτταλειάτης.

Δὲν λείπουν ἄλλωστε σχετικὰ παραδείγματα, ὅπου ὁ λόγος ἀναφέρεται στὸ παρελθόν[2].

Ἂς προσθέσω στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι ἡ ἄνοδος στὸν θρόνο τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ δὲν ἀποτελοῦσε ἀρνητικό, ὅπως ὑποστηρίχτηκε, παράγοντα γιὰ τὴ συνέχιση καὶ ὁλοκλήρωση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη[3]. Πέρα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἐκφράζεται μὲ κολακευτικὰ λόγια γιὰ τὸν Ἀλέξιο Κομνηνό[4], δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε μὲ ποιὸν τρόπο θὰ συνέχιζε καὶ θὰ ὁλοκλήρωνε τὴν ἱστορική του συγγραφή· πῶς θὰ ἀντιμετώπιζε, δηλαδή, τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν ἐπικράτηση τῶν Κομνηνῶν.

---

1. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 18. Γιὰ νὰ ὑποστηρίξει ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης τὴν ἄποψή του αὐτή, φέρει ὡς παράδειγμα καὶ τὸ ἀκόλουθο χωρίο τοῦ Ἀτταλειάτη (Ἱστορία, σ. 218,26-28): *καί που τοῦτο Θεοῦ ἦν τοῦ δικαίᾳ ψήφῳ τὸ πᾶν διιθύνοντος καὶ τῷ τοῦ ἐλέου μέτρῳ ἀντιμετροῦντος τὸν ἔλεον*. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσουμε ὅτι μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἔκφραση ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται καὶ στὸ γεγονὸς ὅτι δύο καρπαθικὰ πλοῖα ἔδειξαν στὸν Νικηφόρο Φωκᾶ τὸν δρόμο γιὰ τὴν Κρήτη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκστρατείας του γιὰ τὴν ἀνακατάληψη τῆς μεγαλονήσου. Ἔτσι διαβάζουμε (Ἱστορία, σ. 173,4-7), γιὰ γεγονότα ποὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὸν χρόνο τῆς ἐξιστόρησής τους περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια: *ἀοράτως δὲ νῆαι καρπαθικαὶ δύο τὸν κατάπλουν ἐπ' αὐτόν* (δηλαδὴ τὸν Νικηφόρο Φωκᾶ) *ποιησάμεναι προωδοποίησαν αὐτῷ τὴν ὁδοιπορίαν καὶ εἰς Κρήτην ἀπήγαγον, τοῦ Θεοῦ πάντως τὰ κατ' αὐτὸν διιθύνοντος ὡς εὐαρεστουμένου τῇ εὐλαβείᾳ τῆς πίστεως*. Βλ. ἀκόμα καὶ Ἱστορία, σ. 37,21-24· 41,21/22 καὶ 58,15-17.
2. Βλ. Ἱστορία, σ. 48,3-5: *καὶ πρόεισι στεφανίτης ἐκεῖθεν, δόξαν παρεσχηκώς... ὡς μάχῃ κεκρατηκὼς τοῦ κρατοῦντος...*· σ. 165,5-7: *κατὰ πασῶν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων παρρησιάζεται τὴν ἀλήθειαν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος*· καὶ σ. 197,5-11: *Τοῦ γὰρ βασιλεύοντος εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα κατὰ τὴν Κυριακὴν προκαθημένου καὶ χρηματίζοντος... ἀναγορεύουσι τὸν Βοτανειάτην βασιλέα.*
3. Βλ. Martin, Ataliates, σ. XXXVI, ὑποσ. 108.
4. Ἱστορία, σ. 153,31-154,2· 222,4-13.

Μὲ βάση τὶς ἄμεσες καὶ τὶς ἔμμεσες μαρτυρίες ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, θὰ μπορούσαμε νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὰ στάδια σύνθεσης καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

α) Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς παίρνει κάποια στιγμὴ τὴν ἀπόφαση, πρὶν ἀπὸ τὴν ἄνοδο τοῦ Βοτανειάτη στὸν θρόνο (Ἀπρίλιος 1078), νὰ καταγράψει[1] καὶ νὰ αἰτιολογήσει[2] τὰ γεγονότα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε μάρτυρας καὶ θεατής[3]. Πρόθεσή του ἦταν, ὅπως καὶ ἄλλων ἱστορικῶν, νὰ μὴν ξεχαστοῦν τὰ γεγονότα αὐτά, ἀλλὰ νὰ παραμείνουν μὲ τὴν ἱστόρησή τους γιὰ πάντα στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων[4].

β) Τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ δὲν περιλάμβανε τὴν ἐξιστόρηση γεγονότων τὰ ὁποῖα ἔγιναν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη, ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν ἐπιγραμματική, θὰ λέγαμε, ἀναφορὰ τῆς ἀναγόρευσης τοῦ τελευταίου ὡς αὐτοκράτορα στὴν Κωνσταντινούπολη[5], καὶ τὸ ἀφιερώνει μὲ τὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον* ὁ Ἀτταλειάτης κάποια στιγμὴ στὸν αὐτοκράτορα ἀκόμη Βοτανειάτη[6]. Πρόθεσή του ἄλλωστε, ὅπως τὸ δηλώνει ὁ ἴδιος ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικός, δὲν ἦταν νὰ ἀφιερώσει στὸν αὐτοκράτορα ἕνα ἔργο ποὺ θὰ ἐξυμνοῦσε τὰ ἀνδραγαθήματά του καὶ θὰ μιλοῦσε γιὰ τὴν εὐγενική του καταγωγὴ κλπ., ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι αὐτὸ εἶχε γίνει ἤδη ἀπὸ ἄλλους[7].

Ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολεμικά του κατορθώματα, ὁ Βοτανειάτης διακρίθηκε, σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀτταλειάτη, καὶ γιὰ τὴν ἀφοσίωσή του τὴν ὁλοκληρωτική, ὅταν ἔγινε αὐτοκράτορας, *πρὸς τὴν ἐν λόγοις καὶ πόνοις*

1. Ἱστορία, σ. 6,20-7,6: *Διὸ δὴ ἔδοξε κἀμοί, καίτοι μυρίαις ἀσχολίαις ἀλύοντι περὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δικαστικοῖς διαλόγοις ἀεὶ περιδονουμένῳ καὶ ὅσαι ὧραι τοῖς ἐξ αὐτῶν συγγράμμασι κάμνοντι, προσθήκην ἐμποιῆσαι τοῖς πόνοις...* κλπ.

2. Ὅ.π., σ. 4,21/22: *προσθεὶς δὲ καὶ τὰς αἰτίας κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν οὕτω τετελεσμένων.*

3. Ὅ.π., σ. 7,2-4: *περὶ ὧν οὐκ ἀκοῇ καὶ μύθοις ἑτέρων παρέλαβον, ἀλλ᾽ ὧν αὐτὸς αὐτόπτης καὶ θεατὴς ἐχρημάτισα.*

4. Ὅ.π., σ. 7,4-6: *ἵνα μὴ λήθης βυθοῖς διὰ τῆς τοῦ χρόνου παραρροῆς τὰ λόγου καὶ 〈μνήμης〉 ἄξια συγχωσθεῖεν, ἀλλὰ τὴν μνήμην ἀθάνατον ἔχωσιν.*

5. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XLIII.

6. Τὸν προσφωνεῖ (Ἱστορία, σ. 3,5) *θειότατον βασιλέα.*

7. Ἱστορία, σ. 3,20-22: *Ὅθεν καὶ ἀγώνων ὑπόθεσις μεγίστη γέγονας τοῖς περὶ λόγους ἐσπουδακόσιν εἰς τὸ συγγράφειν τῶν σῶν κατορθωμάτων τὸ περιούσιον.* Ἂς προσθέσω ὅτι παρόμοια ἔργα γράφονται κατὰ καιροὺς γιὰ νὰ ἐξυμνήσουν κατορθώματα στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων. Βλ. *Συνεχιστὲς Θεοφάνους* (Theophanes Continuatus) τ. I, σ. 427,20-428,2 (Βόννη), ὅπου διαβάζουμε: *Οἱ δὲ λαμπρῶς ποθοῦντες καὶ θέλοντες μαθεῖν τὰς τοῦ Ἰωάννου Κουρκούα ἀριστείας καὶ συγγραφὰς εὑρήσουσιν ἐν ὀκτὼ βιβλίοις ἐκτεθείσας παρὰ Μανουὴλ πρωτοσπαθαρίου καὶ κριτοῦ·* (πρβλ. Σκυλίτζης, σ. 230,33-37).

ὑψηλοτάτην σπουδήν[1], ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε *δικάζειν ἀρρεπῶς καὶ νομίμως καὶ πράττειν ἃ χρὴ καὶ πᾶσιν ὑποδεικνύειν ἀψευδὲς σύμβολον τὰ τῶν νυκτερινῶν* του *λόγων σπουδάσματα*[2]. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἐπειδή, ὅπως σημειώνει ἀπευθυνόμενος στὸν Βοτανειάτη, *τὰς βίβλους ἀληθῶς περιέπεις καὶ τούτων ἐπιμελῶς ἀκροᾷ*[3], ὁ Ἀτταλειάτης δικαστὴς καὶ ὁ ἴδιος καὶ συντάκτης, ὅπως εἴδαμε, τοῦ *Πονήματος νομικοῦ*, αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀφιερώσει στὸν αὐτοκράτορα ποὺ θαύμαζε γιὰ τὶς ἀρετές του, ἕνα ἔργο ἐπάξιο τῶν *λογικῶν σπουδασμάτων* τοῦ Βοτανειάτη[4]· τὸ ἱστορικό του δηλαδὴ ἔργο ποὺ περιλάμβανε τὴν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων ἀπὸ τὸ 1034 (ἀνάρρηση Μιχαὴλ Δ´ Παφλαγόνα) ἕως τὴν ἀνάρρηση τοῦ Βοτανειάτη (Ἀπρίλιος 1078)[5].

Εἶναι ὅμως σχεδὸν βέβαιο ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς πρὶν παραδώσει τὸ ἔργο του μὲ τὸν *Προσφωνητικόν* του *λόγον*, παρενέβαλε στὴ διήγησή του, τὸ ἐπισημαίνει καὶ ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης[6], καὶ κάποιες ἀναφορὲς γιὰ τὸ γένος τοῦ Βοτανειάτη καὶ γιὰ κάποια πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ αὐτοκράτορα[7] μὲ τὴν πρόθεση νὰ τὸν ἐγκωμιάσει[8] καὶ νὰ δείξει ἴσως παράλληλα καὶ τὴ διαφορὰ τοῦ Βοτανειάτη ἀπὸ τὸν ἀπόλεμο Μιχαὴλ Ζ´[9].

1. Ἱστορία, σ. 3,22-4,8: *Ἐπεὶ δὲ ὥσπερ τις ὀλυμπιονίκης σεαυτῷ τὰ πάντα καθυπέταξας ἀκριβῶς καὶ οὐδὲν ἀφῆκας τῶν ἐπαινουμένων ἐν κόσμῳ ἀκατόρθωτόν τε καὶ ἀνυπότακτον, εἶτα καὶ πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις καὶ πόνοις ὑψηλοτάτοις σπουδὴν ὅλον ἔτρεψας σεαυτόν... ἁλουργίδα τε καὶ στέφανον οὐκ ἀποχρῶντα τῆς βασιλείας ἡγήσω παράσημα.*

2. Ὅ.π., σ. 4,13-15.

3. Ὅ.π., σ. 4,15/16.

4. Ὅ.π., σ. 4,17/18: *ὥστε προφέρειν τι τῶν σῶν τουτωνὶ λογικῶν σπουδασμάτων ἐπάξιον.*

5. Ὅ.π., σ. 4,18-5,3: *Διὰ δὴ ταῦτα καί τινα δέλτον συντάξας ἐκ τῶν προσεχῶς τοῖς ἡμετέροις χρόνοις γεγενημένων πράξεων... καί... ἀποτερματίσας... ταύτην ὥσπερ τι καλλιέρημα καὶ δεξίωμα δουλικὸν τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ φιλοχρίστῳ σπουδῇ ἀναφέρω καὶ ἀνατίθημι.*

6. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 19.

7. Ἱστορία, σ. 164,9/10: *ὅν* (δηλαδὴ τὸν Βοτανειάτη) *πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ὡς τρισαριστέα καὶ δοκιμώτατον διελάβομεν.*

8. Οἱ ἀναφορὲς αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες: Ἱστορία, σ. 44,26-45,3· 66,12· 76,12-27· 77, 20/21· 80,3-7· 143,18-23· 144,5-7 καί, τέλος, σ. 163,24-166,3, ὅπου ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται διεξοδικότερα στὶς πολεμικὲς ἀρετὲς καὶ στὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ τοῦ Βοτανειάτη, στὴν ἐπιθυμία του νὰ μὴ φανεῖ κατώτερος ἀπὸ τοὺς προγόνους του καὶ στὴν ἀπόφασή του νὰ σώσει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τὴν αὐτοκρατορία ποὺ κινδύνευε τόσο ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς ἐπιδρομὲς ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῶν κρατούντων, ἐνῶ ὁ στρατὸς ἦταν σὲ ἄθλια κατάσταση ἀπὸ τὶς ἐπιδρομές, τὶς σφαγὲς καὶ τὶς ἧττες. Πρβλ. καὶ Ἱστορία, σ. 81,25 κέ., ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν κατάσταση τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ στὰ χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου Ι´ Δούκα, ὅταν ἀναλαμβάνει τὴ διακυβέρνηση ὁ Ρωμανὸς Δ´ Διογένης.

9. Ἱστορία, σ. 164,1-6: *Προσδεξάμενος γὰρ τὴν αἴτησιν αὐτῶν ὁ ἐν ἐλέει ἀμέτρητος Κύριος ἀνί-*

γ) Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης συνέχισε κάποτε τὴν ἱστορική του συγγραφή, ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση καὶ τὸν θάνατο τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη, μὲ τὴν πρόθεση νὰ δικαιολογήσει πιθανότατα τὶς ἐπιλογὲς καὶ τὶς πράξεις καὶ τὴν πολιτικὴ τοῦ τελευταίου πού, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι γιὰ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ ἦταν *θειότατος*[1] καὶ *θεοπρόβλητος*[2] καὶ κυβερνοῦσε *ἰσοθέως*[3], ὁδήγησαν τελικὰ στὴν πτώση του, καὶ νὰ ἀπαντήσει ἴσως καὶ στὶς αἰτιάσεις τῶν Δουκῶν καὶ τῶν Κομνηνῶν. Ἡ πρόθεσή του δὲν ὁλοκληρώθηκε, ἄγνωστο γιὰ ποιόν ἀκριβῶς λόγο, καὶ ἡ ἐξιστόρησή του τερματίζεται μὲ τὴν ἐξιστόρηση καὶ τῶν γεγονότων τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Γ´ Βοτανειάτη (1079/1080). Αὐτὴ ἡ τρίτη μορφὴ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη ποὺ ἔχει ὑπόψη του καὶ ὁ Ἰωάννης Σκυλίτζης ἢ ὁ Συνεχιστής του, ὅταν συγγράφει ὕστερα ἀπὸ τὸ 1101 τὴ *Συνέχεια* τῆς Χρονογραφίας του[4], εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ ἔργου ποὺ ξέρουμε σήμερα[5].

Ἂν δεχτοῦμε τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀφιέρωσε στὸν Βοτανειάτη μία ὁλοκληρωμένη[6] καὶ βραχύτερη μορφὴ τοῦ ἔργου του, προκύπτει τὸ εὔλογο ἐρώτημα σὲ ποιό σημεῖο τοῦ ἔργου, ὅπως τὸ ξέρουμε σήμερα, τερματιζόταν ἡ προγενέστερη αὐτὴ μορφή. Τὸ πιθανότερο κατὰ τὴν ἄποψή μου εἶναι ὅτι ἡ ἐξιστόρηση ἔφθανε ἕως καὶ τὴν ἐπίσημη ἀναγόρευση τοῦ Βο-

---

στησιν ἄνδρα κρείττονα (δηλαδὴ τὸν Βοτανειάτη) *τῆς εὐχῆς τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν καὶ μεγαλοφροσύνην καὶ γενναιότητα καὶ στρατιωτικὴν μεγαλοδοξότητα ὅσον ὁ πρώην βασιλεύων* (δηλαδὴ ὁ Μιχαὴλ Ζ´) *εἰς κακίαν καὶ μικρολογίαν καὶ ἀγενῆ πολιτείαν διεγινώσκετο.*

1. Ἱστορία, σ. 3,5.

2. Ὅ.π., σ. 207,2· βλ. καὶ σ. 225,1-8.

3. Ὅ.π., σ. 216,32/33.

4. *Συνέχεια*, σ. 61 κέ.

5. Δὲν εἴμαστε βέβαια σὲ θέση νὰ καθορίσουμε πότε ὁ Ἀτταλειάτης συνεχίζει τὴν ἱστορική του συγγραφή· ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Βοτανειάτη ἢ ἀργότερα; Ἂν ὅμως τὸ *ἐκεῖνος* γιὰ τὸν στασιαστὴ Νικηφόρο Βρυέννιο (Ἱστορία, σ. 220,3/4: *Ἦν δὲ ὁ Βρυέννιος ἐκεῖνος ὁ φυσῶν τὰ μεγάλαυχα καὶ κινῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ἀπειλῶν*) σημαίνει στὸ σημεῖο αὐτὸ «μακαρίτης», ὅπως καὶ σὲ ἄλλα χωρία τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη (π.χ. σ. 9,15· 9, 17· 17,14· 19,21 κλπ.), καθὼς καὶ σὲ ἄλλους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἔγγραφα κλπ., τότε terminus post quem τῆς συγγραφῆς τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, πρέπει νὰ εἶναι τὸ 1095 ἐπειδή, ὅσο ξέρουμε, ζεῖ ὡς τότε ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος (βλ. Βρυέννιος, σ. 19).

6. Ἱστορία, 4,27/28: *ἁπλῶς ποικίλην τινὰ βίβλον... ἀποτερματίσας*· βλ. καὶ πιὸ πάνω, σ. XL, ὑποσ. 4.

τανειάτη ὡς αὐτοκράτορα στὴν Κωνσταντινούπολη, δηλαδὴ ὡς τὴ σ. 166,3 τῆς σημερινῆς μορφῆς τοῦ ἔργου. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ἑξῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μεταβάλλεται καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ ἔργου — εἶναι ἔντονο πιὰ τὸ ἐγκωμιαστικὸ στοιχεῖο — ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, τὸν χαρακτήρα καὶ τὶς ἀρετὲς ποὺ κοσμοῦσαν τὸν Βοτανειάτη, σὲ χρόνο παρατατικό[1].

Παρατηρεῖ ἀκόμη ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης ὅτι «ὁ ἱστορικὸς χρόνος ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀναφορικὰ μὲ τὴν λαμπρότητα μὲ τὴν ὁποία διοργάνωσε ὁ Βοτανειάτης τὶς διάφορες πανηγύρεις μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ἐφόσον ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται σὲ γεγονότα τοῦ πρώτου χρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου τὰ ὁποῖα ἀνῆκουν στὸ παρελθὸν τὴν περίοδο ποὺ γράφει»[2]. Στὴν παρατήρηση αὐτὴ μποροῦμε νὰ ἀντιπαρατηρήσουμε ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης, κατὰ τὴ ρητή του ἄλλωστε μαρτυρία, ἐξιστορεῖ καὶ γεγονότα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη[3], καὶ ἐπιπλέον, ὅπως εἴδαμε, γνωρίζει, ὅταν γράφει τὸ τελευταῖο τμῆμα τοῦ ἔργου του, καὶ τὰ γεγονότα τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτη[4]. Οἱ παρατατικοὶ ἄλλωστε δὲν ἀναφέρονται μόνο σὲ συγκεκριμένα γεγονότα τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας, ἀλλὰ ἔχουν καὶ χαρακτήρα γενικότερο καὶ ἀναφέρονται σὲ γεγονότα ποὺ ἐπανέρχονται καὶ καλύπτουν ὁλόκληρη τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη.[5] Ἂς προσθέσουμε ἀκόμη ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστο-

---

1. Βλ. Tsolakis, Das Geschichtswerk, σ. 260-262.

2. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 18.

3. Ἱστορία, σ. 248,2-4: *Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ὅσα δηλονότι μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας θαυμασίως ἐπράχθησαν.* Τὸ τελευταῖο πάντως γεγονὸς ποὺ μποροῦμε μὲ ἀκρίβεια νὰ χρονολογήσουμε, εἶναι ἡ πτώση κεραυνοῦ στὸν κίονα τοῦ Κωνσταντινιακοῦ φόρου (Ὀκτώβριος 1079)· βλ. ὅ.π., σ. 238,8/9.

4. Βλ. πιὸ πάνω, σ. XLV.

5. Ἱστορία, σ. 245,15-246,16: *τάς τε δι' ἔτους δεσποτικὰς ἑορτάς... κατελάμπρυνε, καὶ τὰς τῶν μαρτύρων μνήμας... περιφανῶς κατεσέμνυνε. Καὶ τοσοῦτον ἐξήρτητο καὶ περιεγάννυτο ταῖς θείαις ταύταις λαμπρότησιν... οὐδὲ τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἑαυτὸν ἐπεδίδου, ἀλλ' ὄρθιος ἱστάμενος... προέκοπτε, Θεῷ μὲν τὰς εὐχὰς ἐπετέλει καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀνεπτέρου τὸν νοῦν, τοῖς δ' ὑπηκόοις τὰς εὐεργεσίας... προσεπέχεεν. Εἶτα... οὐκ ἀπείχετο τῆς εἰς Θεὸν παραστάσεως... οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὸ τῆς τοιαύτης θεοσεβείας τούτῳ ἐπράττετο, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πανδήμοις ἑορταῖς τε καὶ προσελεύσεσιν, ὅταν... ἐπιφοιτῶν ἦν... αὐτὸς οὐδὲν τοιοῦτόν ποτε διεπράξατο, οὐδὲ... προετίμησεν... ἀλλ'... ἵστατο... καὶ τὸν ἐκείνου* (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ) *ἀπομιμούμενος ἔλεον ἐν οἷς τὰ γέρα καὶ τὰς τιμὰς ἐφήπλου*

ρικὸς ἀναφέρει, ὅπως εἴδαμε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὴν πτώση τοῦ κεραυνοῦ στὸν μεγάλο κίονα τοῦ Κωνσταντινιακοῦ φόρου (Ὀκτώβριος 1079) κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη[1]. Συνεχίζοντας τὴν ἐξιστόρησή του, ἀφοῦ ἀναφερθεῖ στὶς αἰτίες ποὺ προκαλοῦν τοὺς κεραυνούς, θὰ παρατηρήσει ἀκόμη: *καὶ τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἀέρος δεῖγμα τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον τοῖς φιλοπράγμοσιν ⟨...⟩ ἐμποιοῦν. Ὁ δὲ βασιλεύς* (δηλαδὴ ὁ Βοτανειάτης) *τῶν προτέρων ἐχόμενος... οὐδὲ τὸν νυκτερινὸν χρόνον ἔξω τῶν ἑαυτοῦ σπουδασμάτων ἐτίθετο, ἀλλὰ τοῖς βιβλίοις καὶ ταῖς ἀναγνώσεσιν ἐπιδοὺς ἑαυτὸν πολυΐστορα καὶ μεμυημένον τὰ θεῖα περίιστα καὶ τὰ ἀνθρώπινα*[2]. Εἶναι βέβαια λογικὸ νὰ δεχτοῦμε ὅτι οἱ παρατατικοὶ στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, δὲν ἀναφέρονται στὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη. Σὲ χρόνο παρατατικὸ ἄλλωστε, καὶ αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται καὶ σὲ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ Βοτανειάτη[3], στὶς ἀρετὲς καὶ τὰ ψυχικὰ χαρίσματα ποὺ τὸν κοσμοῦσαν καὶ δὲν ἐξαφανίζονται βέβαια ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας του[4].

Ἂς προσθέσουμε ἀκόμη ὅτι ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης ἀμφισβητεῖ καὶ τὴν ἄποψή μου ὅτι αὐτὰ ποὺ σημειώνει ὁ Ἀτταλειάτης γιὰ τὸν Βοτανειάτη στὸ τέλος τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου: *Ἓν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ ἐλάττωμα συνεπίσταμαι, τὴν ἀπληστίαν, ὅτι τῆς κοσμικῆς καὶ ἐπιγείου βασιλείας ἐπιτυχὼν καὶ τῆς ἐπουρανίου*

πᾶσι τοῖς πιστῶς προσεδρεύουσι. Βλ. ἀκόμη ὅσα λέγονται στὶς σ. 246,26-247,11, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τοὺς *οἰκειοτάτους* καὶ *ἐγγυτάτους* τοῦ Βοτανειάτη. Οἱ παρατατικοὶ *ἐπεδείκνυντο* (σ. 246,31), *ὑπῆρχον* (σ. 246,33), *ἐτύγχανον* (σ. 247,2) καὶ *εἶχον* (σ. 247,2) δὲν ἀναφέρονται βέβαια μόνο στὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτη, ἀλλά, ὅπως γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅλο πνεῦμα τῶν σχετικῶν χωρίων, καλύπτουν ὁλόκληρη τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας του.

1. Ἱστορία, σ. 238,8 κέ.
2. Ὅ.π., σ. 239,18-26.
3. Ὅ.π., σ. 166,11: *Ἦν γὰρ θεαθῆναι μὲν φοβερώτατος ὁμοῦ καὶ ἡδύτατος*· σ. 166,14/15: *τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐδείκνυ χαρίτων μεστούς*· σ. 166,20/21: *Καὶ θεαθῆναι μὲν τοιοῦτος ἦν καὶ κρεῖττον ἤπερ ἐκπέφρασται*· σ. 217,9-14: *Ὁ γὰρ τοιοῦτος βασιλεὺς καί τι ἐξοχώτερον εἶχε καὶ τῶν τῆς βασιλείας παρασήμων μεγαλειότερον· εἰ γάρ τις εἶδε τὸν ἐπὶ ταῖς ὀφρύσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ μέτωπον τόπον, σταυρικὸν σημεῖον αὐτοφυὲς ἑώρα τῇ κοιλότητι τῶν ἐγκαρσίων μερῶν ἀποτελούμενον ἀκριβῶς, ὡς τροπαιοφόρον τοῦτον ἐξ ἔργων αὐτῶν καὶ σημειοφόρον ἐκ θείας πλαστουργίας γνωρίζεσθαι.*
4. Ὅ.π., σ. 215,15-17: *ἀνίχνευε γὰρ διὰ παντὸς καὶ φροντίδα μεγίστην ἐτίθετο τὸ ἅπαν ἐξᾶραι ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἀδίκημα καὶ ἀνόμημα*· σ. 215,18-216,17· σ. 234,18-24: *Τοιοῦτος ἦν ὁ Βοτανειάτης, τὴν ψυχὴν καθαρὸς ὑπὲρ ἥλιον καὶ τὴν γνώμην ἀπειρόκακον ἔχων καὶ πάσης ἐλευθέραν ὑπονοίας δεινῆς*· σ. 246,17-25: *Τοιοῦτος γὰρ ἦν εὐσεβέστατος καὶ πιστότατος αὐτοκράτωρ... Ἦν γὰρ ἐπιτιμῆσαι μὲν πρᾶος ἐπαινέσαι δὲ παιδευτικός.*

καὶ ἀϊδίου βασιλείας ἀκρατῶς ἔχεταί τε καὶ περιέχεται διὰ τῶν μεγίστων αὐτοῦ ἀγαθοεργιῶν καὶ ὁλοψύχως τῶν ἐκ ταύτης ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν οὐκ ἀφίσταται[1], προϋποθέτουν τὸν θάνατο τοῦ Βοτανειάτη[2]. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἰ.Δ. Πολέμη «ἡ φράση πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔργου... *τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀκρατῶς ἔχεταί τε καὶ περιέχεται... καὶ ὁλοψύχως... οὐκ ἀφίσταται* δὲν ὑποδηλώνει τὸν θάνατο τοῦ Βοτανειάτη, ὅπως θεωρεῖ ὁ Τσολάκης, ἀλλὰ τὴν ἀγωνία τοῦ ζῶντος Βοτανειάτη γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς αἰώνιας ζωῆς»[3].

Τὸ *περιέχομαί τινος*[4] στὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη σημαίνει: «βρίσκομαι μέσα σὲ κάτι». Ἔτσι στὴ σ. 13,30-14,2, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ε΄, διαβάζουμε: *περιεχόμενος τῶν ἀδύτων* (= ἀφοῦ κατέφυγε μέσα στὸ ἱερό) *ἀπαθὴς ἐφιλονείκει συντηρηθῆναι καὶ μὴ δίκας δοῦναι τοῦ ἀνοσιουργήματος*· στὴ σ. 20,10/11, ὅπου ὁ λόγος γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τὸν στασιαστὴ Λέοντα Τορνίκιο: *καὶ τῇ ἐπαύριον στρατιῶται τῆς παρεμβολῆς περιείχοντο* (= τὴν ἄλλη ἡμέρα ὑπῆρχαν στὴν παρεμβολὴ στρατιῶτες)· τέλος, στὴ σ. 24,17/18, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὸν Λέοντα Τορνίκη καὶ τὸν στρατηγό του Βατάτζη, ποὺ εἶχαν καταφύγει γιὰ νὰ σωθοῦν στὸν *ἐν Βουλγαροφύγῳ σηκόν*, διαβάζουμε: *τῆς ἱερᾶς τραπέζης περιεχόμενοι ἀποσπῶνται βιαίως* (= τοὺς τράβηξαν μὲ βίαιο τρόπο ἀπὸ τὴν ἁγία τράπεζα κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία εἶχαν τρυπώσει). Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, ἡ ἐπίμαχη φράση, ἂν δὲν ἔχει γραφεῖ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Βοτανειάτη, ὅπως πιστεύω, δὲν ἀναφέρεται «στὴν ἀγωνία τοῦ ζῶντος Βοτανειάτη γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς αἰώνιας ζωῆς», ἀλλὰ ἀποτελεῖ προσωπικὴ ἄποψη τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ποὺ ἐντάσσεται βέβαια στὸ γενικότερο ἐγκωμιαστικὸ πνεῦμα τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου στὸ τελευταῖο τμῆμα του. Θὰ τὴ μετέφραζα πρόχειρα: «Στὸν βασιλιὰ αὐτὸν ἀναγνωρίζω μόνον ἕνα ἐλάττωμα· τὴν ἀπληστία! Γιατὶ ἀφοῦ κέρδισε τὴν κοσμικὴ καὶ τὴν ἐπίγεια βασιλεία, μὲ τὶς ἀξεπέραστες ἀγαθοεργίες του βρίσκεται μέσα στὸ αἰώνιο βασίλειο τῶν οὐρανῶν καὶ ἀπολαμ-

1. Ἱστορία, σ. 247,12-16.
2. Tsolakis, Das Geschichtswerk, σ. 264/265. Δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε κάποιο χρονολογικὸ πρόβλημα. Ὁ Βοτανειάτης, ὅπως εἴδαμε, πεθαίνει πρὶν ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1082 καὶ ὁ Ἀτταλειάτης ζεῖ ὣς τὸ 1090 τουλάχιστον (βλ. πιὸ πάνω, σ. XXX).
3. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 18.
4. Ἡ ἔκφραση *ἔχομαι καὶ περιέχομαι* ἀπαντᾶ καὶ σὲ ἄλλους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Ἔτσι π.χ. διαβάζουμε στὴν ἐπιστολὴ 27 τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτη: *ὡς ἐγὼ σὲ πν[έω] μᾶλλον ἢ τὸν ἀέρα, καὶ σοῦ τῆς ἀγάπης ἔχομαί τε καὶ περιέχομαι* (ἔκδ. J. Darrouzès - L. Westerink, Théodore

βάνει τὰ ὑπερκόσμια ἀγαθά του», μὲ ἄλλα λόγια: «ἔχει ἤδη ἐξασφαλίσει τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ τὰ ἀγαθά της».

Ἂς προσθέσουμε ἀκόμη καὶ τὴ διαπίστωση ὅτι στὸ σημεῖο αὐτὸ ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ὁ Ἀτταλειάτης χρησιμοποιεῖ ἕνα μοτίβο ἀπὸ ἁγιολογικὰ κυρίως κείμενα. Ὁ ἅγιος μὲ τὶς ἐπίγειες πράξεις του καὶ τὴν εὐσέβειά του κερδίζει ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του καὶ τὴν ἐπουράνια βασιλεία καὶ χαίρεται τὰ ἀγαθά της. Ἔτσι π.χ. διαβάζουμε στόν «Βίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Παύλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ»: *ἀνθ' ὧν πόνοις μακροῖς καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν ἐγκαρτερήσας τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀκηράτων γερῶν κατηξίωται*[1]. Στὴ «Μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Αὐξεντίου, ἐπισκόπου τῆς πόλεως Κύπρου»: *Οὕτω ποιῶν, καὶ πολλοὺς ἐπιστρέψας πρὸς Θεὸν ζῶντα, καὶ μυρίων θαυμάτων ἀξιωθείς, ἐν εἰρήνῃ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν, εὐφραινόμενος αἰωνίως, σὺν τοῖς λοιποῖς ἁγίοις*[2]. Στὴ «Μνήμην τῆς ἁγίας Δομνίνης»: *Οὕτως ἀγγελικῶς βιώσασα, καὶ τὸ σῶμα τοῖς πόνοις νεκρώσασα, καὶ τοῖς ἀγγέλοις συνδιαιτωμένη καὶ πρὸ μεταστάσεως χαίρουσα, πρὸς Θεόν, ὃν ἐπόθησεν, ἐξεδήμησεν, ἀπολαβοῦσα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν*[3]. Στόν «Ἐπιστολιμαῖον λόγον πρὸς τὸν κῦρ Ἀτούμην ὕλην ποιούμενον τὰ κατὰ τὸν μακαρίτην ἐκεῖνον κῦρ Θεόδωρον τὸν Ἀντιοχίτην»: *τοῦ κυριωτέρου καὶ μείζονος, λέγω τῆς εὐσεβείας, δι' ἣν καὶ γέρα λαμπρὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν ἁπάντων δεσπότου καὶ εὐφροσύνη ἀΐδιος καὶ δόξα τοῦτον εἰς ὑπερβολὴν διαδέξεται*[4].

Daphnopatès, Correspondance, Paris 1978, σ. 189,9/10), καὶ στὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Νικήτα Χωνιάτη: *μετῆρεν ἅπερ ἦν θέμενος ὅρια, καὶ δραπέτης τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι προσφυεὶς ἀμφοτέραις τούτων ἔχεταί τε καὶ περιέχεται* (Χωνιάτης, Ἱστορία, σ. 56,31-33).

1. Μνημεῖα ἁγιολογικὰ νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ὑπὸ Θεοφίλου Ἰωάννου, Βενετία 1884 (ἀνατύπ. Leipzig 1973), σ. 238/239.

2. Μηνολόγιον Βασιλείου, PG 117, 320^{A}.

3. Ὅ.π., 332^{C}.

4. H. Hunger, Johannes Chortasmenos, Briefe, Gedichte und kleine Schriften (WBS 7), Wien 1969, σ. 151, 282-284.

Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Περιγραφὴ τῶν χειρογράφων

Τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη μᾶς ἔχει διασωθεῖ, ὅπως εἶναι γνωστό, σὲ δύο χφφ. Στὸ χφ Paris. Coisl. 136 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (=C) καὶ στὸ χφ 169 (T III 9) τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Escorial (=E)[1].

χφ C: Πρόκειται γιὰ περγαμηνὸ χφ τοῦ 12ου αἰ. ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ 249 φφ., διαστάσεων 308 x 233 mm καὶ περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα κείμενα[2]: α) τὴν *Σύνοψιν Ἱστοριῶν* τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη (φφ. 1-167^{r})[3]· β) τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη (φφ. 167^{v}-239^{v})[4]· γ) τὴν *Παραίνεσιν* τοῦ Βασιλείου Α΄ *πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Λέοντα* (φφ. 239^{v}-242^{v})[5]· δ) τὸν ⟨*Λόγον Μανουὴλ Στραβορωμανοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξιον Κομνηνὸν*⟩ (φφ. 243^{r}-246^{v})[6]· τὸν *Λόγον τοῦ αὐτοῦ Στραβορωμανοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν βασιλέα* (φφ. 246^{v}-247^{r})· τὸ *Ἀντίγραμμα τοῦτο τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πρὸς τὸν ἀναγνωσθέντα λόγον* (φ. 247^{r})· τὸν *Λόγον τοῦ πρωτονωβελισσίμου Μανουὴλ τοῦ Στραβορωμανοῦ πρὸς τὴν δέσποιναν Εἰρήνην τὴν Δούκαιναν παραμυθητικὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Μιχαὴλ σεβαστοῦ τοῦ πρωτοστράτορος* (φφ. 247^{r}-248^{v})[7]. Τέλος στὸ φ. 249 ποὺ εἶναι δυσανάγνωστο, ἔχουν ἀντιγραφεῖ διάφορα φιλοσοφικοῦ περιεχομένου. Σύμφωνα μὲ τὸν P. Gautier, τὰ φφ. 243^{r}-249 ἔχουν ἀντιγραφεῖ ἀπὸ νεότερο χέρι (13ος αἰ.), ἐνῶ, ὅπως εἴπαμε, τὰ προηγούμενα ἀνήκουν στὸν 12ο αἰ.[8] Πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι στὸ χφ ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ἔχουμε in margine ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ γλωσσημάτων τόσο στὸ κείμενο τῆς

---

1. Βλ. Moravcsik, Byzantinoturcica[2], σ. 427-429· Colonna, Gli storici, σ. 85, καὶ Martin, Ataliates, σ. LV κέ.

2. Βλ. Devreesse, Catalogue, σ. 127/128, καὶ Σκυλίτζης, σ. XXI.

3. Ἔκδ. Io. Thurn, Σκυλίτζης. Στὸ χφ C παραδίδεται τὸ κείμενο ποὺ περιλαμβάνει τὴν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων ἀπὸ τὸ 811 ἕως τὸ 1057.

4. Ἔκδ. Bekker, Ἀτταλειάτης, Ἱστορία, καὶ Martin, Ataliates.

5. *Βασιλείου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως κεφάλαια παραινετικὰ ξς΄ Πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν Λέοντα*, PG 107, XXI-LVI.

6. Τὸ κείμενο παραδίδεται ἀκέφαλο.

7. Τὸ κείμενο παραδίδεται κολοβό. Τὰ κείμενα τῆς ἑνότητας δ΄ ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν P. Gautier στὴ μελέτη του Le dossier.

8. Gautier, Le dossier, σ. 168.

Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη ὅσο καὶ στὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη. Ἀπὸ τὰ γλωσσήματα αὐτὰ κάποια εἶναι σήμερα δυστυχῶς ἀδιάγνωστα[1].

χφ E: Πρόκειται γιὰ χαρτῷο χφ τοῦ 14ου αἰ. ποὺ ἀριθμεῖ στὴ σημερινή του κατάσταση 363 φφ., διαστάσεων 241 x 260 mm καὶ περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα κείμενα[2]: α) τὴν *Σύνοψιν Ἱστοριῶν* τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη (φφ. 1-267ᵛ). Τὸ κείμενο παραδίδεται ἀκέφαλο· ἀρχίζει μὲ τὴ λ. *Κατακύλα* (σ. 37,67 τῆς ἔκδ. Io. Thurn)[3], καὶ β) τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη (φφ. 268ʳ-363ᵛ). Ἐπειδὴ στὸ χφ E ἔχουν ἐκπέσει τὰ τελευταῖα του φφ., τὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, τερματίζεται στὴ φρ. *ἐπεὶ δὲ οὐδ' εἰς τοῦτο* (σ. 161,11). Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσω ὅτι μεταξὺ τῶν φφ. 268 καὶ 269 ἔχει ἐκπέσει ἀκόμη ἕνα φ. πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρίθμησή τους. Ἔτσι δὲν ἔχουμε σήμερα στὸ χφ E τὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη ποὺ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῆς σ. 6,5 (*Τὸ τῆς ἱστορίας*) καὶ τῆς σ. 7,24 (*Μιχαὴλ δουκός*). Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, λείπει στὸ χφ τοῦτο τὸ ἕνα τρίτο τοῦ κειμένου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἂς προσθέσω στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι ἡ Martin ἐκφράζει τὶς ἀμφιβολίες της γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ χφ E ἀπὸ τὸν A. Revilla στὸν 14ο αἰ. Καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀντιγραφὴ τοῦ χφ ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, χρονολογεῖται πιθανῶς στὰ τέλη τοῦ 11ου ἢ στὶς ἀρχὲς τοῦ 12ου αἰ.[4] Πρέπει πάντως νὰ προσθέσω ὅτι καὶ μὲ τὴ χρονολόγηση αὐτὴ τοῦ χφ E δὲν μεταβάλλεται ἡ σχέση τῶν δύο χφφ (C καὶ E) ὅπως ἡ σχέση αὐτὴ ἀπεικονίζεται στὸ Στέμμα τῆς χειρόγραφης παράδοσης τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη[5].

1. Τὰ παρασελίδια αὐτὰ γλωσσήματα, γραμμένα ἀπὸ νεότερο χέρι, τερματίζονται στὸ φ. 216ᵛ (σ. 175,20 λ. *ἔναγχος*). Ἂς προσθέσω ὅτι ἔχουμε ἐπιπλέον ἕνα ἀκόμη, μεμονωμένο, γιὰ τὴ λ. *ξυγκλύδων* (σ. 231,24) στὸ φ. 234ᵛ. Ὁ Bekker μνημονεύει μόνο πέντε ἀπὸ αὐτὰ στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσής του: φ. 168ʳ (σ. 5,2) *ἀνάθημα* γιὰ τὴ λ. *καλλιέρημα*· φ. 175ʳ (σ. 34,22) *καὶ τοῦ κόπου* γιὰ τὴ φρ. *καὶ τῆς ὁδοῦ κάματος*· φ. 177ᵛ (σ. 45,16) *κατασκευαζομένης* γιὰ τὴ λ. *τυρευομένης*· φ. 210ʳ (σ. 156,2) *κομμέρκιον καὶ φόρον εἴτουν πανήγυριν* γιὰ τὴ λ. *φούνδακα*· φ. 210ᵛ (σ. 157,4) *μόδιοι* γιὰ τὴ λ. *μέδιμνοι*. Βλ. καὶ πιὸ κάτω, σ. LXVII.

2. Βλ. Revilla, Catálogo, σ. 520-522· Pertusi, Per la critica, σ. 60/61, καὶ Σκυλίτζης, σ. XXI.

3. Καὶ στὸ χφ E ἔχουμε τὸ κείμενο τοῦ Σκυλίτζη ποὺ περιλαμβάνει τὸ χρονικὸ διάστημα 811-1057.

4. Martin, Ataliates, σ. LVIII-LX.

5. Βλ. πιὸ κάτω, σ. LX.

Σχέση μεταξὺ τῶν δύο χειρογράφων

Τὴ σχέση μεταξὺ τῶν δύο χφφ (C καὶ E) ὡς πρὸς τὴν παράδοση τοῦ ἔργου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ, ὅπως καὶ τὴ συμβολὴ τῆς *Συνέχειας* τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, τὴν ἔχουν ἐρευνήσει παλαιότερα οἱ A. Pertusi[1] καὶ Io. Thurn[2]. Τὰ συμπεράσματα τοῦ A. Pertusi εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Παρόλο ποὺ ὁ ἀντιγραφέας τοῦ χφ E δὲν εἶναι πάντοτε προσεκτικός, ἔχουμε ἀπὸ τὸ χφ αὐτὸ ἕνα κείμενο τὸ ὁποῖο σὲ κάποια σημεῖα ἀποκαθιστᾶ παραλείψεις ἢ λάθη τοῦ χφ C[3]. Ἐπιπλέον τὸ χφ E ἐπιβεβαιώνει ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὶς διορθώσεις ποὺ προτάθηκαν ἀπὸ νεότερους (π.χ. Bekker), οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὑπόψη τους μόνο τὸ χφ C.

2) Κάποιες λανθασμένες γραφὲς ἢ γραφὲς ποὺ δὲν παρέχουν νόημα στὸ χφ E καὶ ἀπαντοῦν ἀντίστοιχα καὶ στὸ χφ C ὀφείλονται ἀσφαλῶς στὸ κοινὸ πρότυπο τῶν δύο αὐτῶν χφφ. Ὁρισμένες ἀπὸ αὐτὲς ἀποκαταστάθηκαν ἀπὸ νεότερους καὶ ἄλλες περιμένουν μιὰν ἱκανοποιητικὴ διόρθωση. Τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας* τοῦ Σκυλίτζη μᾶς ἐπιτρέπει τὴν ἀποκατάστασή τους.

3) Πολλὲς γραφὲς τοῦ χφ E, διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς γραφὲς τοῦ χφ C στὰ ἀντίστοιχα χωρία, ποὺ ἐπιβεβαιώνονται ὅμως ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*[4], θὰ μποροῦσαν νὰ γεννήσουν τὴν ὑποψία ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη διορθώθηκε μὲ τὴ βοήθεια τῆς *Συνέχειας*. Πρέπει ὅμως νὰ ἀποκλείσουμε ἕνα παρόμοιο ἐνδεχόμενο ἐπειδὴ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* γραφὲς τοῦ χφ C[5], καὶ ὁ μελλοντικὸς ἐκδότης τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη πρέπει νὰ λάβει ὑπόψη του τὴν κριτικὴ ἔκδοση τῆς

1. Pertusi, Per la critica. Ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Pertusi γιὰ τὴν ἔρευνά του δὲν ἔκανε νέα ἀντιβολὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ χφ C (= P στὴ μελέτη του), ἀλλὰ εἶχε ὑπόψη του τὸ κείμενο ὅπως τὸ ἤξερε ἀπὸ τὴν ἔκδοση Βόννης. Ἀντίθετα, εἶχε φωτογραφίες τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ χφ E.

2. Thurn, Textgeschichtliches.

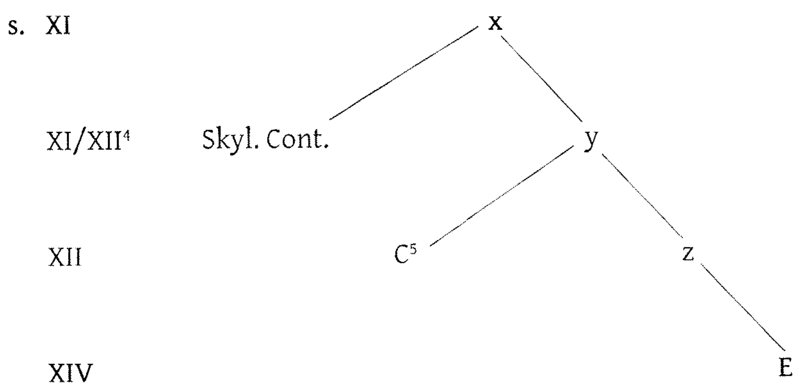
3. Pertusi, Per la critica, σ. 62. Εἶναι ὅμως πιθανὸ κάποια ἀπὸ τὰ λάθη τοῦ χφ E νὰ ὀφείλονται καὶ στὸν ἀντιγραφέα τοῦ προτύπου τοῦ E, ἂν δεχτοῦμε τὴ μεσολάβηση τοῦ ὑπαρχέτυπου z· βλ. πιὸ κάτω, σ. LXI.

4. Ὅπως γνώριζε βέβαια τὸ κείμενο αὐτὸ ὁ Pertusi ἀπὸ τὴν ἔκδοσή του στὴ σειρὰ τῆς Βόννης.

5. Pertusi, ὅ.π., σ. 71.

Συνέχειας[1]. Ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Pertusi ἐπιχείρησε καὶ τὴν κριτικὴ ἀποκατάσταση κάποιων χωρίων τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη[2].

Σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματά του αὐτὰ ὁ Pertusi κατάρτισε τὸ ἀκόλουθο Στέμμα[3]:

Ὁ Thurn ἔχοντας ὑπόψη του τὴν ἔρευνα καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Pertusi καὶ κάνοντας ἐπιπλέον νέα ἀντιβολὴ τοῦ κειμένου τοῦ Ἀτταλειάτη ἀπὸ τὸ χφ C θὰ παρατηρήσει ὅτι πλῆθος ἀπὸ τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῶν χφφ C καὶ E ποὺ ἐπισημαίνονται ἀπὸ τὸν Pertusi[6], δὲν ὑπάρχουν στὴν πραγματικότητα. Ὀφείλονται σὲ παραναγνώσεις τοῦ χφ C ἀπὸ τὸν W. Brunet de Presle ἢ σὲ παραλείψεις του κατὰ τὴν ἀντιγραφὴ τοῦ κειμένου. Ἀφοῦ ἀπαριθμήσει τὰ σημαντικότερα λάθη καὶ τὶς παραναγνώσεις τοῦ W. Brunet de Presle ποὺ ὀφείλονται σὲ παραλείψεις[7], σὲ λανθασμένες ἀναλύσεις βραχυγραφιῶν[8] καὶ

1. Pertusi, Per la critica, σ. 73.

2. Οἱ ἐπεμβάσεις αὐτὲς μνημονεύονται στὴν οἰκεία θέση στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσής μου.

3. Ὅ.π., σ. 73.

4. Ἐπειδὴ σήμερα γνωρίζουμε ὅτι ἡ *Συνέχεια* γράφεται ὕστερα ἀπὸ τὸ 1101, πρέπει ἀντὶ XI/XII νὰ σημειώσουμε στὸ Στέμμα XII.

5. Ὁ Pertusi χρησιμοποιεῖ, ὅπως ἤδη σημείωσα, γιὰ τὸ παρισινὸ χφ τὸ σύμβολο P ἀντὶ τοῦ C. Τὸ ἴδιο σύμβολο χρησιμοποιεῖ καὶ ἡ Martin στὴν ἔκδοσή της.

6. Ὅπως ἀνέφερα ἤδη, ὁ Pertusi δὲν ἔκανε νέα ἀντιβολὴ τοῦ χφ C.

7. Thurn, Textgeschichtliches, σ. 293/294.

8. Ὅ.π., σ. 294/295. Ὁ Thurn σημειώνει ἀκόμη ὅτι τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐσφαλμένων

σὲ λάθη ἀναγνώσεως μεμονωμένων λέξεων[1], ἐπανεξετάζει διεξοδικὰ τὴ σχέση τῶν χφφ C καὶ E. Τὰ συμπεράσματά του εἶναι τὰ ἀκόλουθα: Πρέπει νὰ ἀποκλείσουμε τὴν πιθανότητα νὰ προέρχεται τὸ χφ E ἀπὸ τὸ χφ C. Ἀντίθετα, δὲν μποροῦμε νὰ ἀποκλείσουμε τὸ ἐνδεχόμενο τὰ δύο αὐτὰ χφφ νὰ κατάγονται ἀπὸ τὸ ἴδιο κοινὸ πρότυπο· ἐπιπλέον ὅτι δὲν προέρχονται κατευθεῖαν ἀπὸ τὸν ἀρχέτυπο τοῦ Ἀτταλειάτη[2]. Παρατηρεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ ὑπαρχέτυπος z στὸ Στέμμα ποὺ κατάρτισε ὁ Pertusi, δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι ὑπῆρξε κάποτε καί, τέλος, διερωτᾶται πῶς μπορεῖ ἡ *Συνέχεια* τοῦ Σκυλίτζη νὰ ἐνσωματωθεῖ στὸ Στέμμα τῆς χειρόγραφης παράδοσης τοῦ κειμένου τοῦ Ἀτταλειάτη, ἐφόσον δὲν ἔχουμε ἀκόμη τὴν κριτική της ἔκδοση[3].

Ἡ προσωπική μου ἔρευνα καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχουμε ἤδη καὶ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τῆς *Συνέχειας*[4] ἐπιβεβαίωσε τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν δύο προηγούμενων ἐρευνητῶν. Ἔτσι:

Α. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ παραλείψεις καὶ προφανῆ λάθη στὸ χφ C, ποὺ δὲν ὑπάρχουν καὶ στὸ χφ E, μᾶς ἐπιτρέπουν τὸ βέβαιο συμπέρασμα ὅτι τὸ χφ E δὲν προέρχεται κατευθεῖαν ἀπὸ τὸ χφ C. Τὰ σημαντικότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) Παραλείψεις στὸ χφ C:

4,3-5	(φ. 167v)	*καὶ ταῖς φιλοτίμοις καὶ κοσμιωτάταις δημηγορίαις καὶ τοῖς κοσμικοῖς διατάγμασι καὶ διακοσμήμασι, νύκτωρ δὲ τοῖς λόγοις φιλοπονῶν καὶ*
32,9	(φ. 174v)	*συγκοπὴν*
38,5	(φ. 176r)	*τὸν βίον*
70,1	(φ. 184r)	*ἐξαίσιος* (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 116,13)

ἀναλύσεων πέρασε καὶ στὸ ἐκδεδομένο κείμενο. Σὲ κάποιες περιπτώσεις ὁ ἐκδότης (δηλ. ὁ Bekker) διόρθωσε τὸ σφάλμα δίδοντας ὅμως στὸ κριτικό του ὑπόμνημα λανθασμένες πληροφορίες.

1. Thurn, Textgeschichtliches, σ. 296-299.

2. Ὅ.π., σ. 301.

3. Ὅ.π. Ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Thurn δὲν τροποποιεῖ τὴ γραφικὴ παράσταση τοῦ Στέμματος, ὅπως αὐτὸ καταρτίστηκε ἀπὸ τὸν Pertusi.

4. Ἔκδ. Τσολάκη, *Συνέχεια*. Καὶ ἀπὸ τὴν προσωπική μου ἔρευνα ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἄποψη τοῦ Pertusi ὅτι δὲν ἔχουμε ἀντιπαραβολὴ τοῦ κειμένου τῶν χφφ C καὶ E μὲ τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*.

85,4	(φ. 188^{v})	*ἄλλων*
100,16	(φ. 192^{v})	*καὶ ἐπαινεσάντων*
130,11	(φ. 201^{v})	*δέξασθαι καί* (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 152, 21/22)
132,26	(φ. 202^{v})	*ἔχοντος*
136,3	(φ. 203^{v})	*θέντος*
149,19	(φ. 208^{r})	*συνετοῖς*
160,18	(φ. 211^{v})	*περιῆλθε*

β) Προφανῆ ἀντιγραφικὰ λάθη στὸ χφ C:

24,22	(φ. 172^{v})	*ἀμμύστας*	ἀντὶ	*συμμύστας*	E
27,11	(φ. 173^{r})	*ἀνακαλένων*	ἀντὶ	*ἀνασχομένων*	E
34,22	(φ. 175^{r})	*ἀποῦ*	ἀντὶ	*ὁδοῦ*	E
50,13	(φ. 179^{r})	*πυλίσματος*	ἀντὶ	*πολίσματος*	E
78,4	(φ. 186^{v})	*καὶ θεὶς*	ἀντὶ	*κριθεὶς*	E
83,13	(φ. 188^{r})	*τούτους*	ἀντὶ	*Τούρκους*	E
89,7	(φ. 189^{v})	*τούτου*	ἀντὶ	*τοῦτο*	E (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 130,12)
102,13	(φ. 193^{r})	*ἐρήσομεν*	ἀντὶ	*αἱρήσομεν*	E
103,26	(φ. 193^{v})	*διελὼν*	ἀντὶ	*διελθὼν*	E (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 136,26)
116,27	(φ. 197^{v})	*λόχος*	ἀντὶ	*χόλος*	E (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 145,4)
124,6	(φ. 199^{v})	*ἐκράτησε*	ἀντὶ	*ἐκρότησε*	E
142,24	(φ. 205^{v})	*ἰδίαν*	ἀντὶ	*ἑῴαν*	E (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 157,25)
143,6	(φ. 205^{v})	*τὴν*	ἀντὶ	*γῆν*	E

B. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ κοινὰ λάθη καὶ παραλείψεις στὰ χφφ C καὶ E μᾶς ὁδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ δύο αὐτὰ χφφ ἔχουν μεταξύ τους στενότατη σχέση καὶ κατάγονται προφανῶς ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀπώτερο πρότυπο[1]. Τὰ σημαντικότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα[2]:

1. Ὑπαρχέτυπος y στὸ Στέμμα ποὺ κατάρτισε ὁ Pertusi.
2. Στὴν ἀπαρίθμησή τους σημειώνω καὶ τὶς διορθώσεις ἢ συμπληρώσεις ποὺ προτάθηκαν ἢ προτείνω.

8,11	(C 168^{v}, E 269^{r})	*Τραλίτζη* ἀντὶ *Τριαδίτζη*
27,5	(C 173^{r}, E 280^{r})	*ἵνα μὴ τὸν* ⟨ ⟩ *ἀποβάλῃ*· ὁ W. Brunet de Presle συμπλήρωσε ⟨*βίον*⟩· ὀρθότερο, νομίζω, εἶναι νὰ συμπληρώσουμε ⟨*ἵππον*⟩[1]
55,16	(C 180^{v}, E 298^{r})	*ζήσας μὲν* *βασιλεύσας δὲ*[2]
71,17	(C 184^{v}, E 307^{v})	*τυχὸν* ἀντὶ *τειχῶν* (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 116,17)
90,4	(C 189^{v}, E 319^{r})	*ὅμως δ'οὖν* ⟨*τὸ*⟩ *ἐνυάλιον* (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 130,26)
95,15	(C 191^{r}, E 322^{v})	*διελθόντες τὴν τοῦ Ἀμορίου διελθόντες*
110,7	(C 195^{v}, E 332^{r})	*στρατὸν* γρ. *στρατηγὸν*
115,15	(C 197^{r}, E 335^{r})	*προσέθετο* ἀντὶ *προέθετο*
119,17	(C 198^{v}, E 337^{v})	*ἀγχεμάχοις* ⟨*ὅπλοις*⟩ (πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 145,20)

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ προσθέσω δύο ἀκόμη περιπτώσεις. Στὴ σ. 67,22 διαβάζουμε καὶ στὰ δύο χφφ[3]: *καὶ ἦσαν πλείους τῶν ρν´* (*ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα* E), *οὐ ποσότητι μείζονι*, γραφὴ ποὺ ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τὸν Bekker καὶ ἀπὸ τὴ Martin[4]. Ἀποκατέστησα τὸ κάπως περίεργο αὐτὸ χωρίο μὲ τὴν προσθήκη τοῦ ⟨*οὐ*⟩[5] μεταξὺ τοῦ *ἦσαν* καὶ *πλείους*.

Στὴ σ. 75,1-9 τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, παραδίδεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο χφφ[6] ὡς ἑξῆς: *Καὶ μεταστραφέντες διέρχονται τοὺς εἰς Κιλικίαν ἄγοντας στενωπούς, μηδενὸς προγνόντος τὴν τούτων ἔφοδον, καὶ τοῖς Κίλιξιν ἐπιφανέντες ἐκπλήκτως ἐμφόβους εἰργάσαντο φόνον πολὺν ποιοῦντες τῶν παρεμπιπτόντων αὐτοῖς. Χρονίσαντες δὲ τῇ χώρᾳ καὶ καταλυμηνάμενοι ταύτην καὶ λαφύρων τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας ἐμπλήσαντες, προαυτομολήσαντος ἐκεῖσε τοῦ*[7] *κατ' αὐτοὺς ἐπιφανοῦς Ἀμερτικῆ λεγομένου καὶ δυσμενοῦς ὄντος τοῖς Ῥωμαίοις καθόπερ τὰς ὁμολογίας τούτοις ἐψεύσατο*. Ἂν στίξουμε μὲ τελεία ὕστερα ἀπὸ τὸ *αὐτοῖς* ὅπως ὁ Bekker, τότε ἡ ἑπόμενη περίοδος: *Χρονίσαντες δὲ τῇ χώρᾳ... ἐψεύσατο* δὲν ἔχει

1. Ἡ συμπλήρωση ⟨*βίον*⟩ ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τὴν Martin. Ἂν ὅμως *ἀπέβαλον τὸν βίον* τί νόημα θὰ εἶχε ὁ φόβος τους μήπως στὴ συνέχεια «συμπατηθοῦν» ἀπὸ ὅσους ἀκολουθοῦσαν;
2. Καὶ στὰ δύο χφφ ὕστερα ἀπὸ τὸ *μὲν* ἀκολουθεῖ κενὸ διάστημα.
3. C φ. 183^{v}, E φ. 305^{v}.
4. Ὁ Πολέμης δὲν διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὸν Bekker.
5. Πρβλ. *Συνέχεια*, σ. 115,9.
6. C φ. 185^{v}, E φ. 309^{v}. Ἀντιγράφω τὸ κείμενο μὲ τὴ στίξη τοῦ Bekker.
7. *τοῦ* tacite Bekker: *τῶν* CE.

κύριο ρῆμα[1]. Ἡ Martin στίζει μὲ τελεία ὕστερα ἀπὸ τὸ *ἐμπλήσαντες*. Καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ λείπει καὶ πάλι ἀπὸ τὴν περίοδο ποὺ προκύπτει, ἡ κύρια πρόταση. Πέρα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὸ *χρονίσαντες δὲ* ἀρχίζει μιὰ νέα νοηματικὴ ἑνότητα καί, συνεπῶς, μᾶς χρειάζεται ἕνα κύριο ρῆμα, ἀπὸ τὸ κείμενο, ὅπως τὸ ἔχουμε ἀπὸ τὴ χειρόγραφή του παράδοση καὶ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Bekker καὶ Martin, πληροφορούμαστε ὅτι ὁ Ἀμερτικὴς *προαυτομολεῖ* καὶ πηγαίνει στὴν Κιλικία. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὰ ὅσα μᾶς διηγεῖται ὁ Ἀτταλειάτης στὴ συνέχεια τῆς ἐξιστόρησής του, ὅταν ὁ Ἀμερτικὴς κατηγορήθηκε ὅτι πρόκειται νὰ δολοφονήσει τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίνο Ι΄ Δούκα, καταδικάστηκε σὲ ἐξορία[2]· ἀνακαλεῖται καὶ τὸν στέλλουν ἐναντίον τῶν Οὔννων (=Τούρκων). Τότε *δι᾽αἰτίαν τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων ὑποκρατήσεως* αὐτομολεῖ καὶ καταφεύγει στὸν ἄρχοντα τοῦ Χάλεπ[3]. Ἔτσι τὸ *ἐκεῖσε*[4] δὲν ἀναφέρεται στὴν Κιλικία, ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοήσουμε τὸ κείμενο ποὺ συζητοῦμε, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναφέρεται στὸ Χάλεπ. Τὸ ὅλο νόημα ἀποκαθίσταται[5] πάλι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἀντίστοιχου κειμένου τῆς *Συνέχειας*[6], μὲ τὴν προσθήκη δηλαδὴ τῆς φρ. *ἀπίασι πρὸς τὸ Χάλεπ* μεταξὺ τῶν λ. *ἐμπλήσαντες* καὶ *προαυτομολήσαντος*, καὶ στίζοντας μὲ τελεία μετὰ τὸ *αὐτοῖς*[7].

Γ. Ὅπως τὸ ἐπισημαίνει καὶ ὁ Pertusi[8], κάποιες γραφὲς ἢ παραλείψεις στὸ χφ C, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸ χφ E, ἐπιβεβαιώνονται ἢ συμπληρώνονται ἀπὸ τὸ κείμενο στὰ ἀντίστοιχα χωρία τῆς *Συνέχειας*, ὅπως τὸ ξέρουμε μάλιστα σήμερα ἀπὸ τὴν κριτική της ἔκδοση. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μᾶς ἐπιτρέπει καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἔχουμε σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ χφφ ἢ σὲ κάποιο ἄμεσο

---

1. Ὁ Πολέμης, ἂν δὲν ἔχουμε κάποιο τυπογραφικὸ λάθος, ἐκδίδει τὸ ὅλο κείμενο ὡς μία περίοδο, χωρὶς δηλαδὴ νὰ στίξει μὲ τελεία πρὶν ἀπὸ τὸ *χρονίσαντες*. Στὴ μετάφρασή του στίζει πάντως μὲ τελεία πρὶν ἀπὸ τὸ *χρονίσαντες*.
2. Ἱστορία, σ. 75,12/13.
3. Ὅ.π., σ. 75,13-17.
4. Ὅ.π., σ. 75,7.
5. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, μᾶς παραδίδεται μὲ κάποιο χάσμα.
6. Γιὰ τὴ μέθοδο καὶ τὸν τρόπο ποὺ χρησιμοποίησα τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας* γιὰ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, βλ. πιὸ κάτω, σ. LXXIII.
7. Ἱστορία, σ. 75,5.
8. Pertusi, Per la critica, σ. 71.

πρότυπό του, διόρθωση τοῦ κειμένου τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Ἀτταλειάτη μὲ ἀντιβολή του πρὸς τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*. Οἱ περιπτώσεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Ἐπιβεβαίωση γραφῶν χφ C

83,2	(C φ. 187^{v})	*δόξαν ὑποχωρή*	(*Συνέχεια*, σ. 126,17/18)	*δόξαν ὑπεχώρη*	(E φ. 314^{v})
84,24	(C φ. 188^{r})	*διὰ τῶν τῆς*	(*Συνέχεια*, σ. 127,21)	*διὰ τῶν τοῦ*	(E φ. 315^{v})
87,29	(C φ. 189^{r})	*μαχέσασθαι*	(*Συνέχεια*, σ. 129,11)	*μάχεσθαι*	(E φ. 317^{v})
99,11	(C φ. 192^{r})	*ἐλάσαντ*	(*Συνέχεια*, σ. 135,18)	*ἐλάσαντες*	(E φ. 325^{r})
124,22	(C φ. 200^{r})	*θήσουσι*	(*Συνέχεια*, σ. 149,5)	*θήσωσι*	(E φ. 341^{r})
125,23	(C φ. 200^{r})	*ἐκεῖσε*	(*Συνέχεια*, σ. 149,25: *αὐτοῦ*)	*ἐκεῖθεν*	(E φ. 341^{v})
127,20	(C φ. 201^{r})	*αὐτῷ*	(*Συνέχεια*, σ. 151,11)	om.E	(φ. 342^{v})
138,19	(C φ. 204^{r})	*τῇ νήσῳ τῇ*	(*Συνέχεια*, σ. 154,20)	*τῇ νήσῳ*	(E φ. 349^{v})
141,19/20	(C φ. 205^{r})	*καὶ θρῆνος τῶν πασχόντων*	(*Συνέχεια*, σ. 156,17/18)	om. E	(φ. 351^{v})
146,13	(C φ. 207^{r})	*τὸ κράτος αὐτῷ*	(*Συνέχεια*, σ. 159,6)	*τούτῳ τὸ κράτος*	(E φ. 354^{v})
146,27	(C φ. 207^{r})	*ἀμφιγνωμονεῖν*	(*Συνέχεια*, σ. 159,14)	*ἀμφιγνωμεῖν*	(E φ. 354^{v})

β) Ἐπιβεβαίωση γραφῶν χφ E

66,25	(E φ. 305^{r})	*ἅπαντα*	(*Συνέχεια*, σ. 114,15)	*ἅπαντες*	(C φ. 183^{v})
70,1	(E φ. 306^{v})	*ἐξαίσιος*	(*Συνέχεια*, σ. 116,13)	om. C	(φ. 184^{r})
89,7	(E φ. 318^{v})	*τοῦτο*	(*Συνέχεια*, σ. 130,12)	*τοῦτου*	(C φ. 189^{v})
103,26	(E φ. 328^{r})	*διελθών*	(*Συνέχεια*, σ. 136,26)	*διελών*	(C φ. 193^{v})
106,19	(E φ. 329^{v})	*ὡς εἰς*	(*Συνέχεια*, σ. 138,7)	*ὡς εἰ*	(C φ. 194^{r})
111,30	(E φ. 333^{r})	*Νεακώμη*	(*Συνέχεια*, σ. 142,17)	*νέαν κώμη*	(C φ. 196^{r})
116,27	(E φ. 336^{r})	*χόλος*	(*Συνέχεια*, σ. 145,4)	*λόχος*	(C φ. 197^{v})
119,17	(E φ. 337^{v})	*ἀντικαθίσταντο*	(*Συνέχεια*, σ. 145,20)	*ἀντικαθίστανται*	(C φ. 198^{v})
122,26	(E φ. 339^{v})	*βασιλείου*	(*Συνέχεια*, σ. 147,20)	*βασιλέως*	(C φ. 199^{v})
123,16	(E φ. 340^{r})	*ἐπαρθείς*	(*Συνέχεια*, σ. 148,3)	*ἐπαρθείση*	(C φ. 199^{v})
124,6	(E φ. 340^{v})	*ἐκρότησε*	(*Συνέχεια*, σ. 148,17)	*ἐκράτησε*	(C φ. 199^{v})
126,18	(E φ. 342^{r})	*ἐπίσης*	(*Συνέχεια*, σ. 150,12)	*ἔτι ἴσως*	(C φ. 200^{v})
127,14	(E φ. 342^{v})	*ἀποταχθῆναι*	(*Συνέχεια*, σ. 151,6)	*ἀποτευχθῆναι*	(C φ. 201^{r})
130,11	(E φ. 344^{v})	*δέξασθαι καί*	(*Συνέχεια*, σ. 152,21)	om. C	(φ. 201^{v})
142,24	(E φ. 352^{r})	*ἐῷαν*	(*Συνέχεια*, σ. 157,25)	*ἰδίαν*	(C φ. 205^{v})
155,12	(E φ. 360^{r})	*ἀφθόνους*	(*Συνέχεια*, σ. 162,4)	*ἀφθόρους*	(C φ. 210^{r})

Τίτλοι, παράτιτλοι καὶ παρασελίδιες σημειώσεις στὸ χφ C

Στὸ χφ C, προκειμένου γιὰ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, ἡ ἄνοδος στὸν θρόνο κάποιου αὐτοκράτορα ἢ πατριάρχη δὲν δηλώνεται μὲ κάποιο ἰδιαίτερο τίτλο μέσα στὸ κείμενο ἀλλὰ μὲ ἕναν ἐρυθρόγραφο παράτιτλο στὰ περιθώρια[1] τοῦ φ. στὸ σημεῖο ποὺ ἀρχίζει ἡ ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ νέου αὐτοκράτορα ἢ δηλώνεται ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου πατριάρχη. Ἔτσι ἔχουμε:

α) αὐτοκράτορες: φ. 168^{r} (σ. 7,7) *μιχαὴλ ὁ πα/φλαγών*· φ. 168^{v} (σ. 8,27) *μιχαὴλ/ὁ καλαφάτης*· φ. 170^{r} (σ. 14,23) *Κωνσταντῖνος ὁ μονο/μάχος*· φ. 176^{v} (σ. 41,9) *θεοδώρα*· φ. 177^{r} (σ. 42,6) *μιχαὴλ ὁ /στρατιωτικός*· φ. 178^{v} (σ. 47,24) *ἰσαάκιος ὁ /κομνηνός*· φ. 180^{v} (σ. 56,11) *Κωνσταντῖνος ὁ /δούκας*· φ. 185^{r} (σ. 73,14) *εὐδοκία μετὰ τοῦ /υἱοῦ αὐτῆς μιχαήλ*· φ. 186^{r} (σ. 77,6) *ῥωμανὸς ὁ /διογένης*· φ. 204^{v} (σ. 139,8) ·: *μιχαὴλ ὁ δούκας* :· φ. 213^{r} (σ. 165,22) ::: *ἀνάρρησις/τοῦ βοτανειάτου*.

β) πατριάρχες: φ. 179^{v} (σ. 53,5) *πατριάρχης /ὁ λιχούδης*· φ. 185^{r} (σ. 73,17) *πατριάρχης ὁ /ξιφιλῖνος*.

Οἱ ὑπόλοιποι παράτιτλοι[2] καὶ σημειώσεις ἀναφέρονται σὲ διάφορα πρόσωπα καὶ γεγονότα. Εἶναι ἐρυθρόγραφα καὶ πιθανότατα ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι ποὺ ἔκανε τὴν ἀντιγραφὴ τοῦ κειμένου. Εἶναι τὰ ἀκόλουθα: φ. 168^{v} (σ. 8,1) *μυσοὶ λέγονται/οἱ βούλγαροι*· φ. 168^{v} (σ. 9,15) *Κωνσταντῖνον τὸν δαλασ/σηνόν*· φ. 169^{r} (σ. 9,19) *ἰταλία*· φ. 169^{r} (σ. 9,19) *ὅπως ἐχρήσατο/τοῖς συγγενέσιν/ὁ καλαφάτης*· φ. 170^{r} (σ. 15,7) + *ἀποστασία/γεωργίου τοῦ μανιάκη*· φ. 170^{v} (σ. 16,10) *στέφανος ὁ σεβα/στοφόρος*· φ. 170^{v} (σ. 17,13) *ἀνδραγαθία τοῦ θε/οδωροκάνου*· φ. 170^{v} (σ. 17,24) *ὅτι ὁ μονομάχος/νομοφύλακα ἐποίησε/καὶ ὕπατον τῶν φιλοσόφων*· φ. 171^{r} (σ. 18,1) *ἐπὶ τῶν κρίσεων*· φ. 171^{r} (σ. 18,7) *περὶ λέοντος/τορνίκη*· φ. 172^{v} (σ. 24,25) *περὶ πατζι/νάκων*· φ. 173^{r} (σ. 26,20) *ὁ ῥαίκτωρ*· φ. 173^{r} (σ. 27,24) *Κωνσταντῖνος πραιπό/σιτος ὁ δοκειανός*[3]· φ. 174^{v} (σ. 32,12) *περὶ τοῦ βο/τανειάτου*· φ. 175^{r} (σ. 35,18) *περὶ οὔννων/νευθαλιτῶν*· φ. 176^{r}

1. Ἀριστερὰ στὸ verso καὶ δεξιὰ στὸ recto τῶν φφ.

2. Ὅπως ἔχω ἀναφέρει, παρασελίδιες σημειώσεις (γλωσσήματα) στὸ χφ C ἔχουμε μόνο ὡς τὸ φ. 216^{v}, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ μεμονωμένη περίπτωση στὸ φ. 234^{v}. Βλ. πιὸ πάνω, σ. LVIII, ὑποσ. 1.

3. Πρόκειται γιὰ δύο πρόσωπα· τὸν Κωνσταντίνο πραιπόσιτο καὶ τὸν βεστάρχη Μιχαὴλ Δοκειανό.

(σ. 39,3) *περὶ τοῦ ἐλέ/φαντος*· φ. 176^{v} (σ. 39,28) *περὶ καμηλο/παρδάλεως*· φ. 176^{v} (σ. 40,14) *πρὸ δύο ἐτῶν/τῆς... τελευτῆς/ὁ μονομάχος/...*· φ. 177^{r} (σ. 42,21) *περὶ τοῦ κομνηνοῦ*· φ. 177^{v} (σ. 44,6) *μάχη τοῦ κο/μνηνοῦ/καὶ τῶν τοῦ γέ/ροντος*· φ. 182^{v} (σ. 63,13) *περὶ τοῦ ἀννίου*· φ. 183^{r} (σ. 66,10) *περὶ οὔζων/ὁ ἀποκάπης/ὁ βοτανειάτης*· φ. 185^{r} (σ. 72,26) *κομήτης*· φ. 187^{v} (σ. 82,6) *ἐκστρατεία πρώτη/τοῦ διογένους*· φ. 188^{r} (σ. 83,27) *ἀνδρόνικος ὁ /πορφυρογέννητος*· φ. 190^{r} (σ. 91,21) *φαρασμάνης/ἀποκάπης*· φ. 212^{v} (σ. 164,8) *περὶ τοῦ βο/τανειάτου*· φ. 216^{v} (σ. 177,9) *περὶ τοῦ πάππου/τοῦ βοτανειάτου*· φ. 216^{v} (σ. 177,27) *ὁ πατὴρ τοῦ /βοτανειάτου*.

Τρεῖς ἀπὸ τὶς σημειώσεις αὐτὲς παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον· εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

φ. 200^{v} (σ. 126,15) *Ἄ ἄλωσις τ[οῦ]/ἅλωσις τοῦ βασι/λέως διογένους*· φ. 204^{r} (σ. 137,19) *τύφλωσις τοῦ/διογένους κατὰ τὴν/κθ΄ τοῦ ἰουνίου/μηνός*· φ. 204^{r} (σ. 138,18) *ἐτελεύτησεν ὁ/διογένης κατὰ τὴν/δ΄ τοῦ αὐγούστου μηνός*[1].

Μιὰ δεύτερη ὁμάδα παρασελίδιων σημειώσεων στὸ χφ C —ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ νεότερο χέρι ἀπὸ κάποιον προφανῶς ἀναγνώστη— εἶναι τὰ γλωσσήματα[2]. Ἐπειδὴ παρόμοια γλωσσήματα δὲν ἔχουμε καὶ στὸ χφ E γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψουν ἐνδεχομένως μὲ τὴν ἀντιβολή τους νὰ παρακολουθήσουμε τὴ σχέση τῶν δύο χφφ ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν, δὲν ἔκρινα σκόπιμο νὰ τὰ καταγράψω.

Πρέπει νὰ σημειώσω ἀκόμη ὅτι στὸ χφ C, ὅσον ἀφορᾶ τουλάχιστον στὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, ἔχουμε μιὰ σειρὰ ἀπὸ κεφαλαῖα γράμματα μὲ τὰ ὁποῖα δηλώνεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξιστόρησης κάποιου γεγονότος, ἡ ἀρχὴ δηλαδὴ μιᾶς νέας παραγράφου. Τὰ κεφαλαῖα αὐτὰ γράμματα γράφονται κάθε φορὰ ἀριστερότερα ἀπὸ τὴν κάθετη γραμμὴ τοῦ κειμένου, εἴτε εἶναι τὸ πρῶτο γράμμα μιᾶς λέξεως εἴτε, ὅταν τὸ ἐπέβαλε ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντιγραφῆς, κάποιο ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα γράμματα[3], κάποτε μάλιστα καὶ παρὰ τοὺς κανόνες τοῦ συλλαβισμοῦ[4]. Ἂς προσθέσω ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ φ.

1. Ἡ Martin διαβάζει *αὐτοῦ* ἀντὶ *αὐγούστου*· βλ. Martin, Ataliates, σ. 293, ὑποσ. 208.

2. Κάποια ἀπὸ αὐτὰ καὶ σὲ γλώσσα δημώδη. Διαβάζουμε π.χ.: φ. 169^{v} (σ. 12,25) *ἐλαφυραγωγοῦντο*: ἐκουρσεύοντο· φ. 198^{r} (σ. 118,12) *ἀθωράκιστον* : ἀλωρίκωτον· φ. 214^{r} (σ. 169,20) *τὰ λάφυρα* : τὰ κούρση. Γλωσσήματα ἔχουμε, ὅπως εἴδαμε, καὶ στὸ κείμενο τῆς Χρονογραφίας τοῦ Σκυλίτζη ποὺ προηγεῖται.

3. Π.χ. φ. 170^{r} (σ. 14,22/23) *ἀνα/Καλοῦνται*· φ. 177^{r} (σ. 42,21) *ὄνομα/Στῶν*.

4. Π.χ. φ. 190^{r} (σ. 91,21) *φαρασ/Μάνιον ἐκεῖνον*.

204^{v} ἕως τὸ τέλος τοῦ κειμένου (φ. 239^{v}) δὲν ἔχουμε κεφαλαῖα γράμματα. Σὲ δύο περιπτώσεις τὰ δύο κεφαλαῖα Ε καὶ Τ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ προηγούμενα Ε καὶ Τ[1]. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ κεφαλαῖα δὲν εἶχαν γραφεῖ ταυτόχρονα μὲ τὸ ὑπόλοιπο κείμενο καὶ ὅτι προστέθηκαν ἀργότερα. Στὶς δύο περιπτώσεις ποὺ μᾶς ἀπασχόλησαν, τοῦ Ε καὶ τοῦ Τ, ἡ συμπλήρωσή τους γίνεται ἀπὸ διαφορετικὸ χέρι ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ συμπλήρωσε τὰ ἄλλα κεφαλαῖα[2].

Τίτλοι, παράτιτλοι καὶ παρασελίδιες σημειώσεις στὸ χφ Ε

Οἱ τίτλοι καὶ οἱ παράτιτλοι μὲ τοὺς ὁποίους δηλώνεται κάθε φορὰ ἡ ἀνάρρηση στὸν θρόνο ἑνὸς νέου αὐτοκράτορα, δὲν διακρίνονται στὸ χφ Ε οὔτε γιὰ τὴν ὁμοιομορφία τους οὔτε γιὰ τὴν ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια μὲ τὴν ὁποία ἔχουν γραφεῖ. Τοὺς βρίσκουμε: α) στὰ περιθώρια τῶν φφ. καὶ σὲ μία μάλιστα περίπτωση μὲ κεφαλαῖα γράμματα, καὶ β) μέσα στὸ κείμενο μὲ ἐρυθρογράμματη γιὰ κάποια στοιχεῖα τους γραφή[3]. Διακόπτουν κάποτε, ἂς τὸ σημειώσω, καὶ τὴ συνέχεια τοῦ κειμένου· στὴν περίπτωση μάλιστα τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη ὁ τίτλος καταλαμβάνει ὁλόκληρη τὴ σειρά. Ἔτσι ἔχουμε:

α) φ. 269^{v} (σ. 8,27) ⟨*ΜΙ*⟩*ΧΑΗΛ ὁ*/⟨*ΚΑΛ*⟩*ΑΦΑΤΗΣ*[4]· φ. 273^{r} (σ. 14,23) *Κων⟨σταντῖνος⟩/ὁ μον⟨ομάχος⟩*· φ. 289^{r} (σ. 41,10) *θεοδώρα*[5]· φ. 293^{r} (σ. 47,24) ± *ἰσαάκιος ὁ/Κομνηνός* ±· φ. 298^{v} (σ. 56,12)⟨+*κ*⟩*ων⟨σταντῖνος⟩ ὁ δού/κας*+· φ. 308^{v} (σ. 73,15) ⟨ ⟩*αχ*/⟨*το*⟩*ῖς παι*⟨ ⟩/⟨ ⟩*τοῖς* +[6].

1. Στὸ φ. 188^{v} (σ. 86,15) *Εὐθὺ τῆς*, καὶ στὸ φ. 204^{v} (σ. 139,8) *Τὴν τῶν*· βλ. τὰ Ε στὰ φφ. 170^{v}, 175^{r}, 176^{v}, 177^{r}, 179^{v} καὶ τὰ Τ στὰ φφ. 168^{r}, 169^{r}, 170^{v}, 172^{v}, 173^{r}, 176^{v}, 178^{v}, 183^{r}, 185^{r}.

2. Προφανῶς εἶχαν παραλειφθεῖ ἀπὸ ἀβλεψία ἐκείνου ποὺ ἔγραψε τὰ ὑπόλοιπα κεφαλαῖα.

3. Στὴν ἀναγραφὴ ποὺ ἀκολουθεῖ, οἱ ἐρυθρογραφίες δηλώνονται μὲ ἀραίωση.

4. Κατὰ τὴ βιβλιοδεσία ἀπὸ τὸ ξάκρισμα τῶν φφ. ἔχουν ἐκπέσει κάποια γράμματα ἀπὸ τοὺς παράτιτλους καὶ τὶς παρασελίδιες σημειώσεις. Τὰ ἀποκαθιστῶ, ὅπου ἦταν δυνατό, μέσα σὲ ἀγκύλες ⟨ ⟩.

5. Ἡ ἄνοδος τῆς Θεοδώρας στὸν θρόνο, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς Ζωῆς, δηλώνεται (φ. 289^{r}, σ. 41,11) μὲ ἐρυθρόγραφο καὶ κεφαλαῖο Η, ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο, στὴ φρ. *Ἡ ταύτης ἀδελφή* (*αὐταδέλφη* C)· βλ. καὶ σ. LXIX, ὑποσ. 3.

6. Παράτιτλος ποὺ θὰ ἀναφερόταν στὴ βασιλεία τῆς Εὐδοκίας καὶ τῶν παιδιῶν της, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ στέψη τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη.

β) φ. 273^{r} (σ. 14,23) *τῆς ὑπερορίας ἀνακαλοῦνται* + *Κωνσταντῖνον τὸν μονομάχον ἀριστοκρατικὸν ἄνδρα*· φ. 289^{v} (σ. 42,6) *ὀνομαζόμενον μὲν Μιχαὴλ ὁ στρατιωτικός: Μιχαήλ*[1]· φ. 298^{v} (σ. 56,12) *ἐπιλαβόμενος τῶν βασιλικῶν σκήπτρων δοῦκας ὁ Κωνσταντῖνος*[2] *συνήθροισε*· φ. 308^{v} (σ. 73,15) *ἥ τε σύμβιος αὐτοῦ Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες*· φ. 311^{r} (σ. 77,6) *ὅμως δ' οὖν ἀνίσταταί τις τῶν εὐπατριδῶν/± ῥωμανὸς ὁ διογένης ++/ῥωμανὸς βεστάρχης*[3]· φ. 350^{r} (σ. 139,7/8) + *ὁ δὲ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος ὁ τούτου/πρόγονος:-+μιχαὴλ ὁ δούκας+Μιχαήλ*[4].

Στὸ χφ Ε, προκειμένου γιὰ τὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη, δὲν ἔχουμε παρασελίδια γλωσσήματα. Ὑπάρχουν ὅμως κάποιες παρασελίδιες σημειώσεις, ποὺ εἴτε ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ εἴτε εἶναι ἀνάξιες λόγου ἀναγραφὲς ἀπὸ διαφορετικὰ χέρια. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κείμενο ποὺ διαβάζουμε, γραμμένο ἀπὸ διαφορετικὸ χέρι, στὴν κάτω ὤα τοῦ φ. 298^{r}. Πρόκειται γιὰ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* τῆς Χρονογραφίας τοῦ Σκυλίτζη —ἀναφέρεται στὴν Αἰκατερίνη, τὴ σύζυγο τοῦ αὐτοκράτορα Ἰσαακίου Κομνηνοῦ[5]— ποὺ κάποιος νεότερος τὸ ἀντέγραψε στὴ θέση ποὺ βρίσκεται[6]. Ὑπάρχουν ἀκόμη τρεῖς παρασελίδιες σημειώσεις οἱ ὁποῖες φαίνεται ὅτι ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι ποὺ ἔκανε καὶ τὴν ἀντιγραφὴ τοῦ κειμένου. Οἱ σημειώσεις αὐτές[7], ποὺ ὑπάρχουν καὶ στὸ χφ C καὶ παρουσιάζουν ἰδιαίτερο, ὅπως εἴπαμε, ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον, εἶναι οἱ ἀκόλουθες στὸ χφ Ε: φ. 342^{r} (σ. 126,17) *ἅλωσις το[ῦ]/βασιλέως διο⟨γέ⟩/νους:-/+/κατὰ τ⟨ὴν⟩ κς΄ [τοῦ]/αὐγούστου μη⟨νός⟩*[8]· στὸ φ. 349^{r} (σ.

1. Τὸ *Μ* ἔχει γραφεῖ κεφαλαῖο καὶ ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο.

2. Τὸ *Κ* τοῦ *Κωνσταντῖνος* ἔχει γραφεῖ κεφαλαῖο, ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο καὶ δὲν εἶναι ἐρυθρόγραφο.

3. Τὸ *Ρ* τοῦ *Ῥωμανὸς* κεφαλαῖο καὶ ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο.

4. Τὸ *Μ* τοῦ *Μιχαὴλ* ἔχει γραφεῖ κεφαλαῖο καὶ ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο.

5. *Συνέχεια*, σ. 110,6-15· βλ. καὶ Pertusi, Per la critica, σ. 61. Βλ. ἀκόμη καὶ *Συνέχεια*, σ. 45/46 ὅπου καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τὴ σχέση τοῦ ἀποσπάσματος αὐτοῦ μὲ τὴν ὑπόλοιπη χειρόγραφη παράδοση τοῦ κειμένου τῆς *Συνέχειας*.

6. Στὸ τέλος δηλαδὴ τῆς ἐξιστόρησης τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ.

7. Εἶναι γραμμένες δεξιὰ ἀπὸ τὸ κείμενο στὸ recto τῶν φφ. καὶ ἀριστερὰ στὸ verso.

8. Στὶς 26 Αὐγούστου 1071. Ἡ σημείωση ὑπάρχει καὶ στὸ χφ C χωρὶς τὴν ἡμερομηνία τῆς σύλληψης τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα. Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει, βλ. *Συνέχεια*, σ. 205/206 (148,9 - 150,12).

137,20/21) διαβάζουμε: *τυφλώτ⟨τεται ὁ⟩ /διογέ⟨νης⟩ /κατὰ τὴ⟨ν⟩ /κθ΄ τοῦ /ἰουνίου μ⟨ηνός⟩/+*[1]. Τέλος στὸ φ. 349^{v} (σ. 138,19) ἔχουμε τὴν ἀκόλουθη σημείωση: *+/⟨ἐ⟩τελεύτησεν/ὁ διογένης/[κατὰ]τὴν δ΄ /τοῦ αὐγούστου μηνός/+*[2].

Μὲ τὸ ἴδιο χέρι ποὺ ἔγραψε τὶς προηγούμενες τρεῖς τελευταῖες παρασελίδιες σημειώσεις, ἔχει γραφεῖ ἐρυθρόγραφη καὶ ἡ ἀκόλουθη ἐπιπλέον σημείωση: φ. 274^{v} (σ. 17,22): *ὅτι ὁ μονομάχος/καὶ νομο/φύλακας ἐποί/ησε καὶ ὕ/πατον τῶν φιλοσόφων /τὸν ψελλὸν κῦρ μιχαήλ:-*[3].

Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες παρασελίδιες σημειώσεις ἔκρινα σκόπιμο νὰ καταχωρήσω μόνον ὅσες ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη. Ἔτσι στὸ φ. 296^{v} ἀπέναντι ἀπὸ τὴ λ. *Σαρδικῆς* (σ. 53,18) διαβάζουμε: *ἡ τῆς Τριαδίτζης*, καὶ στὸ φ.329^{r} ἀπέναντι ἀπὸ τὴ λ. *Κελεσίνην* (σ. 105,26) διαβάζουμε: *Κελτζηνήν*. Οἱ δύο αὐτὲς σημειώσεις ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι τὸ ὁποῖο πρόσθεσε καὶ τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* ποὺ ἀνέφερα. Τέλος, ἔχουμε καὶ τὶς ἀκόλουθες δυσδιάγνωστες ἢ καὶ ἀδιάγνωστες σημειώσεις[4]: φ. 296^{r} (σ. 52,12) *τελευτὴ τοῦ π̣α̣τ̣ρ̣ι̣ά̣ρ̣χ̣ο̣υ̣/μιχαὴλ / (...) ἐν προικον(ήσῳ)*[5]· φ. 296^{v} (σ. 53,5).../... *λειχούδη*[6]· φ. 304^{r} (σ. 65,9).../...· φ. 306^{v} (σ. 70,1) *+περὶ σεισμοῦ+*· καὶ φ. 308^{v} (σ. 72,26) *+κομήτης+*.

Ἂς προσθέσω ἀκόμη ὅτι, ὅπως καὶ στὸ χφ C, ἔχουμε περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες δηλώνεται μὲ κεφαλαῖα γράμματα, ἀριστερότερα ἀπὸ τὸ κείμενο, ἡ ἀρχὴ κάποιου γεγονότος ἢ παραγράφου[7].

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα, καὶ ἀπὸ τὴν ἔρευνα τῶν τίτλων, τῶν παράτιτλων καὶ τῶν σημειώσεων κλπ. τῶν δύο χφφ, C καὶ E, φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνεται τὸ συμπέρασμα τοῦ Pertusi ὅτι τὰ δύο αὐτὰ χφφ δὲν κατάγονται χωριστὰ τὸ καθένα ἄμεσα ἀπὸ τὸ ἴδιο πρότυπο (στὸ Στέμμα: y)· φαίνεται ἐπίσης ὅτι τὸ χφ E ἔχει πιθανότατα ὡς πρότυπό του ἕνα ἄλλο χφ (στὸ Στέμμα:

1. Στὶς 29 Ἰουνίου 1072· βλ. καὶ *Συνέχεια*, σ. 209 (154,9).
2. Στὶς 4 Αὐγούστου 1072· βλ. καὶ *Συνέχεια*, σ. 209 (154,19).
3. Στὴν ἀντίστοιχη σημείωση τοῦ χφ C (βλ. πιὸ πάνω, σ. LXVI) δὲν μνημονεύεται ὁ Μιχαὴλ Ψελλός.
4. Στὴ σημερινή τους κατάσταση δὲν ἐπιτρέπουν τὸν καθορισμὸ τοῦ χεριοῦ ποὺ τὶς ἔγραψε.
5. *ἐν Προικον(ήσῳ)*: κατὰ τὴν ἀνάγνωση Martin· βλ. Martin, Ataliates, σ. 26.
6. Πιθ. *προχείρισις/τοῦ λειχούδη*.
7. Τὰ κεφαλαῖα αὐτὰ γράμματα δὲν διακρίνονται, ἀντίθετα μὲ τὸ χφ C, γιὰ τὴν ἐπιμέλεια γραφῆς τους.

z), ἐπειδή, ὅπως διαπιστώσαμε, τὰ δύο χφφ ὄχι μόνο δὲν ἔχουν κοινὲς ὅλες τὶς σημειώσεις ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κοινῶν σημειώσεων ὑπάρχουν διαφορές· π.χ. στὸ χφ C δὲν ἔχουμε τὴν ἡμερομηνία τῆς συλλήψεως τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη καὶ στὴ σημείωση γιὰ τὸν ὕπατο τῶν φιλοσόφων δὲν ἀναφέρεται ὁ Μιχαὴλ Ψελλός.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη δὲν ἔχει ἐκδοθεῖ στὴ «Βυζαντίδα» τοῦ Λούβρου (CP) οὔτε καὶ στὸ Corpus τῆς Βενετίας (CV) ὅπου, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνατύπωση τῶν κειμένων τοῦ CP, ἐκδόθηκαν ἐπιπλέον καὶ ὁρισμένα ἄλλα κείμενα· ἔτσι τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, δὲν ὑπάρχει καὶ στὴν PG. Ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Imm.Bekker στὰ 1853 στὴ σειρὰ τῆς Βόννης (CB)[1] μὲ τὴ μεταγραφὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ χφ Paris. Coisl. 136 (C). Στὸ κείμενο αὐτὸ ἔχουμε διάφορες ἐπεμβάσεις γιὰ τὴν ἀποκατάστασή του τόσο ἀπὸ τὸν Bekker, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν W. Brunet de Presle ποὺ ἔκανε τὴ μεταγραφὴ τοῦ παρισινοῦ χφ. Ὑπάρχουν ἀκόμη στὴν ἔκδοση Bekker καὶ κάποιες προτάσεις ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου καὶ ἀπὸ τὸν N. Rosenstein ποὺ μετέφρασε στὰ λατινικὰ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη καὶ ἡ μετάφρασή του συνοδεύει τὴν ἔκδοση τοῦ κειμένου.

Ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Brunet de Presle, μᾶς τὸ πληροφορεῖ στὸν πρόλογό του, γνώριζε τὴν ὕπαρξη καὶ τοῦ χφ τοῦ Escorial (E) καὶ τὸ ὅτι ἀπὸ τὸ χφ αὐτὸ ἔλειπε, ἐπειδὴ εἶχαν ἐκπέσει τὰ τελευταῖα του φφ., τὸ ἕνα τρίτο τοῦ κειμένου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ[2]. Δὲν ἔγινε ὅμως καὶ ἡ μεταγραφὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ χφ αὐτὸ καί, φυσικά, δὲν χρησιμοποιήθηκε στὴν ἔκδοση Βόννης[3].

1. Ἀτταλειάτης, Ἱστορία.
2. Ὅ.π., σ. VIII-X. Παρακάλεσε, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ, τὸν Ed. Laboulaye νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Escorial καὶ νὰ τοῦ στείλει τὴν περιγραφὴ τοῦ χφ E, περιγραφὴ ποὺ ἐπιβεβαιώνεται ἀργότερα καὶ ἀπὸ τὸν E. Miller, ὅταν δημοσιεύτηκε ὁ κατάλογός του γιὰ τὰ χφφ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Escorial (Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial, Paris 1875).
3. Τὸ μόνο ἴχνος ἀπὸ τὸ χφ E στὴν ἔκδοση Bekker εἶναι ἡ παρασελίδια σημείωση στὴ σ. 56, στὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο ἀρχίζει ἡ ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα. Διαβάζουμε: *Cod. Esc. f. 298*· πρόκειται γιὰ τὸ φ. 298^{v}.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἀκόμη ὅτι στὴν ἔκδοση αὐτὴ ἔχουμε πλῆθος ἀπὸ τυπογραφικὰ σφάλματα καὶ παραναγνώσεις τοῦ κειμένου, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸ χφ C[1].

Ἀκόμη ὁ Bekker δὲν χρησιμοποίησε, ἢ τουλάχιστον δὲν τὸ ἐπιδίωξε, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου τοῦ Ἀτταλειάτη καὶ τὴ *Συνέχεια* τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη, παρόλο ποὺ τοῦ ἦταν γνωστή. Εἶχε ἤδη ἐκδοθεῖ στὸ CP καὶ στὸ Corpus τῆς Βόννης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Bekker[2].

Τὸ κείμενο τῆς ἔκδοσης Bekker τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, εἶχε ὑπόψη του καὶ ἀποτέλεσε τὸ ἀντικείμενο τῆς μεταφράσεώς του στὰ νεοελληνικὰ ὁ Ἰ. Δ. Πολέμης. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ[3], σκοπός του δὲν ἦταν νὰ προχωρήσει σὲ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ· προχωρεῖ πάντως σὲ κάποιες ἐπεμβάσεις στὸ κείμενο.

Γιὰ τὶς βελτιώσεις αὐτὲς ἔλαβε ὑπόψη του τόσο τὴ μελέτη τοῦ Io. Thurn ὅσο καὶ τὶς διαφορετικὲς γραφὲς τοῦ χφ E — τὶς γνώριζε προφανῶς ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Pertusi[4] — ὅπως καὶ κάποιες ἐπεμβάσεις τοῦ ἴδιου μελετητῆ[5].

Τὸ 2002 ἔχουμε μιὰ νέα ἔκδοση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη ἀπὸ τὴν Inmaculada Pérez Martin[6]. Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἔγινε, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ Martin[7], μὲ νέα ἀνάγνωση καὶ ἀντιβολὴ τῶν δύο γνωστῶν μας χφφ. Ἔχει βέβαια ὑπόψη της καὶ τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας* τοῦ Σκυλίτζη, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ τὸ ἀντιμετωπίζει πάντοτε ὡς ἔμμεση παράδοση τοῦ κειμένου ποὺ ἐκδίδει[8].

1. Βλ. καὶ Thurn, Textgeschichtliches, σ. 293 κέ. Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ τὰ τυπογραφικὰ αὐτὰ σφάλματα διορθώνεται στὰ Corrigenda (σ. 335/336 τῆς ἔκδοσης). Ἔχουν παραμείνει ὅμως καὶ ἄλλα πολλά.

2. Ἐκδίδεται, ὅπως εἶναι γνωστό, ὕστερα ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς Χρονογραφίας τοῦ Γεωργίου Κεδρηνοῦ. Γιὰ τὶς ἐκδόσεις της βλ. *Συνέχεια*, σ. 52 κέ.

3. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 19.

4. Pertusi, Per la critica.

5. Τὴ μετάφραση συνοδεύουν Εἰσαγωγὴ καὶ Σχόλια.

6. Martin, Ataliates.

7. Ὅ.π., σ. LXIV.

8. Ἡ ἔκδοση συνοδεύεται ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ κειμένου στὰ ἱσπανικά, ἀπὸ εἰσαγωγὴ καὶ πλούσιο ἱστορικὸ σχολιασμό.

Ἀποσπάσματα, ἂς τὸ προσθέσω, ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη ἀναδημοσίευσε ἀπὸ τὴν ἔκδοση Bekker ὁ E. Miller στὸ ἔργο του Recueil des Historiens des Croisades, Historiens grecs, Paris 1875, σ. 3-99[1].

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ

Ἡ παρούσα κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη στηρίζεται βέβαια σὲ νέα ἀνάγνωση καὶ ἀντιβολὴ τῶν χφφ C καὶ E ἀπὸ φωτογραφίες τους ποὺ εἶχα στὴ διάθεσή μου. Ὡς βάση γιὰ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ κειμένου χρησιμοποίησα κυρίως τὸ χφ C ἐπειδὴ μᾶς διασώζει στὴν ὁλότητά του τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Ἀτταλειάτη, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀντιγραφέας τοῦ χφ αὐτοῦ φαίνεται πιὸ προσεκτικός, ὄχι ἰδιαίτερα πάντως, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀντιγραφικῆς του ἐργασίας ἀπὸ τὸν ἀντιγραφέα τοῦ χφ E.

Στηρίζεται ἀκόμη ἡ ἔκδοσή μου καὶ στὴν ἔμμεση παράδοση τοῦ κειμένου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, στὸ κείμενο δηλαδὴ τῆς *Συνέχειας* τοῦ Σκυλίτζη, ὅπως τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὴν κριτική του ἔκδοση. Ἡ χρήση του ἔγινε σύμφωνα μὲ τὶς ἀκόλουθες ἀρχές:

α) Ὅταν ἔχουμε διαφορετικὲς γραφὲς μεταξὺ τῶν χφφ C καὶ E, ἐπέλεξα στὶς περιπτώσεις αὐτὲς κατὰ κύριο λόγο[2] τὴ γραφὴ τοῦ χφ ἐκείνου ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὴ γραφὴ στὸ ἀντίστοιχο χωρίο τῆς *Συνέχειας*[3].

β) Ὅταν καὶ στὰ δύο χφφ ἔχουμε τὴν ἴδια γραφή, ἀλλὰ προφανῶς νοσεῖ τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Ἀτταλειάτη, ἀποκατέστησα τὸ νόημα στηριζόμενος στὸ ἀντίστοιχο χωρίο τῆς *Συνέχειας*[4].

γ) Ὅπου καὶ τὰ δύο χφφ (C καὶ E) συμφωνοῦν καὶ τὸ νόημα δὲν παρουσιάζει προβλήματα, παρόλο ποὺ ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* ἔχουμε διαφορετικὴ λιγότερο ἢ περισσότερο παράδοση τοῦ κειμένου, κράτησα τὴ γραφὴ τῶν χφφ C καὶ E[5], ἐκτὸς ἐὰν τὸ ὅλο νόημα τοῦ χωρίου μᾶς ὁδηγεῖ νὰ δεχτοῦμε ὡς πιθα-

1. Βλ. Moravcsik, Byzantinoturcica², σ. 428.

2. Ἔχουμε ἤδη ἀποκλείσει (βλ. πιὸ πάνω, σ. LXIV/LXV) τὸ ἐνδεχόμενο κάποιο ἀπὸ τὰ δύο χφφ (C καὶ E) νὰ διορθώθηκε — ὁ λόγος γιὰ τὸ κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη σὲ αὐτὰ τὰ χφφ — μὲ τὴν ἀντιβολή του πρὸς τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*.

3. Βλ. πιὸ πάνω, σ. LXV.

4. Βλ. πιὸ πάνω, σ. LXIII/LXIV.

5. Π.χ. σ. 123,27 *ἀναβολὴν* CE, *ἀναμονὴν Συνέχεια*, σ. 148,9.

νότερη τὴν παράδοση τοῦ κειμένου ὅπως τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὴ *Συνέχεια*. Εἶναι π.χ. ἡ περίπτωση τῶν ὅσων διαβάζουμε (χφφ C καὶ E) στὴ σ. 84,12/13 τοῦ κειμένου τοῦ Ἀτταλειάτη: *πολὺς μὲν φόνος τούτων* (δηλ. τῶν Τούρκων) *ἐγένετο αὐτίκα νῶτα δεδωκότων καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων*, ἐνῶ στὸ ἀντίστοιχο χωρίο τῆς *Συνέχειας* (σ. 127,13-15) ἔχουμε: *αὐτίκα νῶτα δεδωκέναι ποιεῖ καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμῆσαι. Φόνος μὲν οὖν αὐτῶν* (δηλ. τῶν Τούρκων) *οὐκ ἐγένετο πολὺς προκατειργασμένων τῶν τοῦ βασιλέως ταῖς ἀνοδίαις*. Οἱ Τοῦρκοι δηλαδὴ δὲν πολέμησαν, ὑποχώρησαν ἀμέσως, ἦταν ἄλλωστε καὶ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπισε, καὶ γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δὲν σκοτώθηκαν πολλοὶ Τοῦρκοι. Ἔτσι θεωρώντας ὡς λογικὰ πιθανότερη τὴν παράδοση τῆς *Συνέχειας* πρόσθεσα τὸ ⟨*οὐκ*⟩ πρὶν ἀπὸ τὸ *ἐγένετο* στὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη ὅπως τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὴ χειρόγραφη παράδοσή του.

Ἔλαβα ἀκόμη ὑπόψη μου καὶ τὶς κατὰ καιροὺς προτάσεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τοὺς W. Brunet de Presle, Imm. Bekker, N. Rosenstein[1], S. Röckl[2], H. Grégoire[3], A. Pertusi[4], Ἰ. Δ. Πολέμη[5] καὶ Inm. Pérez Martin[6].

Ἀγνόησα, ἂς τὸ σημειώσω, τὶς ἰδιαιτερότητες καὶ τὶς ἀνακολουθίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ἔγκλιση τόνου καὶ στὰ δύο χφφ[7], καὶ τοῦτο ἐπειδὴ στὸ κείμενο τοῦ *ἰσοτύπου* τῆς *Διατάξεως* τοῦ Ἀτταλειάτη, ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὴ διπλωματική του ἔκδοση[8], φυλάσσεται μὲ τοὺς κανόνες της ἡ ἔγκλιση τόνου, γεγονὸς ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς εἶχε ὑπόψη του καὶ ἐφάρμοζε τοὺς σχετικοὺς κανόνες. Ἂς προσθέσω τέλος ὅτι προτίμησα τὴ γραφὴ *ζωγρία* ἀντὶ τοῦ *ζωγρεία*. Ἡ λ. αὐτὴ διττογραφεῖται στὰ χφφ C καὶ E, ὅπως φαίνεται καὶ στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσής μου. Οἱ προηγούμενοι ἐκδότες κράτησαν στὸ κείμενο τὴ διττογραφία αὐτή.

Ἔκρινα σκόπιμο νὰ συζητήσω καὶ νὰ αἰτιολογήσω στὴ θέση αὐτή, γιὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνω καὶ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης αὐτῆς, κάποιες ἀπὸ

1. Ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης Βόννης.
2. Röckl, Studien.
3. Grégoire, Traduction.
4. Pertusi, Per la critica.
5. Πολέμης, Μετάφραση.
6. Martin, Ataliates.
7. Π.χ. 20,4 *περιαλγήσαντες τινές* CE· 80,8 *εἰς νοῦν τινος* CE· 101,22 *καταλειφθῆναι τί* CE· 121,14/15 *πᾶς τις* C *πᾶς τίς* E.
8. Gautier, La Diataxis, σ. 17 κέ.

τὶς ἐπεμβάσεις καὶ διορθώσεις μου στὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

Στὴ σ. 78,20 κέ. ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης μᾶς περιγράφει τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη. Ἡ περιγραφὴ αὐτή, ὅπως τὴν ἔχουμε ἀπὸ τὴ χειρόγραφη παράδοση τοῦ ἔργου, παρουσιάζει κάποια προβλήματα ποὺ ὁδήγησαν τοὺς ἕως σήμερα ἐρευνητὲς καὶ ἐκδότες τοῦ ἔργου σὲ προσπάθειες ἀποκατάστασης τοῦ κειμένου.

Στὸ χφ C (φ. 186^{v}) διαβάζουμε: *εὐόφθαλμός τε εἴπερ τις ἄλλος καὶ κάλλος ἀποστίλβων τοῖς ὀφθαλμοῖς μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε τὸ μέλλαν* (γρ. *μέλαν*) *ἀποσώζων ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμ^{ο} τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύ καὶ συγκεκραμ^{ο} τῷ ἐρυθήματι*. Στὸ χφ E (φ. 312^{r}) ἔχουμε: *εὐόφθαλμός τε εἴπερ τις ἄλλος καὶ κάλλος ἀποστίλβων τοῖς ὀφθαλμοῖς μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε τὸ μέλλον* (γρ. *μέλαν*) *ἀποσώζων ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένος τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει καὶ συγκεκερασμένος τῷ ἐρυθήματι*. Ὁ Bekker ἔχοντας βέβαια ὑπόψη του μόνο τὸ χφ C ὑποθέτει κάποιο χάσμα πρὶν ἀπὸ τὸ *τῇ δημιουργίᾳ* καὶ ἐκδίδει *εὐόφθαλμός* τε κλπ. *ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένον... τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει καὶ συγκεκερασμένον τῷ ἐρυθήματι*. Ὁ Pertusi[1] θὰ προσπαθήσει νὰ ἀποκαταστήσει τὸ χωρίο μὲ τὴ βοήθεια καὶ τῆς *Συνέχειας* τοῦ Σκυλίτζη[2]· ἔτσι θὰ προτείνει νὰ γράψουμε: *εὐόφθαλμός τε* κλπ. *ἀλλ' ὥσπερ τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει* (an *τῆς φύσεως*?) *κατ' ἴσον συγκεκραμένα τῷ ἐρυθήματι*· ἡ Martin ἀκολουθώντας τὸν Pertusi θὰ γράψει: *εὐόφθαλμός τε* κλπ. *ἀλλ' ὥσπερ τῇ δημιουργίᾳ τῆς φύσεως κατ' ἴσον συγκεκραμένα τῷ ἐρυθήματι*. Τέλος, στὸν Πολέμη διαβάζουμε: *εὐόφθαλμός τε* κλπ. *ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένος τῇ δημιουργίᾳ τῆς φύσεως καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι*.

Τὸ πρόβλημα, κατὰ τὴν ἄποψή μου, τὸ δημιουργοῦν ἡ δοτ. *τῇ φύσει* ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ *τῇ δημιουργίᾳ*[3] καὶ τὰ *ὡσαύτως* καὶ *ὥσπερ* στὴ θέση ποὺ βρίσκονται. Ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς θέλοντας νὰ τονίσει ἰδιαίτερα τὴν ὡραιότητα τοῦ Ρωμανοῦ Διογένη ποὺ συγκίνησε καὶ τὴν Εὐδοκία, θὰ παρατηρήσει ὅτι ἡ φύση στὴν περίπτωση

1. Pertusi, Per la critica, σ. 67.
2. Ἡ *Συνέχεια* τοῦ Σκυλίτζη συντέμνει καὶ μεταβάλλει τὸ σχετικὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη καὶ δὲν μπορεῖ, γιὰ τὸν λόγο αὐτό, νὰ μᾶς φανεῖ χρήσιμη. Διαβάζουμε ἐκεῖ (σ. 122,16-19): *εὐόφθαλμός τε, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ τοῦ πάθους αὐτόθεν παράκλησιν ἐκκαλούμενος, μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε τὸ μέλαν ἀποσῴζων, ἀλλ' οἷον συγκεκραμένα κατ' ἴσον ἀμφότερα.*
3. Γεγονὸς ποὺ ὁδήγησε, ὅπως εἴδαμε, στὴ διόρθωση τοῦ *τῇ φύσει* σὲ *τῆς φύσεως*.

αὐτὴ μιμήθηκε τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ἔτσι ἔγραψα: *εὐόφθαλμός τε, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ κάλλος ἀποστίλβων τοῖς ὀφθαλμοῖς, μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε τὸ μέλαν ἀποσώζων ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένα τῇ δημιουργίᾳ ὡσαύτως τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι.* Ἂς προσθέσω ὅτι παραδείγματα συγκρίσεως τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ τῆς φύσεως ὑπάρχουν καὶ ἄλλα στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ γραμματεία. Στὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ διαβάζουμε: *ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἡ ποιητικὴ γλῶσσα... συμπλάσασα μόλις ἐξήρκεσε, τοῦτον δὲ ἡ φύσις ὡς ἀληθῶς πλάσασά τε καὶ ἀποξέσασα... τὴν μαγικὴν ἀγωνίαν ὑπερεβάλλετο*[1]. Στὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Νικήτα Χωνιάτη: *ἐλθοῦσα δ' ἐς ὕστερον ἡ τέχνη ἀνθαμιλλήτρια τῇ φύσει ἀναλώτους αὐτὰς μικροῦ ἐτεκτήνατο*[2]. Στὸν Μανουὴλ Φιλῆ: *Οὕτω κρατίστην ἀκριβῶς ἔσχες φύσιν / ὡς μηδὲ τεχνῶν εὑρεθῆναι δευτέρα*[3].

Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης θὰ προτείνει στὸν Ρωμανὸ Διογένη, ὕστερα ἀπὸ τὴ λιποταξία ἑνὸς τμήματος Σκυθῶν πρὸς τοὺς Τούρκους μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ταμίν, νὰ ἐξασφαλίσουν μὲ ὅρκο τὴν πίστη τῶν ὑπολοίπων Σκυθῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα (σ. 122,24 κέ.). Ὁ Ρωμανὸς θὰ ἀποδεχθεῖ τὴν πρόταση καί, συνεχίζει ὁ Ἀτταλειάτης, σύμφωνα μὲ τὰ χφφ C καὶ E, *τελεστὴν τοῦ ἔργου καὶ διοριστὴν αὐτίκα με προεβάλετο.* Καὶ ὁ Bekker καὶ ἡ Martin κράτησαν τὸ *διοριστήν*, ἐνῶ στὸν Πολέμη διαβάζουμε *διορατήν* (;)[4]. Ἡ λ. *διοριστὴς* πού, ὅσο ξέρω, ἀπαντᾶ μόνο στὸν Ἀτταλειάτη, θεωρῶ ὅτι νοηματικά (βλ. *διορίζω*) δὲν ἁρμόζει στὸ χωρίο ποὺ συζητοῦμε. Ἔτσι ἔγραψα *διορκιστήν*, ἀμάρτυρη βέβαια λέξη, τίποτε ὅμως δὲν ἀποκλείει τὸν σχηματισμό της· ὅπως π.χ. ἔχουμε *διορίζω, διορισμός, διοριστής*, καὶ *ἐξορκίζω, ἐξορκισμός, ἐξορκιστής*, μποροῦμε νὰ ἔχουμε καὶ *διορκίζω, διορκισμός*, **διορκιστής*.

---

1. Κωνσταντῖνος Θ', CXXVI (ἔκδ. E. Renauld).
2. Χωνιάτης, Ἱστορία, σ. 502,19/20.
3. *Ἐπιτάφιος εἰς γυναῖκα σώφρονα* στ. 5/6 (Manuelis Philae, Carmina, ἔκδ. E. Miller, τ. II, Paris 1857, ἀνατύπ. Amsterdam 1967, σ. 165). Βλ. ἀκόμη καὶ Ἄννα Κομνηνὴ III 2,4, (σ. 91,25-28 ἔκδ. D.R. Reinsch - Ath. Kambylis CFHB 40,1): *Ζωγράφου μὲν οὖν χεὶρ τὰ τῶν ἀνθέων πολλάκις ἐμιμήσατο χρώματα... τὸ δὲ τῆς βασιλίδος κάλλος... ὑπὲρ λόγον καὶ τέχνην ἐφαίνετο*, καὶ III 3,1; (σ. 93,85-91): *Αἱ μὲν οὖν μορφαὶ τοῖν βασιλέοιν ἀμφοῖν... ἀμήχανοι καὶ εἰσάπαν ἀμίμητοι. Καὶ οὔτε γραφεὺς γράψειεν... οὔτε λιθοξόος... ρυθμίσειεν ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Πολυκλείτου κανών... εἰς ἀτεχνίαν ἄντικρυς ἤρχετο, εἴ τις ἂν πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἀγάλματα ταῦτα... καὶ πρὸς τὰ τοῦ Πολυκλείτου ἐκείνου σπουδάσματα ἀποβλέψειεν.*
4. Πρόκειται γιὰ τυπογραφικὸ σφάλμα;

Στὴ σ. 123,30 διαβάζουμε καὶ στὰ δύο χφφ: *δεδιέναι γάρ φησι τὸν σουλτάνον.* Ὁ Bekker διόρθωσε τὸ *φησι* σὲ *φασι*, διόρθωση ποὺ ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς Πολέμη καὶ Martin. Ἡ διόρθωση ὅμως δὲν εἶναι ἀπαραίτητη· τὸ *φησί* (πρβλ. τὸ νεοελλ. «λέει», τὸ γαλλικὸ on dit) χρησιμοποιεῖται, σύμφωνα μὲ τὰ Λεξικά, καὶ παρενθετικά[1], ὅπως π.χ. στὴ Β' *Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ* 10,10: *ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησί, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί.* Ἂς σημειωθεῖ ὅτι στὴ σ. 166,29 τοῦ κειμένου ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ἔχουμε γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ τὸ *φησὶ* μὲ τὴ χρήση καὶ σημασία ποὺ ἤδη ἀνέφερα[2]. Τόσο ὁ Bekker, ὅσο καὶ οἱ Πολέμης, Martin δὲν προχώρησαν, ὀρθὰ βέβαια, σὲ διόρθωση.

Στὴ σ. 141,15 ἔγραψα *συντύρευμα* στὴ θέση τῆς λ. *συντήρημα* ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὴ χειρόγραφη παράδοση. Ἡ λ. *συντήρημα* (= συντήρηση, ἀποκατάσταση), ἀμάρτυρη ὅσο ξέρω, λέξη στὴν ἀρχαία καὶ λόγια μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ γραμματεία, νοηματικὰ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἡ λ. *συντύρευμα* (= ἀπὸ κοινοῦ τέχνασμα) εἶναι βέβαια καὶ αὐτὴ ἀμάρτυρη. Ἔχουμε ὅμως τὰ *συντυρεύω* καὶ *συντυρευτής*. Ἀπὸ τὸ ρ. *συντυρεύω* μπορεῖ νὰ σχηματιστεῖ ἡ λ. **συντύρευμα*, ὅπως ἀπὸ τὸ *ὁδεύω* τὸ *ὅδευμα*, ἀπὸ τὸ *παιδεύω* τὸ *παίδευμα*, ἀπὸ τὸ *στρατεύω* τὸ *στράτευμα*.

Στὴ σ. 147,22-24 διαβάζουμε: *εἰ μή τινες τῶν Φράγγων τῶν ἵππων καταβάντες ἐψυχαγώγουν αὐτοὺς τῇδε κἀκεῖσε σχολαίῳ ποδὶ παρασύροντες.* Καὶ ἀπὸ τὰ δύο χφφ ἔχουμε τὴ γραφὴ *αὐτοὺς* ποὺ τὴν ἀποδέχτηκε ὁ Bekker. Ὁ Πολέμης θὰ γράψει *αὑτοὺς* ὑπονοώντας βέβαια ὅτι οἱ *Φράγγοι ἐψυχαγώγουν* τοὺς ἑαυτούς τους πηγαινοερχόμενοι χωρὶς καμιὰ βιασύνη. Ἡ Martin θὰ γράψει καὶ αὐτὴ *αὑτούς*, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρει στὸ κριτικό της ὑπόμνημα τὴ διαφορετικὴ γραφὴ τῶν χφφ C καὶ E. Ἀναμφίβολα πρέπει νὰ προτιμηθεῖ ἡ γραφὴ *αὐτούς*, δηλαδὴ τοὺς ἵππους. Οἱ *Φράγγοι* κατεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς *κεκμηκότας* ἀπὸ τὴν καταδίωξη τῶν Τούρκων ἵππους τους (σ. 147,18) προσπαθοῦν ὄχι μόνο νὰ ξεκουράσουν μὲ τὴν ἤρεμη κίνηση τὰ ἄλογά τους, ἀλλά, ἐπειδὴ ἦταν καὶ ἱδρωμένα, νὰ ἀποφύγουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ τὸ κρυολόγημα τῶν ἀλόγων.

Στὴ σ. 155,7 κέ. διαβάζουμε καὶ στὰ δύο χφφ: *ὧν ἀκορέστως ἐχόμενος* (ὁ Νικηφορίτζης) *κέντρον καὶ ταμεῖον* (*ταμιεῖον* E) *τῆς τῶν λοιπῶν αὐτοῦ κτήσεων*

---

1. Ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸ *φασί* (= λένε).
2. *αἰδεῖται γάρ, φησίν, ἀρετὴν καὶ πολέμιος.*

ἐπισυναθροίσεως τὴν τοῦ Ἑβδόμου μονὴν ταύτην γὰρ λαβὼν κατὰ δωρεὰν παρεσκεύαζε τὸν βασιλέα πολλὰ τῶν κτημάτων αὐτῷ προσκυροῦν... Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ πρόταση *ὧν ἀκορέστως ἐχόμενος... τὴν τοῦ Ἑβδόμου μονὴν* μᾶς ἔχει παραδοθεῖ χωρὶς τὸ ρῆμα της. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ὁ Bekker πρότεινε νὰ προσθέσουμε ὕστερα ἀπὸ τὴ λ. *μονὴν* τὸ ρ. *ἐποιεῖτο*[1], προσθήκη ποὺ δὲν ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴ Martin. Ὁ Πολέμης, παρόλο ποὺ δὲν προχώρησε στὴν υἱοθέτηση τῆς πρότασης Bekker, συμπληρώνει στὴ μετάφρασή του τὴν πρόταση μὲ τὸ ρ. «εἶχε μετατρέψει». Προτίμησα, ἀντὶ τοῦ *ἐποιεῖτο* τοῦ Bekker νὰ προσθέσω τὸ ρ. *κατεστήσατο*, ἐπειδὴ θεωρῶ ὅτι τὸ ρῆμα αὐτὸ βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὸ ὅλο νόημα τοῦ χωρίου. Ἂς προσθέσω τέλος ὅτι τὸ ἀντίστοιχο χωρίο τῆς *Συνέχειας* δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς φανεῖ ἄμεσα χρήσιμο.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ Ἀτταλειάτη (χφ C), ὁ Νικηφόρος Βοτανειάτης *περιβάλλεται μὲν χλαμύδα καὶ βύσσον καὶ ἁλουργίδα, τὴν δ' εὐφημίαν τοῦ κράτους παρὰ πάντων εἰσδέχεται, δευτέραν ἄγοντος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς α´ ἰνδικτιῶνος, ὁπόταν*...[2] κλπ. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὴν πληροφορία ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὴ *Συνέχεια* τοῦ Σκυλίτζη, ὁ Βοτανειάτης *εἴσεισι* (στὴν πρωτεύουσα) *κατ' αὐτὴν τὴν Μεγάλην Τρίτην* (δηλαδὴ στὶς 3 Ἀπριλίου) *καὶ ταῖς τοῦ πατριάρχου χερσὶ τῷ βασιλικῷ ταινιοῦται διαδήματι*[3]. Ἀναμφίβολα πρόκειται γιὰ ἀντιγραφικὸ λάθος στὸ χφ C. Στὴ θέση τῆς λ. *Ἰουλίου* ἔγραψα *Ἀπριλίου*[4] ἔχοντας τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ἀναφέρεται στὴν ἡμέρα τῆς ἀφίξεως τοῦ Βοτανειάτη στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν πανηγυρικὴ ὑποδοχή του καὶ στὴν ἀναγόρευσή του ὡς αὐτοκράτορα, ἐνῶ ἡ *Συνέχεια* στὴν ἡμέρα, τὴν ἑπόμενη δηλαδὴ ἡμέρα, τῆς στέψεώς του αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὸν πατριάρχη[5].

1. Ἀτταλειάτης, Ἱστορία, σ. 201.

2. Ἱστορία, σ. 165,25-166,3. Γιὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀτταλειάτης ἀναφέρεται ἐδῶ στὴν ἀναγόρευση τοῦ Βοτανειάτη, ὅταν ἔρχεται στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ ὄχι στὴν ἀναγόρευσή του ἀπὸ τοὺς συναποστάτες του βλ. πιὸ πάνω, σ. XLIII/XLIV.

3. *Συνέχεια*, σ. 179,4/5· βλ. καὶ Ζωναρᾶς, τ. III, σ. 720,15-17: *Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις ὁ Βοτανειάτης ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην τρίτην παρὰ τοῦ πατριάρχου βασιλικῇ ταινίᾳ.*

4. Ἡ ἐπέμβασή μου αὐτὴ ὑποστηρίζεται καὶ ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἡ φρ. *ὁπόταν ὁ ἑωσφόρος ἥλιος τὸν ἰσημερινὸν κύκλον ἐλαύνων* κλπ. (Ἱστορία, σ. 165,28-166,3) δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀναφέρεται σὲ γεγονὸς ποὺ χρονικὰ βρίσκεται κοντὰ στὴν ἐαρινὴ ἰσημερία· βλ. καὶ Τσολάκης, Χρονολογικά, σ. 413-417.

5. Ἂς προσθέσω ἐδῶ ὅτι ὁ Δ. Ἰ. Πολέμης πρότεινε τὴ διόρθωση τῆς λ. *Ἰουλίου* σὲ *Ἰουνίου*

Τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀτταλειάτης, ἔμεινε ἡ Κωνσταντινούπολη *ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις*, ὡς τὴν ὥρα δηλαδὴ ποὺ ἔρχεται ὁ Βοτανειάτης, *ἀβασίλευτος*[1] δὲν νομίζω ὅτι δὲν μᾶς ἐπιτρέπει μία παρόμοια ἄποψη. Τὸ *ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις* δὲν σημαίνει ἀναγκαστικὰ ὅτι συμπληρώθηκαν τρία ἀκριβῶς εἰκοσιτετράωρα ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ καθαιρεῖται καὶ ἀποχωρεῖ ὁ Μιχαὴλ Ζ´ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν καὶ κείρεται μοναχός (31 Μαρτίου) ὣς τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Βοτανειάτη[2]. Ὑπονοεῖται τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ Σάββατο (31 Μαρτίου) ὣς καὶ τὴ Δευτέρα (2 Ἀπριλίου). Ὁ Βοτανειάτης *πρωιαίτερον τῆς βασιλικῆς νεὼς ἐπιβὰς*[3] θὰ φθάσει ἀπὸ τὴν Πραίνετο στὴν πρωτεύουσα ὅταν πιὰ θὰ ἔχει προχωρήσει ἡ Δευτέρα.

Τέλος, ἂς τὸ προσθέσω ἐδῶ, μὲ παρόμοιο σχεδὸν τρόπο γίνεται καὶ ἡ ἀναγόρευση καὶ ἡ στέψη τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ. Διαβάζουμε στὸν Ἀτταλειάτη: *Εἰσάγεται τοίνυν ὁ Κομνηνὸς διαπόντιος... εὐφημίαις καὶ ἀλαλαγμοῖς... σεμνυνόμενος... Τῇ δ' ἐπαύριον... τὸ στέφος ἐπ' ὀκρίβαντος διὰ χειρὸς τοῦ πατριάρχου κομίζεται*[4].

στὸ κείμενο τοῦ Ἀτταλειάτη (βλ. Polemis, Notes, σ. 71) ἔχοντας τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀναφέρεται στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, στὴν ἐπίσημη στέψη τοῦ Βοτανειάτη καὶ ὄχι στὴν ἡμέρα τῆς ἀφίξεώς του στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ὅτι ἡ ἐπίσημη αὐτὴ στέψη εἶναι πιθανότερο νὰ ἔγινε στὶς 2 Ἰουνίου, τὴν ἡμέρα δηλαδὴ τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ Βοτανειάτη. Ἡ ἄποψη αὐτὴ δὲν μὲ βρῆκε σύμφωνο (βλ. Τσολάκης, ὅ.π.), παρόλο ποὺ τὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*, ὅπως εἶναι διατυπωμένο, θὰ ἐπέτρεπε ἴσως μία παρόμοια ἄποψη, ὅτι μεσολαβεῖ δηλαδὴ κάποιο χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ἄφιξη τοῦ Βοτανειάτη στὴν Κωνσταντινούπολη ὣς τὴ στέψη του, στὴν περίπτωση δηλαδὴ ποὺ δεχτοῦμε ὅτι τὸ *καί... ταινιοῦται* ἀναφέρεται ὄχι στὴ Μεγάλη Τρίτη ἀλλὰ σὲ χρόνο κατοπινότερο. Ὁ Ζωναρᾶς συνδέει βέβαια χρονικὰ τὴν εἴσοδο καὶ τὴ στέψη.

1. Ἱστορία, σ. 209,18/19: *Καὶ ἦσαν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀβασίλευτον τηροῦντες τὴν πόλιν καὶ ἄσυλον*. Βλ. καὶ *Συνέχεια*, σ. 178,23/24: *Οἱ δὲ τῆς πόλεως, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ ἀνάκτορα ἄτερ βασιλέως συντηρήσαντες*· Ζωναρᾶς, τ. III, σ. 720, 9/10: *ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις βασιλέως χηρεύοντα συντηρήσαντες τὰ ἀνάκτορα.*

2. Ὁ Ἰ.Δ. Πολέμης χρονολογεῖ τὴν ἄφιξη τοῦ Βοτανειάτη στὴν Κωνσταντινούπολη στὶς 27 Μαρτίου (Πολέμης, Μετάφραση, σ. 469, ὑποσ. 388), παρόλο ποὺ ὀρθὰ σημειώνει ὅτι ἡ καθαίρεση τοῦ Μιχαὴλ Ζ´ ἔγινε στὶς 31 Μαρτίου (ὅ.π., σ. 465, ὑποσ. 384)· ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀτταλειάτης, ὕστερα ἀπὸ τὴν καθαίρεση τοῦ Μιχαὴλ Ζ´ οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας μὲ ἐπιστολές τους στὸν Βοτανειάτη *τὴν ἐπιδημίαν ὡς Θεοῦ τῷ ὄντι ποθεινῶς ἐπετάχυνον* (Ἱστορία, σ. 209,17)· βλ. καὶ *Συνέχεια*, σ. 178,16-20.

3. Ἱστορία, σ. 210,7/8.

4. Ὅ.π., σ. 47,24-48,2. Βλ. καὶ Σκυλίτζης, σ. 500,88 κέ.

Στὴ σ. 168,19-24 τὸ χφ C παραδίδει: *Ἐκ τούτων* (δηλ. τῶν Φαβίων) *οἱ Σκηπίωνες, καὶ ὁ Ἀφρικανὸς Σκηπίων, ὁ τὸν ἀκαταμάχητον ἐκεῖνον Ἀννίβαν, τὸν καὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμην πολιορκῆσαι μέλλοντα, περιφανῶς τροπωσάμενος καὶ τὴν πόλιν ἐκείνου τὴν Καρχηδόνα, μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον καὶ ἀνθρώποις νομιζομένην ἀνάλωτον, ἄρδην καταστρεψάμενος, ἥτις καὶ Ἀφρικὴ κατωνόμασται*[1]. Καὶ ὁ Πολέμης καὶ ἡ Martin δὲν διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τὸν Bekker ποὺ ἐκδίδει τὸ κείμενο σύμφωνα μὲ τὸ χφ C. Ὁ Πολέμης θὰ παρατηρήσει, ὀρθὰ ἄλλωστε, ὅπως μᾶς παραδίδεται τὸ κείμενο, ὅτι: «Ὁ Ἀτταλειάτης συγχέει τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανὸ τὸν πρεσβύτερο, ποὺ νίκησε τὸν Ἀννίβα στὴ Ζάμα (202 π.Χ.), μὲ τὸν Σκιπίωνα Αἰμιλιανὸ τὸν νεώτερο ποὺ κατέστρεψε τὴν Καρχηδόνα (146 π.Χ.)»[2].

Δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ σύγχυση σχετικὴ μὲ τοὺς Σκιπίωνες ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸ ἱστορικὸ ἀλλὰ γιὰ ἕνα ἀκόμη, ὅπως πιστεύω, ἀντιγραφικὸ σφάλμα[3]. Ἀπὸ τοὺς Φαβίους, σύμφωνα μὲ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ Ἀτταλειάτη, κατάγονται: α) Οἱ *Σκηπίωνες* ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τοὺς ἀγῶνες τῆς Ρώμης ἐναντίον τῆς Καρχηδόνας (σ. 168,19-169,5)· β) Ὁ *Ἀσιατικὸς Σκηπίων* ποὺ νίκησε τὸν Ἀντίοχο Γ´ τὸν Μέγα (σ. 169,5-13)[4], καὶ γ) ὁ *Αἰμίλιος Παῦλος* ποὺ νίκησε τὸν Περσέα (σ. 169,13-170,3). Καὶ οἱ τρεῖς αὐτὲς νοηματικὲς ἑνότητες, πέρα ἀπὸ τὸ ὅτι ἀναφέρονται σὲ διαφορετικοὺς τόπους καὶ γεγονότα, διακρίνονται μεταξύ τους ἐπειδὴ κάθε φορὰ εἰσάγονται μὲ τὴ φρ. *ἐκ τούτων*[5], πράγμα ποὺ ἀποκλείει τὴ σύγχυση ἀνάμεσά τους.

Μὲ τὸν πληθυντικὸ *οἱ Σκηπίωνες*[6] ὑπονοοῦνται προφανῶς δύο τουλάχιστον πρόσωπα καί, σύμφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε, ὁ πληθυντικὸς αὐτὸς ἀποκλείεται νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸν Ἀφρικανὸ Σκηπίωνα (α´ ἑνότητα) καὶ ἀπὸ τὸν Ἀσιατικὸ

1. χφ C, φ. 214^r. Στὸ χφ E ἐλλείπει, ἐπειδὴ εἶναι κολοβό, τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ.
2. Πολέμης, Μετάφραση, σ. 379, ὑποσ. 317.
3. Ὡστόσο σφάλμα τοῦ Ἀτταλειάτη μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε στὴ σ. 79,1/2 ὅπου διαβάζουμε γιὰ τὸν Ρωμανὸ Δ´ Διογένη: *καὶ ἄξιον εἶδος κατὰ τὸν κωμικὸν τυραννίδος ἐπιδεικνύμενος*. Στὴν πραγματικότητα, βλ. Testimonia, δὲν ἀναφέρεται σὲ κάποιο χωρίο κωμωδίας, ὅσο ξέρουμε τουλάχιστον σήμερα, ἀλλὰ ἔχει ὑπόψη του τὸ fragmentum 15 τοῦ Εὐριπίδη.
4. Καὶ ὄχι τὸν Ἀντίοχο Δ´ τὸν Ἐπιφανή, ὅπως ἐσφαλμένα παραδίδει ὁ Ἀτταλειάτης. Βλ. Πολέμης, ὅ.π., σ. 381, ὑποσ. 319.
5. α) *Ἐκ τούτων* (δηλαδὴ *τῶν Φαβίων*) *οἱ Σκηπίωνες...* (σ. 168,19)· β) *Ἐκ τούτων, τῶν Φαβίων φημί, καὶ ὁ Ἀσιατικὸς Σκηπίων* (σ. 169,5/6)· γ) *Ἐκ τούτων* (δηλαδὴ *τῶν Φαβίων*) ὁ *Αἰμίλιος Παῦλος* (σ. 169,13).
6. Ἱστορία, σ. 168,19.

Σκηπίωνα (β´ ἑνότητα). Ἡ σύγχυση δὲν ὑφίσταται καὶ ὁ πληθυντικὸς καλύπτεται μὲ τὴν προσθήκη τοῦ ἄρθρου *ὁ*, ποὺ ἐξέπεσε προφανῶς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀντιγραφῆς μεταξὺ τῶν λ. *καὶ* καὶ *τὴν πόλιν* (σ. 168,21), μὲ τὴν ἀναφορὰ δηλαδὴ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὸν Σκηπίωνα Αἰμιλιανὸ τὸν νεότερο.

Ὁ Bekker ἀκολουθώντας τὸ χφ C[1] ἐκδίδει: *ὡς λῆρον εἶναι τὸν Πακτωλὸν ἐκεῖνον καὶ Χρυσορρόαν, οἵ τὴν τῶν Λυδῶν παραρρέοντες γῆν χρυσὸν τοῖς ῥεύμασι παρασύρειν ἱστόρηνται*[2]. Στὸ σημεῖο αὐτὸ δὲν ἔχουμε καμία ἐπέμβαση τοῦ Πολέμη οὔτε καὶ σχόλιό του, ἐνῶ ἡ Martin, παρόλο ποὺ σημειώνει στὰ Σχόλιά της ὅτι ὁ Πακτωλὸς καὶ ὁ Χρυσορρόας εἶναι τὸ ἴδιο ποτάμι[3], δέχεται καὶ αὐτὴ τὴν παράδοση τοῦ χφ C.

Ὅπως εἶναι γνωστό, μὲ τὸ ὄνομα *Χρυσορρόας* δὲν ὑπάρχει κάποιο ποτάμι, καὶ μάλιστα στὴ Λυδία. Πρόκειται γιὰ ἐπίθετο τοῦ Πακτωλοῦ μὲ τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται τὸ ποτάμι αὐτὸ καὶ σὲ ἄλλα κείμενα τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς γραμματείας. Ἔτσι σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου Μυτιληναίου διαβάζουμε: *Πακτωλὸς ὤφθης ἄλλος, ὦ στεφηφόρε*, (= Κωνσταντίνε Θ´ Μονομάχε) / *ἀλλ' ἦν ἐκεῖνος, ὡς λόγος, χρυσορρόας*, / *σὺ δ' ὁ κραταιὸς οὐ μόνον χρυσορρόας / ἀλλὰ πλέον μάλιστα καὶ τιμορρόας*[4]. Καὶ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ποιήματά του μνημονεύει τὸν Πακτωλὸ ὡς *χρυσορρόαν*· διαβάζουμε: *δὸς ἡμῖν ὡς πρὶν τὸν Λυδόν* (= τὸν Πακτωλό) *πάλιν βλέπειν / χρυσορρόαν ῥέοντα καὶ πλουτοβρύτην*[5]. Ἂς προσθέσω ὅτι καὶ ὁ Μανουὴλ Φιλῆς χαρακτηρίζει μὲ τὸ ἴδιο ἐπίθετο τὸν Πακτωλό· γράφει: *Πακτωλέ μου πότιμε καὶ χρυσορρόα*[6].

1. φ. 227^v. Τὸ χφ E δὲν μᾶς διασώζει τὸ κείμενο στὸ σημεῖο αὐτό.
2. Ἀτταλειάτης, Ἱστορία, σ. 273,22-274,1 (Ἱστορία, σ. 210,26-28).
3. Martin, Ataliates, σ. 329, ὑποσ. 6.
4. Mitylenaios, Gedichte 55, στ. 1-4.
5. E. Miller, Poésies inédites de Theodore Prodrome, Annuaire 17, 1883, σ. 26, στ. 58/59.
6. Manuelis Philae, Carmina, ἔκδ. E. Miller, II, Paris 1857 (ἀνατύπ. Amsterdam 1967), σ. 229, στ. 29. Ἂς προσθέσω ὅτι ὁ Πακτωλὸς ἀπὸ ἄλλους Βυζαντινοὺς ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς χαρακτηρίζεται καὶ ὡς *χρυσεοδίνης*, βλ. Κωνσταντῖνος Μανασσῆς, *Σύνοψις Χρονική*, ἔκδ. Ὀ. Λαμψίδη, CFHB 36/1, στ. 6155 (6258 Βόννη), ἢ *χρυσοδίνης*· βλ. J. Darrouzès, Les discours d'Euthyme Tornikès (1200-1205), REB 26, 1968, 49-121, σ. 78· Chr. Walz, Rhetores Graeci, vol. I, σ. 476,13, καὶ Theodori Ducae Lascaris, Epistulae, ἔκδ. N. Festa, Firenze 1898, σ. 105,13. Πρβλ. Ἡροδ. V 101: *καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει*· Σοφ., Φιλοκτ. 394: *ἃ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις*.

Ἂν στὸ χωρίο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, δεχτοῦμε ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης εἶχε τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ ποτάμια (Πακτωλός, Χρυσορρόας) — πράγμα ποὺ τὸ θεωρῶ ἀπίθανο — τότε θὰ ἔγραφε πιθανότατα: *τοὺς Πακτωλὸν ἐκεῖνον καὶ Χρυσορρόαν* ἢ *τὸν Πακτωλὸν ἐκεῖνον καὶ τὸν Χρυσορρόαν*. Πρόκειται γιὰ σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέα τοῦ χφ C ἢ τοῦ ἀντιγραφέα τοῦ προτύπου του. Ἔχοντας δηλαδὴ τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ ποτάμια χρησιμοποίησε στὴ συνέχεια πληθυντικὸ ἀριθμὸ καὶ ἔγραψε *οἳ* ἀντὶ *ὅς*, *παραρρέοντες* ἀντὶ *παραρρέων* καὶ *ἱστόρηνται* ἀντὶ *ἱστόρηται*.

Τέλος, ὅτι δὲν πρόκειται στὴν περίπτωσή μας γιὰ κάποιο ἄλλο ποτάμι ποὺ ἔφερε κι αὐτὸ ἐνδεχομένως τὸ ἐπίθ. *χρυσορρόας*, π.χ. ὁ Νεῖλος[1], τὸ ἀποκλείει ρητὰ ἡ φρ. *τὴν τῶν Λυδῶν παραρρέοντες γῆν* (χφ C)· ὁ Νεῖλος ἄλλωστε μνημονεύεται στὴ συνέχεια τοῦ κειμένου[2].

Κριτικὸ ὑπόμνημα

Γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματός μου ἀκολούθησα τὶς παρακάτω ἀρχές:

α) Στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες κατὰ τὶς ὁποῖες ἔχουμε ἐπεμβάσεις τοῦ Bekker —ἡ ὀρθότητά τους ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸ χφ E— χωρὶς ὅμως ἡ ἐπέμβαση νὰ δηλώνεται καὶ στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης Βόννης, σημειώνω κάθε φορά: tacite Bekker[3].

β) Ἀναφέρονται κάθε φορὰ οἱ προτάσεις καὶ ἐπεμβάσεις τῶν: Πολέμη[4] καὶ Martin[5], ὅπως καὶ οἱ προτάσεις τῶν Röckl[6], Grégoire[7] καὶ Pertusi[8].

1. Βλ. Ἀθήναιος 203ᴳ.
2. Ἱστορία, σ. 210,28-211,1: *οὐδὲ νειλῷα ῥεύματα... παρεμετροῦντο*.
3. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ παραναγνώσεις «εἰς τὸ ὀρθόν» τοῦ Brunet de Presle.
4. Βλ. Πολέμης, Μετάφραση.
5. Βλ. Martin, Ataliates.
6. Βλ. Röckl, Studien. Δὲν μνημονεύω τὶς προτάσεις τοῦ Röckl, ὅταν αὐτὲς στηρίζονται στὸ κείμενο τῆς *Συνέχειας*, ὅπως τὸ γνώριζε ἀπὸ τὴν ἔκδοσή του στὸ Corpus τῆς Βόννης. Πρότεινε π.χ. νὰ γράψουμε: *ἡλικία μέντοι πᾶσα* (Ἱστορία, σ. 84,15) ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ (C E καὶ *Συνέχεια*, σ. 127,16) *ἡ μέντοι λεία πᾶσα*, ἐπειδὴ στὴ *Συνέχεια* διάβαζε τότε (ἔκδ. Βόννης, σ. 671,5): *ἡλικία μέντοι πᾶσα*.
7. Βλ. Grégoire, Traduction.
8. Βλ. Pertusi, Per la critica.

γ) Τέλος, δὲν περιέλαβα στὸ κριτικό μου ὑπόμνημα τὰ κοινὰ ὀρθογραφικὰ λάθη τῶν χφφ C[1] καὶ E, τὰ λάθη τονισμοῦ[2] καὶ τὶς τυχὸν παραναγνώσεις καὶ παραλείψεις τῶν ἕως σήμερα ἐκδοτῶν τοῦ κειμένου[3].

1. Γιὰ τὰ λάθη αὐτά, βλ. Thurn, Textgeschichtliches.
2. Βλ. πιὸ πάνω, σ. LXXIV.
3. Ἂς προσθέσω ὅτι στὸν Πίνακα λέξεων σημειώνονται μὲ πλάγια στοιχεῖα οἱ λέξεις ποὺ προτείνω γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου καὶ εἶναι, ὅσο ξέρω, ἀμάρτυρες· βλ. καὶ Index graecitatis, verba quae Attaliata, quantum scio, solus habet.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Ἀντιστοιχία χωρίων Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη
καὶ
α) Ἰωάννου Σκυλίτζη β) *Συνέχειας*
γ) Μιχαὴλ Ψελλοῦ δ) Νικηφόρου Βρυεννίου

α) ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΥΛΙΤΖΗΣ (Σύνοψις Ἱστοριῶν)
7,11 (*καὶ εἰ μὴ διαβληθεὶς*) -19 (*ἀπολώλει Ῥωμαίοις*)	406,92 (*ὅπερ μαθὼν*)-407,50
7,19 (*Οὐ μὴν*) - 25	425,14 (*ἐπεὶ δὲ*)- 426,36 (*Ἄλπεων*)
8,1 - 21	409,87-89 (*τὸν τρόπον*) καὶ 414,29-415,55
8,26 (*Οὐ πολὺ*) - 9,5 (*πίστιν*)	416,61 (*πλὴν οὐ*) - 74 (*διαδήματι*)
9,7 (*ἐπὶ δὲ*) - 11 (*καταγεραίρων*)	417,84 (*τέως δὲ*) - 85
9,19 (*Τοὺς δὲ συγγενεῖς*) - 28	416,74 (*πρότερον*) - 417,79 (*στείλασα*)
10,9 (*Μετὰ δὲ ταῦτα*) - 27	417,95 (*ἔδοξεν*) - 418,17
11,1 (*Τῇ δ' ἐπαύριον*) - 13,5 (*ἀκριβωσάμενος*)	418,18 (*ἔωθεν*) - 35 (*ἀνακομιδήν*)
13,5 (*Καὶ ἀνάγουσι*) - 25	418,35 (*προσέδραμον*) - 40 (*ἀδελφῇ*)
13,26 (*Ὀρθριώτερον*) - 14,2 (*ἀνοσιουργήματος*)	418,40 (*καὶ ὁρμήσαντες*) - 420,73
14,2 (*Ἀλλ' ἡ δίκη*) - 15 (*εὐεργετήσαντας*)	420,74/75 (*ἡμέρας*) καὶ 420,79 (*συναθροισθείσης*) - 421,5 (*ἔτους*)
14,17 - 21 (*ἀναγορεύονται*)	420,75 (*ἡ δὲ Ζωὴ*) - 79 (*παλάτιον*) καὶ 422,9/10 (*Θεοδώρα*)
14,21 (*Καὶ χρόνον*) - 25 (*φυγαδευόμενον*)	423,33 (*καὶ λοιπὸν*) - 36 (*βασιλείας*)
15,4-6 (*ὑπήκοον*)	423,49-54 (*ἀποτομήν*)
15,6 (*Ἐξαίφνης*) - 16,8	425,3 - 428,92 (*ἐγχειρίσαντες*)
16,9-12 (*ἐγνωρίζετο*)	428,92 (*καὶ τῷ μὲν βασιλεῖ*) - 3
16,12 (*Ἐπεὶ δὲ*) - 16	429,29 - 430,34
16,17 - 17,21	430,35 - 432,88 (*χιλιάδας*)
18,5 - 24,23	438,77 (*καὶ παρεστήσαντο*) - 442,86
24,25-32,11 καὶ 35,9-17	455,32-459,85 καὶ 465,29-471,7 καὶ 471,14 - 473,63
36,13 (*Ἐν μιᾷ*) - 37,2	452,60-454,19 (*τῶν Τούρκων*)
37,10 - 38,4	462,43-464,10
38,18-24 (*περιγίνεσθαι*)	476,44/45 (*Γεωργίου*)
38,24 (*Συνῆψε*) - 25 (*ἀνάμεστον*)	476,59 (*οὐ μήν γε*) - 477,63 (*ἀμοιροῦσι*)
40,13 - 41,3	476,45 (*καὶ ἀφειδῶς*) - 58 (*τὴν ἀσθένειαν*)
41,4-7 (*σπουδήν*)	477,78 (*ὁ δὲ*) - 478,87 (*ἐκεῖθεν*)
41,13 (*Εἶτ' ἀνενεγκοῦσα*) - 16 (*ἐπέτρεψεν*)	478,89 (*ἡ Ζωὴ*)/90 (*τὴν ζωήν*) καὶ 479,13 (*προεβάλλετο*) - 17
41,23-42,12 (*καταχρώμενον*)	480,31-40
42,12 (*Τῆς οὖν ἐξουσίας*) - 43,4 (*τὸ μελετώμενον*)	486,1 - 487,21 (*ἐπιβουλήν*) καὶ 487,26 (*καὶ πᾶσιν*) - 33
43,4 (*Πρὸ δὲ τούτων*) - 11 (*ἀπεστέρησε*)	487,21 (*τῷ δὲ*) - 23 (*σπουδάσματος*) καὶ 487,34 - 488,63 (*ἀνοίας*)
43,11 (*Φόβος οὖν*) - 18	488,63 (*οἱ δὲ*) - 489,78
44,3 (*Προκαταλαβὼν*) - 26 (*διαμαρτήσοντας*)	493,91 - 495,57
44,26 (*Ἠρίστευσε*) - 45,3	495,59 - 496,70
45,4 - 46,21 (*ἐπεκράτησε*)	497,19 - 499,67 (*ναοῦ*)
47,3 (*Καὶ τῷ Γέροντι*) - 22	499,67 (*ἄγγελον*) - 500,83 (*ἐπουράνιον*)
47,24 - 48,2	500,83 (*ἀλλὰ τοῦτο*) - 93

β) ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗΣ	*ΣΥΝΕΧΕΙΑ* Ioannes Skylitzes Continuatus
48,3 (*Καὶ πρόεισι*) - 4 (*μεγίστης*)	103,2 (*δόξαν...γενναιότητος*)
48,6 (*στηλογραφεῖται*) - 14 (*ἀποδεδειχώς*)	103,3 (*αὐτίκα*) - 10 (*ἀποδέδειχε*)
48,14 (*Καὶ τὰ*) - 20	103,10 (*Τῇ τε*)-15
48,22 - 49,24 (*ἀντιβαίνοντας*)	103,19 (*Σκοπήσας*) - 104,17 (*ἐλευθεροῦν*)
49,28-29	104,18 (*Οὕτω*) - 19
49,30 (*Κατὰ δὲ*) - 50,6 (*παραίνεσιν*)	104,21-25
50,6 (*Οὐ πολὺν*) - 51,2	105,5 (*Ταῦτα δὲ*) - 14
51,20 - 53,4	105,15 - 106,2
53,5 - 12	106,3-8 (*ἀπενεγκάμενος*) καὶ 106,19 (*Γέγονε*)-22
53,13 - 54,22	106,23 - 107,26
54,23 - 55,17	108,1 - 109,3 (*τῷ μοναχικῷ*)
55,18 - 56,10	109,19 - 110,5
56,11-14 (*πρὸς αὐτούς*)	111,9-12 (*καὶ κοινόν*)
57,3 (*Τὸ δ' ἀπὸ*) - 21 (*τὴν τιμήν*)	111,12 (*Καὶ τὸ*) - 19 (*μάρτυρος*)
57,21 (*Καὶ μέντοι*) - 30 καὶ 58,15 (*Τοῦ δὲ*) - 19 (*ἐχαρίσατο*)	111,19 (*Μετὰ δὲ*) - 22 (*σκαιώρημα*)
57,31 - 58,12 (*παραδώσουσι*)	111,22 (*Ἦν*) - 24 (*μέλλοντα*)
59,25 - 60,20	111,24 (*Ζητήσεως*) - 27
60,21 - 61,27 (*γίνεσθαι*)	112,1-16
62,14 (*Τὸ δὲ*) - 63,12	112,17 - 113,13 (*πεποιθήσεως*)
64,2 (*Ἐπεὶ γὰρ*) - 68,14 (*ἀπᾴδουσα*)	113,13 (*Ὅτε δὴ*) - 115,17 (*ἐργασαμένου*)
68,14 (*Ὁ δὲ*) - 22	115,23 (*Ὁ δὲ*) - 116,4
69,17 (*Ὅσοι δὲ*) - 23	116,5 - 8 (*ἠξιώθησαν*)
69,24 - 70,6	116,11-15 (*κίονας*)
71,15 - 72,5 (*περιληπτόν*)	116,15 (*Τὰ ὅμοια*) - 23 (*μνημονευόμενοι*)
72,10 (*Μετὰ δὲ*) - 25	116,23 (*Τὰ αὐτὰ*) - 117,5
72,26 - 73,5	117,6-12
73,6-13	117,24-118,5 (*ἔξ*)
73,14-15 (*οἱ παῖδες*) καὶ 74,1 - 76,19	119,5 - 121,8
73,15 (*Προκατησφαλίσθη*) - 16	118,10 (*Μέλλων δὲ*) - 14 (*δεδώκασιν*)
73,17 (*Ἦν γὰρ*) - 29	117,13-21 (*τῆς τιμῆς*)
76,20-27 (*κρίματα*)	121,9-12 (*βουλή*)
76,27 (*Ἐδόκει*) - 77,5	140,25 (*Πρότερον*) - 141,6
77,6/7 (*Διογένης*)	121,12 (*διὸ καὶ*) - 13
77,7 (*Οὗτος γὰρ*) - 79,12	121,14 - 122,27
79,14 (*καὶ γὰρ*) - 21 (*καθελεῖν*)	124,24-125,3

80,12 (*Διὸ*) - 21	123,25 (*ἄγεται*) - 124,3 (*υἱεῖς*)
80,22/23 (*οἱ πολλοί*)	124,7 (*Ὡς δ' οὖν*) - 8 (*οἱ πολλοί*)
80,23 (*Τῶν γὰρ*) - 27	124,10-16 (*ἔχοντα*)
80,28 - 81,13 (*ἐξαρκεῖ*)	124,16 (*Ἤρξατο*) - 23
81,13 (*Ὁ δὲ*) - 17 (*ἐφήψατο*)	125,4-7 (*ἐφήψατο*)
81,22 - 82,15	125,7 (*Συνήχθησαν*) - 126,1 (*ἐπιτήδειον*)
82,17 (*τοὐναντίον δὲ*) - 90,17	126,4 (*Τοὺς γὰρ*) - 131,12
91,15 - 93,4	131,13 - 132,15
93,13 (*Διελθόντες*) - 94,24	132,16 - 133,7 (*ἐναπέψυξαν*)
95,11 - 96,21 (*ἡττήθησαν*)	133,7 (*Ἐξιόντος*) - 134,7 (*ἡττήθησαν*)
96,21 (*Τελευταῖον*) - 97,15	134,7 (*Ἐν δὲ*) - 15 (*παρέδωκεν*)
97,16/17 (*ἔξοδον*) καὶ 97,20 (*μέχρι τοῦ*) - 98,26	134,15 (*Ἐν τῷ*) - 135,13 (*τὰς λοφιάς*)
99,2 (*Βοῆς δὲ*) - 100,6	135,13 (*Βοῆς*) - 136,6 (*ἐπηγγέλλετο*)
100,7 - 27 καὶ 102,24 (*καὶ μεταθέμενος*) - 28	136,6 (*Τριημερεύσας*) - 15 (*ἀνεχώρησαν*)
103,3 (*Ὡς γὰρ*) - 18	136,15 (*Ὁ δὲ*) - 24 (*ὑπόθεσιν*)
103,19 - 105,4	136,24 (*Τῶν δὲ*) - 137,13 (*κύριοι*)
105,5 -106,3	137,13 (*Ταῦθ'*) - 27
106,15 (*Ταύτης οὖν*) - 107,6 (*ἀπέβαλον*)	138,4 (*Ὁ δὲ*) - 17 (*ἀπέβαλον*)
107,15 (*Μαθόντες*) - 29	138,17 (*Οἱ δὲ*) - 139,1 (*ληΐζοντας*)
107,30 - 108,3	139,5 - 7
108,4 - 109,29 (*καθ' ἡμᾶς*)	139,8 - 140,25 (*ἡμῖν*)
109,29 (*Ἀλλὰ καὶ*) - 110,4	141,12 (*Ταῦτα*) - 21 (*ἀσύμφορα*)
110,5 - 111,10	141,21 (*Μεθ' ἡμέρας*) - 142,7
111,11 - 113,16 (*διατάξεις*)	142,8 - 143,19 (*δηλώσει*)
113,16 (*Διαπεραιωθέντος*) - 116,2 (*τῷ βασιλεῖ*)	143,19 (*Αὐτὸς δὲ*) - 144,22 (*προμαχόμενον*)
116,9-18 (*τοῦ λιμοῦ*)	144,22 (*Ἄρας*) - 24
116,18 (*Τοῦτο γὰρ*) - 117,2 (*διεκωλύθησαν*)	144,25 (*Διεῖλε*) - 145,7 (*διακεκώλυκε*)
117,7 - 118,9	145,7 (*Παραλαβὼν*) - 9 (*λαβόντων*)
118,13 - 26 (*τὸ βύθιον*)	145,9 (*οὗ καὶ*) - 12 (*προβαλλόμενον*)
119,4 (*φήμη τις*) - 120,18	145,12 (*Ἐν ὅσῳ*) - 146,11 (*δέσμιον*)
120,22 (*Ἀναγκασθεὶς*) - 121,10 (*εἰσί*)	146,18 (*ὁ δὲ*) - 24 (*οὐκ ἦν*)
121,21 (*Οὐ μὴν*) - 27 καὶ 122,2 (*Ἐν ταύτῃ*) - 9 (*συνέπεισαν*)	146,24 (*Διὰ πάσης*) - 147,6 (*παρέπεισαν*)
122,9 (*Ὁ δὲ*) - 123,23	147,6 (*Ὁ δὲ βασιλεὺς*) - 148,9 (*αὐτῷ*)
123,27 - 125,23 (*ἀποφοιτᾶν*)	148,9 (*Οὔπω*) - 149,26 (*συμμορίας*)
125,25 (*Τὸ δὲ*) - 126,4 (*κοπετόν*)	149,26 (*Πολλοὶ*) - 150,6 (*κοπετόν*)
126,11 - 127,23 (*ὑπομνήσας*)	150,6 (*Τὸν δὲ*) - 151,13 (*ὑπομνήσας*)

128,4 (Καὶ γὰρ)- 11 (συστησάμενοι)	151,13 (Διερωτήσαντος) - 21
128,11 (μόνην) - 12	151,26 (δεξίωσιν) - 27 (τῷ σουλτάνῳ)
128,13 (ἐκεῖθεν) - 129,4	152,4 -13
129,12 (Ἕτεροι) - 18	151,27 (Ἐσφάγησαν) - 152,3
129,25 - 133,15 (ἐγγίσαντος)	152,14 - 153,21 (τὸ Βυζάντιον)
134,4 (Ἐκπεμφθεὶς) - 135,8 (ἀποκλαιόμενος)	153,21 (Ἀντ' ἐκείνου) - 154,1 (ἀποκλαιόμενος)
135,19 (Νόστου δὲ) - 31	154,1 (Νόστου δὲ) - 9 (διορυγῆναι)
137,5 (Ἐπιφοιτήσαντος) - 138,14 (ἐπίχειρα)	154,9 (Οὓς) - 15 (ἀφιλανθρώπως)
138,14 (Προαχθεὶς) - 139,4	154,15 (Προσενεχθεὶς) - 25 (προσπίπτοντα)
139,7 (Ὁ δὲ) - 141,20	155,6 - 156,18
141,21 - 143,18 (αὐτοῦ)	156,21 - 158,12 (ἔδοξε)
143,28 - 144,14 (βασιλεύοντος)	158,12 (Διαβὰς οὖν) - 24 (ἅπαντας)
144,25 (Τέως) - 148,13	158,24 (Τὴν ἐξ ἐκείνου) - 160,8 (τιμῇ)
148,14 - 152,20	160,8 (Τοῦ δὲ) - 161,3
153,9 (Εἰσελθόντος) - 154,10 (κατ' αὐτούς)	161,4-23
154,23 - 157,26	162,1-12 (ἀπανθρωπότατον)
157,27 - 159,8	
καὶ	166,14-26
160,14 - 161,29	
159,9 - 160,13	161,24-27
162,1-22	166,27-167,3
162,23-30	170,18-23
162,31 - 163,23	171,1-25
167,3 - 168,18	172,10 (Ἦν δὲ) - 14 (αὐτοῦ)
185,9 (ἀλλὰ) - 14 (αὐτόν)	172,8 (Καὶ αὐτίκα) - 10 (ἐξαποστείλωσιν)
185,27 - 187,27	172,14 (Τρίτην) - 173,10 (πράγματα)
189,14 (ἀπῆν γὰρ) - 190,18	173,10 (Καὶ Νικηφόρος) - 174,2 (ἐλειτούργησε)
191,9 - 192,2 (συγχύσεως)	174,14 (Ἐφρόνησε) - 17 (τὸν Βρυέννιον)
192,6 - 196,7	174,17 (Τιμήσας δὲ) - 175,25 (εἰς Ῥαιδεστόν)
201,7 (Ἐν δὲ τοῖς) - 202,10	175,25 (Οἱ δὲ) - 176,2 (προθυμούμενος)
202,11-17	176,15 - 19 (τὸ πρόθυμον)
203,23 (Μισθοφορικὸν) - 204,3 (παρασκευῆς)	176,19 (Ὧν) - 21
204,27 (Διὸ καὶ) - 205,2 (Νίκαιαν)	176,22-27 (κατακτήσασθαι)
206,20 (Στρατιώτας) - 32	176,2 (Ἀποσταλεὶς) - 5
207,3 (πολὺ δὲ) - 23 (οἱ δοκιμώτατοι)	177,20 - 178,4 (ἅπασα)
208,2 (Καὶ τηνικαῦτα) - 209,11 (θύοντα)	178,4 (Καὶ διαιρεθέντες) - 178,23 (θύοντα)
209,14 - 26 (πεποιθήσεως)	178,23 (Οἱ δὲ) - 179,1
210,23 - 213,16 (ἀνεπέμπετο)	179,6-8
217,19 (Ἔτι) - 218,21	179,9-11
218,22 - 221,14 (ἐνέχυρα)	179,12 - 180,7 (προηγόρευε)
222,4 (Ἱκανώτατος) - 224,19 (ἀντηλλάξατο)	180,9 (Καὶ δὴ) - 181,8
226,12 -227,22	181,18 (Ἐπανέστησαν) - 20

228,15 - 229,2 (ἠπείγετο)	182,15 - 21 (ἠπείγετο)
229,2 (Ἤδη δὲ) - 231,6 (καταγώγιον)	182,22 - 183,28
231,8-17	184,1-5
231,18 - 232,7	184,6-12
232,8-19	184,13-18 (αὐτόμολοι)
233,3-21	182,7 (Ὁ δὲ) - 10
234,9-237,17	184,26-185,9
238,8 (Ἄρτι) - 20 (ἐξεθέρισε)	185,10-14
233,22 - 234,8	
καὶ	184,22-25
245,1-13	

γ) ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗΣ	ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ (Χρονογραφία)	
8,1 - 18 (*ἑορτάσας*)	Μιχαὴλ Δ΄	XXXIX-L
8,18 (*οὕτω*) - 21		
καὶ		LV
8,24 (*ἐκεῖσε*) - 25 (*ἐναπέθετο*)		
8,26 (*Οὐ πολὺ*) - 9,5 (*πίστιν*)		XXI-XXIII καὶ
	Μιχαὴλ Ε΄	V
9,19 (*Τοὺς δὲ*) - 28		IX, XII-XIV
10,21 (*Τέως*) - 27		XXI
11,1 - 12,26 (*διηρπάζοντο*)		XXII, XXV-XXX
12,26 (*Ἕτεροι*) -13,25		XXXVI-XXXVII
13,26 - 14,16		XXXVIII-L
14,17 - 21 (*ἀναγορεύονται*)		LI
15,6 (*Ἐξαίφνης*) - 16,8	Κωνσταντῖνος Θ΄	LXXVI, LXXVIII-LXXXVI
16,17 - 17,21		XC-XCV
18,5 - 24,23 (*εἰσεδέχθησαν*)		XCIX-CXXIII
38,18 - 25 (*ἀνάμεστον*)		CLXXXV-CLXXXVII
41,4 - 8		CCII-CCIII
41,9 - 13 (*μικρόν*)	Θεοδώρα	I-II
41,13 (*Εἶτ᾽ ἀνενεγκοῦσα*) - 22		VI-VII,IX
41,23 -42,20 (*πάρεργον*)		XIX-XXI
42,20 (*Ἐξ οὗ*) - 43,4 (*τὸ μελετώμενον*)		
καὶ	Μιχαὴλ Ϛ΄	III-IX, XI-XIV
43,11 (*Φόβος*)-46,17		
47,24-28 (*ἐνισταμένου*)	Ἰσαάκιος Κομνηνὸς	XLII-XLIII
48,8 (*Φιλοτίμοις*) - 12 (*ἀξιοῖ*)		XLV
48,22 - 49,27		LIX-LXII
49,28 - 53,4		LXV
53,5-12		LXVI
53,13 - 54,22		LXVII-LXX
54,23 - 55,17		LXXII-LXXXIII, LXXXIX καὶ
	Κωνσταντῖνος Ι΄	XIII
56,11 - 57,11		II-IV, XIV-XV
57,12 - 60,20		XXII
60,21 - 62,4		XVI-XIX
66,10 - 69,23		XXIII
73,6 - 13		XXVII
73,14 - 16		
καὶ	Εὐδοκία, Ῥωμανὸς Δ΄	V-IX καὶ
76,20 - 80,21	Ῥωμανὸς Δ΄	X (1-12 *ἠπάτηται*)
80,22 - 96,1		XIII

96,2 - 108,3		XV, XVII
111,3 - 126,18 (*ἐγένετο*)		XVIII-XXII
126,18 (*Καὶ τῇ μὲν*) - 128,16		XXVI
129,28 (*Ὁ γὰρ*) - 130,26		XXIII-XXV καὶ XXVII-XXXI
130,27 - 135,6		XXXII-XLI
135,7 - 31		
καὶ		XLII-XLIII
137,4 - 139,4		
139,7 (*Ὁ δὲ*) - 10 (*ἐλογίζετο*)	Μιχαὴλ Ζ΄	III, 1-5 (*εἵλετο*)

δ) ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗΣ	ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ (Ὕλη ἱστορίας)
54,26 (Καὶ μέχρι) - 55,7	81,1-7 (ἀνάκτορα)
55,8 (Καὶ διὰ τοῦτο) - 10 (βίον)	83,15 (αὐτὸς) - 17 (ὑπήγετο)
καὶ	καὶ
55,14 (Αὐτός) - 17	85,3 (ἐπεὶ) - 10
55,10 (βασιλέα) - 14 (ἐχρημάτισεν)	81,7 (Φροντὶς) - 83,16 (σχῆμα)
56,11 - 57,11	83,17 (Ὁ δέ γε) - 85,3 (ἀναπέφηνεν)
73,12 (ζήσας) - 13	85,11/12 (κατέλυσε)
73,14-15 (παῖδες)	85,12 (διαδέχεται) - 14 (παισί)
108,4 - 109,10	101,1-16 (ὀλίγοι)
110,5-111,2	101,16 (Ἀπαχθεὶς) - 103,8
115,23 (Καταφρονήσας) - 116,18 (λιμοῦ)	107,22-109,15 (Τούρκων)
119,1 (Τῇ δ' ἐπαύριον) - 22 (ῥημάτων)	109,15 (Ἀλλ' οὔπω) - 111,6 (ἦν)
120,4 (Ζέοντος)-18	111,6 (Σπεύδων) - 113,18
123,7-126,18 (ἐγένετο)	115,15-117,24 (οἰκονομησάσης)
129,12 (Ἕτεροι)-18	117,24 (Ἑάλω)-119,1 (ὀλίγη)
130,6 (Αὕτη)-13 (τιμήν)	119,17 (Ἐπὶ)-24 (ἀρχήν)
	119,24 (Ἔτι)-121,9
130,13 (Ἀλλὰ) - 26	καὶ
	123,9-125,15
130,27 - 132,20	125,16-127,19
132,21 -133,10	127,20-129,5
134,4 (Ἐκπεμφθεὶς) -28 (κακῶν)	133,5 (Εὐθὺς οὖν)-137,13
134,28 (Τῶν δ' ἄλλων)-139,4	137,14-141,4
139,21 (Ἀλλ' ἔμελλε)-141,6 (ἀποδέων)	143,13 (Ὁ δὲ)-145,2
141,21-142,19	145,19 (Ὁ δὲ)-149,26 (ἁλίσκεται)
142,20 - 144,7	167,3-173,3
144,8-11 (περιέβαλλεν)	173,4-13 (ἠξίου)
144,25 (Τέως) - 30 (εἴχετο)	
καὶ	177,14 (Ὁ δὲ βάρβαρος) - 181,14 (ὁ Οὐρσέλιος)
145,20 - 148,13	
148,14 -18 (χειρώσασθαι)	
καὶ	181,14 (Ὁ γοῦν Ἀρτοὺχ) - 18
149,4 (Ἐπεὶ) - 9 (πόλεων)	
149,9 (Ἐν δὲ) - 15 (ἐνέμιξεν)	181,19-22
153,17 (Ὁ δέ γε) - 25 (κακοῖς)	183,2 (Ὁ δὲ) - 5 (κατηνάγκαζεν)
153,29 (Διὰ τοῦτο) - 154,3 (τὸ μέλλον)	183,16 (Ἀπαγγελθέντων) - 20 καὶ 185,8
154,3 (Ὁ δὲ) - 13 (τὰ πράγματα)	
καὶ	187,6 (Ἄρτι) - 189,16 (χρήματα)
159,9-15	
159,16 (Εἶτα) - 160,13	195,8 - 201,17 (ὀργήν)
163,24 - 164,14 (ὁρῶν)	
καὶ	237,15-239,1 (ἐξήγαγε)
165,22 (Οἱ δὲ) - 166,3	
186,20 - 187,3 (ἄνευθεν)	
καὶ	225,10-26 καὶ 227,1-17
189,14 (ἀπῆν) - 19 (σαλεύοντα)	
189,26 - 190,9 (καταφαίνεται)	
καὶ	231,11-19 (ἅπαντες)
190,19 - 191,8	
192,10 (Τιμήσας) - 17 (ἀποδοχῇ)	233,3-11 (ταύτης)
193,16 - 194,7 (ἐρωήν)	233,16-235,11
202,18-20 (ἁπτόμενος)	
καὶ	239,15/16 (ἠπείγετο) καὶ 239,23 (Ὁ βασιλεὺς)-241,26
203,7 (Οἱ δ') - 21 (ἐδοκίμασαν)	
204,8-16 (τὰ σύμβολα)	243,1-18 (ὑπεδέξατο)
207,1 - 22 (ἐνδιατρίβοντος)	243,17-245,5 (βουλῆς)
208,24 (Ἀλλὰ) - 209,1 (ἐκτιναξάμενον)	249,3 (καὶ ὁ μὲν)-4 (Θεομήτορος)
209,1 (τὸν δ' ἀπὸ λογοθετῶν) - 13	255,18-24
209,14 - 210,22	249,11-17 (παρασκευήν) καὶ 251,18-22
210,23 - 212,28	
καὶ	257,6-259,8
215,18 - 216,17	
218,22 - 221,8	259,9-16 (ὁμιλήσοντας) καὶ 259,23-265,7 (κατάρχοντος)
221,9 - 14 (ἐνέχυρα)	
καὶ	259,16 (εἶτα) - 22 καὶ 265,7 (Τούτων οὖν) - 15 (ἐπαγόμενος) καὶ 267,12-279,30
221,31 - 224,5	
224,6 (Ὁ δὲ) -8 (ἠγνόησε)	279,31-33 (μηνύσοντας)
224,8 (Ταχέως) - 14 (συναντήσουσιν)	281,27-283,3 (τὸν Βρυέννιον) καὶ 283,18-20
224,21 (Τέως) - 226,11	283,21-26 καὶ 285,1-7 (ἐγχειρίσαντος)
228,15 - 229,8 (σχεῖν)	
καὶ	283,3 (τῷ τῶν Σχολῶν) -11 (ὀνομάζουσιν)
229,27 (Ὅθεν) - 230,1	
230,2 - 24 (ἀνάκτησιν)	285,10 (ὁ Κομνηνὸς) - 295,7
230,24 (Ὁ δὲ) - 27	295,13-297,4 (ἐνεχείρισαν)
230,28 - 231,4 (καταγώγιον)	297,18-23 (ὀνομάζεται)
233,3 - 21	251,23-253,7

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ
Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

TABULA NOTARUM IN APPARATU CRITICO ADHIBITARUM

Codices

C (P Pertusi, Martin) Paris. Coisl. gr. 136, s. XII
E Escor. T III 9 (169), s. XIV (s. XI/XII Martin)

Codicis loco

Skyl. Cont. Ioannes Skylitzes Continuatus, ed. Τσολάκης, *Συνέχεια*

Editores et emendatores

Bekker	in editione
Brunet de Presle	in app. crit. ed. Bekkeri
Grégoire	Grégoire, Traduction
Martin	Martin, Ataliates
Pertusi	Pertusi, Per la critica
Polemis	Πολέμης, Μετάφραση
Röckl	Röckl, Studien
Rosenstein	in app. crit. ed. Bekkeri

Cetera

< >	addenda
[ ]	supplenda
ac	ante correctionem
add.	addidit
cf.	confer
coni.	coniecit
fort.	fortasse
l.	linea
om.	omisit
p.	pagina
pc	post correctionem
prop.	proposuit
v.	vide

ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ, ΒΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΟΝ ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΗΝ

C 167^{v}, E 267^{v}

Σὺ μέν, ὦ θειότατε βασιλεῦ, πᾶσαν παιδείαν ἔν τε στρατιωτικοῖς ὅπλοις καὶ μάχαις καὶ στρατηγίαις παντοδαπαῖς καὶ ἀνδραγαθίαις καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐξησκηκὼς καὶ φιλάνθρωπος πᾶσι καὶ γαληνὸς καὶ παντὸς τύφου φαινόμενος ὑψηλότερος, ποθεινότατος ἐλογίζου καὶ τῆς πρώτης καὶ βασιλικῆς ἀξίας ἐπάξιος. Βασιλεύσας δὲ ψήφῳ Θεοῦ καὶ ἱκεσίᾳ πάντων ὁμοῦ καὶ συνθήκῃ τῶν τὰ σὰ γινωσκόντων ὑπερφυῆ προτερήματα, τὸν πλοῦτον τῆς σῆς ἀγαθότητος ἔτι μᾶλλον τοῖς πᾶσιν ἐξέχεας ἀφθονώτατα, ὅσῳ καὶ τὴν τιμὴν ὑπερτέραν‖περιεζώσω καὶ πάντων ἐξοχωτέραν τῇ τοῦ κράτους ὑπεροχῇ. Ποικίλαις γὰρ καὶ παντοίαις τιμαῖς καὶ δώροις καὶ ἀφθόνοις χαρίσμασι καὶ ὅσοις οὐδὲ πάντες οἱ πρὸ σοῦ βασιλεύσαντες τοὺς ἐν τοῖς χρόνοις αὐτῶν ἀνθρώπους ἠμείψαντο, κατελάμπρυνας τὸ ὑπήκοον καὶ γέγονας τῷ ὄντι τῶν πρὸ σοῦ βασιλέων βασιλικώτερος, ὡς καὶ τοσούτους πολεμίους καὶ τυράννους καθυποτάξας καὶ βίον ἐκ παίδων ἔχων τῶν ἀνδραγαθημάτων τὸ μέγεθος. Ὅθεν καὶ ἀγώνων ὑπόθεσις | μεγίστη γέγο- E 268^{r} νας τοῖς περὶ λόγους ἐσπουδακόσιν εἰς τὸ συγγράφειν τῶν σῶν κατορθωμάτων τὸ περιούσιον. Ἐπεὶ δὲ ὥσπερ τις ὀλυμπιονίκης σεαυτῷ τὰ πάντα καθυπέταξας ἀκριβῶς καὶ οὐδὲν ἀφῆκας τῶν ἐπαινουμένων ἐν κόσμῳ ἀκατόρθωτόν τε καὶ ἀνυπότακτον, εἶτα

20/21 Ὅθεν καὶ ἀγώνων ὑπόθεσις...ἐσπουδακόσιν: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36,493^{A}: ὑπόθεσιν ἀγώνων μεγίστην τοῖς περὶ λόγους ἐσπουδακόσιν

---

8 φαινόμενος C: γενόμενος E **9** καὶ^{2} om. E **13** τῇ C: τὴν E **15** ὅσοις scripsit Bekker: ὅσους CE

καὶ πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις καὶ πόνοις ὑψηλοτάτοις σπουδὴν ὅλον ἔτρεψας σεαυτόν, ἡμέρας μὲν τοῖς ἄθλοις καὶ τοῖς τῶν πραγμάτων ὄχλοις πονῶν καὶ ταῖς φιλοτίμοις καὶ κοσμιωτάταις δημηγορίαις καὶ τοῖς κοσμικοῖς διατάγμασι καὶ διακοσμήμασι, νύκτωρ δὲ τοῖς λόγοις φιλοπονῶν καὶ κάλλος ἀμήχανον ἑαυτῷ ἐξυφαίνων εἰς ἑνὸς κόσμου, ἤ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ὑπερκοσμίου δόξης συμπλήρωσιν, ἁλουργίδα τε καὶ στέφανον οὐκ ἀποχρῶντα τῆς βασιλείας ἡγήσω παράσημα. Στέφανον δὲ χαρίτων καὶ ἁλουργίδα ξενοπρεπῆ δι' εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἀρετῆς διὰ παντὸς ἐπιδείκνυσαι καὶ τῷ στέψαντί σε Θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ γενέσθαι ὅμοιος περισπούδαστον ἔργον πεποίησαι, ὡς καὶ τῇ ἀναγνώσει καὶ ἀσκήσει τῶν λόγων δικάζειν ἀρρεπῶς καὶ νομίμως καὶ πράττειν ‖ ἃ χρὴ καὶ πᾶσιν ὑποδεικνύειν ἀψευδὲς σύμβολον τὰ τῶν νυκτερινῶν σου λόγων σπουδάσματα, καὶ ὡς τὰς βίβλους ἀληθῶς περιέπεις καὶ τούτων ἐπιμελῶς ἀκροᾷ, μείζονα λοιπὸν ἡμῖν τὸν ἀγῶνα καὶ ἀκμαιότερον τέθεικας, ὥστε προφέρειν τι τῶν σῶν τουτωνὶ λογικῶν σπουδασμάτων ἐπάξιον. Διὰ δὴ ταῦτα | καί τινα δέλτον συντάξας E 268v ἐκ τῶν προσεχῶς τοῖς ἡμετέροις χρόνοις γεγενημένων πράξεων ἔν τε πολέμοις καὶ μάχαις καὶ νίκαις καὶ ἥτταις καὶ πολεμικοῖς κατορθώμασιν ἢ ἀτυχήμασι, προσθεὶς δὲ καὶ τὰς αἰτίας κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν οὕτω τετελεσμένων, εἶτα παρατείνας τὸν λόγον ἢ καὶ ἐξαρτύσας ὡς ἐνδύσμασί τισι τοῖς παρεμπίπτουσιν ἀπροόπτως σημείοις, ἀρετάς τε καὶ κακίας τῶν ἀρξάντων καὶ ἡγεμονικῶς ὑπαρξάντων ἀναταξάμενος, συνεπιπλέξας δὲ καὶ φυσικάς τινας τεχνολογίας καὶ ζῴων ἰδέας ἀναφανείσας τοῖς τότε καιροῖς καὶ ἁπλῶς ποικίλην τινὰ βίβλον ὥσπερ λειμῶ|να τοῖς ἄνθεσι C 168r βρύουσαν ἀποτερματίσας ἐπὶ ἐξηγήσει τούτων ἁπάντων (καὶ γὰρ εἰ καὶ περὶ τῶν ἡμῖν ἐγνωσμένων φθέγγεται, ἀλλ' ἡ τῶν καινοπρεπῶν πραγμάτων χύσις οὐ βούλεται ταῦτα σιγῇ παρελθεῖν καὶ

3-5 ταῖς φιλοτίμοις... τοῖς λόγοις φιλοπονῶν καὶ om. C **3** κοσμιωτάταις scripsi: κοσμιωτάτοις E **8** ἀποχρῶντα coni. Bekker: ἀποχρῶν^τ C ἀποχρώντως E **13** ἀρρεπῶς C: ἀρειπρεπῶς E ἀριπρεπῶς Martin **14** σύμβολον E et scripsit Bekker: σύμβουλον C **16** ἀκμαιότατον E **23** ἐνδύσμασί C: ἐν ἡδύσμασί E **24** ἀπροόπτως CE: ἀπροόπτοις tacite Bekker

εἰς λήθην τούτων τοὺς ἀνθρώπους ἐλθεῖν), ταύτην ὥσπερ τι καλλιέρημα καὶ δεξίωμα δουλικὸν τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ φιλοχρίστῳ σπουδῇ ἀναφέρω καὶ ἀνατίθημι, ὡς ἂν τῇ ταύτης κρίσει καὶ μεγαλοφυεῖ διαγνώσει διαιτηθῇ τὰ καλῶς ‖ ἔχοντα καί, εἰ μή τι ἄλλο, τό γε πρόθυμον τῆς ἐμῆς δουλώσεώς τε καὶ πίστεως εὐπρόσδεκτον λογισθῇ θυμίαμα τῇ σῇ βασιλικωτάτῃ καὶ φιλανθρώπῳ μεγαλειότητι μετρεῖν εἰδυίᾳ μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ διδομένου ἀλλὰ τῇ διαθέσει καὶ πίστει τοῦ διδόντος τὸ ἀνταπόδομα.

5 τό γε πρόθυμον τῆς ἐμῆς δουλώσεως: cf. Eur., Med. 178: μή τοι τό γ' ἐμὸν πρόθυμον **6-8** εὐπρόσδεκτον λογισθῇ... τὸ ἀνταπόδομα: cf. Diataxis, l. 100/101: τοὐναντίον μετρῶν (i.e. ὁ Θεός) τὴν ἀντίδοσιν τοῦ διδομένου

4 διαιτηθῇ scripsi: διατεθ^ C διατεθῇ Bekker διαιτηθῶ E διατεθῶσι Martin

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΚΤΕΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ, ΠΡΟΕΔΡΟΥ, ΚΡΙΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΗΛΟΥ, ΤΟΥ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ

Τὸ τῆς ἱστορίας χρῆμα πολλοῖς τῶν πάλαι σοφῶν σπουδασθὲν οὐ παρέργως, χρήσιμον ἐς τὰ μάλιστα κατεφάνη τῷ βίῳ, τοὺς τῶν ἀρίστων καὶ μὴ τοιούτων βίους ἀνακαλύπτον καὶ πράξεις ἐπιφανεῖς ἐξ ἀνεπιλήπτου βουλῆς καὶ σπουδῆς διαγράφον καὶ ἀδοξίας αὖ πάλιν ἐκ δυσβουλίας ἢ ὀλιγωρίας τῶν προεστώτων τοῖς πράγμασιν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν ἀρχικὴν μετιόντων ἀξίαν, ὅπως ἄλλοι μὲν ἐξ ἐπιμελοῦς στρατηγίας προφανεῖς κινδύνους κατηγωνίσαντο καὶ ὅπως ἕτεροι, τῆς νίκης ἤδη προσμειδιᾶν ἐπειγομένης αὐτοῖς, διέφθειραν τὰς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐλπίδας, μὴ συνετῶς χρησάμενοι τοῖς ἐμπίπτουσι. Ταῦτα τοίνυν διὰ τῆς ἱστορίας ἀπογυμνούμενα, πολλήν, ὡς || ἔφαμεν, εἰσενηνοχότα τὴν χρησιμότητα, διδασκαλία σαφὴς χρηματίζοντα καὶ ῥυθμὸς τῶν μετέπειτα, πρὸς μίμησιν ἀτεχνῶς ἕλκοντα τῶν εὖ διακεκριμένων καὶ ἀποτροπὴν τῶν ἀσυμβούλως καὶ δυσκλεῶς πεπραγμένων ἐν πολέμοις καὶ μάχαις καὶ λοιποῖς ἀναγκαιοτάτοις ἐπιχειρήμασι καὶ προβλήμασι. Διὸ δὴ ἔδοξε κἀμοί, καίτοι μυρίαις ἀσχολίαις ἁλύοντι περὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δικαστικοῖς διαλόγοις ἀεὶ περιδονουμένῳ καὶ ὅσαι ὧραι τοῖς ἐξ αὐτῶν συγγράμμασι κάμνοντι, προσθήκην ἐμποιῆσαι τοῖς πόνοις καὶ μικρὰ ἄττα διαλαβεῖν βραχεῖ τινι ῥήματι καὶ ἁπλοϊκῷ, καθὰ προσήκει τοῖς ἱστορίας συγγράφουσιν, ὅτι μὴ ἀγωνιστικὸς ὁ λόγος καὶ διὰ

5 a voce Τὸ usque ad p. 7,24 (δουκὸς) decipit codex E   9 ἀδοξίας tacite Bekker: εὐδοξίας C   17 ἕλκοντα Bekker: ἕλκον C   23 κάμνοντι Bekker: κάμνον[τ] C

τοῦτο μεθόδου προσδεόμενος τεχνικῆς, ἀλλ' ἱστορικὸς καὶ διπλόης ἁπάσης καὶ ἀκαιρολογίας ἀνώτερος, περὶ ὧν οὐκ ἀκοῇ καὶ μύθοις ἑτέρων παρέλαβον, ἀλλ' ὧν αὐτὸς αὐτόπτης καὶ θεατὴς ἐχρημάτισα, ἵνα μὴ λήθης βυθοῖς διὰ τῆς τοῦ χρόνου παραρροῆς τὰ λόγου καὶ 〈μνήμης〉 ἄξια συγχωσθεῖεν, ἀλλὰ τὴν μνήμην ἀθάνατον ἔχωσιν.

Ἄρτι τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως βασιλέως Μιχαήλ, ᾧ πατρὶς ἡ τῶν Παφλαγόνων ἐγνωρίζετο ἐπαρχία, κατεπολεμήθη τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν φῦλον πρὸς ἑσπέραν ἐν Σικελίᾳ ναυτικαῖς τε καὶ πεζικαῖς Ῥωμαίων || δυνάμεσι· καὶ εἰ μὴ διαβληθεὶς περὶ τυραννίδος ὁ τὴν στρατηγίαν τῶν ὅλων ἐμπιστευθεὶς Γεώργιος ἐκεῖνος ὁ Μανιάκης ἐκ μέσου γέγονε καὶ ἄλλοις ἀνετέθη τὰ τοῦ πολέμου, κἂν ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐτέλει νυνὶ νῆσος οὕτω | μεγάλη καὶ περιβόητος καὶ πόλεσι πε- C 168v
ριεζωσμένη μεγίσταις καὶ τῶν ἄλλων χρηστῶν οὐδενὸς ἀποδέουσα. Νῦν δὲ ὁ φθόνος καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὰς πράξεις καὶ τοσοῦτον κατειργάσατο ἔργον· αἰσχρῶς γὰρ καὶ ἀγεννῶς βουλευσαμένων τῶν ὕστερον στρατηγῶν σὺν αὐτῇ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος ἀπολώλει Ῥωμαίοις. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ οἵ ποτε σύμμαχοι καὶ τῆς ἰσοπολιτείας ἡμῖν συμμετέχοντες, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας, Ἀλβανοὶ καὶ Λατῖνοι, ὅσοι μετὰ τὴν ἑσπερίαν Ῥώμην τοῖς ἰταλικοῖς πλησιάζουσι μέρεσι, πολέμιοι παραλογώτατοι ἐχρημάτισαν ἐμπεπαρῳνηκότος εἰς τὸν ἄρχοντα τούτων τοῦ τότε τὴν στρατηγίαν ἰθύνοντος Μιχαὴλ δουκὸς | τοῦ E 269r
Δοκειανοῦ.

7 d. 12 mens. Apr. a. 1034

4 λήθης βυθοῖς: locus communis; v. N. Τωμαδάκης, Ἀποθησαυρίσματα, 1. Βυθοὶ λήθης, Ἀθηνᾶ ΞΔ΄, 1960, 3-8 et Ἀθηνᾶ ΞΖ΄, 1963/1964, 16-19

3 ἑτέρων Brunet de Presle: ἑταίρων C   5 〈μνήμης〉 addidi (cf. infra 198,10; v. Herod. 1 prol. 1-5; Manasses, Brev. Chron. 3308/9: λόγου καὶ μνήμης ἄξιον καὶ πρέπον ἱστορεῖσθαι; Niceta Choniata 2,30-32: τὰ μνήμης καὶ διηγήσεως ἄξια)   21 μετὰ C: κατὰ prop. Grègoire   24 a voce τοῦ[2] rursus incipit codex E

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις· Μυσοὶ δέ, οἷς ἰδικὴ προσηγορία τὸ τῶν Βουλγάρων καθέστηκεν ὄνομα, τηνικαῦτα τοὺς τῆς δουλώσεως ἀποπτύσαντες χαλινοὺς εἰς ἀποστασίαν προκεχωρήκεσαν καὶ τὸν βασιλέα περὶ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατρίβοντα ὅρια καὶ μόνους τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ σωματοφύλακας ἔχοντα, ὡς διὰ φιλίας παροδεύοντα γῆς, ἰταμῶς συνεδίωξαν. Ἐξαρτύσας δ' οὗτος ἅμα τῷ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιέναι ‖ τὰ περὶ τὸν πόλεμον εὐθαρσῶς καὶ τῆς ἐνοχλούσης ἀσθενείας ἐπιλαθόμενος, καὶ γὰρ ἦν τοῖς ἐπιληπτικοῖς, ὡς δέ τινες μελαγχολικοῖς κάτοχος, θᾶττον ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν συνεστήσατο στρατιὰν καὶ μετὰ τῶν δυνάμεων τῇ Σαρδικῇ, τῇ νῦν λεγομένῃ Τριαδίτζῃ, καὶ δι' αὐτῆς τῷ Ἰλλυρικῷ προσβαλὼν κατὰ κράτος τοὺς ἀποστατήσαντας ἐτροπώσατο καὶ τὴν χώραν αὐτῶν, πολλὴν καὶ μεγάλην καὶ στενόπορον οὖσαν καὶ χρόνοις πολλοῖς ἀνταγωνιζομένην τοῖς πρὸ τοῦ βασιλεῦσι διὰ τὸ δυσεξίτητον τῶν ἐν αὐτῇ αὐλώνων, ἰσχυρῶς παρεστήσατο καὶ ἀθιγὴς ἐκεῖθεν ἀνέζευξε, τὰ ἐν ταύτῃ καταστησάμενος πράγματα καὶ τὸν ἐπιφανῆ λαμπρῶς κατηγάγετο θρίαμβον καὶ ἀγῶνα ἱππικόν τε καὶ πεζικὸν ἑορτάσας οὕτω δι' ὀλίγου τὸν ἐνταῦθα βίον κατέστρεψε, πολλὰ τῆς ἀρετῆς καταλιπὼν εἰκονίσματα, ζήσας ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνους ἑπτὰ καὶ μῆνας ζʹ.

Τῆς δὲ συζύγου τούτου καὶ βασιλίδος Ζωῆς ἐν τοῖς | E 269v κατὰ νότον ἀνακτόροις ἐπανελθούσης ἀπὸ τῶν βορειοτέρων μερῶν τῆς πόλεως (ἐκεῖσε γὰρ ὁ βασιλεὺς περὶ τὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων μονὴν τὸν χοῦν ἐναπέθετο) σύλλογος εἶχε τὴν μεγαλόπολιν, καθὰ φιλεῖ ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων ἐγγίνεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη Μιχαήλ, ὁ τοῦ προαπελθόντος βασιλέως ἀδελφιδοῦς, τὴν καίσαρος ‖ τύχην ἐκ πολ-

1 a. 1040 **19** d. 10 mens. Dec. a. 1041 **27** d. 10 mens. Dec. a. 1041

1 ἰδικὴ CE: εἰδικὴ tacite Bekker **9** μελαγχολικῆς E **11** Τριαδίτζῃ coni. Brunet de Presle (cf. Skyl. Cont. 106,26): τραλίτζη CE **12** προσβαλὼν scripsit Bekker: προσλαβὼν CE **19** δι' CE: μετ' prop. Bekker ὀλίγου E et tacite Bekker: ὀλίγον C **20** καταλιπὼν E et tacite Bekker: καταλειπὼν C ἑπτὰ E: ζʹ C **21** μῆνας ζʹ CE: μῆνας ἑπτὰ tacite Martin

λῶν ἕλκων χρόνων, εἶτα τῇ ἀνακτορίσσῃ θέσει χρηματίσας υἱός, καὶ ὅρκοις φρικωδεστάτοις οὐ μέλανι ἀλλ' αἵματι ἀχράντῳ τοῦ θεανθρώπου Λόγου καὶ χειρὶ τοῦ μείζονος ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Βαπτιστοῦ ἐνσεσημασμένοις ἀνόθευτον τὴν πρὸς αὐτὴν τάχα βεβαιωσάμενος πίστιν. Καὶ ἦν ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μὲν τῆς προτέρας διαγωγῆς κακιζόμενος καὶ τοῖς ἐπαινετῶς πολιτευομένοις μὴ συνταττόμενος, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλικῆς ἀναβάσεως καὶ λίαν ἐγκωμιαζόμενός τε καὶ σεμνυνόμενος, οἷα φιλοτίμως ἄρτι πρῶτον ὑπὲρ τοὺς πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότας τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις προσφερόμενος ὑπηκόοις, καὶ τιμαῖς περιβλέπτοις καὶ ἀξιώμασι πλείστους ὅσους καταγεραίρων καὶ τὴν εὐνομίαν, εἴπερ τι ἄλλο, σπουδάζων ἀνεγερθῆναι καὶ τῶν ἀδικουμένων ἐκδικητὴς ἀναφαινόμενος ἀπαραίτητος καὶ δικαιοσύνην τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπεραίρων καὶ προτιμώμενος. Ἐξήγαγε γὰρ καὶ τῆς χρονίας φρουρᾶς τόν τε Κωνσταντῖνον ἐκεῖνον τὸν Δαλασσηνόν, ὡς ὕποπτον περὶ τῆς βασιλείας ἐν πύργῳ ἀποκλει|C 169rσθέντα παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ, καὶ τὸν πατρίκιον ἐκεῖνον Γεώργιον τὸν Μανιάκην, ὃν καὶ τῷ τῶν μαγίστρων τετιμηκὼς ἀξιώματι κατεπάνω Ἰταλίας προεχειρίσατο. Τοὺς | E 270r δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ, πολλοὺς μὲν καὶ πλουσίους, φορτικοὺς δὲ δοκοῦντας τῷ βάρει τῶν πράξεων, ἄρδην ἐκ μέσου πεποίηκε, τὸν μὲν ἐξάρχοντα τούτων Ἰωάννην μοναχὸν καὶ ὀρφανοτρόφον, ὃς τὴν τῶν πραγμάτων εἶχεν ὡς ‖ μεσοβασιλεὺς διοίκησιν, ἀϊδίῳ ἐλάσας φυγῇ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀκμῆτας καὶ τὸν ἴουλον ἐπανθοῦντας, οὓς δὲ καὶ προσήβους, ἐκτομίας ἀπεργασάμενος. Καὶ τὸ γένος αὐτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον καταστρέψας ἄφρονα ζῆλον προσφέρειν τοῖς συνετοῖς ἔδοξεν, ἐψιλωμένον ἑαυτὸν τοσαύτης συγγενικῆς βοηθείας ἀπεργασάμενος.

3/4 καὶ χειρὶ... Βαπτιστοῦ: Mat. 11,11; cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 597A

4 ἐνσεσημαμένοις E **7** συνταττόμενος E: συνατπττόμενος C συναπτόμενος Bekker **12** εἴπερ τι ἄλλο CE: εἴπερ τις ἄλλος scripsit Bekker **18** τῷ E et tacite Bekker: τὸ C ἀξιώματι E: ἀξιώματι καὶ C **19** αὐτοῦ CE: αὑτοῦ tacite Bekker **23** μεσοβασιλεὺς E: βασιλεὺς C **24** προσῆβας C **26** προφέρειν E **27** τοσαύτης συγγενικῆς E: τοσαύτης βοηθείας καὶ συγγενικῆς C τοσαύτης σπουδῆς καὶ an τοσαύτης ἀρωγῆς καὶ prop. Bekker τοσαύτης συνηθείας καὶ prop. Grégoire

Ἀμέλει τοι καὶ κατὰ τὴν θείαν καὶ πάνδημον ἑορτὴν τῆς ὑπερφυοῦς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἥτις Πάσχα σωτήριον τοῖς ὀρθοδόξως δοξάζουσι διωνόμασται, τῆς βασιλικῆς εὐτρεπιζομένης προόδου οἱ τῆς ἀγορᾶς προεξάρχοντες πέπλα σηρικὰ πολυτελῶς ἐξυφασμένα τῇ γῇ καταστρώσαντες ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀνακτόρων μέχρι τῶν τοῦ σεβασμίου καὶ μεγίστου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἁγίας Σοφίας πυλῶν, ἐπὶ τούτοις τὸν βασιλέα μετὰ τῆς δορυφορούσης αὐτὸν εὐταξίας διελθεῖν φιλοτίμως παρεσκευάκασι. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τὴν Νέαν Κυριακὴν ἐφίππου τῆς προόδου γεγενημένης ὑπερεπετάννυντο ὧδε κἀκεῖσε τὰ πολυτελῆ τῶν ὑφασμάτων καὶ τίμια καὶ κόσμος ἄλλος χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καταστράπτων συνεχῶς ὑπερήρτητο καὶ πᾶν τὸ τῆς ἀγορᾶς στεφανηφοροῦν καὶ οἷον ἑορτάζον χαρμόσυνά τινα καὶ σωτηριώδη κατελαμπρύνετο· ἡ δὲ προπομπὴ θαυμαστὴ τῷ ὄντι καὶ βασιλική, πανταχόθεν εὐφημίαις συγκροτουμένη καὶ χάρισι καὶ παιανισμοῖς | ἐξαιρομένη τῆς πόλεως, E 270v πλὴν ὅσον ὅτι τοῦ συνήθους ‖ πρωιαίτερον γενομένης τῆς προελεύσεως ἔκπληξις κατεῖχε τοὺς συνετωτέρους τῶν θεατῶν συμβαλόντας ὅπως πρὸ τοῦ κατασκευασθῆναι τὸ θέατρον καὶ πλησθῆναι τὰς ἀγυιὰς κατεσπουδασμένην ὁ βασιλεὺς τὴν πρόοδον ἐναπέδειξε· καὶ οἰωνὸς οὐκ ἀγαθὸς ἐδόκει τὸ ἔξωρον. Τέως δὲ τὸν μὲν βασιλέα αὖθις ὑποστρέψαντα ἐκ τοῦ μεγίστου ναοῦ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων εἶχε τὸ παλάτιον μέγα φρονοῦντα τῷ τυχεῖν τοιαύτης ἀποδοχῆς τε καὶ προπομπῆς, τὴν δὲ δέσποιναν πρὸς τὴν ἑσπέραν ἡ Πρίγκηπος, νῆσος δὲ αὕτη τῆς βασιλευούσης οὐ πόρρω, μελαμφοροῦσαν καὶ κεκαρμένην τὰς τρίχας εἰσδέχεται.

2 d. 11 mens. Apr. a. 1042 **9** d. 18 mens. Apr. a. 1042

21 καὶ οἰωνὸς οὐκ ἀγαθὸς cf. Hom., Il. 12, 243: εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης

5 σηρικὰ E et scripsit Bekker: συρικὰ C **6** μέχρι τῶν tacite Bekker: μέχρι τῆς CE **8** τῆς om. E **9** παρασκευάκασι E **10** ἐφίππου E et scripsit Bekker: ἐφ' ἵππου C ἐπεριπετάννυντο C **14** κατελαμπρύνατε E **18** συμβαλόντας CE: συμβάλλοντας Bekker **19** τὸ θέατρον καὶ πλησθῆναι om. E **27** εἰσδέχεται om. C

Τῇ δ' ἐπαύριον, ἔτι τοῖς πολλοῖς ἀγνώστου καθεστῶτος τοῦ δράματος, φιλοτιμία περὶ τῶν διηγημάτων τῆς παρελθούσης ἡμέρας ἐγίνετο, τοῦ μὲν τάδε τοῦ δὲ τάδε θαυμαστικῶς ἐπιλέγοντος καὶ ἄλλου προφθάνειν ἐπειγομένου τὸ παρεθὲν καὶ πάντων ἀποσεμνύνειν βουλομένων τὰ κράτιστα. Ὡς δὲ κατέπτη τὰ τοῦ πάθους τῷ δήμῳ καὶ περιέδραμεν ἡ φήμη τοὺς περικύκλῳ, εὐθὺς ἦν ἰδεῖν ἀθρόον τὴν ἐναντίαν μεταβολὴν κατασχοῦσαν τοὺς σύμπαντας, καὶ ἀντεσηκώθη τοῖς χαρμοσύνοις τὰ σκυθρωπὰ καὶ ἀντὶ τιμῆς καὶ φιλοτιμίας, ἣν πρὸς τὸν κρατοῦντα ἐδείκνυον, μῖσος ἄσπονδον ἐξηγείρετο καὶ ἄλλος ἄλλου θερμότερος ἔσπευδε γενέσθαι καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ προκατάρξασθαι δυσμενείας καὶ ἀναιδείας. Ταῦτα μεμαθηκὼς ‖ ὁ βασιλεὺς καὶ βουλόμενος καταστεῖλαι τὸ φλεγμαῖνον τοῦ πάθους τῶν Βυζαντίων, ἔ|γγραφόν τι ποιεῖται τούτοις κατὰ τὸν ἐπισημότερον E 271r τόπον τοῦ φόρου ἐπαναγνωσθησόμενον, μεταφέρον τὰς αἰτίας ἐπὶ τὴν πεπονθυῖαν, ὡς αὐτῆς τῆς βουλῆς προκαταρξαμένης, ἀνδρικώτερον οὗτος τὸ προβούλευμα κατειργάσατο, σκῆψιν πάντως ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς προμηθούμενος ψευδεπίπλαστον, ἵνα περιτρέψῃ τὰς τῶν πεπονθότων ψυχὰς καὶ ὃν ὑπώπτευε, διαδράσειε κίνδυνον. Ἔλαθε δὲ τὸν καπνὸν ὑπεκκλίνων εἰσβαλὼν εἰς τὸ πῦρ. Τοῦ γὰρ πιττακίου ἀναπτυχθέντος πλεῖστος ὄχλος ἐπέρρευσεν εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ οὐδὲ δευτέραν φωνὴν | τοῦ ἀναγινώσκοντος προεμένου ἤρξατο τὸ πλῆθος δίκην ἀγριαινομένης C 169v θαλάσσης ἐξοιδοῦσθαί τε καὶ οἷον κυμαίνεσθαι. Καί τις πρῶτος τῶν ἄλλων ὑβριστικὴν φωνὴν ἀφιεὶς καὶ λίθου βολὴν ἐπαφῆκε σὺν τῇ φωνῇ. Αὐτίκα οὖν τὸ περικεχυμένον πλῆθος ἐκεῖσε, ὥσπερ ὑφ' ἡγεμόνι τῷδε τῷ δημοτικῷ στρατη-

1 d. 19 mens. Apr. a. 1042

20/21 Ἔλαθε... εἰς τὸ πῦρ: cf. Plat., Resp. 569b: καὶ τὸ λεγόμενον, ὁ δῆμος φεύγων ἂν καπνὸν δουλείας ἐλευθέρως εἰς πῦρ δούλων δεσποτείας ἂν ἐμπεπτωκὼς εἴη; CPG Apost. IX 59a; Diogen. VIII 45; Greg. Cypr. Mosqu. III 76; Macar. VIII 42; Karathanasis 195

2 δράματος E: πράγματος C **8** χαρμοσύνοις (η supra οι) C **20** καπνὸν Epc **23** τὸ om. E

γούμενον, τὴν ὁμοίαν γνώμην καὶ γλῶτταν ἐξέρρηξε· καὶ κατὰ τοῦ ἐπάρχου μετὰ βοῆς καὶ ἀλαλαγμῶν ἐξορμήσαντες οἱ παρόντες, ὡς εἶχον θυμοῦ καὶ ὀργῆς, καὶ τὰς τῶν ἐμπόρων καταστρέψαντες κραββατίνας ὅπλοις ἀγχεμάχοις τούτοις κατὰ τῶν τῆς βασιλικῆς μοίρας καὶ τῶν ἐπαρχικῶν κατεχρήσαντο. Καὶ τούτους ἄρδην καταβαλόντες καὶ φυγεῖν αἰσχρῶς ἀναγκάσαντες οὐ διεσκεδάσθησαν, οἷα τὰ τοῦ συμμιγοῦς πλήθους καὶ χηρεύοντος ἀρχηγοῦ, ‖ ἀλλ' ὥσπερ ἄνωθεν στρατηγούμενοι γενναιοτέροις βουλεύμασι πρὸς τὸ καρτερώτερον ἀνελάμβανον ἑαυτοὺς καὶ προσθήκην ἑκά|στης ὥρας ἐκ τῶν συρρεόντων ἐλάμβανον. E 271v Τὸ δὲ κεφάλαιον τῆς βουλῆς, μὴ ἐνδοῦναι μηδὲ μαλακισθῆναί τι καὶ ἀναβεβλημένον παθεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀχάριστον καὶ ἀγνώμονα περὶ τὴν εὐεργέτιν καὶ ἀδικίαν κατὰ τῶν φρικωδεστάτων ὅρκων πεποιηκότα τῆς ἀρχῆς καθελεῖν ὡς ἀλιτήριον καὶ ταύτης ἀνάξιον. Βοὴ δὲ τούτοις οὐκ ἄσημος τὸ ποιητέον ἐπέτρεπε. Καὶ οἱ μὲν τὰς φρουρὰς καθελόντες τοὺς φυλακίτας τῶν δεσμῶν ἠλευθέρουν καὶ κοινωνοὺς ἐποιοῦντο τῆς διεγέρσεως καὶ τῆς ἐπιτετραμμένης αὐτοῖς ἐνδιαθέτοις ὁρμαῖς ἐκδικήσεως, οἱ δὲ τὰ ἀνάκτορα κατελάμβανον καὶ πόλεμον πολιτικὸν ἀνερρίπιζον. Ἄλλοι τὰς οἰκίας τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ βασιλεῖ καὶ μεγάλα δυναμένων τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ περιστοιχίσαντες ἐξ ἐφόδου κατήρειπον καὶ τὸν πλοῦτον, πολλοῖς ἀδικήμασι καὶ στεναγμοῖς πενήτων ἀποτεθησαυρισμένον, ἐξήντλουν. Οὐδὲ ναοὶ καὶ σεμνεῖα παρ' αὐτῶν πολυτελῶς καὶ πλουσίως ἀνεγερθέντα φειδοῦς ἠξίωντο, ἐλαφυραγωγοῦντο δὲ καὶ αὐτὰ καὶ ὡς ἐναγῆ ἐβεβήλωντό τε καὶ διηρπάζοντο. Ἕτεροι κατὰ τὸ τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἁγίας Σοφίας εἰσρεύσαντες τὸν πατριάρχην αὐτὸν τὴν ἱεραρχικὴν στολὴν ἀμπεχόμενον κατεβίβασαν, ἐκβιαζόμενοι τὴν

1/2 κατὰ τοῦ ἐπάρχου: i.e. patricius Anastasius, v. Scylitzes 418, 30 **27** τὸν πατριάρχην αὐτὸν: i.e. Alexius Studites (1025-20/2/1043)

4 κραμβατίνας E **6** καταβαλόντες E et scripsit Bekker: καταβαλλόντες C **7** χηρεύοντος E: χηρεύον^{τ} C χηρεύοντα coni. Bekker **15** τὸ om. E **17** τῆς[2] E et tacite Bekker: τοῖς C **21** περιστοιχήσαντες E^{ac} **25** ἐβεβήλωντό τε E et tacite Bekker: ἐβέβηλον τότε C

κληρονόμον καὶ δέσποιναν μὴ περιιδεῖν τὰ ἔσχατα πάσχουσαν ἀδίκως παρὰ τοῦ ἐπεισάκτου καὶ ἀντὶ τῆς μεγίστης εὐεργεσίας ‖ ὕβριν παθοῦσαν ἀνήκεστον. Ἔσχον οὖν τοῦ δικαίου τούτου συλλήπτορα ζήλου καὶ τὸν ἁγιώτατον τοῦτον ἄνδρα. Ἀλέξιος ἦν, ὁ πρὸ τοῦ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἀ|κριβωσάμενος. E 272r Καὶ ἀνάγουσι, γνώμῃ καί τινων τῶν ἐν τέλει, τὴν ὁμαίμονα τῆς παθούσης δεσποίνης, Θεοδώρα ταύτῃ τὸ ὄνομα, ἐξ ἑνὸς τῶν Πετρίων, ἐν ᾧ χρόνοις πολλοῖς ἰδιωτικῶς μονονουχὶ ἐβιότευσε. Πείθουσι γὰρ αὐτὴν γυναικείας αἰδοῦς καὶ ἀσθενείας ἐπιλαθέσθαι καὶ τούτοις ἀκολουθῆσαι παρασκευῆς οὕτω καὶ γνώμης ἔχουσι, πάντα ῥᾳδίως οἴσειν καὶ ταύτης προκινδυνεῦσαι καὶ τῆς αὐταδέλφης αὐτῆς καὶ φόβου παντὸς ἀπαλλάξαι καὶ κινδύνου τοῦ πολεμήτορος. Ἐποχηθεῖσα τοίνυν ἐφ' ἵππον πρόεισι, δορυφορουμένη λαμπρῶς μυριάνδροις ὅπλοις καὶ φυλακαῖς ἀκαθαιρέτοις περιειλημμένη καὶ προκατειλημμένη τὰς διεξόδους ὁμοίως, διὰ μέσης τῆς πόλεως, παρὰ πάντων εὐφημουμένη καὶ προτρεπομένη μὴ ἐνδοῦναι πρὸς τὸ ἀγώνισμα καὶ τὴν τοῦ ἀναιρέτου καθαίρεσιν. Διασωθεῖσα οὖν πρὸς τὸν περιβόητον καὶ θεῖον ναόν, ἑσπέρας οὔσης βαθείας ἄνεισιν εἰς τὰς τοῦ πατριάρχου διαγωγὰς καὶ τῷ πλήθει τὰς ὄψεις αὐτῆς εἰς τὸν ναὸν ἐπαφίησι. Καὶ παρ' ἐκείνων ἔτι παρεγγυηθεῖσα θαρρεῖν οὕτω διανυκτερεύει, συγκαλε|σαμένη πάντας τοὺς ἐν τέλει ταχέως καὶ παντὸς ψιλώσασα C 170r τὸν ἀντικείμενον βασιλείας δυνάμεως, ἀρχάς τε εὐθὺς λαμπρὰς καὶ ἀγορανομικὰς ἀποδείξασα καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας δεξιῶς περιζωσαμένη. ‖

Ὀρθριώτερον δὲ προσβαλόντων τοῖς ἀνακτόροις στρατιωτικῶν ἀνδρῶν | καὶ γενναίων μετὰ ῥοίζου πολλοῦ καὶ βοῆς καὶ E 272v ἠχῆς σαλπίγγων τε καὶ βυκίνων, ὥσπερ τυφῶνι βληθεὶς ὁ βασιλεὺς τῷ ἐξαισίῳ τῆς ταραχῆς, τῶν ἀνακτόρων ἐκδὺς φυγὰς ᾤχετο διαπόντιος εἰς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν καὶ περιεχόμενος

6 γνώμην E **7** ταύτης E **14** ὅπλοις CE: ὄχλοις prop. Bekker **20** post πλήθει deest nescio quid Bekker ⟨σὺν⟩ τῷ πλήθει prop. Pertusi **23** βασιλείας E: βασιλ´ C βασιλέα coni. Bekker **24** βασιλείας E et tacite Bekker: βασιλ´ C **25** περιζωσαμένη E: περιεζωσαμένη C περιεζωσμένη Bekker

τῶν ἀδύτων ἀπαθὴς ἐφιλονείκει συντηρηθῆναι καὶ μὴ δίκας δοῦναι τοῦ ἀνοσιουργήματος. Ἀλλ' ἡ δίκη τὴν καταδίκην αὐτῷ οὐκ εἰς μακρὰν ἀνεβάλετο. Ἅπαντες γὰρ βρύχοντες κατ' αὐτοῦ εἰσήλασαν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ βίᾳ τοῦτον ἐκτὸς ἑλκύσαντες ἡμιόνῳ τῶν εὐτελεστέρων καὶ ταπεινῶν φόρτον τοῦτον τιθέασι καταγέλαστον. Καὶ ἄχρι τοῦ Σίγματος φθάσαντος, δόγμα κατεφοίτησε τῆς αὐγούστης τὴν πήρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ τοῦ νωβελλισίμου αὐτίκα ἐγκελευόμενον· συνῆν γὰρ καὶ οὗτος αὐτῷ, σύμβουλος ἅμα καὶ συλλήπτωρ καὶ τῆς οἰκτρᾶς ταύτης τύχης κοινωνὸς καθιστάμενος. Κατενεχθέντες οὖν τῶν ἡμιόνων ἀτίμως, πάντων ὁρώντων, τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν ἐκεντήθησαν. Καὶ συναποβάλλουσι τὰς ὄψεις τῇ βασιλείᾳ καὶ μοναχικῇ παραδίδονται βιοτῇ, διήγημα γενόμενοι σκυθρωπὸν τοῖς μετέπειτα, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπανόρθωσις τῶν ἀγνωμονεῖν ἐθελόντων πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντας. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Μιχαὴλ οὗτος μῆνας μόνους πέντε.

Τῆς δὲ δεσποίνης ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐπανελθούσης καὶ τὴν βασιλείαν αὖθις ἀναλαβούσης, συνέρχεται ταύτῃ καὶ ἡ || ὁμαίμων ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ γίνεται συμ|φυΐα καὶ ἀλληλουχία ὥσπερ τοῦ E 273^{r} αἵματος οὕτω δὴ καὶ τῆς κατὰ τὴν βασιλείαν κοινωνικῆς διαθέσεως, καὶ αὐτοκράτορες ἄμφω θαυμασίως ἀναγορεύονται. Καὶ χρόνον τινὰ δι' ἑαυτῶν ἰθύνασαι τὴν ἀρχήν, τῆς ὑπερορίας ἀνακαλοῦνται Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, ἀριστοκρατικὸν ἄνδρα καὶ θρέμμα τῆς πόλεως, ὕποπτον δὲ ὄντα διὰ τὴν ἀρχὴν καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τῶν πρώην κρατούντων φυγαδευόμενον. Καὶ

7/8 καὶ τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ: i.e. nobellisimus Constantinus **13** καὶ μοναχικῇ... βιοτῇ: in monasterio τῶν Ἐλεγμῶν, v. Scylitzes 421,4

12 d. 20 mens. Apr. a. 1042 **18** d. 21 mens. Apr. a. 1042 **21** d. 21 mens. Apr. a. 1042 **22** d. 12 mens. Jun. a. 1042

1 ἀπαθὴς E et tacite Bekker: ἀπαθεὶς C ἐφιλονείκει E et tacite Bekker: ἐφιλονίκει C **7** πείρωσιν E **10** ταύτης τύχης Rosenstein: ταύτης om. E τύχης om. C **12** τῇ βασιλείᾳ E et tacite Bekker: τῆς βασιλείας C **19** ἐκ τοῦ E: ἐκτὸς C

παραχωρεῖ πάλιν τῆς συζυγίας ἡ Θεοδώρα τῇ αὐταδέλφῃ Ζωῇ καὶ τὸν ἄζυγα βίον αἱρεῖται, ὃν ἐκ παίδων καὶ μέχρι γήρως καὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας ἐξήσκησεν.

Εὐεργετικώτατος δὲ τῶν προβεβασιλευκότων ὁ Μονομάχος ἀποδειχθεὶς καὶ πάντας σχεδὸν βασιλικοῖς ἀξιώμασι καὶ δωρήμασι φιλοτίμοις ἀποσεμνύνας, ἠγάθυνε τὸ ὑπήκοον. Ἐξαίφνης δὲ νέφος ἐκ τῆς ἑσπέρας ἐγείρεται τετριγὸς καὶ ὀλέθριον καὶ πανωλεθρίαν αὐτῷ καὶ τῆς βασιλείας ἀπέλασιν ἀπειλοῦν, ἀνὴρ αἱμοχαρὴς καὶ γενναῖος, ὁ προμνημονευθεὶς Γεώργιος, ᾧ Μανιάκης ἐπώνυμον, ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἀρχῆς ἐπαναστὰς μετὰ τῶν ἐκεῖσε συνόντων στρατιωτῶν Ῥωμαίων καὶ Ἀλβανῶν, διὰ παρόρασιν τοῦ βασιλέως ἀνιαθεὶς καὶ προηγησαμένας ἔχθρας μετ' αὐτοῦ δεδιώς. Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ τῶν συναντησάντων στρατεύματα συνετάραξε καὶ κατέβαλε, πρὸ δύο δὲ τῆς Θεσσαλονίκης ἡμερῶν στρατοπεδευσάμενος περὶ δείλην ὀψίαν προσβάλλει τῷ με|γίστῳ βασιλικῷ στρατοπέδῳ· || καὶ γὰρ ἦν ἐξεστρατευμένος ὁ E 273^{v} παρὰ βασιλέως ἀποσταλεὶς μετὰ τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων εἰς ἀντιπαράταξιν. Καὶ πολλὰ δράσας τοῖς βασιλικοῖς στρατιώταις καὶ καταπλήξας τῇ ἀνυποίστῳ τούτου φορᾷ καὶ ταῖς οἰκειοχείροις πληγαῖς (καὶ γὰρ οὗτος τοῦ πλήθους προεπολέμει τε καὶ προεκινδύνευε καὶ οὐκ ἦν ὃς τῷ φασγάνῳ τούτου τραυματισθεὶς οὐ τῷ ἡμίσει καὶ πλείονι περιερρήγνυτο σώματι· τοιοῦτος ἀκαταγώνιστος καὶ σταθηρὸς ἐγινώσκετο, μέγας ὁμοῦ καὶ εὐρύνωτος καὶ τὴν ὄψιν φοβερὸς καθιστάμενος κἀν ταῖς βουλαῖς διαφέρων), καὶ κατορθῶσαι τὴν νίκην ἤδη τότε | καταληφθεὶς καὶ C 170^{v} παρὰ τῶν πλείστων ἐναντίων ἐπευφημούμενος, ἐπὶ τέλει τῶν ἀγώνων τοῦ ἵππου αὐτομάτως κατέρρευσεν, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρί-

6/7 Ἐξαίφνης... τετριγὸς καὶ ὀλέθριον: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 536^{C} **27** οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα: Rom. 2,3 et 11,33

2 καὶ^{3} om. C **4** εὐεργετικώτατος scripsi: εὐεργετηκώτατος E εὐεργετικώ^{ττ} C εὐεργετικώτερος coni. Bekker τῶν προβεβασιλευκότων E: τοῦ προβεβασιλευκότος C **19** ταῖς scripsit Martin: τοῖς CE **23** εὐρύνωτος E et scripsit Bekker: εὐρόνωτος C **25** καταληφθεὶς E: καταλειφθεὶς C ὑποληφθεὶς prop. Bekker **27** τὰ om. E

ματα, καὶ ἀθιγὴς ἔκειτο, σκαιωρίαν εἶναι τὸ πρᾶγμα τῶν ἀντιθέτων οἰομένων καὶ σόφισμα. Ὡς δὲ παρεγυμνοῦτο τὸ ἀληθές, ἐκδραμόντες πολλοὶ κείμενον αὐτὸν ἐπ' ἐδάφους κατέλαβον, αἵματι διάβροχον καὶ καιρίαν ἔχοντα κατὰ τῆς πλευρᾶς. Τῇ πτώσει τοίνυν αὐτοῦ τῶν ἀμφ' αὐτὸν διασκεδασθέντων καὶ παλιντρόπου γενομένης τῆς νίκης, ἐπανῆλθον οἱ τοῦ βασιλέως χαρᾷ καὶ φόβῳ διηγηματικῶς συνεχόμενοι· τῷ προτερήματι γὰρ μὴ ἐπαιρόμενοι τὸ πᾶν τῇ θείᾳ δεξιᾷ ἐπεγράφοντο.

Θριαμβεύσας δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν ἐσχηκὼς τοῦ πολέμου || σεβαστοφόρος Στέφανος διὰ τῆς ἀγορᾶς, τὰ πρῶτα παρὰ τῷ βασιλεῖ | E 274r μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος ἔσχηκε καὶ ζηλωτὸς πᾶσι καὶ περισπούδαστος ἐγνωρίζετο. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς δεσποτικῆς εὐδαιμονίας ἀβέβαια, διαβληθεὶς καὶ οὗτος ὡς εἴη μελετῶν ἐπιβουλήν, ὑπερορίαν αὐτίκα καὶ δήμευσιν καὶ ἀπόκαρσιν κατεκρίθη· καὶ ὁ τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ εἷς, ᾧ καὶ τὸ κράτος μέλλειν περιθεῖναι κατηγορεῖτο, τῶν ὀφθαλμῶν μετ' ὀλίγον ἐστέρητο.

Ἀπαλλαγεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τῆς τοσαύτης φροντίδος εἰς ἑτέραν αὖθις ἀνάγκην ἐνέπεσε. Πόλεμος γὰρ ἀλλόφυλος ναυτικὸς ἄχρι τῆς Προποντίδος τὴν βασιλίδα κατέλαβε, πλοίων ῥωσικῶν τῶν τετρακοσίων οὐκ ἀποδεόντων ἐπιρραξάντων αὐτῇ, καταφράκτων ὅπλοις τε καὶ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ πλήθει τῶν ἐν αὐτοῖς εἰσπλεόντων. Καὶ κατεῖχε φόβος τὴν Βύζαντος οὐκ ἐλάχιστος διὰ τὸ ἀπαράσκευον ἐκ τῆς ἀπροόπτου τοῦ ἔθνους ἐπιδη-

---

15/16 καὶ ὁ τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ εἷς: i.e. Leo patricius et dux Melitenes, v. Scylitzes 430, 31-34

---

13 a. 1043 **18** mens. Jul. a. 1043

---

8 τὸ πᾶν τῇ θείᾳ δεξιᾷ ἐπεγράφοντο: cf. Ps. 19(20) 7: ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ; Greg. Nyss., Contra Eunomium, PG 45, 720[C]: δεξιὰν τοῦ πατρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ λέγομεν δύναμιν et al.

---

2 παρεγ[υ]μνοῦντο C **5** διασκεδασθέντων E et Brunet de Presle: διασκεδασθέντα C **9/10** στέφανος σεβαστοφόρος E **15** περιθεῖν E **16** ἐστέρητο E: ἐστέρη[τ] C ἐστέρηται coni. Bekker **19** κατέλαβε C: κατέλα E **23** ἀπερίσκευον E[pc]

μίας. Ὅμως τὰ παρατυχόντα μακρὰ πλοῖα καὶ λοιπὰς ἑτέρας ναῦς πολεμικὰς ὁ βασιλεὺς συστησάμενος καὶ πεζικῇ δυνάμει τοὺς παρακειμένους αἰγιαλοὺς συμπεριλαβών, καὶ προσθήκην ἑκάστοτε τῆς πεζικῆς καὶ ναυτικῆς ἰσχύος λαμβανούσης διὰ γραμμάτων φοιτώντων εἰς τὰς κατὰ χώραν ἡγεμονίας, ἐν ἡμέρᾳ πρώτῃ τῆς ἑβδομάδος, ἣν Κυριακὴν ὁ χριστιανικώτατος οἶδε λαὸς ἐκ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀναστάσεως, ἐκτάξας ἄμφω τὰς δυνάμεις, ἀνῆλθε γὰρ καὶ || αὐτὸς μετὰ τῆς βασιλικῆς νεὼς καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαι προστάξας ἐπῆλθε τοῖς ἐναντίοις, | E 274v τὰς πρῴρας λελαμπρυσμένας ἔχων τῶν οἰκείων νεῶν τῷ μηδικῷ πυρί· καὶ συρραγεὶς τούτοις φυγεῖν κατηνάγκασε, πολλὰς μὲν τῶν νεῶν κατακαύσας πυρί, ἄλλας αὐτάνδρους καταβαλὼν τῷ βυθῷ, τινὰς δ' αὐτοῖς πλωτῆρσι κεκρατηκώς. Ἠρίστευσε δὲ τῶν λοιπῶν ἁπάντων στρατιωτῶν μεῖζον ὁ μάγιστρος ἐκεῖνος Βασίλειος ὁ Θεοδωροκάνος, ἀνὴρ ἐπίδοξος τὰ πολεμικὰ καὶ τὰς πράξεις ἐπιφανὴς κατά γε τὴν ἤπειρον. Τότε δὲ θυμῷ ζέσας, εἰς μίαν τῶν ῥωμαϊκῶν νεῶν ἀναβὰς καὶ προσραγεὶς ῥωσικῇ, ἔνοπλος εἰς αὐτὴν ἐπεπήδησε καὶ μόνος πρὸς ἅπαντας τοὺς πλωτῆρας συστησάμενος πόλεμον, καταπληξάμενος τῇ δυνάμει, ὅσους μαχαίρας ἔργον οὐκ ἐναπέδειξε, τῇ θαλάσσῃ βαλεῖν ἑαυτοὺς ἐβιάσατο.

Οὕτω καὶ ταύτην τὴν μάχην κατορθώσας ὁ βασιλεὺς ἡσυχίαν ἦγε καὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἡδέως ἀντείχετο, μουσεῖον τῆς νομοθετικῆς ἀναγείρας καὶ νομοφύλακα προστησάμενος· ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς φιλοσοφίας οὐρανοβάμονος ἐπεμελήθη μαθήματος πρόεδρον τῶν φιλοσόφων προχειρισάμενος ἄνδρα τῶν καθ' ἡμᾶς διαφέροντα γνώσει, καὶ τοὺς νέους πρὸς ἄσκησιν τῶν σοφῶν λόγων καὶ μαθημάτων προὐτρέψατο σὺν τῷ εὐμαρεῖ τῶν διδασκάλων καὶ γερῶν τούτους ἐν τῷ | C 171r δημηγορεῖν βασιλικῶν

8/9 καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαι προστάξας: cf. Xen., Anab. 5, 2, 14 et al. **16** θυμῷ ζέσας: cf. Soph., Oed. Col. 434: ὁπηνίκ' ἔζει θυμός; Greg. Naz., ep. 48,5: ἢ τῷ θυμῷ ζέσας; v. etiam Or. XLIII, PG 36,553[D]; 560[B]

---

16 ἐπιφανὴς E et scripsit Bekker: ἐπιφανεὶς C **17** προσραγεὶς E et scripsit Bekker: προσαγεὶς C **26** τῶν[2] C: τὸν E

ἀξιῶν. Ἐκαίνισε δὲ καὶ σέκρετον δικῶν ἰδιωτικῶν, “ἐπὶ τῶν κρίσεων” καλέσας τὸν τούτου προέχοντα. ‖ Ἐν τούτῳ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν δικασταὶ καὶ συντάττουσι τὰ ποιητέα ἐγγράφως καὶ τὰ τῶν | σχεδαρίων ἐναποτιθέασιν ἴσα δι’ ὑποψίας ἀπαλλαγήν. E 275r

Ἀλλ’ ὁ βασκαίνων ἀεὶ τοῖς καλοῖς ἕτερον αὖθις ἀνεγείρει πόλεμον ἐπιχώριον ἐκ τοιᾶσδε προφάσεως. Συγγενέα κεκτημένος ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως, Λέοντα κατονομαζόμενον, τοῦτον εἰς λαμπράν, ὥσπερ εἰκός, ἀνατίθησι τύχην καὶ τῷ τῶν πατρικίων εἶτα καὶ τῶν βεστῶν ἀξιώματι περίβλεπτον ἀποδείκνυσι, στρατηγίας συχνὰς καὶ δημαγωγίας ἐμπιστεύων αὐτῷ. Ἐν μιᾷ δὲ ἔαρος ὥρᾳ τῇ Μελιτηνῇ στρατηγοῦντος αὐτοῦ τὰ μακεδονικὰ συνεταράχθη στρατεύματα μακρὰν ἀποστασίαν ὠδίνοντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠπίως καταστείλας τούτων τὸ φρόνημα διέλυσε τὴν ἐπιβουλήν, πρὸς καιρὸν μέν, ὡς ὕστερον τὸ ἀποτέλεσμα παραδέδωκεν, ὅμως δ’ οὖν κατεστείλατο. Κατηγορηθεὶς οὖν ὁ προεκφωνηθεὶς αὐτοῦ συγγενὴς ὡς τῆς στάσεως καὶ τῆς βουλῆς ἀρχηγὸς καὶ ὡς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένης τῆς τυραννίδος, παραλύεται τῆς ἀρχῆς καὶ μοναδικῷ παραδίδοται σχήματι καὶ τῇ μεγαλοπόλει ἄνετος καὶ χωρίς τινος παραφυλακῆς ἀπολύεται. Τετάρτην δὲ πρὸς τῇ δεκάτῃ ἄγοντος τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καθ’ ἣν τὸ ζωοποιὸν σημεῖον ὑψούμενον αἴρεται σὺν ἐξιλεώσει πολλῇ (πρώτη δὲ ἴνδικτος ἦν, ὁπότε καὶ ὁ Κρόνος συνώ-

---

7 Λέοντα κατονομαζόμενον: i.e. Leo Tornikes, v. Scylitzes 438,77-442,86

20/21 d. 14 mens. Sept. a. 1047

---

5 ὁ βασκαίνων ἀεὶ τοῖς καλοῖς (i.e. ὁ δαίμων): alludit ad Basil. Seleuc., Or. XXIII, PG 85, 277B: ὅτι χαρὰ τοῖς δαίμοσιν ἡ τῶν ἀνθρώπων ἀπώλεια καὶ τρυφῶσιν ἐκεῖνοι τοῖς ἡμετέροις κακοῖς; Theoph. Achrid., ep. 4,37: ὁ δὲ τοῖς καλοῖς ἀεὶ βασκαίνων ἐχθρὸς

---

1 σέκρετον prop. Bekker: δέκρετον CE **15** οὖν CE: οὐκ (sic pro οὐ) scripsit Martin **16** συγγενὴς E et scripsit Bekker: συγγενεὶς C στάσεως C: ἐνστάσεως E **17** βουλῆς CE: ἐπιβουλῆς prop. Rosenstein ἀναφαιρομένης C **22** ἴνδικτος C: ἰνδικτιὼν E ἰνδικτίων Martin

δευσε τῷ Διί), λάθρᾳ τῆς βασιλευούσης ἀποφοιτᾷ καὶ δι’ ἵππων κατὰ ‖ διαδοχὴν ἱσταμένων, ὑπόπτερος ὡσανεί, τῇ Ἀδριανοῦ παραδίδοται πόλει. Καὶ συνήθροιστο πᾶν αὐτίκα μάλα τὸ τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν | ἔχον ἑσπέριον καὶ διὰ δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν E 275v εἰς πλῆθος μέγα καὶ στρατιὰν ἀξιόλογον παραδόξως ἐπαίρεται ἡ συνάθροισις. Καὶ τοῖς παρασήμοις κοσμηθεὶς μετὰ τῆς βασιλικῆς ἐσθῆτος ὁ φυγαδίας στρατηγός, αὐτοκράτωρ παρὰ τῶν συνόντων ἀνηγορεύθη καὶ διττὴν ἡμέραν διαλιπὼν ὥρμησε σὺν πολλῇ πεποιθήσει πρὸς τὴν εὐδαίμονα μεγαλόπολιν. Οἱ δὲ προαχθέντες παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐξ αὐτῆς στρατιῶται καί τινες τῶν ἐπισήμων τοῦ παλατίου προσμένοντες ἐς ⟨τὸ⟩ ἄστυ τῆς Σηλυμβρίας, ὡς ἔμαθον τὴν τούτου ἔφοδον πολλὴν καὶ ἀνύποιστον ὡς βαρεῖ στρατῷ καὶ μαχιμωτάτῳ συγκροτουμένην, ᾗ ποδῶν εἶχον, γεγόνασιν ὀπισθόρμητοι. Καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὑπαίθρων ἐφοδιάσαντες ἑαυτούς, ὡς ἑκάστῳ παρεῖχε τὸ ἐπικείμενον τοῦ καιροῦ, ἐπὶ τὰς πύλας ὠθοῦντο τῆς πόλεως, ἄλλος ἄλλον προφθάνειν κατεπειγόμενοι. Μικρὸν δ’ ὕστερον ἡ τοῦ ἀποστάτου ἐπιδημία φοβερά τις καὶ καταπληκτικὴ κατηγγέλλετο, ἵππῳ στρατιωτικῇ καὶ πεζικῇ δυνάμει μὴ ἀποδέουσα πρὸς μάχην βασιλικήν. Ἐδῃοῦντο δὲ καὶ τὰ προστυχόντα καὶ διηρπάζοντο καὶ οὐδενὸς ἡττᾶτο τῶν ἐθνικῶν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Τειχήρεις οὖν γεγονότες οἱ περὶ τὴν βασιλεύουσαν σχεδὸν ἅπαντες τῶν ἐντὸς εἶχον τὴν φυλακὴν ἰσχυρῶς. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς ἐν Βλαχέρναις ‖ καθήμενος ἀκροπόλεως ἤλγει τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν οὕτω λυττῶσαν καὶ μαινομένην, ἔστι δ’ οἷς καὶ τὰ ἔσχατα πάσχουσαν καθορῶν. Ἐπεὶ δὲ τοῖς τείχεσι προσεγγίσας ὁ τύραννος τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐνηβρύ|νετο, βασιλικῶς καὶ ἀγέρωχος ἐμπεριπατῶν καὶ E 276r πρὸ τῶν τειχῶν εὐφημούμενος, τινὲς προπετεῖς καὶ ἀτάσθαλοι τοῖς ἀνακτόροις ἐγγίσαντες ὕβρεις ἀπρεπεῖς τοῦ ἀληθοῦς βασιλέως κατέχεον καὶ οὕτως ἀπηλλάγησαν αὐχήματος ὁμοῦ καὶ

---

8 διττὴν ἡμέραν E: διττὴν ἑτέραν ἡμέραν C **11** ⟨τὸ⟩ addidi **18** ἵππῳ στρατιωτικῇ (cf. infra p. 54, 8/9; 81,28) καὶ πεζικῇ δυνάμει scripsi: ἵππω στρατιωτικˆ καὶ πεζικˆ δυνάμει C ἵππω στρατιωτικῶ καὶ πεζικῆ δυνάμει E ἵππῳ στρατιωτικῷ καὶ πεζικῷ δυνάμει scripsit Bekker et prop. στρατοῦ ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ ἵππου στρατιωτικοῦ καὶ πεζικῆς δυνάμεως prop. Pertusi **20** ἡττᾶτο E: ἡττᾶτ C ἡττᾶται coni. Bekker

φρονήματος γέμοντες. Ἄλλος δέ τις τόξον ἀφεὶς διὰ τῶν κιγκλίδων μικροῦ ἐδέησε τὸν βασιλέα βαλεῖν· ἥρπασε δὲ τὴν πληγὴν τῶν θαλαμηπόλων αὐτοῦ ὁ ἐγγύτερος. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν, Κυριακὴ δὲ ἦν, περιαλγήσαντές τινες τῶν εὐνουστάτων τῷ βασιλεῖ γνώμην διδόασιν ἵν' ἐν τῷ προεκκειμένῳ γηλόφῳ κόψωσι τάφρον καὶ ἀνδράσιν αὐτὸν πολεμικοῖς, ὅσοι τηνικαῦτα τῇ βασιλικῇ | δορυφορίᾳ παρέτυχον, περιλάβωσι καὶ τῷ μήκει [C 171v] τοῦ διαστήματος τὰς ὑβριστικὰς φωνὰς ἀποκρούσωνται καὶ μὴ τῷ βασιλεῖ κατήκοοι γίνωνται. Δόξαν οὖν οὕτως ὅ τε τόπος περιτεταφρευμένος ἐδείκνυτο καὶ τῇ ἐπαύριον στρατιῶται τῆς παρεμβολῆς περιείχοντο. Ἀγαρηνῶν δέ τις ξυμμορία τῶν ἐπὶ τῆς φρουρᾶς ἐκβληθεῖσα καὶ δεξιώσεων τυχοῦσα βασιλικῶν, ἐγκάρσιος ἔστη τῇ τάφρῳ περὶ τὰς ὄχθας τῆς περιζωννυούσης ἑτέρας τάφρου τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὡς δὲ ἠγγέλλετο παρὰ τῶν σκοπῶν μεγάλῃ παρατάξει καταλαμβάνειν τὸν ‖ τύραννον, πυκνώσαντες τὰς ἀσπίδας οἱ περὶ τὸν βασιλέα καὶ τὰς αἰχμὰς ἀντιστήσαντες οὕτω τὴν ἔφοδον ἐξεδέχοντο, βραχεῖς μὲν ὄντες καὶ μηδὲ πρὸς τὸ πολλοστὸν τῆς ἐκείνου στρατιᾶς ἀποσῴζοντες, οἱ πλείους δ' αὐτῶν | ἀπειροπόλεμοί τε καὶ ξύγκλυδες, πίσυνοι δὲ [E 276v] τῇ ἀποτειχιζούσῃ τάφρῳ τοὺς ἐναντίους καθεστῶτες. Ἀρθέντων οὖν τῶν σημείων αἱ φάλαγγες ἀνεφάνησαν στοιχηδόν, αἱ μὲν προπορευόμεναι τῆς ἀποστατικῆς παρουσίας, αἱ δὲ τῶν κεράτων ἐξηρτημέναι καὶ ἄλλαι τῆς οὐραγίας ἐχόμεναι, ἕως ἀπέναντι τῆς τάφρου συντεταγμένας τὰς δυνάμεις ἐστήσαντο. Εἶτα σιγῆς γενομένης ἀκροβολισμοὶ τὸ πρῶτον ἐγίνοντο καὶ πελτασταὶ σποράδες ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀλλήλοις συνέπιπτον· καὶ οὕτω τῆς μάχης κατὰ μικρὸν ἀναπτομένης ἱππόται τοῖς τοῦ βασιλέως πεζοῖς τοῖς ἐκτὸς τοῦ χάρακος προσπηδήσασι τὰς σαρίσσας ἐπέφερον. Εἶτα μοῖρά τις ἀποτμηθεῖσα καὶ τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐπὶ μέτωπον

20/21 Ἀρθέντων οὖν τῶν σημείων: cf. Thuc. 7, 34

2 δδέησε C **5** διδόασιν coni. Polemis: διδοῦσιν Martin διδῶσιν CE **9** γίνωνται E et tacite Bekker: γίνονται C **12** ἐκβληθεισῶν E **13** ὄχθας et περιζωννυούσης E[pc] **20** τοὺς ἐναντίους καθεστῶτες scripsi: καθεστῶτες τοὺς ἐναντίους CE ὑφεστῶτες prop. Bekker

προαχθεῖσα καὶ δόξαν παρασχομένη φυγῆς, τῆς οἰκείας στάσεως ὡς διώκοντας αὐτοὺς μετεστήσατο· καὶ ταχέως μεταστρέψασα τοὺς ῥυτῆρας, εἰς μέσον τούτους συνέκλεισε καὶ φόνον τούτων οὐκ εὐαρίθμητον κατειργάσατο. Ἐπεὶ δὲ καὶ δὶς τὴν τοιαύτην ἐπιφορὰν ἐποιήσατο, σύνθημα γέγονε τοῖς ἑστῶσι συντεταγμένοις ἀλαλάξαι πολεμικῶς. Καὶ σαλπισάντων τῶν σαλπιστῶν αὐτοβοεί τε τῷ χάρακι ἐπιφέρονται καὶ τοῦτον αἱροῦσιν ἐξ ἐφόδου, περιστοιχίσαντες δίκην μελισσῶν ‖ τὸ θριγγίον. Καὶ εἰσπεσόντες ἔνδον πολλοὺς ἀνῄρουν καὶ συνεπάτουν τῶν ἐκ τοῦ χάρακος, ἑτέρους δὲ ζωγρίᾳ εἷλον πολλούς. Οἱ δὲ περισωθέντες ἐντὸς πυλῶν ὑπότρομοι εἰσεδέχθησαν. Οἱ δ' ἐπὶ τῶν τειχῶν τῷ φό|βῳ [E 277r] κατασεισθέντες τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν πυλῶν κυριεῦσαι τοὺς πολεμίους νομίσαντες, ταῦτα καταλιπόντες δρομαίως ἐπὶ τὰ πρόσω τῆς πόλεως ἔθεον. Καὶ ἦν ἐψιλωμένα πάντα φυλάκων, καὶ δρόμος ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ δίαυλος ἄτακτος, τῶν μὲν πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ προσφευγόντων καὶ τὴν τῶν ἄνω συμμαχίαν ἐκκαλουμένων, τῶν δὲ σὺν ὀδυρμοῖς προσιόντων οἴκοις συγγενικοῖς, τῶν δὲ πρὸς ἀλκὴν παρεγγυωμένων τραπέσθαι τὰ τῆς ἁλώσεως ἐνθυμουμένων δεινά. Οὐδὲ γυναῖκες ταύτης τῆς συνδρομῆς ὑπῆρχον ἀμέτοχοι. Καὶ εἰ μή τις λογισμὸς ὑπερήφανος τοῦ νενικηκότος περιεγένετο ἢ φιλάνθρωπος ἔννοια, ὡς λόγος μᾶλλον αἱρεῖ, ἵνα μὴ τῇ τῆς εἰσόδου συγχύσει κακῶς ἄγαν διατεθῇ τὸ ὁμόφυλον, ἢ καὶ παλαιὸς λόγος, ὃν καὶ αὐτὸν ἐπειπεῖν τινα λέγεται, τό «νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα», τῆς τῶν πυλῶν

6/7 αὐτοβοεί...αἱροῦσιν: cf. Thuc. 2, 81: αὐτοβοεὶ ἑλεῖν **8** περιστοιχίσαντες δίκην μελισσῶν τὸ θριγγίον: alludit ad Xen., Hell. 3, 2,28: περιεπλήσθη ἡ οἰκία... ὥσπερ ὑπὸ ἑσμοῦ μελισσῶν **21/22** ὡς λόγος μᾶλλον αἱρεῖ: cf. Plat., Resp. 604[c]: ὅπῃ ὁ λόγος αἱρεῖ **24** νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα: Menandri, Sententiae 419: καλὸν τὸ νικᾶν ἀλλ' ὑπερνικᾶν κακόν; Socr. Schol., Hist. eccl. III, κα΄, PG 67,432[B]: ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ λόγου κατὰ νοῦν ἔλαβεν ὡς ἄρα νικᾶν μὲν καλὸν ὑπερνικᾶν δὲ ἐπίφθονον; Mauricii, Strategicon VII, ιβ΄ (p. 184,23): νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα; Imp. Leonis, Tactica, PG 107,856[B]: ἀλλὰ ἀκαίρως ἀκούειν φιλοῦντας τό, νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα

4 δὶς E: εἰς C εἰσαῦθις prop. Bekker **7** αἱροῦσιν tacite Bekker: αἵρουσιν CE **10** ζωγρίᾳ CE: ζωγρείᾳ scripsit Martin **19** ἐνθυμουμένους prop. Bekker **22** τῇ E[pc] **23** ὃν E et scripsit Bekker: ὧν C αὐτὸν E: αὐτὸν C αὐτῷ scripsit Bekker **24** μὴ E[pc]

ἐπικρατείας αὐτὸν διεκώλυσεν, εὐμαρῶς ἂν ἐπέτυχε τῆς ἐπιβουλῆς καὶ μεῖζον ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀποστάτας ἤρατο κλέος, πολέμῳ τὴν τῶν πόλεων μητρόπολιν ἑνὶ καὶ συντόμῳ παραστησάμενος. Νῦν δὲ καταφρονήσας τοῦ πρόσω | σὺν τῇ νίκῃ καὶ τῆς C 172r οἰκείας δυναστείας καὶ σωτηρίας ἐξέπεσεν. Οὕτως ἐν πολλοῖς τῶν ἀνδραγαθημάτων πολλάκις ἡ ἀνοχὴ τὸ ‖ μεῖζον κατεστρέψατο κλέος, ἀδυνατούσης πάντως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ μέλλον, ὡς δέον, συμβαλεῖν καὶ στοχάσασθαι.

Καὶ ὁ μὲν τῷ τοιούτῳ προτερήματι κορεσθεὶς λαμπρῶς εἰς τὴν οἰκείαν παρεμβολὴν ἐπα|νέζευξε, φιλανθρώποις συναντή- E 277v σεσι καὶ προσηγορίαις εὐφημοτάταις καὶ παιανισμοῖς παρὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀπαντώμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπείπερ ἀδείας ἐδράξατο καὶ ὅπερ ἐδεδίει, τὴν ἐξ ἐφόδου δηλονότι τῆς πόλεως ἅλωσιν ἡ θεία ἀντίληψις διεσκέδασεν, οὐκ ἠμέλησε δι' ὅλης ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς τῆς ἐπὶ ταύτῃ ἐπισυναθροίζων τοὺς φυγόντας τῶν πολιτῶν καὶ τειχήρεις ἐσαῦθις ποιούμενος τάς τε πύλας κατοχυρῶν καὶ παντοίοις ὅπλοις καὶ μηχαναῖς καὶ πετροβόλοις ὀργάνοις τὰς ἐπάλξεις περιζωννύων. Τῇ δ' ἐπιούσῃ τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς ὁ τῶν ἑσπερίων ὑπαίθρων κρατῶν ἐπιφαίνεται τοῖς τῆς πόλεως, εὔελπις ὢν ὡς τῇ προτεραίᾳ καταπλήξας τοὺς ἐναντίους σὺν εὐλαβείᾳ καὶ φόβῳ παρὰ τούτων ὑποδεχθήσεται, τὰς πύλας αὐτῷ ἀναπεταννύντων καὶ τῆς πρὸς τὰ βασίλεια φερούσης βασιλικῆς προηγουμένων. Ὡς δὲ τοὐναντίον ἢ κατὰ λογισμὸν εἶχε, συνηνέχθη τούτῳ τὰ πράγματα καὶ τὸ μὲν τεῖχος μείζονι παρασκευῇ περιειλημμένον εἰς τὴν ἐπιοῦσαν κατεῖδε τούς τε ἐπ' αὐτῷ καθημένους πολεμησείοντας καὶ τὴν

14 ἡ θεία ἀντίληψις: Diataxis, l. 1128: πολλάκις ἀνασωθῆναι πεποίηκεν ἡ θεία ἀντίληψις; cf. Esdr. I 8,27: κατὰ τὴν ἀντίληψιν κυρίου τοῦ Θεοῦ μου; Mac. II 15,7: ἀντιλήψεως τεύξασθαι παρὰ τοῦ Κυρίου

1 ἐπιβουλῆς E (cf. infra p. 24,25): ἐπιβολῆς C **10** ἐπανέζευξε E et tacite Bekker: ἐπανέζευσε C φιλανθρώποις CE: πολυανθρώποις prop. Grégoire **12** αὐτῶν E[ac] **13** ἐξ ἐφόδου tacite Bekker: ἐξεφόδου E ἐξεφόδους C **15** ἐπὶ ταύτῃ: ἐπι τας τη E **16** φυγόντας E: συμφυγόντας C ἐσαῦθις tacite Bekker: ἐς αὖθις CE **20** τοῖς om. E **26** κατεῖδε E et scripsit Bekker: κατεῖδον C

ἄνοιξιν τῶν πυλῶν προτρεπόμενον διαπαίζοντας τοῦτον καὶ καθυβρίζοντας, πολλὰ τῆς δυσβουλίας ἑαυτῷ κατεμέμψατο, ‖ ὅτι τοῦ καιροῦ διδόντος τὸ πρότερον μαλακώτερον αὐτὸς τὴν φιλοτιμίαν ἐδέξατο. Καὶ τότε λοιπὸν εἰς ἔργον ὁ λόγος ἐκβέβηκεν, ὅτι τῷ Ἐπιμηθεῖ τὸ μὲν μέλειν οὐκ ἦν, τὸ δὲ μεταμέλειν ἐνῆν. Πολλοὺς δ' ἐμπεριπατήσας διαύλους | πρὸ τῶν τειχῶν, εἶτα τοὺς E 278r ἑαλωκότας προαγαγὼν καὶ διαχειρίσασθαι τούτους ἐπαπειλούμενος εἰ μὴ τὴν εἴσοδον αὐτῷ οἱ ἐντὸς ἐπιτρέψαιεν, ὡς ἔγνω μάτην, τὸ τοῦ λόγου, θυροκοπῶν καὶ πρὸς Κρῆτας κρητίζων, ὀπισθόρμητος γέγονε.

Καί τινας ἡμέρας ἐν Θερμοπόλει ἐπιστρατευσάμενος ἑτέρας, ἀρξαμένου τοῦ πλήθους αὐτοῦ ὑπορρεῖν καὶ τῷ βασιλεῖ προσιέναι, ἄρας ἐκεῖθεν νυκτὸς πρὸς ἑσπέραν ἐβάδιζε καὶ κατὰ τῆς Ῥαιδεστοῦ, πόλις δὲ αὕτη παράλιος, τῆς Προικοννήσου νήσου ἀπέναντι, πανστρατιᾷ ἐξωρμήσατο (μόνη γὰρ αὕτη τῶν μακεδονικῶν οὐ συναπήχθη τούτῳ καὶ συνεφρόνησε), σπεύδων κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν πόλιν καὶ δι' αὐτῆς καταπλῆξαι τοὺς ἀντιβαίνοντας. Προσραγεὶς δὲ τοῖς τείχεσι καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας αὐτοῖς, τῶν ἔνδον εὐρώστως ἀνταγωνιζομένων ἄπρακτος ἀπηλλάγη, μηδὲν κατωρθωκὼς ὧνπερ διενοήσατο. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς μεσογείοις προθέμενος ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. Ἤρξαντο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν τῆς ἑῴας πολλοὶ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπιρρεῖν, πανταχῇ γραμμάτων ἐπιφοιτησάντων βασιλικῶν. Καὶ προϊόντες τινὲς ἀποσπάδες ἐξήπτοντο τῶν πεμπομένων πρὸ τῆς παρεμβολῆς ‖ καὶ τὰς ἀγορὰς περιέκοπτον καὶ ὡς ἐν ἀκροβολισμῷ τὰ τῆς μάχης ἐγίνετο. Μικρὸν δὲ ὕστερον τῶν ἀπὸ τῆς ἑῴας στρατευμάτων ἁπάντων ἐπανελθόντων καὶ

5 ὅτι τῷ Ἐπιμηθεῖ... ἐνῆν: cf. Synes., ep. 4, 11, p. 639; v. etiam Trag. Graec. fragm., Suppl. 564[D], p. 38 [1062] **6** Πολλοὺς δ' ἐμπεριπατήσας διαύλους: cf. Ach. Tat. 1,6 **8/9** ὡς ἔγνω μάτην, τὸ τοῦ λόγου, θυροκοπῶν: CPG Diog. VII 65; Macar. VII 35; cf. Phot., ep. 104,6: κωφῶν δὲ ἄρα θύρας, τὴν παροιμίαν, ἀπέδειξας κόπτοντας; Arethas, S.m. I 147,15; II 81, 22/23 **9** πρὸς Κρῆτας κρητίζων: CPG Apost. XV 98; Karathanasis 66

1 προτρεπομένων E **5** μέλλειν E **9** θυροσκοπῶν E **14** νήσου om. C

τῆς δυνάμεως ἀδρᾶς ἤδη γενομένης τῷ βασιλεῖ, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον | ἐξηρτύοντο. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῆς βασιλίδος κατὰ τῶν ἀντιπάλων [E 278v] ἐσκευασμένοι ἐξῄεσαν, βουλγαρικὴ δέ τις δύναμις ἀπὸ τῆς ἑσπέρας μεταπεμφθεῖσα κατὰ νώτου τοῖς περὶ τὸν ἀποστάτην ἐγίνετο. Ὅθεν καὶ μοῖραν οὗτος οὐκ ἐλαχίστην ἀποτεμόμενος ἐπιτρέπει τὴν | ἡγεμονίαν αὐτῆς τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ [C 172v] στρατηγῷ τῷ Βατάτζῃ, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ συνετῷ καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐμπειρίαν ἀκαθαιρέτῳ. Καὶ συμβαλὼν οὗτος τοῖς ἐπερχομένοις Βουλγάροις περὶ τὴν τῶν Κυψέλων περίχωρον ἀγῶνι μεγάλῳ τούτων κρατεῖ καὶ πολλοὺς ἀνελὼν ἐπανῆλθε τῷ προτερήματι σεμνυνόμενος. Εὗρε δὲ τὸν ἀποστείλαντα τοῦτον πάσης ἐψιλωμένον ἰσχύος· οἱ γὰρ στρατιῶται καταλιπόντες αὐτὸν ἄλλος ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. Ἰδόντες δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Βατάτζην τὸ γεγονὸς ἀθρόον καὶ αὐτοὶ φυγαδείᾳ ἐχρήσαντο. Συνιέντες οὖν οὗτοι ὅπῃ τύχης εἰσί, καὶ πᾶσαν ἀπογνόντες σωτηρίας ὁδὸν τῷ ἐν Βουλγαροφύγῳ σηκῷ καταφεύγουσιν. Ἐπικαταλαβόντος δὲ τοῦ βασιλικοῦ στρατοπέδου, τῆς ἱερᾶς τραπέζης περιεχόμενοι ἀποσπῶνται βιαίως καὶ δεσμῶται γενόμενοι τῷ βασιλεῖ παραπέμπονται περὶ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενεθλιακῆς || ἑορτῆς, καὶ μηδὲ λόγου τυχόντες χερσὶ δημίων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποβάλλουσιν. Ἑτέρους δὲ τῆς ἀποστασίας συμμύστας ὁ βασιλεὺς εἰς σῶμα κολάσαι οὐκ ᾠκονόμησε, φυγῇ δὲ αὐτοὺς καὶ δημεύσει προσεζημίωσε.

Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐ|πιβουλῆς τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Σκύθαι δέ, [E 279r] οὓς Πατζινάκους οἶδεν ὁ δημώδης λόγος καλεῖν, τὸν Ἴστρον

7 τῷ Βατάτζῃ: i.e. Ioannes Vatatzes, v. Scylitzes 441, 49/50

19/20 d. 25 mens. Dec. a. 1047

15/16 σωτηρίας ὁδόν: Act. 16,17: καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας

6 συγγενῆ E **9** ἐπερχομένοις CE: ὑπερχομένοις tacite Bekker **21** τυχὸν ταῖς E **22** συμμύστας E et scripsit Bekker: ἀμμύστας C

παγγενεὶ διαβάντες μετ' οὐ πολὺ τοῖς ῥωμαϊκοῖς ἐγκατεσκήνωσαν τόποις, γένος ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐπιστήμης καὶ τέχνης τὴν μεθ' ὅπλων ἐπιδρομὴν ἠσκηκὸς καὶ βίον ἔχον τὸ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ τόξῳ καὶ βέλει συνεχῶς διαζῆν, μυσαρὸν δὲ τὰ πρὸς τροφὴν καὶ τὴν ἄλλην διαγωγὴν καὶ μιαροφαγεῖν οὐδαμῶς ἀπεχόμενον. Τοῦτο πονηρᾷ τινι τύχῃ τοῖς ῥωμαίοις ἐπεισκωμάσαν ὁρίοις πολλὰ δεινὰ καὶ λόγῳ ῥηθῆναι καθεξῆς μὴ δυνάμενα ἐς ὕστερον διαπέπραχε. Τέως δ' οὖν τῆς περὶ τούτων φήμης ἐπιδραμούσης τὰς πρὸς ἥλιον λήγοντα δυνάμεις ὁ βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπεστήσατο. Οἱ δὲ τῆς τε ἀλλοτρίας ἔτι καθεστῶτες ἀπείρατοι καὶ νόσῳ λοιμώδει κατατρυχόμενοι, ἀσυνήθως δὲ καὶ πρὸς τὰς ῥωμαϊκὰς φάλαγγας ἀντιστρατεύεσθαι ἔχοντες, χεῖρας μὲν ἀνταραι τούτοις οὐκ ἐδοκίμασαν, τοὺς δὲ ἀρχηγοὺς αὐτῶν καὶ συνταγματάρχας δόντες ἐνέχυρον καὶ δούλωσιν οὕτως ὑποκρινάμενοι, φιλανθρωπίας ἐντεῦθεν τυγχάνουσι. Καὶ λύσις τότε τῆς στρατιᾶς διαγίνεται||, τῶν Ῥωμαίων ἀρκεσθέντων τούτοις καὶ χειροήθεις οἰηθέντων ποιῆσαι τοὺς μηδέποτε γενομένους μηδ' ἕξιν ἔχοντας γίνεσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τούτων τῷ βασιλεῖ παραπέμπονται, οἱ δὲ λοιποὶ τοῖς ἰδίοις χάραξι συνετηρήθησαν ἀπαθεῖς.

Λωφησάσης δὲ τῆς νόσου, καὶ ὥσπερ ὄφεων | ὑπὸ θέρμης [E 279v] εὐρώστως συγκινουμένων αὐτῶν καὶ δόξαν παρεσχηκότων ἰσχύος δυσκατεργάστου, σκοπὸν ἔσχεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀποστεῖλαι συνετίσοντας τυχὸν τὸ ὁμόφυλον· ἔτυχε γὰρ αὐτοὺς τῆς τοῦ θείου λουτροῦ παλιγγενεσίας καταξιῶσαι καὶ φιλοτιμίας ἀξιῶσαι μεγίστης. Καὶ δὴ ποιεῖται τούτους τῆς μάχης τάχα καταλλακτῆρας καὶ ταῖς οἰκείαις φατρίαις αὖθις ἀνασώζει καὶ παραδίδωσιν. Ἔγνω δὲ τότε πρῶτον ὅτι μάτην Αἰθίοπα

7 ἐς ὕστερον: Hom., Od. 12, 126 **20/21** ὥσπερ ὄφεων... συγκινουμένων αὐτῶν: Aesop. 62 **24** τῆς τοῦ θείου λουτροῦ παλιγγενεσίας: cf. Tit. 3,5 **27sqq.** Ἔγνω... ἐπιβάλλεται: CPG Apost. I 68; Plut. Boiss. 52; Karathanasis 61

4 τροφὴν CE: τὸ ζῆν tacite Bekker **5** μιαροφαγεῖν E: μιαροφα$^{\gamma}$ C μιαροφαγιῶν Brunet de Presle **6** τῶν ῥωμαίων E **9** λήγοντα E et scripsit Bekker: λήγοντας C **24/25** καταξιώσας... ἀξιώσας prop. Bekker **27** δ[ὲ] E αἰθίοπας E

λευκᾶναί τις ἐπιβάλλεται καὶ ὅτι ὄφιν τρέφειν καὶ πονηρὸν εὐεργετεῖν ὅμοιον, καὶ οὐδ' ἑκάστου τούτων ἡ χάρις ἀποτίκτειν εἴωθεν εὔνοιαν. Κατὰ γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔθνος γενόμενοι πάντα πράττειν, ὅσα τὸ ἔθος αὐτοῖς παρῄνει καὶ διηρέθιζεν, οὐκ ἀπείχοντο συνεχεῖς ἐκδρομὰς ἐργαζόμενοι καὶ λαφυραγωγοῦντες τὰ κύκλῳ καὶ πᾶν τὸ προστυχὸν ληι|ζόμενοι καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν γῆν C 173r τοῖς αἵμασι τῶν Αὐσόνων πιαίνοντες. Διὸ καὶ συνηναγκάσθη πάλιν ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐλάσαι στρατιὰν ἀξιόμαχον. Καὶ συνελθούσης αὐτῆς καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀντιπαραταξαμένης μάχαι || συνεχεῖς καθ' ἑκάστην ἐγίνοντο, ποτὲ μὲν τούτων ποτὲ δ' ἐκείνων προαρπαζόντων τὴν νίκην. Ἐπεὶ δ' ἰσοπαλὴς ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἡ τῶν Σκυθῶν ἐπιφορὰ προτεροῦσα, χωρὶς ἥττης θατέρου τῶν ἀντιτεταγμένων ἀπ' ἀλλήλων εὐθύς, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος, ἄνευ διωγμοῦ καὶ φυγῆς ἀπηλλάγησαν.

Ἔγνω τοίνυν ὁ βασιλεὺς προσθήκην ἐμποι|ῆσαι τῇ στρατιᾷ E 280r διὰ τῶν ἑῴων ταγμάτων καὶ οὕτω τὴν σκυθικὴν κατεργάσασθαι παντευχίαν. Διαβιβάζει τοίνυν εἰς Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίας τοὺς στρατευομένους πασσυδίᾳ καὶ πολλαπλασιάσας τὸ πλῆθος τοῖς Σκύθαις ἐπαφῆκεν, ὁμοῦ ἀρχηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας εὐνοῦχόν τινα τῶν ἱερωμένων, τῷ τοῦ ῥαίκτωρος τιμήσας αὐτὸν ἀξιώματι. Ὃς τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν κατὰ τῶν ἐναντίων ὁμόσε χωρεῖ· καὶ πρὸ τοῦ χάρακα βαλεῖν καὶ στρατοπεδεύσασθαι καὶ βουλὰς στρατηγικὰς προσλαβεῖν καὶ συμβαλεῖν τὰ προσήκοντα, κατὰ μέτωπον τοῖς ἐναντίοις, ὡς εἶχε φόρτου καὶ συσκευῆς ἀγοραστικῆς, ἐπιφαίνεται, σπεύδων αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καταλαβεῖν τοὺς ἀντιτεταγμένους πρὸ τοῦ φυγεῖν καὶ πανωλεθρίαν τούτων ἐργάσασθαι. Ὡς δ' ἐκεῖνοι περιτετειχισμένοι ταῖς ἁμάξαις τὴν

19/20 εὐνοῦχόν τινα: i.e. Nicephorus, v. Scylitzes 464,14sqq.; 467,3sqq.; 468,26sqq.

1/2 ὄφιν τρέφειν... ὅμοιον: CPG Apost. XIII 79a

---

2 ἑκάστου CE: ἑτέρου an ἑκατέρου prop. Bekker **10** καθ' ἑκά[στ]ην C: καθεκάστην E **16** τὴν om. E **18** πολλαπλασιάσας (cf. infra p. 36,26) E: πολυπλασιάσας C **20** ῥέκτωρος tacite Bekker

ἔφοδον αὐτῶν ἐξεδέχοντο, δρόμῳ καὶ βοῇ πολλῇ τῇ παρεμβολῇ τούτων τῶν ῥωμαϊκῶν φαλάγγων τινὲς προσέβαλλον. Οἱ δὲ βέλεσιν ἐκηβόλοις χρησάμενοι καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν πληγαῖς θορυβήσαντες || αἰσχρῶς τούτους φυγεῖν συνηνάγκασαν, εὐλαβουμένου τούτων ἑκάστου ἵνα μὴ τὸν ⟨ἵππον⟩ ἀποβάλῃ πληγῇ ἀπροόπτῳ καὶ συμπατηθῇ τοῖς συντρέχουσι. Δευτέρας δὲ συμβολῆς γενομένης ὡς τὴν ὁμοίαν ἐκτροπὴν οἱ Ῥωμαῖοι πεπόνθασιν, εὐθὺς φευγόντων οἱ Σκύθαι τούτων ἐξήρτηντο. Καὶ τῇ ἀταξίᾳ τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν συμμιγέντων, τῶν τε τῆς ἑσπέρας στρατιωτῶν μηδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν καὶ τὴν ἧτταν τῶν συμμάχων ἀνασχομένων ἀνακαλέσασθαι διὰ τὸ πα|ρευδοκι- E 280v μηθῆναι περὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς προκατάρξεως, παντελὴς τροπὴ τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων γίνεται καὶ φόνος τούτων ὅσος ἀμύθητος. Οἱ δὲ περισωθέντες τὰς πανοπλίας ἐκδύντες καὶ καταβάντες τῶν ἵππων εἰς ὕλας τε βαθείας καὶ κρημνοὺς ἑαυτοὺς συνωθήσαντες, μόλις εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀνεσώθησαν.

Τοιαύτης δὲ τετυχηκότες οἱ Σκύθαι τῆς εὐτυχίας καὶ πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων γενόμενοι κύριοι καὶ αὐχήματος μεγάλου πληρώσαντες ἑαυτούς, οὕτως ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν Μακεδονικὴν καὶ κατατρέχουσι πᾶσαν ὁμοῦ καὶ πλειόνων κυριεύσαντες λαφύρων εἰς τὰς ἑαυτῶν σκηνὰς περιφανῶς ἀνασώζονται. Τοῦτο δὲ δὶς καὶ τρισσάκις πεποιηκότες ἄμαχον ἔχειν τὴν ἰσχὺν καὶ ἀκαταγώνιστον ἔδοξαν. Αὖθις δὲ περὶ Ἀδριανούπολιν συντάγματα μεγάλα λαβὼν ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος πραιπόσιτος ὁ εὐνοῦχος ⟨εἰς⟩ || τόπον ἱκανὸν καὶ τάφροις αὐτὸν ὀχυρώσας ὑποθημοσύναις Μιχαὴλ βεστάρχου τοῦ Δοκειανοῦ ἦν ἐπιτηρῶν τὴν τῶν Σκυθῶν ἔφοδον. Δι' ὀλίγου δὲ ἐπελθόντες ἐκεῖνοι ἅπαν τὸ κατὰ πρόσωπον πεδίον ἐπλήρωσαν καὶ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολὴν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὄντες ὡς

---

2 προσέβαλλον E: προσέλαβον C προσέβαλον Bekker **5** ⟨ἵππον⟩ addidi: βίον add. Brunet de Presle ἀποβάλλη E **11** ἀνασχομένων E: ἀνακαλένων C ἀνασχομένων ἀνακαλέσασθαι prop. Bekker **15** ὕλας τε βαθείας E: ὕλην τε βαθείας C ὕλην τε βαθεῖαν scripsit Bekker **16** συνωθήσαντες E et tacite Bekker: συνωθήσαντας C **24** λαβὼν E: παραλαβὼν C **25** ⟨εἰς⟩ add. Bekker **28** παιδίον Eac

ἀληθῶς δυσαρίθμητον. Εἴπερ οὖν προσέσχον τότε τῇ τοῦ μαγίστρου τοῦ Ἀρριανίτου βουλῇ καὶ περιεφύλαξαν ἔνδον ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, εἶτ' ἐπανιοῦσι τοῖς Σκύθαις ἐκ ποδὸς συνε|δίωκον ἤδη καμοῦσι καὶ κεκμηκόσι τῇ στάσει καὶ [C 173v] τοῖς περιδρόμοις τοῦ χάρακος, κἂν εἰργάσαντό τι ἀξιόλογον ἔργον. Νῦν δὲ ἀπαυθαδιασθέντες καὶ πρὸ τῆς πόλεως ἐμβαλόντες αὐτοῖς ἐν τόποις ἠροτριωμένοις | καὶ ἀμπελῶσι καὶ φραγμοῖς [E 281r] κατεσπιλωμένοις, ὀλίγον ἐδέησαν ἀποβαλεῖν καὶ τὸν χάρακα ἡττηθέντες ἄρδην τῇ τῶν ἐναντίων ἐπιφορᾷ. Ἔπεσον δὲ καὶ οἱ τῶν ἡγεμόνων ἐπιφανέστατοι, αὐτός τε ὁ Ἀρριανίτης καὶ ὁ Δοκειανός, ὁ μὲν ὑσσῷ βληθεὶς ὁ δὲ ζωγρίᾳ ληφθείς. Ἀχθεὶς δὲ πρὸς τὸν τῶν Σκυθῶν ἀρχηγόν, μηδὲν ὑποπτήξας, ἁρπάζει ξίφος ἀγχοῦ που κείμενον καὶ παίει τοῦτον κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ συναφαιρεῖται τὴν χεῖρα, λέξας «ἑνὸς καὶ αὐτὸς δυσμενοῦς φονεὺς γενέσθαι οὐ δέδοικα». Οἱ δὲ Σκύθαι θυμῷ ζείσαντες διασπαράττουσι τοῦτον καὶ τὴν γαστέρα τεμόντες τὰ ἔγκατα τούτου ἐξαίρουσι καὶ κατατεμόντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας ἀντεισάγουσιν ἐν αὐτῇ. Καὶ θνῄσκει λοιπὸν τὸν εὐγενῆ θάνατον. Τῇ δ' ἐπαύριον συμβαλόντες ‖ ἀλλήλοις κατά τινα μέρη διδοῦσι νῶτα οἱ Σκύθαι καὶ πεσόντων τινῶν οἱ λοιποὶ περὶ τὰ σφέτερα διασῴζονται.

Ἤσχαλλε τοίνυν ὁ βασιλεὺς καὶ μηχανὴν ἐζήτει δι' ἧς ἂν ἀποκρούσασθαι δυνήσαιτο τὸ ἀντίπαλον· αὐτὸς μὲν γὰρ δι' ἑαυτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἀναδέξασθαι τοῦ πολέμου καὶ βουλόμενος οὐκ

2 Ἀρριανίτου: i.e. Constantinus Arrianites, v. Scylitzes 470,90

11 ζωγρίᾳ ληφθείς: cf. Herod. 6,28: ζωγρίῃ ἔλαβε; 6,37: αἱρέουσι ζωγρίῃ **15** θυμῷ ζείσαντες: v. supra p. 17,16

4 ποδῶν E **6** ἐμβαλόντες E et tacite Bekker: ἐμβαλλόντες C **7** ἠροτριωμένοις prop. Kambylis: ἠροτριασμένοις C ἠρωτριασμένοις E **8** ὀλίγου coni. Polemis **11** ζωγρεία C **15** ζείσαντες E^pc: ζήσαντες C ζέσαντες scripsit Bekker **20** παρὰ E

ἠδύνατο, νόσῳ ποδαγρικῇ περὶ τὰ ἄκρα κακῶς διακείμενος καὶ παντελῶς ἀπρόϊτος ὢν καὶ ἀντὶ ποδὸς κεχρημένος τῷ δίφρῳ. Τῶν δὲ στρατηγῶν ἀνανδρίαν καταγινώσκων καὶ περὶ τὴν τῶν δεόντων διάταξιν ἄνοιαν, μίαν οὖν εὕρισκεν ἀναστολὴν τῆς συνεχοῦς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς, τὴν ἐν τοῖς φρουρίοις διανομὴν τῶν στρατιωτῶν. Καὶ οὕτω καστροφυλακοῦντας ἀποδείξας αὐτοὺς καί τινα Λατῖνον, | ἄνδρα γενναῖον ἐς τὰ μάλιστα [E 281v] κατὰ χεῖρα καὶ νοῆσαι τὸ δέον οὐδενὸς ἥττονα, τούτοις ἀρχηγὸν ἐπιστήσας ταῖς τῶν ἐναντίων ἐφόδοις ἐφεδρεύειν πεποίηκεν. Ἐπιτηροῦντες τοίνυν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ ταῖς διαρπαγαῖς τῶν ἐπιχωρίων, κατὰ μοῖραν ἐξιόντες ἀθρόον τῶν πόλεων καὶ τούτους σποράδας καταλαμβάνοντες, τήν τε λείαν ἀφῄρουν καὶ πολλοὺς ἀνῄρουν καὶ ζωγρίᾳ ἐλάμβανον. Τούτου δὲ γενομένου καὶ φόβου κατασχόντος τοὺς ἐναντίους, ἀναστολὴν ἔλαβε τὸ δεινὸν τῆς ἐπιδρομῆς καὶ οἱ ἐντὸς τῆς Σιδηρᾶς λεγομένης ἄνεσιν τῆς συνεχοῦς καταδρομῆς εἰσεδέχοντο.

Ἐν τοσούτῳ δὲ τοῦ θύραθεν λωφήσαντος μαχησμοῦ ἀνεθάρρησε ‖ τὸ ῥωμαϊκὸν καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἐπὶ τῆς αὐλῆς ἕνα στρατηγὸν ἀναδεδειχώς, τούτῳ τὰς ἑσπερίους δυνάμεις εὐθὺς ἐνεχείρισε. Καὶ ὃς κατὰ τὸ φρούριον τῆς Χαριουπόλεως γεγονὼς ἐκτὸς ταύτης τὸν χάρακα τίθεται. Μαθὼν οὖν ὡς πλῆθος οὐκ εὐαρίθμητον Σκυθῶν ἄρτι προσβαλὸν τὰ περὶ τὴν Χαλκίδα καὶ Ἀρκαδιούπολιν καὶ ὅσα δυσμικώτερα τούτων ληΐζεται, ἄρας ἐκεῖθεν πανστρατιᾷ τοῖς βαρβάροις καταπληκτικῶς ἐπιφαίνεται καὶ τὰς φάλαγγας ἐκτάξας πολεμικῶς καὶ θαρρεῖν παρεγγυησάμενος ἅπασι ἀπὸ ῥυτῆρος ἤλαυνε κατ' αὐτῶν. Οἱ δὲ πρὸς καιρὸν ἀντισχόντες καὶ τὴν μάχην ἐπισυνάψαντες καὶ εἰς ἀλκὴν διερεθίσαντες ἑαυτούς, τῶν Ῥωμαίων ἐπικειμένων καὶ πολλοὺς ἀναιρούντων, εἰς φυγὴν καὶ ἄκοντες ἔνευσαν. Καὶ τῆς διώξεως ἐπὶ πολὺ γενομένης | συχνοὶ τῶν Σκυθῶν ἔπεσον. Εἶτα καὶ λόχοι [E 282r]

13 ζωγρίᾳ ἐλάμβανον: v. supra p. 28,11

13 ζωγρίᾳ scripsi: ζωγρεία CE **14** συστολὴν E (sed cf. supra l. 4) **22** προσβαλὼν E **26** ἅπασι om. C

τούτων ἀθρόον τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐπιχυθέντες καὶ αὐτοὶ τῇ φορᾷ τῶν ἐλαυνόντων ἡττήθησαν· καὶ πάντες ὁμοῦ συνεδιώχθησαν ἄχρι τοῦ Ῥεντακίου βουνοῦ. Καὶ εἰ μὴ τοῖς δρυμοῖς καὶ ταῖς | νάπαις κατέφυγον, κἂν ἔκειντο πάντες τῆς ῥωμαϊκῆς μαχαίρας C 174^{r} γενόμενοι παρανάλωμα.

Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον προτερησάντων τῶν Ῥωμαίων, μετὰ χρόνον τινὰ φήμη τις ἐπιτρέχει τοὺς Σκύθας λέγουσα μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς παρεμβαλεῖν εἰς τὸν Τοπλιτζόν· τόπος δὲ οὗτος οὐ μικρὸν ἄποθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως κείμενος. ‖ Συναγαγὼν οὖν ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν ὁ δηλωθεὶς στρατηγός, τῶν σημείων ἀρθέντων, χωρεῖ πρὸς τὴν ἄμυναν· καὶ περιτυχὼν κατεστρατοπεδευμένοις αὐτοῖς μάχῃ καὶ τούτων ἐκράτησε καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον αὐτοὺς διαθεὶς τούς τε πεσόντας ἐσκύλευσε καὶ μετ᾽ ἐπινικίων εἰς τὴν σφετέραν ἐγκατεσκήνωσε. Πολλοῖς δὲ τοιούτοις ἀγωνίσμασι ἐντὸς τῆς Σιδηρᾶς ὑπέρτερος τῶν ἐναντίων ἀποδειχθεὶς πᾶσαν τὴν ἐκεῖσε γῆν τῆς βαρβαρικῆς ἐφόδου βεβαίως ἐκάθηρεν.

Ἐπαρθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐντεῦθεν ἀγωνίσμασί τε καὶ προτερήμασι, δόγμα ἵει πανστρατιᾷ τοῦτον εἰς τὴν τῶν ἐναντίων γενέσθαι παρεμβολήν, ἑτέρᾳ δυνάμει ἑῴᾳ τὴν στρατιὰν ἐξογκώσας. Ἐπιτρέπει δὲ καὶ τὸν τῶν Βουλγάρων σατράπην (ἦν δὲ οὗτος τοῖς μοναχοῖς μὲν ἐγκατειλεγμένος ἐκτομίας, δόξῃ δὲ διεπτοημένος καὶ διὰ τοῦτο προσηλωμένος τοῖς μὴ προ|σήκουσι) συνάρασθαι E 282^{v} τούτῳ τοῦ πρὸς τοὺς ἐναντίους πολέμου. Συναγηοχὼς οὖν οὗτος τοὺς ὅλους, ἁδρᾷ δυνάμει διαβαίνει τὸν ὑπερανεστηκότα βουνὸν καὶ οἷον μεθόριον κείμενον τῆς τε Μακεδονικῆς καὶ τῶν περὶ τὸν Ἴστρον χωρῶν, ὃς καὶ Ζυγὸς διὰ τοῦτο τοῖς ἐπιχωρίοις κατονομάζεται καὶ στενωποὺς ἔχει πολλούς, οὓς ὁ δημώδης λόγος κλεισούρας καλεῖν παρέλαβε. Καὶ περὶ τὴν μεγάλην Πραισθλάβαν διημερεύσας τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ηὐτρεπίζετο βουλευτήριον καθίσας καὶ περὶ τῶν εἰκότων δημηγορῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ‖ τοῦ μέλλοντος εὐλαβούμενος ἔκβασιν, εἴτε καὶ συμβουλαῖς ἑτέρων πεισθείς, διὰ γραμμάτων παρῄνει τῷ ἀνδρὶ

19 δόγμα ἵει E: δόγμα ἴει C δογματίζει prop. Bekker **22** ἐγκατειλεγμένος E: κατειλεγμένος C **26** τῆς om. E **30** παραισθλάβαν E

μὴ συμβαλεῖν πόλεμον, εἰ οἷόν τε ἐστί, πρᾶγμα δυσμήχανον αὐτῷ ὑποθείς· ἀγχιθύρου γὰρ τῆς μάχης καθεστώσης ἀδύνατον ἦν ἀμογητὶ καὶ κινδύνου χωρὶς ἀπαλλαγῆναι ἐκεῖθεν. Καὶ ὁ μὲν τὸ ἧττον κακὸν αἱρούμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀμφίβολον, πρὸς μάχην ἑώρα καὶ δῆλος ἦν πᾶσι τοῦτο σκοπῶν καὶ διανοούμενος. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων σατράπης, φθόνῳ κατεστρατηγημένος καὶ δόλῳ (καὶ γὰρ λέγεται μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τὸ πάθος τοὺς πλείονας τῶν ἐκτομιῶν ὡς ἐπίπαν παρενοχλεῖν), προφάσεως ἐκ τοῦ βασιλικοῦ δραξάμενος ὁρισμοῦ οὐκ ἀνίει τὴν φυγὴν ἀσύντακτον προτρεπόμενος καὶ τὸ συνοῖσον τοῖς πᾶσι τὸ ἑαυτοῦ προτιθέμενος βούλημα, ἵνα μή, φησίν, ἐπεψιθύριζε γὰρ πρὸς τοὺς παρόντας λαθραίως, τοῖς ὅπλοις τῆς ἑαυτοῦ ἡγεμονίας μέγας ὁ παρὰ βασιλέως δόξῃ πεμφθεὶς καὶ τοσοῦ|τον ἔργον κατωρθωκὼς E 283^{r} ἐπιφημισθῇ καὶ καταγάγοι τὸν θρίαμβον. Ἔλαθε δὲ τὸ ξίφος ὠθῶν, ὡς ὁ λόγος, καθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τήνδε τὴν γνώμην ἀληθιζομένην δεικνύς, ὅτι ⟨ὁ⟩ φθόνος οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον· σκοπῶν γὰρ ὅπως ἑτέρου τὴν νίκην ἀφαρπάσῃ περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἀπροόπτως οὐ διεσκόπησεν. Ὡς γὰρ ἐκράτησεν ἡ γνώμη τούτου τὸν πόλεμον ἀπαναινομένου, περὶ λύχνων ἀφὰς αἵ τε σκηναὶ περιῃροῦντο καὶ συσκευασάμενος ἕκαστος τῆς οἴκοι ‖ φερούσης ἥπτετο. Οἱ δὲ Σκύθαι προεγνωκότες τὴν τῶν Ῥωμαίων προαίρεσιν παρὰ τῶν ἑαλωκότων αὐτοῖς προκαταλαμβάνουσι τὰς ἐξόδους, καὶ τούτους ἀσυντάκτους εὑρόντες πολὺν φόνον αὐτῶν εἰργάσαντο καὶ κατὰ κράτος αὐτοὺς καταγωνισάμενοι καὶ μέχρι πολλοῦ συνδιώξαντες καὶ τοὺς τούτων νεκροὺς σκυλεύσαντες, οὓς δὲ καὶ ζῶντας ἑλόντες, τὴν προτέραν ἧτταν ἀνεκαλέσαντο καὶ πρὸς εὐετηρίαν ἑαυτοὺς

15 τὸ ξίφος ὠθῶν... καθ᾽ ἑαυτοῦ: cf. Dionys. Areop., ep. VIII, 5, PG 3, 1097^{A}: μηδὲ εἰς ἑαυτοὺς ὠθῶμεν τὸ ξίφος et al. **16/17** ὅτι ⟨ὁ⟩φθόνος οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον: locum non inveni; cf. Manasses, Brev. Chron. 3185: ὁ φθόνος γάρ, ὡς λέγουσιν, οὐκ οἶδε τὸ συμφέρον **19/20** περὶ λύχνων ἀφάς: Herod. 7, 215

3 χωρὶς κινδύνου E **10** τοῦ συνοίσοντος prop. Bekker πᾶσι E^{pc} **11** προθέμενος E ἐπεψιθύρισε E **16** ⟨ὁ⟩ addidi **19** λύχνων tacite Bekker: λ᾽ύχνων E λύχνον C **23** ἀσυντάκτως E^{ac}

ἀνεκτήσαντο. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγός, ὁ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ κροτηθῆναι τὸν πόλεμον συνεισενεγκὼν καὶ φθόνῳ τὸ πᾶν σκαιωρήσας τῆς χαλεπότητος, ἀγερώχῳ τινὶ καὶ θρασεῖ κατεποχού|μενος ἵππῳ καὶ τοῖς τούτου ποσὶ ἀνάλωτος εἶναι θαρρῶν, C 174v περιτυγχάνει διώρυγι καὶ τοῦ ἵππου ταύτῃ ἀεροβατῆσαι οἱονεὶ βουληθέντος, ἐκτρέπεται τῆς ἕδρας αὐτὸς καὶ πτῶμα τῇ γῇ καταφέρεται δύστηνον. Καί τινες τῶν Σκυθῶν ἐπικαταλαβόντες αὐτὸν λόγχῃ τοῦτον διαχειρίζονται, πύματον ἄρτι μαθόντα | ὡς E 283v ὁ φθόνος ἐξάπαντος συγκοπὴν ὑφίσταται περὶ τὴν γραφὴν καὶ φόνου γεννητικὸς εἴτε τοῦ γεννήτορος εἴθ' ἑτέρων συνενηνεγμένων αὐτῷ καθέστηκε.

Τότε δή, τότε, κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀσυντάκτου φυγῆς, ἐκ τῆς κατασκοπῆς ὁ Βοτανειάτης τὸ πραττόμενον ἀτύχημα καὶ τὰ παρ' ἐλπίδα τῇ Ῥωμαίων δυσβουλίᾳ συμβεβηκότα θεώμενος, ἀνίας τε πολλῆς ἐπλήσθη καὶ τῆς κακονοίας τοὺς οὕτω συμβουλεύοντας ἐταλάνισεν. Εἶτα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν || παρεκελεύσατο μὴ δίκην προβάτων ἀπ' ἀλλήλων διασκεδασθῆναι, καθὼς οἱ λοιποὶ στρατιῶται ποιοῦντες ὀπτάνονται, καὶ νῶτα δοῦναι τοῖς πολεμίοις καὶ σκοποὺς ἑαυτοὺς θέσθαι τῶν σκυθικῶν τοξευμάτων, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ μένειν καὶ σχολαίως ἕπεσθαι μετὰ καρτεροῦ τοῦ συντάγματος, ὡς δυναμένου τούτου τοῖς ἐναντίοις ἰσχυρῶς ἀνταμύνασθαι. Οἳ δὴ καὶ συμφρονήσαντες ἅμα καὶ τῇ ἀνδρίᾳ τούτου θαρρήσαντες τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν τούτῳ καὶ τὴν εὐθυωρίαν ἀνέθεντο. Ἐπορεύετο μὲν οὖν μετ' αὐτῶν ὁ Βοτανειάτης, οἱ δὲ Σκύθαι πληθύν τινα ἰδόντες μικρὰν σὺν τάξει καὶ κόσμῳ προ-

8-11 ὡς ὁ φθόνος... καθέστηκε: v. Suda Φ 510: τὸ δευτερεῦον τοῦ φθόνου γράμμα ξέσας εὕροις ἐν αὐτῷ τὸν φόνον γεγραμμένον **16/17** μὴ δίκην... διασκεδασθῆναι: alludit ad Ez. 34,5: καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένα

2 κροτηθῆναι E et tacite Bekker: κροτηθῇ C συνενεγκὼν E **9** ἐξάπαντος E: ἐξάπαντως C ἐξ ἅπαντος tacite Bekker συγκοπὴν om. C ὑφίσταται coni. Polemis: ὑφίσται CE σεσόφισται prop. Bekker **10** φόνου E: φθόνου C φθόρου scripsit Bekker **15** συμβουλεύοντας E: συμβουλεύσαντας C **20** κρατεροῦ E **21** ἀνταμύνεσθαι E **25** σὺν τάξει scripsi: συντάξει CE

βαίνουσαν ἐπ' αὐτὴν ἀκρατῶς ἤλασαν. Καὶ πολλὰ περιιππεύσαντες τούτους καὶ νιφάδας τόξων αὐτοῖς ἐπιπέμψαντες, ὡς ἀμήχανον ἔγνων τὴν τούτων παράλυσιν, ἑαυτοὺς ἀνέλαβον ὀπίσθεν. Ὁ δὲ Βοτανειάτης τὸν παραρρέοντα ποταμὸν ἐπιτείχισμα ποιησάμενος καί τινας σκοπιὰς ἀπὸ μέρους ὑπὲρ αὐτοῦ προβαλόμενος, ὡς ἂν μὴ κυκλῷτο παρὰ τῶν ἐναντίων καὶ παντελῶς ἀπείργοιτο | τῆς ὁδοῦ καὶ μέσον χορείας ἀπειροπληθοῦς πολε- E 284r μίων ἁλίσκοιτο, προέβαινε μὲν περὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Οἱ δὲ Πατζινάκοι πάλιν ἐπεισπεσόντες αὐτῷ δι' ὅλης ἐπολέμουν ἡμέρας, ἐν νυκτὶ δὲ πάλιν κατὰ διαδοχὰς ἕτεροι. Κατατροπώσασθαι δὲ τοῦτον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ πεῖσαι καταθεῖναι τὰ ὅπλα οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν. Σκοπὸν δὲ μελετήσαντες τούτους ἀνίππους ποιῆσαι, διὰ πολλῶν βελῶν μακρόθεν || ἐκπεμπομένων τοὺς ἵππους αὐτῶν κατηκόντισαν εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἐλθεῖν μὴ δυνάμενοι· δοκιμάσαντες γὰρ πρότερον τοῦτο πολλάκις πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀπέβαλον παρ' αὐτοῦ τοῦ Βοτανειάτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαχειρισθέντας. Ὡς δὲ τῶν ἵππων αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ἀπεστέρησαν ταῖς ἐκ τῶν τόξων πληγαῖς, ἔμειναν μὲν πεζοὶ μετὰ τῶν ῥωμαϊκῶν κρηπίδων, ταύτας δ' ἀποτεμόντες ἐν ἐμβάδων τάξει τὰ κάτω μέρη κατέλιπον· οὐ μὴν τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ξίφη ἀπέλιπον, ἀλλὰ τὴν στρατιωτικὴν ὅπλισιν ἔχοντες οὕτω τὴν ὁδὸν καὶ τὸν πόλεμον ἤνυον· οὐ γὰρ κατέλιπον αὐτοῖς ἀνακωχὴν οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ κατὰ διαδοχὰς πολεμοῦντες ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς διὰ πάσης φιλοτιμίας ἐχώρουν, ὥστε πᾶσι τρόποις ὑπὲρ ἅπαν τὸ στρατόπεδον αὐτοὺς παραστήσασθαι. Ἀλλ' οἵ γε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ἀφορῶντες καὶ πρὸς τὸ θαρσαλέον αὐτοῦ καὶ ἡγεμονικὸν ἐκπληττόμενοι, μένους ἐπληροῦντο καὶ τοῦ | ἀπλέτου μόχθου καὶ τοῦ συνεχοῦς πολέμου παρηγορίαν οὐ E 284v μικρὰν ἐκομίζοντο. Τρίτην οὖν ἡμέραν οὑτωσὶ διανύσαντες ἐν πεζοπορίᾳ καὶ τῶν πολεμίων τοὺς εἰς χεῖρας ἐλθόντας πολλοὺς

5 αὐτοῦ CE: αὑτοῦ tacite Bekker προβαλόμενος E: προβαλλόμενος C **7** ἀπειροπληθοῦς E: ἀπειροπληθ῀ C ἀπειροπληθεῖ coni. Bekker ἀπειροπληθῶν scripsit Martin πολεμίων scripsit Martin: πολέμων CE πολέμῳ scripsit Bekker **9** πατζινάκαι E **20** μέρη Epc et tacite Bekker: μέρει C **23** διαδοχὰς E et Brunet de Presle: διοχὰς C **26** αὐτῶν: αὐτοῖς E

ἀναλώσαντες, ἵππων τριῶν ἐκυρίευσαν καὶ τούτους αὐτῷ προσήνεγκαν δυσωποῦντες ἐποχηθῆναι μόνον μετὰ δύο ὑπασπιστῶν καὶ τοῖς ποσὶν αὐτῶν πιστεῦσαι τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ μηδὲν τοιοῦτον καταδεξάμενος, μηδὲ ῥίψασπιν ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι μέχρις ἀκοῆς ἀνασχόμενος, πληροφορεῖ μὲν ‖ αὐτοὺς ὡς αἱρετώτερον ἔχει θᾶττον ἁπάντων ἀποθανεῖν ἢ ψεύσασθαι | τὴν C 175^{r} ὁμολογίαν τῆς μετ' αὐτῶν στερρᾶς διαμονῆς καὶ ἀθλήσεως, οἰκείαις δὲ χερσὶ τοὺς πόδας ἀποτέμνει τῶν ἵππων, καὶ μέχρι τέλους ἀγωνίσασθαι τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα πᾶσι κατεπηγγείλατο καὶ τοῖς πολεμιωτάτοις ἀμύνασθαι καὶ μὴ διαρραγῆναι τῆς συνοδίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ τὸ θάρσος αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς εὐγενοῦς ἀνδρίας ὑπερφυὲς ἀγασθέντες καὶ τὴν τῆς γνώμης εὐθύτητα καὶ τὴν ἄγαν εὐτολμίαν καὶ στερροτάτην πίστιν ἐκπληκτικῶς ἐπαινέσαντες, εὐέλπιδες ὄντως γεγόνασι τοῦ μηδέν τι παθεῖν ἀνήκεστον τοιοῦτον ἀρχηγὸν κεκτημένοι καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὁδοῦ προεξάρχοντα. Ἔκτοτε οὖν ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας καὶ τοσαύτας νύκτας οὐ διέλιπον οἱ πολέμιοι περιιππεύοντες αὐτοὺς καὶ καθυλακτοῦντες καὶ τόξοις βάλλοντες. Οἱ δὲ τὰς ἀσπίδας προτείνοντες ἐδέχοντο μὲν τὰ βέλη τούτων καὶ ἀπεκρού|οντο, ἐχόμενοι δὲ τῆς E 285^{r} ὁδοῦ εἴ τινας εὗρον ἔγγιστα τούτοις παραπελάζοντας, στερροτέραις πάνυ κατεπόνουν πληγαῖς. Καὶ περιέστη τῷ Βοτανειάτῃ μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὁ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὁδοῦ κάματος εἰς ὅλας ἡμέρας ἕνδεκα καὶ νύκτας ἴσας, πρᾶγμα μήτε τοῖς παλαιοῖς ἐκείνοις καὶ ᾀδομένοις εἰς ἀνδρίας ἐπίτασιν μήτε νέοις ἔν τε Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις καὶ λοιποῖς ἔθνεσι κατορθωθέν τε καὶ τολμηθέν. Ὁ γὰρ πόλεμος καὶ ἡμίτομον ἡμέραν τινὶ προσγενόμενος παραλύειν οἶδεν αὐτὸν καὶ ἀνάλκιδα τίθεσθαι, ‖ καὶ ταῦτα ἱππότην ὄντα καὶ τοῖς ποσὶ μὴ ὀκλάζοντα. Τὸ δὲ διὰ τοσούτων ἡμερῶν

8/9 καὶ μέχρι τέλους... ἀγῶνα: cf. Karathanasis 108: τὸν περὶ ψυχῆς (δρόμον) τρέχει

---

3 ἑαυτῷ coni. Polemis **10** ἀμύνασθαι E: ἀμύνεσθαι C **11** αὐτοῦ CE: αὐτῶν prop. Bekker **13** στερροτάτην coni. Bekker: στερροτά$^{\tau}$ C στερρότη$^{\tau}$ E ἐκπληκτικῶς tacite Bekker: ἐκπλητικῶς CE **16** ἐννέα E: θ´ C **19** τούτων τὰ βέλη E ὀχόμενοι E **20** παραπολάζοντας E στερροτέραις tacite Bekker: στερροτέροις CE **22** ὁδοῦ E et prop. Rosenstein: ἀποῦ C **23** παλ$^{\alpha\iota}$εοῖς E **24** ἐκείν[ο]ις E ἀνδρείας E **27/28** ἱππότην ὄντα E et scripsit Bekker: ἱππον$^{\tau}$´ C

πεζῇ βαδίζειν καὶ πολεμεῖν καὶ μηδὲ νυκτὸς ἠρεμίαν ἄγειν, οὐδείς πω τῶν ἁπάντων ἀκοαῖς ἔλαβεν, εἰ μὴ ἐπὶ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς ὑπερφυῶς ἐθαυματουργήθη. Ὡς δ' ἀπέκαμον οἱ πολέμιοι καὶ τῇ Ἀδριανουπόλει πλησιάζειν ἐπέγνων, ὀπίσω ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον, θαῦμα καὶ οὗτοι τὴν καρτερίαν αὐτοῦ καὶ ἀνδρίαν ὡς ἀνεκδιήγητον λογιζόμενοι. Ὅθεν καὶ πολλοὺς συνέβη τῶν φευγόντων Ῥωμαίων ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν βαρβάρων σχολῆς τὰς τούτων χεῖρας διαφυγεῖν.

Ἔκτοτε τοίνυν οὐδεμίαν ἀξιόλογον δύναμιν ὁ βασιλεὺς ἔγνω κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκπέμπειν, ἅμα μὲν τοῖς παραδείγμασι βαλλόμενος τὴν ψυχήν, ἅμα δὲ καὶ λόγον θρυλλούμενον προσιέμενος, ὡς τὸ θεῖον οὐκ ἐπινεύει τὸ ἔθνος ἡβηδὸν κατακεντηθῆναι καὶ γλῶσσαν μίαν τῶν ἀπη|ριθμημένων σχολάσαι. Προελομένων E 285^{v} δὲ τὴν εἰρήνην αὐτῶν, προσίεται τούτους ὁ βασιλεὺς καὶ σπονδαῖς τὸν πόλεμον καταθέμενος συλαγωγεῖν ἤρξατο τὰς εὐνοίας αὐτῶν καὶ τοῖς ῥωμαϊκοῖς δώροις καὶ ἀξιώμασι καταμαλάττειν τὸ βαρβαρικὸν αὐτῶν καὶ ἀτάσθαλον ἦθος.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Οὖννοι Νεφθαλῖται, Περσῶν ὅμοροι, οὓς τῆς Περσίδος ὁ Γάγγης ἀποτειχίζει ποταμός, ‖ τέσσαρσι πρὸς τῷ ἡμίσει μιλίοις τὸ εὖρος ἀποτεινόμενος ἐν τοῖς στενοτέροις αὐτοῦ διαβήμασι, διαπεραιωθέντες τὸν ποταμόν, ἡγεμόνος αὐτοῖς ἀνεῳξαντος τὴν ὁδόν, ὃς προειλημμένος καὶ ταπεινῇ τύχῃ συμπεπορισμένος καὶ δουλικῇ μετὰ τελευτὴν τοῦ κρατοῦντος δεσπότου τῆς Περσικῆς γέγονεν ἐγκρατής, καὶ ἀκαταμάχητον σθένος οἷον τοῖς ἐκεῖσε πᾶσιν ἐναποδείξαντες, πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τοῖς ἰβηρικοῖς ὁρίοις προσήγγισαν καὶ καταδραμόντες πλείστην ὅσην ἠδύναντο, ἀρχηγὸν τῶν Ῥωμαίων ζωγρίᾳ εἷλον τὴν ἀρχὴν περιεζωσμένον τῶν τῆς Συρίας, Λειχούδην ἐπικαλούμενον. Καὶ συνεχεῖς ἐκδρομὰς ἐπετείους τὸ ἔθνος ποιούμενον οὐκ ὀλίγα τὴν ῥωμαϊκὴν κατέβλαπτε γῆν. Ἀντιπαρα-

---

25/26 πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον: Herod. 3,98; **27/28** ζωγρίᾳ εἷλον: v. supra p. 28,11

---

4 ἀδριανουπό$^{\lambda}$ C **16** ῥωμαϊκοῖς E et scripsit Bekker: ῥωμαϊκῆς C **18** Νεφθαλῖται tacite Bekker: νευθαλί$^{\tau}$ C μευθαλῖται E **19** ὅμοιροι E **20** στενωτέροις tacite Bekker **23** δουλικῇ E et Rosenstein: δουλικὴν C **27** ζωγρίᾳ scripsi: ζωγρεία CE **28** τῶν E: τὸν C^{ac} seclusit Bekker

ταττόμενοι δὲ τούτοις οἱ τῶν ἄκρων ἐπιστατοῦντες Ῥωμαῖοι τὴν ἥττω πως ἀπεφέροντο, τόξων εὖ εἰδότων τῶν ἐναντίων καὶ κατὰ σκοπὸν βαλλόντων οὐχ ἥκιστα καὶ τοὺς ἀντιτεταγμένους ἐκδειματούντων ταῖς ἐκηβόλοις πληγαῖς. Διὸ καὶ ἀνενδότως | [C 175v] κατέτρεχον πᾶσαν τὴν Ἰβηρικήν, | [E 286r] πολίχνια καὶ κώμας ἁρπάζοντες καὶ μεγίστας ἀνατρέποντες πολιτείας καὶ χώρας ἀναστάτους ποιούμενοι. Συνηνέχθη δὲ ταῦτα διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ὕστερον πλεονεξίαν. Στρατεύματος γὰρ ἀξιομάχου τὴν Ἰβηρικὴν περιέποντος καὶ ὀψώνιον ἔχοντός τινας τῶν παρακειμένων δημοσίων χωρῶν, ἀφείλετο ταύτας ὁ βασιλεὺς καὶ παρελὼν τοσαύτην ἰσχὺν οὐ μόνον τοὺς ἰδίους ἀπέβαλε συμμάχους, ἀλλὰ καὶ πολεμίους αὐτοὺς ἰσχυροὺς ἐργασάμενος ‖ προσθήκην διὰ τούτων ἀκαταμάχητον προεξένησε τοῖς ἐναντίοις. Ἐν μιᾷ γὰρ πλήθους κατὰ βασιλικὴν γνώμην στρατιωτικοῦ συναθροισθέντος ἐπὶ τῶν κατ' Ἰβηρίαν ὁρίων, συνταγματάρχην ἐπίσημον ἔχοντος ὃς Λιπαρίτης ἐπωνομάζετο, συμβολὴ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Οὔννων καρτερὰ γίνεται· καὶ μέχρι πολλοῦ τῆς μάχης καθισταμένης ἰσοπαλοῦς, τέλος οἱ ἀντιτεταγμένοι τὸ κράτος ἠνέγκαντο καὶ τοὺς Ῥωμαίους νικήσαντες ζῶντα τὸν Λιπαρίτην κατέσχον καὶ πρὸς τὸν ἐθνάρχην αὐτῶν ὡς θήραμά τι τῶν μεγίστων ἀπήγαγον. Καλεῖται δ' οὗτος σουλτάνος τῇ περσικῇ διαλέκτῳ. Ἀλλ' ὅ γε τοῦτον ἰδὼν καὶ τὸ γένος τούτου μεμαθηκώς, προκατέλαβε γὰρ αὐτὸν ἡ φήμη τῆς τοῦ ἀνδρὸς γενναιότητος, ἤρετο τοῦτον ὅπως δὴ χρηστέον αὐτῷ. Ὁ δέ «βασιλικῶς» ἔφη. Καὶ αὐτίκα τῆς δυστήνου τύχης τοῦτον ὁ σουλτάνος ἐλευθεροῖ καὶ πάντων ὧν κατὰ τὸν πόλεμον ἀποβεβλήκει πολλαπλασίονα τὴν ἀντέκτισιν δούς, τὴν πρὸς Ῥωμαίους οὕτω | [E 286v] συνεχώρησεν ἔξοδον, θαυμάσας τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐψυχίαν καὶ τὸ τοῦ φρονήματος εὐσταθὲς καὶ θελήσας μὴ δεύτερος αὐτοῦ γενέσθαι περὶ τὸ τῆς πράξεως εὐγενὲς καὶ ἀφιλοχρήματον. Τοῦτον τοίνυν ὁ τῶν Ῥωμαίων δεξάμενος βασιλεὺς τιμαῖς τε δημοσίαις αὐτὸν κατελάμπρυνε καὶ δώροις καὶ λό-

---

3 ἐνδειματούντων E **12** ἰσχυροὺς E et prop. Rosenstein: ἰσχυρῶς C **16** συμβο[υ]λὴ E **18** ἀ[ντ]ιτεταγμένοι E **21** τοῦτον E et tacite Bekker: τούτων C **22** προκατέλαβε E et tacite Bekker: προκατάλαβε C **27** συνεχώρησεν E: συνεχώρη C συνεχώρει tacite Bekker

γοις πανταχόθεν ἔχουσι τὸ λαμπρὸν κατεκόσμησεν, ὡς ὑπὲρ τῆς ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὴν ψυχὴν ἀδιστάκτως προέμενον. ‖

Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ἀρχὴν ὁ τοῦ σουλτάνου μετὰ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως παρέλαβε σύλλογος καὶ παρ' ἑκατέρων πρέσβεις πρὸς ἀλλήλους ἐπέμποντο καὶ δεξιώσεις ὡσαύτως τὴν φιλίαν ἀνανεούμεναι. Τὸ δὲ ληστρικὸν τῶν Οὔννων οὐκ ἔληγε τῆς ἐπιδρομῆς· καὶ ἡ σκῆψις τοῦ σουλτάνου ὅτι τινὲς τῶν ἐπὶ τῆς ληστείας οὐδ' αὐτῷ γινωσκόμενοι τὴν ἔφοδον δίκην ἀγρίων λύκων πεποίηνται.

Πρὸ δὲ τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς αὐτὸς ὁ σουλτάνος μετὰ τῆς παρασκευῆς ἁπάσης τῆς πολεμικῆς ἐξιών, ἔγνω τὴν πόλιν τὴν Μαντζικίερτ πολέμῳ καθελεῖν τε καὶ παραστήσασθαι. Καὶ προσβολὰς ἐνεργεῖς κατὰ τῶν τειχῶν ποιησάμενος οὐδὲν ὧν ἤλπισεν, ἔδρασεν· ὁ γὰρ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμών, Βασίλειος οὗτος ὁ ἐπικεκλημένος Ἀποκάπης, ἐρρωμένως ἀντιταξάμενος τὰς μηχανὰς ἀπεκρούσατο. Μιᾷ δέ τινι τούτων, πολλοῖς ἀνδράσι δυναμένῃ λίθον μεταρριπίζειν ὑπερμεγέθη καὶ πᾶσι τοῖς δεχομένοις αὐτὸν ἀπροσμάχητον, δυσχερῶς ἔσχεν ἀντιστῆναι καί τι δραστικώτερον πάλιν ἀντιτεχνάσασθαι· οὔτε γὰρ ἀσπὶς οὔτε | [E 287r] πέλτη οὔτ' ἔπαλξις οὔτε στερρότης τειχῶν τῇ ῥύμῃ τοῦ πεμπομένου λίθου παρὰ τοῦ μηχανήματος ἀντιταχθῆναι ἠδύνατο. Ἀλλ' ὁ πάντα δυνάμενος καὶ μετασκευάζων πρὸς τὸ συμφέρον Θεός, ὁ τὸ χριστιανικὸν φῦλον περιέπων ἀεί, τινὶ τῶν Λατίνων ἰσχὺν καὶ βουλὴν ὑπερτέραν ἐννοίας ἐνέπνευσε. Καὶ λαβὼν οὗτος ἄγγος τι φέρον ἔνδον τοῦ μηδικοῦ πυρὸς συσκευήν, τῆς τοῦ ‖ ἄστεος πύλης δρομαῖος ἐξήλασε καὶ καθεὶς ἑαυτὸν εἰς μέσους τοὺς ἐναντίους πῦρ | [C 176r] τε τῷ στόματι τοῦ ἄγγους ἐναπερείσας, τοῦτο συντρίβει πρὸς τὸ μηχάνημα. Καὶ αὐτίκα πῦρ ἀναφθὲν ἅπαν ἐξέλειξε καὶ κατενεμήσατο· συνήρτηντο γὰρ αὐτῷ καί τινα πέπλα τὰς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀποτειχίζοντα προσβολάς. Καὶ παλίνορσος ὁ Λατῖνος πρὸς τὸ ἄστυ γενόμενος ἀθιγὴς ἐρρύσθη τῆς τῶν ἐναν-

---

12 Μαντζικίερτ scripsit Martin: μανζικίερτ CE **21** τοῦ μηχανήματος E: τὰ μηχανήματα C (sed v. infra l. 28) **28** ἐξέλειξε prop. Grégoire: ἐξέληξε CE **30** παλίνορσος E et scripsit Bekker: παλίκορσος C

τίων χειρὸς καὶ καταδιώξεως. Ἐκ τούτου δυσχεράνας ὁ πολεμήτωρ καὶ πολλὴν εὐήθειαν τῶν κατ' αὐτὸν κατεγνωκὼς ὅτι τῶν Ῥωμαίων ἀνανδρίαν καταψηφίζονται τοσούτων ὄντων τὴν ἀρετήν, εὐθὺς ἄρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν ἰδίαν μετεστρατοπεδεύσατο γῆν.

Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει τὸν βίον ὁ Ῥωμαίων κατέστρεψε βασιλεύς, Κωνσταντῖνος οὗτος ὁ Μονομάχος, ἐν ἰδιοκτήτοις οἴκοις καὶ μὴ τοῖς ἀνακτόροις διαζευχθεὶς τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παρ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντι ναῷ τὸν νεκρὸν καταθέμενος, ἀνὴρ πολιτικὸς καὶ γένους ἐπισήμου γενόμενος, δωρηματικός τε καὶ βασιλικῶς εὐεργετεῖν ἐπιστάμενος, φροντίζων μὲν καὶ τῶν ἐν πολέμοις προτερημάτων καὶ τοῖς ἐναντίοις, | ὡς ἐνόν, ἀντικαθιστάμενος, E 287v πλείονι δὲ ῥοπῇ τῆς τρυφῆς ἀντεχόμενος καὶ τῶν ἀφροδισίων μὴ ἀπεχόμενος. Ἔμελε δ' αὐτῷ καὶ ἀστεϊσμῶν καὶ τῶν ἐν μίμοις γελοιασμῶν καὶ τῆς ἐπικαίρου ῥαστώνης καὶ οἷς ἡ ζωτικὴ ψυχὴ συνέζευκταί τε καὶ συνερρίζωται. Οὐ ‖ μὴν ἀλλὰ καὶ καινῶν οἰκημάτων ἐν διαφόροις τόποις κατάκτισιν ἐπεποίητο καὶ ἀνοικοδομὰς συνεχεῖς ἔχων ἐν ταύταις φροντίδας κατεκένου συχνάς. Τὸ δὲ τῶν ὅλων ἁπάντων ὑπερέχον καὶ προτιμώμενον αὐτῷ τὸ φροντιστήριον ἦν εἰς ὃ καὶ τὸ περικαλλὲς ἱερὸν ἀνηγέρθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν μάρτυσι περιωνύμου ἁγίου Γεωργίου, οἰκοδομαῖς ἑτέραις βασιλικαῖς ἐκλελαμπρυσμένον καὶ πολλὴν ἔχον τὴν τερπωλὴν τοῖς περιέχουσι ταῦτα λειμῶσι καὶ ταῖς ἐαριναῖς πόαις, ὡς ἀνθαμιλλᾶσθαι τὰς οἰκοδομὰς τοῖς ὑπαίθροις καὶ διὰ τῶν ἀμφοτέρων ἁρμονίαν ἡδονῆς τοῖς θεαταῖς περιγίνεσθαι. Συνῆψε δὲ τούτοις καὶ νοσοκομεῖον ἐπιμελείας ἀνάμεστον. Φύσει δὲ με-

5 d. 11 mens. Jan. a. 1055

14 ἡ ζωτικὴ ψυχή: cf. Basil. Caes., Const. ascet., PG 31, 1340D: διττὴν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς ἔγωγε οἶμαι τὴν δύναμιν, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης· τὴν μέν τινα τοῦ σώματος ζωτικήν... et al.

5 τὸν βίον E: om.C **13** ἔμελε tacite Bekker: ἔμελλε CE **16** κατάκτισιν om. C ἐπεποίητο ἀνοικοδομὰς καὶ συνεχεῖς prop. Bekker **17** κατεκαίνου prop. Brunet de Presle (sed v. infra p. 60,23) **22** ταῦτα C: ταύτην E

γαλουργὸς ὢν καὶ βασιλικῶν χαρίτων ἀνάπλεως, καὶ ζῴων ἀσυνήθεις ἰδέας τοῖς ὑπηκόοις ἐξ ἀλλοδαπῆς παρεστήσατο γῆς, μεθ' ὧν καὶ τὸν μέγιστον ἐν τετραπόδοις ἐλέφαντα, ὃς θαῦμα τοῖς Βυζαντίοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίοις, ὧν εἰς ὄψιν ἐλήλυθε διερχόμενος, ἐχρημάτισεν· ἔστι γὰρ μεγέθει μὲν μέγιστος, τοὺς πόδας ἔχων ἐμφερεῖς ἀτλαντικοῖς κίοσιν, ὦτα μηδὲν ἀσπίδος | πελτα- E 288r στικῆς ἀποδέοντα, κίνησιν ἄστατον διὰ παντὸς προβαλλόμενα, οὐκ ἀναιτίως μέντοι ἀλλὰ φόβῳ τοῦ κώνωπος. Πάντων γὰρ τῶν μεγίστων θηρίων κρατῶν ἐν ἰσχύι καὶ ἀλκιμότητι, παρὰ μόνου τοῦ κώνωπος ἡττᾶσθαι ὁμολογεῖ καὶ ὡς θώρακα τὴν τῶν ὤτων κίνησιν ἀντεπάγει αὐτῷ τὴν προσβολὴν τούτου μακρόθεν ἀποσοβῶν· εἰ γὰρ λαθὼν κώνωψ ἐντὸς ‖ εἰσέλθοι τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ, τιμωρίαν αὐτῷ μεγίστην καὶ θάνατον ἐπιτίθησι. Κέχρηται δὲ τῇ ῥινὶ ὅσα καὶ χειρί· ἔστι γὰρ τὸ μῆκος αὐτῇ κατὰ σάλπιγγα καὶ δι' αὐτῆς ἅπαν ἐνεργεῖ τὸ διδόμενον καὶ τοῖς κατὰ νῶτα καθημένοις ἡνιοχοῦσιν αὐτὸν ἀναδίδωσι καὶ τὴν τροφὴν παραπέμπει τῷ στόματι καὶ ὅπλον κατ' ἐχθρῶν ἔχει καὶ ἀμυντήριον δύσμαχον. Λώροις δὲ παντοίοις ἢ χαλινοῖς οὐχ ὑπείκει, ἀλλ' ἡ αἴσθησις αὐτῷ τοῦ ποιεῖν ὅσα τοῖς ἡνιοχοῦσι βεβούλευται, πέλεκύς ἐστι κατὰ κρανίου φερόμενος. Χρόνοις δὲ πολλοῖς κυοφο|ρούμενος, C 176v δέκα γὰρ ἐνιαυτοῖς τῇ μητρῴᾳ νηδύι καλύπτεται, τὴν τῶν ὀστῶν ἁρμονίαν σκληρὰν καὶ ἄτεγκτον πρὸς σύμπτυξιν ἀποδείκνυσι· διὰ τοῦτο καὶ εἰς γῆν κατακλιθῆναι ἀδυνατεῖ, μὴ οἷός τε ὢν τὰ ἄρθρα τῶν ποδῶν ταῖς ἁρμονίαις συνάξαι καὶ περιαγαγεῖν· ἀντὶ δὲ κατακλίσεως τὴν εἰς δένδρον ἢ χειροποίητον ξύλον ἢ τοῖχον κατὰ μίαν πλευρὰν ποιεῖται ἐπίκλισιν, ὄρθιος τούτοις ἐπερειδόμενος μόνον.

Ἐπὶ τούτῳ τῷ ζῴῳ καὶ τὴν λεγομένην καμηλοπάρδαλιν ἐξ Αἰγύπτου πεμφθεῖσαν αὐτῷ τοῖς πο|λίταις ὁ βασιλεὺς καθυπέ- E 288v δειξεν. Ἔστι δὲ καὶ αὕτη κατὰ τὸ ὄνομα σύνθετος, φολίδας μὲν παρδάλεως ἔχουσα καμήλου δὲ μέγεθος σὺν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἀποτεταμένῳ καὶ λεπτῷ τοῦ τραχήλου, πλὴν ὅσον ὅτι ὁ τράχη-

2 ἐξ ἀλλοδαπῆς τοῖς ὑπηκόοις E **5** μὲν om. E **11** προσβολὴν E et tacite Bekker: προβολὴν C **15** νῶτα tacite Bekker: νώτ CE **22** ἄτεγκτον C: ἄτευκτον E **23** μὴ οἷός τε E et tacite Bekker: μὴ οἷ ὅστε C **26** τύχον E ὄρθριος E

λος αὐτῇ ὄρθιος ὢν οὐχ ὡς τῇ καμήλῳ πεποίηται καμπυλώτατος, ἀλλ' οὔτε περὶ τὸ || μέσον τῆς ῥάχεως κύρτωμά τι ἀνίστησιν, ἴσην δὲ τὴν ἀπὸ τῶν νώτων ἄχρι τοῦ οὐραίου εὐθεῖαν ἐνίστησιν, οὐκ ἐν ἴσῳ δὲ τῷ ὑψώματι· τὰ μὲν γὰρ πρὸς νῶτον τοῦδε εἰς ὕψος ἐπαίρεται, τὰ δὲ πρὸς ὀσφὺν ταπεινοτέραν ἔχει καὶ χθαμαλωτέραν τὴν σύνθεσιν, ὡς ἐοικέναι ταύτην ἀνωφερεῖ τινι σκοπιᾷ ἐκ χθαμαλοῦ ἀρχομένῃ. Τὸ δὲ βάδισμα διάφορον τοῖς ἄλλοις ζῴοις καὶ ξένον ἔχει παντάπασιν· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖνα τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐγείρει πρότερον, εἶτα τοὺς ἐμπροσθίους, ἀλλ' ἐναλλὰξ τοὺς τῆς μιᾶς πλευρᾶς δύο πόδας αἴρει τε καὶ κινεῖ καὶ αὖθις ὁμοῦ τοὺς τῆς ἑτέρας πλευρᾶς δύο πόδας ἐν ἰσοταλάντῳ καὶ κινήσει καὶ ἄρσει.

Τοιοῦτος δὲ κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους τυγχάνων ὁ Μονομάχος ἐπὶ πολυειδέσιν ἁβρότησί τε καὶ θρύψεσι πρὸ δύο τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς ἐνιαυτῶν μεταβολὴν τῶν ἔργων ἀνυπονόητον ἐπεδείξατο. Προστεθεὶς γὰρ τοῖς δεινοτέροις τῶν φορολόγων ἀνδρῶν, οὓς σεκρετικοὺς ὁ πολιτικὸς λόγος οἶδε καλεῖν, ἄρδην ἁπάντων ζημίας ἀπροόπτους καὶ λοιπάδας μεμηχανημένας κατεσοφίσατο καὶ τοὺς βίους τῶν ὁπωσοῦν εὐπορούντων ἐκμυελίζων ἐντεῦθεν ἦν, δίκας ἀδίκους ἐπάγων καὶ καινοφανῆ ζητήματα καὶ προβλήματα. Καὶ | ὁ στεναγμὸς ὅσος τῶν οὕτω ζημιουμένων E 289r καὶ καθελκομένων εἰς τὴν ἀπόδοσιν αἵ τε φρουραὶ πλήθουσαι τῶν ἐναγομένων καὶ καθημερινὸς ὀδυρμός. Τῶν δὲ πειραθέντων τοῦ ἄλγους οἱ μήπω || πειραθέντες ἐλεεινότεροι, πᾶσι τοῖς φισκοσυνηγόροις ὑποκατακλινόμενοι καὶ ψοφοδεεῖς ὄντες καὶ τὸ ξίφος ἠρτημένον μονονουχὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ὑποπτεύοντες. Ἐνέσκηψε δὲ τὸ δεινὸν καὶ ἄχρι τῶν ἀφωρισμένων τοῖς θείοις σηκοῖς καὶ φροντιστηρίοις σιτηρεσίων, πανταχοῦ τῶν ἐπαρχιῶν διαταγμάτων πεμφθέντων ἀνερευνᾶσθαι περὶ τούτων καὶ ἀνακρίνεσθαι τοὺς θεραπευτὰς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μὴ εὐλόγως τάχα διδομένων τὴν δόσιν ἐκκόπτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πρὸ τῆς τοιαύτης ἐρεύνης ἔφθη τῷ χρεὼν ὁ βασι-

---

1 τῇ καμήλῳ E: τῆς καμήλου C **4** νῶ$^{\tau}$ E **7** χθαμαλοῦ Rosenstein: θαμαλοῦ CE ἀρχομένην E **10** τοὺς om. E πλευρᾶ[ς] E **20** ἐντεῦθεν om. C **30** ἀνακρίνεσθαι E et scripsit Bekker: ἀνακρίνασθαι C **32** πρὸ E et tacite Bekker: πρὸς C

λεὺς λειτουργήσας, ἐκράτησε λόγος ἐν ἅπασιν ὅτι οὐρανία πληγὴ τοῦτον ἐκ μέσου πεποίηκε, πειρώμενον ἀλλοιῶσαι τὰ καλῶς δεδογμένα πρὸς τὴν εὐσεβῆ διανέμησιν.

Ἐν δὲ τῷ τελευτᾶν ἠβουλήθη χειροτονῆσαι βασιλέα δι' ἑαυτοῦ καὶ τούτῳ τὴν Ῥωμαίων ἐγχειρίσαι ἀρχήν· καὶ διὰ γραμμάτων τινὰ Πρωτεύοντα κεκλημένον πολλῇ σπουδῇ μετεπέμψατο, προέφθασε δὲ ἡ αὐτοῦ τελευτὴ τὴν ἐκείνου σπουδήν. Ἔζησε δ' ὁ Μονομάχος ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνους δώδεκα καὶ μῆνας ἑπτά.

Καὶ αὐτίκα τῶν πραγμάτων ἐπελάβετο καὶ τῆς μοναρχίας αὐτῆς ἡ προμνημονευθεῖσα Θεοδώρα αὐγούστα, προαπεβίω γὰρ ἡ ταύτης αὐταδέλφη, καὶ μηδενὶ τῶν ἀνδρῶν ἐθελήσασα συζευχθῆναι | μήτ' ἄλλως συμβασιλεύειν, | αὐτὴ μόνη διὰ τῶν θαλαμηπόλων C 177r, E 289v εὐνούχων τῶν ὅλων ἀντεποιήσατο || πρὸς μικρόν. Εἶτ' ἀνενεγκοῦσα τῶν ἐλλογίμων ἀνδρί τινι ἱερωμένῳ τε καὶ συνέσεως γέμοντι καὶ πολυπειρίας οὐκ ἀποδέοντι, Λέων προσηγορία τῷ ἀνδρί, τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων ἐπέτρεψεν. Ἐπιεικῶς οὖν οὗτος ἐν ἅπασιν ἐνεργῶν καὶ κατὰ λόγον τοῖς παρεμπίπτουσι χρώμενος καὶ τὸν νόμον ποιούμενος βούλημα, πᾶσαν εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν πεποίηκε πολιτεύεσθαι. Καὶ ἀστασίαστον ἦν οὐ μόνον τὸ Ῥωμαίοις ὑπήκοον ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀλλόφυλον, τοῦ Θεοῦ πάντως εὐαρεστουμένου τῇ ἀγαθοεργίᾳ τῶν πράξεων καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν ἐξομαλίζοντος.

Τῆς δὲ τοιαύτης βασιλίσσης πρὸς τὴν ἐκεῖθεν βασιλείαν μελλούσης μεταστῆναι, ἐμονάρχησε γὰρ χρόνον ἕνα καὶ μῆνας ὀκτώ, περὶ βασιλέως φροντὶς κατεῖχε τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις τὰ πρῶτα

10/11 a. 1050 **23/24** mors Theodorae mens. Aug. a. 1056, v. Scylitzes 480, 28-30

---

22 καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν ἐξομαλίζοντος: cf. Is. 42,16: ποιήσω αὐτοῖς... καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν

---

2 τοῦτον E et tacite Bekker: τούτων C **11** αὐταδέλφη C: ἀδελφὴ E **14** τε om. E **15** ἀποδέοντι coni. Bekker: ἀποδέον$^{\tau}$ C ἀποδέοντα E **19** π[ε]ποίηκε E **24** μεταστῆναι E: μεταναστῆναι tacite Bekker μεταστεῖναι C **25** το[ὺ]ς C

φέροντας. Καὶ ὡς τὸ ἀποτέλεσμα παρεστήσατο, οὐχὶ τὸν γενναίως ἀνθεξόμενον τῆς ἀρχῆς ἀναγορεῦσαι προείλοντο, ἀλλ᾽ ὃς ἂν μᾶλλον ὕπτιος ἔσοιτο καὶ αὐτοῖς ὑποκείμενος καὶ τῇ ἀφελείᾳ καὶ ἀμελείᾳ τὴν διοίκησιν μᾶλλον αὐτοῖς ἀναθεῖναι μὴ ἰσχυρίσαιτο.

Ἀναγορεύουσι τοίνυν πρεσβύτην τινὰ ὀνομαζόμενον μὲν Μιχαήλ, πολιτικοῖς δὲ συντεθραμμένον ἤθεσί τε καὶ πράγμασι καὶ τὸ τοῦ στρατιωτικοῦ τηνικαῦτα διαφέροντα σέκρετον, ἁπλοῦν μὲν καὶ ἀφελῆ κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς, πλεῖον δὲ τῷ γήρει τρυχόμενον | καὶ διὰ τοῦτο κοινωνοῖς αὐτοῖς τῆς βασιλείας ‖ καὶ συν- E 290r ασπισταῖς ἐξάπαντος χρώμενον καὶ τοῖς ἐκείνων βουλεύμασι καὶ θελήμασι καταχρώμενον. Τῆς οὖν ἐξουσίας εἰς πολλοὺς καὶ ποικίλους διαιρεθείσης καὶ τῶν παραδυναστευόντων ἑκάστου βασιλειᾶν γαυρουμένου, πολὺς γογγυσμὸς τούς τε ἀριστοκρατικοὺς καὶ τοὺς δημοτικοὺς διὰ τὴν δημοκρατίαν κατεῖχε καὶ σύγχυσις. Ἐκείνων γὰρ ἦν τὸ εὐπραγεῖν τῶν τῆς μερίδος τυγχανόντων αὐτῶν καὶ τῶν ὁπωσοῦν προσηκόντων τῷ βασιλεῖ, κἂν τε σπουδαῖον τῇ πολιτείᾳ εἰσήνεγκαν κἄν τε δεινὸν ἢ καὶ ἄπρακτον· τῶν δ᾽ ἄλλων λόγος οὐδείς, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ἀλαζονείας ἀλόγου καὶ κενοῦ φυσήματος ἐγίνοντο πάρεργον. Ἐξ οὗ καί τις τῶν εὖ γεγονότων καὶ περὶ τὴν ἑῴαν ὀνομαστῶν καὶ γενναίων, Ἰσαάκιος ὄνομα, Κομνηνὸς αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον, ὑβρισθεὶς παροράσει καὶ προπηλακισθεὶς ὠθισμοῖς μεστὸς ἀνίας ἐφάνη καὶ τὴν συμφορὰν κοινοποιεῖταί τισι τῶν στρατιωτῶν. Προεξοιδούμενοι δὲ καὶ οὗτοι τῇ τῶν γινομένων ἀνωμαλίᾳ καὶ λύπῃ συγκατεχόμενοι παρορμῶσιν εἰς τὴν ἀποστασίαν αὐτόν. Καὶ κατὰ μικρὸν συμβούλους ἱκανοὺς προσλαμβάνοντες καὶ τὴν τοιαύτην μελέ-

6 d. 31 mens. Aug. a. 1056

8 σέκρετον prop. Karayannopoulos: σε(?)τ CE σε ... Bekker σεμνότερον vel σεμνοπρεπῶς prop. Pertusi **11** ἐξάπαντος E: ἐξάπαν^τ C ἐξ ἅπαντος tacite Bekker χρώμενος E ἐ[κ]είνων E **14** βασιλειᾶν E: βασι^λ̂ C βασιλεῖ coni. Bekker et prop. βασιλικῶς **26** τὴν om. E

την πρὸς καιρὸν ὠδινήσαντες, μετὰ τὸ τῆς βασιλίδος ἀπᾶραι, μικρὸν ὅσον διαλιπόντες ἐκρήσσουσι τὴν ὠδῖνα καὶ τοῦ κρατοῦντος μυκτῆρα καταχεάμενοι ἐπαίρουσιν εἰς ὕψος καὶ προὖπτον τὸ μελετώμενον. Πρὸ | δὲ τούτων, τῶν ἀρχισυμβούλων E 290v εἷς, Βρυέννιος τοὔνομα, Ἀδριανουπολίτης, ‖ στρατηγὸς τῶν Καππαδοκῶν καθιστάμενος, καταδυναστεύσας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπατήσας τὸν ἐκ βασιλέως ἀποσταλέντα πρὸς διανέμησιν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων, ἐχειρώσατο τοῦτον καὶ δεσμοῖς καθυπέβαλε. Διαναστάντων δὲ εἰς ἐκδίκησιν ἑτέρων στρατιωτῶν, τῶν τε δεσμῶν ἀνείθη οὗτος καὶ τὸν δεδεσμηκότα κατεργασάμενος τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστέρησε. Φόβος οὖν κατασχὼν τοὺς τῆς αὐτῆς τῷ πηρωθέντι κεκοινωνηκότας μελέτης ἠνάγκασεν ἁρπάσαι τὰ ὅπλα καὶ προκινδυνεῦσαι ταχέως καὶ μὴ σποράδας συλληφθῆναι καὶ παθεῖν τὰ ἀνήκεστα. Γενομένης τοίνυν τῆς συγκινήσεως περὶ τὰς ἐαρινὰς τροπὰς προσέθεντο τούτοις πολλοί, καὶ καθημερινὴν λαμβα|νούσης τῆς ἀποστασίας ἐπαύξησιν C 177v εἰς μέγα πλῆθος ἡ συνάθροισις γέγονε. Καὶ ἀναγορεύουσι στρατηγὸν αὐτοκράτορα τὸν ἀρχισύμβουλον Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν. Μετατίθενται δὲ πρὸς τὸν ἐν τῇ Βύζαντος βασιλέα συχνοὶ τῶν ἐκ τῆς ἑῴας στρατιωτῶν. Καὶ ὁ μέν, ὁ Κομνηνός, τοὺς ἐκ ταύτης εἶχε μόνους συντιθεμένους αὐτῷ, ὁ δὲ καὶ τοὺς προσρυέντας ἐκεῖθεν καὶ πᾶσαν τὴν ἑσπερίαν δύναμιν. Εὐτρεπίσας δὲ διὰ πάντων στρατιὰν ἱκανήν, ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν τοὺς στρατιώτας διαπεραιωθῆναι πεποίηκε. Καὶ μέχρι τῆς Νικομηδείας γε-

7 τὸν ἐκ βασιλέως ἀποσταλέντα: i.e. patricius Ioannes Opsaras, v. Scylitzes 487,36

17/18 d. 8 mens. Jun. a. 1057

3 ἐπαίρουσιν εἰς ὕψος: cf. Eur., Phoen. 404: οὐδ᾽ ηὑγένειά σ᾽ ἦρεν εἰς ὕψος μέγαν; Procop., Bell. pers. II 10,4: ἐπαίρειν εἰς ὕψος

1 βασιλίδος tacite Bekker: βασίλ C βασιλείας E **3** καταχεάμενοι E et tacite Bekker: κατεχεάμενοι C **10** τε om. E **12** κεκοινωνηκό^τ C κεκινηκό^τ E **13** συλληφθῆναι E: ληφθῆναι C **15** τούτους E **19** βασιλέα coni. Bekker: βασι^λ C βα E

νόμενοι καὶ τὰς σκηνὰς ἐκεῖσε πηξάμενοι τὴν τῶν ἐναντίων ὑπέμενον ἔφοδον· ὡς δ' ἔμελλεν αὕτη, προστάγματι βασιλικῷ τοῖς τῆς Νικαίας ὁρίοις προσεμ|πελάζουσι. Προκαταλαβὼν δὲ ὁ || E 291r
Ἰσαάκιος τὴν Νίκαιαν πόλιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεισάγει καὶ τῆς ἑαυτοῦ μερίδος ἀποδείξας τὸν ὄχλον κατὰ νώτου ταύτην ἀφίησι καὶ κατὰ τῶν ἐναντίων προσωτέρω χωρεῖ. Συμβαλόντες δὲ μάχην οἱ ἀντιτεταγμένοι πρὸ δέκα σταδίων τῆς πόλεως ἐν τόπῳ διττὴν ἔκπαλαι προσηγορίαν φέροντι, τήν τε τοῦ Πολέμωνος καὶ τοῦ Ἅδου, ἀγῶνα καρτερὸν συνεστήσαντο. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἔκαμνε τοῖς ἀμφὶ τὸν Κομνηνόν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ πυκνώσας τὴν φάλαγγα διὰ τῶν εὖ γεγονότων ἀνδρῶν ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις χωρεῖ. Καὶ παλιντρόπου γενομένης τῆς νίκης φεύγουσιν οἱ ἐκ τῆς Βυζαντίδος πεμφθέντες. Καὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος αἰσθομένου τὴν ἧτταν τῶν ἐναντίων καὶ πάλιν ἀναθαρρήσαντος παντελὴς φυγὴ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος γίνεται. Καὶ πίπτουσιν ἐξ ἑκατέρου μέρους συχνοί, τὸ δὲ πλεῖστον, οἱ τὴν φυγὴν ἑλόμενοι, κατεκόπησαν. Τότε τοίνυν πατὴρ μὲν καὶ υἱός, τῆς φύσεως ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι, πρὸς σφαγὴν ὀργᾶν ἀλλήλων οὐκ εὐλαβοῦντο· καὶ δεξιὰν παῖς πατρικῷ χραίνει φόνῳ καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῷ καιρίαν ἐλαύνει καὶ συγγενείας ἢ συμφυΐας εἴτε τῶν ὁμοφύλων ἔλεος οὐδὲ διάκρισις ἦν, ἕως τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς βακχικῆς μανίας ληξάντων τῆς συμφορᾶς ᾔσθοντο καὶ κωκυτὸν αἰθέριον ἤγειραν. Ἀλλὰ καὶ ὡς νικητὴς ἀναδειχθεὶς οὗτος ὁ Κομνηνὸς τὴν ἐπινίκιον εὐφημίαν κατήνεγκε καὶ | σεβαστὸς παρὰ E 291v
πάντων ἀναγορευόμενος καὶ περίβλεπτος πάντας ἐλπίσιν ἐπτέρου || ὡς τῶν κατὰ σκοπὸν μὴ διαμαρτήσοντας. Ἠρίστευσε δὲ πλέον τῶν ἄλλων καὶ κραταιὸς ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ἐδείχθη καὶ

6sqq. mens. Aug. a. 1057

25 ἐλπίσιν ἐπτέρου: Greg. Naz., Or. V, PG 35, 689A

2 προστάγματι βασιλικῷ E: προστάγματος βασιλικοῦ C ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ scripsit Bekker **3** προσεμπελάζουσα E **5** ἀφίησι coni. Rosenstein: ἐφίησι C ἐφί^{η}εισι E **9** συνεστήσαντο tacite Bekker: συνεστήσα^{τ} C συνεστήσατο E **13** αἰσθόμενοι E

περιβόητος Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Βοτανειάτης, ἐκ γένους ἔχων ἐπιφανοῦς τὸ ἐν ταῖς στρατηγίαις καὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν ἐκδηλότατον καὶ ἐπίδοξον.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς τῆς πρὸς τὴν βασιλίδα φερούσης ἥπτετο. Καὶ πρὸ τοῦ τοῖς Προποντίοις προσεγγίσαι τῆς πόλεως βουλὴ παρά τινων τῶν ἐν τέλει κατὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠρτύετο. Εἴτε δὲ καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης ἔξαρχος καὶ πατριάρχης, Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, κεκοινώνηκε τούτοις τῆς σκέψεως εἴτε καὶ μή, ἄδηλον καὶ προφανὲς οὐδέν. Ὅμως δ' ἐκ προλήψεων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα συνενεχθέντων τὰ τῆς ὑπονοίας εἰς ἀληθείας ἀμυδρὰν προκεχωρήκασι ἔμφασιν· καὶ γὰρ τῷ Κομνηνῷ τὰ πάντα συνδιαφέρων ἦν καὶ συμπράττων καὶ τῆς πρώτης βουλῆς γινωσκόμενος, ὡς καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀγχιστείας ἐγγύτατος ὁ βεστάρχης Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, ἀδελφιδῆς τοῦ πατριάρχου σύνευνος καθιστάμενος, καὶ πολλὴν εὔνοιαν διδοὺς καὶ λαμβάνων ἐκεῖθεν. Εἶτα τῆς τυρευομένης βουλῆς ἐκρα|γείσης εἰσῆλθον ἅπαντες οἱ ταύτης ἐξάρ- C 178r
χοντες, ὡς δὲ καὶ οἱ συμμετέχοντες, εἰς τὸ θεῖον καὶ μέγιστον τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Σοφίας σκηπτόμενοι τὸν βασιλέα τὰς συνθήκας σφῶν προδιδόναι, διομοσαμένων τὸν Κομνηνὸν || μὴ προ|σήσεσθαι καὶ αὐτὸν σπονδὰς μετ' ἐκείνου συντίθεσθαι καὶ E 292r
τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταδιδόναι. Καὶ αὐτίκα εὐφημίαις τὸν Κομνηνὸν κατεγέραιρον, κατήγοροι ἐν ταὐτῷ καὶ συνήγοροι καὶ προασπισταὶ δεικνύμενοι τοῦ ἀνδρός· ὃν γὰρ ἐξομόσασθαι ἔλεγον καὶ οὐ τὴν φιλίαν μετὰ τοῦ βασιλέως καθάπαξ ἀπαγορεύειν, τούτῳ παρεμβεβλημένως βασιλικῆς ἀξίας περιετίθουν τιμήν. Συνεκρότησε δὲ τούτοις καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς κάθοδος τῶν ⟨τοῦ⟩

11 εἰς ἀληθείας... ἔμφασιν: cf. Plat., Resp. 597a: εἰ καὶ τοῦτο ἀμυδρόν τι τυγχάνει ὂν πρὸς ἀλήθειαν

8 Μιχαὴλ om. C **12** συνπράττων E **18** ὡς CE: ὣς tacite Bekker εἰ[ς τὸ θεῖον] C: εἰς τὸ περιώνυμον prop. Bekker **21** προσήσεσθαι E: προσήσασθαι C προήσεσθαι scripsit Bekker **22** εὐφημνίαις C **26** περιετίθουν coni. Rosenstein: περιετί^{θ} CE **27** ⟨τοῦ⟩ add. Bekker

πατριάρχου ἀνεψιῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ ὡς πευσόμενοι τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως καταπτάντες ἐξ ἀποστολῆς τοῦ ἀρχιερέως συλληφθεῖσι παρὰ τῶν στασιαζόντων ἐῴκεσαν καὶ ἄρτι διαχειρισθῆναι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης κατελθὼν συμπνεύσει τούτοις πρὸς τὸ ζητούμενον. Νυγεὶς οὖν τοῖς σπλάγχνοις τῆς φύσεως, ἐπεὶ καὶ πατράδελφος ἦν πατρὸς μικρὸν ἀποδέων, καί τι καὶ ἀναγκαῖον ὑπολογισάμενος, ἵνα μὴ διχονοοῦντος τοῦ πλήθους ἔτι τὰ τῆς ὀργῆς ἐκκαυθῇ καὶ πόλεμος ἐμφύλιος εἰς τὴν καταστέλλουσαν πόλιν τὰς στάσεις ἐγγένηται, πρόεισιν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ τοῖς ἀδύτοις προσκαθίσας οὕτω κριτὴς τῶν λεγομένων καὶ διαιτητὴς ἐχρημάτισε καὶ τὴν ῥοπὴν τοῖς καθαιρεθῆναι τὸν βασιλέα καὶ ἀντεισαχθῆναι τὸν Κομνηνὸν ἐθέλουσι δοὺς διὰ τὴν τῶν πλειόνων ἀρέσκειαν, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐνστάσεως εἰς ἐμφύλιον, ὡς εἴπομεν, ἐναποσκήψειε πόλεμον. Οὕτω τὴν εὐφημίαν τοῦ Κομνηνοῦ μεῖζον ἐξῆρε, τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ ταύτην καθολικῶς ἐπιτρέψας. ‖ Ταῦτα τοίνυν ἀμφίβολον τοῦ πατριάρχου παρεισάγει προβούλευμα πρὸς τὸ εἰκὸς καὶ ἑκατέρωθεν μελετώμενον.

Ἤρξαντο οὖν πάντες μιᾶς μερίδος, | (E 292v) τῆς Κομνηνοῦ, γίνεσθαι καὶ κατηρείπωτο τὸ κράτος τοῦ Γέροντος· οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσεν ἡ τῶν συμπνευσάντων κατ᾽ αὐτοῦ συμμορία καὶ ὁ λόγος οὗτος ἄχρι καὶ τήμερον ἐπεκράτησε. Καὶ μικρὸν ἄποθεν τῆς ἀντιπέραν κώμης τῆς Χρυσοπόλεως φήμη τὸν Κομνηνὸν περὶ τούτων κατέλαβε θαρρεῖν παρεγγυωμένη ὅτι προηνέῳκται αὐτῷ τὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ δῆμος ἅπας τῆς πόλεως αὐτὸν εὐφημεῖ. Ἐπέσχε δὲ τὴν ὁρμήν, ἕως ἐντελές τι καὶ περὶ τῆς τοῦ Γέροντος καθαιρέσεως πύθοιτο. Καὶ δῆτα τοῦ πατριάρχου πάντας τοὺς ἐν τέλει μετακαλεσαμένου πρὸς ἑαυτόν, οὓς μὲν ἑκουσίους, οὓς δὲ ἀκουσίους ἐκβιασθέντας τυχὸν οἰκονομικῶς, στρατιωτικῷ δὲ καὶ δη-

1 ἀνεψιῶν: i.e. Nicephorus et Constantinus, v. Scylitzes 498, 37-39

2 συλληφθεῖσι CE: συλληφθῆναι scripsit Martin **4** συμπνεύσειε scripsit Martin **9** προκαθίσας E **15** καθολικῶς E: καθολι^κ´ C καθολικὴν coni. Bekker **16** ἀμφίβολον CE: τὸ ἀμφίβολον scripsit Martin **17** εἰκὸς καὶ scripsi: εἰ καὶ C εἰκὸς E **22** τοῦτον E **27** ἑκουσίους C: ἑκουσίως E et tacite Bekker ἀκουσίους C: ἀκουσίως^ους E ἀκουσίως tacite Bekker **28** στρατιωτικὰ C δὲ: an τε ? Bekker δὲ καὶ om. E δημοτικῷ scripsi: δημοτικὰ C om. E στρατιωτικῇ τε καὶ δημοτικῇ συντάγματι (sic) prop. Pertusi

μοτικῷ συντάγματι ἐκεῖσε τὴν βασίλειον ἐξουσίαν ἀφυῶς μετεστήσατο καὶ ἀρχὰς τοῖς πράγμασιν, ὁπόσαι τούτῳ ἐδόκουν τῷ καιρῷ πρόσφοροι, προεστήσατο. Καὶ τῷ Γέροντι τὴν τρίχα καταθεῖναι αὐτίκα μάλα, εἰ προαιροῖτο τὸ ζῆν, μήνυμα σφοδρὸν ἐξαπέστειλε, τοῦ πλήθους τοῦτο κελεύοντος. Ὁ δέ, καίτοι τῶν τῆς αὐλῆς ὁπλιτῶν, καὶ ὅσοι τούτῳ προσήκοντες ἦσαν, εἰς ἄμυναν ἐξελθεῖν τῶν ἀντιπάλων διατεινομένων καὶ τούτους ἑτοίμως παραστήσασθαι καὶ τὸ κράτος αὐτῷ βεβαιῶσαι, οὐκ ἠνέσχετο, μισανθρωπίας καὶ φιλαυτίας ὁμοῦ πρᾶγμα λέγων εἶναι τὸ δι᾽ ‖ αὐτὸν συγχωρῆσαι φόνοις καὶ σφαγαῖς ἀνθρωπίναις μιανθῆναι τὴν μεγαλόπολιν. Καὶ πρὸς τὰ ἐρυθρὰ πέδιλα κατιδών, «διὰ ταῦτα» εἶπεν «ὁ Μιχαὴλ οὐ προδίδωσι τὴν εὐσέβειαν». Καὶ πόρρω τῶν ἑαυτοῦ ποδῶν ταῦτα σφενδονησάμενος τὴν κεφαλὴν ἔκλινε τοῖς ἀποσταλεῖσιν εἰς τὴν κουράν. | (E 293r) Καὶ τῆς βασιλικῆς λαμπρότητος τὴν μοναχικὴν πολιτείαν | (C 178v) εὐχαρίστως ἀνταλλαξάμενος καὶ τρύχινον ῥάκος τῆς εὐδαίμονος ἀμπεχόνης καὶ πολυτίμου, παραπέμπεται πρὸς τὸ ἱερὸν μελαμφορῶν καὶ τοῖς μοναχοῖς συνταττόμενος. Δέχεται τοῦτον ὁ ἀρχιερεὺς συναντήσει δῆθεν φιλανθρώπῳ καὶ μειδιώσῃ καί «χαῖρε» πρὸς αὐτὸν ἐπειπὼν φιλήματι τοῦτον ἀσπάζεται. Ὁ δὲ «Θεός σε ἀξίως, ἀρχιερεῦ, ἀντασπάσαιτο» φήσας, μιᾷ τῶν πατριαρχικῶν οἰκιῶν, τῇ ἀνωτάτω ἀναχωρητικῇ, παραδίδοται, βασιλεύσας ἕνα μόνον ἐνιαυτόν.

Εἰσάγεται τοίνυν ὁ Κομνηνὸς διαπόντιος μετὰ τοῦ στόλου παντός, εὐφημίαις καὶ ἀλαλαγμοῖς καὶ σαλπίγγων καὶ λοιπῶν ὀργάνων ἠχῇ σεμνυνόμενος. Καὶ τοῦτον ὑποδέχονται τὰ βασίλεια περὶ δείλην ὀψίαν, Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς ἑνδεκάτης ἰνδικτιῶνος ἐνισταμένου. Τῇ δ᾽ ἐπαύριον προόδῳ λαμπρᾷ τῇ τοῦ

27/28 d. 1 mens. Sept. a. 1057 **28** d. 2 mens. Sept. a. 1057

1 συντάγματα C **2** ἐδόκουν scripsit Bekker: ἐδόκει C ἐδόθησαν E **4** ἐξαπέστειλε E: ἐξαποστέλλει tacite Bekker ἐξαποστεί^λ C **12** προδίδω E **14** ἔκκλινε E **17** παραπέμπεται πρὸς τὸ ἱερὸν E: παραπέμπεται [...]ερὸν C παραπέμπεται αὐθημερὸν coni. Bekker **19** μειδιώσῃ E^pc et tacite Bekker: μειδιώσει C **20** ἀσπάζεται E et tacite Bekker: ἀσπάσαται C **26** ὑύποδέχονται E **27** ἑνδεκάτης E: ια´ C ἑνδεκάτου Martin **28** λαμπρᾷ E et tacite Bekker: λαμπρῶς C

Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ μετὰ πολλῆς προσελθὼν τῆς δορυφορίας τὸ στέφος ἐπ' ὀκρίβαντος διὰ χειρὸς τοῦ πατριάρχου κομίζεται. Καὶ πρόεισι στεφανίτης ἐκεῖθεν, δόξαν παρεσχηκὼς ἀνδρίας καὶ ἀνδραγαθίας μεγίστης οὐ τοῖς ὑπηκόοις || μόνον ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς βαρβάροις, ὡς μάχῃ κεκρατηκὼς τοῦ κρατοῦντος καὶ φασγάνῳ τοσαύτην ἀρχὴν δυνηθεὶς περιζώσασθαι· στηλογραφεῖται δὲ καὶ ἐσπασμένον ἔχων τὸν ἀκινάκην τῷ κήνσῳ. Καὶ οὕτω τῆς βασιλείας καὶ τῶν ταύτης ἀπάρχεται πράξεων. Φιλοτίμοις οὖν τοὺς συναραμένους καὶ συναγωνισαμένους πρὸς τὸ κατόρθωμα κοσμήσας τιμαῖς καὶ φροντιστὰς πολλοὺς | τῶν δημοσίων [E 293v] ἀποδείξας συλλόγων, οὕτω καὶ τὸ δημοτικὸν τῆς προσηκούσης τιμῆς ἀξιοῖ. Πρὸ δὲ τῶν ἄλλων πολύ τι νέμων αἰδοῦς τῷ πατριάρχῃ ἴσα καὶ πατέρα ἐτίμα καὶ τοὺς τούτου ἀνεψιοὺς ταῖς πρώταις ἀξίαις καὶ πράξεσι περιβλέπτους ἀποδεδειχώς. Καὶ τὰ τοῖς βασιλικοῖς δικαίοις προσόντα παρὰ τῶν ἱερατικῶν δίκαια τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ νέον καθιεροῖ καὶ τούτων ἀλλοτριοῖ παντάπασι τὸ παλάτιον, ὥστε μήδ' ἐπὶ τῆς οἰκονομίας μήτε τῆς τῶν ἱερῶν κειμηλίων προνοίας καὶ προστασίας παρὰ βασιλέως τινὰ προχειρίζεσθαι, ἀλλὰ τῆς τοῦ πατριάρχου ἐξουσίας ἠρτῆσθαι καὶ τὴν προχείρισιν τῶν προσώπων καὶ τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν.

Καὶ καταστησάμενος τὴν ἀρχὴν ἀποβλέπει καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀναλωμάτων τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ὀψωνιασμοῦ τῶν στρατιωτῶν μέγεθος καὶ ὡς πόλεμοι τούτῳ πρόκεινται πολλὴν δαπάνην ἐφέλκοντες διὰ τὸ τοὺς ἐναντίους κατισχῦσαι καὶ πανταχόθεν κατεπαίρεσθαι τῶν Ῥωμαίων. Καὶ χρημάτων δεῖσθαι σκοπήσας καὶ τὴν τούτων εὐπορίαν πλείστην ὅσην || ἀπαραίτητον λογισάμενος, βαρὺς ἐχρημάτισε φορολόγος τοῖς χρεωστοῦσι δημόσια. Εἶτα καὶ τὰς τῶν ὀφφικίων δόσεις αὐτὸς περιέτεμε πρῶτος καὶ πανταχόθεν, οἷά τις ἄπληστος θηρευτής,

---

13 τοὺς τούτου ἀνεψιούς: v. supra p. 46,1 et Oikonomides, Le serment, 119/120

---

16 νέον om. C **17** μήδ' CE: μήτ' tacite Bekker **23** ὀψωνιασμοῦ scripsit Martin: ὀψωνισμοῦ CE

εἰσεποιεῖτο τὰ χρήματα. Ἐμέλησε δ' αὐτῷ μετὰ ταῦτα καὶ φειδωλίας καὶ τοῦ προσθήκην ἀγρῶν τῇ βασιλείᾳ περιποιήσασθαι. Διὸ καὶ πολλὰ μὲν ἰδιωτικὰ πρόσωπα πολλῶν ἀπε|στέρησε κτή- [E 294v] σεων, παριδὼν τὰς χρυσοβούλλους τούτων γραφὰς δι' ὧν αὐτοῖς τὰ τῆς δεσποτείας ἡδραίωτο· ἐνέσκηψε δὲ καί τισι τῶν φροντιστηρίων μεγάλας καὶ πλουσίας κτήσεις ἐχόντων καὶ τῶν τοῖς βασιλικοῖς θησαυροῖς ἀνακειμένων ἀποδεούσας οὐδόλως· καὶ πολλὰς αὐτῶν ἀφελόμενος καὶ διὰ λογοποιΐας τὸ ἀρκοῦν ἐγκαταλιπὼν μοναῖς καὶ μονάζουσι τοῖς βασιλικοῖς τὸ περισσὸν προσαφώρισε, πρᾶγμα παρανομίας μὲν δόξαν ἢ ἀσεβείας εἰσάγον καὶ πρὸς ἱεροσυλίαν τοῖς εὐλαβεστέροις ἐκ τοῦ προχείρου ἀναφερόμενον, ἀποτέλεσμα δὲ μηδὲν ἄτοπον ἀποφέρον πρός γε τοὺς ἐμβριθῶς τὰ πράγματα διακρίνοντας. Ἑκατέρωθεν γὰρ ὀνήσιμον εἶναι διεγινώσκετο, τούς τε μοναχοὺς φροντίδων ἀπαλλάττον ἀπροσφυῶν τῇ κατ' αὐτοὺς | πολιτείᾳ καὶ χρηματισμοῦ τοὺς [C 179r] ἀκτημοσύνην πεπαιδευμένους ἀπανιστῶν καὶ οὐδὲν τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτηδείων ἀποστεροῦν, καὶ τοὺς ἀγρογείτονας ἐλευθεροῦν τῆς τούτων βαρύτητος, ὅτι τῷ πολυτελεῖ καὶ πολυταλάντῳ τῶν κτήσεων τὰ σφέτερα καταλιπεῖν αὐτοὺς οἱ μοναχοὶ κατηνάγκαζον, ἀπληστίαν ἤδη νοσήσαντες καὶ εἰς ἕξιν τοῦ πάθους γινόμενοι καὶ περιγινόμενοι || τῶν ἀντιθέτων, εἴ ποτε πρὸς δίκην αὐτοῖς συνεπλάκησαν διὰ τῆς τῶν κτημάτων καὶ χρημάτων ἐπιρροῆς καὶ τοῦ ἐπὶ τούτοις ἀλογοθετήτους καθίστασθαι καὶ ἀποδο|χῆς ἀξιοῦσθαι νικῶντας τοὺς ἀντιβαίνοντας. Καὶ ὁ δη- [E 294v] μόσιος πολλαῖς χερσὶν ἐπαφιέναι τὰ ἑαυτοῦ πολυμερῶς συνωθούμενος προσθήκην ἐδέξατο καὶ παραψυχὴν οὐ μετρίαν, ἐν οἷς ἑτέρους ποσῶς οὐ διελωβήσατο.

Εἶχε μὲν οὖν οὕτω τὰ πρακτέα τῷ βασιλεῖ καὶ συνεῖχε τοῦτον τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων διὰ τὴν τῶν ἀγχιθύρων κατάστασιν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπαρθεὶς ὁ πατριάρχης οἷς πεπροτερηκέναι ὑπέλαβε, καὶ μεῖζον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἐπὶ τῶν ὅλων γενέσθαι οἰόμενος καὶ θαρρήσας τῇ τοῦ κρατοῦντος εὐνοίᾳ, πολ-

---

4 χρυσοβούλλοις E **5** ἡδραίωντο C **7** οὐδ' ὅλως E **15** ἀπροσφυῶν E: ἀπροσφόρων C **17** ἀποστεροῦν E et scripsit Bekker: ἀποστερῇ C **28** οὖν om. C οὕτως E **31** αὐτοῦ tacite Bekker

λάκις τοῦτον τινῶν ἐπιχειρημάτων μὴ δοκούντων αὐτῷ ἀνεχαίτιζε, ποτὲ μὲν πατρικὴν εἰσάγων διάθεσιν καὶ παραίνεσιν, ποτὲ δ' ἐπιτιμητικὴν παραγγελίαν καὶ ἀπειλητικὴν ἀκοαῖς ἐκδεδιητημέναις ἐπαίνοις καὶ προσηνέσι λόγοις καὶ ὑποπτώσεσιν, ὡς καὶ τὸν βασιλέα κατὰ μικρὸν ἐκπεπολεμῶσθαι καὶ παροινίαν ἡγεῖσθαι τὴν τέως παραίνεσιν. Οὐ πολὺν δὲ χρόνον τούσδε τοὺς λόγους ὑπενεγκών, ἔγνω τοῦτον ὡς κατεπαιρόμενον τούτου καταβαλεῖν ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν ἱερατικῶν ὡς ὑπεροπτικὸν ἐκ μέσου καθάπαξ περιελεῖν καὶ τοῦτον τὸν τρόπον διαδρᾶναι ‖ τὸν ἔλεγχον. Διὸ καὶ τῆς ἀρχαγγελικῆς ἑορτῆς ἀμφὶ μῆνα Νοέμβριον ἐγγιζούσης, παρεγένετο πρὸς τὴν ἐκ βάθρων ἐγερθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μονὴν ὁ πατριάρχης οὑτοσὶ Μιχαὴλ καὶ τῶν περιβόλων τοῦ μεγάλου καὶ ἀπορθήτου καὶ θεοτεύκτου πολίσματος ἔξω γενόμενος τῶν τῆς ἑορτῆς φιλοτίμως | ἐφρόντιζε κατὰ τὰ ἑσπέρια [E 295r] μέρη τῆς πόλεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἠκόνα τὴν σκαιωρίαν καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐστίλβου καὶ τὸν ἐνδομυχοῦντα θυμὸν τοῖς ἐγγίζουσι παρεγύμνου. Καὶ προπέμπει τῶν οἰκείων τινὰ ὡς ἱερατικὸν συνομιλήσοντα τῷ ἀρχιερεῖ περί τινων τυχὸν ἀπορρήτων καὶ τὸν καιρὸν τῆς κατ' αὐτὸν σκέψεως καὶ τῆς φήμης τούτῳ ἀποτειχίσοντα. Καὶ τῆς διαλέξεως γινομένης ἐπικατέλαβε πλῆθος στρατιωτῶν ὅπλοις κατάφρακτον· καὶ περιχυθέντες πανταχόθεν αὐτῷ ἀνάρπαστον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦτον ἀτίμως ἐπαίρουσι καὶ ἡμιόνῳ καθίσαντες συνήλαυνον ἄχρι τῆς ἐν Βλαχέρναις ἀκτῆς· καὶ προστάγματος καταπτάντος βασιλικοῦ ἐνὶ τῶν λέμβων σπουδαίως ἐντίθεται καὶ ὑπερόριος, τῶν ἀδικούντων τάχα ὑπερ-

10 d. 8 mens. Nov. a. 1058

15/16 τὴν ῥομφαίαν ἐστίλβου: cf. Ps. 7,13: τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει et al.

8 ὑπεροπτικὸν E: ὑπεροπτικὴν C ὑπερόπτην prop. Bekker **12** οὑτοσὶ E et tacite Bekker: οὑτωσὶ C **13** πολίσματος E et scripsit Bekker: πυλίσματος C **17** οἰκείων τινὰ E: τινα οἰκείων C **18** ἀρχιερεῖ C: ἀνδρὶ E **19** τῶν καιρῶν E κατ' αὐτὸν tacite Bekker: καθ' αὐτὸν C καθ' αὐτὸν E **21** περιχυθέντες C: περιτυχόντες E **25** τάχα καὶ E

λαλῶν, ὁ ποιμενάρχης γίνεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ αὐτὰ τοῦ γένους τὰ φίλτατα τῆς ὁμοίας ἀπογεύονται τύχης.

Φέρει δὲ τοσοῦτον τὸ πάθος ὁ ἀνὴρ μικροψύχως ἢ ἀγενῶς καὶ κατέσεισε τὴν πίστιν αὐτοῦ τὸ τῆς ἀπιστίας πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλεύοντος τόλμημα; Οὐμενοῦν! Ἀλλ' εὐψύχως μάλα καὶ εὐγενῶς καὶ τῇ καρτερίᾳ τὸν Ἰὼβ πολλῷ τῷ περιόντι ‖ νικῆσαι διαθρυλλούμενος, ὅτι καὶ τὸ ἄλγος οὐδὲν ἧττον αὐτῷ κατά τε τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν τῆς πολιτείας καὶ τῆς παρρησίας καὶ αὐτῆς τῆς μεγίστης προεδρίας ἀφαίρεσιν διεδείκνυτο καὶ τὸ ἕλκος πρὸς ταῦτα συγκρινόμενον ἡττᾶτο φέρον τῆς πατρίδος καὶ τῆς συζύγου τὴν ἀντισήκωσιν· εὐλογῶν γὰρ | εὐλόγει τὸν Κύριον [E 295v] καὶ εὐχαριστῶν οὐκ ἀνίει καὶ πάθος οὐκ ἀπεκάλει τὸ πάθος ἀλλὰ πύρωσιν ἀκριβῆ καὶ παίδευσιν πρὸς τελειότητα φέρουσαν καὶ ἀρετῆς ἐπίβασιν κρείττονος. Μὴ ἀφιστάμενος δὲ καὶ τῆς ταπεινώσεως ἀντεγκαλῶν ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἄξια πεπονθέναι κατατιθέμενος καὶ πρὸς Θεὸν ἅπαν αἰχμαλωτίζων νόημα καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῦ εὐγενοῦς πνέων ἔτι τῷ ὄντι φρο|νήματος. Οὐ γὰρ κατέ- [C 179v] πεσεν ὅλως οὐδὲ τοῦ ζήλου ἐνέδωκεν, οἷα πάσχειν οἶδε ψυχὴ τοῖς ὑλικοῖς διεπτοημένη καὶ κάτω φέρουσιν.

Ὧν ἐν γνώσει γινόμενος ὁ κρατῶν ἤσχαλλε καὶ μετάμελον ἔτρεφε καὶ τὴν ἐπανόρθωσιν ἐδίψα μέν, οὐκ εἶχε δ' ὅπως ἑαυτὸν στηλιτεύσοι κακῶς διανοησάμενον. Βεβούλευται τοίνυν αἰτιάσεις προθεῖναι κατ' αὐτοῦ καὶ ἀναξιότητος γράψασθαι τὸν χρόνοις ἤδη πολλοῖς τὴν ἀξίαν διακοσμήσαντα καὶ τὸν σωτήριον λόγον ὀρθοτομήσαντα. Καὶ γεγόνασι μὲν τῆς τούτου βουλῆς τῶν ἐν τέλει τινές, μηδὲ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀγνοοῦντες ἐπίδοξον· ὅμως δὲ γεγόνασι συμμεταβαλόμενοι τῷ καιρῷ, ὁποῖα τὰ τῶν ‖ κολάκων νεανιεύματα. Ἀπόπειραν δὲ τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ποιούμενος ὁ βασιλεύς τινας μητροπολίτας προεστῶτας, οὓς καὶ λογιωτέρους τῶν ἄλλων ἐγίνωσκεν, ὡς αὐτὸν ἀποστέλλει διαλεξομένους περὶ τοῦ τὴν τιμὴν καταθέσθαι καὶ μὴ συνόδῳ καὶ

5 οὐμενοῦν scripsi: οὐμενοῦν CE οὐ μὲν οὖν tacite Bekker **9** ἀφαίρεσιν E: ἀφαιρε̂ C ἀφαιρέσει coni. Bekker **14** ἐφιστάμενος E **17** φρονήματος E et tacite Bekker: φρονήματι C **27** συμμεταβαλλόμενοι E **29** μητροπολίτας E: μητρόπολης C μητροπόλεως tacite Bekker

συλλόγῳ περιφανεῖ δημοσιευθῆναι τὰ κατ᾽ αὐτοῦ. Ἀνάλωτος δὲ τούτοις ὀφθεὶς καὶ ἀπερίτρεπτος ἐς τὰ μάλιστα καὶ πυρίπνους τὴν γλῶσσαν | καὶ τὴν ὁρμήν, καταιδεσθῆναι τούτους πεποίηκε E 296r καὶ ἱκέτας πρὸς τὸ συγγνώμης τυχεῖν. Ἐπανελθόντες οὖν εἰπεῖν ἐκεῖνο πρὸς τὸν πέμψαντα συνεστάλησαν οὐδαμῶς: «ἡττήμεθα, βασιλεῦ, ἡττήμεθα· κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀνήρ, παντὸς λόγου καὶ πειθοῦς ἰσχυρότερος, ἀλλὰ καὶ λαβῆς ἁπάσης πολλῷ τῷ περιόντι ἀνώτερος. Εἰ οὖν τῷ ἀνεπιλήπτῳ καὶ ἀκαταγωνίστῳ προσβάλλειν ἐθέλεις, ἀναλογίζου τὴν ἧτταν καὶ τὸν ἐντεῦθεν μετάμελον». Τούτων ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς σύννους ἦν καὶ πεφροντικὼς πῶς καὶ τίνα τρόπον τοῖς πράγμασι χρήσαιτο. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ Θεοῦ κρεῖττόν τι προβλεψαμένου ἐν εἰρήνῃ μεταλλάττει τὸ ζῆν ὁ ἀρχιερεύς, προθεωρήσας τὴν θείαν μετάκλησιν δι᾽ ὁσίου καὶ μεγίστου τὴν ἀρετὴν ἁγίου ἀνδρὸς καὶ ὅτι τοῖς ἐν ἀσκήσει καὶ ἁγνείᾳ εὐαρεστήσασιν ἐναρίθμιος ἦν, ἐν μέσῳ τῆς μνήμης αὐτῶν, πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ φιλανθρωπίαν ἐνανθρωπήσεως, τῶν φθαρτῶν καὶ ἐπικήρων τὴν ἄφθαρτον ζωὴν καὶ ἀνώλεθρον ἀνταλλάττεται. Καὶ προέβη τὰ τῆς προρρήσεως τελειωθέντος κατ᾽ ἐκείνας τὰς ἡμέρας τοῦ ἀρχιποίμενος. || Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς μετανοίᾳ βληθεὶς καὶ τὴν ἀρετὴν εὐλαβηθεὶς τοῦ ἀνδρός, μὴ ἔχων οἷς τρόποις τὴν ἁμαρτάδα ἐπανορθώσαιτο, ἐντίμως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰσαχθῆναι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν διετάξατο. Καὶ παραδίδοται τῇ σορῷ ἐν ᾧπερ ἐκεῖνος τόπῳ καὶ ζῶν μετετάξατο, κατὰ τὸ ἀνεγερθὲν παρ᾽ αὐτοῦ φροντιστήριον, θαῦμα | μέγιστον καὶ τοῦ ἀξίως τῆς ἀρχιερατικῆς τε- E 296v λειωθῆναι σημεῖον ἀπερίγραπτον δείξας τὴν ἐν χειρὶ τοῦ

---

16 d. 20 mens. Dec. a. 1058 **18** d. 21 mens. Jan. a. 1059 secundum F. Tinnefeld

---

5-8 ἡττήμεθα, βασιλεῦ,... πολλῷ τῷ περιόντι ἀνώτερος: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 561[B] **17/18** τὴν ἄφθαρτον ζωὴν καὶ ἀνώλεθρον: cf. Eus. Caes., De eccl. theol., PG 24, 1033[A]: τῆς ἀτελευτήτου καὶ ἀφθάρτου ζωῆς

---

12 προβλεψαμένου E et tacite Bekker: προσβλεψαμένου C **15** ἦν E: ὢν C **23** διεδέξατο E[ac] παραδίδωται E **24** κατὰ C: καὶ E

σταυρικοῦ σημείωσιν σχήματος. Καὶ μεμένηκεν ἡ τιμία τῷ ὄντι χεὶρ τοῦτον τὸν τύπον τηροῦσα τῆς διὰ τοῦ σταυροῦ εἰρήνης καὶ εὐλογίας ἄχρι καὶ τήμερον, μὴ ἀλλοιωθεῖσα συνόλως τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος.

Προεχειρίσθη δὲ πατριάρχης Κωνσταντῖνος, πρόεδρος καὶ πρωτοβεστιάριος, ὁ Λειχούδης, ἀνὴρ μέγιστον διαλάμψας τοῖς βασιλικοῖς καὶ πολιτικοῖς πράγμασιν ἀπό τε τῆς τοῦ Μονομάχου καὶ μέχρι τῆς τούτου ἀναρρήσεως καὶ μεσάζων ἐν τοῖς βασιλείοις τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν. Καὶ γέγονε δωρηματικὸς τοσοῦτον καὶ προνοητικὸς τῶν τε ἱεροκηρύκων καὶ τῶν μιγάδων, ὡς καὶ πάντας τῆς τούτου ἀφθονίας σχεδὸν ἀπόνασθαι καὶ θαυμάζειν τὸν ἔλεον.

Τῶν δὲ πρὸς ἥλιον δύνοντα Σαυροματῶν ταραττομένων, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν, οὓς Πατζι|νάκους C 180r τὸ πλῆθος κικλήσκουσιν, ἔγνω λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπενεγκεῖν κατ᾽ αὐτῶν. Καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτύσας καὶ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον || ποιησάμενος πασίρρωμος ἔξεισι. Καὶ μέχρι τῆς Σαρδικῆς γενόμενος καὶ καταπλήξας τοὺς Σαυρομάτας εἰς φιλίαν ἐλθεῖν συνηνάγκασε καὶ συνθήκαις ἐπιρρώσας τὸ εἰρηναῖον μεταστρατοπεδεύει πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς, τοὺς Σκύθας φημί. Καὶ διῃρημένων αὐτῶν ἐν ἀρχαῖς ὄντων, οἱ μὲν τῶν ἄλλων ἡγεμόνες προσῆλθον αὐτῷ καὶ τὰ πιστὰ φυλάττειν συνθέμενοι φόβου παντὸς ἀπηλλάγησαν. Μόνος δὲ ὁ πρὸς τῷ τοῦ Ἴστρου χείλει περινοστῶν | καὶ ἀπότομον πέτραν E 297r κεκτημένος κρησφύγετον, Σελτὲ τῷ βαρβάρῳ τὸ ὄνομα, οὐκ ἠθέλησε χεῖρας δοῦναι τῷ βασιλεῖ, ἀλλ᾽ ὑπεροπτικῶς πρὸς τοῦτον διατεθεὶς ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδίον τοῖς Ῥωμαίοις ἀντιταξόμενος. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τῆς ἰδίας κακονοίας ἀποίσατο τὰ ἐπίχειρα· κατὰ κράτος γὰρ ἡττηθείς, βραχείας μερίδος ἀντιταχθείσης αὐτῷ, φυγὰς ᾤχετο βαθείᾳ τινὶ ὕλῃ ὥσπερ τις πτὼξ

---

5 d. 2 mens. Febr. a. 1059

---

8 τούτου C: τότε E **10** τε C: τῆς E **12** τὸν ἔλεον E: τέλεον C **15** ῥωμαϊκὰς om. E **21** Σκύθας E et tacite Bekker: σκύθους C **27** τοῦτο E

μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν διεισδύς. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἑλὼν τὸ κρησφύγετον καὶ φρουρὰν καταλιπὼν καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσας τὴν ἐπάνοδον εὐθύμως ἐποιεῖτο.

Περὶ πρόποδας δέ τινος λόφου, Λοβιτζοῦ λεγομένου, τὴν παρεμβολὴν θέμενος, πρᾶγμά τι τῆς τοῦ τόπου ἐπωνυμίας ἀπηύρα. Ῥαγδαῖος γὰρ ὄμβρος τῇ στρατιᾷ εὐθέως ἐπικαταρραγεὶς καὶ νιφετὸς ἔξωρος, Σεπτεμβρίου μηνὸς ἔτι τὸν δρόμον ἐλαύνοντος, πολλῆς κακώσεως τὸ στρατιωτικὸν καὶ λύμης ἐνέπλησεν. Ἥ τε γὰρ ἵππος σχεδὸν πᾶσα καὶ πολλοὶ || τῶν παρόντων τῷ κρύει καὶ τῷ ὄμβρῳ, συνεχεῖ καὶ ἀνυποίστῳ, μήκιστον χρόνον ταλαιπωρούμενοι τὸ ζῆν ἐναπέρρηξαν καὶ τὰ ἐπιτήδεια παρ' ἐλπίδα τοῖς στρατευομένοις ἐπέλιπε ποταμίου ῥεύματος καὶ χειμῶνος γενόμενα πάρεργον. Ἀναστολῆς δὲ γενομένης ἐξῄει πρωΐας ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν ποταμὸν ἀγχοῦ καταρρέοντα, τραφέντα τῇ ἐπομβρίᾳ, διαπεραιούμενος πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀπέβαλε. Λήξας δὲ πρὸς μικρὸν τῆς ὁδοιπορίας ὑπὸ σκιὰν ἔστη δένδρου τινὸς ἅμα τισὶ τῶν ὑπερεχόντων· καὶ μετ' ὀλίγον ἠχῆς γενομένης ἐκ τῆς δρυὸς προ|ῄει μικρὸν ὁ βασιλεύς, ὅσον μὴ τῷ μήκει ταύ- E 297v της καταλαμβάνεσθαι· ῥιζόθεν δ' αὕτη τμηθεῖσα σὺν πολλῇ τῇ βοῇ ὑπτία τῇ γῇ προσήρεισε. Γέγονεν ὁ βασιλεὺς ἐνεὸς καταμαθὼν οἵας μικροῦ δεῖν τελευτῆς ἔμελλε τυχεῖν, καὶ ἦν προοίμιον οὐκ ἀγαθὸν τὸ συγκύρημα.

Προβιβάζων δὲ τὴν στρατιὰν ἐπεπορεύετο ταύτῃ. Ἐπετάχυνε δ' αὐτὸν καί τις φήμη ψευδὴς καὶ οὐκ ἔμπρακτος, τυραννίδος ἀπάρχεσθαι λέγουσα τὸν πρὸς ἕω ἀποσταλέντα παρ' αὐτοῦ πολιτικὸν ἄνδρα διὰ τὴν τῶν δημοσίων κτημάτων ἐξίσωσιν. Καὶ μέχρι τῆς βασιλίδος γενόμενος καὶ πρὸς τὸ οἰκτρὸν τοῦ συμβάντος εἰκότως ἀνιαθεὶς καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἄρχοντος ἐπίπλα-

7 d. 23 mens. Sept. a. 1059   16 d. 24 mens. Sept. a. 1059, v. Skyl. Cont. 107, 13/14

4 λωβιτζοῦ E   λεγομένου C: καλουμένου E   5 πρᾶγμά τι tacite Bekker: πράγματι CE   ἀπηύρα Cpc   6 τῇ στρατιᾷ scripsi (cf. Skyl. Cont. 107,11): τῆς στρατιᾶς CE   20 ἐνεὸς tacite Bekker: ἐννεὸς CE   20/21 καταμαθὼν...τυχεῖν om. E   23 ἐπεπόρευτο E   24 κα[ί] E   ψευδεὶς C   28 εἰκότως om. E

στον ἐγνωκώς, ἀνελάμβανεν ὅμως τῆς ἀθυμίας ἑαυτὸν καὶ περὶ τὸν κατὰ πρόσωπον τῆς βασιλίδος προεκκείμενον πορθμὸν ἀνιὼν ἐνησχολεῖτο τῇ θήρᾳ || ψυχαγωγῶν ἑαυτὸν τῇ συνεχεῖ γυμνασίᾳ. Περὶ δὲ ὥραν ἀρίστου φῶς ἀστραπηβόλον τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐπέσκηψε· Νεάπολις τούτοις τὸ γνώρισμα. Καὶ ὁ βασιλεὺς πληγείς, ὡς λόγος, ἐκεῖθεν ἀκατίοις ἐξαίφνης πρὸς τὰ βασίλεια ὥρμησε καὶ νοσομαχήσας ἡμέραις τισὶ τὸν μόρον ἐκαραδόκει. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θείου ἀσπάζεται τὴν μετάνοιαν καὶ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸν μοναδικὸν καὶ ἀπέριττον ἀνταλλάττεται βίον, βασιλέα προχειρισάμενος οὐ τὸν | ὁμαίμονα Ἰωάννην, οὐ τὸν ἀδελφιδοῦν, οὐκ ἄνδρα προσζεύξας C 180v τῇ θυγατρί, ἀλλὰ τὸν πρόεδρον Κωνσταντῖνον τὸν Δούκαν, ὃς αὐτῷ συνίστωρ καὶ συναγωνιστὴς περὶ τὴν τῆς βασιλείας κατάκτησιν διὰ παντὸς ἐχρημάτισεν. Αὐτὸς δ' ὁ Κομνηνὸς μοναχικοῖς ῥάκεσιν τὴν | τοῦ Στουδίου καταλαμβάνει μονὴν ἔτι τῇ νόσῳ E 298r τρυχόμενος, ζήσας μὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ ἔτη δύο καὶ μῆνας τρεῖς, ἐπιζήσας δὲ τούτων ἐλάττονα τῷ μοναχικῷ.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν ὑγρότητος μεστὴ θεαθεῖσα ἡ τούτου σορὸς πολὺν λόγον εἰς τὸν δῆμον ἐκίνησε, τῶν μὲν τιμωρίαν εἶναι λεγόντων καὶ κολάσεως ἔνδειγμα τὸ φανὲν διὰ τὸν πολὺν φόνον ἐκεῖνον τὸν ἐκ τοῦ κροτηθέντος ἐμφυλίου πολέμου γενόμενον περὶ Νίκαιαν. Ἄλλοι διὰ τὴν τῶν πολλῶν κάκωσιν καὶ ὑστέρησιν μερικὴν καὶ καθόλου τῶν διδομένων τοῖς πλείστοις ἐπετείως ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, ἄλλοι διὰ || τὴν τῶν ναϊκῶν καὶ ἰδιωτικῶν κτημάτων ἀφαίρεσιν, ἕτεροι διὰ πάντα· ἄλλοι διὰ σωφρονισμὸν τῶν μετέπειτα μόνον, οὐχὶ τοῦ μεταλλά-

11 τὸν ἀδελφιδοῦν: i.e. Theodorus Docianus, v. Skyl. Cont. 108, 18/19

15 d. 22 mens. Nov. a. 1059   17 exeunte a. 1060 vel ineunte a. 1061 secundum P. Gautier

7 νοσο[η]μαχήσας E   12 δοῦκα E   16 ζήσας μὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ prop. Pertusi (v. infra p. 73,12): post ζήσας μὲν spatium vacuum in CE βασιλεύσας δὲ CE βασιλεύσας μὲν prop. Röckl   23 καθόλου coni. Martin: καθόλ CE καθόλως coni. Bekker   26 σωφρονισμὸν E et prop. Bekker: σωφρονισμῶν C   μόνον, οὐχὶ scripsit Bekker: μονονουχὶ CE

ξαντος τὴν κόλασιν· συνέβαλλον γὰρ τὴν μετάνοιαν ὅτι τὴν θείαν φιλανθρωπίαν ἐκκαλεῖται πρὸς ἔλεον. Οἱ δὲ τούτων ἐναντίοι μετάμελον θρέψαι τὸν ἄνδρα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἔλεγον καὶ κατὰ τοῦτο τῆς μεταβιώσεως μὴ ἀπόνασθαι. Οἱ δὲ τὸ ῥεῦσαν ἁγιωσύνης ἔργον ἐτίθεντο διὰ τὴν μετὰ ταῦτα μᾶλλον μετάνοιαν καὶ τὸ δειχθῆναι πᾶσιν ὡς οὐκ ἔστιν ἁμάρτημα τὸ τὴν θείαν εὐμένειαν βιαζόμενον, εἰ τῶν κακῶν τις ἐκκλίνας τὸ ἀγαθὸν ἕλοιτο. Ἐγὼ δὲ ἀμφοτέρων τὴν γνώμην ἐπαποδέχομαι τῷ τὴν μὲν κωλυτικὴν εἶναι μελλόντων κακῶν, τὴν δὲ προτρεπτικὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ οὐδενὸς τὴν ἧττω καταψηφίζομαι. |

Ἀλλ' ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ὥρμητο, ἐπιλαβόμενος τῶν βασι- E 298v
λικῶν σκήπτρων Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας συνήθροισε τὰ σωματεῖα τῆς πόλεως καὶ λόγους ἐπιεικείας γέμοντας ἐδημηγόρησε πρὸς αὐτούς, «ἐμέ», φήσας, «ὦ ἄνδρες, βασιλέα τεθεικὼς τῶν ἐπὶ γῆς ὁ βασιλεύων ἐν οὐρανοῖς τῆς ἁπασῶν μεγίστης τιμῆς πεποίηκε μέτοχον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν ψευσαίμι τὰς πρὸς ἐκεῖνον συνθήκας, ἀλλ' εὐμενὴς καὶ φιλάνθρωπος ἔσομαι, πατήρ τε τοῖς νέοις καὶ τοῖς ἥλιξιν ἀδελφὸς καὶ || βακτηρία τοῖς γέρουσι καὶ πᾶς τῇ διαθέσει καὶ μιμήσει τῆς φύσεως. Εὐθηνήσετε δὲ ἐν ἐμοὶ καὶ τὸ προφητικὸν πληρωθήσεται· ἀλήθεια γὰρ ἐκ τῆς γῆς ἀνατελεῖ καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διακύψει καὶ οὐδεὶς ἔσται καθάπαξ ἐπὶ τῶν ἡμῶν ἡμερῶν ὁ στεναγμῷ καὶ κλαυθμῷ καὶ στερήσει ἀδίκῳ συγχυθησόμενος». Ταῦτ' εἰπὼν καὶ συναποκρύψας

11 d. 23 mens. Nov. a. 1059

18 βακτηρία τοῖς γέρουσι: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 541[A]: γήρως βακτηρία, et 604[B] τὴν βακτηρίαν ἡ πολιά **20/21** ἀλήθεια γὰρ... διακύψει: Ps. 84(85)12

1 τὴν[1] om. C συνέβαλλον scripsi (v. l. 3: ἔλεγον, l. 5: ἐτίθεντο):συνέβαλον CE **2** post ἐναντίοι Martin add. μὴ **8** ἐπαποδέχομαι E et Bekker: ἐπαποδεχόμενος C **12** δούκας ὁ Κωνσταντῖνος E **18** πᾶς scripsi (cf. Phot., ep. 1, 1125-1127: τῷ γὰρ παραλόγῳ... ἕκαστος ἀνηρεθισμένος, πᾶς ἀνὴρ τοῖς πράγμασιν ἐγεγόνει): παῖς CE πᾶσι πάντα prop. Bekker **19** εὐθηνήσετε δὲ ἐν ἐμοὶ scripsit Bekker: εὐθηνήσεται ἐν ἐμοὶ prop. Pertusi εὐθηνήσεται δὲ ἐν ἐμοὶ CE **22** ἐμῶν E

ἑαυτόν, ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσι, παραπετάσματι σὺν εὐφημίᾳ, μεγίσταις ἐλπίσι καὶ φιλανθρώποις μετέωρον εἰργάσατο τὸ ὑπήκοον. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε τῆς τῶν πραγμάτων ἐχόμενος ἀντιλήψεως ἀνθαμιλλωμένῳ ἐῴκει τοῖς ἑαυτοῦ καὶ προχαράττειν ἄλλ' ἄττα, τοῦ ἐπιεικοῦς καὶ μετρίου μὴ ἀφιστάμενος. Πεποίηκε δὲ καὶ τιμήσεις καὶ ἦσαν οἱ τιμηθέντες πολλοὶ τῶν τε τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς. Ἀνώρθωσε δὲ καὶ τοὺς ἤδη παρὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότος τῶν οἰκείων ἐκπεπτωκότας τιμῶν· καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοὺς | τῷ καθαιρεθέντι παρ' αὐτοῦ βασιλεῖ προσῳκει- E 299r
ωμένους πολλοὺς ὅσους παγανοὺς ἐξ ἐντίμων ἀπέδειξε καὶ εἰς τὰς σφῶν αὐτῶν ἀξίας πάλιν ὁ Δούκας ἀνεκαλέσατο.

Ἔτι δὲ τοῦ κράτους αὐτῷ συναυξανομένου ἐπέστη τὰ τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τοῦ ἐν μάρτυσι περιωνύμου ἁγίου Γεωργίου. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ θείου Πάσχα σωτήριον ἐπιφοί|τησιν καὶ ὁ βασιλεύς, C 181r
ὡς ἦν ἀπὸ τοῦ Μονομάχου τεθεσπισμένον τοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλεῖς εἰς τὸ τοῦ ἁγίου φοιτᾶν || μαρτύριον, ὅπουπερ αὐτὸς οἰκοδομὰς λαμπρὰς καὶ πολυτελεῖς καὶ βασιλεῦσι προσηκούσας ἐπήξατο πληρῶν ἐντολὴν αἰδοῖ τοῦ ἐντειλαμένου, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ μάρτυρος ἐπευφραινόμενος ἑορτῇ καὶ κομίσασθαι μέλλων τὸ προσωρισμένον τάλαντον ἐπὶ δεξιώσει τῆς παρουσίας, παρεγένετο θύσων αὐτῷ βασιλικῶς τὴν τιμήν. Καὶ μέντοι καὶ τὴν ἑορτάσιμον ἡμέραν διηνεκῶς ἐπέμενεν ἐκεῖσε, τὴν διαγωγὴν οὐκ ἀηδῆ καθορῶν. Τινὲς δὲ τῶν τῆς βασιλευούσης κακοήθως διατεθέντες, ὡς τοῦ βασιλέως χαρακτῆρας παραγυμνοῦντος οὐκ εὐγενεῖς καὶ ἀστατοῦντος τοῖς λόγοις καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν ὀλισθαίνοντος χάρισμα, τὸ δὲ καὶ μεταβολῆς ἐρῶντες ἐλπίδι λημμάτων καινῶν, βουλὴν πονηρὰν ἐξαρτύσαντες ἄρτι προβεβουλευμένην αὐτοῖς, μεταδιδόασι τῆς λύμης αὐτῆς οὐ μόνον στρατιωτῶν τισι τῶν περὶ τὴν ἤπειρον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ στόλου καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν δορυφορίας τε καὶ δυνάμεως. | Καὶ ἦν αὐτοῖς διεγνωσμένον τε καὶ συγκείμενον ἵνα E 299v

12/13 d. 23 mens. Apr. a. 1060 vel a. 1061

17 κα[ὶ][2] E **18** πληρῶν ἐντολὴν CE: πληρῶν τὴν ἐντολὴν prop. Bekker

τοῦ βασιλέως ἔτι ταῖς μαρτυρικαῖς ἐμφιλοχωροῦντος σκηναῖς ὀρθριώτερον, πρὸ τοῦ διαγελᾶν ἀπάρξασθαι τὴν ἡμέραν, οἱ μὲν σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ καὶ θορύβῳ μεγίστῳ τὰς τῆς πόλεως πλατείας διαταράξωσι καὶ ταῖς φρουραῖς προσβαλόντες ἀνάστατον ἅπαν τὸ ἔμφρουρον ἀπεργάσωνται καὶ πολλοὺς τῶν ὁμοίων πρὸς ἀνταρσίαν διερεθίσωσιν, οἱ δὲ τῆς βουλῆς αὐτοῖς συμμετέχοντες ναυτικοὶ τοῖς ἀκατίοις πρὸ τῶν ἄλλων προσοκείλωσι τῇ χέρσῳ τῶν μαρτυρικῶν ἐκείνων σκηνῶν καὶ || τὸν βασιλέα κατιόντα τῷ κυδοιμῷ κατεπτοημένον καὶ πρὸς τὰ βασίλεια μέλλοντα παραγενέσθαι καὶ κατασφαλισθῆναι πρὸς τὴν ἐπιβουλήν, ὃ πάντως ἀναγκαίως ποιῆσαι τοῦτον προέκειτο, ὑποδέξωνται τοῖς ἑαυτῶν ἀκατίοις καὶ πελάγιοι γενόμενοι τῷ βυθῷ παραδώσουσι. Καὶ ἦν ἡ γνώμη δεινή τις καὶ ἄφυκτος καὶ πανταχόθεν σοβοῦσα τὸ θήραμα καὶ πλεκτάναις κατά γε τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν τοῦτον συγκατασχεθῆναι καὶ θηραθῆναι συνάγουσα. Τοῦ δὲ διασκεδάζοντος βουλὰς ἐθνῶν καὶ λογισμοὺς ἀθετοῦντος ἀρχόντων Κυρίου ἀπερίτρεπτος μένουσα ἡ βουλὴ τὰς τῶν γηίνων σκαιωρίας παρέσφαλε καὶ παρ' ἐλπίδα τὴν σωτηρίαν τῷ ἀπεγνωσμένῳ πανταρχικῶς ἐχαρίσατο. Ὡς γὰρ ἡ στάσις ἀνῆψε καὶ θόρυβος ἀνερριπίσθη πολύς, αἵ τε ἀγγελίαι φθάνουσαι ἑτέρα τὴν ἑτέραν τῷ βασιλεῖ | [E 300r] προσεφοίτων καὶ ὁ δῆμος ἅπας συνεκροτεῖτο καὶ συνηθροίζετο καὶ ταραχῆς ὑπῆρχον τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἀνάμεστα καὶ συγχύσεως, συσκευασάμενος οὗτος ὁ βασιλεὺς ἅμα τῇ αὐγούστῃ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν γεννηθεῖσιν εἰς τὴν γείτονα κατῆλθον ἀκτὴν καὶ μὴ εὑρόντες τῶν βασιλικῶν πλοίων τινὰ εἰς τὸ προσορμίσαν νέον ἔκ τινος ἀπροόπτου καὶ δεξιᾶς τύχης, μᾶλλον δὲ προνοίας ἀρρήτου θελήματι, ἀρχοντικὸν πλοιάριον, ὡς εἶχον σπουδῆς,

2 πρὸ τοῦ διαγελᾶν ἀπάρξασθαι τὴν ἡμέραν: cf. Heliod., Aeth. 1, 1: ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης; Proc., De aedif. I 1, 41: ὅθεν ἀεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα et al. **15/16** Τοῦ δὲ διασκεδάζοντος... ἀρχόντων: Ps. 32(33)10

4 προσβαλόντες E et tacite Bekker: προσβάλλοντες C **7** προσοκείλωσι tacite Bekker: προσωκείλ^{ω} C προσωκείλωσαν E **21** προσεφοίτων E: προσεφοίτης C προσεφοίτησε tacite Bekker συνεκροτεῖτο^{ω} E **23** οὗτος CE: οὕτως prop. Bekker **27** θελήματι E: θελήμα̃ C θελήματος tacite Bekker

ἀνέβησαν. Καὶ τῶν βασιλείων εὐθὺ τῆς εἰρεσίας ἀγούσης ἐπικατέλαβε τὸ τῆς ἀνοσίας βουλῆς μετεσχηκὸς ἀκάτιον τὸν βασιλέα προκαλούμενον εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ ὡς σπουδαιότερον δῆθεν ἀχθησόμενον || δι' αὐτοῦ. Ὡς δ' ἀπεπέμπετο καὶ κατὰ χώραν ὁ θηρευόμενος ἔμενε, καί τι προὔργου πράξειν ἀπηναισχύντουν οἱ ἐν αὐτῷ, προσαράσσειν ταῖς κώπαις οὐκ ἐξ εὐπλοίας σχηματιζόμενοι. Διασωθέντος τοίνυν τοῦ βασιλέως ἀθιγοῦς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐπεὶ καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος διὰ τῆς ἀγορᾶς προῄει προπορευομένων αὐτοῦ καὶ περικυκλούντων στρατιωτῶν ἐγχεσιμάχων, διάλυσιν ἐ|[C 181v]λάμβανε τὰ τῆς στάσεως. Τοῦ γὰρ ἄλλου πλήθους τῆς πόλεως μὴ συναποστατῆσαι θελήσαντος καὶ συνδιαφθαρῆναι τῇ τῶν ἐπιβούλων σκαιότητι, φόβος κατέσχεν αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν ἐπισημότεροι καὶ τὰς ὡπλισμένας ἤδη παραγυμνώσαντες τῷ μεγάλῳ καὶ περιωνύμῳ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προ|[E 300v]σέδραμον τὴν περὶ ψυχῆς σωτηρίαν τῶν ἄλλων ἁπάντων, χρημάτων τέ φαμεν καὶ κτημάτων, ἀνταλλαττόμενοι· οἱ δὲ λαθεῖν οἰηθέντες ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν κατοικίας καὶ συναυλίας ἑτέρας διεσκεδάσθησαν. Ἐξῆλθε δὲ καὶ ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος μετὰ τὴν πολλήν, τὸ τοῦ λόγου, τυφθεῖσαν θάλασσαν, τὸ φλεγμαῖνον καὶ αὐτὸς καταστέλλων, καὶ συνεμίγη τῷ τοῦ βασιλέως ὁμαίμονι κατὰ τὴν ἀγορὰν προοδεύοντι. Ἦσαν γὰρ ἀναλαβόμενοι πάντες ἑαυτοὺς καὶ τούτῳ συγκροτοῦντες τὰ νικητήρια καὶ τοῖς βασιλεῦσι τὸ κράτος ἐπικροτοῦντες καὶ σὺν εὐφημίαις καὶ θυμιάμασι πλείστοις τὴν προπομπὴν ἐργαζόμενοι.

Ὡς δὲ κατάστασις ἔσχε καὶ νηνεμία τουτὶ τὸ κλυδώνιον καὶ παντελὴς πληροφορία τοῖς περὶ τὸν βασιλέα καὶ || αὐτῷ τῷ βασιλεῖ γέγονεν ὡς μερική τις δυσβουλία καὶ συνέλευσις συν-

8 καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος: i.e. Ioannes Dukas

19 μετὰ τὴν πολλήν... τυφθεῖσαν θάλασσαν: Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 532B

5 προύργου tacite Bekker: προόργου C προόρτου E **6** προσαυράσσειν E **9** διακυκλούντων E **19** post μετὰ C add. τὸ post μετὰ τὸ lacunam indicavit Polemis **24** πλείσταις C **26** τῷ om. C **27** ὡς μερική C: ἡμερικὴ E

ετάραξε τὸ ὑπήκοον, οὐχὶ συνθήκη κοινὴ καὶ συγκίνησις ἐξεπολέμωσε τοῦτο, καὶ θάρσους ἐνεπλήσθησαν, εἰς ἔρευναν εὐθὺς διανέστη καὶ τῶν τετολμημένων ἐκδίκησιν ὁ κρατῶν. Καὶ ἐπεὶ λαθεῖν οὐκ ἐνῆν τοὺς τοσούτου κακοῦ πρωτεργάτας καὶ στασιαστὰς καὶ συνίστορας, ἤγοντο τούτων συχνοὶ καὶ καθοσιώσεως εἰς βασιλέα φερομένης ἐκρίνοντο. Καὶ οἱ μὲν εἱρκταῖς δημοσίαις οἱ δὲ ἀμειδέσιν οἰκίσκοις ἐδίδοντο, ἄλλοι δὲ τούτων τὸν θάνατον ἐκκλῖναι σπουδάζοντες ὑποσχέσεσιν ἐλευθερίας σαινόμενοι προεδίδουν ἑτέρους. Καὶ καθ' ἑκάστην συνελαμβάνοντο συχνοὶ καὶ φόβος εἶχε τοὺς πλείστους ἵνα μὴ συλ|ληφθῶσι κατηγορούμενοι. E 301r Τέως δὲ μαστιγώσας τούτων τινὰς ὁ κρατῶν καὶ εἰς φῶς τοὺς ἐπιβούλους προαγαγὼν οὐδὲ πρὶν ἀγνοουμένους διὰ τὸ ἐκραγῆναι τὸ μελετώμενον, φυγῇ τούτους καὶ δημεύσει προσεζημίωσε, μηδένα δι' αἵματος τιμωρήσασθαι ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐψύχως τὴν παροινίαν καὶ μετριώτερον ἐνεγκών. Πρὸ δὲ πάντων ὁ εἰρημένος ἔπαρχος, συνειδότος κατηγορηθεὶς καὶ κριθείς, ὑπερορίᾳ καὶ δημεύσει κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ταραχῆς ὑπεβλήθη, εἰσιὼν μὲν εἰς τὰ βασίλεια ὥς τι τῶν δεόντων κατωρθωκὼς καὶ τὸ στασιάζον κατευνακώς, ἀφαιρεθεὶς δὲ τὴν ζώνην καὶ τὰ παράσημα καὶ κατάκριτος ἀπροσδοκήτως γενόμενος. ||

Ἐπόθησε δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁ βασιλεὺς ἐπέκεινα τήν τε τῶν δημοσίων χρημάτων ἐπαύξησιν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν τὴν ἀκρόασιν κἀν τούτοις τὴν μείζονα φροντίδα κατεκένου τῆς βασιλείας τῶν ἄλλων ἧττον βασιλικῶν ἀντεχόμενος, στρατιωτικῶν φημι καὶ στρατηγικῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῆς ἐντεῦθεν εὐδοξίας, τοῖς εἰρημένοις πολιτικοῖς εὐδοκιμεῖν προαιρούμενος. Διὰ δὴ ταῦτα καὶ συκοφαντικαῖς ἐπηρείαις καὶ σοφιστικαῖς μεθόδοις καὶ δικανικῶν προβλημάτων ἐσμῷ καὶ σεκρετικῶν ζητημά-

13/14 μηδένα δι' αἵματος τιμωρήσασθαι ἀνασχόμενος: cf. Mac. II 14,18: ὑπευλαβεῖτο τὴν κρίσιν δι' αἱμάτων ποιήσασθαι

2 τοῦτο prop. Bekker: τοῦ$^{\tau}$ CE τοῦτον coni. Bekker ἐπλήσθησαν E **4** τοσούτου E et scripsit Bekker: τοσούτους C **21** δὲ καὶ E **24** ἧττον E et scripsit Bekker: ἥττων C βασιλικῶν: an βασιλικῶς?

των ἐπιπλοκαῖς τὸ ῥωμαϊκὸν ἐκλονεῖτο καὶ κοινὴ μελέτη τοῖς ἅπασι τὸ κατορθῶσαι τὰ τοιαῦτα ἐγίνετο, ὡς καὶ αὐτοὺς στρατιώτας μεταβαλεῖν καὶ μεταμαθεῖν τὰ πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν παράγοντα. Καὶ τοῦ | βασιλέως εὐπροσίτου καὶ μετριόφρονος E 301v ὄντος καὶ ἧττον περὶ τὸ σῶμα κολαστικοῦ καὶ τὰ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβεῖν δοκοῦντος ὡς μάλιστα, | φιλοπτώχου τε πέρα τοῦ δέον- C 182r τος καὶ φιλομονάχου καθισταμένου καὶ διεπτοημένου περὶ τὰ ἱερά, ἡ πρὸς τὰ λεχθέντα ἕτερα κεφάλαια εὔνοια τὴν τῶν τοιούτων προτερημάτων ἤμβλυνεν ἐπιμέλειαν καὶ κατὰ σφᾶς αὐτὰς ἀρετὴ καὶ κακία περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον μονονουχὶ ἐστασίαζον. Ἐνίκα δὲ παρὰ πολλὰς ψήφους τὸ δυσπαθοῦν, ὅσῳ καὶ πλείονι μερίδι ἐφήπλωτο· τὸ γὰρ εὐσεβὲς καὶ τὸ φιλόπτωχον ἅμα καὶ φιλομόναχον καὶ τὸ μὴ πρὸς κόλασιν δι' αἵματος ἕτοιμον καὶ αὐτὸ τὸ εὐπρόσιτον ἐπαίνων μὲν οὐδεὶς ἦν ὁ μὴ ἀξιῶν, πλὴν ἀλλὰ τῷ ἔχοντι μόνῳ τὴν ὄνησιν || ἐπιφέρειν ἐδοκιμάζοντο, καί τισιν ὀλίγοις τῶν προσιόντων ἢ ὁμαλῶς προσδεχθέντων αὐτῷ· τὸ δὲ φειδωλὸν καὶ ἄγαν ποριστικὸν τῶν δημοσίων χρημάτων, ἔστιν οἷς καὶ οὐκ ἐν εὐπροσώποις αἰτίαις, καὶ τὸ κατ' ἐξουσίαν δικαστικὸν καὶ τὸ καταφρονητικὸν τῆς στρατιωτικῆς εὐπραγίας καὶ στρατηγικῆς καὶ ἀκριτικῆς εὐπαθείας πολλῶν καὶ σχεδὸν ἁπάντων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους τελούντων λυμαντικὸν ἐψηφίζοντο. Ἠγείρετο γὰρ πολὺς γογγυσμὸς τῶν τε καταδικαζομένων οὐ νομικῶς καὶ τῶν κατηγορουμένων σοφιστικῶς καὶ τῶν ἀπαιτουμένων εἰς τὸ δημόσιον ἐνίοτε ἀχρεώστητα καὶ τῶν δεχομένων φορολογικὰς ἐπαυξήσεις ἐπαρχιῶν καὶ τῶν καταδρομὰς ὑφισταμένων βαρβαρικὰς διὰ τὸ μὴ κατὰ λόγον τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον γίνεσθαι. Ἐλέγετο δὲ μὴ τῆς τοῦ | βασιλέως φύ- E 302r σεως ἔργα ταῦτα (εἶναι γὰρ τοῦτον πρὸ τῆς ἀρχῆς ἄφθονον τὰ

13 καὶ τὸ μὴ πρὸς κόλασιν δι' αἵματος ἕτοιμον: v. supra p. 60, 13/14

1 κοινῆ CE^{ac} **5** περὶ C: παρὰ E περὶ^{2} C: παρὰ E **11** δυσπαθοῦν CE: δυσπαθὲς tacite Bekker **13** φιλομόναχον E et tacite Bekker: φιλομόναρχον C **18** καὶ^{2} om. E **20** ἀκρητικῆς C **21** Ῥωμαίους E (cf. infra p. 64,16): Ῥωμαίοις C **24** ἐνίον τε E ἀχρεώστητον E **25** φορολογικαῖς ἁς C **27** τῆς τοῦ τοῦ E

πάντα καὶ ἀπειρόκακον καὶ τῆς ἐλεημοσύνης ὁλοσχερῶς ἐφαπτόμενον), ὑποφθορᾶς δέ τινων καὶ παραινέσεως φιλοπράγμονος, ὅσοι τῆς πρὸς τὰ βασίλεια οἰκειώσεως μεῖζον οὐδὲν οὐδ' ὑπέρτερον ἥγηνται, ἵνα τὸ εὐμενὲς τοῦ κρατοῦντος συλήσωσιν.

Ἀλλ' οὔτε τὸ τῆς ἀρετῆς τοῦ βασιλέως μέρος ἀγέραστον οὔτε τὸ ἄλλως ἔχον ἀνώλεθρον τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπικρατείᾳ διαμεμένηκε. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἐντός, ὅπως καλῶς ἔσχε τῷ βασιλεῖ καὶ ὡς ἦν αὐτῷ βουλητόν, τῶν παίδων ὧν μὲν ἰδιωτῶν || συνανελθόντων τούτῳ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ συμβασιλέων γεγενημένων, ὧν δὲ μετὰ τὴν βασιλείαν γεννηθέντων καὶ αὐτόχρημα βασιλέων ἀναδειχθέντων καὶ τῇ πορφυρίδι κατὰ τὸν τῶν Ῥωμαίων ἐθισμὸν συναναδοθέντων, καὶ τοῦ τῆς αὐγούστης ἐνεαριζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ ἄνθους οὐ πολὺς λόγος οὐδὲ παράθεσις πρὸς τὴν τῶν ἀντικειμένων τουτωνὶ ἅμιλλαν. Τὸ δὲ εἰς κοινὸν ἧκον ὄφελος ἐξεταστέον ὡς προδιείληπται. Τῆς μὲν γὰρ κακίας ταῦτα ἐπίχειρα. Κατὰ μὲν τὴν ἑῴαν ἐληΐζοντο πάντα καὶ διεφθείροντο τῇ τε τῶν Νεφθαλιτῶν Οὔννων, ἤτοι τῶν Τούρκων, ἐπιδρομῇ καὶ κατισχύσει καὶ τῇ βιαίᾳ ὑποχωρήσει καὶ δείματι τῶν ἠμελημένων στρατιωτῶν ἐκ τοῦ ῥωμαϊκοῦ καταλόγου καὶ συνεχεῖς ὑπῆρχον αἱ ἐκδρομαί. Καὶ ἡ εὐδαίμων χώρα τῆς Ἰβηρίας παντελῶς κατηρείπωτο, ἤδη προκατειργασμένη ὡς εἴπομεν. Μετελάμβανον δὲ τοῦ δεινοῦ καὶ ὅσαι ταύτῃ παρέκειντο, Μεσοποταμία τε καὶ Χαλδία, Μελιτηνὴ καὶ Κολώνεια | καὶ τὰ τῷ Εὐφράτῃ συγκείμενα ποταμῷ· καὶ εἰ μὴ E 302v στρατεύμασιν ἐνίοτε, μᾶλλον δὲ φήμαις δυνάμεων διείργοντο τὰ τῶν βαρβάρων καί τις ἀρχηγὸς τούτων Χωροσάλαρις οὕτω λεγόμενος, ἕτερος δὲ Ζαμούχης, τὴν ἧττω συμβαλόντες τύχῃ τινὶ ἀγαθῇ ἐκληρώσαντο, κἂν καὶ μέχρι Γαλατίας καὶ Ὀνωριάδος καὶ αὐτῆς Φρυγίας τὸ ἀντίπαλον περιέδραμε. Καὶ ὅτι μὲν ἀνάγκης κατεπειγούσης ἐστέλλετο στρατιωτικόν, οὐκ ἄπο τρόπου, ὅτι δὲ ψιλὸν καὶ || ἀπρόθυμον τῇ τοῦ ὀψωνιασμοῦ ὑστερήσει, εἰπεῖν δὲ

2 παραινέσεως E et scripsit Bekker: παραινέσεων C **6** μεμένηκε E **7** γὰρ om. E **7/8** ἔσχε τῷ ...ἰδιωτῶν om. E **9** συμβασιλέων scripsi: συμβασιλεύειν CE **12** ἐνεαριζούσῃ E: ἐνεβρυζούσῃ C ἐν ἐαριζούσῃ scripsit Bekker **16** Νεφθαλιτῶν E et tacite Bekker: νευθαλιτῶν C **20** κατηρίπωτο E **24** ἐνίοται (ε supra lin.) E διήργοντο E **25** χωρολάσαρις E **26** ἥττω CE: ἧτταν coni. Martin **29** ἄπο τρόπου E: ἀποτρόπου C ἀπὸ τρόπου scripsit Bekker

καὶ τὸ κάκιστον μέρος, ὡς τῶν κρειττόνων ἀπελαυνομένων τῆς στρατείας διὰ τὸ μείζονος | τυγχάνειν βαθμοῦ τε καὶ ὀψωνιασμοῦ, C 182v καταγνώσεως οὐκ ἀπῆν τὸ γενόμενον, μηδενὸς γενναίου κατορθουμένου καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ποτε μεγαλοπρεπείας καὶ ἰσχύος ἀνάλογον. Ἐξ οὗ καὶ συνέβαινε τοὺς μὲν Ῥωμαίους δυσπαθεῖν καὶ καταπληκτικοὺς ἡγεῖσθαι τοὺς ἐναντίους καὶ μηδὲ φωνὴν ὑπομένειν αὐτῶν, ἐκείνους δὲ ἐναβρύνεσθαι καὶ ἀγερωχεῖν καὶ μετὰ πολλῆς προσρήγνυσθαι πεποιθήσεως, ὡς πρὸς ἡσσηθέντας πολλάκις ποιουμένους τὸν πόλεμον. Ἐξ οὗ καί τι συνηνέχθη παραλογώτατον καὶ οὐκ ἀνίαν μόνον ἀφόρητον ἀλλὰ καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ἐπιφέρον ἐλάττωσιν καὶ ἰσχύος μεγίστης ἀφαίρεσιν.

Τὸ Ἀννίον πόλις ἐστὶ μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, καὶ πανταχόθεν τάφροις οὐ χειροποιήτοις ἀλλὰ φυσικαῖς κοιλάσι καὶ ἀδιεξοδεύτοις καὶ πέτραις ἀποτόμοις συμπεριειλημμένη καὶ ποταμῷ βαθυδίνῃ καὶ ἀβάτῳ περιεζωσμένη τὸ μέρος καθ' ὅπερ ἀπορρῶ|γες καὶ φάραγγες ἐπιλείπουσι· καὶ βραχύς ἐστι τόπος ὁ τὰς E 303r ἀμφόδους ἔχων τῆς πόλεως, καὶ οὗτος μετεώροις καὶ ἰσχυροῖς κατωχύρωται τείχεσι. Ταύτην ὁ τῆς ἀοιδίμου λήξεως βασιλεὺς ὁ Μονομάχος ἀξιομάχῳ πρότερον στρατιᾷ παραστήσασθαι διαγωνισάμενος οὐκ ἠδυνήθη· συνθήκαις δὲ καὶ μεγίσταις || ἐπαγγελίαις τὸν ἄρχοντα ταύτης καταστησάμενος εὔελπιν συνέπεισε μεταθέσθαι πρὸς τὰ ἡμέτερα καὶ τὴν πόλιν θέσθαι Ῥωμαίοις. Καὶ ὁ μὲν μὴ διαψευσθεὶς τὰς ἐλπίδας ἐν εὐπαθείαις καὶ ἁβρότησι καὶ ἀντιδόσεσι κτήσεων καὶ ἀξιωμάτων μεγίστων τὸν βίον εἷλκεν ἐπέραστον· ἡ δὲ πόλις, χώραν τε πολλὴν ἔχουσα καὶ πολίχνια ὑπ' αὐτήν, δουκικῇ κατεκοσμήθη ἀρχῇ, πρὸς τοῖς συριακοῖς τοῦ Τιβίου διακειμένη ὁρίοις, καὶ ἦν ἡμῖν χαράκωμα μέγιστον καὶ ἀποτροπὴ τῶν ἐκεῖθεν εἰσβάλλειν μελλόντων βαρβάρων εἰς τὴν

15/16 ποταμῷ βαθυδίνῃ: Hom., Il. 20,73: μέγας ποταμὸς βαθυδίνης

2 στρατείας tacite Bekker (cf. Skyl. Cont. 113,8): στρατειᾶς C στρατιᾶς E **3** γενόμενον tacite Bekker: γινόμενον CE γεν(ν supra lin.)αίου E **5** ἀνάλογον E et scripsit Bekker: ἀνεύλογον C καὶ om. C **7** δὲ om. E **8/9** πρὸς ἡσσηθέντας C: προησσηθέντας E **13** Ἀνίον E **14** χειροποιή(η supra lin.)τοις C **20** παραστήσασθαι E et tacite Bekker: παριστάσασθαι C

Ἰβηρικήν. Τὸ δὲ φειδωλὸν τοῦ κρατοῦντος καὶ ταύτης τοὺς Ῥωμαίους ἐστέρησεν. Ἐπεὶ γὰρ σιτηρέσιον καὶ ὁ ἐν ταύτῃ σατράπης ἐλάμβανε, προσελθών τις Ἀρμένιος, Παγκράτιος οὕτω καλούμενος, τῷ βασιλεῖ, συντίθεται τούτῳ καὶ ὑπισχνεῖται χωρίς τινος ἀπολήψεως τὴν τοιαύτην ἀρχὴν μετελθεῖν καὶ κρειττόνως συντηρῆσαι τὸ ἄστυ καὶ ὅση τούτῳ παραπέφυκε σύγκτησις. Καὶ λαμβάνει τὸν βασιλέα τῇ ὑποσχέσει συνεπινεύοντα καὶ δοὺξ ἀποδείκνυται καὶ καταλαμβάνει τὴν ἐν τούτοις ἡγεμονίαν. Ἀναξίως δὲ τὰ πράγματα διοικῶν καὶ μήτε τῇ ἀκροπόλει σῖτον, ὡς τὸ εἰκός, προμηθούμενος μήτε ἄλλο τι πολεμικὸν ἢ πολιτικὸν ὀρθῶς καὶ βε|βαίως ἐμπορευόμενος, εἰς μεγάλους κινδύνους τὴν E 303v θαυμασίαν παρενέβαλε πόλιν. Παροδεύων γὰρ ὁ σουλτάνος ἐκεῖθεν πανστρατιᾷ, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ τούτων ἐξάρχοντι, παρ' ‖ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπαποσταλέντος βασιλικοῦ ἀνδραπόδου εἰς οὐδὲν δέον κατὰ τῆς τοιαύτης ἐκπεπολέμωται πόλεως. Τούτου γὰρ ἀθιγῆ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους παρερχομένου, οὗτοι τῆς οὐραγίας καὶ τῶν ὑστερούντων τῷ κόπῳ φιλοκερδῶς ἐξαπτόμενοι πολλοὺς ἀνῄρουν καὶ τούτους ἐσκύλευον, ἕως ἡ φήμη ταχύτατα πρὸς τὸν σουλτάνον διέδραμεν. Ὁ δὲ τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκών, ἀνῆπτε γὰρ τὴν ὀργὴν καὶ τὸ τῶν συνόντων αὐτῷ στρατιωτῶν πλῆθος μὴ ἀνεχομένων τὴν παροινίαν καταλιπεῖν ἀτιμώρητον, θυμοῦ πνέων καὶ ἰταμότητος εἰς τὸ Ἀννίον ἐπάνεισι καὶ καταστρατοπεδεύει πρὸ τούτου καὶ τῆς πολιορκίας μετὰ πολλῆς ἀπάρχεται τῆς παρασκευῆς. Οἱ δ' ἔνδον φρουρὰν ἱκανὴν μὴ ἔχοντες (περιεῖλε γὰρ καὶ ταύτην χρηματισμὸς οὐκ ἀκίνδυνος ὑποσχομένου τοῦ ἀμίσθου τουτουὶ στρατηγοῦ καὶ ταύτης χωρὶς φυλάξαι καὶ κέρδος τῷ δημοσίῳ ποιῆσαι τὰ ἐν αὐτῇ δαπανώμενα) ἀντέσχον μὲν πρὸς καιρόν, οἷα δ' ἔμποροι | καὶ πολεμικῶν μη- C 183r χανημάτων καὶ προβλημάτων ἀπείρατοι καὶ ἄρχοντος χηρεύοντες εὐγενοῦς, μᾶλλον δὲ τὴν ἀρχὴν ὁρῶντες διχοστατουμένην καὶ τεμνομένην τῷ τὸ μὲν βασιλικὸν ἀνδράποδον τὸ πᾶν μεθέλ-

5 μετελθεῖν C: ὑπελθεῖν E **10** ἄλλο τι C: ἀλλ' ὅτι E ἄλλο τι ἢ tacite Bekker **12** παροδεῦον E **13** τούτω E **14** ἀνδραπόδου scripsi (cf. infra l. 31): ἀνδρα$^{πδ'}$ C ἀνδραπό^{δ} E ἀνδράποδος coni. Bekker **15** ἐκπολέμωται E **22** Ἀνίον scripsit Martin **27** τὰ ἐν scripsit Bekker: τὰ δ' ἐν CE

κειν εἰς ἑαυτό, τὸν δὲ Παγκράτιον εἰς ἑαυτὸν τὸ κράτος ἀντισφαιρίζειν, καὶ στασιάζον ὁρῶντες τὸ κρατοῦν, ἄλλως τε καὶ πληγέντες ζημίᾳ τὸ πρότερον ἐ|φ' ᾧ δώροις ἐκμειλίξασθαι τὴν E 304r τοῦ πολεμήτορος ἀγριότητα, ταῖς συχναῖς ἀπειρηκότες προσβολαῖς καὶ κατασεισθέντες ‖ τοῖς σπαραγμοῖς τῶν τειχῶν εἰς φυγὴν ὥρμησαν. Καὶ γνόντες τὴν τούτων προαίρεσιν οἱ πολέμιοι ὁμόσε ταῖς πύλαις σὺν ἀλαλαγμῷ πολλῷ καὶ βοῇ διωθήσαντο καὶ ταύτας καὶ μέρη τοῦ τείχους ἐπιθετικῶς καταστρέψαντες αἱροῦσιν ἀνὰ κράτος τὴν πόλιν, καὶ γίνεται φόνος τῶν ἔνδον ἀμύθητος· οὔτε γὰρ ἡλικίας οὔτε φύσεως οὐθ' αἱρέσεως ἔλεος ἦν, ἀλλὰ πάντες ἡβηδὸν ἀνῃροῦντο καὶ ποταμὸς αἵματος τὴν οἰκτρὰν ταύτην καὶ δύστηνον κατεδίαινε πόλιν. Περιεσώθη δὲ τοῦ κρατίστου ταύτης πολλοστημόριον σὺν τοῖς κακίστοις ἡγεμόσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνιόν. Τῶν δ' ἐν χερσὶ γενομένων ὅσοι κατά τινα χρηστοτέραν συγκύρησιν τὸν ἐκ τοῦ σιδήρου διέφυγον ὄλεθρον, αἰχμαλωσίᾳ πικρᾷ παρεδόθησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς ἀκροπόλεως μήτ' ἐπισιτισμὸν ἔχοντες καὶ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων τρυχόμενοι, ὁμολογίαις ὕστερον ὑποσπόνδοις καὶ μόνην τῆς ζωῆς ἐχούσαις τὴν ἔφεσιν καὶ αὐτοὶ παραδεδώκασι τὸ κρησφύγετον. Καὶ γέγονεν ὑπὸ πολεμίοις τοιαύτη πόλις μετὰ τῶν πολιχνίων καὶ τῶν ὑπαίθρων αὐτῶν δι' ἀπληστίαν καὶ χρημάτων ἄκαιρον φυλακήν, μὴ εἰδότος τοῦ βασιλεύοντος ὅτι πολλάκις μὲν ὤνησε καὶ διαφόρως ἄφθονος χείρ, ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις διὰ παντός, ὀλιγάκις δὲ κἂν μὴ τοῖς ἀναγκαίοις κατέβλαψε, καὶ ὡς αὐτὸ τὸ ὄνομα | τῶν χρημάτων χρῆσιν ἅμα παρυπεμφαίνει καὶ χρησιμό- E 304v τητα.

11/12 καὶ ποταμὸς αἵματος... κατεδίαινε πόλιν: alludit ad. Ps. 77(78)44: καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν **23** ἄφθονος χείρ: cf. Eur., Med. 612: ἀφθόνῳ δοῦναι χειρί; Eur., Rhes. 772: ἀφθόνῳ μετρῷ χειρὶ

1 ἑαυτό C: ἑαυτὸν E Παγκράτιον E παγκράτειον C **3** ἐκ μὴ λίξασθαι E **4** ταῖς om. E **7** πύλαις E et scripsit Bekker: πο$^{λ'}$ C ἀλλαγμῶ C διωθήσαντες E **14** ἀνιὼν E **17** ἐπισιτησμὸν E^{ac} **19** ἄφεσιν E παραδεδόκασι E **22** ἰδότος E ὤνησε tacite Bekker: ὄνησε C ὤνησι E **24** ἀναγκαίοις E et scripsit Bekker: ἀναγκαίως C

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον ‖ καὶ εἰς τοσοῦτον σκυλμὸν περιήγοντο, τῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς ἐνέδρας μὴ ληγούσης τῶν ἐναντίων. Τὰ δὲ τῆς Εὐρώπης ἐνόσουν μὲν καὶ αὐτὰ ταῖς τῶν Πατζινάκων ἐπιδρομαῖς, σχολαίως δὲ καὶ βραδέως καὶ μέρει τινὶ τῷ πρὸς αὐτοὺς πλησιάζοντι. Προετέρουν δὲ ἔν τισι προσβολαῖς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὴν ἧτταν ἀνελαμβάνοντο. Οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐκεῖσε κατεπολεμήθη τὸ πολεμοῦν, σπονδαῖς δὲ μόνον εἰρηνικαῖς ἀναστολὴν ἐλάμβανεν ἡ τοῦ ἔθνους ἐπιδρομή. Τὰ δὲ τῆς ἀρετῆς προτερήματα ταῦτα.

Τῆς γ´ ἰνδικτιῶνος ἐνστάσης, ἐπαρχόντων τῶν κατὰ τὸν Ἴστρον πόλεων τοῦ τε μαγίστρου Βασιλείου τοῦ Ἀποκάπη καὶ τοῦ μαγίστρου Νικηφόρου τοῦ περιβοήτου Βοτανειάτου, παγγενεὶ τὸ τῶν Οὔζων ἔθνος μετὰ τῆς ἰδίας ἀποσκευῆς τὸν Ἴστρον διαπεραιωθὲν ξύλοις μακροῖς καὶ λέμβοις αὐτοπρέμνοις καὶ βύρσαις τοὺς διακωλύοντας τὴν τούτων περαίωσιν Βουλγάρους καὶ λοιποὺς στρατιώτας κατηγωνίσαντο καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, καίτοι διαγωνισαμένους ἐκθύμως καὶ μᾶλλον τοῦ Βοτανειάτου, αἰχμαλώτους παρέλαβον καὶ τὴν ἐκεῖσε πᾶσαν ἐπλήρωσαν ὕπαιθρον· συνεψηφίζετο γὰρ τὸ ἔθνος εἰς ἑξήκοντα μυριάδας ἀνδρῶν. Μοῖρα δέ τις οὐκ ἐλαχίστη τῶν ἐκεῖθεν σπουδαίως ἀπάρασα τὸ Ἰλλυρικὸν ἅπαν ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ αὐτῆς Ἑλλάδος κατέδραμε καὶ κατεληίσατο καὶ λείαν ἤλασεν οὐκ ἀριθ|μητήν. E 305r Χειμῶνι δὲ πολλῷ περιπεπτωκότες, ‖ ὅτε πρὸς τὰ σφέτερα ἤλαυνον, οἱ τὴν τοιαύτην μοῖραν πληροῦντες οὐ μόνον τὰ ἀλλότρια ἀλλὰ καὶ |τὰ ἑαυτῶν σχεδὸν ἀπέβαλον ἅπαντα καὶ δυστυχῶς εἰς C 183v τὴν παρεμβολὴν ἐπανέζευξαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ πυνθανόμενος ἤσχαλλε μὲν καὶ ἠδημόνει, στρατιὰν δ᾽ ἀξιόμαχον συναθροῖσαι καὶ δυνάμεις ἀφεῖναι τούτοις ὀκνηρότερος

---

10 mens. Sept. a. 1064

---

2 κυλμὸν E **5** πρὸς C: πρὸ E **6** τὴν om. C **10** ἐπαρχόντων prop. Pertusi (cf. Skyl. Cont. 113,25): ἐπάρχοντος CE τῶν coni. Rosenstein: τοῦ CE **14** λέμμοις E **20** ἐκεῖθεν E: ἐκεῖ C **25** ἅπαντα E (cf. Skyl. Cont. 114,15) et prop. Bekker et Röckl: ἅπαντες C **28** ἐφεῖναι prop. Bekker

ἦν, ὡς μέν τινες φειδοῖ τῶν ἀναλωμάτων (ἦν γάρ, ὡς προέφαμεν, φιλοχρήματος ὁ ἀνήρ), ὡς δ᾽ ἔνιοι, μὴ ἀποθαρρῶν πρὸς τοιαύτην ἰσχὺν ἀντιπαρατάξασθαι· καὶ γὰρ ἅπαντες ἀπρόσμαχον εἶναι τὸ τῶν ἐναντίων πλῆθος καὶ ὅλως ἀκαταγώνιστον συνετίθεντο. Μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν ἐνδεχομένων ἢ δυνατῶν ὑπενόουν τοσαύτας μυριάδας πολέμῳ καὶ μάχαις συντεθραμμένας καὶ προχείρους ἐχούσας τὰς δεξιὰς καὶ γεγυμνασμένας πρὸς ἀντικατάστασιν καὶ ἀναίρεσιν παρατάξει κατατροπώσασθαι καὶ ἀμήχανος ἐδόκει πᾶσιν ἡ λύτρωσις καὶ μετοικίαν ἤδη τὸ τὴν Εὐρώπην ἅπαν οἰκοῦν ἐβουλεύετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρεσβείαν ἀπεσταλκὼς πρὸς τοὺς ἐθνάρχας αὐτῶν ἐπειρᾶτο, καθ᾽ ὅσον οἷόν τε, τούτους παρενεγκεῖν καὶ πρὸς καιρὸν καταστεῖλαι καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑστεραίαν βουλεύεσθαι, πολλὰ τούτοις ἐπιστείλας ἐπαγωγά. Καὶ μεταπεμψάμενος ἐνίους χαρίσμασι τούτους ἐδεξιώσατο. Τὸ δ᾽ ἔθνος μέγιστον ὂν καὶ πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἀναγκαίως ἐπιρρηγνύμενον ἐν πολλοῖς μέρεσι τὴν Εὐρώπην συνέθλιβε. Μὴ φέρων ‖ δ᾽ ὁ βασιλεὺς τὸν γογγυσμὸν τῶν πολλῶν καὶ τὴν λέγουσαν φήμην ὅτι φειδωλίας τὰ Ῥωμαίων | ἀπεμ- E 305v πολοῦντό τε καὶ καταπροΐεντο, ἔξεισι τῆς βασιλευούσης καὶ καταντικρὺ τοῦ Ἀθύρος, περὶ τόπον οὕτω καλούμενον Χοιροβάκχους ἐν ᾧ καὶ βασιλικαὶ παραπεπήγασι κτήσεις, σκηνὰς ἰδίας ἐπήξατο καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Καὶ ἦσαν ⟨οὐ⟩ πλείους τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, οὐ ποσότητι μείζονι. Ὅθεν καὶ πολλοῖς θαυμάζειν ἐπῆλθεν ὅπως πρὸς τηλικαύτην ἰσχὺν μετὰ τοσούτων ὁ βασιλεὺς ἀνδραρίων τῆς βασιλευούσης ὑπανεχώρησε, δέον πρότερον τὰς ἑῴας δυνάμεις συναγαγεῖν καὶ οὕτως ἐξορμῆσαι πρὸς τὰ ἑσπέρια. Καὶ ἐῴκει τῇ μυθευομένῃ τοῦ Διονύσου στρατιᾷ, ὅτε μετὰ τῶν μαινάδων ἐκεῖνος καὶ τῶν Σειληνῶν ταύτην ἐπ᾽ Ἰνδοὺς ἤλαυνεν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ τούτου παρασκευῇ καθεστῶτος δρομαῖοί τινες ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὸν Ἴστρον ἐπανελθόν-

---

15 post τῶν ἀναγκαίων Martin add. ὁσημέραι (cf. Skyl. Cont. 115,4) **16** ἀναγκαίως om. Bekker **18** ἀπεμπωλοῦντο E **19** προΐεντο E **21** βασιλικαὶ E: βασιλικὰς C παραπεπήγασι E: παραπεπήκασι C παραπεπήχασι tacite Bekker **22** ⟨οὐ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 115,9; v. supra p. LXIII) ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα E: ρν´ C **24** πρὸς om. C **27** στρατιᾷ E et tacite Bekker: στρατία C **28** μαινάδων E[pc] **28/29** ἐπινδοὺς C

τες παντελῆ τοῦ ἔθνους ἀπήγγειλαν ὄλεθρον. Προέφθασαν γὰρ οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἡγεμόνες ῥυσθῆναι τῆς ἐκείνων χειρὸς καὶ γνώμας εἰσενεγκόντες τῆς αὐτῶν καταλύσεως, φράζοντες ὡς οἱ μὲν λογάδες τῶν Οὔζων σκάφεσιν ἐμβάντες παραινέσει καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν τῶν ἐν τοῖς ἰστρικοῖς χείλεσι πόλεων τὸν Ἴστρον διαβεβήκεσαν καὶ εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν ἐπανέδραμον, οἱ δὲ περιλειφθέντες, πλῆθος καὶ οὕτως ἀμύθητον, τὸ μέν τινι νόσῳ λοιμικῇ καὶ λιμῷ καταπονηθέντες καὶ ἡμιθνῆτες τυγχάνοντες, τὸ δὲ καὶ τοῖς παρακειμένοις Βουλγάροις καὶ τοῖς Πατζινάκοις καταπολεμηθέντες, ἄρδην ἀπώλοντο σιδήρῳ || καὶ ὁπλαῖς ἀλόγων ζῴων καὶ αὐταῖς | ταῖς ἰδίαις ἁμάξαις συμπατηθέντες καὶ [E 306r] ἀναιρεθέντες παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα καὶ εἰς οὐδὲν λογισθέντες οἱ πάντων κρατήσειν ποτὲ προσδοκώμενοι. Καὶ ἦν ἡ φήμη τοῦ ἀληθοῦς μὴ ἀπᾴδουσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς παραδόξως διασωθεῖσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν ἰδὼν καὶ περιχαρὴς εἰκότως γενόμενος καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ παναχράντῳ | καὶ δεσποίνῃ Θεοτόκῳ χαριστή- [C 184r] ρια θύσας εὐθὺ τῆς βασιλίδος ἐπεπορεύετο. Εὗρε δὲ ταύτην ἐκπλήξεως καὶ θαύματος γέμουσαν καὶ σῶστρα τῇ ζωαρχικῇ Τριάδι καὶ τῇ μητρὶ τοῦ θεανθρώπου Λόγου λαμπρῶς ἐπιθύουσαν. Οἱ δ' ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτοὶ τὴν εὐχαριστίαν, ὅσον εἰκός, ἀπονέμοντες ἀφήγημα μέγιστον καὶ θεῖον ἔργον τὸ ἔργον τοῦτο ἐτίθεσαν.

Οὕτως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως καὶ πληγαὶ τῇ Ῥωμαίων προσετρίβησαν γῇ καὶ ἀπαλλαγὴ πάλιν κινδύνου μεγίστου καὶ καταστροφὴ πολεμίων ἀπροσδόκητος ἐπιγέγονε καὶ ὅσην οὐδεὶς οὐδέπω κατορθώσειν ἐπήλπισε. Διὸ καὶ κακίᾳ καὶ ἀρετῇ βασιλικῇ τὰς δυσπραγίας καὶ αὖθις τὰς εὐπραγίας οἱ νουνεχῶς συμβάλλοντες τὰ πράγματα διεμέριζον. Εἰ δὲ τὰ μὲν δύστηνα πάθη τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων τυγχάνειν ἀντέκτισιν, τὸ δ'

---

12 εἰς οὐδὲν λογισθέντες: Sap. 3,17; 9,6; Dan. 4,32 et al.

---

2 ῥυσθῆναι ἐκ E **4** καὶ seclusit Bekker **7** τινι scripsi: τι CE **8** λοιμικῇ E et tacite Bekker: λυμικῇ C **15** εἰκότως E et tacite Bekker: εἰκότος C **26** βασιλικῇ C: βασιλικῶς E **29** ἀντέκτισιν E^{pc} et tacite Bekker: ἀντέκτεισιν C

εὐπαθὲς τῆς θείας μόνης ἀντιλήψεως θείη τις καὶ μὴ βασιλικῆς ἔπαθλον ἀρετῆς, ὡς τῆς εὐπραγίας γενικῆς καὶ μὴ εἰδικῆς καθεστώσης, οὐκ ἂν διαμάρτοι τοῦ πρέποντος· πάντα γὰρ || ἄνωθεν τὰ βελτίονα· ἀλλὰ καὶ τὸ εὐμενὲς πάλιν ἐπικάμπτεται δι' εὐχῆς ἐνεργουμένης καὶ συγκροτουμένης εὐαρεστήσεσιν. Ἐπιγράφονται δὲ τοῖς βασιλεῦσι τὰ παρεμπίπτοντα | διὰ τὸ καὶ τὴν πλείονα [E 306v] μέμψιν καὶ ἀνίαν τῶν δρωμένων οὐ συνετῶς καὶ τὴν εὐφροσύνην ὡσαύτως τῶν κατορθουμένων ἐπιεικῶς εἰς αὐτοὺς παραγίνεσθαι, ὥσπερ εἰς τοὺς τῶν ἁρμάτων ἰθυντῆρας καὶ μὴ τοὺς ἵππους τὰ ἐντεῦθεν ἀποτελέσματα.

Τούτου δὲ τοῦ ἔθνους τοῦ σκυθικοῦ οἱ μὲν τὸν Ἴστρον ἀντιπεραιωθέντες λιμῷ δυσθεραπεύτῳ διαφθειρόμενοι διὰ τὸ καὶ σιτίων ἀπορεῖν καὶ μηδὲ καρπῶν προσδοκίαν ἔχειν, ἀσπάρτου καὶ ἀνηρότου τῆς γῆς αὐτῶν ἐαθείσης, εἰς ὀλίγους ἀπετελεύτησαν, καὶ τούτους, φασί, τῷ τῶν Μυρμιδόνων ἄρχοντι προσρυῆναι καὶ παρ' αὐτοῦ διασπαρῆναι ταῖς ἀμφ' αὐτὸν πόλεσι καὶ τὴν ἰδίαν γῆν ἔρημον ἀνθρώπων καταλειφθῆναι παντάπασιν. Ὅσοι δὲ προσῆλθον τῷ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ, καὶ γὰρ προσῆλθόν τινες χώραν λαβόντες δημοσίαν ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς, τὰ Ῥωμαίων ἐφρόνησαν καὶ σύμμαχοι τούτων ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς δεῦρο γεγόνασι, καθὰ δὴ καὶ τῶν Πατζινάκων τινές, ὅσοι τούτοις παρωμοιωμένως μετέθεντο καὶ ἀξιωμάτων συγκλητικῶν καὶ λαμπρῶν ἠξιώθησαν.

Πρὸ δὲ τούτου τοῦ ἔτους, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα || δηλαδὴ τῆς δευτέρας ἐπινεμήσεως, εἰκοστὴν καὶ τρίτην ἄγοντος τοῦ αὐτοῦ μηνός, περὶ δευτέραν νυκτὸς φυλακὴν γέγονεν

24/25 mens. Sept. a. 1063

---

1 θείας... ἀντιλήψεως: v. supra 22,14

---

9 ἁρμάτων ἰθυντῆρας C: ἁμαρτημάτων θυντῆρας E **14** ἀνηρότου E et tacite Bekker: ἀνηρώ^{τ} C **16** διασπαρεῖναι E **21** παρωμοιωμένως E et scripsit Bekker: παρωμυωμένως C an παρομοιωμένως? sed cf. Diataxis, l. 475 **25** δευτέρας C (cf. Skyl. Cont. 116,11): θ′ E εἰκοστὴν καὶ τρίτην C: κγ′ E

ἀθρόον σεισμὸς ἐξαίσιος, τῶν πώποτε γενομένων ἐκπληκτικώτερος, ἐκ τῶν ἑσπερίων μερῶν ἀρξάμενος. Τοσοῦτος δὲ ἦν τὸ μέγεθος ὡς καὶ οἰκίας ἀνατρέψαι πολλάς, ὀλίγας δὲ ἀνυβρίστους καταλιπεῖν. Οὐδὲ ναοὶ τῆς τούτου σφοδρότητος ἀθιγεῖς μεμενήκασιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κατά τινα | μέρη, ἔστι δ' οἷς καὶ τὰ πλεῖστα E 307r περιερράγησαν· καὶ κίονες ὥσπερ τισὶ λαξευτηρίοις περιεδρύφθησαν. Οὐ γὰρ ἅπαξ προσβαλών, ὡς τὰ πολλὰ εἰώθει, ἐλώφησεν, ἀλλὰ μετὰ σφοδρότητος κινήσεις τρεῖς προσεχῶς ἐτελέσθησαν. Ἀφ' ὧν κωκυτὸς μέγιστος καὶ φόβος ὅσος οὐδέπω τοῖς ἀνθρώποις ἐπέπεσε· καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξιόντες τὸ σύνηθες ἐπιφώνημα πρὸς Θεὸν ἀνεβόων καὶ γυναῖκες θαλαμευόμεναι τῷ φόβῳ κατασεισθεῖσαι τὴν αἰδῶ περιεῖλον καὶ τοῖς ὑπαίθροις ἐφίσταντο, τὴν αὐτὴν ἐπαφιεῖσαι φωνήν. Εἶτα τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἄχρι τῶν δέκα καὶ δώδεκα τρόμοι τῆς γῆς ἠκολούθησαν, τῶν προηγη|σαμένων πολλῷ τῷ περιόντι ἐλάττονες· ἢ γὰρ ἄν, εἰ τοῖς C 184v πρώην ἐξισοῦντο, οὐδὲν ἦν τὸ κωλῦσον μὴ οὐχὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν κτῆσιν δι' ἧς ἐπεπόλασε καὶ ἣν ἐπῆλθεν, ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνατραπῆναι καὶ εἰς οὐδὲν χρησιμεῦσαι καὶ παγγενεὶ τοὺς οἰκήτορας πάντας οἰκτίστου θανάτου γεύσασθαι. Καθ' ὃν δὴ λόγον καὶ τοῖς φυσιολογοῦσι περὶ σεισμῶν ὡς εἰκῇ καὶ ἀναισθήτως διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ἐν || τοῖς κοίλοις τῆς γῆς κινήσεως καὶ τῆς τῶν ἀνέμων ἐν τούτοις δινήσεως ὁ κλόνος προσγίνεται, ἀνατέτραπται τὸ ἐννόημα. Εἰ γὰρ ἐκ μόνης τῆς βίας αὐτῶν, ὁπόταν ἐν τοῖς κοιλώμασι τῆς γῆς περιελιχθεῖεν καὶ διάπνοιαν συμπεπιλημένην λάβοιεν, καθὼς οὗτοί φασιν, ἡ συγκίνησις ἐτελεῖτο, κἂν ἀταξίαν εἶχεν ὁ κλόνος καὶ οὐχὶ μέχρι πτώσεως ἀκαταπτώτου τὴν ἀπλε-

2-4 Τοσοῦτος δὲ ἦν... καταλιπεῖν: cf. Agath. 166,15/16 **9-13** Ἀφ' ὧν κωκυτὸς... φωνήν: cf. Agath. 166,30-32; 167,16/17

1 ἐξαίσιος E (cf. Skyl. Cont. 116,13): om. C **3** ἀναστρέψαι E **4** ἀθιγὴς E **7** ὡς καὶ τὰ coni. Polemis ἐλώφησεν E et tacite Bekker: ἐλώφησαν C **8** ἀλλὰ C: ἀλλ' αἱ E **10** [σ]ύνηθες E **15** ἢ scripsi: ἣ CE **16** ἐξισοῦντο scripsi: ἐξίσωντ C ἐξίσωντο E ἐξίσωνται scripsit Bekker **17** ἣν E et tacite Bekker: ἦν C **18** παγγενῆ C **24** περιελειχθεῖεν E **25** ἐτελεῖτο CE: ἐκτελοῖτο tacite Bekker ἐκτελεῖτο coni. Polemis **26** ἀκαταπτώτου CE: ἀκαταπτώτως scripsit Martin

τον ἔληγεν ὁρμήν, ἵνα μὴ τὸ πᾶν αὐτίκα καταποθῇ. Νῦν δὲ διὰ | τῆς τοσαύτης καὶ συμμέτρου παρακινήσεως δείκνυται θεοσημείας E 307v ἔργον ὁ κλόνος εἰς ἀναστολὴν καὶ παίδευσιν τῶν ἀνθρωπίνων ὁρμῶν καὶ τῆς θείας ἀνεξικακίας ἡ ἐπιτίμησις, ἐφ' ᾧ μὴ ἄρδην ἀπολέσθαι τὸ γένος, ἀλλ' ἐπιστρέψαι πρὸς τὰ βελτίονα. Τὸ δ' ἐξ ἐπιπνοίας ἀνεμιαίας εἴτε μὴν ὑδάτων κινήσεως γίνεσθαι τὸν σεισμὸν οὐκ ἄκαιρον οὐδ' αὐτὸ πρὸς φυσικὴν συγκατασκευήν. Ἐνδέχεται γὰρ τοῦτο καὶ πάνυ· ἀλλ' οὐκ αὐτομάτως ἡ ἐπισκίρτησις (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀνατρεπόμενον παρ' ἡμῶν), ἀλλ' ἐκ θείου βουλήματος, ὅτι μὴ ἀμέσως τὸ θεῖον τὰ περὶ τὴν γηΐνην φύσιν οἰκονομεῖ. Οὕτω γὰρ καὶ ὑετοῦ ἡ νεφῶν συμπίλησις καὶ βροντῆς ἡ τούτων σύγκρουσις καὶ ἀστραπῆς ἐπὶ ταύτῃ παραίτιοι καταφαίνονται, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς θείας γνώμης κατὰ τοὺς εὐσεβοῦντας ἐξήρτηται.

Ἐν δὲ τοῖς μακεδονικοῖς μέρεσιν αἱ παράλιοι πόλεις κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα μᾶλλον τῶν ἄλλων πεπόνθασι, Ῥαιδεστός || τέ φημι καὶ Πάνιον καὶ αὐτὸ Μυριόφυτον, ὡς καὶ μέρη τειχῶν ἐξ αὐτῆς ὑποβάθρας ἀνατραπῆναι καὶ πλείστας οἰκίας καὶ φόνον ἐπιγενέσθαι πολύν. Ἐν δὲ τῷ Ἑλλησπόντῳ ἡ Κύζικος, ὁπότε καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἑλληνικὸν ἱερὸν κατεσείσθη καὶ τῷ πλείστῳ μέρει κατέπεσε, μέγιστον ὂν χρῆμα πρὸς θέαν δι' ὀχυρότητα καὶ λίθου τοῦ καλλίστου τε καὶ μεγίστου τεχνικωτάτην ἁρμονίαν τε καὶ ἀνοικοδομὴν καὶ ὕψους καὶ μεγέθους διάρκειαν.

Ἀπὸ τότε δὲ καὶ μέχρις ἐνιαυτῶν δύο σποράδες ἐπεφοίτων σεισμοὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τὸ θάμβος μέγιστον ὅσον περιεγίνετο τοῖς βροτοῖς. Ἦσαν γάρ τινες ἔξωροι, ὅσοι παρεοι-

4/5 ἐφ' ᾧ μὴ ἄρδην... πρὸς τὰ βελτίονα: alludit ad Ez.33,11: οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τῶν ἀσεβῶν ὡς τὸ ἀποτρέψαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ζῆν αὐτὸν

2 καὶ om. E θεοσημείας scripsi (v. Diataxis, l. 194 et infra p. 72,24): θεοσημίας CE **10** βουλήματος C: θελήματος E **11** ἡ scripsit Bekker: καὶ CE **13** θεία[ς] C **14** ἐξήρτηται E et tacite Bekker: ἐξήρτηνται C **17** τειχῶν prop. Röckl (cf. Skyl. Cont. 116,17): τυχὸν CE **19** πολύν E et prop. Rosenstein (cf. Skyl. Cont. 116,18): πο^λ' C πολλοῖς coni. Bekker ὁ ποτὲ E **26** περιεγίνετο C: περιεγένετο E ὅσοι CE: οἳ scripsit Bekker

κότας σεισμοὺς | τῷ μεγίστῳ δύο ἀνέφερον, οἱ μὲν τοῦτον οἱ δ' E 308r ἐκείνους κατὰ σύγκρισιν ὑπεραίροντες. Καὶ παρηκολουθηκέναι τότε δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα καὶ μὴ πλείω βραχεῖς τινας προσεπέφερον· τὸ δὲ διὰ διετοῦς χρόνου κλονεῖσθαι τὴν γῆν πᾶσιν ἀμνημόνευτον ἦν καὶ μηδ' ἱστορίᾳ περιληπτόν. Ἀγαθίας γὰρ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἰουστινιανοῦ συμβεβηκότος σεισμοῦ γεγραφὼς καὶ καταπληκτικὸν τοῦτον καὶ μέγιστον συγγραψάμενος, ὡς καὶ κίονας ἀποσφενδονᾶσθαι τοῦδε τοῦ οἴκου πρὸς ἕτερον, τοὺς μετὰ ταῦτα τρόμους ἐλάττονας ἄχρι τεσσαρακονθημέρου καὶ μὴ περαιτέρω προβῆναι ἱστόρηκε. Μετὰ δὲ τὴν διετίαν σεισμοῦ γενομένου || μείζονος μὲν τῶν μετὰ ταῦτα συχνῶν, ἐλάττονος δὲ τοῦ πρώην μεγίστου, πέπονθε πτῶσιν ἡ κατὰ Βιθυνίαν Νίκαια καὶ πανω|λεθρίαν μικροῦ δεῖν καὶ καταστροφὴν παντελῆ C 185r. Οἱ γὰρ ἐπισημότατοι ταύτης ναοὶ καὶ μέγιστοι, ὅ τ' ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας καθιδρυμένος καὶ καθιερωμένος τῇ μητροπόλει καὶ ὁ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἔνθαπερ ἡ κατὰ τοῦ Ἀρείου σύνοδος τοῖς ὁσιωτάτοις καὶ ὀρθοδόξοις ἐβεβαιώθη πατράσι καὶ τὸ ὀρθότομον ἐπαρρησιάσθη καὶ τηλαυγέστερον ἡλίου διέλαμψε, συνταραχθέντες κατηδαφίσθησαν· καὶ τὰ τείχη τῆς ὁμοίας τύχης σὺν τοῖς πολιτικοῖς οἰκήμασι μετεσχήκασι. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας τὰ τοῦ τρόμου κατέληξεν. Ἦσαν δὲ ταῦτα καὶ εἴσπραξις ἁμαρτημάτων καὶ χόλος θεῖος ἐξάπαντος, ᾐνίττοντο δέ, ὡς ἔοικε, καὶ τὴν τοῦ εἰρημένου ἔθνους ἐπιφοίτησιν καὶ κατάλυσιν· ἐν γὰρ | ταῖς θεοσημείαις πρὸς τοῖς εἰρημένοις καί τι E 308v μέλλον ἐπισκῆψαι προτεθεώρηται.

Μαΐου δὲ μηνὸς τῆς δ' ἰνδικτιῶνος ἐνδιιππεύοντος ἐφάνη κομήτης ἀστὴρ κατόπιν τοῦ ἡλίου δύντος, τὸ μέγεθος σεληναῖον φέρων, ὅταν ἡ σελήνη πλησιφαὴς γένηται. Καὶ ἐῴκει μὲν τηνι-

11 a. 1065 **17** a. 325 **26** mens. Mai. a. 1066

5-10 Agath. 167, 30-33

22 ἐξ ἅπαντος tacite Bekker **24** θεοσημίαις C **26** δὲ μηνὸς om. E

καῦτα καπνόν τινα καὶ ὁμίχλην ἐκπέμπειν, ἐν δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἤρξατο παραδεικνύειν βοστρύχους τινάς· καὶ ὅσον οὗτοι προεπετάννυντο, τοσοῦτον τὸ μέγεθος τοῦ ἀστέρος ὑπέληγεν. Ἀπέτεινε δὲ τὰς ἀκτῖνας ὡς πρὸς ἑῴαν καὶ ὡς πρὸς || ἐκείνην προήρχετο, καὶ ἦν ἐπικρατῶν ἄχρις ἡμερῶν τεσσαράκοντα.

Ἀπὸ δὲ μηνὸς Ὀκτωβρίου νόσος ἐνσκήψασα τῷ βασιλεῖ ἄχρι τοῦ ἐπιόντος Μαΐου μηνὸς κατέτρυχεν. Ἐν αὐτῷ δὲ κατειργάσατο τοῦτον καὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἀπεστέρησεν. Ἡ δὲ ὁσία τούτου οὐκ ἔνθαπερ προσεδόκησε, γέγονεν ἀλλὰ διαπόντιος ἀχθεὶς ἐπὶ τῶν ἀκατίων τῆς Χρυσῆς πόρτης ἐκτός, περί τι φροντιστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου καθιδρυμένον, εἴς τινα σορὸν προκατεσκευασμένην ἑτέρῳ ἐναπετέθη, ζήσας ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνους ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ.

Καὶ κατέσχον τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἥ τε σύμβιος αὐτοῦ Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες. Προκατησφαλίσθη γὰρ ἡ αὐγούστα μὴ δευτέροις γάμοις προσομιλῆσαι ἀρχιερατικῇ καὶ συγκλητικῇ συνελεύσει. Ἦν γὰρ τῆς συνόδου προεξάρχων καὶ τὴν πατριαρχίαν κοσμῶν Ἰωάννης ὁ ἐπικεκλημένος Ξιφιλῖνος, ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ὡρμημένος, ἀνὴρ δὲ σοφὸς καὶ παιδεύσεως εἰς ἄκρον ἐληλακὼς κἀν τοῖς πολιτικοῖς περίβλεπτος γεγονὼς καὶ ἀρετῆς εὐφρόνως ἐπιμελούμενος, ὥστε τοῖς βασιλείοις ἔτι ἐμφιλοχωρῶν καὶ τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ βασιλεῖ | τὴν μοναχικὴν E 309r πολιτείαν ἐν ἀκμῇ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἡλικίας ἀσπάσασθαι. Καὶ τὸν ἀναχωρητικὸν βίον περὶ τὸ Ὀλύμπιον ὄρος ἑλόμενος χρόνον ἐπὶ συχνὸν ἦν διαλάμπων ἐπ' ἀρετῇ καὶ φόβῳ Θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο τοῦ πατριάρχου || θανόντος καὶ πολλῶν ἀνερευνηθέντων οὐδεὶς ἄξιος πλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν τοιοῦτον ἐλογίσθη βαθμόν. Καὶ ἀπαναινόμενος ἐδιώχθη πρὸς τῆς τιμῆς καὶ λαμπτὴρ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πατριάρχης οἰκουμενικὸς ἐχρημάτισε.

6 mens. Oct. a. 1066 **7** mens. Mai. a. 1067 **8** d. 23 mens. Mai. a. 1067 **14** d. 23 mens. Mai. a. 1067 **26** d. 9/10 mens. Aug. a. 1063 **28** d. 1 mens. Jan. a. 1064

6 post δὲ E add. τοῦ ὀκτωμβρίου E **20** καὶ C: καὶ τῆς E (sed v. Skyl. Cont. 117,16) **26** ἀνερευνηθέντων scripsit Bekker: ἐνερευνηθέντων C ἐρευνηθέντων E **28** καί[1] CE: εἰ καὶ scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 117,20)

Μετὰ δὲ τὸ τὸν βασιλέα τεθνάναι πάλιν οἱ τὴν ἑῴαν κατατρέχοντες Οὖννοι περὶ Μεσοποταμίαν γενόμενοι ἐφήδρευον τοῖς περὶ Μελιτηνὴν ἐστρατοπεδευμένοις ῥωμαϊκοῖς τάγμασιν, οἵπερ τοῦ ὀψωνιασμοῦ ὑστερήσαντος ἐνδεῶς εἶχον καὶ ταπεινῶς καὶ ὀργίλως διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ οὐδὲ τοῖς ἐν Μεσοποταμίᾳ στρατιώταις Ῥωμαίοις ἴσχυσαν συνελθεῖν, μὴ βουληθέντες τὸν Εὐ|φράτην διαπεράσαι. Ἐπερχομένων οὖν τῶν βαρβάρων διὰ τοῦ (C 185v) ποταμοῦ ἀντέστησαν οὗτοι διασπαρέντες περὶ τὰς διεξόδους αὐτοῦ. Καὶ οἱ βάρβαροι ἑκηβόλοι τυγχάνοντες εὐμαρῶς αὐτοὺς ἄποθεν κατετίτρωσκον ἀπαθεῖς αὐτοὶ διαμένοντες, ἕως ἠνάγκασαν τούτους εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβαλεῖν καὶ τὴν μάχην συστήσασθαι. Καὶ πάλιν οἱ τοῖς χείλεσιν ἐφιστάμενοι τοὺς Ῥωμαίους ἐπετοξάζοντο, κακῶς ἄγαν διετίθουν καὶ νῶτα δοῦναι παρεβιάσαντο. Καὶ τροπῆς γενομένης ἔπεσον συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων, ἕτεροι δὲ ζωγρίᾳ ἐλήφθησαν, οἱ δὲ περισωθέντες τῷ ἄστει τῆς Μελιτηνῆς ἀνεσώθησαν. Περιφρονήσαντες δὲ τούτων οἱ βάρβαροι, ὡς ἤδη καταστραφέντων | καὶ καταστρατηγηθέντων ὁλοσχερῶς, (E 309v) ἐκτρέχουσιν ‖ ἄχρι Καισαρείας καταληιζόμενοι πάντα καὶ καταστρέφοντες καὶ πῦρ αὐτοῖς ἐπανάπτοντες. Καὶ τῷ μεγάλῳ σηκῷ τοῦ ἐν ἱεράρχαις περιωνύμου ἁγίου Βασιλείου ἐπεισπηδήσαντες δῃοῦσι μὲν ἅπαντα καὶ τὰ ἱερὰ διαρπάζουσι, προσραγέντες δὲ καὶ τῇ τοῦ ἁγίου σορῷ τῷ ἁγίῳ μὲν τούτῳ λειψάνῳ δρᾶσαί τι πονηρὸν οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν (προκατησφάλιστο γὰρ καὶ περιεδεδόμητο κτίσμασιν ὀχυροῖς καὶ χρόνου πολλοῦ πρὸς καθαίρεσιν δεομένοις), τὰ δὲ τὴν ὀπὴν περιστέλλοντα θύρια πολυτελῶς καὶ ἀφθόνως ἐξειργασμένα χρυσῷ καὶ μαργάροις καὶ λίθοις ἐξαίρουσι. Καὶ τὸν ὅλον κόσμον ὁμοῦ συμφορήσαντες αἴρουσιν ἐκεῖθεν, πολλοὺς ἐν τῇ Καισαρέων μητροπόλει

15 ζωγρίᾳ ἐλήφθησαν: v. supra p. 28,11

6 Ῥωμαίοις om. E **9** ἑκηβόλοι scripsi: ἑκηβόλων tacite Bekker ἑκηβόλουν C ἑκηβόλ E **12** ἐπιστάμενοι E **13** ἐπετοξάζοντο καὶ Rosenstein **15** ζωγρίᾳ scripsi: ζωγρεία CE **16** τούτων C: τούτους E **19** ἐπανάπτοντες CE (ὑπανάπτοντες Skyl. Cont. 119,21; sed v. Diataxis, l. 72: καὶ πῦρ... ἐπανάπτει) **28** αἴρουσιν E

σφαγῇ παραδόντες καὶ τὸν ναὸν καταχράντες. Καὶ μεταστραφέντες διέρχονται τοὺς εἰς Κιλικίαν ἄγοντας στενωπούς, μηδενὸς προγνόντος τὴν τούτων ἔφοδον, καὶ τοῖς Κίλιξιν ἐπιφανέντες ἐκπλήκτως ἐμφόβους εἰργάσαντο φόνον πολὺν ποιοῦντες τῶν παρεμπιπτόντων αὐτοῖς. Χρονίσαντες δὲ τῇ χώρᾳ καὶ καταλυμηνάμενοι ταύτην καὶ λαφύρων τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας ἐμπλήσαντες ⟨ἀπίασι πρὸς τὸ Χάλεπ⟩, προαυτομολήσαντος ἐκεῖσε τοῦ κατ᾽ αὐτοὺς ἐπιφανοῦς, Ἀμερτικῇ λεγομένου καὶ δυσμενοῦς ὄντος τοῖς Ῥωμαίοις καθόπερ τὰς ὁμολογίας τούτοις ἐψεύσατο. Καὶ γὰρ προσελθὼν πρότερον τῷ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ τῷ Γέροντι καὶ μεγάλων τυχὼν δεξιώσεων παρῆν τῇ βασιλευούσῃ· κατηγορηθεὶς ⟨δὲ⟩ παρὰ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκᾳ ὡς μέλλοι τοῦτον μαχαίρᾳ διαχειρίσασθαι, | ‖ κατεκρίθη φυγήν. (E 310r) Εἶτα γενομένης αὐτῷ τῆς καθόδου ἀπεστάλη κατὰ τῶν Οὔννων τῶν Ῥωμαίων ὑπερμαχήσων, καὶ τηνικαῦτα δι᾽ αἰτίαν τῆς τῶν στρατιωτικῶν σιτηρεσίων ὑποκρατήσεως τῷ ἄρχοντι προσερρύη τοῦ Χάλεπ. Εἰ δ᾽ εὐφρόνως κατὰ τῆς οἰκείας ἀπεστάλη μερίδος καίτοι κακωθεὶς ὁ βάρβαρος καὶ μηδὲ μέλλων τῶν ὑπεσχημένων τυγχάνειν σιτηρεσίων, τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐξετάζειν παρίημι. Γενόμενοι τοίνυν κατὰ τὸ Χάλεπ οἱ Οὖννοι καὶ προσαναμιχθέντες αὐτῷ τε τῷ συγκαλεσαμένῳ καὶ τοῖς παρακειμένοις Ἄραψι, τὴν ἐν Συρίᾳ Ἀντιόχειαν καὶ τὰς παρ᾽ αὐτῇ πόλεις καὶ κώμας ἀπανθρώπως ἐμάστιζον. Καὶ ἡ μάστιξ σφαγαὶ καὶ πυρπολήσεις καὶ ἀνδραποδισμοὶ καὶ λαφυραγωγίαι καὶ ὅσα ταῖς βαρβαρικαῖς ἐπιδρομαῖς συμπαρέπονται. Ἐπεὶ δ᾽ ἔδει στρατιὰν ἐς αὐτοὺς πεμφθῆναι, συνήθροιστο μὲν ἀξιόλογον στράτευμα καὶ ἡγεμόνες τούτου προέστησαν, ἡ δὲ φειδωλία πάλιν ⟨τὰ πάντα⟩ ἄπρακτα | καὶ ἀκλεῆ κατειργάσατο. (C 186r) Οὐ γὰρ ὁλοκληρίαν ἠθέλησαν οἱ κρατοῦντες τοῦ ὀψωνιασμοῦ παρασχεῖν ἀνθρώποις πολεμίοις καὶ μάχαις κακοπαθήσειν ὀφείλουσιν, ἀλλὰ μέρει τινὶ τούτους ἐλα-

2 διήρχοντο tacite Bekker στενωπούς E et tacite Bekker: στενωπὰ C **7** ⟨ἀπίασι πρὸς τὸ Χάλεπ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 120,9; v. supra p. LXIII/LXIV) τοῦ tacite Bekker: τῶν CE **12** ⟨δὲ⟩ add. Bekker (cf. Skyl. Cont. 120,12) **18** ὑπεσχομένων E **23** μάστιξ tacite Bekker: μάστιγξ CE **27** δὲ φειδωλία C: φειδωλία δὲ E ⟨τὰ πάντα⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 120,23) πάλιν ἄπρακτα πάλ καὶ C ἄπρακτα πάλιν καὶ E πάλιν ἄπρακτα καὶ Bekker

χίστῳ πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα παρακινῆσαι ἐσπούδασαν. Ἀπέτυχον δὲ τῶν ὅλων ὁμοῦ. Τὸ μὲν γὰρ ὀψώνιον οἱ στρατιῶται ἐδέξαντο, κατὰ δὲ τῶν ἐναντίων πορευθῆναι οὐ κατεδέξαντο, μέρος τι τῶν προϋστερησάντων αὐτοῖς λογισάμενοι | [E 310v] τοῦτο, καὶ φωνὴν ἐγείραντες ἄσημον εἰς τὰ οἰκεῖα διεσκεδάσθησαν. ‖ Καὶ πάλιν ἦσαν οἱ βάρβαροι τὴν ῥωμαϊκὴν χώραν ἀδεῶς κατατρέχοντες. Εἶτα νεολαίαν τινὰ μικροῖς ἀναλώμασιν ἀθροίσαντες οἱ περὶ τοὺς βασιλεῖς τούτους ἐγχειρίζουσι τῷ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἡγεμονεύοντι· οἳ δρᾶσαι μέν τι μὴ δυνηθέντες γενναῖον, ἀπειροπόλεμοί τινες καὶ δύσιπποι καὶ ἄνοπλοι σχεδὸν καθεστῶτες, πολλὰ δὲ παθόντες ἀνήκεστα εἰς τὴν σφῶν δυσκλεῶς ὑπέστρεψαν γῆν, τοῦ παραλαβόντος αὐτοὺς δουκός, ἦν δὲ ὁ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, μετὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ τῶν ἰδίων ὑπασπιστῶν τὴν τῶν βαρβάρων δι' οἰκείας ἀρετῆς καὶ γενναιότητος καὶ φρονήσεως ἀνατρέποντος καὶ καταβάλλοντος ἔφοδον. Κἀκείνου δὲ τῆς ἀρχῆς παραλυθέντος ἔκτοτε τὰ τῶν βαρβάρων ἐθρασύνετο πλέον καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ τῶν πόλεων περιίστατο, σιτοδείας πιεζούσης αὐτὰς καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων ἐνδείας.

Ἀλλ' ἐπείπερ ἔδει βασιλέως ἐπιστασίαν γενέσθαι, δυναμένου ἐν τοιούτοις καιροῖς διεξάγειν τὰ πράγματα καὶ ἀντεπεξάγειν ἑαυτὸν τοῖς ἐναντίοις μετὰ καρτεροῦ τοῦ συντάγματος, ἐψηφίζετο μὲν ἀξιολογώτατος ὁ ῥηθεὶς Βοτανειάτης ὡς διαφέρων τῶν ἄλλων ὅσον ἀστέρων ἥλιος, ὁ δὲ φθόνος καὶ ἡ ἄδικος κρίσις ἀνεβάλετο μὲν τότε τὸ δέον, ἕτερον δὲ συγγενέα τούτου ἀντεψηφίσατο δι' αἰτίας ἴσως ἀπορρήτους ἀνθρώποις, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα. Ἐδόκει μὲν γὰρ ἡ τοσαύτη τῶν ἐθνῶν | [E 311r] ἔπαρσις καὶ κατακοπὴ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους τελούντων ὀργὴ κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ‖ οἳ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Μεσοποταμίαν καὶ ἄχρι Λυκανδοῦ

26/27 οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα: v. supra p. 15,27

---

2 τῶν ὅλων ὁμοῦ E: ὁμοῦ ὅλων ὁμοῦ C ὅλων ὁμοῦ coni. Bekker **24** ἀστέρων CE: ἀστέγων C[ac] **28** Ῥωμαίους prop. Bekker (cf. Skyl. Cont. 140,26): Ῥωμαίοις CE Ῥωμαίων tacite Bekker **29** Λυκανδοῦ tacite Bekker: λικανδοῦ CE

καὶ Μελιτηνῆς καὶ τὴν παρακειμένην οἰκοῦσιν Ἀρμενίαν καὶ οἳ τὴν ἰουδαϊκὴν τοῦ Νεστορίου καὶ τὴν τῶν Ἀκεφάλων θρησκεύουσιν αἵρεσιν· καὶ γὰρ πλήθουσιν ⟨αἵδε⟩ αἱ χῶραι τῆς τοιαύτης κακοδοξίας. Ἐπὰν δὲ καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἥψατο τὸ δεινόν, εἰς ἀμηχανίαν ἦσαν πάντες οἱ τὰ Ῥωμαίων θρησκεύοντες.

Ὅμως δ' οὖν ἀνίσταταί τις τῶν εὐπατριδῶν, Ῥωμανὸς βεστάρχης, ᾧ τὸ ἐπίκλην Διογένης. Οὗτος γὰρ καὶ πρότερον μὲν ὁρῶν ἐκ τῆς τῶν κρατούντων αἰτίας καὶ τῶν ἐκεῖθεν ὑστερημάτων ἀναπληρούμενα τῶν ἐχθρῶν τὰ θελήματα καὶ μεγάλους γινομένους ταῖς μικρολογίαις τῶν Ῥωμαίων, ἐποτνιᾶτο καὶ ἤσχαλλε καὶ ἀποστασίαν μὲν ὤδινεν, οὐκ ἔρωτι μέν, ὡς διεβεβαιοῦτο ὕστερον, καὶ ἀπολαύσει τῶν ἐξαιρέτων αὐτῆς, ἀλλ' ὡς τὰς τύχας ἀνορθῶσαι τῶν ἤδη πεσόντων Ῥωμαίων, ὅτι μὴ κατὰ λόγον εἶχε τὰ πράγματα. Ἐμπιστευθεὶς οὖν ἐπὶ τέλει τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα τὴν τῆς Σαρδικῆς ἀρχὴν ἐβουλεύσατο τοὺς Σαυρομάτας προσλαβέσθαι συνεργοὺς εἰς τὸ μελετώμενον καὶ εἰς προὖπτον αὐτὸ ἀγαγεῖν. Ἐπείθοντο γὰρ ἐκεῖνοι τῷ ἀνδρὶ τούτῳ διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγχιθύρου στρατηγίας προεπιγινώσκεσθαι τοῦτον αὐτοῖς, ὁπότε τῶν περὶ τὸν Ἴστρον ἄρχων πόλεων τούτοις ἀντε|πολέμησε καὶ | πεσεῖν ἐκινδύνευσεν, εἰ μὴ ἐξείλετο τοῦτον [C 186v, E 311v] ἀκαταγωνίστῳ ῥύμῃ καὶ ῥώμῃ Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Βοτανειάτης· τοῦτο γὰρ ἐγὼ ‖ διὰ χειλέων τοῦ Διογένους ὁμολογούμενον ἐπυθόμην. Γενομένων δὲ γραμμάτων πρὸς ἐκείνους ἐφ' ᾧ τελεσθῆναι καὶ τὰς συνθήκας δι' ὅρκου, τῶν συμβούλων αὐτοῦ τις, τὸ γένος Ἀρμένιος, ὃς καὶ πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸν μειζόνως ἠρέθισεν, ἐπεβουλεύσατο τούτῳ καὶ συμπείσας ἀποστεῖλαι τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μηνυτὰς τῶν βεβουλευμένων πρὸς σύμπνοιαν ἄξοντας τῶν τε στρατηγούντων καὶ τῶν ὑπηκόων τινάς, ὡς εἶδεν αὐτὸν ἐψιλωμένον χειρός, κατεῖπεν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐγχωρίοις ὡς εἴη μεμελε-

---

1 τὴν παρακειμένην scripsi (cf. Skyl. Cont. 141,3): τῶν παρακειμένων CE Ἀρμενίαν scripsi (cf. Skyl. Cont. 141,3): ἀρμένιοι CE οἳ scripsi: οἱ CE **2** θρησκεύουσιν scripsi (cf. Skyl. Cont. 141,4): θρησκεύοντες CE post θρησκεύοντες spatium vacuum in C **3** ⟨αἵδε⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 141,4) **11** μὲν[1] seclusit Martin μέν[2]: μὲν βασιλείας prop. Bekker **12** ἐξαιρέτων E et coni. Rosenstein: ἐξαιρέτως C **13** ἀνορθώσαι tacite Bekker: ἀνορθῶσαι CE **25** αὐτὸ E **27** ἄξοντας E et scripsit Bekker: ἄξοντες C

τηκὼς ἀποστασίαν, μᾶλλον δὲ προδοσίαν αὐτῶν εἰς τοὺς Σαυρομάτας. Καὶ πρὸς θυμὸν διερεθίσας αὐτοὺς ἐπιτίθεται τούτῳ ἀθρόον καὶ μόνον εὑρηκὼς συλλαμβάνει καὶ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἄγει δεσμώτην δίκας τοῦ τολμήματος δώσοντα. Κριθεὶς τοίνυν παρὰ τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου βουλῆς τῷ τῶν ἐπιβούλων νόμῳ ἑάλω καὶ κατεψηφίσθη θανεῖν, μὴ ἀντερίσας ἢ ἀντιθέσεις πλασάμενος ἢ τὴν κατηγορίαν ἀπαρνησάμενος, ἀλλ' αὐτέλεγκτος ἐκ τῆς ὁμολογίας γενόμενος. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῶν δικασάντων μέρος ὑπῆρχον, ἴσασιν οἱ πολλοί. Διὸ καὶ ὑπερορίᾳ ἀπεστάλη πρὸς νῆσον, πᾶσιν ἀνίαν ἐνθέμενος ὅσοι τῆς αὐτοῦ νεότητος ἢ καὶ γενναιότητος ἐν πείρᾳ καθίσταντο. Οἱ δ' ἀγνοοῦντες αὐτὸν ἐκ τῶν εἰδότων 〈ταύτην〉 παραλαμβάνοντες ὑπῆρχον ἐξ ἀκοῆς ἐρασταί· καὶ διὰ τοῦτο δι' εὐχῆς ἦν τοῖς ὅλοις ἀνώτερον γενέσθαι τὸν ἄνδρα | κολαστηρίων καὶ χαρισθῆναι τῇ || Ῥωμαίων E 312r ἀρχῇ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνδρὸς οὐ φιλαυτίας ἀλλὰ φιλαδελφίας καὶ φιλευσεβείας ὅλος ἦν, ὡς προέφαμεν, περιαλγοῦντος τῆς τῶν ὀρθοδόξων κακοπαθείας, ἐνηργήθη λοιπὸν τοῖς εὐχομένοις τὰ τῆς εὐχῆς· καὶ παραστάντος αὐτοῦ τῷ βασιλικῷ βήματι περιέσχεν ἔλεος ἄσχετος τὴν αὐγούσταν καὶ σταλαγμοὶ δακρύων τῶν βλεφάρων ταύτης ἐξέπεσον. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις πλεονεκτήμασι προτερῶν, ἀλλὰ καὶ θεαθῆναι παντάπασιν ἥδιστος, ἐπιμήκης τε καὶ στέρνων καὶ νώτων ἐν καλῷ καθορώμενος καὶ εὐγενές τι πνέων ὡς ἀληθῶς καὶ διογενὲς εὐόφθαλμός τε, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ κάλλος ἀποστίλβων τοῖς ὀφθαλμοῖς, μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε τὸ μέλαν ἀποσῴζων ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένα τῇ δημιουργίᾳ ὡσαύτως τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι,

4 τολμήμαντος E   κριθεὶς E et scripsit Bekker: καὶ θεὶς C   **8** αὐτέλεγκτος tacite Bekker: αὐτέλεκτος C αὐτόλεγκτος E   **11** ἐν πείρᾳ C: ἐμπείρα E   **12** 〈ταύτην〉 addidi (cf. Skyl. Cont. 122,8)   **19** ἔλεος ἄσχετος (cf. supra p. 53,12) E: ἔλε° ἄσχετ° C ἔλεος ἄσχετον coni. Bekker   **25** μέλαν coni. Brunet de Presle: μέλλαν C μέλλον E   **25/26** ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένα τῇ δημιουργίᾳ ὡσαύτως τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι scripsi (v. supra p. LXXV/LXXVI): ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμ° (συγκεκερασμένος E) τῇ δημιουργία τῇ φύ (φύσει E) καὶ συγκεκραμ° (συγκεκερασμένος E) τῶ ἐρυθήματι C ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένον (post συγκεκερασμένον lacunam indicavit) τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένον τῷ ἐρυθήματι Bekker ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει (an τῆς φύσεως?) κατ' ἴσον συγκεκραμένα τῷ ἐρυθήματι prop. Pertusi ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκερασμένος τῇ δημιουργίᾳ τῆς φύσεως καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι coni. Polemis

κἀν τούτοις ἅπασι τὴν γλυκύτητα περιθέουσαν ἔχων καὶ ἄξιον εἶδος κατὰ τὸν κωμικὸν τυραννίδος ἐπιδεικνύμενος. Ὡς οὖν καὶ ἡ ἑστῶσα γερουσία συνέπαθεν, εὐθὺς ἐπηκολούθησεν ἡ συμπάθεια· καὶ περισωθεὶς τοῦ κινδύνου καὶ βασιλικῶν ἀξιώσεων ἔτυχε καὶ ἀπολυθεὶς παρὰ πάντων ἠσπάζετό τε καὶ εὐφημεῖτο καὶ ἔργον εὐχῆς γενέσθαι κατήκουε καὶ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ἰδίαν ἐνόμιζεν ἕκαστος. Ἐξιὼν οὖν εἰς τὴν Καππαδοκῶν, ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἔσχηκε, πάλιν μεταπεμφθεὶς εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσελήλυθε κἀν τοῖς γενεθλίοις τοῦ Χριστοῦ | μάγιστρος καὶ στρα- E 312v τηλάτης || ἀνεδείχθη παρὰ τῆς βασιλίδος προελθούσης βασιλικῶς μετὰ τῶν ἰδίων παίδων, ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν, εἰς τὸν μέγιστον σηκὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ἀνάγκης δὲ πολλῆς καὶ συγχύσεως ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων ἐθνῶν ἀπηνεστάτης | ἐπιδρομῆς τὴν Ῥωμαίων συμπιεζούσης (καὶ C 187r γὰρ τὰ μὲν ἐν τοῖς νοτίοις μέρεσιν, ὅσα πρὸς Ἀντιόχειαν καὶ Κιλικίαν, ταῖς προειρημέναις ἐκδρομαῖς ἀπειρηκότα ἐν ἐσχάτοις ἦσαν κινδύνοις, ἐν δὲ τοῖς βορειοτέροις αὐτὸς ὁ σουλτάνος πανστρατιᾷ ἐξελήλυθε δυνάμεις ἄγων ἀνυποίστους καὶ τοῖς ὁρίοις ἐν τῷ φθινοπώρῳ τῶν Ῥωμαίων προσήνωτο, βουλόμενος παραχειμάσαι ἐκεῖσε καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος προσεχῶς προσβαλεῖν καὶ ἄρδην ἀνατρέψαι τὰ Ῥωμαίων καὶ καθελεῖν), ἐσκέπτετο ἡ αὐγούστα καὶ ὅσοι τῆς πρώτης ἦσαν βουλῆς, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ πατριάρχης, πῶς καὶ τίνα τρόπον τοσοῦτον δεινὸν ἀποτρέψαιεν. Καὶ συνέδοξε τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων κρατῆσαι πρόνοιαν καὶ τῆς ἰδικῆς καὶ ἐπιθανατίου παραγγελίας τὸ κοινῇ συμφέρον ἐπιεικῶς προτιμήσασθαι, ὅτι μὴ τὰ ἰδικὰ σύμφωνα τὰ πρὸς δημο-

9 d. 25 mens. Dec. a. 1067

1/2 ἄξιον εἶδος... ἐπιδεικνύμενος: Eur., fragm. 15; Xen. Anab., 1,9,1 et al.

6 κατήκουσε C   **10** ἀπεδείχθη E   **15** ἐν E et Bekker: om. C   **19** φινοπώρω E   **21** ἐσκέπτετο C^{pc}: ἐσκήπτετο E   **22** αὐτοῖς C: αὐτῇ E   **25** ἰδικῆς CE: εἰδικῆς tacite Bekker   **26** ἰδικὰ CE: εἰδικὰ tacite Bekker

σίαν συντέλειαν ἀφορῶντα περιτρέπειν δεδύνηνται. Τὸ γὰρ μὴ γίνεσθαι βασιλέα διὰ τὸν τῆς μίξεως ζῆλον κοινὴ συμφορὰ καὶ καθαίρεσις τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐγινώσκετο. Δόξαν οὖν οὕτω κεκράτηκεν ἡ τοιαύτη γνώμη, καὶ βασιλέα μὲν ὁ καιρὸς ἐδεῖτο ἐξάπαντος, εἰ μέλλοι τὰ Ῥωμαίων μὴ ἀπολέσθαι δι' ὅλου, || ὁ δὲ τοῦ καιροῦ | καὶ τῆς ἀξίας ταύτης ἐπάξιος ἐζυγομαχεῖτο, τοῦ Βοτα- E 313r νειάτου ἀποδήμου τυγχάνοντος εἰς τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχήν, ἕως εἰς νοῦν τινος τῶν τοῦ βουλευτηρίου προϊσταμένων ὁ Διογένης ἀφίκετο. Μᾶλλον δὲ πρὸ αὐτοῦ ἡ αὐγούστα τοῦτον ὡς αὐτίκα παρόντα καὶ γυναικὸς ἀμοιροῦντα προέκρινεν. Ἐπὰν δ' οὗτος ἐρρήθη, πάντες αὐτῷ τὴν ἀξίαν, φόβῳ τοῦ μὴ φανῆναι ἀλλότριοι, ὅσοι τῇ δεσποίνῃ προσήγγιζον, ἐχειροτόνουν. Διὸ καὶ πρώτην ἄγοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς ς´ ἰνδικτιῶνος, ὁπότε τῶν χειμερινῶν τροπῶν ὁ ἥλιος μεθιστάμενος τὴν οἰκουμένην φρυκτωρεῖν καὶ θάλπειν ἐπείγεται καὶ ἀρχὴν εὔκαιρον τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος ἐπεξεργάζεται καὶ ἡνίκα ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ θύτου ἁγίου Βασιλείου, ὃν καὶ αὐτὸν ἡ Καππαδοκῶν ἤνεγκε φωστῆρα τῆς Ἐκκλησίας διαφανέστατον, ἑορτάζεται, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ὀρθριώτερον οὗτος ἀναγορεύεται νυκτὸς ἀνιὼν εἰς τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς δεσποίνης ἐν ὅπλοις καὶ λαθὼν τοὺς τῆς βασιλίδος υἱεῖς.

Καὶ ὡς τὰ πράγματα ἔδειξαν, οὐ πάνυ μάτην ἠλπίκασιν οἱ πολλοί. Τῶν γὰρ ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος οὗτος, οὐκ ἔλαττον τῶν ἐν ποσὶ πολιτικῶν πραγμάτων, τῆς στρατιωτικῆς εὐταξίας ἐφρόντισε καὶ συστάσεως, κἂν ὅ,τι μάλιστα προγόνους εἶχε περὶ αὐτὸν καὶ συνέδρους, εἰπεῖν δὲ δεῖ καὶ ἐφέδρους, καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν τούτων πατράδελφον || Ἰωάννην τὸν καίσαρα. Ἤρξατο γὰρ αὐτίκα ἐν αὐτοῖς τοῖς πολιτικοῖς διατάγμασι καὶ τῶν παρατυχόντων στρατιωτῶν τοῖς ἐπισημοτέροις συνομιλεῖν καὶ

13 d. 1 mens. Jan. a. 1068

4 ἐξ ἅπαντος tacite Bekker **5** μέλλοι E et tacite Bekker: μέλοι C **8** προϊσταμένων tacite Bekker: προϊσταμένου CE **10** ἀμ[οιρ]οῦντα E ἐπ' ἂν E **13** Ἰανουαρίου scripsit Martin: Ἰαννουαρίου CE **25** προγόνους CE: προγονοὺς tacite Bekker **27** τούτου^{ων} C

περὶ πολεμικῶν ἀγώνων βου|λεύεσθαι καὶ πρεσβευτὰς ἑτοιμά- E 313v ζειν καὶ πανταχόθεν τοῖς ἐναντίοις διακωλύειν τὰς προσβολάς. Διὰ ταῦτά τοι καὶ χρόνος οὔτι συχνὸς κατέσχε τοῦτον εἰς τὰ βασίλεια, ἀλλὰ μετὰ διττὴν σεληναίαν περίοδον ἡ τῆς ἑῴας τοῦτον ἐδέξατο Προποντὶς καὶ τὸ παράσημον τῆς βασιλικῆς σκηνῆς πᾶσιν ὁμοῦ παρεστήσατο τὴν βασιλέως πρὸς τὴν ἑῴαν ἐκστρατείαν καὶ ἀποφοίτησιν· καὶ ὁ ζῆλος τῆς ἐκδικίας νενίκηκε τὴν κατὰ τὴν βασιλίδα τρυφήν τε καὶ θυμηδίαν καὶ τὸ κατὰ τὰς προόδους μέχρις οὐρανοῦ φθάζον κλέος καὶ πόνους τούτων ἀντικαταλλάξασθαι τὸν κρατοῦντα παρέπεισεν. Ὃ καὶ πάντας κατέπληξε, συμβαλόντας ὅτι τὸ διατάξασθαι μόνον τὴν τῆς ἐκστρατείας παρασκευὴν καὶ ἀποσκευὴν οὐδὲ τριῶν ὅλων διάστημα μηνῶν ἐξαρκεῖ. Ὁ δὲ νεοπαγὴς γεγονὼς τά τε ἄλλα κατεστησάμενος ἦν καὶ πρὸς τῇ ἀποσκευῇ καὶ στρατιωτικὸν ἐκ τῆς ἑσπέρας καὶ τῆς τῶν Καππαδοκῶν φθάσας προσυνε|λέξατο καὶ C 187v Σκύθας συνεκαλέσατο καὶ πρὸ τῆς τούτων ἐπιδημίας μετὰ τῶν ἐν τῇ βασιλείῳ μόνων αὐλῇ τῆς ὁδοῦ σπουδαίως ἐφήψατο. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων τῶν ἐκ προκρίσεως αὐτῷ συνεπομένων ἐτύγχανον καὶ τὰς τοῦ στρατοῦ διευθετῶν ὑποθέσεις || ἐν κρίσεσι, πάντως ἂν οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀλλ' ἐξ αὐτοπτίας τὰ καθεξῆς παραδώσει διὰ γραφῆς τοῖς μετέπειτα.

Εἶχε μὲν οὖν τὸν βασιλέα ἡ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχία καὶ μετ' αὐτὴν Φρυγία, τὸ θέμα λέγω τῶν Ἀνατολικῶν. Καὶ συνήγοντο ἐκ διαταγμάτων προσφοιτησάντων οἱ τῶν ταγμάτων ἐξάρχοντες καὶ ὅσοι τὴν τάξιν ἀ|νεπλήρουν ἑκάστου τάγματος. Καὶ ἦν ἰδεῖν E 314r τοὺς διαβοήτους λόχους καὶ λοχαγοὺς ἐξ ὀλίγων συγκειμένους ἀνδρῶν, καὶ τούτων συγκεκυφότων τῇ πενίᾳ καὶ πανοπλίας ἐστερημένων καὶ ἵππου πολεμικῆς· ἐκ πλείονος γὰρ παραμεληθέντες ἅτε μηδὲ βασιλέως στρατευσαμένου διὰ πολλῶν ἐνι-

6 βασιλέως E: βασιλίδ´ C βασιλίδα coni. Bekker **8** τροφὴν E **9** καὶ seclusit Martin **11** post ὅτι Bekker add. εἰς **15** προσελέξατο E **17** τῇ C: τῷ E **19** ἐτύγχανον E: ἐτύγχᾶ C ἐτύγχανεν coni. Bekker **20** αὐτοπτίας tacite Bekker: αὐτοπτί^{η} C αὐτοπτ´^{η} E **22** τὸν om. C **24** προφοιτησάντων coni. Polemis **25** ἀάνεπλήρουν E **26** λόχους καὶ λοχαγοὺς CE: καὶ λοχαγοὺς seclusit Bekker (sed cf. infra p. 85, 4/5; et 89,3; Michel Italikos, Lettres et Discours, ed. P. Gautier, Paris 1972, p. 182,20: ᾤχετο βασιλεὺς ἐκ μέσου λόχων καὶ λοχαγῶν)

αυτῶν περὶ τὴν ἑῴαν, καὶ τὸν ἀφωρισμένον ὀψωνιασμὸν μὴ ἀπειληφότες καὶ κατὰ μικρὸν τοῖς ἐναντίοις ἐκ τῆς ἀπαρασκευάστου προσβολῆς καὶ λυπρᾶς καταβαλλόμενοι καὶ τρεπόμενοι. Οὕτως εἰς ἐσχάτην ταλαιπωρίαν συνελαθέντες δειλοὶ καὶ ἀνάλκιδες καὶ πρὸς οὐδὲν γενναῖον χρησιμεύοντες κατεφαίνοντο, ὡς καὶ αὐτὰς τὰς σημαίας μονονουχὶ σιωπηρῶς ἀποφθέγγεσθαι ταῦτα, πιναρὰς ὁρωμένας ὥσπερ ἀπὸ καπνοῦ καὶ ὀπαδοὺς ἐφεπομένους ἐχούσας εὐαριθμήτους καὶ πενιχρούς. ⟨Ταῦτα⟩ πολλὴν ἀθυμίαν προσῆγον ἀναλογιζομένοις ὅθεν καὶ τίνα τρόπον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελεύσονται καὶ τὴν προτέραν ἀξίαν τὸ στρατιωτικόν, καὶ διὰ πόσου τοῦ χρόνου ἀνακαλέσοιτο, τῶν μὲν ὑπολελειμμένων τοῖς τάγμασιν ὀλίγων ὄντων καὶ ἀπορουμένων τοῖς ὅπλοις καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἵππων κινήμασι, ‖ τῆς δὲ νεολαίας ἀπειροπολέμου καθεστηκυίας καὶ τοῦ πολέμου μαχιμωτάτους καὶ τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἐθάδας τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ ἀντιβαίνοντας ἐχούσης.

Ἀλλὰ τὸν βασιλέα τὸ τοιοῦτον συγκύρημα οὐ κατέπληξε· τοὐναντίον δὲ μᾶλλον τοὺς ἐναντίους ἡ ἀθρόα τούτου ὁρμή τε καὶ ἔφοδος, οἰηθέντας, ὥσπερ ὕστερον | μεμαθήκαμεν, ὅτι κινδύνων E 314^{v} οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐδένα λόγον πεποίηται, ἀλλ' Ἄρεός ἐστι φοιτητὴς καὶ καινοποιήσει τὰ Ῥωμαίων καὶ ἀντισηκώσει τοῖς ἐχθροῖς τὰ ἐπίχειρα. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ μὲν σουλτάνος ὀπισθόρμητος γέγονε, μοῖραν δέ τινα μεγάλην ἀποτεμόμενος καὶ ταύτην διχῇ διελὼν εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν στρατοπεδεύειν πεποίηται, τὴν μὲν βορειοτέραν τὴν δὲ περὶ τὰ νότια θέμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατάλογον στρατιωτικὸν ποιησάμενος καὶ ἐκ πάσης χώρας καὶ πόλεως νεότητα συλλεξάμενος καὶ ἀξιώμασι καὶ δώροις ἀναθαρρῆσαι πεποιηκὼς καὶ δι' ὀλίγου τὸν ἀριθμὸν τῶν ταγμάτων ἀναπληρώσας καὶ λοχαγοὺς τοὺς ἀρίστους ἑκάστῳ τούτων ἐπιμελῶς προστησάμενος, συμμίξας δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐλθοῦσιν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ στρατιὰν ἀξιόμαχον κατεπράξατο καὶ μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ Πέρσας ἐπιστατικώτε-

5 ὡς καὶ E: post ὡς C add. δέ (sed cf. Skyl. Cont. 125,19) ὥστε prop. Bekker et Röckl **7** ὁρωμένους E **8** ⟨ταῦτα⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 125,21) **14** μαχιμωτάτους prop. Bekker: μαχιμώτ^{τ} C μαχιμωτα'^{τ} E μαχιμώτατα coni. Bekker ἐνθάδας E **29** προστησάμενος C: προϊστάμενος E

ρον ἤλαυνεν. Ὡς δὲ τὸ βορειότερον στρατόπεδον τῶν Περσῶν, ἐκδρομήν τινα πρότερον φαντάσαν, δόξαν ὑποχωρήσεως ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως προόδου ‖ παρέσχετο, ἔγνω λοιπὸν ὁ Διογένης τοῖς νοτίοις ἐπεισπεσεῖν, οἳ τὰ περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ αὐτὴν Ἀντιόχειαν καταληΐζοντες ἦσαν. Καὶ διὰ ταῦτα καταλιπὼν τὸ εὐθὺ Σεβαστείας | καὶ Κολωνείας φέρεσθαι, τῷ τοῦ Λυ- C 188^{r} κανδοῦ ἐπεχωρίασε θέματι διατρῖψαι τὸν θερινὸν καιρὸν ἐν αὐτῇ διανοηθεὶς κἂν τῷ φθινοπώρῳ τοῖς συριακοῖς μέρεσι προσβαλεῖν, ὁπότε τὸ πολὺ τῆς φλογὸς ἐκ τῆς ἀποστάσεως ὁ ἥλιος ἀποτίθεται, ἵνα μὴ τῷ ἀσυνήθει τοῦ καύ|σωνος διαλωβηθῇ τὸ E 315^{r} στρατόπεδον καὶ νόσοις ἁλώσιμον γένηται.

Ἐν τοσούτῳ δὲ χρονίζοντος τούτου λάθρᾳ προσβαλόντες οἱ Πέρσαι, Τούρκους δὲ τούτους νυνὶ ὁ λόγος οἶδε καλεῖν, τὴν Νεοκαισάρειαν ἐξ ἀπροόπτου τῆς ἐπιδρομῆς καταστρέφουσι καὶ πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κυριεύσαντες παλινῳδίαν ἦσαν, βάρος λαφυραγωγίας οὐκ ἐλάχιστον ἐπαγόμενοι. Ἐλθὼν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τὸν βασιλέα πολλὴν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ταραχὴν ἐνεποίησε, διασκοποῦσι τήν τε τῶν ἐναντίων μηχανὴν καὶ ἣν ὑπέστησαν ἀπάτην καὶ τὸν ἐκ πολλῶν μῶμον, ὅτι τοῦ βασιλέως ἐκστρατευομένου τυγχάνοντος οὐδὲν ἧττον οἱ πολέμιοι τὰ ἑαυτῶν διεπράξαντο μὴ δυνηθέντος τοῦ κρατοῦντος ἀμύνασθαι. Ἀμέλει τοι καὶ ταχὺ τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς δι' ἀτραπῶν ἀβάτων καὶ δυσβάτων ἀπὸ ῥυτῆρος κατόπιν ἤλαυνε. Καὶ πλησιάσας τῇ τῶν Σεβαστηνῶν μητροπόλει τὴν μὲν στρατιωτικὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν εὐθὺ τοῦ ἄστεος ἀπιέναι διεκελεύσατο ‖ μετὰ τοῦ συνόντος αὐτῷ προγόνου, τοῦ Ἀνδρονίκου, ὃν αὐτὸς βασιλέα χειροτονήσας ὡς ἐνέχυ-

16 παλινῳδίαν ἦσαν: Suda Π 100; CPG Mant. prov. II 47; Karathanasis 46 et al.

2 ὑποχωρήσεως scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 126,18): ὑποχωρ^{ή} C ὑπεχώρ^{η} E ὑποχωρῆσαι coni. Bekker **6** Λυκανδοῦ tacite Bekker: Λικανδοῦ CE **8** κἂν E συριακῆς E **9** ὁπότε E: ὁπό^{τ} C ὁπόταν coni. Bekker **10** διαλωβηθῇ C: διαβληθῇ E **13** Τούρκους E et tacite Bekker: τούτους C **19** τὸν E: τῶν C^{ac} **20** ἐκστρατευμένου E **26** αὐτῷ prop. Bekker (cf. Skyl. Cont. 127,6/7): αὐτοῦ CE προγόνου prop. Pertusi (cf. supra p. 80,25): προγονοῦ CE

ρον ἢ συστράτηγον εἶχεν ἢ τόπον ἀντισηκώσοντα τούτου, εἴ πη πολλάκις παρήκων καὶ ὁπλίτης ἐπιτιθέμενος τοῖς ἐχθροῖς καιρίαν ὡς ἄνθρωπος δέξοιτο. Αὐτὸς δὲ μετὰ πάσης τῆς ἵππου κατεδίωκεν ὀπίσω τῶν ἐναντίων καὶ διὰ πολλῶν ὑψηλοτάτων βουνῶν τῶν τῆς Τεφρικῆς διερχόμενος καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτεθῆναι κατὰ τὸ ἐγκάρσιον ἐπειγόμενος, οὕτω τὸν στρατὸν κατειργάσατο | ὡς, καίτοι τῶν ἐχθρῶν ἔγγιστα τυγχανόντων καὶ E 315v θεαθέντων αὐτοῖς, μὴ δύνασθαι τοῖς περὶ αὐτὸν ταχυδρομῆσαι διὰ τῶν ἵππων καὶ μνήμης ἄξιον κατόρθωμα διαπράξασθαι. Ὅμως μέντοι τῷ ἀδοκήτῳ τοῦ πράγματος κατασεισθέντων τῶν ἐναντίων καὶ τῇ φήμῃ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιστασίας ἰσχυρῶς ἀποναρκησάντων, πολὺς μὲν φόνος τούτων ⟨οὐκ⟩ ἐγένετο αὐτίκα νῶτα δεδωκότων καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων. Ὅσοι δὲ καὶ ζωγρίᾳ ἑάλωσαν οὐδὲν ἀπώναντο τῆς ἰδίας ζωῆς μαχαίρας ἔργον γενόμενοι. Ἡ μέντοι λεία πᾶσα, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ἐλευθερωθεῖσα τὸν βασιλέα καὶ γλώσσῃ καὶ θαύματι ἐπευφήμησε. Καὶ γὰρ θαυμαστὸν τῷ ὄντι καὶ ἀξιόλογον γέγονεν, ἵνα βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀκρατῶς διώκῃ χωρὶς τῆς οἰκείας ἀποσκευῆς, μετὰ μόνου τοῦ ἰδίου ὁπλιτικοῦ, ἐπὶ ὅλας ἡμέρας ὀκτὼ διὰ τόπων ἀδήλων τε καὶ ἀβάτων, καὶ μὴ ἀποτύχῃ τῆς ἐπιβολῆς. ‖

Ὑποστρέψας οὖν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σεβαστηνῶν μητρόπολιν πρώτην ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς καὶ διαναπαύσας τὸν στρατὸν ἐν μόναις ἡμέραις τρισίν, ἄρας ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἀγούσης εἴχετο καὶ διὰ τῶν τῆς Κουκουσοῦ αὐλώνων καὶ δυσδιεξοδεύτων ἀτραπῶν εἰς Γερμανίκειαν καταστὰς εἰς τὸ θέμα τὸ καλούμενον Τελοὺχ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις εἰσβάλλει, πρότερον οὐκ ὀλίγην ἀποτεμόμενος φάλαγγα στρατιωτικὴν μετὰ συντα-

22 d. 1 mens. Oct. a. 1068

14 ζωγρίᾳ ἑάλωσαν: v. supra p. 28,11

1 εἴ C: ὃ E **5** ἐπιτεθῆναι E et tacite Bekker: ἐπιτεθεῖναι C **7** καίτοι C: καί τι E **12** ἐπιναρκησάντων C ⟨οὐκ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 127,14 et v. supra, p. LXXIV) **14** ζωγρίᾳ scripsi: ζωγρεία CE **16** ἐπεφήμησε E **18** διώκῃ E et tacite Bekker: διώκει C **24** τῆς C (cf. Skyl. Cont. 127,21) : τοῦ E

γματάρχου καὶ εἰς Μελιτηνὴν ἐκπέμψας ἐπὶ φυλακῇ τῶν τῆς ἑῴας θεμάτων καὶ ἀντιπτώσει τῶν ἐκεῖσε τότε προσεφεδρευόντων ἐχθρῶν, ὧν ἦρχεν ἀνὴρ πανοῦργος καὶ μάχιμος ὀνόματι | Αὐσινάλιος· E 316r διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς | μετὰ τῶν ἄλλων λόχων C 188v καὶ λοχαγῶν καὶ τοὺς ἅπαντας Φράγγους, ἄνδρας αἱμοχαρεῖς καὶ πολεμικούς, τῷ στρατηγῷ τουτωῒ παραδέδωκεν, ἐφ' ᾧ καὶ δι' ἁδρᾶς δυνάμεως περιγίνεσθαι τοῦ πολέμου ἐν οἷς ἐκείνῳ ποτὲ πόλεμος ἀλλόφυλος ἐπιγένοιτο. Ἀλλ' οὗτος οὐκ εὐθαρσῶς εἰσάπαξ καὶ ἀφιλοτίμως χρησάμενος τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι, μικροῦ τῷ βασιλεῖ διπλοῦν πόλεμον, ὑστερουμένῳ τοιαύτης στρατιᾶς μαχιμωτάτης, ἀνθ' ἁπλοῦ προεξένησε. Πολλάκις γὰρ προκαλουμένων αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἐπαΐοντος ἐξιέναι τοῦ ἄστεος τῆς Μελιτηνῆς καίτοι τῶν στρατιωτῶν προθυμουμένων αὐτοῖς ἀντεπεξελθεῖν, ὡς εἶδον ἐκεῖνοι τὸ γλίσχρον αὐτοῦ καὶ περιδεὲς καὶ ἀπόλεμον, διὰ τόπων ἀδήλων βαδίσαντες τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς μοίρᾳ τινὶ δι' ‖ ἀγορὰν σιτίων ἐξιούσῃ προσέβαλον· καὶ εἰ μὴ ταχὺ διαναστὰς ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς φήμης ὥρμησε κατ' αὐτῶν κἀκεῖνοι μὴ ὑποστάντες διέφυγον, τάχα ἂν ἀπώλετο μέρος στρατιωτῶν οὐκ εὐκαταφρονήτων. Ἀφ' ὧν εἴ τις τοῖς στρατηγοῖς ἐπιγράφει ὡς ἐπίπαν ἔχοι τὰ τῶν ἐκβάσεων, εἴτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον εἴτ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον συνάγοιντο, οὐ διαμάρτοι πάντως τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς διαγνώσεως.

Ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διασωθεὶς καὶ διασώσας τὸ στρατόπεδον πρὸ τῆς τοῦ Χάλεπ χώρας πανστρατιᾷ κατεσκήνωσε. Πρὸ τοῦ καταβῆναι δὲ τοῦ ἵππου, τούς τε Σκύθας καὶ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγους εἰς προνομὴν ἀπο|στείλας τὴν πολεμίαν E 316v χώραν κατεληίσατο, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ βοσκημάτων δορυάλωτον πλῆθος οὐκ ἐλάχιστον ποιησάμενος. Ἐκεῖθεν δὲ προβιβάσας τὴν στρατιὰν προήει διὰ τῆς πολεμίας καὶ διτταῖς ἡμέραις ὁμοῦ μεταβαίνων εἰς τοὔμπροσθεν τὰς προνομὰς οὐδὲν

4 καὶ om. C ἄλλων om. C **6** καὶ om. C **7** περιγίνεσθαι coni. Rosenstein: παραγίνεσθαι CE **8** εἰς ἅπαξ C **13** προθυμουμένων E: προθυμοποιουμένων C **20** ἐπιγράφει coni. Pertusi (cf. Skyl. Cont. 128,15): ἐπιγράφειν C ἐπεγράφην E ἔχοι CE: θέλοι coni. Rosenstein ἐκβάσεων C: ἐκ βασιλˆE **27** κατεληίσατο tacite Bekker: κατεληίσαντο CE **30** προνομὰς E et scripsit Bekker: προσνομὰς C

ἧττον ποιούμενος ἦν. Τριταῖος δὲ πρὸς τὴν Ἱεράπολιν ἀφιγμένος ἑώρα τοὺς Ἄραβας περιρρέοντας κυκλόσε καὶ παραδεικνύντας ἐκ φαντασίας τὸν πόλεμον, ἀλλ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν καὶ συνάψαι Ῥωμαίοις εὐθαρσεῖς οὐ γεγόνασιν, εἰ μή πού τινες ἀκροβολισμοὶ προτρεχόντων τινῶν καὶ τῆς τάξεως προπηδώντων ἐπιγεγόνασι. Καὶ προῄεσαν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένως κατὰ λόχους καὶ φάλαγγας, οἱ δ' Ἄραβες μετὰ καὶ τῶν συνόντων αὐτοῖς Τούρκων οὐκ ὀλίγων, ‖ ὧν ἦρχεν ἀνὴρ δραστήριος καὶ γένος αὐχῶν βασιλικὸν ἐκ Περσίδος ὀνόματι Ἀμερτικῆς, μακρόθεν ἑπόμενοι καὶ οἷον δορυφοροῦντες ἢ πρὸς ἐπίδειξιν περιτρέχοντες. Περὶ δὲ δείλην ὀψίαν στρατοπεδευσάμενος ὁ βασιλεὺς πρὸ τοῦ τῆς Ἱεραπόλεως ἄστεος τάφρον ἐκεῖσε καὶ χάρακα κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐπήξατο. Οὔπω δὲ τὴν ἀποσκευὴν οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως ταῖς σκηναῖς ἀποθέμενοι μηδ' ἐγχρονίσαντες ταύταις, ὅσοι τῆς ὑπηρεσίας ὑπῆρχον καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων συντάξεως, εὐθὺ τῆς πόλεως ὥρμησαν. Καὶ ἐπείπερ εὗρον αὐτὴν οὐ πάνυ διὰ τῶν ἐντὸς ἀντιμαχομένην (ἔφθησαν γὰρ οἱ Σαρακηνοὶ τῷ φόβῳ τῆς βασιλικῆς ἐπιδημίας φυγαδείαν ἑλέσθαι πέραν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ), | ταχὺ βιασάμενοι τὰς πύλας ἐντὸς εἰσεπήδησαν. Καὶ σι- E 317r
τίων μὲν καὶ τῆς ἄλλης διατροφῆς εἰς κόρον μετακομιδὴν ἐποιήσαντο, ἀφθονίαν γὰρ τούτων εὗρον ἐκεῖσε, καὶ οἴνου τι μέρος καὶ τῶν εὐτελεστάτων εἰδῶν, τῶν δὲ τιμιωτέρων λαφύρων ἀπέτυχον, προλαβόντων τῶν πολεμίων καὶ συσκευασαμένων αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ ἀποδρᾶναι.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης, ἥτις ἀμαχητὶ κρατηθεῖσα πολλὴν εὐμάρειαν δέδωκε τοῖς στρατιώταις πρὸς τὴν ἐκεῖσε διαγωγήν, πλὴν τινων πύργων ὑψηλοτάτων, τριῶν ἢ τεσσάρων, ἔνθα Σαρακηνοὶ ἀνιόντες καὶ τὴν ἄνοδον ὡς στενόπορον κατασχόντες ἐφιλονείκησαν ‖ κατὰ τὸ πάτριον αὐτῶν νόμιμον | τῆς ἰδίας προκινδυνεῦσαι θρησκείας καὶ πόλεως, ἀλλ' C 189r
οὐκ ἠδυνήθησαν μέχρι παντὸς ἀντισχεῖν· διὰ πολλῶν γὰρ μερῶν

2 κυκλόσε tacite Bekker: κύκλοσε CE 5 προστρεχόντων E 6 προΐεσαν E 10 ἐπιτρέχοντες E 11 δείλην E et tacite Bekker: δεῖλιν C 12 τῆς om. C ἐκεῖ E 14 ὅσοι E et coni. Rosenstein: ὅσαι C 21 τούτων E et tacite Bekker: τούτω C 27 τινων: τριῶν E τριῶν om. E

περισχόντες αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τόλμῃ πολλῇ καὶ ὅπλοις ἑκηβόλοις καὶ συνασπισμῷ καταπλήξαντες δορυκτήτους αὐτοὺς πεποιήκασιν. Ἐπὶ δέ γε τῆς ἀκροπόλεως (ἔστι γὰρ ἐπίπεδος μὲν καὶ αὐτὴ καὶ τῇ πόλει ὁμόστοιχος, τείχεσι δὲ ὑψηλοτάτοις ἄγαν καὶ πύργοις ἀερίοις πεπυκνωμένη καὶ οἷον ἀνάλωτος), οὐ τοιαύτην εὗρον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν εὐκολίαν· ἐκεῖσε γὰρ εἰσιὸν Σαρακηνῶν οὐκ εὐαρίθμητον πλῆθος ἐρρωμένως ἠμύνατο. Οὐ μὴν μέχρι πολλοῦ τὴν φυλακὴν τῆς ἄκρας τηρεῖν ἠδυνήθησαν· κυκλόσε γὰρ ὁ βασιλεὺς ὅπλοις καὶ μηχαναῖς αὐτοὺς κατατείνας καὶ πετροβόλοις ὀργάνοις καὶ τόξοις ὡς νιφάσι κατακοντίσας καὶ χώμασι τὴν ἅλωσιν | ἐκ πολιορκίας ἐπιδειξάμενος ὑποσπόνδους E 317v
πεποίηκε. Πρεσβεύσαντες γὰρ καὶ συγγνώμης τυχεῖν αἰτησάμενοι καὶ λύτρον τὴν ἱκετηρίαν αὐτῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ τῆς λοιπῆς οὐσίας προθέμενοι τὸν βασιλέα κατεδυσώπησαν καὶ τῶν κατὰ σκοπὸν οὐ διήμαρτον. Κυριεύσαντες δὲ καὶ τῆς ἀκροπόλεως οἱ Ῥωμαῖοι, μεσιτεύοντος τοῖς πράγμασιν ἀνδρὸς Ἀσσυρίου μὲν τὸ γένος, γέννημα τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας τυγχάνοντος, ἄκρως δ' ἐξησκημένου τήν τε ῥωμαϊκὴν σοφίαν καὶ παίδευσιν καὶ τὴν τῶν Σαρακηνῶν διὰ τὸ τῆς φύσεως εὐσταλὲς καὶ μετέωρον, καὶ προσιόντος εὐμηχάνως τῇ ἀκροπόλει καὶ τὰς πύλας ῥωσικοῖς ὅπλοις ἐν τῷ εἰσιέναι ‖ κατεσχηκότος τῆς ἀκροπόλεως (Πέτρος ἡ προσηγορία τουτωῒ τῷ ἀνδρί, τὸ ἐπίκλην Λιβελλίσιος, τῇ δὲ τῶν μαγίστρων ἀξίᾳ τῷ τότε τετιμημένος), οὕτως τῆς πολιορκίας ἀπέσχοντο, ἐπείπερ καὶ ἐκ παρόδου πολλὰς πόλεις, ἃς μὲν βραχείας ἃς δὲ καὶ μείζους, ἐκ πολέμου καὶ βίας ἀνήρπασαν.

Τὸ δ' ἐντεῦθεν ἀγῶνες ὁπλιτικοὶ τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον διεδέξαντο. Ὁ γὰρ ἀμηρᾶς τοῦ Χάλεπ συνάψας τοῖς λοιποῖς τῶν Ἀραβιτῶν σὺν τῷ οὐννικῷ καὶ δύναμιν ἁδρὰν ποιησάμενος εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ καὶ μαχέσασθαι διεσκέπτετο. Τοῦ δὲ βασιλέως ἔνδον ὄντος τῆς προαλωθείσης Ἱεραπόλεως καὶ πυργομαχοῦντος ἐν μέρει καθὸ λείψανον ὑπολέλειπτο τῆς πυργοκρατείας, παρατά-

3 ἐπὶ E et tacite Bekker: ἐπεὶ C 6 ἐκεῖ E 7 εὐαριθμήτ^{ων}ον C 8 κυκλόσε tacite Bekker: κύκλοσε CE 10 χώμασι scripsi (cf. Skyl. Cont. 129,4): χώματι CE 13 λύτρων E 16 μεσιτεῦον E 22 Λιβελλίσιος coni. Martin (cf. Skyl. Cont. 129,6): λιβελλ' CE Λιβελλίος coni. Bekker 26 ἐδέξαντο tacite Bekker 28 οὐννικῷ C: ἀλνικῷ E 29 μαχέσασθαι C (cf. Skyl. Cont. 129,11): μάχεσθαι E et tacite Bekker

ξεις ἀφωρίσθησαν δύο τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε κάστρου καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐκ τῶν ἐναντίων διατειχίζουσαι· διεφαίνοντο γάρ τινες | τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸ πεδίον ἐκ διαστήματος ἱππαζόμενοι. E 318r Εἰσὶ γὰρ περὶ τὴν Ἱεράπολιν ἱππήλατα πεδία πρὸς μῆκος ἐπεκτεινόμενα μέγιστον καί, πλὴν γηλόφων, οὐδέν ἐστι τὸ ὑπερανεστηκὸς εἰς ὄρος μέγα καὶ πρὸς ἀέρα διατεινόμενον. Καυσώδης δὲ ὁ τόπος ἐστὶν ὡς ἂν τοῦ ἡλίου θερμότερον ἐκεῖσε προσβάλλοντος διὰ τὸ μεσημβρινόν. Περὶ δὲ τὰ ἑσπέρια τοῦ κάστρου λειμῶνες πεφύκασιν ὑδραγωγίοις κατάρρυτοι, χλιαρὸν δὲ τὸ ὕδωρ ἐστί, μεταλαμβάνον πάντως τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς γεώδους φλεγμονῆς ἐπιτάσεως. Τότε μὲν οὖν κατὰ μικρὸν || οἱ πολέμιοι ταῖς κατὰ μέτωπον ἱσταμέναις δύο παρατάξεσι πλησιάσαντες (ἀπῆν δ' ἔτι ὁ τοῦ Χάλεπ ἀμηρᾶς· ὄνομα τούτῳ Μαχμούτιος) καὶ ἀκροβολισμοὺς ποιησάμενοι παρελάσαι μέν τινας τῶν Ῥωμαίων πρὸς αὐτοὺς κατηνάγκασαν· καὶ δὶς τοῦτο καὶ τρὶς πεποιήκασι καὶ πάλιν διεγειρόμενοι τούτους ἀντέστρεφον ὄπισθεν. Ἐν ἑτέρᾳ δὲ συμβολῇ τροπὴν ποιησάμενοι τῶν παρελασάντων οὐκέτι κατὰ τὰς προτέρας προσβολὰς γεγόνασιν ὀπισθόρμητοι, ἀλλ' ἀκρατῶς ἐλάσαντες μέχρι τῆς τῶν Στρατηλατῶν φάλαγγος εἰς χεῖρας αὐτοῖς συνερράγησαν· καὶ τρεψάμενοι ταύτην καὶ παρελθόντες τὸ τῶν Σχολῶν σύνταγμα πολλοὺς | μὲν ἀνεῖλον, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγεῖν αἰσχρῶς C 189v κατηνάγκασαν ἐν δεξιᾷ καταλιπόντες τὸ τῶν Σχολῶν σύνταγμα. Ὅπερ τὴν τῶν ἑτέρων ὁρῶν ἧτταν οὔτε παραβοηθῆσαι οὔτε τι πρᾶξαι στρατιωτικὸν ἐμελέτησεν, ἀλλ' ἦν πεπαγιωμένον ὡς ἂν λαθεῖν |τοὺς ἐναντίους ἐκ τῆς ἠρεμαίας διανοούμενον στάσεως. E 318v Ἐπεὶ δ' ὑποστρέψαντες οἱ πολέμιοι τὸ τάγμα τοῦτο μόνον εὗρον ἀγεννῶς προϊστάμενον, ταχὺ καὶ τούτου τὴν ἧτταν εἰργάσαντο πολλοὺς μὲν ἀνῃρηκότες, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὴν παρεμβολὴν κατακλείσαντες καὶ τὰ σημεῖα τούτων στρατηγικῶς ἀφελόμενοι, ὥστε καί τινες τῶν Σαρακηνῶν καταβάντες τῶν ἵππων καὶ πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν τραχηλοκοπήσαντες τὰς κεφαλὰς τούτων εἰς ἔνδειγμα τῆς νίκης πρὸς τὸ Χάλεπ ἀπέστειλαν. Τότε τοίνυν κἀγὼ οὐ τοσοῦτον ἀπέγνων || τὴν ἐμαυτοῦ σωτηρίαν, ὅσον τὴν

---

4 ἐπεκτεινάμενα E **7** προβάλλοντος E **13** ὄνομα E et tacite Bekker: ὀνόματι C μαχμούντιος E **17** οὐκ ἔτι E **25** λαθεῖν E: λαθ˜ C λάθῃ tacite Bekker

τῶν Ῥωμαίων κατέγνων δειλίαν ἢ ἀπειροκαλίαν ἢ ταπεινότητα· τοσαύτης γὰρ γενομένης καταφορᾶς καὶ ἥττης τῶν Ῥωμαίων πρὸ τῆς παρεμβολῆς οὐδεὶς τῶν λοιπῶν λόχων καὶ λοχαγῶν εἰς ἄμυναν διηρέθιστο, ἀλλὰ πάντες ἔνδον καθήμενοι ἕκαστος τὸ οἰκεῖον ἔργον ὡς διὰ φιλίας γῆς ἐνσκηνούμενος διεπράττετο καὶ κίνησις ψυχῆς οὐδ' ἀγωνία τούτους τὸ παράπαν ἐξώρμησεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον τοῦ κάστρου τοῦτο μεμαθηκὼς μετὰ πολλῆς τῆς ἀνίας ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν πρὸς τὸν χάρακα μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Καππαδοκῶν πολλὴν καὶ αὐτὸς τὴν ἀβελτηρίαν κατέγνω τούτων καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁμοῦ. Διὸ καὶ ἡ νὺξ ἐκείνη πάντας εἶχεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἀγαθαῖς, καθότι καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν τῶν Ἀρμενίων, ἐπιταχθὲν διανυκτερεύειν περὶ τὴν τάφρον ἐν προτειχίσματι, ἀποστασίαν ἐσκόπησε μὴ πειθαρχῆσαν τοῖς λέγουσι. Καὶ ἡ μὲν νὺξ ἐκείνη δριμεῖά τις καὶ βαρεῖα | τοῖς Ῥωμαίοις E 319r διετετέλεστο. Οὔπω δ' ἡμέρα προῄει καὶ οἱ πολέμιοι τὸν χάρακα πανστρατιᾷ περιέζωσαν· μεμαθηκὼς γὰρ ὁ τοῦ Χάλεπ ἄρχων τὸ προγεγονὸς προτέρημα παρὰ τῆς μοίρας αὐτοῦ, μεθ' ὅλης ἧκε τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ὡς αὐτοβοεὶ αἱρήσων τὸν βασιλέα μετὰ τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς. Καὶ οἱ μὲν οὕτω περιιππεύοντες ἡμᾶς καὶ θηριωδῶς ἐκφοβοῦντες ταῖς βαρβαρικαῖς ὑλακαῖς οὐ διέλιπον· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον τῆς σκηνῆς διαγράφων || τὸν πόλεμον περὶ τρίτην ὥραν ἀθρόον ἐξελήλυθεν ἔφιππος, ἐνίστατο δὲ εἰκοστὴ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἰνδικτιῶνος ζ΄, βοῆς βυκίνων ἢ σαλπίγγων μὴ προενηχησάσης αὐτοῦ τὴν πρόοδον. Ἀρθέντων δὲ τῶν σημείων καὶ τῆς στρατιᾶς κατὰ λόχους συντε-

---

23 d. 20 mens. Nov. a 1068

---

6 κίνησις ψυχῆς: cf. Athan. Alexandr., Fragm. ex serm. maiore De fide, PG 26,1292D: ἣ ψυχῆς νοερᾶς αὐτεξούσιος κίνησις **18** ὡς αὐτοβοεὶ αἱρήσων τὸν βασιλέα: v. supra p. 21,6/7 **25** Ἀρθέντων... τῶν σημείων: v. supra p. 20,20/21

---

4 καθήμενοι C (cf. Skyl. Cont. 130,10): γενόμενοι E **7** τοῦτο E (cf. Skyl. Cont. 130,12): τοῦτου C **13** λέγουσι CE: λοχαγοῖς prop. Bekker **15** διατετέλεστο C **17** γεγονὸς E **19** οἱ C: ὁ E **23** εἰκοστὴ C: κ΄ E μηνὸς νοεμβρίου E

ταγμένως ἐξιούσης, ἤρξαντο οἱ πολέμιοι περὶ μέρος ἕν, καθ’ ὃ τοὺς Ῥωμαίους εἶδον ἐλαύνοντας κατὰ φάλαγγας, καὶ αὐτοὶ συναθροίζεσθαι. Καὶ ὁ ἀγὼν ὅσος καὶ ἡ τοῦ μέλλοντος ἔκβασις οἵα, ταῖς ψυχαῖς ἐναπέστακτο. Ὅμως δ’ οὖν ⟨τὸ⟩ ἐνυάλιον ἀλαλαξάντων τῶν κατὰ μέτωπον προασπιζόντων ἐν τῇ συμβολῇ, πολλοὺς τῶν πολεμίων οἱ Ῥωμαῖοι κατηγωνίσαντο διαχειρισάμενοι. Τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους τῶν Ῥωμαίων ἐξορμήσαντος κατ’ αὐτῶν φυγὴ τούτων ἀνυπόστατος γίνεται, οἱ δὲ κατόπιν τῶν φευγόντων ἐλαύνοντες πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, οὐκ ὀλίγους δὲ ζωγρήσαντες ἔλαβον. Τῆς δὲ διώξεως μέχρι πολλοῦ μὴ γενομένης, μεγάλης οἱ Ῥωμαῖοι νίκης καὶ αὐχήματος ἐξηστόχησαν. Τῶν γὰρ ἀραβικῶν ἵππων ταχυδρομεῖν | E 319v εἰδότων ἄχρι τινός, μὴ εὐψυχούντων δ’ ἐπὶ πολλοῦ διαστήματος, ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀτονίαν ἐκείνων οἰ| C 190r κείαν εὐτονίαν ἢ εὐτυχίαν ποιήσασθαι ἔμελλον, τότε τοὺς ῥυτῆρας ἐξ ἐπιτάγματος βασιλικοῦ ἐπιστρέψαντες τὴν νίκην ἀμβλεῖαν ἑαυτοῖς ἀπειργάσαντο, κορεσθέντες μόνῃ τῇ τῶν ἐναντίων ἀποτροπῇ.

Οὕτως εἶδον ἐγὼ τοὺς νῦν Ῥωμαίους μήτε καιρὸν ἁρπάσαι || δεδυνημένους μήτε λόχους καθίσαι μήτε πολέμῳ δριμεῖ κρῖναι τὸ πᾶν εὐθυδρομοῦντας μήτε δυνάμεις τῶν ἐναντιουμένων αὐτοῖς διακρίνοντας, ἀλλ’ ἑνὶ κανόνι χρωμένους πρὸς ἅπαντας, τούς τε δυνατωτάτους τῶν ἐναντίων καὶ τοὺς γλίσχρως καὶ ἡγεμονικῶς εἴτ’ οὖν τοπαρχικῶς ἔχοντας. Τί γὰρ ἦν τότε δέος πρὸς τὸν τοῦ Χάλεπ ἡγεμόνα εἰς τὸ μὴ διώκειν αὐτὸν ἀκρατῶς μετὰ τὴν τροπήν, ὀπισθοφυλακοῦντος τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς λοιπῆς τοῦ στρατοῦ μοίρας καὶ κατόπιν ἐπιτρέπειν τὴν παρεμβολὴν ἕπεσθαι μέχρις ὅτου καὶ τῷ Χάλεπ ἐπέστησαν καὶ τοὺς ἔνδον τῷ φόβῳ κατέσεισαν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν παρεστήσαντο τοὺς πλείους τῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ φυγῇ κατακόψαντες; Καθὼς γὰρ καὶ

4 ⟨τὸ⟩ ἐνυάλιον ἀλαλαξάντων: v. supra p. 17,8/9 **9/10** ζωγρήσαντες ἔλαβον: v. supra p. 28,11

4 ⟨τὸ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 130, 26) **5** συμβοῇ E **10** μὴ CE (cf. Skyl. Cont. 131,4) et prop. Röckl: μὲν tacite Bekker **14** οἰκίαν E εὐτυχίαν C: εὐψυχίαν E **20** εὐθυδρομοῦντας scripsi: εὐθυφρονοῦντας C εὐθυδρομοῦντες E **21** διακρίναντας C **23** εἴτουν E

ὕστερον μεμαθήκαμεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Χάλεπ καραδοκοῦντες ἦσαν ἐφ’ ᾧ τὴν πόλιν αὐτῶν ὁμολογίᾳ καὶ συνθήκαις ἀφεσίμοις παραδοῦναι τῷ βασιλεῖ, ἐπείπερ καὶ ἡ νεότης τούτων παθεῖν ἔμελλε πᾶσα, εἰ προέβη τὰ τῆς διώξεως. Ἤλαυνον γὰρ καὶ αὐτοὶ πεζικῇ παρατάξει διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ πρώην τῶν Σαρακηνῶν προτερήματος, ὥστε τὸν χά| E 320r ρακα τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐπιθέσεως αἱρήσειν πολεμικῆς. Νῦν δὲ τῷ ἀδιακρίτῳ τῆς τῶν ἀρχόντων ἡγεμονίας καὶ τῆς αὐτῶν ἰσχύος τῶν Ῥωμαίων οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ἰσχυρῶς συνεχόμενοι, τάς τε νίκας αὐτῶν εἰς ἀγενὲς περιστέλλουσι πέρας καὶ τοὺς ἐχθροὺς εἰς αὔχημα μεῖζον ἐπαίρουσιν, οἳ καὶ κυριαρχεῖν ἐν ταῖς νίκαις || τῷ συνεχεῖ τῆς διώξεως μὴ διανοούμενοι τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν ὑπόφορον αὐτῶν ἢ μηλόβοτον πεποιήκασιν, ὡς διὰ τῶν ἡμετέρων ὑστερημάτων ἀναπληροῦσθαι τὰ ἐκείνων θελήματα.

Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως. Ἐπανελθὼν δ’ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν χάρακα μετὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀποσόβησιν ἔγνω τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἱεραπόλεως ἐνοικίσαι καὶ στρατηγὸν ἀποδεῖξαι ταύτης, ἐφ’ ᾧ κατὰ μικρὸν καὶ τὴν ἄλλην πόλιν Ῥωμαίων γενέσθαι καὶ Ἀρμενίων κατοικητήριον. Καὶ διὰ τοῦτο χρονίσας ἐκεῖσε καὶ φρουράν, ὅση τις ἐδόκει πρὸς φυλακὴν αὐτάρκης, καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσας Φαρασμάνιον ἐκεῖνον βέστην τὸν Ἀποκάπην, ἐξ Ἀρμενίων τὸ γένος ἕλκοντα, χώραν δέδωκε τοῖς ἐναντίοις ἀνακαλέσασθαί τε τὴν ἧτταν καὶ ἀντίπαλα φέρεσθαι. Καὶ ἕως μὲν ἐστρατοπεδευμένος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς διεδείκνυτο, κατὰ χώραν ἐδόκουν μένειν οἱ Ἄραβες· ὡς δ’ ἀναστρέψας τὴν στρατιὰν εὐθὺς τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀζᾶς ἤλαυνεν, ἤρξαντο σποράδην ἐκ διαστήματος κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς ἐπιφαίνεσθαι· καὶ περὶ τὴν οὐραγίαν πολλάκις ἐπιτιθέμενοι ἢ καὶ τοὺς τὰ σιτία μετακομίζοντας ἐλύπουν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς | E 320v ἂν ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ λόχου τὰς ἐπιθέσεις ἐν τῷ λεληθότι ποιούμενοι. Ὅμως δ’ οὖν καταφραξάμενος ἐκβόλοις καὶ πελτασταῖς ὁ βασιλεὺς τὸ στρατό-

4 πᾶσα om. E **9** συνεχόμενοι ἰσχυρῶς E **11** κυριαρχεῖν prop. Bekker: κυριαρχὴν C κυριαρχεῖς E **20** αὐτάρκης E et tacite Bekker: αὐτάρκαις C **21** φαρασμένιον E **24** στρατ[ὸς] E **28** οὐραγίαν tacite Bekker (cf. Skyl. Cont. 131,20): οὐραίαν CE μετακομίζοντας κακοῦντες prop. Röckl (cf. Skyl. Cont. 131,21)

πεδον, οὕτω τεθωρακισμένον αὐτὸ διῆγε καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν προσβολὰς ῥᾳδίως ἀποκρουόμενον, ἕως ἐν τῷ φανερῷ καὶ μάχῃ νικήσας αὖθις τοὺς ἐναντίους τῷ φρουρίῳ τοῦ ‖ Ἀζᾶς μεθ' ὅλης τῆς στρατιᾶς καὶ τῆς ἀποσκευῆς προσηνέχθη μανθάνων παρά τινων ὅτι εὔυδρός ἐστιν ὁ τόπος ἐκεῖνος καὶ ἱκανὸς χορηγεῖν τοσούτῳ στρατοπέδῳ δαψίλειαν τοῦ ὑδρεύεσθαι. Ὡς δὲ προσεγγίσας αὐτῷ οὐδὲ καθ' ἡμίσειαν τόξου βολὴν ἐρυμνότατόν τε εἶδεν ἐπ' ἀκρωρείας τοῦ λόφου ἱστάμενον καὶ | τείχεσι διπλοῖς περιεζωσμένον C 190[v] καὶ πέτραις ὥσπερ χειροποιήτοις γεγομφωμένον καὶ λιθίνην τὴν ἄνοδον πρὸς τὴν πύλην ἀποφερόμενον, μικρόν τε ὕδωρ ἀπορρέον ἐκεῖθεν καὶ μὴ δυνάμενον ὅσον πρὸς χιλιοστὸν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐξαρκεῖν, ἀπέγνω τὴν ἐκεῖσε στρατοπεδείαν. Καὶ ἀναζεύξας ἐκεῖθεν εἰς τόπον ἐπήξατο τὴν παρεμβολήν, ἔνθα τὸ ὕδωρ ἀφθονώτερον ἔρρεε. Διασκοπήσας οὖν ὡς οὐκ εὔθετόν ἐστιν ἐκ διαστήματος τοσούτου προσιέναι τῇ πόλει καὶ μηχανὰς ἐφιστᾶν (φθάνειν γὰρ τὴν νύκτα καὶ δεῖσθαι μετακομιδῆς αὐτῶν εἰς τὸν χάρακα, ἵνα μὴ πυρίκαυστα τοῖς πολεμίοις ἱστάμενα γίνοιντο), τόν τε χειμῶνα περὶ ἀκμὴν ἐρχόμενον καθορῶν καὶ τοὺς ἐναντίους περικεχυμένους ἀεὶ τῷ θάρρει τῆς τῶν ἵππων ἐν τῷ θεῖν ἀρετῆς, ἀναστὰς ἐκεῖθεν ὥρμησε πρὸς τὰ τῆς Αὐσονίτιδος | ὅρια. E 321[r] Καὶ πυρπολήσας χωρίον τι μέγιστον Κάτμα λεγόμενον, τῷ ἀμηρᾷ τοῦ Χάλεπ ἀφωσιωμένον ἐκ παλαιοῦ, εἰς ἕτερον χωρίον κατέλυσε Τερχαλᾶ κατονομαζόμενον, ἔνθα κοπτομένου τοῦ χάρακος καὶ τοῦ βασιλέως ἐπ' ὄχθης ἱσταμένου κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ προασπιζουσῶν ‖ στρατιωτικῶν παρατάξεων (ἦν δὲ ὁ τόπος ῥύακος τάξιν ἐπέχων, ἐξ ἑκατέρου μέρους βουνοῖς συνεχόμενος, ἀφ' ὧν ὁ ἀριστερὸς τοὺς πολεμίους εἶχεν ἐπ' ἀκρωρείας ἱσταμένους κατὰ τὸ ἀσφαλές), τοῦ τε λοιποῦ πλήθους περὶ τὴν ἀπόθεσιν τῶν φορτηγῶν ζῴων ἠσχολημένου καὶ τῆς οὐραγίας ἐφεπομένης καὶ ἀντιπολεμούσης τοῖς ἐπεμβαίνουσι τῶν Σαρακηνῶν, Ἄραβες δύο λαθόντες κατόπιν τῆς ἀκρωρείας καὶ τοὺς ἵππους ἀπὸ ῥυτήρων ἐλάσαντες ἐπ' ἄκρου τῆς παρεμβολῆς ἐφορμῶσι καὶ δύο τῶν

3 τῷ C: τὸ E **7** βολὴν E et tacite Bekker: βουλὴν C **16** ἐφιστᾶν CE: ἐφιστάναι tacite Bekker **22** ἀφωσιωμένον CE: ἀφωρισμένον prop. Röckl (cf. Skyl. Cont. 132,9) **24** καὶ[2] om. E **25** δὲ ὁ E: δὲ καὶ C

πεζῶν ταῖς λόγχαις ἀναιροῦσιν αὐτῶν. Οὓς ὁ βασιλεὺς πρῶτος τῶν λοιπῶν θεασάμενος καὶ φωνῇ καταμηνύσας τὴν ἔφοδον διανέστησε μὲν τοὺς στρατιώτας εἰς δίωξιν, οἱ δὲ φθάσαντες ἐξαισίῳ δρόμῳ τῶν ἵππων εἰς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀνεσώθησαν.

Τότε μὲν οὖν διανυκτερεύσαντες οὐκ ἀμαχητί, περιεβόμβουν γὰρ ἔξωθεν ὑλακαῖς ἀσήμοις οἱ Ἄραβες, τῇ ἐπαύριον ἄραντες εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐπεβάλομεν γῆν, οὕτω μὲν τυπουμένην ἐκ τῶν ὁρίων, προκατειργασμένην δὲ καὶ ἀνάστατον οὖσαν, εἰ τάχα καὶ ἀγαθή τις ἦν καὶ χρήματι καλλίστῳ καὶ μεγίστῳ τῶν τε ἄλλων καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαιῶν βρίθουσα, πλὴν | εἰ μήπου προϊόντες κρησφύγετά E 321[v] τινα εὑρίσκομεν βραχύτατά τινας συντηροῦντα τῆς χώρας ἐκείνης ἐπίμονα λείψανα. Διελθόντες οὖν τοιούτους τόπους πολλοὺς εὐθὺ τοῦ Ἀρτὰχ ἐβαδίζομεν. Τὸ δὲ τοιοῦτον κάστρον ἐστὶ στρατηγῷ ‖ μὲν ἀρχόμενον, φρουρᾷ δ' ἐγκωμίῳ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συντηρούμενον καὶ στρατιωτῶν οὐκ ἀμοιροῦν ἐν ταῖς κατ' ἐπιδρομὴν ἐπιθέσεσι. Τὸ δὲ τοιοῦτον προαλωθὲν φρουρὰν εἶχε Σαρακηνῶν ἀποταμιεύουσαν αὐτοῖς τὴν εἰς τὸ ἑξῆς αὐτοῦ καταδούλωσιν· ὅπερ ἔγγιστα τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας τυγχάνον μεγάλην αὐτῇ τὴν βλάβην καὶ παντοδαπὴν ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιτρέφειν ἔμελλε καὶ οἷον ἀντίπολις εἶναι καὶ ἀντίθετον καταγώγιον. Ἄρτι δὲ τοῦ βασιλέως εὐτρεπιζομένου πρὸς τὴν αὐτοῦ πολιορκίαν, φόβῳ κατασεισθέντες οἱ τὴν φρουρὰν ἐμπεπιστευμένοι τούτου Σαρακηνοὶ νυκτὸς ἐκεῖθεν ἀπέδρασαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνακωχὴν τοῦτο τῆς ἐργολαβίας καλῶς ἡγησάμενος τίθησι μὲν αὐτοῦ που τὸν χάρακα, διατίθησι δὲ τὰ κατ' αὐτοὺς εὐπρεπῶς, στρατηγόν τε καὶ φρουρὰν ἐπιστήσας καὶ σιτήσεις ἐναποθέμενος καὶ πάντα τὰ τῷ καιρῷ διαταξάμενος πρόσφορα. Ἐπ' αὐτοῦ τοίνυν τοῦ βασιλέως | ἤρξαντο C 191[r] Ῥωμαῖοι πολεμίοις ἀντοφθαλμίζειν καὶ πρὸς γενναιότητος ἀνα-

6 περιεβόουν E **10** ἀγαθή τις E: ἀγαθότης C an ἀγαθοδότις? **11** τῶν om. E προϊόντος E **12** εὑρίσκομεν coni. Bekker: εὑρισκόμενα CE εὑρίσκομεν καὶ prop. Rosenstein τινας CE: τινα scripsit Bekker **15** δ' ἐγκωμίῳ scripsi: δὲ καὶ κόμη CE δὲ καὶ κώμῃ scripsit Martin (an δὲ καὶ κομιδῇ? v. Skyl. Cont. 156,23) **16** καὶ ἀγαθῶν om. E **19** εἰ[ς] τ[ὸ ἑξ]ῆς C **20** αὐτῇ tacite Bekker: αὐτὴν C αὐτῷ E τὴν om. C **21** ἐπιστρέφειν E **25** ἐργοβλαβίας E **30** πολεμίοις om. E γενναιότητος CE: γενναιότερον tacite Bekker γενναιότατον prop. Pertusi

φέρειν λόγον καὶ συνίστασθαι πρὸς ἀντίθεσιν, ἐπεὶ τά γε κατὰ τοὺς προβεβασιλευκότας, ἐξ οὗπερ ὁ Μονομάχος καὶ οἱ καθεξῆς ἐπεκράτησαν, πλὴν ἐπιδείξεως μόνης καὶ πλήθους συναγωγῆς οὐδενὶ καρτερὰν πρὸς μάχην | συνέρραξαν, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι (E 322r) τοῦ ἡγεμόνος ὡς ἐπίπαν ἐστὶ τὸ κατορθούμενον ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασιν.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Ἀντιόχεια προκατείργαστο ταῖς ἐπιδρομαῖς ‖ καὶ σίτου σπάνιν ἐκέκτητο, δείσας ὁ βασιλεὺς μὴ παραγενόμενος ἐκεῖσε καινοτομήσῃ τῇ πόλει τὰς ἰδίας τροφάς, καταφρονήσας ἐπὶ συμφέροντι ταύτης τῆς ἰδίας τρυφῆς, διὰ τόπων ἐλάσας ἐρήμων ὑπερέβη τοὺς αὐλῶνας ἐκείνους καὶ τὰς κλεισούρας δι' ὧν ἡ Κοίλη Συρία τῆς Κιλικίας χωρίζεται. Καὶ κατελθὼν ἐπιπόνως εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας λεγομένην Ἀλέξανδρον (μεγίστη γὰρ ἔκθλιψις ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις τῷ στρατοπέδῳ γέγονε διὰ τὸ στενόπορον καὶ τὸ ἀπότομον τῶν πετρῶν καὶ τὸ συνεχὲς τῶν κρημνῶν), ἐκεῖσε τὴν παρεμβολὴν καὶ τὸν χάρακα πήγνυσι. Καὶ οὕτω διελθὼν τὴν χώραν ἐκείνην καὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος πανστρατιᾷ ὑπερβὰς εἰσβάλλει τῇ Ῥωμαίων. Ἐντυχόντες δ' ἀθρόον οἱ στρατευόμενοι τῷ κρυμῷ καὶ τῇ συστροφῇ τῆς ἄγαν ψυχρότητος ἐκ τόπων θερμῶν ἀναγόμενοι, περὶ τὸ τέλος γὰρ ἦν ὁ Δεκέμβριος μήν, πολλῆς ᾔσθοντο τῆς δριμύτητος, ὁπότε συνέβη καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους καὶ ἀνθρώπους, ὅσοι μὴ εὐσαρκοῦντες ἦσαν ἢ μὴ εὐειματοῦντες, τῷ ἀθρόῳ τῆς ψύξεως ἀποψῦξαι καὶ τῆς ὁδοῦ προβεβλῆσθαι θέαμα οἴκτιστον.

Τότε κἀγὼ περὶ στενωπὸν τοῦ Ταύρου ὄρους ἄφυκτον διέφυγον κίνδυνον. Ὁ γὰρ ἵππος εἰς ὃν ἐπωχούμην, προεστενοχωρημένος ὢν ἐκ πάθους λυκοεντερικοῦ λεγομένου, ὀκλάσας τι μικρὸν τοὺς ἐμπροσθίους ἔσχε με | καταβάντα τούτου αὐτίκα διὰ (E 322v) τοῦ δεξιοῦ μέρους· ἐν ἀριστερῷ γὰρ οὐκ ἦν διὰ ‖ τὸ κρημνὸν ἀποτέμνεσθαι μέγιστον. Ὡς δὲ ἀνέστησα τοῦτον τῷ ῥυτῆρι νύξας,

---

10 τραφῆς E **13** Ἀλέξανδρον tacite Bekker: ἀλεξανδρόν CE **14** ἐν om. E **15** τὸ¹ om. E **19** κρυμῷ prop. Bekker: κρυμμῷ CE **20** γὰρ om. E **23** ἀποψύγξαι E **25** τό τε C **27** an λειεντερικοῦ ? (v. Στ. Κουμανούδης, Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων, Ἀθῆναι 1883, λυκοεντερικός)

εὐθὺς διατιναξάμενος αὐτόματος δι' ἑαυτοῦ τῷ κρημνῷ ἑαυτὸν κατηκόντισεν. Ἐγὼ δὲ μείνας ὀρθὸς δόξαν μὲν τῷ Θεῷ τῆς τοῦ κινδύνου ἐλευθερίας ἀνέπεμψα, θαῦμα δὲ τοῖς πολλοῖς προσενέσταξα, ὅπως, οἷον ἐκ προγνώσεως θειοτέρας, οὐκ ἐπέμεινα τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου, ἦν γάρ τι μικρὸν ὀκλάσας ὅσον ἀναστῆναι καὶ πάνυ ῥᾴδιον, ἀλλὰ καταβὰς ἐν τάχει οὐ συναπῆλθον τῷ κρημνῷ καὶ συνετρίβην ὡς τάχιστα. Ἵσταντο γὰρ πάντες θεώμενοι τὸ καινόν, ἐπεὶ τοῖς κατόπιν οὐκ ἐξῆν περαιτέρω ἰέναι, τῆς ὁδοῦ ἐκείνης ἕνα καὶ μόνον συγχωρούσης διέρχεσθαι διὰ τὸ πάνυ στενότατον, ἕως ἑτέρου μοι προσαχθέντος ὑποζυγίου ἡ ἐπίβασις ἐπιγέγονεν.

Ἐξιοῦσι δ' ἡμῖν εἴς τι χωρίον τῆς τοῦ Ποδανδοῦ κλεισούρας ἐκτός, Γυψάριον κατονομαζόμενον, φήμη τις ἐπεπόλασε τὸν καταλελειμμένον ἐν Μελιτηνῇ στρατηγὸν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῆς Ῥωμαίων γῆς αἰσχρῶς καὶ βουλεύσασθαι καὶ τὰ κατὰ τὸν στρατὸν οἰκονομῆσαι, καὶ τοσοῦτον ὅτιπερ οἱ πολέμιοι διελθόντες τὴν τοῦ Ἀμορίου πολιτείαν ἀνήρπασαν καὶ φόνον ἀνδρῶν ἀμύθητον πεποιήκασι καὶ πανοικεσίᾳ ταύτην ἠνδραποδίσαντο. Τῆς δὲ παρεμβολῆς αὐτῶν ἀφεθείσης ἐν τῇ τοῦ Χαλκέως τοποθεσίᾳ, αὐτὸς ἀπὸ διαστήματος ὀλίγου συνηθροισμένην ἔχων τὴν στρατιὰν ἐν τῷ τοῦ Τζαμαντοῦ ὀχυ|ρώματι ‖ οὔτε ταύτην ἑλεῖν ἢ προσβαλεῖν (E 323r) παρετόλμησεν οὔτε τῷ Ἀμορίῳ προσβοηθῆσαι, ὅτι μὴ μᾶλλον οἱ Τοῦρκοι τῷ Τζαμαντῷ προσεγγίσαντες ἐν τῷ ἐπανιέναι πολλοὺς μὲν τῶν ἐπεξιόντων Ῥωμαίων ἀνεῖλον, τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὰ ἐρυμνότατα τοῦ κάστρου κατέκλεισαν. Ἀνιαθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πλέον τι ποιῆσαι μὴ δυνηθεὶς διὰ τὸ τοῦ χειμῶνος ἐπαχθὲς καὶ ἀσύμφορον, τὸ μὲν μισθοφορικὸν καὶ ὅσοι τῆς ἑσπερίας μερίδος ἐτύγχανον | εἰς παραχειμασίαν διέδωκεν, αὐτὸς δὲ μετὰ (C 191v) τῶν σωματοφυλάκων καὶ Βυζαντίων καὶ τῶν οἰκοφυλακούντων ἐν βασιλείοις εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσελήλυθε περὶ

---

2 ὀρθὸς coni. Bekker: θσ̄ C om. E σῶς prop. Pertusi **7** τοῖς om. E **9** στενότατον CE: στενώτατον tacite Bekker **11** Ποδανδοῦ scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 133,8 et infra p. 134,11): ποδαντοῦ CE **14** τὰ om. E **16** Ἀμωρίου scripsit Martin post Ἀμορίου CE add. διελθόντες **19** ἀπὸ διαστήματος E et tacite Bekker: ἀποδιαστήματος C **21** Ἀμωρίῳ scripsit Martin **22** τζαμα[ν]τῷ E **24** κατέκλυσαν E **28/29** ἐν βασιλείοις οἰκοφυλακούντων E

ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος ὄντος· πρὸς τῷ τέλει γὰρ ἦν ὁ Ἰανουάριος μήν.

Διαγαγὼν τοίνυν ἐν τῇ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσει χρόνον τινὰ καὶ τιμὰς εἴς τινας τῶν συγκλητικῶν ποιησάμενος καὶ τὰς ἐτησίους δωρεάς, αἳ τοῖς συγκλητικοῖς ἀξιώμασι προσήρτηνται, ποιησάμενος καὶ οὐδὲ τὰς πασχαλίους ἡμέρας περιμείνας εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸν ἀντιπέρας κείμενον βασιλικὸν οἶκον καὶ λεγόμενον τῶν Ἡρίων ἀπέπλευσεν ὁρμὴν ἔχων εἰς τὴν ἑῴαν αὖθις στρατοπεδεύσασθαι καὶ τοῖς Τούρκοις ἐπεξελθεῖν. Ἐπισυνέβη γὰρ καί τι τῶν ἀτόπων πρὸς ἐκστρατείαν καλοῦν τὸν ἄνακτα σπουδαιότερον. Ἀνὴρ γὰρ Λατῖνος ἐξ Ἰταλίας τῷ βασιλεῖ προσελθών, Κρισπῖνος ὀνόματι, πρὸς τὴν ἑῴαν προαπεστάλη παραχειμάσων ἐκεῖσε μετὰ τῶν συνδιαπλευσάντων αὐτῷ καὶ συναφικομένων ὁμογενῶν. ‖ Δόξας δὲ μὴ κατ' ἔφεσιν τιμηθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ δωρεὰς ἀποχρώσας λαβεῖν ἀποστασίαν ἐ|σκό- (E 323v) πησε καὶ αὐτίκα τοὺς συναντῶντας φορολόγους τε καὶ λοιποὺς σκυλεύειν καὶ διαρπάζειν ἤρξατο καὶ πάντα δρᾶν ὅσα δεσπότου ἀποπτύουσι χαλινούς. Φόνον δὲ Ῥωμαίων οὐδένα εἰργάσατο. Διὸ καὶ κατὰ βασιλικὴν ἐντολήν, ἐμεμαθήκει γὰρ πάντα ὁ βασιλεύς, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν πρὸς μάχην τούτῳ συνήντησαν, πάντες δὲ τῆς τούτου ῥομφαίας ἡττήθησαν. Τελευταῖον δὲ στρατῷ μεγάλῳ τῶν ἑσπερίων πέντε ταγμάτων ἐπιστρατεύσας κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἀρμενιακῶν θεμάτων, ἐν ᾧ παρεχείμαζον, ὁ τὴν ἡγεμονίαν τούτων ἐπιτραπεὶς Σαμουὴλ βεστάρχης, ὁ Ἀλουσιάνος λεγόμενος, καὶ περὶ ὄρθρον ἐπιτεθεὶς τούτῳ ἠρεμοῦντι καὶ ἀναπαυομένῳ κατὰ τὸ εἰωθός, τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας καὶ μεγάλης Κυριακῆς ἐφισταμένης, ἔπραξε μὲν γενναῖον οὐδέν, ἔπαθε δὲ μᾶλλον πάνυ κακῶς. Ἐμπεσόντες γὰρ οἱ στρατιῶται τοῖς τῶν σκηνῶν καλω-

1 a. 1069 **6** d. 12 mens. Apr. a. 1069 **26** d. 12 mens. Apr. a. 1069

1 Ἰανουάριος scripsit Martin: ἰαννουάριος CE **5** προσήρτηνται E: προσήρτην$^{\tau}$ C προσήρτηντο coni. Bekker **6** παραμείνας E **9** ἐπεξελθεῖν E et scripsit Bekker: ὑπεξελθεῖν C **13** συνπλευσάντων E **16** φορολόγους E (cf. Skyl. Cont. 134,5): φορολό$^{\Gamma}$ C φορολόγων tacite Bekker **17** δεσπόταις E **24** ἀλουσίανος C

δίοις καὶ συμπλακέντες αὐτοῖς γνῶσιν τοῖς Φράγγοις τῆς ἐπιβουλῆς πεποιήκασιν. Οἱ δὲ σταθηρῶς ἑαυτοὺς ἀνακαλεσάμενοι καὶ πρὸς ἄμυναν τραπέντες εὐθὺς οὐ μοχθηρῶς τοὺς Ῥωμαίους τῆς παρεμβολῆς ἀπεώσαντο. Ταχὺ δὲ τῶν ἵππων ἐπιβάντες, ὡς εἶχεν ἕκαστος σπουδῆς καὶ παρασκευῆς, καὶ κατόπιν ἐλάσαντες πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, ἄλλους δὲ ζωγρήσαντες ἔλαβον. Τότε δὴ προκαθίσας ὁ τῶν Λατίνων ἐξάρχων οὐκ ἄκαιρον οὐδ' ἀνεύλογον δημηγορίαν ‖ συνήγαγε· κατέγνω γὰρ τῶν Ῥωμαίων ἀσέβειαν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ φοβερᾷ καὶ θαυμασίᾳ ἡμέρᾳ, ἥτις ἑορτῶν ἐστιν ἑορτή, τὰς χεῖρας κατὰ χριστιανικῶν αἱμάτων ἐξώπλισαν, μὴ ἐφειμένον ὂν ἐν ταύτῃ τοῖς ὀρθοδόξοις μηδὲ κατὰ | ἀλλοφύ- (E 324r) λων ἐπεξιέναι καὶ τὴν χάριν ὑβρίζειν τῆς Ἀναστάσεως. Ὅμως πράως τούτοις προσενεχθεὶς καὶ συμπαθείας ἀξιώσας ἀπέλυσε. Τοὺς δὲ τραυματίας ἐν ταῖς κώμαις ἀπέθετο τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν ἐπιτρέψας ἀπαραλόγιστον.

Ταῦτα τοῦ βασιλέως μεμαθηκότος, κατήπειξαν αὐτὸν πρὸς τὴν ἔξοδον. Γενόμενος οὖν ἐν τῇ ἐπισκέψει τῶν Μελαγγείων καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροίζων τὴν στρατιάν, ὁπότε κἀμὲ πρὸς τὴν αὐτὴν λειτουργίαν μὴ θέλοντα ἐλθεῖν κατηνάγκασε τῷ τῶν πατρικίων τετιμηκὼς ἀξιώματι, μέχρι τοῦ Δορυλαίου τὴν φορὰν ἐποιήσατο. Ἐκεῖσε δὲ τρεῖς ἡμέρας προσκαρτερήσαντος, πρέσβεις ἧκον ἐκ τοῦ Κρισπίνου τὴν ὁμολογίαν τῆς δουλώσεως ἐκείνου σαφῶς ἀπαγγέλλοντες καὶ τὴν ἀπολογίαν τῆς ἀντιστάσεως. Καὶ ἁπλῶς ἀμνηστίαν ἐπιζητήσας τῶν πρὶν γενομένων, ὡς αὐτοῦ μὴ θέλοντος πολεμεῖν οἱ Ῥωμαῖοι προσυπαντήσαντες κατηνάγκασαν, ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, τοῦ βασιλέως περιχαρῶς δεξαμένου τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναῖον καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ διατάξεις ἐπίδοξον· καὶ γὰρ καὶ Τούρκων ‖ προεντυχὼν πληθύι πολλῇ μεγάλας τὰς ἀνδραγαθίας ἐκ χειρὸς ἀπειργάσατο. | Προϊόντι δὲ τῷ βασιλεῖ ἐκεῖθεν μεθ' ἡμέρας τινὰς (C 192r)

6 ζωγρήσαντες ἔλαβον: v. supra p. 28,11 **9/10** ἑορτῶν ἐστιν ἑορτή: cf. Greg. Naz., Or. XLV, PG 36,624B: Πάσχα Κυρίου Πάσχα… Αὕτη ἑορτῶν ἡμῖν ἑορτὴ

5 εἶχον E **17** σκέψει E **19** κατηνάγκασαν E **28** πράξας E^{ac} **29** μεγάλως E

ἀπαντᾷ καὶ δουλοπρεπῶς ἅπαντα ποιησάμενος συνείπετο τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς ὀλίγους τινὰς τῶν οἰκείων στρατιωτῶν ἐπαγόμενος· τοὺς γὰρ ἄλλους κατέλιπεν εἰς ὅπερ ἐπεκράτει τοῦ Μαυροκάστρου φρούριον, εἰς ἕνα τῶν ἀρμενιακῶν τόπων ἐπὶ λόφου κείμενον | E 324v ὑψηλοῦ καὶ δυσκατεργάστου. Διαβληθεὶς δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ὡς μελετῶν καὶ αὖθις ὠμόν τι καὶ ἄπιστον κατὰ τὴν οἰκείαν φυλήν, φύσει γὰρ ἄπιστον τὸ γένος τῶν Φράγγων, καὶ ὅτι οὐχ ἡ προαίρεσις ἀλλ' ἡ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἀπουσία τὴν ἀναβολὴν ποιεῖ τοῦ μὴ ἐπιθέσθαι τῷ βασιλεῖ, πολλὰ καταγνωσθεὶς ὡς ἀχάριστος καὶ θεομισὴς ἐκεῖθεν ἀπεπέμφθη τοῦ στρατοπέδου μὴ καθαρῶς μὲν ἀπελεγχθείς, ὑπονοηθεὶς δὲ διά τε τὴν προτέραν ἀπόνοιαν καὶ τὸ παρὰ Νεμίτζου τινὸς τῶν ἐπισήμων κατηγορηθῆναι σφοδρῶς. Οἱ δ' ἑταῖροι τούτου μαθόντες τὸ γεγονός, ἄραντες ἐκ τοῦ φρουρίου τὴν Μεσοποταμίαν κατέλαβον πολλὰ δεινὰ τοῖς ἐκεῖσε δι' ἐπιδρομῆς ἐργαζόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς μετὰ πλήθους ἧκεν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἶτα καὶ τῇ Λαρίσσῃ προσέμιξε, καὶ ἡ φήμη τὴν φήμην φθάνουσα ἦν ὡς Τούρκων πλῆθος ὅσον οὔπω ποτὲ πρὸ διαστήματος οὐκ ὀλίγου ληλατεῖ καὶ κατατρέχει τὴν χώραν, ἐξέπεμψε μὲν μέρος τι τῆς στρατιᾶς κατ' αὐτῶν, μηδὲν δὲ δέον ‖ ἀνύσαν, ἀλλὰ φεῦγον ὑποδεξάμενος τὸ πεμφθὲν συντεταγμένως τῆς πρόσω φερούσης εἴχετο. Ἅμα δὲ τῷ καταλαβεῖν τὸν τῆς παρεμβολῆς τόπον καὶ τὸν βασιλέα τὴν βασιλικὴν σκηνὴν ὑπελθεῖν, μὴ τάφρου, μὴ χάρακος περιστάντων, ἀλλ' ἐν ὄχλῳ τῆς τῶν σκευῶν ἀποθέσεως τοῦ στρατοῦ καθεστῶτος, ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι τὰ ἐρυμνότατα τῶν τόπων κατέχοντες καὶ τὰς ἀκρολοφίας αὐτάς. Οὕτω γὰρ ἔλαχεν ὁ τόπος ἐκεῖνος θέσεως, ὡς τὴν μὲν πεδιάδα τοὺς Ῥωμαίους κατέχειν, εἰς δὲ τοὺς περικυκλοῦντας | E 325r βουνοὺς

1 ἀπαντᾷ E (cf. Skyl. Cont. 134,23): ἀπαν^{τ} C ἀπαντῶν coni. Bekker **7** φυλήν C: φυλακὴν E **8** οὐχ ἡ C: οὐχὶ E **11** ἀπελεγχθείς E^{pc} et tacite Bekker: ἀπελεχθεὶς C **14** κατέλαβον E: κατελᾶ C κατήλασαν tacite Bekker **17** τὴν φήμην seclusit Martin **18** πρὸ C: πρὸς E **19** μὲν om. E **20** δὲ δέον scripsi: δὲ C δέον E **27** ἔλοχεν E **28** παρακυκλοῦντας E

περικεχύσθαι τοὺς ἐναντίους, λανθάνοντας πρώην ἐκ τοῦ κατόπιν αὐτῶν ἀποκρύπτεσθαι. Βοῆς δὲ γενομένης καὶ τοῦ βασιλέως μὴ ἐκδεδωκότος ἑαυτὸν εἰς ἀνάπαυσιν ἀλλὰ τὸ ἐνυάλιον σαλπίσαι προστάξαντος, προῄεσαν κατὰ τάξιν οἱ στρατιῶται μηδὲ τῆς οὐραγίας ἔτι καταλαβούσης διὰ τὸ σχολαίως βαδίζειν εἰς φυλακὴν καὶ διάσωσιν τῶν ἐπαγομένων τὴν ἀγοράν. Ἀρθέντων οὖν τῶν σημείων καὶ κατὰ φάλαγγας τῆς στρατιᾶς συνταχθείσης, τοῦ βασιλέως προάγοντος, προέκυψαν μὲν τῶν ἐναντίων πολλοί, προλαβόντα δὲ τῶν ταγμάτων ἓν μὲν τῶν Λυκαόνων λεγόμενον, ἓν δὲ τῶν ἑσπερίων Ἀριθμῶν, καὶ τοῦ συνήθους θρασύτερον κατὰ τῶν ἐναντίων ἐλάσαντα πρὸς φυγὴν εὐθὺς ἀπιδεῖν κατηνάγκασαν. Προβιβάζοντος δὲ τοῦ βασιλέως τὴν λοιπὴν στρατιὰν καὶ τὸ λοιπὸν τῶν πολεμίων πλῆθος τοῖς φεύγουσι συνδιέφυγεν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νώτων τῶν ἐναντίων ἐλαύνοντες ‖ οἱ Ῥωμαῖοι, προηγουμένου καὶ μισθοφορικοῦ τῶν Σκυθῶν, παρῆλθον τοὺς μηνοειδεῖς ἐκείνους ἀγκῶνας καὶ κατόπιν ἐγένοντο, λόχος τουρκικὸς καθήμενος ἐν ἀδήλῳ τῇ ῥωμαϊκῇ παρεμβολῇ προσεπέλασεν ἐν οὐκ ὀλίγοις ἀνδράσι παραμετρούμενος. Οὓς οἱ περιλειφθέντες εἰς φυλακὴν στρατιῶται δεξάμενοι, πρὸ πάντων δ' οἱ Φράγγοι, καὶ ἀγχεμάχως συμπλακέντες καὶ ἱκανῶς ἀνθαμιλληθέντες ἐτρέψαντο, μηδενὸς τῶν ἱσταμένων ταγμάτων ῥωμαϊκῶν τοῖς Φράγγοις μέχρι καὶ ἁπλῆς ὁρμῆς παραβοηθήσαντος. Ἐν τούτῳ δὲ ὑπέστρεψεν | E 325v ὁ βασιλεὺς τῆς διώξεως· πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν, ἐπεὶ καὶ ὁ πόλεμος περὶ δείλην ὀψίαν συνίστατο, ἠρέμα τοῦ στρατοπέδου βαδίζοντος πρότερον καὶ περιέποντος τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ πεζοὺς διὰ τὴν τοῦ πολέμου προσδοκίαν, ὡς παρὰ τῶν σκοπῶν ἀπηγγέλλετο. Τῇ δ' ἐπαύριον δη|C 192v μοσίᾳ καθίσας τοὺς ἑαλωκότας τῶν πολεμίων κατεῖδε καὶ τῇ τελευταίᾳ

24 περὶ δείλην ὀψίαν: cf. Herod. 7,167

3 ἑαυτὸν C: αὐτὸν E **9** προλαβόντα CE (cf. Skyl. Cont. 135,16): προλαβόντων tacite Bekker **11** ἐλάσαντα coni. Bekker (cf. Skyl. Cont. 135,18): ἐλάσαν^{τ} C ἐλάσαντες E **14** νώτων tacite Bekker: νώ^{τ} C νῶτα E **16** μηνοειδεῖς E κατ[ό]πιν E **17** παρεμ[βολῇ] E **18** περιλειφθέντες E (cf. Skyl. Cont. 135,23): παραλειφθέντες C **24** δείλην E et tacite Bekker: δεῖλιν C

ψήφῳ τούτους παραδοθῆναι προσέταξε μηδενὸς τὸ παράπαν φεισάμενος, μήτ' αὐτοῦ τοῦ τὴν ἡγεμονικὴν αὐχοῦντος λαμπρότητα. Ὃς καὶ ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος, λαμπρειμονῶν γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ τῇ ἄλλῃ σκευῇ, ἐμαρτυρεῖτο τοιοῦτος, εἰ καὶ πολλῶν λύτρων ἑαυτὸν ὤνιον ποιήσασθαι ἐπηγγέλλετο καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ἑαυτοῦ ἀντιδοῦναι τῷ πλήθει πολλούς.

Τριημερεύσας δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ ὁ βασιλεύς, τῷ προτερήματι τούτῳ κόρον δῆθεν λαβὼν ἢ μεγαλαυχῶν, πολλὴν ‖ ἄδειαν δέδωκε τοῖς ἐναντίοις εἰς τὴν ἀποφυγήν, ὥστε μηδὲ τῆς λείας ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐλαύνειν καὶ ἀλύπως τὸν δρόμον καὶ περιεσκεμμένως ποιεῖν. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ἀπαναστὰς ἐκεῖθεν πανστρατιᾷ κατόπιν ἐβάδιζε, διεπεραιώθησαν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν οἱ πολέμιοι. Ὁ δὲ ὡς ἀπὸ διαστήματος μιᾶς ἡμέρας ἢ καὶ πλείονος τῆς Μελιτηνῆς στρατοπεδευσάμενος βουλὴν βουλεύεται λίαν ἀγεννῆ καὶ ἐπίκρημνον· καὶ συνέστησεν ἤδη ταύτην, πάντων συνεπινευσάντων καὶ ἐπαινεσάντων τὸ τοιοῦτον προβούλευμα διὰ τὸ λύειν τὴν στρατιὰν καὶ τὴν ἐπ' οἴκου ἀπαναχώρησιν ἐ|παγγέλλεσθαι. Καὶ ἡ σκῆψις, ὅτιπερ οἱ πολέμιοι E 326r προτρέχοντες εἰς τὰ πρόσω καὶ μηκέτι συνελθεῖν εἰς χεῖρας τοῖς Ῥωμαίοις ἰσχύοντες ἀκατάληπτοι πάντως εἰσὶ καὶ εἰς κενὸν ὁ δρόμος τοῖς διώκουσιν ἡμῖν παραγίνεται. Καὶ διὰ τοῦτο δέον ἐστὶν ἀπόμοιραν περιλειφθῆναι Ῥωμαίων πρὸς ἀντιπαράταξιν ἀξιόχρεων, τὸν δὲ βασιλέα μετὰ τῆς λοιπῆς ὑποστρέψαι δυνάμεως καὶ πρὸς τὰς οἰκίας ἕκαστον ἀποπέμψαι κἀκεῖνον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὡς ἂν διαναπαυθεὶς ὁ στρατὸς ἰσχυρότερος ᾖ πρὸς τὸ ἐπιὸν ἔτος, πολέμου τυχὸν γενομένου ῥαγδαιοτέρου δι' ἐπιδημίας τοῦ τῶν ἀλλοφύλων ἐξάρχοντος.

Ἐπεὶ δὲ τουτὶ τὸ ψήφισμα ἐκυρώθη, ἀνάμνησις γέγονε τῷ βασιλεῖ τῶν τοῦ στρατοπέδου κριτῶν. Καὶ μετακαλεσάμενος ἡμᾶς μόνους ἐν τῷ δειλινῷ τήν τε βουλήν, ὡς εἶχεν, ἀνεκοινώσατο καὶ γνώμην ἡμετέραν περὶ ταύτης ἐζήτησε. Καὶ ‖ οἱ μὲν ἄλλοι

2 μήτ' CE: μήδ' prop. Röckl **9** τὴν C: τὸ E **12** διεπαιρώθησαν E[ac] **13** ἢ om. E **16** καὶ ἐπαινεσάντων om. C **17** ἐπαναχώρησιν E **18** ἐέπαγγέλεσθαι E ὅτιπερ scripsit Bekker: ὅπερ CE **20** καινὸν E **21** παραγίνεται tacite Bekker: παριγίνεται C περιγίνεται E **22** περιλειφθῆναι E et tacite Bekker: περιληφθῆναι C **23** τῆς om. E **24** οἰκείας E[ac]

τῶν δικαστῶν, μαρτυρούσης μοι τῆς ἀληθείας αὐτῆς, οὐ γὰρ θρυπτόμενός τι λέξω ἢ ἐξαίρων ἐμαυτὸν ἢ σεμνόν τι καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων θηρεύων ἔπαινον, οὐδὲ γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδά τι ζηλωτόν τε καὶ περιδέξιον οὐδ' ὑπεροχῆς τι μέτριον λείψανον (ἀγαπητὸν γὰρ εἰ καὶ τοῖς ἐσχάτοις τῶν λόγου ποσῶς μετεχόντων συνταττοίμην), οὗτοι οὖν οἱ τῆς ἐμῆς τάξεως καὶ κοινωνίας ἢ ἑταιρείας συνεπαινέται καὶ αὐτοὶ τοῖς προβεβουλευμένοις γεγόνασι, μόνος δ' αὐτὸς ἐσιώπων ἱστάμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς συμμετρησάμενος τὸ ἠρεμαῖον τῆς κατ' ἐμὲ παραστάσεως λόγον ἐξῃρημένως ἀπῄτησέ με | καὶ τί μοι τὸ παριστάμενον περὶ τούτων E 326v ἐστίν. Αὐτὸς δὲ τερατευσάμενος πρότερον ὡς οὐδέν τι τοῦ πλήθους ἐκτὸς δυναίμην εἰπεῖν οὐδὲ καρτερώτερος ὀφθῆναι, κἂν τι δοκιμάσω, πάντως ἀποδοκιμασθήσομαι τῆς τῶν πλειόνων ψήφου ἐπικρατούσης ἀεί, μετὰ πολλῆς ὁ βασιλεὺς| τῆς ἐπιμονῆς C 193r καὶ τῆς ἀμεταθέτου ἐνστάσεως προετρέψατό με τὸ κατὰ λογισμὸν ἀδεῶς ἀνειπεῖν τὸν Θεὸν ἐπιστήσας μοι μάρτυρα. Μεταβαλὼν οὖν μὴ ἀρέσκειν μοι τὴν βουλὴν ταύτην εὐθὺς ἐκ προοιμίων ἀπήγγειλον, προσθεὶς ὡς οἱ πολέμιοι οὐ παντελῆ δυσκληρίαν καὶ καταστροφὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἐδέξαντο. Ἡ γὰρ ἑσπέρα ταχὺ καταλαβοῦσα διέσωσεν αὐτοὺς καὶ τὸ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀνεθῆναι τὴν δίωξιν τὸ δέος τούτοις ἀνεκαλέσατο. Καὶ τοῦτο δῆλον ἔκ τε τοῦ μὴ καταλειφθῆναί τι τῶν λαφύρων ‖ αὐτοῦ καὶ προεμπλακῆναι ἡμῖν παροδεύουσι καὶ τοῦ τῶν ἑαλωκότων πλήθους, ὡς οὐκ ἦν ἐν τοῖς μάλιστα μηδὲ πρὸς τοὺς ἑκατὸν ἀποσῷζον ἄνδρας· ὡς εἶναι δῆλον ὅτι τὸ στράτευμα τούτοις σχεδὸν ἀνεπαισθήτως ἠκρωτηρίασται, ἐπεὶ τῷ ἔθνει τούτῳ οὐδὲν ἡ τοιαύτη ἧττα καὶ ὅσαι ταύτῃ παραπλήσιαι δουλῶσαι δεδύνηνται· θᾶττον γὰρ ἑαυτοὺς ἀνακαλοῦνται οἱ στρατευόμενοι καὶ πάλιν εἰς μάχην ἀποκαθίστανται. Καὶ διὰ τοῦτο εἴ τις καταλειφθείη μοῖρα Ῥωμαίων, ἀγεννεῖς ἐμφάσεις καὶ διαθέσεις αὐτίκα προσλήψεται τῆς τοῦ βασιλέως καὶ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν ἀπορραγεῖσα συνόδου, ἐξόχως δ' ἀναθαρρήσουσιν οἱ πολέμιοι. Καὶ ὅσῳπερ ἡ δειλία

4 τε scripsit Martin: τι CE **5** τῶν C: τοῦ E τῶν τοῦ scripsit Martin **6** συνταττοίμην scripsit Bekker: συντάττοιμι CE **7** ἑταιρείας E: ἑταιρίας C **29** τις scripsit Bekker: τι CE **31** ἀπορραγεῖσαι E

τῶν Ῥωμαίων καθίκοιτο, τοσοῦτον ἐκείνοις ἡ τόλμα | προσυπαν- E 327r τήσει καὶ ῥᾳδίως τῶν ἡμετέρων περιγενήσονται, ἐπεὶ καὶ προεκπεφοβημένοι τυγχάνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μόνον αὐτοὺς ὁρᾶν τοὺς πολεμίους ποιεῖ, ὅτε τὴν τοῦ κρατοῦντος ὁρῶσι μετ' αὐτῶν γενναιότητα. Καὶ εἴπερ ἐκείνους τρέψονται, ἄφυκτος ἡμᾶς καταλήψεται κίνδυνος· οὐ γάρ, οὐ μελήσουσιν οἱ Τοῦρκοι μὴ οὐχὶ καταδραμεῖν καὶ ἡμῶν καὶ νίκην διαβόητον ἀπεργάσασθαι, διακεκομμένους εὑρηκότες καὶ διεσκορπισμένους τῇ πρὸς τὰ οἰκεῖα σπουδῇ. «Καὶ ἅμα τίς ἡ ἀνάγκη» ἔφην, «ὦ βασιλεῦ, ἔτι τοῦ ἔτους περὶ ἀκμὰς τοῦ θέρους ὄντος καταλιπεῖν τοὺς ἐναντίους εἰς τὴν Ῥωμαίων καὶ πρὸς ἀνέσεις καὶ ἀπολαύσεις ἑαυτοὺς ἐκδοῦναι καὶ μὴ νῦν κακοπαθῆσαι, || ἵν' εἰς τὸ μέλλον εὐπαθῆσαι δυναίμεθα; Διὰ τί δὲ καὶ μὴ ἐκ πολιορκίας αἱρήσομεν τό τε ἄστυ τὸ Χλίατ καὶ τὰ ὑπὸ τούτου πολίχνια, ἵνα καὶ οἱ στρατιῶται τῆς ἐκ τῶν λαφύρων ὠφελείας πλησθῶσι καὶ προθυμότεροι γένωνται καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐπέλθῃ δέος καὶ ἀντὶ πολεμίων αἱ τοιαῦται πόλεις ῥωμαϊκὴν ἡγεμονίαν πλουτήσωσι καὶ δυνάμεις ἐφιστάμεναι τὸ ἀντίπαλον ἰσχυρῶς ἀποκρούσωνται καὶ ἡ τῶν Τούρκων πάροδος ἐκ διαστημάτων κατὰ μοίρας ἐρχομένων βραχείας ἀνασταλῇ, καὶ μὴ ὁρμητήριον μᾶλλον καὶ ὀψωνιασμὸν ἐν τούτοις εὑρίσκοι ἀλλὰ πολεμητήριον ἀτεχνῶς, καὶ ἡ διὰ τῆς Μεσοποταμίας ὁδὸς τούτοις ἀνεπίβατος γένηται»;

Ταῦτ' εἰπόντος μου πρὸς τὸν βασιλέα εἰσῄει τούτῳ μέχρι βάθους ὁ λόγος ὥσπερ τις σπόρος εἰς εὔγεω καὶ ἐρίβωλον γῆν, καὶ μεταθέμενος εὐθὺς τῆς προσωτέρω | φερούσης ἥψατο, ἕως τὸν E 327v Εὐφράτην διαπεραιωθεὶς τοὺς πολεμίους εἰς τὰ σφέτερα βαδίζειν παρέπεισε· περὶ τὰς ὄχθας γὰρ τοῦ ποταμοῦ στρατοπεδευόμενοι ἦσαν, καραδοκοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως ἀπαναχώρησιν. Εἶχον μὲν οὖν ἐλπίδες ἅπαντας στρατηγίας μεγίστης καὶ λαφυ-

24 ἐρίβωλον γῆν: cf. Hom., Od. 5,34: Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο

1 τόλμ´ E   προσυπαντήσει E: προαπαντήσει C   **6** οὐ μελήσουσιν CE: ἀμελήσουσιν prop. Bekker   **8** [εὑ]ρηκότες E   **11** post τὴν E add. τῶν   **13** διατὶ E   αἱρήσομεν E et tacite Bekker: ἐρήσομεν C   **20** ἀναστολῇ E   **21** εὑρίσκοι CE: εὑρίσκῃ tacite Bekker   **28** ὑπαναχώρησιν E

ραγωγίας | ἐκ τῆς τῶν εἰρημένων κάστρων ἁλώσεώς τε καὶ πα- C 193v ραστάσεως· ἡ δ' ἐλαύνουσα τὰ Ῥωμαίων εἰς τὸ κατόπιν ἀκληρία οὐκ εἴα πέρας ἐπιτεθῆναι συνετῷ διατάγματι. Ὡς γὰρ ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῆς Ῥωμανοπόλεως || ἐλαύνων ἐφαίνετο, ἐξ ἧς ἡ πρὸς τὸ Χλίατ κάθοδος διὰ στενωπῶν ἐπιγίνεται, μεταστρέψας τὴν γνώμην καὶ τὰς σημαίας ἐν ἀριστερᾷ ποιησάμενος περιπλανώμενον ἀφῆκε τὸ στρατόπεδον τὴν ὡρισμένην ἀταρπὸν ἐν δεξιᾷ προερχόμενον, ἕως φήμη καταλαβοῦσα μετήγαγεν αὐτὸ πρὸς τὴν καινοτομηθεῖσαν τῷ βασιλεῖ. Κατελθόντες οὖν ἀποτόμους τινὰς καὶ κρημνώδεις ὁδοὺς ἐν βαθεῖ τόπῳ τὸν βασιλέα κατασκηνώσαντα εὕρομεν ἐκεῖσε, τὴν πρώτην βουλὴν ἐπὶ κακῷ τῶν Ῥωμαίων ἀκλεῶς ἀνανεωσάμενον. Διελὼν γὰρ διχῇ τὸν στρατὸν παρέδωκε τὸ ἰσχυρότερον μέρος τῷ Φιλαρέτῳ, ἀνδρὶ στρατιωτικὴν μὲν αὐχοῦντι περιωπήν, αἰσχροῦ δὲ βίου καὶ διαβεβλημένου τυγχάνοντι καὶ τῷ ἔθνει μαχεσαμένῳ μὲν διαφόρως, ἐν δὲ τοῖς μεγίστοις καταπολεμηθέντι καὶ καταφρονηθέντι ὡς τὸ εἰκός, οὐ μὴν ἀπεχομένῳ τούτων, ἀλλ' ἐπιτρέχοντι τῇ ἡγεμονίᾳ διὰ φιλοκερδείας καὶ φιλοδοξίας ὑπόθεσιν.

Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν τρόπον ἐπράχθησαν, τῶν δὲ βορειοτέρων μερῶν ὁ βασιλεὺς | ἐπελάβετο δι' εὕρεσιν χιόνος καὶ ὑδά- E 328r των ψυχρῶν· ἀκρατῶς γὰρ εἴχετο τούτων τὸ σῶμα κατὰ πολὺ διαθερμαινόμενος. Διὰ ταῦτά τοι καὶ ἠναγκάσθη τὴν ὁρμὴν ἀλλαχόθεν ποιῆσαι καὶ φυλακὴν ἐπιστῆσαι, ὥς γε ᾤετο, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀντίπρῳρον δύναμιν. Καὶ τῷ μὲν Φιλαρέτῳ πόλεμον ἔνοπλον ἐγκατέλιπεν, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς || συνοῦσι τὸν ἐκ τῆς δυσχωρίας οὐχ ἧττονα. Διελθὼν γὰρ διὰ πολλῶν τραχεινῶν καὶ δυσβάτων λόφων εἰς τοὺς λεγομένους Ἀνθίας μετὰ τῆς ὑπολειφθείσης αὐτῷ στρατιᾶς κατεκομίσθη. Ἔστι δ' ὁ τόπος ἐξ ὑπω-

3 πέρας ἐπιτεθῆναι: cf. Hom., Il. 19,107: τέλος μύθῳ ἐπιθήσεις; 20,369: τέλος μύθοις ἐπιθήσει

2 τὸ E: τ´ C τὴν tacite Bekker   **3** συνετοῦ διατάγματος C   **4** ἑξῆς C   **6** ἀριστερῶ E   **7** περερχόμενον E   **14** περιωπήν CE: περικοπὴν scripsit Martin   **17** τῇ ἡγεμονίᾳ scripsi (cf. Skyl. Cont. 136,23): τὴν ἡγεμονίαν CE   **23** ἐπιστήσας E   **26** διελθὼν E et scripsit Bekker: διελὼν C   τραχηνῶν C τραχινῶν scripsit Bekker

ρειῶν μεγάλων ὁρῶν πεδινός τε καὶ εὔυδρος καὶ ταῖς δυσχωρίαις ἐνειλημμένος ψυχαγωγίαν οὐχ ἥκιστα τοῖς καταίρουσιν ἐν τούτῳ ἐνίησι, ποηφόρος ἅμα καὶ σιτοφόρος τυγχάνων καὶ οἷον ὀμφαλὸς ἢ ταμιεῖον τῆς γῆς ἐκείνης καὶ πεδίον τρυφῆς. Τρεῖς ἡμέρας οὖν ἐκεῖσε στρατοπεδευσάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος, τὸν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις καλούμενον Μούνζουρον, ὑπερβὰς ἐπιπόνως εἰς τὴν Κελεσίνην χώραν κατήντησε, διαβὰς τὸ δεύτερον τὸν Εὐφράτην ποταμόν, κατὰ τοὺς ἀρκτῴους πρόποδας τοῦ Ταύρου παρὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο παραρρέοντα καὶ διαιροῦντα τό τε ὄρος καὶ τὴν Κελεσίνην ὥσπερ μεθόριον. Ἐν ταύτῃ οὖν ἡμέρας τινὰς αὐλισθέντος τοῦ στρατοπέδου, φήμη τις εἰσερρύη τὸν ὑπολειφθέντα στρατὸν εἰς τὴν τῶν Τούρκων ἀντίστασιν μάχῃ καὶ πολέμῳ κραταιῶς ἡττηθῆναι καὶ πολλοὺς ἀπολέσθαι, τοὺς δ' ὑπολοίπους περὶ τὸν Ταῦρον διασωθῆναι τὸ ὄρος, ἔγγιστά που | τοῦ πολέμου γεγενημένου, καὶ πού τινας σποράδας E 328v εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰσιέναι καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους ἐλπίζεσθαι. Ἦν δὲ οὐ ψευδής, ὡς ἀληθίζεσθαι κἀνταῦθα τὸ ἡσιόδειον, ὅτι «φήμη δ' οὔπω πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα πολλοὶ ‖ λαοὶ φημίζουσι· θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή». Προκατειργασμένοι γὰρ ὄντες τὰς ψυχὰς οἱ Ῥωμαῖοι τῷ φόβῳ τῶν Τούρκων, ὡς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λοιποῦ διερράγησαν πλήθους καὶ εἰς ὁρμὰς τῶν ἐναντίων καὶ φενακισμοὺς ἐξ ἐπιδείξεων πολεμικῶν περιέστησαν, πτοίας πλησθέντες καὶ τὰς ψυχὰς κατασεισθέντες κατόπιν τοῦ βασιλέως ἐβάδιζον ἀφέντες τοὺς τόπους ἐκείνους ὧν τὴν φυλακὴν ἐπετράπησαν, ἕως κατὰ μικρὸν | εἰς τοὺς εἰρημένους Ἀνθίας κατήν- C 194r τησαν. Ἔνθα τῶν πολεμίων φανέντων ἐξ οὐραγίας, μηδὲν εὐγενὲς καὶ ἄξιον λόγου φρονήσαντες αἰσχρὰν τὴν φυγήν, καὶ πρὸ τοῦ ἀγωνίσματος, εἵλοντο καὶ περιχυθέντες τὸν Ταῦρον οἱ

---

4 ὀμφαλὸς... τῆς γῆς: cf. Plat., Resp. 427^{c}: ἐν μέσῳ τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος; Strabo 9, 3, 6: ἐκάλουν τῆς γῆς ὀμφαλὸν **18/19** φήμη δ' οὔπω... καὶ αὐτή: Hes., Op. et Dies 763/764

---

4 τρυφῆς om. E τρεῖς om. C **7** Κελεσίνην E et scripsit Bekker: κελευσίνην C **17** ψευδὲς E **18** φημίζουσι E et scripsit Bekker: φημήξουσι C **24** ἐπετράπησαν E et coni. Bekker: ἐπετρά$^{\pi}$ C

μὲν ἐκ ποδὸς οἱ δὲ διὰ τῶν ἵππων ἀποσκεδασθέντες εἰς τὴν Κελεσίνην κατήντησαν, τῶν πολεμίων πάσης τῆς τούτων κυριευσάντων ἀποσκευῆς καί τινων ὀλίγων, ὅσοι τῆς φυγῆς τὴν ἐπιτομωτέραν ἑαυτοῖς οὐκ ἐπραγματεύσαντο.

Ταῦθ' οὕτω συμβεβηκότα πολὺν ἐνῆκαν τῷ βασιλικῷ στρατοπέδῳ καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τὸν ἐναγώνιον θόρυβον, τὸ μὲν τῇ τῶν οἰκείων ἥττῃ σκυθρωπάσασιν οὐ μικρῶς, τὸ δὲ καὶ τὴν τῶν ἐναντίων ἐπιφορὰν προσδοκήσασιν ὡς ἂν φυσηθέντων ἐκ τῆς παλιντρόπου ταυτησὶ νίκης καὶ δυναμένων τῷ ὑπολελειμμένῳ πλήθει δι' ἐρήμωσιν τοῦ κρατίστου μέρους ἐπιθέσθαι πρὸς πόλεμον. | Καὶ ἦν οὐκ ἄπο τρόπου τὸ προσδοκώμενον. Καὶ γέγονεν E 329r ἂν τοῦτο, εἰ μὴ ὁ Ταῦρος τὸ ὄρος ἀπήντησε τούτοις, ὑψηλὸς ὢν κατὰ πολὺ καὶ τραχὺς καὶ δυσδιεξόδευτος ‖ καὶ κρημνώδης καὶ δυνάμενος στρατὸν διασκεδάσαι καὶ παραστῆσαι ἀσύντακτον καὶ τὰς ὁπλὰς ἐπιτρῖψαι τῶν ἵππων, ὅπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν προσυμβέβηκε, καὶ ἡ τοῦ βασιλέως φήμη περιδεεῖς αὐτοὺς ἀπειργάζετο· διὰ ταῦτα καὶ τὴν μὲν ὁρμὴν τοῖς ἐναντίοις ταυτὶ διεκώλυσεν. Ὀπισθόρμητοι δὲ γενόμενοι μεθ' ἧς ἐκράτησαν λείας, ἐπὶ τὸ δυτικὸν μέρος ἄνωθεν τῆς Μελιτηνῆς διαπεραιωθέντες τὸν Εὐφράτην, εὐθὺ τοῦ θέματος Καππαδοκίας, κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς, ἀκρατῶς ἤλαυνον καταληιζόμενοι μὲν τὸ προστυχὸν ἐξ ἐφόδου, ἐφορμῶντες δὲ πανστρατιᾷ κατὰ τῆς τοῦ Ἰκονίου πολιτείας. Ἦν γὰρ τότε πλήθει τε καὶ μεγέθει ἀνδρῶν τε καὶ οἰκιῶν καὶ τῶν ἄλλων χρηστῶν καὶ ζηλωτῶν διαφέρουσα καὶ ζῴων παντοδαπῶν γένη τρέφουσα.

Προσκαρτερήσας δ' ὁ βασιλεὺς εἰς Κελεσίνην ἐφ' ᾧ τοὺς διασωθέντας εἰς τὴν παρεμβολὴν ὑποδέξασθαι, ἵνα μὴ καταλαμβανόμενοι σποράδες ἐξ ἐρήμης ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ἀπόλωνται, κατόπιν τῶν ἐναντίων ἐν τῷ ὑποστρέφειν ἐγένετο. Ἐπεὶ καὶ κρίσιν ἐπέστησε μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ, εἰ καὶ οὐδὲν κατ' οὐδενὸς ἀπεφάνθη, ψηφισαμένων μὲν διάφορά τινων καὶ γνωματευσάντων, ἐμοῦ δὲ καταγνόντος δι' ἀπροπέτειαν καὶ

---

5 οὕτως E **12** τούτους C^{ac} **13** τραχὺς: ταχὺς E^{ac} **14** δυνάμενος C: μή... μενος E **16** ἀπειργάσατο E **20** Καππαδοκίας E: καππαδοκ΄ C Καππαδοκῶν tacite Bekker **23** τότε CE: τῷ τε coni. Polemis **28** ἀπόλωνται E et tacite Bekker: ἀπόλων$^{\tau}$ C **31** διαφό E **32** δι' ἀπροπέτειαν CE: διὰ προπέτειαν scripsit Bekker

ἀμφοτέρων ἐν ἀμφοτέροις ἀσθένειαν, ὅτι πλὴν τοῦ βασιλέως οὐδέν ἐστι τὸ συνιστῶν τοῖς Ῥωμαίοις τὸν πόλεμον, εἰ μή που δεήσει πρὸς ἀλλήλους | ἐριστικῶς διαμάχεσθαι.|| [E 329v]

Μέλλοντος οὖν τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ καλουμένου πολιχνίου Κεράμου πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου μέχρι Μελιτηνῆς τὸν οἰκεῖον διαβιβάζειν στρατόν, ἀσύμφορον πάλιν τοῦτο αὐτὸς προπετευσάμενος ἐξεφώνησα, ὡς μὴ ἀναγκαῖον ὂν τῶν τοιούτων μερῶν φροντίζειν ἡμᾶς προηρημωμένων ὄντων καὶ περιῃρημένων πᾶσαν τὴν εὐκοσμίαν αὐτῶν ἐκ διαφόρων ἐπιδρομῶν, ἀφ' ὧν καὶ σπάνις ὀλεθρία συναντήσει καὶ κατατήξει τὸ στράτευμα καὶ ἅμα χρονίσει διὰ στενωπῶν τοσούτων βαδίσαι μέλλον, καθ' ἓν τῶν ὑποζυγίων ἠναγκασμένων καὶ τῶν ἀνθρώπων διέρχεσθαι. Καὶ τούτου μελήσειν ἐξεῖπον εἰκός, ὅπως ὡς τάχιστα τοῖς ἀπαθέσι καὶ ἔτι τὴν σύστασιν ἔχουσι θέμασιν ἐπιστῶμεν κἀκεῖνα τῆς τῶν ἐναντίων διατηρήσωμεν λώβης. Ταύτης οὖν τῆς γνώμης κεκρατηκυίας διὰ τῆς Κολωνείας καὶ τῶν Ἀρμενιακῶν θεμάτων μέχρι Σεβαστείας ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι διελήλυθεν. Ἐκεῖσε δὲ μεμαθηκὼς ὡς οἱ Τοῦρκοι προῄεσαν ἐπὶ Πισιδίαν καὶ Λυκαονίαν ἐλαύνοντες καὶ ὡς εἰς σκοπὸν ἀποτεινόμενοι τὸ Ἰκόνιον, ὥρμησε καὶ αὐτὸς κατ' οὐρὰν ἐλαύνειν αὐτῶν μέχρι τῆς λεγομένης τοῦ Ἡρακλέος κωμοπόλεως. Ἐνταῦθα δὲ μεμαθηκὼς ὡς οἱ Τοῦρκοι τὴν τοῦ Ἰκονίου πολιτείαν καταστρεψάμενοι χρονίσαι ταύτῃ οὐκ ἀπεθάρρησαν δεδιότες τὴν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν ἐπιδίωξιν, ἀπόμοιραν μέν τινα τῶν ταγμάτων εἰς | Κιλικίαν ἐξέπεμψεν ἑνωθησομένην τῷ [C 194v] τῆς Ἀντιοχείας || δουκὶ τῷ Χατατουρίῳ, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ πολλὰ ἐπιδειξαμένῳ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ τὰ | γνωρίσματα πρότερον, προ- [E 330r] δεξαμένῳ δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς Μοψουεστίαν ἀπαντῆσαι ὡς τάχος καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖθεν παροδεύουσι συμμῖξαι πολεμικῶς, ἅτε καὶ τῶν ἐν τοῖς ὀρεινοῖς τῆς Σελευκείας κατοικούντων Ἀρμενίων προδιορισθέντων ἐν τοῖς στενωποῖς τοὺς

---

3 ἀλλήλους E: ἀλλή^{λ} C ἀλλήλων tacite Bekker **10** κατατήξει scripsit Bekker: κατήξει C κατατίξει E καθέξει coni. Rosenstein **12** ὑποζυζ΄ων C **13** ἐξεῖπεν E^{ac} **16** ἀρμενικῶν E **19** ὡς εἰς E et tacite Bekker: ὡς εἰ C σκοπὸν E^{pc} **28** μοψοεστίαν E **29** ἐκεῖθε E

Τούρκους καταδραμεῖν καὶ κακῶσαι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. Καὶ γὰρ τὴν ἐπάνοδον δείσαντες οἱ πολέμιοι διὰ τὸ πυθέσθαι περὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας, διὰ τῶν τῆς Σελευκείας ὁρῶν ἐπορεύθησαν καὶ εἰς τὴν τῆς Ταρσοῦ πεδιάδα κατηκοντίσθησαν. Ἔνθα παρὰ τῶν Ἀρμενίων συγκυρηθέντες τὴν λαφυραγωγίαν πᾶσαν σχεδὸν ἀπέβαλον, αὐτοὶ δὲ διασωθέντες μοχθηρῶς ἐπέτεινον τὸν δρόμον ἐφ' ᾧ διελθεῖν δι' ὅλης τῆς Κιλικίας καὶ εἰς τὰ τοῦ Χάλεπ προσμῖξαι ὅρια. Προεντυχόντες δ' ἀλλήλοις, οἵ τε παρὰ τοῦ βασιλέως πεμφθέντες καὶ ὁ τῆς Ἀντιοχείας στρατὸς μετὰ τοῦ δηλωθέντος ἡγεμόνος αὐτῶν, ἑώρων τοὺς ἐναντίους κατά τινας μετρίους ἀριθμοὺς προϊόντας, αὐτοὶ κατὰ τὴν πόλιν Μοψουεστίας αὐτοῖς ἐφεδρεύοντες. Προέμενοι δὲ τὸν καιρὸν τῆς εἰς αὐτοὺς ἐπιθέσεως, προφάσει τοῦ μὴ σποράδας ὄντας αὐτοὺς διασκεδασθῆναι ποιήσωσι καὶ περιμείναντες ἕως ἂν ἐπὶ παρεμβολῆς ἀθροισθῶσι, μεγάλης νίκης καὶ στρατηγίας ἀπέτυχον. Μαθόντες γὰρ οἱ πολέμιοι ἐξ ἑαλωκότων τινῶν τὴν εἰς Μοψουεστίαν τῶν Ῥωμαίων συνάθροισιν, μηδὲ μικρὸν ἐγχρονίσαντες || καὶ διαναπαύσαντες ἑαυτούς, εἰς ἣν τεθείκασιν ἐν τῇ Βαλτολιβάδι παρεμβολὴν ᾤχοντο, διὰ τῆς νυκτὸς | ὑπερβάντες τὸ Σαρβανδικὸν ὄρος [E 330v] καὶ εἰς τὰ τοῦ Χάλεπ ἐπελάσαντες ὅρια. Ἀπρακτησάντων οὖν τῶν ἐν Μοψουεστίᾳ καὶ μὴ εὑρηκότων τοὺς ἐναντίους εἰς ὅπερ ἤλπισαν καταγώγιον, ἀνία μὲν κατέσχε τὸν βασιλέα πυθόμενον 〈ταῦτα〉. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς μικρὸν ἄποθεν τῆς ἐν Σελευκείᾳ Κλαυδιουπόλεως καταστὰς περὶ τῆς τῶν πολεμίων ἐμεμαθήκει φυγῆς, ὀπισθόρμητος γέγονεν εὐθὺς μὲν τῆς βασιλευούσης ὡς καὶ τοῦ μετοπώρου προϊόντος κατεπειγόμενος, ἕτερον δὲ λαὸν εἰς τὰ κατόπιν καταλιπὼν διὰ τὸ καὶ ἑτέρους Τούρκους καταληΐζεσθαι τὴν ῥωμαϊκὴν γῆν, κατὰ φατρίας καὶ μοίρας διαιρουμένους καὶ κατατρέχοντας καὶ τὸ προστυχὸν ἀφανίζοντας. Εἰσιόντος οὖν τοῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπ' οἴκου

---

3 Σελευκείας E et scripsit Bekker: σελευκείων C **11** Μοψουεστίας E et tacite Bekker: μομψουεστίας C **16** Μοψουεστίαν E et tacite Bekker: μομψουεστίαν C **18** Βαλτολιβάδι scripsi (cf. Skyl. Cont. 138,19): βλατιλιβάδι CE **19** ὑπερβάντες bis C **21** Μοψουεστίᾳ E et tacite Bekker: μομψουεστίαν C **23** 〈ταῦτα〉 addidi

καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στρατεύματος γέγονε· καὶ τὸ ἔτος ἐτελεύτα ἐκεῖνο, ἰνδικτιῶνος ἐνισταμένης ὀγδόης τοῦ ͵ϛφοη´ ἔτους, ὅτε καὶ τὸ μέγιστον ἱερὸν τῶν Βλαχερνῶν ἕως ἐδάφους ἐπυρπολήθη.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑποφαίνεσθαι ἤρξατο, ἐσκέψατο τῇ βασιλίδι παρεῖναι ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν ἑῴαν ἑνὶ τῶν προεχόντων ἐμπιστεῦσαι Ῥωμαίων. Προκρίνας οὖν Μανουὴλ πρωτοπρόεδρον τὸν Κομνηνὸν καὶ τῷ τοῦ κουροπαλάτου τιμήσας ἀξιώματι στρατηγὸν τοῦ πολέμου καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στρατεύματος ἀποδείκνυσι. Τὸ δ' ‖ ἐντεῦθεν τὰ προσάντη καὶ δυσχερῆ τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ συνήντησεν.

Ἐξιὼν οὖν ὁ προβεβλημένος εἰς τοῦτο, εἰ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν ἐτύγχανεν, ἀλλά γε πεπλανημένον οὐδὲν οὐδ' ἀπαγὲς καὶ μειρακιῶδες | ἐνεργῶν κατεφαίνετο. Πολὺν δὲ λόγον ποιούμενος E 331r
τῶν εἰκότων τάς τε δυνάμεις συνηθροίκει καὶ τῇ Καισαρέων πασίρρωμος | ἐπεφοίτησεν, οὐ μόνον τὰ τοῦ στρατοῦ καθιστῶν, C 195r
ἀλλὰ καὶ τῆς εὐνομίας προσηκόντως φροντίζων καὶ τοὺς ἀδικοῦντας τῶν στρατιωτῶν ἐκτίσει καὶ προστίμοις τῆς ἀτασθαλίας καθυποβάλλων. Πολέμοις δέ τισιν ἐντυχὼν νικητὴς ἀνεπέφηνε καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ εὐδοξίαν ἤδη πλατύνειν καὶ μεγαλύνειν διηγωνίζετο. Ἀλλ' ὁ κρατῶν ταυτὶ τὰ προτερήματα πυνθανόμενος εὐθυμεῖν μὲν ἐῴκει, ἐνθυμεῖσθαι δέ τι παρὰ τὴν ὁρωμένην ὄψιν οὐκ εἶχέ τις ἀντειπεῖν. Ὅμως δ' οὖν, ἵνα τὴν τῆς Ἱεραπόλεως πολιορκίαν ἀποσοβήσῃ καὶ τὴν πιέζουσαν τοὺς ἔνδον σιτοδείαν παραμυθήσηται, μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην τοῦ στρατοπέδου ἀποτεμόμενος ἐκεῖσε κατὰ Συρίαν ἀπελθεῖν διωρίσατο καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς ἐκ τούτων ἰσχύος τὸν στρατηγὸν ἀπεστέρησεν. Εἰς δὲ Σεβάστειαν παραγενομένου τούτου μετὰ τῶν ὑπολελειμμένων δυνάμεων καὶ περὶ τὸ ἄστυ στρατοπεδεύσαντος, ἐπῆλθέ τις πληθὺς οὐννικὴ πόλεμον τούτῳ καὶ μάχην ἀναρριπίζουσα. Ἐξιόντος δ' αὐτοῦ συνέστη μὲν καρτερὰ διαμάχη, ‖ φαντασίαν δὲ

2 mens. Sept. a. 1069 **4** a. 1070

2 ὀγδόης E: η´ C **6** τῶν om. E **12** ἀλλ' ἄγε E **18** ἀπέφηνε E **24** παραμυθήσεται E **29** οὐνικὴ E^{ac}

φυγῆς δεδωκότων τῶν ἐναντίων, οἷα τὰ τούτων μηχανήματα καὶ συνθήματα, ἐπεὶ διασκεδασθέντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐδίωκον, ὑποστροφῆς αἰφνιδίου εὐθὺς γενομένης ἐκείνων παλίντροπος ἡ συμπλοκὴ γέγονε καὶ πολλοὶ μὲν ἑάλωσαν, πλείους δὲ μαχαίρας ἔργον γεγόνασι, συνεάλω δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ πολέμου τὴν στρατηγίαν | ἐπέχων. Σὺν τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ αὐτῆς E 331v
τῆς παρεμβολῆς παράστασις καὶ διασκύλευσις γέγονε. Καὶ εἰ μὴ τὸ ἄστυ πλησίον ὂν τοὺς πλείστους διέσωσε, πανστρατιᾷ ἐκινδύνευσεν ἂν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἡλικία πᾶσα, ὅση πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐκστρατείαν συνέδραμε.

Τῆς φήμης δὲ ταύτης καταλαβούσης τὸν βασιλέα πολλή τις ἀνία κατέσχε καὶ αὐτὸν καὶ ὅσοι τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντες ἐτύγχανον. Οὔπω δὲ τὰ τῆς φήμης παρήκμασε καὶ αὖθις ἑτέρα ἐπῆλθε τοὺς Τούρκους ἀπαγγέλλουσα τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν καὶ αὐτὸν τὸν περιβόητον ἐν θαύμασι καὶ ἀναθήμασι τοῦ Ἀρχιστρατήγου ναὸν καταλαβεῖν ἐν μαχαίρᾳ καὶ φόνου μὲν ἅπαντα τὰ ἐκεῖσε πληρῶσαι καὶ λύθρου, πολλὰς δὲ ὕβρεις τῷ ἱερῷ ἐμπαροινηθῆναι, καὶ τὸ δὴ σχετλιώτερον, μὴ τὰς τοῦ χάσματος σήραγγας, ἐν ᾧπερ οἱ παραρρέοντες ποταμοὶ ἐκεῖσε χωνευόμενοι διὰ τῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου παλαιᾶς ἐπιδημίας καὶ θεοσημείας ὡς διὰ πρανοῦς ἀστατοῦν τὸ ῥεῦμα καὶ λίαν εὐδρομοῦν ἔχουσι, τοὺς καταφυγόντας ‖ διατηρῆσαι καὶ ὑπαλύξαι τὸν κίνδυνον μελετῆσαι, ἀλλ' ὅπερ οὐ γέγονέ ποτε, πλημμυρῆσαι τὸ ὕδωρ καὶ οἷον ἀναρροιβδῆσαι καὶ ἀνερεύξασθαι καὶ πάντας ἄρδην τοὺς καταπεφευγότας κατακλύσαι καὶ διὰ ξηρᾶς ὑποβρυχίους ὑποποιήσασθαι. Ταῦτα τοιγαροῦν ἐπιδιηγηθέντα πολλὴν ἐνῆκαν τὴν ἀθυμίαν ἡμῖν ὡς ἐκ θεομηνίας τῶν δεινῶν ἐπισυμβαινόντων καὶ μὴ μόνον τῶν πολεμίων ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων ἀντιμαχομένων τοῖς καθ' ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ ὣς ἐδοκίμαζε μὲν καὶ οἷον ἐσφάδαζεν ὁ κρατῶν διαπεραιωθῆναι μετὰ τῶν περιόντων αὐτῷ

4 [κ]αὶ E **7** καὶ^{1} non legitur E **8** πανστρ[α]τιᾶ E **17** πληρῶ E **20** θεοσημείας scripsi (v. supra p. 71,2): θεοσημίας CE **22** καὶ ὑπαλύξαι τὸν κίνδυνον μελετῆσαι om. E **24** ἀνερεύξασθαι scripsit Bekker: ἀναρρεύξασθαι C ἀναρεύξασθαι E **25** κατακλύσαι CE: κατακλύσαν tacite Bekker **29** ὣς E et tacite Bekker: ὡς C

στρατιωτῶν καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἑῴαν παρα|βοηθῆσαι κατὰ τὸ δυνατόν. C 195v Ἀ|πείργετο δὲ τοῖς τε συμβούλοις καὶ τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ E 332r πλήθους τῶν ἐναντίων καὶ τῇ παρακοπῇ τῶν μετὰ τοῦ κουροπαλάτου δυνάμεων. Ὅθεν καὶ ἄκων τοῖς βασιλείοις ἐπέμεινεν.

Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν ἑτέρα τις φήμη τὸν βασιλέα καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν ἀνεκτήσατο. Ἦν γὰρ ὅτι ὁ τῶν Τούρκων ἡγούμενος καὶ καταπολεμήσας τὸ ἡμέτερον στράτευμα καὶ τὸν στρατηγὸν ὑποχείριον ποιησάμενος, ὃν πολλῶν ταλάντων πρίασθαι οἱ τοῦ γένους αὐτοῦ παρεσκεύασαν, προσέρχεται τῷ βασιλεῖ μόνος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ φιλῶν οἰκέτης μᾶλλον εἶναι τοῦ βασιλέως ἢ στρατάρχης τῶν Οὔννων γνωρίζεσθαι. Καὶ ὁ λόγος εἰς ἔργον ἐκβέβηκεν· ἐλήλυθε γὰρ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν εἰρημένον τοῦ στρατοῦ προεξάρχοντα καὶ τῇ ‖ βασιλίδι ἐπιδεδήμηκε τὸ οἰκεῖον πλῆθος καταλιπὼν καὶ τὴν αὐτομολίαν αἱρετισάμενος ἀπροαίρετον. Καὶ ἡ αἰτία, ὅτιπερ ὁ σουλτάνος, ὁ τῆς Περσίας κρατῶν, δυσμενῶς ἔχων πρὸς τοῦτον ὡς ἀποστάτην, στρατιὰν κατ' αὐτοῦ καὶ ἀγελάρχην ἀπέστειλεν· ὧν τῷ φόβῳ κατασεισθεὶς οὐκ ἄλλως διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον διεσκόπησεν ἢ τῷ προσφυγεῖν τῷ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων· ὃ δὴ καὶ κατὰ νοῦν αὐτῷ προκεχώρηκεν. Ὑπεδέχθη μὲν γὰρ καὶ ἀσινὴς τῷ οἴκῳ τοῦ διασωθέντος παρ' αὐτοῦ κουροπαλάτου προσεδέχθη. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ εὔθετος αὐτῷ κατεφάνη, μὴ κατ' ὄψιν αὐτὸν ἀγαγὼν δι' ἡμερῶν οὐκ ὀλίγων. Εἶτα τῆς συγκλήτου συνάθροισιν μετὰ τῆς συνήθους λαμπροφορίας ποιησάμενος ὁρᾷ τοῦτον ἐν τῷ χρυσοτρικλίνῳ περὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἐπιτολήν. Τότε δὲ πάντες οἱ συνιόντες καὶ τὸ διανοητικὸν εἴτ' οὖν αἰσθητικὸν ἰσχυρότερον ἔχοντες ἐπὶ μεῖζον τὴν φωνὴν ἦραν καὶ τὸ πάθος ἐξῆραν | ὡς τὸ εἰκός· νέος μὲν γὰρ E 332v ἦν ὁ φανείς, πυγμαῖος δὲ τὴν ἡλικίαν σχεδόν, τὴν ὄψιν Σκύθης καὶ ἄχαρις, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ γένος ἐκ Σκυθῶν καὶ τῆς ἐκείνων κακοηθείας καὶ δυσμορφίας κατάγεται. Τιμήσας δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς πρόεδρον καὶ συμβαλέσθαι τοῦτον πρὸς τὴν κατὰ τῶν

3 παρακοπῇ CE: περικοπῇ scripsit Martin **6** ὅτι E: ὅτε C **7** στρατηγὸν scripsit Martin: στρατὸν CE **11** τῶν om. E **12** μεθ' ἑαυτοῦ om. E **13** post προεξάρχοντα C add. ὃς **17** ἀχελάρχην C **21** εὔθετον E **22** κατεφάνη om. E **26** εἴτουν E **29** ἐπειδὴ scripsit Bekker: ἐπεὶ δὲ C ἐπειδ' E καὶ² om. E

Τούρκων ἐκστρατείαν οὐ μικρῶς οἰηθείς, ἐξ ἐκείνου διεῖπεν αὐτόν.

Καὶ τὴν ἐν τῇ βασιλευούσῃ παραχειμασίαν τελέσας κατάλογον στρατιωτῶν ἐπεποίητο. Καὶ διαπεραιωθεὶς ἄρτι ‖ τοῦ ἔαρος ὑπανοίγοντος, περὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισήμου λεγομένης Ὀρθοδοξίας, ἐν ᾗ φυλοκρινεῖν τοὺς αἱρετικοὺς ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλειν τοὺς ἑτεροδόξους τῇ Ἐκκλησίᾳ νενόμισται, εἰς τὰ τῶν Ἡρίων παλάτια κατὰ τὸ ἔθος προσώρμησε, τῇ πρὸ αὐτῆς ἡμέρᾳ τὴν ἐτησίαν φιλοτιμίαν, τὴν λεγομένην ῥόγαν, τοῖς μεγιστᾶσι τῆς βουλῆς καταθέμενος.

Διαπεραιουμένου δ' αὐτοῦ τὸν Χαλκηδόνιον πορθμὸν περιστερά τίς ποθεν ἱπταμένη οὐ πάνυ τι λευκή, πρὸς τὸ μέλαν δὲ τὸ πλεῖστον αὐτῆς ὑποφαίνουσα, τὴν φέρουσαν τὸν βασιλέα νῆα ἐπήρχετο, ἕως εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον καθεσθεῖσα χερσὶ ταῖς αὐτοῦ προσερρύη· κἀκεῖνος ταύτην τῇ βασιλίδι ἀνέπεμψε, περὶ αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς πόλεως, παρὰ τὸ εἰωθός, ἐπιμεινάσῃ. Τοῦτο δὲ σύμβολον ἐδόκει μελλούσης τινὸς ἀπο|βάσεως, οὐκ ἰσότητος δὲ καὶ C 196r ὁμοφωνίας τοῖς τοῦτο συμβάλλουσιν ἐδίδου παράθεσιν, ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς τὸ κρεῖττον οἱ δὲ πρὸς τὸ χεῖρον τὴν ἔκβασιν προεσήμαινον. Ἡ δὲ βασιλὶς εἰ καὶ ἀμφίβολος τῷ βασιλεῖ καὶ | ἀσύμβατος E 333r ἦν ἐν τῇ προπομπῇ καὶ οἷον ἀμφήριστος ἔκ τινων τοῖς συνοικοῦσιν ἐπισυμβαινουσῶν θρύψεων, ἀλλά γε τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα στοργῇ καταπονηθεῖσα πρὸς τοῦτον εἰς τὴν ἐπιοῦσαν διεπεπεραίωτο καὶ πρὸς ἡμέρας τινὰς καρτερήσασα καὶ τὸν συντακτήριον λόγον καὶ τρόπον ἀποσεμνύνασα νόστου τε ἐμνήσθη κἀκεῖνον εἰς τὴν ἑῴαν μετὰ τῶν εἰωθότων προπεμπτηρίων ἀπέλυσεν. ‖

Ἔσχεν οὖν κἀνταῦθα καινόν τινα καὶ παρὰ τὸ εἰθισμένον ἡ τοῦ βασιλέως διαπεραίωσις ὅρμον· οὐ γὰρ ἐν ταῖς Πύλαις καὶ τοῖς βασιλείοις δόμοις ὁ βασιλεὺς προσωρμίσατο οὐδ' ἐν Νεακώμῃ,

5 d. 13 mens. Mart. a. 1071

6 φιλοκρινεῖν E **13** αὐτῆς CE: αὑτῆς tacite Bekker **23** καταπον[η]θεῖσα E πρὸς τοῦτον om. E διεπεπεραίωτο tacite Bekker: διεπεραίωτο CE **29** τοῖς E et tacite Bekker: ταῖς C **30** Νεακώμῃ E (cf. Skyl. Cont. 142,17): νέαν κώμη C νέων κώμῃ scripsit Bekker

χωρίῳ τινὶ χωρητικῷ βασιλικῆς δορυφορίας ἢ ὑπατείας, ἀλλ' εἰς Ἑλενόπολιν αὐτῷ τὸ σύνθημα τῆς ἀποβάσεως γέγονεν, ὅπου καὶ ἡ βασίλειος σκηνὴ προδιωρίσθη καὶ προεπήγνυτο, Ἑλενόπολιν τὴν προδιατεθεῖσαν τοῖς εὔφροσιν ἐκ τῆς προσηγορίας Ἐλεεινόπολιν. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἀπὸ τῶν Ἡρίων εἰς Ἑλενόπολιν τὸν βασιλέα μεθαρμόσασθαι τὴν ἑῴαν ἀπόβασιν, οἰωνὸς ἀγαθὸς τοῖς ἀκριβοῦσιν ἐδόκει τὰ πράγματα· καὶ τί γὰρ ἔτι τῆς βασιλείου σκηνῆς ἱσταμένης κατεαχθὲν τὸ ὑποστηρίζον αὐτὴν ξύλον πεσεῖν ταύτην αἰφνηδὸν παρεσκεύασεν, ὡς μὴ ἀπᾴδειν τῷ τοῦ τόπου ὀνόματι τὴν τοῦ βασιλέως ἐν αὐτῷ ἐπισκήνωσιν; Ἀλλ' ἡ τῶν νῦν ἀνθρώπων συνήθης ἀβελτηρία καὶ καχεξία καὶ τὸ ἐν τῇ δοκούσῃ πίστει ἄπιστον καὶ ἀσύμβλητον ἀνάλγητον καὶ τοῦτο καὶ ἀπολυπραγμόνητον εἴασε.

Προήει τοίνυν ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς ἑῴας ἀπωτέρω προήρχετο, ἕως εἰς τὴν τῶν Ἀνατολικῶν λεγομένην ἐπαρχίαν εἰσέβαλε, | νῦν [E 333v] μᾶλλον ἤπερ τὸ πρότερον φειδωλίᾳ περὶ πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συνεχόμενος. Ἐάσας οὖν τὸ ἐπὶ πεδίων πυροφόρων κατασκηνῶσαι τῷ παραρρέοντι ταῦτα ποταμῷ προτιθεμένων, || πρός τι ἄναντες καὶ τραχὺ χωρίον τὴν ἰδίαν κατασκήνωσιν ἐποιήσατο δωματίοις ἐπιστέγοις ἐπιγαννύμενος καὶ φεύγων τὴν ἐκ τῆς σκηνοπηγίας ἐνσκήνωσιν. Ἔνθα δή τι καὶ συνέβη τῶν προτέρων οὐκ ἔλαττον εἰς κακοδαιμονίας οἰώνισμα. Πῦρ γάρ ποθεν ἐνεχθὲν τοὺς δόμους ἐκείνους ἐν οἷς ὁ βασιλεὺς ἐγκατῴκιστο, μετὰ πολλῆς τῆς ἠχῆς ἐξαφθὲν κατενέμετο. Καὶ πολλοὶ μὲν συνέδραμον εἰς τὴν αὐτοῦ κατάσβεσιν καὶ ἀπόπαυσιν, ὀλίγον δέ τι τοῖς βασιλικοῖς παρεβοήθησαν πράγμασιν· οἱ γὰρ τοῦ βασιλέως ἵπποι, ὅσοι τὰ πρῶτα τῶν ἄλλων ἐκέκτηντο, καὶ τὰ τῶν ὅπλων τιμιώτερα καὶ χαλινοὶ καὶ ὀχήματα βρῶσις ὁμοῦ τοῦ πυρὸς γεγόνασι καὶ κα-

6 οἰωνὸς ἀγαθὸς: v. supra p. 10,21 **17** ἐπὶ πεδίων πυροφόρων: cf. Hom., Il. 21,602: ἧος ὁ τὸν πεδίοιο διώκετο πυροφόροιο

4 προδιατεθεῖσαν scripsit Bekker: προδιαιτηθεῖσαν CE τοῖς om. E **6** οἰωνὸς E: ὁ οἰωνὸς C **7** καί τι coni. Polemis **12** δοκοῦσι E **14** ἀπωτέρω scripsi: ἀποτέρω CE **16** εἴπερ E **18** παραρρέοντι E: περιρρέοντι C προτιθεμένων E: προστιθεμένων C **22** κακ[ο]δαιμονίας E ἐνεχθὲν CE (cf. Skyl. Cont. 143,4): ἐναχθὲν tacite Bekker

τάποσις· μόλις δ' οὖν ἠδυνήθησάν τινα τῶν ἄλλων ἀποφυγεῖν τὴν τοῦ πυρὸς ἐρωήν. Ἕτεροι δὲ τῶν ἵππων καὶ ἡμιόνων ἡμίφλεκτοι γεγονότες ἐβάδιζον ἐν τῇ στρατιᾷ οὐδὲν λυσιτελοῦν παρεχόμενοι, μαρτυρίαν δὲ διεμφαίνοντες τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις προσγενομένης κακότητος καὶ τῆς συμβολικῆς ἐν ἅπασι διαθέσεως.

Ἀλλὰ | ταῦτα μὲν ὕστερον τὸ ἀποτέλεσμα συνεπέραινεν. Ὁ δὲ [C 196v] βασιλεὺς διαπεραιωθεὶς τὸν Σαγγάρην ποταμὸν διὰ τῆς τοῦ Ζόμπου καλουμένης γεφύρας ἤρξατο τὰς ὑπολειπομένας συναθροίζειν δυνάμεις· ἦσαν γὰρ οἱ τῆς στρατιᾶς διεσκεδασμένοι κατὰ λόφους καὶ σήραγγας | καὶ κρησφύγετά τινα καὶ ἄντρα διὰ τὴν προδεδη- [E 334r] λωμένην τῶν βαρβάρων ἐπίτασιν. Καταλέξας δ' οὖν ὅσους αὐτῷ βουλομένῳ ἐνῆν, πλείστους δ' || ἀποπεμψάμενος, τῆς εἰς τὰ πρόσω πορείας εὐθυμότερον εἴχετο διαφόρως ἀποξενῶν ἑαυτὸν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς οἰκείας ἐπαύλεις καὶ κτημάτων ἐπιδείξεις οἰκείων καὶ πολυτελεστέρων οἰκοδομῶν διατάξεις. Διαπεραιωθέντος οὖν τοῦ στρατοῦ τὸν Ἅλυν λεγόμενον ποταμὸν αὐτὸς οὐ συνδιεπεραιώθη τηνικαῦτα αὐτῷ, ἀλλ' εἰς νεοπαγὲς φρούριον ἐκ προστάξεως αὐτοῦ συνοικοδομηθὲν ἐπιμείνας ἐκεῖσέ τινας ἡμέρας διέτριψεν. Εἶτα διαπεραιωθεὶς καὶ αὐτὸς κἀν τῇ τοῦ Χαρσιανοῦ ἐπαρχίᾳ τὴν διαίρεσιν ἐκ τοῦ στρατοῦ εἰς κτήσεις οἰκείας συνδιεγράψατο· καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀδιαίρετος ἦν τῇ Καισαρέων μὴ προσμίξας τὸ σύνολον, ἕως εἰς τὴν λεγομένην Κρύαν Πηγὴν ἐνηυλίσατο. Ἔστι γὰρ ὁ τόπος οὐδενὸς τῶν χρηστῶν τὸ παράπαν ἀπολειπόμενος, τό τε γὰρ ὕδωρ διειδὲς ἅμα καὶ πότιμον καὶ ψυχρότατον, δένδρα τε συνηρεφῆ μετὰ δαψιλοῦς τῆς πόας ἐκτρέφων καὶ ξυλίσασθαι εὔπορος, παντοίοις τε ῥόδοις κατάκομος καὶ κρινωνιαῖς, λόφοις τε ἠρέμα πρὸς ἑαυτοὺς ἀνάγουσιν εὔθετος, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀστυκώμη καὶ ἀγρόπολις διὰ τῆς συμμιγοῦς ποριμότητος γνωριζόμενος. Ἐκεῖσε δ' ὁ βασιλεὺς ἡμέρας τινὰς στρατοπεδευσάμενος, ὡς εἶδε τὴν χώραν ἀφειδῶς κατακειρομέ-

3 λυσιτελοῦν CE: λυσιτελὲς tacite Bekker **5** συμβουλικῆς E **8** Σαγγάρην tacite Bekker: σαγκάρην CE **19** ἐκεῖσε E: ἐκεῖθεν C **22** τὸ seclusit Martin **24** χρηστὸν E **25** γὰρ E: τὸ C et seclusit Bekker **26** ἐκτρέφων scripsi: ἐκτρέφον CE **29** ποριμότητος (cf. Skyl. Cont. 143,26) coni. Bekker: ποριμότ^{τ} C προϊμότ^{τ} E

νην ἐκ τῶν στρατιωτῶν καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ μισθοφορικοῦ καὶ ἀλλογενοῦς, καὶ ἅπαν λήιον ἐξώρως | ἀποτεμνόμενον καὶ τοῖς [E 334v] βοσκήμασι λαφυραγωγούμενον, δηχθεὶς τὴν ψυχὴν ἀπηνέστερον προσηνέχθη τισὶ τῶν || Νεμίτζων λεγομένων, οὓς ὁ παλαιὸς λόγος Σαυρομάτας καὶ αὐτοὺς ἐγίνωσκεν. Ἀλλ᾽ οἵ γε θράσει καὶ θυμῷ ζέοντες καὶ ἀπονοίᾳ βαρβαρικῇ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἰδίων ἰταμῶς διανέστησαν καὶ τῶν ἵππων περὶ τὴν τῶν ἀρίστων ἐπιβάντες ὥραν τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς καὶ αὐτοῦ βασιλέως κατεξαναστῆναι συνέθεντο. Γνωσθείσης δὲ τῆς αὐτῶν ἐπιθέσεως, βοή τε περὶ τὸ στρατόπεδον γέγονε καὶ ταχὺ διαβοηθέντος τοῦ πράγματος συνέστη μὲν ὁ βασιλεὺς καὶ διηυτρεπίσθη τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐπιβὰς δὲ τοῦ ἵππου καὶ τὴν στρατιὰν ὡς εἰς μάχην συναρμοσάμενος κατέπληξε τοὺς ἰδιοξένους εἰς τὸ πεδίον εὐσυντάκτως γενόμενος· καὶ ὑποσπόνδους αὐτοὺς ποιησάμενος τὴν ἐσχάτην τούτοις χώραν ἐκ τῆς σωματοφυλακίας καὶ τῆς πρώην ἐγγύτητος ἀπενείματο, ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ τὸ πρόστιμον αὐτοῖς τοῦ τοιούτου ἐγκλήματος ἐγκαταθέμενος.

Ἐκεῖθεν δ᾽ εἰς Σεβάστειαν καὶ τὰ πρόσω κεχωρηκὼς ἀπῄει τὴν τῶν Ἰβήρων καταλαβεῖν ἐπειγόμενος, ὅτε καὶ δύο ἀτραπῶν ἐκ Σεβαστείας διαιρουμένων καὶ εἰς τὸ θέμα Κολωνείας συναγουσῶν τὴν ἐν ἀριστερᾷ πορευθῆναι θελήσας ὁ βασιλεὺς πολλῶν πτωμάτων θέαν ἀνθρωπίνων προσέλαβεν. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ τόπῳ συνέστη τῷ παρελθόντι ἔτει ὁ πόλεμος τοῖς τε Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Τούρκοις στρατηγοῦντος Μανουὴλ κουροπαλάτου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ | τὸ ῥωμαϊκὸν ἡττήθη || στρατόπεδον. Ἐφάνη δὲ [C 197r] καὶ τοῦτο τοῖς στρατο|πεδευομένοις οὐκ εὔθετον θέαμα. [E 335r]

Διελθὼν οὖν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὴν προκειμένην ὁδὸν κατέλαβε τὴν Θεοδοσιούπολιν, ἐπὶ μὲν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ παραμεληθεῖσαν καὶ ἀοίκητον γενομένην διὰ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ἄρτζη πλησίον οὔσῃ καὶ ἐν καλῷ τῆς θέσεως ὁρωμένῃ μεταθέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τὴν οἴκησιν καὶ μεγάλην ἐγκαταστῆσαι χωρόπολιν καὶ παντοίων ὠνίων, ὅσα Περσική τε καὶ Ἰνδικὴ καὶ ἡ λοιπὴ

6 θυμῷ ζέοντες: v. supra p. 17,16

7 τῶν ἀρίστων (cf. Aesch., fr. 182) CE: τοῦ ἀριστᾶν prop. Bekker **22** προσέβαλεν scripsit Martin **27** ἡμέραν: ἡμέρας E **28** Θεοδοσιούπολιν scripsit Martin: θεοδοσίου πόλιν C θεοδωσιούπολιν E

Ἀσία φέρει, πλῆθος οὐκ εὐαρίθμητον φέρουσαν, πρὸ ὀλίγων δὲ χρόνων ἀνοικοδομηθεῖσαν καὶ κατοχυρωθεῖσαν, τὴν Θεοδοσιούπολιν λέγω, τάφρῳ καὶ τείχεσι διὰ τὴν τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ ἀνελπίστου γειτνίασιν, δι᾽ ὧν ἐξ ἐπιδρομῆς ἡ πολιτεία τοῦ Ἄρτζη παμπληθεὶ τὴν σφαγὴν προϋπέμεινε καὶ τὴν ἅλωσιν. Ἐκεῖσε τοίνυν ἐπιμείνας ὁ βασιλεὺς οὐκ ὀλίγας ἡμέρας διεκηρυκεύσατο πᾶσι διμήνου τροφαῖς ἐφοδιασθῆναι, ὡς διὰ χώρας ἀοικήτου καὶ καταπεπατημένης τοῖς ἔθνεσι διαπορεύεσθαι μέλλουσι. Πάντων δὲ τὸ προσταχθὲν δι᾽ ἐπιμελείας ποιησαμένων προαπέστειλε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ μισθοφορικοῦ Σκύθας εἰς τοῦ Χλίατ προνομήν τε καὶ διασκύλευσιν, τοῦτο καὶ πρότερον ποιησάμενος, ἐπαπέστειλε δὲ καὶ Γερμανούς, τοὺς λεγομένους Φράγγους, μετά τινος ἡγουμένου τούτων, ἀνδρὸς εὐσθενοῦς κατὰ χεῖρα· Ῥουσέλιος τούτῳ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς || κατόπιν ἐλαύνων οὐ προέθετο συμμῖξαι τοῖς προαποσταλεῖσι καὶ τῷ Χλίατ προσβαλεῖν· ἀλλ᾽ ἐπείπερ ἔφθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος χειρώσασθαι ῥωμαϊκὴν πόλιν, Μαντζικίερτ λεγομένην, ὁ τῶν Περσῶν ἀρχηγός, σουλτάνον οἶδε τοῦτον ἡ ἐκείνων καλεῖν | φωνή, [E 335v] καὶ φύλακας ἐγκαταστῆσαι Τούρκους ἱκανοὺς μετὰ καὶ Διλιμιτῶν, διέγνω λοιπὸν ὁ βασιλεὺς πρότερον εἰς τὸ ἄστυ τοῦτο παραβαλεῖν καὶ ἀναρρύσασθαι καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀποκαταστῆσαι καὶ οὕτω τοῖς ἀλλοτρίοις προσεπιβαλεῖν, ἤτοι τῷ Χλίατ, μὴ ἐκ πολλοῦ συγκειμένῳ τῷ διαστήματι. Καταφρονήσας οὖν τῶν καστροφυλακούντων ἐν τῷ Μαντζικίερτ πολεμίων ὡς οὐχ ἱκανῶν ὑποστῆναι τὴν τούτου ἔφοδον, καὶ ἑτέραν μοῖραν ἀποτεμόμενος πλείστην τοῦ στρατοῦ ἑνὶ τῶν ἐπισήμων ἐγχειρίζει τὴν στρατηγίαν αὐτοῦ, Ἰωσὴφ μαγίστρῳ τῷ Τραχανειώτῃ, προσεπιδοὺς αὐτῷ καὶ στῖφος πεζῶν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ἦν δὲ τὸ ἐγχειρισθὲν ἐκείνῳ στρατιωτικὸν τὸ ἔκκριτόν τε καὶ δυσμαχώτατον κἀν ταῖς συμπλοκαῖς καὶ τοῖς ἄλλοις πολέμοις προκινδυνεῦον

2 ἀνοι[κο]δομηθεῖσαν E κατοχυρωθεῖσαν tacite Bekker: κατωχυρωθεῖσαν CE Θεοδοσιο[ύ]πολιν E: θεοδοσίου πόλιν C **5** προϋπέμεινε tacite Bekker: προυπέμεινε CE **15** προέθετο scripsit Bekker: προσέθετο CE **17** Μαντζικίερτ E: Μανζικίερτ C **19** Διλιμιτῶν CE: Διλιμνιτῶν scripsit Martin (cf. Scylitzes 449,81) **24** μανζικίερτ E **25** τούτων E **29** ἔκκριτον C (cf. Skyl. Cont. 144,21): ἔγκριτον E

καὶ προμαχόμενον καὶ εἰς πλῆθος πολὺ προέχον τῶν ὑποκρατηθέντων τῷ βασιλεῖ. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς προηγησαμέναις μάχαις οὐ τοσαύτη περιέστη τοῖς Ῥωμαίοις ἀνάγκη μετὰ τοῦ βασιλέως, ὥστε καὶ τὴν αὐτοῦ μοῖραν, τὸ λεγόμενον συνήθως ἀλλάγιον, διακινδυνεῦσαι καὶ πόλεμον ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ προαρπαζόντων τὴν νίκην τῶν λοιπῶν ἀλλαγίων ἔμενον οἱ τῷ βασιλεῖ ‖ περιαρτώμενοι λόχοι πολεμικῶν ἀγωνισμάτων ἐκτὸς καὶ τρόπον τινὰ τῆς ἐναγωνίου μάχης ἐπιλελησμένοι καὶ συμπλοκῆς.

Καὶ ὁ μὲν Τραχανειώτης τοὺς ἐπιλέκτους, ὡς προδιείληπται, προσλαβόμενος, | ἄρας ἐκεῖθεν τῆς ἐπὶ τὸ Χλίατ φερούσης C 197v ἥπτετο παραβοηθήσων τοῖς προαποσταλεῖσι Σκύθαις καὶ | Φράγγοις, E 336r ἀπήγγελτο γὰρ μετὰ πλήθους μυριάνδρου τοὺς ἐναντίους αὐτοῖς ἐπιφέρεσθαι, καὶ ἅμα συντηρήσων ἐκτὸς τοῦ ἄστεος τοὺς καρπούς, ἵνα μὴ διαρπαγέντες ὑπὸ τῶν ἔνδον Χλιατηνῶν καὶ συγκομισθέντες σπάνιν παράσχωσι τῷ στρατῷ, μεταθεμένου τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε καὶ χρονίζοντος ἐπὶ πολιορκίᾳ τοῦ ἄστεος, καὶ διπλοῦς τούτοις ὁ πόλεμος περιρρεῖ, τὸ μὲν ἐκ τῶν ἐναντίων τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ λιμοῦ. Τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς διασκοπήσας τὸν στρατὸν διεχώρισεν ἐλπίζων ταχέως τὸ Μαντζικίερτ, ὅπερ καὶ γέγονε, παραστήσασθαι, δι᾿ ὀλίγου δὲ καταστῆσαι τὰ ἐπ᾿ αὐτῷ καὶ οὕτω τοῖς οἰκείοις παλινοστῆσαι, εἰ δέ τις καὶ πόλεμος αὐτοῖς ἐξ ἀπροόπτου συνεπιστῇ, διὰ ταχυδρόμων μετακαλέσασθαι τοὺς οἰκείους μεγάλῳ διαστήματι μὴ ἀπέχοντας. Ἀπεκομίζετο γὰρ αὐτῷ παρὰ τῶν σκοπῶν πρὸς τὴν Περσίδα τὸν σουλτάνον ἐπείγεσθαι καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ διαίρεσις αὐτῷ τοῦ στρατοῦ καὶ οὐκ ἄλογος γέγονε· καί γε ἦν οὐκ ἄπο λογισμοῦ στρατηγικοῦ τὸ ἐννόημα, εἰ μὴ πεπρωμένη τις, μᾶλλον δὲ θεῖος χόλος ἢ λόγος ἀπόρρητος, τὴν ἔκβασιν εἰς τὸ ἐναντίον ἐπέστησε καὶ πρὸς τῷ τέλει ‖ τῶν ἔργων καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἀπαναχωρήσει καὶ αὐθημέρῳ

---

6 ἀλλαγίων CE: seclusit Bekker **8** ἐπιλελεισμένοι E **9** Τραχανιώτης C **11** περιβοηθήσων E **14** χλ^ιατινῶν C **17** περιρρέῃ ? Bekker **19** μανζικίερτ E **20** παραστήσασθαι C (cf. Skyl. Cont. 144,26): παραστήσεσθαι E οὕτως C **26** ἄπο E (cf. Skyl. Cont. 145,3): ἀπὸ C **27** χόλος ἢ E (cf. Skyl. Cont. 145,4) et prop. Röckl: λόχος ἢ C et seclusit Bekker **28** ἐπέστησε CE: περιέστησε prop. Bekker **29** αὐθημέρῳ E: αὐθημερώσει C αὐθημερὸν ὡσεὶ prop. Bekker αὐθημερινῇ ἑνώσει (cf. Skyl. Cont. 145,5) prop. Röckl

προσμίξει τοῦ διαιρεθέντος στρατοῦ προκατέλαβεν ὁ σουλτάνος ἀκηρυκτεὶ καὶ τὰ δοκηθέντα τελεσθῆναι διεκωλύθησαν. Οἱ δὲ πολλοί, ἀγνοοῦντες τὸ τῆς διαιρέσεως αἴτιον, μῶμον ἐκείνῳ προσάπτουσιν ὡς οὐκ εἰς δέον ποιησαμένῳ τὸν τοῦ στρατοῦ διαμερισμόν, τῆς δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς αἰτίας οὐδε|μίαν ἔννοιαν κατὰ φρένα E 336v καὶ κατὰ θυμὸν ἐντιθέασι.

Παραβαλὼν δ᾿ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Μαντζικίερτ τὴν μὲν παρεμβολὴν μετὰ τῆς ὅλης παρασκευῆς ἀγχοῦ που τεθῆναι καὶ χάρακα θεῖναι κατὰ τὸ εἰθισμένον παρεκελεύσατο, αὐτὸς δὲ τὸ ἔκκριτον ἀναλαβὼν τοῦ στρατοῦ περιῆλθε τὸ ἄστυ κατασκοπῶν ὅπηπερ εὐχερὲς τὰς προσβολὰς κατὰ τοῦ τείχους ποιήσασθαι καὶ τὰς ἑλεπόλεις προσαγαγεῖν. Εἶχε γὰρ ταύτας ἐκ παρασκευῆς ξύλοις παντοίοις καὶ μεγίστοις κατωργανωμένας καὶ φερομένας δι᾿ ἁμαξῶν τῶν χιλίων μὴ ἀποδεουσῶν. Ἤλαυνε δὲ καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων εἰς δαπάνην τοῦ στρατοῦ μυριομέτρους ἀγέλας. Τῶν δὲ πολεμίων ἔνδον ἀλαλαζόντων τὸ ἐνυάλιον καὶ τὰ ξίφη παραγυμνούντων καὶ ὅπλοις ἑκηβόλοις χρωμένων, μετὰ τῆς ἀσπίδος ὁ βασιλεὺς περιιππεύσας τὸ τεῖχος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολήν. Οἱ δὲ πεζοὶ τῶν Ἀρμενίων προσβαλόντες τῷ ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως τείχει καὶ πολλὰς προσβολὰς ποιησάμενοι αὐτοβοεὶ αἱροῦσιν αὐτό, τοῦ ‖ ἡλίου πρὸς δυσμὰς ἀποτρέχοντος. Ἡσθέντος δὲ τοῦ βασιλέως τῷ γεγονότι, κατέλαβον ἀπὸ τῶν ἐναντίων καὶ πρέσβεις συμπαθείας τυχεῖν ἐξαιτούμενοι καὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων συγχώρησιν καὶ τοιαύταις ὁμολογίαις παραδοῦναι τὴν πόλιν τῷ βασιλεῖ. Συνθέμενος δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς πρέσβεις δώροις τιμήσας ἀπέστειλε τὸν παραληψόμενον αὐτίκα τὸ κάστρον. Οἱ δ᾿ ἔνδον φρουρὰν ἐν τοιούτῳ | καιρῷ εἰσδέξασθαι μὴ C 198r

---

2 τὰ δοκηθέντα τελεσθῆναι διεκωλύθησαν: cf. Eur., Andr. 1286: καὶ τὰ δοκηθέντ᾿ οὐκ ἐτελέσθη **5/6** κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν: cf. Hom., Il. 1, 193: ἧος ὁ ταῦθ᾿ ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν **16** ἀλαλαζόντων τὸ ἐνυάλιον: v. supra p. 17,8/9 **20/21** αὐτοβοεὶ αἱροῦσιν αὐτό: v. supra p. 21,6/7

---

1 προσμίξει seclusit Röckl **2** ἀκηρυκτεὶ CE: ἀκηρυκτὶ tacite Bekker **7** Μαντζικίερτ scripsit Martin: μανζικίερτ CE **8/9** τεθῆναι καὶ χάρακα θεῖναι scripsi: τεθεῖναι (τεθῆναι E) καὶ χάρακα θῆναι CE θεῖναι καὶ χάρακα θεῖναι scripsit Bekker τεθῆναι καὶ χαρακωθῆναι prop. Bekker **13** κατωγανωμένας E

καταδεξάμενοι, ἵνα μὴ κακόν τι διὰ τῆς νυκτὸς τοῖς ἐναντίοις ἐπιτεχθῇ, ἔδοξαν ἠλογηκέναι | καὶ καταψεύσασθαι τῶν σπονδῶν. E 337r Διὰ τοῦτο καὶ ταχὺ σαλπίσας ὁ βασιλεὺς τὸ πολεμικὸν ἐξῆλθε πανστρατιᾷ τῆς παρεμβολῆς καὶ τοῖς τείχεσι προσεπέλασε. Καταπλαγέντες δὲ οἱ Τοῦρκοι καὶ πρὸς ἀπολογίας τραπόμενοι καὶ πλείονα πίστιν τῆς ἑαυτῶν ἀπολυτρώσεως αἰτησάμενοι καὶ λαβόντες ἐξίασι μὲν ἐκ τῆς πόλεως μετὰ τῆς οἰκείας ἀποσκευῆς καὶ τῷ βασιλεῖ γόνυ κλίνουσιν, οὐ κεναῖς δὲ χερσὶν ἀλλὰ πάντες ξιφήρεις καὶ τῷ βασιλεῖ γυμνῷ πανοπλίας οἱ πλείονες προσεγγίζοντες· ὅτε δὴ αὐτὸς συμπαρὼν οὐκ ἐπῄνεσα τὴν τοῦ βασιλέως ἁπλότητα, μέσον θανατούντων ἀνδρῶν καὶ τόλμῃ καὶ ἀπονοίᾳ συζώντων ἑαυτὸν ἀθωράκιστον καταμίξαντα.

Ἕτερον δέ τι συνηνέχθη ζῆλον μὲν τοῦ βασιλέως δικαιοσύνης φαντάζον, ἄμετρον δὲ τὴν τιμωρίαν καὶ οὐκ εὐσεβῆ συντιθέμενον. Ἐγκληθεὶς γάρ τις τῶν στρατιωτῶν ὡς ‖ ὀνίσκον τουρκικὸν ὑφελόμενος, παρήχθη μὲν κατ᾽ ὄψιν τῷ βασιλεῖ δεδεμένος, τιμωρία δ᾽ ἐψηφίσθη τοῦ ἁμαρτήματος ὑπερφέρουσα· οὐ γὰρ ἐν χρήμασιν ἡ ζημία διώριστο ἀλλ᾽ ἐν ῥινὸς ἐκτομῇ. Πολλὰ δὲ παρακαλέσαντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ προεμένου καὶ προβαλλομένου μεσῖτιν τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς πανυμνήτου δεσποίνης Θεοτόκου τῆς Βλαχερνιτίσσης, ἥτις εἰώθει τοῖς πιστοῖς βασιλεῦσιν ἐν ἐκστρατείαις ὡς ἀπροσμάχητον ὅπλον συνεκστρατεύεσθαι, οὐκ εἰσῄει οἶκτος τῷ βασιλεῖ, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αἰδὼς τῆς ἐκ τοῦ θείου εἰκονίσματος ἀσυλίας. Ὁρῶντος δ᾽ αὐτοῦ καὶ πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς εἰκόνος βασταζομένης, ἀπετμήθη | τὴν ῥῖνα ὁ δείλαιος κράξας μεγάλα καὶ στενάξας τὸ βύθιον. Τότε E 337v δὴ τότε μεγάλην ἡμῖν ἔσεσθαι τὴν ἐκ τοῦ θείου νέμεσιν προωττευσάμην αὐτός.

Ἀντεισαγαγὼν δὲ εἰς τὸ ἄστυ πλῆθος ῥωμαϊκὸν καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολὴν παιάνοις καὶ

8 γόνυ κλίνουσιν CE (cf. infra p. 240,23): γονυκλινοῦσιν tacite Bekker γόνου κλίνουσιν Martin οὐ κεναῖς C: οὐκ ἐναῖς E **10** ὅτε tacite Bekker: ὅτι C ὅ$^{\tau}$ E ὅ τι coni. Martin δὴ C: δὲ E **11** θανατούντων CE: θανατώντων scripsit Bekker **12** καταμίξαντα CE: καταμίξαντος scripsit Bekker **20** μεσῖτιν prop. Bekker: μεσίτιν E μεσίτην C **23** εἰσῄει E^{pc} **27** προωττευσάμην CE: προωπτευσάμην prop. Bekker

εὐφημίαις καὶ νικητικοῖς ἐπιφωνήμασι σεμνυνόμενος. Τῇ δ᾽ ἐπαύριον, μέλλοντος αὐτοῦ συνθήμασιν ἐγγράφοις καὶ δαπάνῃ τῶν ἔνδον κατοχυρῶσαι τὸ φρούριον καὶ αὐτίκα πρὸς τὸ Χλίατ ἀναδραμεῖν, φήμη τις ἐπεφοίτησε πολεμίους ποθὲν ἐπιτεθῆναι τοῖς εἰς τὴν λείαν ἐξιοῦσι στρατιωτῶν ὑπηρέταις προσαπαγγέλλουσα καὶ διαταράττειν καὶ κατατρύχειν αὐτούς. Φθανούσης δὲ τὴν ἑτέραν ἑτέρας, ᾠήθη ὁ βασιλεὺς ‖ ἡγεμόνα τοῦ σουλτάνου τινὰ μετά τινος μερικῆς δυνάμεως ἐπιστῆναι καὶ διακλονεῖν τοὺς σποράδας τῆς ῥωμαϊκῆς ὑπηρεσίας. Καὶ ἀπέστειλεν ἐπὶ τῷ τούτους ἀποκρούσασθαι Νικηφόρον μάγιστρον τὸν Βρυέννιον μετὰ τῆς ἀρκούσης δυνάμεως· ὃς καὶ κατὰ μέτωπον στὰς ἀκροβολισμούς τινας καὶ ἱππομαχίας οὐκ ἀκριβεῖς, κατ᾽ ὀλίγους γὰρ ἀλλήλοις συνέπιπτον, ἐποιεῖτο. Ἐν δὲ τῇ ἀστάτῳ ταύτῃ περιφορᾷ, τῶν Τούρκων ἑκηβόλων ὄντων, πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων ἐτραυματίσθησαν, ἔπεσον δὲ καὶ ἕτεροι (ῥω|μαλεώτεροι γὰρ τῶν ἄλλων, C 198v ὧν πεῖραν ἐλάβομεν, Τούρκων καὶ θρασύτερον προσρηγνύμενοι καὶ ἀγχεμάχοις 〈ὅπλοις〉 τοῖς ἐπερχομένοις ἀντικαθίσταντο), ἕως ὁ δηλωθεὶς στρατηγὸς φόβῳ κατασεισθεὶς δύναμιν ἑτέραν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐζήτησεν. Ὁ δὲ καταγνοὺς αὐτοῦ δειλίαν, ἠγνόει γὰρ τὸ ἀληθές, προσέθετο μὲν οὐδέν, ἐκκλησίαν δὲ | συστησάμενος E 338r ἐδημηγόρησε τὰ περὶ τοῦ πολέμου παρὰ τὸ εἰωθός, ἥψατο δὲ καὶ τραχυτέρων ῥημάτων. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τὴν ἐπιφώνησιν ὁ ἱερεὺς τοῦ Εὐαγγελίου ἐσήμανε. Περὶ οὗ ἔθεντό τινες ἐν ταῖς καρδίαις ὡς ἔσται τὰ ἐπ᾽ αὐτῷ λαληθησόμενα τῶν ἐπικειμένων πραγμάτων ἐπίβασις. Εἰ δὲ τούτων καὶ αὐτὸς μέρος ἐγεγόνειν, οὐκ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Εἶχε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα τἄλλα παρῶ, τό «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσου-

27sqq. Joh. 15,20-16,2

1 εὐφημίοις E σεμν[υ]νόμενος E **4** ἐπιτεθῆναι E^{pc} et tacite Bekker: ἐπιτεθεῖναι C **5** τοῖς C: αὐτοῖς E ἐξιοῦσι E^{pc} προαπαγγέλλουσα E **17** 〈ὅπλοις〉 addidi (cf. supra p. 12,4 et Skyl. Cont. 145,20) ἐπερχομένου E ἀντικαθίσταντο E (cf. Skyl. Cont. 145,20): ἀντικαθίστανται C **25** ἐπίβασιν E ἀπόβασις prop. Bekker

σιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδασι ‖ τὸν πέμψαντά με, ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ». Εὐθὺς οὖν ἀγωνιᾶν οἱ τοῦτο προσημηνάμενοι κατηρξάμεθα καὶ ἀψευδὲς εἶναι τὸ λαληθὲν ἐπὶ τῆς σημειώσεως διεγνώκειμεν. Ζέοντος δὲ τοῦ πολέμου ἐπαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν μάγιστρον Βασιλάκην καὶ κατεπάνω Θεοδοσιουπόλεως μετά τινων ἐγχωρίων στρατιωτῶν, ὡς τῶν λοιπῶν ὄντων μετὰ τοῦ Τραχανειώτου εἰς τὸ Χλίατ. Προστεθεὶς οὖν τῷ Βρυεννίῳ μέχρι τινὸς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ αὐτὸς ὑπεδέχετο. Συνθεμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν κατόπιν αὐτοῦ ἀκολουθεῖν, πρωταγωνιστεῖν αὐτὸς καθυπέσχετο· καὶ εὐθὺς ἐξορμήσας, νῶτα δεδωκότων τῶν ἐναντίων, ἐδίωκε. Συνακολουθήσας δ' αὐτῷ μετὰ τοῦ πλήθους ὁ Βρυέννιος, εἶτα τοὺς ῥυτῆρας ἐκ συνθήματος ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλακίου ἀνέχειν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν προτρεψάμενος, ἀφῆκεν αὐτὸν μετὰ τῶν πειθομένων τούτῳ καὶ μόνον ἀκρατῶς διώκειν ἐπὶ πολύ. Ἐπεὶ δὲ τῷ χάρακι τῶν ἐναντίων προσέμιξε, διαπαρέντος τοῦ ἵππου προ|σέσχε τῇ γῇ βάρος τῶν ὅπλων ἐπιφερόμενος· E 338v διὸ καὶ περιχυθέντες αὐτὸν οἱ πολέμιοι ζωγρίᾳ λαμβάνουσι.

Καταλαβούσης δὲ ταύτης τῆς ἀγγελίας τὸν βασιλέα καὶ τὸν στρατόν, δειλία καὶ κινδύνων ἐλπὶς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέσκηψεν, ἐπεὶ καὶ οἱ τραυματίαι φοράδην ἀγόμενοι καὶ ταῖς ‖ ἐκ τῶν πληγῶν ὀδύναις ἐπιστενάζοντες ἦσαν. Ἀναγκασθεὶς δ' ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὴν τῶν πραττομένων θέαν, ὥστε καὶ εἴ τις αὐτῷ ἐπίοι πόλεμος, ἀγωνίσασθαι. Μέχρι δ' ἑσπέρας ἐπί τινων λόφων ἑστὼς ὑψηλῶν, ἐπείπερ οὐκ εἶδέ τινα τὸν ἀντικαταστησόμενον, οἱ γὰρ Τοῦρκοι πονηρίᾳ καὶ ἐπινοίᾳ βαθυτάτῃ συζῶντες διὰ μηχανῶν τὸ πᾶν κατορθοῦσι καὶ συστολῶν ἀπηγκωνισμένων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν παρεμβολήν, ἄρτι τοῦ ἡλίου τὸ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον ἀπολείποντος. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς κατόπιν περιχυθέντες τοῖς ἐκτὸς

18 ζωγρίᾳ λαμβάνουσι: v. supra p. 28,11 **30** ἀπὸ μηχανῆς: cf. Ps. Demosth. 40,59: Τιμοκράτης δὲ μόνος ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς

10 αὐτοῦ C: αὐτῷ E **14-16** ἀφῆκεν... ἐπὶ πολύ om. E **18** ζωγρεία E **24** ὥστε καὶ scripsi: καὶ ὥστε CE ἐπίοι tacite Bekker: ἐπίει CE

τῆς παρεμβολῆς Σκύθαις καὶ τοῖς πωλοῦσι τὰ ὤνια ῥαγδαίως προσέβαλον, ὑλακαῖς ἀσήμοις καὶ τόξου βολαῖς καὶ περιιππεύσεσι φόβον οὐ μικρὸν καὶ κίνδυνον αὐτοῖς ἐπιφέροντες. Ὅθεν καὶ ἠναγκάσθησαν οἱ τὴν ἔφοδον ὑφιστάμενοι ἐντὸς γενέσθαι τοῦ χάρακος. Ἀθρόοι τοίνυν ἄλλος | κατ' ἄλλον ὡς ἀπὸ διωγμοῦ C 199r τὴν εἴσοδον βιαζόμενοι μεγάλης ταραχῆς τοὺς ἔνδον ἐπλήρωσαν οἰομένους καὶ τοὺς ἐναντίους συνεισπεσεῖν καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν παρεμβολὴν μετὰ τῆς ὅλης ἀποσκευῆς γενέσθαι ἁλώσιμον. Νὺξ γὰρ ἀσέληνος ἦν καὶ διάκρισις οὐκ ἦν τῶν φευγόντων | ἢ E 339r τῶν διωκόντων καὶ τίνες τῆς ἐναντίας μοίρας εἰσί· τὸ γὰρ τῶν Σκυθῶν μισθοφορικόν, ἐμφερὲς κατὰ πάντα τοῖς Τούρκοις ὄν, ἀμφίβολον ἐποίει τὸ νῦν ἐπικείμενον. Τότε δὴ τότε καὶ φόβος ἐξαίσιος καὶ λόγος ἀπαίσιος καὶ βοὴ συμμιγὴς ‖ καὶ ἄσημος κρότος καὶ πάντα μεστὰ θορύβων καὶ κινδύνων ἐδείκνυτο καὶ πᾶς τις θανεῖν ἐπεθύμει μᾶλλον ἢ τοιοῦτον ἰδεῖν καιρόν· καὶ τὸ μὴ κατιδεῖν ὡς εὐτυχὲς ἐνομίζετο καὶ τοὺς μὴ τοιοῦτον ἰδόντας ὡς εὐτυχεῖς ἐμακάριζεν.

Ἀλλ' ἐν τούτῳ πάθους τῶν Ῥωμαίων ὄντων, οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ πολέμιοι ἐντὸς τοῦ χάρακος εἰσπεσεῖν εὐλαβούμενοι καὶ οὗτοι τὸ ἀπρόσφορον τοῦ καιροῦ καὶ τὰς κοινὰς ἐννοίας εἰς ἑαυτοὺς ἐμπλέκοντες. Οὐ μὴν γεγόνασιν ὀπισθόρμητοι, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης νυκτὸς περιηχοῦντες ἦσαν ἐκτὸς δρόμοις καὶ περιδρόμοις τὴν Ῥωμαίων παρεμβολὴν τόξοις καὶ σκυλμοῖς βάλλοντες καὶ πανταχόθεν περιβομβοῦντες καὶ περιφοβοῦντες αὐτούς, ὡς ἅπαντας διανυκτερεῦσαι ἠνεῳγμένοις καὶ ἀγρύπνοις τοῖς ὄμμασι. Τίς γὰρ ἂν καὶ εἶχεν εἰς ὕπνον τραπῆναι, τοῦ κινδύνου τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην μονονουχὶ προδεικνύοντος;

Οὐ μήν, ἀλλ' οὐδ' εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν τῆς ἱππασίας καὶ τῆς εἰς μάχην προκλήσεως ἔληξαν οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ καὶ τὸν

13 βοὴ συμμιγής: cf. Aristoph., Aves 771: συμμιγῆ βοὴν **26/27** ῥομφαίαν ἐσπασμένην: Num. 22, 23; Jos. 5,13; Paral. I 21,16; Ez. 21,28

3 φόβον CE: φόνον tacite Bekker **6** τοὺς C: τὰ E **14** μεστὰ E: μετὰ C **16** ἐνομίζετο C: ἐλογίζετο E **17** ἐμακάριζον prop. Bekker **21** ἀλλὰ καὶ E: ἀλλὰ C **24** παμφοβοῦντες E **27** μονουνουχὶ E

ἔξωθεν παραρρέοντα ποταμὸν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι δίψει παραστήσασθαι τοὺς Ῥωμαίους ἐφιλονείκουν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἡμέρᾳ μοῖρά τις σκυθική, ἔξαρχον ἔχουσα Ταμίν τινα κατο|νομαζόμενον [E 339v], τοῖς ἐναντίοις προσερρύη· ὅπερ οὐκ εἰς μικρὰν ἀγωνίαν τοὺς Ῥωμαίους ἐνέβαλεν ὑποπτεύοντας || καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ ἔθνους ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦδε πολεμίοις ἐοικότες συνδιατρίβουσι τούτοις καὶ συνδιαγωνίζεσθαι μέλλουσιν. Ἐξιόντες δέ τινες τῶν πεζῶν μετὰ τόξων πολλοὺς τῶν Τούρκων ἀνεῖλον καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐκστῆναι συνέπεισαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἤθελε μὲν ἀγχεμάχῳ πολέμῳ καὶ ἀντιθέτῳ παρεμβολῇ κρῖναι τὸ τέλος παραυτίκα τῆς μάχης, τοὺς δ' ἀπόντας εἰς τὸ Χλίατ περιμένων στρατιώτας, πλῆθος ὄντας οὐκ εὐαρίθμητον καὶ συνήθως ἀεὶ προπολεμοῦντας καὶ ἠσκημένους μᾶλλον τὴν πυρρίχιον ὄρχησιν, τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπερετίθετο. Ὡς δ' ἀπεγνώκει τὴν ἐκ τούτων βοήθειαν καί τι διακωλῦσαι τούτους πρὸς τὴν ἄφιξιν ἰσχυρὸν ὑπελάμβανεν, ἐσκέψατο λοιπὸν εἰς τὴν ὑστεραίαν μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ προθύμως κατὰ τῶν ἐναντίων ἐπαγωνίσασθαι. Εἶχε δ' ὅμως τοῦτον καὶ αὖθις ἐλπὶς ὡς οὐδὲ κἂν ἐς τὴν αὔριον ὑστερήσωσιν· ἠγνόει γὰρ ὡς ὁ στρατηγὸς τούτων μαθὼν τὴν τοῦ σουλτάνου κατ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐπέλευσιν, ἄρας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἅπαντας διὰ τῆς Μεσοποταμίας φυγὰς ἀγεννῶς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐνέβαλε, μηδένα λόγον τοῦ δεσπότου μήτε μὴν τοῦ εἰκότος ὁ δείλαιος θέμενος.

Ὁ γοῦν βασιλεὺς κατὰ τὸ συγκείμενον | [C 199v] τὴν εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὴν ἐς τὴν αὔριον ἐξαρτύσας τὰ κατ' αὐτὸν διετίθετο ἔτι τῆς βασιλείου σκηνῆς ἐντὸς καθιστάμενος, ὁπότε τὴν εἰς τοὺς Σκύθας ὑποψίαν περιαιρῆσαι βου|λόμενος αὐτὸς ἐγὼ ὅρκῳ || κατασφαλίσασθαι [E 340r] τούτους τῷ βασιλεῖ συνεβούλευσα. Καὶ δῆτα τὴν βουλὴν ἐπαποδεξάμενος τελεστὴν τοῦ ἔργου καὶ διορκιστὴν

13 πυρρίχιον ὄρχησιν: cf. Heliod., Aeth. 3,10

2 παραστήσεσθαι E **4** μα[1]κρὰν E **5** ὑποπτεύοντας E et tacite Bekker: ὑποπτεύοντες C **13** πυρρίχιον scripsit Martin: πυρρίχειον CE **17** τῶν[1] E et tacite Bekker (cf. Skyl. Cont. 147,12): om. C **26** βασιλείου E (cf. Skyl. Cont. 147,20): βασιλέως C **29** τελεστὴν E et scripsit Bekker: τελευτὴν C διορκιστὴν scripsi (v. supra p. LXXVI): διοριστὴν CE διορατὴν coni. Polemis

αὐτίκα με προεβάλετο. Οὐκοῦν καὶ κατὰ τὸ πάτριον αὐτοὺς καθορκώσας, ἦ μὴν ἀνεπιβούλευτον τηρῆσαι τὴν εἰς τὸν βασιλέα πίστιν καὶ τοὺς Ῥωμαίους, οὕτως αὐτοὺς ἀκριβεῖς τῶν σπονδῶν διατέθεικα φύλακας, καί γε τῶν κατὰ σκοπὸν οὐ διήμαρτον· οὐδεὶς γὰρ ἐκ τούτων οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ τοῖς πολεμίοις προσετέθη.

Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπράττετο καὶ οἱ στρατιῶται κατὰ τάξεις καὶ λόχους ἐπὶ τῶν ἵππων ἐφίσταντο ἔνοπλοι, πρέσβεις ἧκον ἐκ τοῦ σουλτάνου τὴν εἰρήνην ἀμφοτέροις ἐπικηρυκευόμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐδέξατο μὲν αὐτοὺς καὶ λόγων αὐτοῖς κατὰ νόμον τῶν πρέσβεων μεταδέδωκεν, οὐ πάνυ δὲ τούτους φιλανθρώπως ἐδέξατο. Ὅμως δ' οὖν συνεπινεύσας καὶ τὸ προσκυνούμενον σημεῖον αὐτοῖς ἐπιδέδωκεν, ἵνα τῇ ἐπιδείξει τούτου ἀβλαβεῖς πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθοιεν κομίζοντες ἀγγελίας ἃς ἂν ἐκ τοῦ σουλτάνου διενωτίσοιντο. Δεδήλωκε γὰρ τῷ ἀνελπίστῳ τοῦ μηνύματος ἐπαρθείς, ἵν' ὁ σουλτάνος καταλιπὼν τὸν τόπον τῆς παρεμβολῆς πορρωτέρω στρατοπεδεύσηται· αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ὃς τὰς τουρκικὰς εἶχε δυνάμεις πρότερον, ἐπιθήσει τὸν χάρακα καὶ τηνικαῦτα πρὸς συμβάσεις αὐτῷ παραγένηται. Ἔλαθε δὲ τὴν || νίκην διὰ τοῦ νικητικοῦ σημείου τοῖς ἐναντίοις παραπεμψάμενος, καθὼς οἱ τὰ τοιαῦτα διακριβοῦντες | συμβάλλουσιν [E 340v]. Οὐ γὰρ ἔδει μάχης προκειμένης τοιοῦτον σύμβολον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς ἐναντίους μεταθεῖναι.

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε δυσάντητος ἡμῖν ὁ λόγος διὰ τὸ ἐργῶδες τῶν ἀτυχημάτων καὶ λίαν ἀπόφημον καὶ τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐπισυμβᾶσαν χαλεπωτάτην δυσκληρίαν.

Οὔπω τέλος ἔσχεν οὐδ' ἀναβολὴν ἡ τῶν πρέσβεων ἄφιξις καί τινες τῶν ἐγγυτάτων τῷ βασιλεῖ πείθουσιν αὐτὸν ἀποβαλέσθαι τὴν εἰρήνην ὡς ψευδομένην τὸ ἔργον καὶ ἀπατῶσαν μᾶλλον ἢ τὸ συμφέρον ἐθέλουσαν. Δεδιέναι γάρ φησι τὸν σουλτάνον διὰ τὸ

1 προεβάλετο scripsit Bekker: προεβάλλετο CE **2** ἦ tacite Bekker: ἢ CE **3** σπονδῶν E et scripsit Bekker: σποδονδῶν C **8** ἔνοπλοι CE: om. Bekker et prop. Röckl **16** ἐπαρθείς E et scripsit Bekker: ἐπαρθείση C **18** ἐπιθήσῃ coni. Polemis **21** διακριβοῦντες: διακρίνοντες fort. Martin **23** ἑαυτοὺς E μεταθῆναι E **28** αὐτὸν om. E ἀποβαλλέσθαι E **30** ἐθέλουσαν coni. Rosenstein: ἐθέλουσι C ἐθέλουσα E φησι CE (cf. Plut., Mor. 112c; 2 Cor. 10,10; v. etiam supra p. LXXVII): φασι tacite Bekker

μὴ ἀξιόλογον ἔχειν δύναμιν καὶ περιμένειν τοὺς κατόπιν αὐτοῦ βαδίζοντας καὶ τῷ προσχήματι τῆς εἰρήνης μετεωρίζειν τὸν χρόνον, ὡς ἂν ἐπικαταλάβοι τὸ ὑστεροῦν τῆς δυνάμεως. Τοῦτο ῥηθὲν διανίστησι τὸν βασιλέα πρὸς πόλεμον. Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς τὰ τῆς εἰρήνης ἐπραγματεύοντο, ὁ δὲ βασιλεὺς σαλπίσας τὸ ἐνυάλιον τὸν μόθον παραλόγως ἐκρότησε. Καταλαβοῦσα δ' ἡ φήμη τοὺς ἐναντίους ἐξέπληξε. Τέως δ' οὖν καθοπλισάμενοι καὶ αὐτοὶ τὸ μὲν ἄχρηστον πλῆθος εἰς τοὐπίσω προήλαυνον, αὐτοὶ δὲ κατόπιν φαντασίαν ἐδίδουν πολεμικῆς ἀντιπαρατάξεως. Τὸ δὲ πλεῖστον φυγή τις κατεῖχεν αὐτοὺς συντεταγμένας ‖ ἰδόντας | τὰς τῶν Ῥωμαίων φάλαγγας ἐν τάξει καὶ C 200r κόσμῳ καὶ πολεμικῷ παραστήματι. Καὶ οἱ μὲν προῇεσαν εἰς τοὐπίσω, ὁ δὲ βασιλεὺς κατόπιν αὐτῶν πανστρατιᾷ ἐπεδίωκεν ἕως ἄρα δείλη ὀψία κατέλαβεν. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ ἀντιπολεμοῦντας οὐκ εἶχε, τὴν δὲ παρεμβολὴν ἐψιλωμένην στρατιωτῶν καὶ πεζοφυ|λάκων ἐγίνωσκε, διὰ τὸ E 341r μηδ' εὐπορεῖν ἱκανοῦ πλήθους ὥστε καὶ παρατάξεις ἐνταῦθα καταλιπεῖν, ἤδη προεξαντληθέντων τῶν πλείστων, ὡς προδιείληπται, ἔγνω μὴ πλεῖον ἐπιτεῖναι τὴν δίωξιν, ἵνα μὴ λόχον πεποιηκότες οἱ Τοῦρκοι ἀφυλάκτῳ ταύτῃ ἐπίθωνται, καὶ ἅμα διασκοπῶν ὡς, εἰ πλεῖον ἐκμακρυνθείη, καταλήψεται τοῦτον ἐν τῇ ἐπανόδῳ ἡ νὺξ καὶ τηνικαῦτα οἱ Τοῦρκοι παλίντροπον θήσουσι τὴν φυγὴν ἐκηβόλοι τυγχάνοντες. Διὰ ταῦτα καὶ τὴν βασιλικὴν σημαίαν ἐπιστρέψας νόστου ἐπιμνησθῆναι διήγγελλεν. Οἱ δὲ πόρρω τὰς φάλαγγας ἔχοντες στρατιῶται τὴν ἐπιστροφὴν τῆς βασιλικῆς σημαίας ἰδόντες ᾠήθησαν ἥττῃ τὸν βασιλέα περιπεσεῖν. Ὡς δ' οἱ πολλοὶ πληροφοροῦσιν, ὅτι τῶν ἐφεδρευόντων αὐτῷ τις, ἐξάδελφος ὢν τῷ τοῦ βασιλέως προγόνῳ Μιχαήλ, προ-

---

28 ἐξάδελφος ὢν: i.e. Andronicus Ducas, v. Skyl. Cont. 148,9

---

14 δείλη ὀψία: v. supra p. 99,24

3/4 ταῦτα ῥηθέντα E **6** τὸν om. E ἐκρότησε E (cf. Skyl. Cont. 148,17) prop. Röckl: ἐκράτησε C **15** ἀ[ν]τιπολεμοῦντας C **20** καὶ om. E **22** θήσουσι C (cf. Skyl. Cont. 149,5): θήσωσι E **26** ἥττην E **27** δ' οἱ om. E **28** προγόνῳ CE: προγονῷ tacite Bekker

βεβουλευμένην ἔχων τὴν κατὰ τούτου ἐπιβουλήν, αὐτὸς τὸν τοιοῦτον λόγον τοῖς στρατιώταις διέσπειρε καὶ ταχὺ τοὺς οἰκείους ἀναλαβών, ἐμπεπίστευτο γὰρ παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως καλοκαγαθίας οὐ μικρόν τι μέρος λαοῦ, φυγὰς εἰς ‖ τὴν παρεμβολὴν ἐπανέδραμε. Μιμησάμενοι δὲ τοῦτον οἱ πλησιέστεροι λόχοι εἷς καθένα τὴν φυγὴν ἀμαχητὶ διεδέξαντο κἀκείνους ἕτεροι. Καὶ οὕτως ὁ βασιλεὺς ἰδὼν τὸ παράλογον τῆς ἐξαγωνίου φυγῆς ἔστη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν τῶν οἰκείων φυγήν, ὡς ἔθος, ἀνακαλούμενος. Ἦν δὲ ὁ ἐπακούων οὐδείς. Τῶν δ' ἐναντίων οἱ ἐπὶ λόφων ἱστάμενοι τὸ τῶν Ῥωμαίων ἰδόντες ἐξαί|φνης ἀτύχημα E 341v τῷ σουλτάνῳ καταγγέλλουσι τὸ γενόμενον καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῷ κατεπείγουσιν. Εὐθὺς οὖν ἐπανελθόντος αὐτοῦ μάχη τις ἀθρόον τῷ βασιλεῖ προσρήγνυται· καὶ κελεύσας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ ἐνδοῦναι μηδὲ μαλακόν τι παθεῖν ἠμύνατο μὲν ἐρρωμένως μέχρι πολλοῦ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς τῶν ἄλλων φυγῆς περιαντλησάσης ἔξω τὸν χάρακα, συμμιγής τις ἦν ἐκ πάντων βοὴ καὶ ἄτακτος δρόμος καὶ λόγος οὐδεὶς ἀπηγγέλλετο καίριος, τῶν μὲν λεγόντων ἰσχυρῶς ἀντιπαρατάξασθαι τὸν βασιλέα μετὰ τῶν ὑπολελειμμένων αὐτῷ καὶ τοὺς βαρβάρους τρέψασθαι, τῶν δὲ σφαγὴν ἢ ἅλωσιν καταγγελλόντων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἄλλα συνειρόντων καὶ παλίντροπον ἑκατέρου μέρους τὴν νίκην καταλεγόντων, ἕως ἤρξαντο καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Καππαδοκῶν πολλοὶ κατὰ μοίρας τινὰς ἐκεῖσε ἀποφοιτᾶν. Εἰ δέ τι καὶ αὐτὸς τοῖς φεύγουσιν ἀντίξους γεγονὼς πολλοὺς ἠμυνάμην τὴν ἀνάκλησιν ἐπιτρέπων τῆς ἥττης, ἕτεροι λεγέτωσαν. Τὸ δὲ μετὰ | τοῦτο καὶ C 200v τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων πολλοὶ μετὰ τῶν ‖ ἵππων ἐπαναστρέφοντες μὴ ἰδεῖν τὸν βασιλέα τί γέγονεν, ἐρωτώμενοι ἀπεκρίναντο. Καὶ ἦν σεισμὸς οἷος καὶ ὀδυρμὸς καὶ πόνος καὶ φόβος ἀκίχητος καὶ ἡ κόνις αἰθέριος καὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι πανταχόθεν ἡμῖν περιρρέοντες. Ὅθεν καὶ ὡς εἶχεν ἕκαστος ὁρμῆς ἢ σπουδῆς

5/6 εἷς καθένα C: εἷς καθ' ἕνα E et tacite Bekker **7** τῆς ἐξαγωνίου C: τὸ τῆς ἐξαγωνίου E **10** ἱστάμενοι Cpc post ἐξαίφνης E add. ἰδόντες **20** σφαγὴν C: φυγὴν E συνειρόντων scripsit Bekker (cf. Skyl. Cont. 149,23: ἀφηγουμένων): συναιρόντων CE **23** ἐκεῖσε C (cf. Skyl. Cont. 149,25): ἐκεῖθεν E **26** ἱπποκόμων prop. Röckl (cf. Skyl. Cont. 150,1): ἵππων C ἱππέων E ἱπποτῶν sive ὀπαδῶν prop. Bekker

ἢ ἰσχύος, φυγῇ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπίστευσεν. Οἱ δ' ἐναντίοι κατόπιν διώκοντες οὓς μὲν ἀνεῖλον, οὓς δὲ ζωγρίᾳ εἷλον, ἑτέρους δὲ | συνεπάτουν· καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα λίαν ἐπώδυνον καὶ (E 342r) πάντα θρῆνον ὑπερβάλλον καὶ κοπετόν. Τί γὰρ ἐλεεινότερον τοῦ στρατόπεδον ἅπαν βασιλικὸν φυγῇ καὶ ἥττῃ παρὰ βαρβάρων ἀπανθρώπων καὶ ἀποτόμων ἐλαύνεσθαι καὶ τὸν βασιλέα βαρβαρικοῖς ὅπλοις ἀβοήθητον περιεστοιχίσθαι καὶ τὰς βασιλείους σκηνὰς καὶ τὰς ἡγεμονικὰς ἅμα καὶ στρατιωτικὰς ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν κυριεύεσθαι καὶ ἅπαν ἀνάστατον τὸ ῥωμαϊκὸν καθορᾶσθαι καὶ βασιλείαν ἐν ἀκαρεῖ κατανοεῖν συμπεσοῦσαν;

Καὶ τὰ μὲν τοῦ λοιποῦ πλήθους ἐν τούτοις· τὸν δὲ βασιλέα περιστοιχίσαντες οἱ πολέμιοι οὐκ εὐχείρωτον ἔσχον εὐθύς, ἀλλ' ἅτε στρατιώτης καὶ πολεμικῆς ἐμπειρίας εἰδήμων καὶ κινδύνοις προσομιλήσας πολλοῖς καρτερῶς ἠμύνατο τοὺς προσπίπτοντας καὶ πολλοὺς ἀνελὼν τέλος ἐπλήγη φασγάνῳ τὴν χεῖρα τοῦ τε ἵππου βέλεσι κατακοντισθέντος ἐκ ποδὸς μαχόμενος ἵστατο. Καμὼν δ' ὅμως πρὸς ἑσπέραν ἁλώσιμος καὶ ὑπόσπονδος, φεῦ τοῦ πάθους, ἐγένετο. Καὶ τῇ μὲν νυκτὶ || ἐκείνῃ ἐπίσης τοῖς πολλοῖς ἐπὶ γῆς ἀτίμως καὶ περιωδύνως κατέδραθε μυρίοις πανταχόθεν καὶ ἀφορήτοις περικλυζόμενος τοῖς ἐκ τῶν λογισμῶν καὶ τῶν κατ' ὄψιν ἀνιαρῶν κύμασι· τῇ δ' ἐπαύριον ἀγγελθείσης τῷ σουλτάνῳ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἁλώσεως, χαρά τις ἄπλετος ὁμοῦ καὶ ἀπιστία κατέσχεν αὐτὸν οἰόμενον ὡς ἀληθῶς μέγα τι καὶ ὑπερμέγεθες εἶναι τὸ μετὰ τῆς ἥττης τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δορυάλωτον καὶ οἰκέτην λαβεῖν. |Οὕτως ἀνθρωπίνως καὶ νουνεχῶς τὸ (E 342v) προτέρημα τῆς νίκης οἱ Τοῦρκοι ἐδέξαντο μήτε μεγαλαυχήσαν-

17/18 d. 26 mens. Aug. a. 1071

2 ζωγρίᾳ εἷλον: v. supra p. 28,11

2 ζωγρεία E **11** περιστοιχίσαντες E^{pc} et tacite Bekker: περιστοιχήσαντες C **12** ἀλλά τε E **13** στρατιώτης CE: στρατιωτικῆς scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 150,8) **17** τοῦ πάθους om. E **18** ἐπίσης E (cf. Skyl. Cont. 150,12): ἔτι ἴσως C **19** κατέδραθε E et tacite Bekker: κατέδρασθε C **22** καὶ ἀπιστία ὁμοῦ E **26** μήτε E^{pc}

τες, οἷα φιλεῖ περὶ τὰς εὐτυχίας ὡς ἐπίπαν περιπολεῖν, μήτε τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τὸ γεγονὸς ἐπιτρέψαντες, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ Θεῷ ἀναφέροντες ὡς μεῖζον ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν ἀποτελέσαντες τρόπαιον. Διὰ τοῦτο καὶ προσαχθέντος τῷ σουλτάνῳ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ εὐτελεῖ καὶ στρατιωτικῇ ἀμπεχόνῃ, καὶ αὖθις διαπορῶν ἦν καὶ μαρτυρίαν περὶ τούτου ζητῶν. Ὡς δ' ἐπληροφορήθη παρά τε ἄλλων καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀφικομένων ποτὲ πρέσβεων τὸν τῶν Ῥωμαίων βασιλέα τυγχάνειν τὸν παριστάμενον, εὐθὺς ἐξανέστη καὶ αὐτὸς καὶ περιπτυξάμενος τοῦτον «μὴ δέδιθι» ἔφη, «ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' εὔελπις ἔσο πρὸ πάντων, ὡς οὐδενὶ προσομιλήσεις κινδύνῳ σωματικῷ, τιμηθήσῃ δ' ἀξίως τῆς τοῦ κράτους ὑπεροχῆς· ἄφρων γὰρ ἐκεῖνος ὁ μὴ τὰς ἀπροόπτους τύχας ἐξ ἀντεπιφορᾶς εὐ|λαβούμενος». Ἐπιτάξας οὖν αὐτῷ || (C 201r) σκηνὴν ἀποταχθῆναι καὶ θεραπείαν ἁρμόζουσαν σύνδειπνον αὐτὸν αὐτίκα καὶ ὁμοδίαιτον ἀπειργάσατο μὴ παρὰ μέρος καθίσας αὐτόν, ἀλλὰ σύνθρονον ἐν εὐθύτητι τῆς ἐκκρίτου τάξεως καὶ ὁμόδοξον κατὰ τὴν τιμὴν ποιησάμενος. Οὕτω δὶς τῆς ἡμέρας συνερχόμενος τούτῳ καὶ συλλαλῶν καὶ πρὸς παράκλησιν ἀνακτώμενος διὰ πολλῶν ἐπασμάτων ἀναγόντων εἰς τὴν βιωτικὴν περιπέτειαν μέχρις ἡμερῶν ὀκτὼ τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἐκοινώνει καὶ λόγων καὶ ἁλῶν, μηδὲ μέχρι καὶ βραχυτάτου λόγου πρὸς τοῦτον ἐμπεπαρῳνηκώς, ἢ ὅσον δο|κούντων τινῶν σφαλμάτων (E 343r) ἐν τῇ ἐλάσει τῆς στρατιᾶς ὑπομνήσας, ὁπότε καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις μετὰ τῶν ἄλλων κἀνταῦθα δικαία καὶ ἀρρεπὴς κατεφάνη. Οὐ γὰρ οἱ ἄλλοι μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἁλωθεὶς βασιλεὺς ἄξιον εἶναι νικᾶν αὐτὸν ἀπεφήνατο, εἰ νόμον μὴ ἔχων ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς ἀνεπαισθήτως ποιεῖ τὸν θεῖον νόμον ἐκ φυσικῆς καὶ

10 εὔελπις ἔσο: cf. Aesch., Prom. 509: εὔελπίς εἰμι **20/21** ἐκοινώνει... ἁλῶν: alludit ad Aristot., Eth. Nic. 1156^b, 27: κατὰ τὴν παροιμίαν οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναλῶσαι

6 ἐπληροφορήθη E et tacite Bekker: ἐπληροφορήθην C **7** post ἄλλων Martin add. αἰχμαλώτων ἀφικομένων E et tacite Bekker: ἀφικουμένων C **14** ἀποταχθῆναι E (cf. Skyl. Cont. 151,6): ἀποτευχθῆναι C ἁρμόζουσα E **20** αὐτῷ (cf. Skyl. Cont. 151,11) om. E **22** ὅσον τε E **27** ποιε͂ C

ἀγαθῆς διαθέσεως· οὐ γὰρ τοῖς ὑπερόπταις ὁ παντέφορος ὀφθαλμὸς ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς καὶ συμπαθέσι τὸ κράτος χειροτονεῖ, ἐπεὶ μὴ ἔστι προσωποληψία, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον εἰπεῖν, παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ γὰρ ἔν τινι συλλόγῳ διερωτήσαντος τοῦ σουλτάνου τὸν βασιλέα «τί ἂν ἔδρασας, εἰ οὕτως ἔσχες αὐτὸς ἐμὲ ὑποχείριον;» ἀνυποκρίτως καὶ ἀθωπεύτως ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν «ὅτι πολλαῖς ταῖς πληγαῖς κατεδαπάνησά σου τὸ σῶμα γίνωσκε». Ὁ δέ, «ἀλλ' ἐγώ», φησίν, «οὐ μιμήσομαί σου τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον». || Διακαρτερήσαντες οὖν ἐν τούτοις ἀμφότεροι μέχρι τῶν δηλωθεισῶν ἡμερῶν καὶ σπονδὰς ποιησάμενοι καὶ συνθήκας εἰρηνικάς, εἶτα καὶ κῆδος ἐπὶ τοῖς ἰδίοις παισὶ συστησάμενοι, μόνην δεξίωσιν ἀδρὰν τοῦ βασιλέως αὐτῷ προσομολογήσαντος, ἐκεῖθεν ἀπ' ἀλλήλων διεχωρίσθησαν, ἀπολύσαντος αὐτὸν τοῦ σουλτάνου σὺν πολλῇ τῇ περιπλοκῇ καὶ τῇ συντακτηρίῳ τιμῇ πρὸς τὴν οἰκείαν βασιλείαν, προσεπιδόντος δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁπόσους ᾐτήσατο καὶ πρέσβεις ἐκ τῶν οἰκείων.

Εἰς δὲ τὸ Μαντζικίερτ τὸ κάστρον φθάσαντες πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων καταφυγεῖν | κατεῖχον αὐτό. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθε, E 343v δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀφέντες τοῦτο ἐκεῖνοι νυκτὸς ἐξέφυγον. Ἀφ' ὧν καί τινες πολεμίοις περιπεπτωκότες διεκινδύνευσαν· οἱ δ' ἄλλοι πρὸς τὰ σφέτερα διεσώθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατηντηκὼς εἰς Θεοδοσιούπολιν μετὰ τουρκικῆς τῆς στολῆς καὶ ὑποδεχθεὶς φιλοτίμως, ἡμέρας τινὰς ἐκεῖσε διεκαρτέρησε θεραπευόμενος μὲν τὴν χεῖρα, συνδιαναπαύων δὲ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ ἀνακτώμενος, ῥωμαϊκήν τε σκευὴν ἄρτι καινίζων καὶ τὴν ἄλλην ἐκεῖσε κατασκευάζων ἐπίτευξιν διὰ τὸ μέλλειν εἰς τὰ πρόσω τῆς Ῥωμαίων χωρεῖν. Ἄρας οὖν ἐκεῖθεν μετὰ βασιλικῆς τῆς σκευῆς τε καὶ προπομπῆς διῄει τὰς ἰβηρικὰς κώμας ὀλίγους πάνυ καταλαβὼν τῶν φυγάδων τῆς μάχης στρατιωτῶν, οὓς καὶ αὐτοὺς

1 ὁ παντέφορος ὀφθαλμὸς: cf. Proc. Gaz., Comm. in Prov., PG 87[A], 1268[A]: τοὺς παντεφόρους τοῦ Θεοῦ λέληθεν ὀφθαλμοὺς et al. **3/4** μὴ ἔστι προσωποληψία... παρὰ τῷ Θεῷ: Rom. 2, 11; Eph. 6, 9

6 ἐκεῖνος E[pc] **17** Μαντζικίερτ scripsit Bekker: μανζικίερ C μανζικίερτ E[pc]

μετὰ τῶν συνελευθερωθέντων εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. Τὸ δ' ἄλλο πλῆθος συνείλεκτο || παρὰ τῶν προσοίκων τῶν ἐκεῖσε κωμῶν τε καὶ | πόλεων. Συνῆσαν δὲ τούτῳ καὶ πρέσβεις παρὰ τοῦ σουλτά- C 201v νου προσεφοδιασθέντες αὐτῷ.

Ταύτης οὖν τῆς φήμης αὐτήκοοι καὶ ἡμεῖς γεγονότες ἐν Τραπεζοῦντι, ἐκεῖσε γὰρ κατηνέχθημεν διαπόντιον τὴν πορείαν ποιῆσαι σκεψάμενοι, ἀμήχανον ἅμα καὶ ἄπιστον τὸ πρᾶγμα ἡγούμεθα καὶ διὰ τοῦτο τὴν διὰ τῆς θαλάσσης ὁδὸν ἠνύομεν ἀμεταστρεπτὶ πλοιάρια τῶν ἐγχωρίων ἱκανὰ μισθωσάμενοι. Συνῆσαν γὰρ καὶ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἄνδρες ἐκ τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου βουλῆς παραδόξως τὸν κίνδυνον συνδιαφυγόντες ἡμῖν. Ἕτεροι δὲ κατεκόπησαν ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ | καὶ τῷ E 344r δρασμῷ, μεθ' ὧν καὶ Λέων ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, ἀνὴρ λόγῳ καὶ γνώσει διαφανέστατος, καὶ ὁ μάγιστρος Εὐστράτιος καὶ πρωτοασηκρῆτις ὁ Χοιροσφάκτης. Ἑάλω δὲ καὶ ὁ πρωτοβέστης Βασίλειος ὁ Μαλέσης, τὰ πρῶτα φέρων τῷ βασιλεῖ, τὸ τοῦ λογοθέτου τῶν ὑδάτων ὀφφίκιον περιεζωσμένος, λόγῳ καὶ αὐτὸς καὶ πείρᾳ πολλῶν ὑπερκείμενος.

Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀσύγχυτος ἡμῖν ὁ λόγος καὶ οἷον ἀπερικτύπητος καὶ ὁμαλώτερον βαίνων, κἂν εἰ καὶ προσάντεις εἶχε καὶ οἰκτρὰς τὰς ἐπεξηγήσεις. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε τίς ἂν κατὰ μέρος τὸ πλῆθος τῶν ἐπισυμβάντων χαλεπῶν διηγήσαιτο; Οὐ γὰρ πρόσαντες ἡμῖν τὸ προκείμενον μόνον, ἀλλὰ || καὶ λίαν ἀπρόσβατον διὰ τὴν τῶν γενομένων ἀπηνῆ σκυθρωπότητα.

Ἤλαυνε μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἐξ ἑῴας πρὸς τὴν ἑσπέραν μέχρι Κολωνείας αὐτῆς. Ἐπὰν δ' ἐγένετο ἐντὸς τοῦ Μελισσοπετρίου, κάστρον δὲ τοῦτο ἐπί τινος λόφου κείμενον, ἤρξαντο τούτῳ προσομιλεῖν τὰ δεινά. Ὁ γὰρ σύμβουλος αὐτῷ καὶ πρῶτος τῇ στρατη-

19-24 Μέχρι μὲν οὖν τούτων...ἀπηνῆ σκυθρωπότητα: alludit ad Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36,513[AB]

8 διὰ[2] om. E τῆς om. C **14** πρωτοασηκρῆτις scripsi: ἃασηκρῆτις C ἂασηκρη[τ] E πρῶτος ἀσηκρῆτις scripsit Bekker **15** πρωτοβέστης coni. Martin: ἀβέστης E α΄σβέστης C πρωτοσβέστης coni. Bekker **16** μελέσης E τὸ C: τῷ E **17** ὑδάτων: δάτων E περιεζωσμένοι C **19** ἡμῖν om. E **23** ἀπρόσβατον C: ἀπρόητον E **26** ἐπᾶν E δ' ἐγένετο scripsi (v. supra p. 77,4/5; 80,10-12 et infra p. 228,27-229,2): δὲ γένοιτο CE **28** πρῶτος E: πρῶτα C

γίᾳ Παῦλος πρόεδρος, ὃν ἀπὸ τοῦ κατεπανικίου τῆς Ἐδέσσης μεταπεμψάμενος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς Πέρσας ἐλαύνειν εὗρεν ἐν Θεοδοσιουπόλει σχεδιάζοντα τὴν ταύτης ἀρχὴν διὰ τὸ τὸν δοῦκα προαλωθῆναι μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάντα ἐδόκει αὐτῷ συναιρόμενον, νύκτωρ διαδρὰς τὴν βασιλίδα κατέλαβε μαθὼν τὰ γεγενημένα κατ' αὐτὴν καὶ τὴν τῆς αὐγούστης προαίρεσιν. Αὕτη γὰρ ἀπογνοῦσα τὴν τοῦ βασιλέως ἀπόλυσιν μετεπέμψατο | [E 344v] μὲν καὶ τὸν τοῦ πρώτου ἀνδρὸς καὶ βασιλέως ὁμαίμονα Ἰωάννην τὸν καίσαρα μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν, ὧν ὁ εἷς, ὁ Ἀνδρόνικος, νέηλυς ἦν ἐκ τῆς στρατιᾶς καταλαβὼν ἐν φυγῇ, διεπέμψατο δὲ καὶ δόγματα πρὸς πάσας τὰς ἐπαρχίας μὴ ὅλως δέξασθαι καὶ ἀπαντῆσαι τῷ Διογένῃ διαταττόμενα καὶ τὴν βασιλικὴν τούτῳ προσκύνησιν προσενεγκεῖν καὶ τιμήν. Ἀλλὰ τοῦ καίσαρος εἰσιόντος μετὰ τῶν δύο υἱέων καὶ τῇ βασιλίδι προσμίξαντος ἐν τῷ παλατίῳ, μεταστρέφεται κατ' αὐτῆς ἡ βουλὴ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀποκηρύξεως καὶ διώξεως. Διὸ καὶ τὸν μὲν πρῶτον υἱὸν αὐτῆς, ὃν ἐκ τῆς τοῦ Δούκα συναφείας ἀπέτεκεν, αὐτοκράτορα καὶ δεσπότην ἀθρόως φημίζουσιν || ἐν τῷ τοῦ χρυσοτρικλίνου βασιλείῳ θρόνῳ καθιδρύσαντες αὐτὸν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι μόναρχον, τήν τε δέσποιναν καὶ μητέρα τούτου καθαιροῦσι μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἐπιφορᾶς, εἶτα καὶ πλοίῳ παραδόντες ὑπερόριον τίθενται κατὰ τὸν ἑῷον πορθμόν, ὃν Στενὸν οἱ πολῖται κατονομάζουσιν ἐκ τῆς θέσεως, ἐγκαταστήσαντες ταύτην τῷ παρ' αὐτῆς συστάντι φροντιστηρίῳ καὶ λεγομένῳ Πιπερούδη, μελαμφοροῦσαν ἐπαποδεί|[C 202r]ξαντες καὶ κεκαρμένην τὰς τρίχας καὶ τῷ τάγματι τῶν μοναζουσῶν καταζεύξαντες.

Ὁ δ' οὖν Διογένης μέχρι τοῦ θέματος τῶν Ἀρμενιακῶν προϊών, ἐπεὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπληροφορήθη καὶ ὡς τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ἀνακτόροις ἐπικεκήρυκται, φρούριόν τι κατασχὼν Δό-

17/18 d. 26 mens. Sept. a. 1071; alii d. 24 mens. Oct. a. 1071

1 ἐδέσης E **4** συναιρόμενος coni. Polemis **9** τῶν om. C αὐτῶ E **11** δέξασθαι καὶ (cf. Skyl. Cont. 152, 21/22) om. C **16** αὐτῆς, ὃν om. E **18** καθιδρύσαντος E **19** τήν τε CE: τὴν δὲ prop. Bekker **20** δέσποινα E καθαιροὺ E **23** αὐτῆς C: αὐτοῦ E αὐτῇ scripsit Martin συστά[ντι φρο]ντιστηρίω C

κειαν κατονομαζόμενον, ἐκεῖσε κατεστρατοπεδεύσατο. Ὁ δὲ καῖσαρ καὶ ὁ τὰ σκῆπτρα νέον ἐγχειρισθεὶς | [E 345r] τούτου ἀνεψιός, μετὰ τὸ πάντα τὰ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν διαθεῖναι κατὰ τὸ βεβουλευμένον αὐτοῖς καὶ τοὺς μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς οἰκειώσασθαι καὶ τιμᾶν αὐτοὺς προκατάρξασθαι, πρὸς δὲ τοὺς τῆς ἀγορᾶς τὰ συνήθη δημηγορῆσαι καὶ ὡς τὴν πατρῴαν βασιλείαν ψήφῳ Θεοῦ εἰς ἑαυτὸν ἀνεκτήσατο, καὶ ὑποσχέσεσι φιλανθρώποις εὐέλπιδας τούτους ποιήσασθαι, στρατιὰν πέμψαι κατὰ τοῦ Διογένους ἐσκέψαντο. Καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα προχειρισάμενοι τῶν τοῦ καίσαρος υἱῶν ἕνα, Κωνσταντῖνον ὀνόματι, τὸ ἀξίωμα πρωτοπρόεδρον, τοὺς παρατυχόντας τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐγχειρίζουσι καὶ ταχέως || τῆς βασιλευούσης ἐκπέμπουσιν· ὃς καὶ ἄλλους τῶν ἐπαρχιῶν συλλεξάμενος, οὓς δὲ καὶ διὰ γραμμάτων βασιλικῶν ἑαυτῷ συστησάμενος, ἁδράν τινα δύναμιν ἔδοξε συναγηοχέναι καὶ πλησίον τοῦ κρησφυγέτου τῆς Δοκείας τὸν χάρακα ἔθετο. Προσερρύησαν δὲ τῷ Διογένῃ τῶν Φράγγων οἱ πλείους κἀκ τούτου ἔχειν τὸ ἰσχυρὸν προσεδόκα. Ἔκτοτε οὖν παροδικαὶ μάχαι τοῖς μέρεσι διερρήγνυντο· οὐδεμία δ' αὐτοτελὴς τὴν ἔκβασιν ἔκρινε, συναπτομένων ἀλλήλοις κατ' ἄνδρας καὶ αὖθις ἀπαλλαττομένων τῶν ἀντιθέτων στρατιωτῶν. Ὡς δὲ πολλοὺς τῶν Καππαδοκῶν στρατιωτῶν ὁ βασιλεὺς κηρύγμασί τε καὶ γράμμασι μετεπέμψατο, ὧν ἦρχε Θεόδωρος πρόεδρος ὁ Ἀλυάτης, ἀνὴρ γένους ἐπιφανοῦς τὰ πολεμικὰ καὶ θεαθῆναι θαυμασιώτατος, μεγέθει καὶ ὄγκῳ τῶν πολλῶν διαφέρων καὶ ἱκανῶς | [E 345v] ἐν πολλοῖς στρατευσάμενος, ἔδοξεν ὁ Διογένης πολὺ τῶν ἐναντίων προέχειν καὶ ταχὺ τοῦ τῆς Δοκείας ἄρας φρουρίου πρὸς τὴν τῶν Καππαδοκῶν ἤλαυνεν, ἐξ ἧσπερ αὐτὸς τὴν γένεσιν ἔσχηκεν. Ἀλλ' οἱ τῆς μοίρας τοῦ τὴν βασιλείαν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέχοντος παρὰ δόξαν προσθήκην δεξάμενοι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην οὐ πολὺ τὸ ἔλαττον ἀπενέγκασθαι διεγνώκεσαν. Κατέλαβε γὰρ αὐτοὺς μεθ' ἑτέρων ἐκ τῆς βασιλίδος ἀποσταλεὶς σύμμαχος ὁ

1 ἐκεῖ E **3** [β]ασιλεύουσαν E **4** οἰκειώσασθαι tacite Bekker: ᾠκειώσασθαι CE **17** προσεδόκα CE: προσεδόκασιν scripsit Martin **21** Καππαδοκῶν στρατιωτῶν scripsi: στρατιωτῶν Καππαδοκῶν C στρατιωτῶν seclusit Bekker om. E **24/25** ἐ[ν π]ολλοῖς E **25** [ἐνα]ντίων E

Φράγγος ἐκεῖνος Κρισπῖνος ὃν ὁ Διογένης μὲν ἐπ' αἰτίαις ἀποστασίας καθελὼν ἐκ τῆς στρατιᾶς ὑπερόριον εἰς Ἄβυδον ἐποιήσατο, ὁ δ' ἀντιβασιλεύσας ‖ ὕστερον Μιχαὴλ ἐκ τῆς ὑπερορίας μεταγαγὼν εὐεργεσίαις καὶ τιμαῖς κατελάμπρυνε καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀνέρρωσεν εὔνοιαν. Οὗτος οὖν γενναιότατος κατὰ χεῖρα τελῶν καὶ ἀλκιμώτατος, εἴπερ τις ἀνθρώπων, δοκῶν διὰ τὸ πεῖραν δοῦναι τῆς ἑαυτοῦ δοκιμότητος ἐκ τῶν φθασάντων αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων, πολλὴν ἐνέσταξε προθυμίαν τοῖς στρατιώταις ἐν ὥρᾳ καταλαβὼν πολεμικῆς ἐπιδόσεως. Διὰ ταῦτά τοι καὶ ἄραντος ἐκ Δοκείας τοῦ Διογένους ἐπεφάνησαν καὶ οἱ τοῦ βασιλέως τὰς σημαίας ὑπερτεταμένας ἐκφέροντες. Ἀλλ' ὁ Ἀλυάτης τούτων κατεπαρθείς, πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν συναγηοχώς, | πόλεμον [C 202v] τούτοις προσέμιξεν. Ἐρρωμένως δὲ ἀντιταξαμένων αὐτῶν καὶ μᾶλλον ἐπιφημισθέντος τοῦ Κρισπίνου παρεῖναι καὶ τοῖς Φράγγοις τῇ πατρίῳ διαλεχθέντος φωνῇ, πρὸς φυγὴν οἱ τοῦ Ἀλυάτου ἀτάκτως ὥρμησαν· | ἀφ' ὧν τινες μὲν ἀκοντίοις ἀπέθανον, ἁλοὺς [E 346r] δ' αὐτὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπη μετὰ σκηνικῶν σιδήρων περιωδύνως τὰς ὁράσεις ἀποβαλών· ὅπερ πολλὴν ἐνῆκε τοῖς στρατιώταις ἀνίαν διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐπίσημον κατὰ γένος καὶ γενναιότατον.

Περιώδυνος δ' ὁ Διογένης ἐκ τῆς φήμης γενόμενος, ὅμως τὸ λοιπὸν ἄγων πλῆθος εἰς τὴν Καππαδοκῶν ἐνέβαλε γῆν. Καὶ εἴς τι φρούριον ἀνιών, Τυροποιὸν οὕτως ὀνομαζόμενον, ἐπὶ λόφου κείμενον ὀχυροῦ, ἐκαραδόκει τὸ μέλλον πανταχόθεν ἐπικαλούμενος στρατιώτας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀρωγήν. ‖ Ἐπεὶ δὲ παρὰ τοῦ τὴν Βύζαντος ἔχοντος βασιλέως μετεπέμφθη ὁ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας κατεπάνω, Χατατούριος ἐπονομαζόμενος, ἐξ Ἀρμενίων δ' ἕλκων τὸ γένος, καὶ προσετάγη πόλεμον τῷ Διογένῃ ἐπενεγκεῖν, ἀφίκετο μὲν εἰς Τυροποιὸν μετὰ πολλῆς τῆς δυνάμεως ἱππέων τε καὶ πεζῶν· κατοικτισάμενος δὲ τὸν Διογένην τῆς τύχης καὶ ἅμα χάριτας τούτῳ προσομολογεῖν ἔχων ὡς παρ' ἐκείνου τὴν ἀρχὴν

---

1 ἀποστασίαις E **6** ἀλ[κ]ιμώτατος E **16** ἀπ[έθανον ἁλοὺς] E **18** ἀποβαλὼ[ν] E **19** δ[ιὰ] E ἀνδρὸ[ς]E κα[ὶ] E **21** περιώ[δυ]νος E **26** ἔχοντος βασιλέως scripsi: ἔχοντος om. C βασιλ´ C ἔχοντος βᾶ E βασιλεύοντος coni. Bekker ἔχοντος βασιλείαν coni. Martin **28** προσετάγην E **29** [ε]ἰς E post εἰς E add. τὸν

τῆς Ἀντιοχείας λαβών, συνέθετο τούτῳ καὶ τῆς ἐκείνου μοίρας ἐγένετο καί τινας τῶν στρατιωτῶν, οἷς ἐκ βασιλέως διώριστο συνάρασθαι τούτῳ τῶν κατὰ Διογένους μόθων, τῶν ἵππων ἀποστερήσας καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς γυμνοὺς ἐκεῖθεν ἀπήλασεν. Εἶτα μικρόν τι διαλιπὼν σὺν τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις εἰς τὴν τῶν Κιλίκων χώραν ἀνέζευξεν ὁμοῦ μὲν παραχειμασίαν ἐν αὐτῇ ποιησόμενος, παρήμειπτο γὰρ τὸ φθινόπωρον, | ὁμοῦ δὲ δύναμιν ἑτέραν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ συλλεξόμενος καὶ [E 346v] τοὺς ἀπὸ τοῦ σουλτάνου πεμφθησομένους μετὰ διορίαν τοιαύτην καταλαβεῖν.

Ἔλαθον δὲ τὸ ἧττον αἱρετισάμενοι καὶ τὰ χείρω καθ' ἑαυτῶν βουλευσάμενοι. Τοῦ γὰρ τροπωσαμένου τὴν πρώτην τὸν Διογένην ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀλυάτην συμβολῇ τῇ βασιλίδι ἐπαναστρέψαντος, διεσκορπίσθη ἅπαν τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικὸν ὡς τοῦ χειμῶνος ἐγγίσαντος, καὶ ἦν εὐχερὲς τοῖς ἀμφὶ τὸν Διογένην μετὰ τοσούτου πλήθους εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐμβαλεῖν, ‖ ὅση κατὰ Πισιδίαν καὶ Ἰσαυρίαν καὶ Λυκαονίαν εἰς αὐτήν τε τῶν Παφλαγόνων καὶ Ὀνωριάδα, καὶ πάντας τῷ πλήθει βιάσασθαι γενέσθαι ὑφ' ἑαυτόν, εἶτα καὶ εἰς Βιθυνίαν εἰσδῦναι καὶ πᾶσαν ἄδειαν ἐμφράξαι τοῖς ἐκ τῆς Βύζαντος στρατιώτας κατ' αὐτοῦ συναγεῖραι καὶ πόλεμον ἐπεγεῖραι τούτῳ ἄξιον λόγου καὶ πράγματος· οἱ γὰρ τῆς ἑσπέρας στρατιῶται τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξωμόσαντο ἀπιστίαν διὰ τὸ προκατασφαλισθῆναι ὅρκοις μὴ ἄν ποτε συμφρονῆσαι τοῖς κατ' αὐτοῦ γενησομένοις. Νῦν δὲ μὴ καλῶς βουλευσάμενος κακοῖς ἀπλέτοις καὶ περιωδύνοις περιεπάρη πράγμασιν. Ἐμβαλὼν γὰρ εἰς τὴν τῶν | Κιλίκων χώραν, δυσδιο- [C 203r]

---

7 exeunte aut. a. 1071 **15** a. 1071/1072

---

1 ἐκεῖνο E **3** post κατὰ Martin add. τοῦ διογε´ E **6** διέζευξεν C **7** ποιησόμενος E et tacite Bekker: ποιησάμενος C **8** [ὁμοῦ δὲ δύναμιν ἑ]τέραν E συλλεξό[μενος] E et scripsit Bekker: συλλεξάμενος C [καὶ τοὺ]ς E **9** πεμ[φθησομ]ένου[ς] E μ[ετ]ὰ E **11** ἔ[λαθ]ον E [χείρ]ω κα[θ'] E **12** τροπωσαμέν[ου τὴν] E **17** Λυκαονίαν E: αὐτὴν Λυκαονίαν C **20** τῆς scripsit Martin: τοῦ CE στρατιώτας E et scripsit Bekker: στρατιώταις C **22** ἐξωμόσαντο E: ἐξωμόσαντες C ἐξομόσαντες tacite Bekker **24** post γενησομένοις lacunam indicavit Bekker **25** περι[επά]ρη E

δεύτους αὐλῶνας ἔχουσαν ἐκ τῶν Ταύρου ὀρῶν, ἔμενε κατὰ χώραν ὥσπερ ἑαυτὸν ἐγκαθείρξας ἐπὶ τῷ μένειν ἀπρόιτον, ἄδειαν δὲ τοῖς ἀντιτεταγμένοις παρέσχεν ἀδεῶς στρατιώτας ἀγείρειν καὶ τὸν πολεμικὸν ποιεῖσθαι κατάλογον. Ἐκπεμφθεὶς γὰρ ὁ ἕτερος τῶν υἱέων τοῦ καίσαρος, Ἀνδρόνικος πρωτοπρόεδρος, καὶ προβληθεὶς | δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς, ἐν παρασκευῇ πάντας E 347r τοὺς στρατιώτας πεποίηκε σιτηρέσια διανείμας αὐτοῖς καὶ κατὰ μικρὸν ἅπαντας προσοικειωσάμενος, συναιρομένου τοῦ Κρισπίνου. Καὶ οὕτως μετὰ τὸ συστῆσαι τὴν ὅλην σύνταξιν τῶν δυνάμεων προῄει κατὰ τοῦ Διογένους ὡς τῆς Κιλίκων ἐπιβησόμενος, καὶ τὴν συνήθη κλεισούραν τὴν τοῦ λεγομένου καταλιπὼν Ποδανδοῦ διὰ τῆς τῶν Ἰσαύρων εἰς ταύτην ‖ ἐνέβαλεν, οὐ πάνυ τι ἀπεχούσης τῆς τῶν Ταρσῶν πόλεως. Δυσδιεξόδευτοι δ' ὄντες καὶ τραχεῖς καὶ ἀνάντεις καὶ λίαν στενόποροι οἱ διατειχίζοντες τῶν ὀρῶν αὐχένες τὴν Κιλικίαν οὐ μετρίαν ἐποίουν οὐδ' εὔοδον τῷ στρατῷ τὴν εἰσέλευσιν. Ὅθεν καὶ εἴ τινες τῶν τοῦ Διογένους τὰς ἀκρωρείας κατεῖχον, καὶ μᾶλλον ἐκηβόλοι καὶ τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνοντες, οὐκ ἂν ἠδυνήθη ποτὲ τὸ τοῦ Ἀνδρονίκου στρατόπεδον τὴν πορείαν διὰ τούτων ποιήσασθαι, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον δέους ἐπιγενομένου τοῖς στρατιώταις πρὸς φυγὴν ὥρμησεν ἄν. Τούτου δὲ παραμεληθέντος εἰς κίνδυνον περιέστη τῷ Διογένῃ τὰ πράγματα. Μετὰ γὰρ τὸ κατελθεῖν εἰς τὸ πεδίον τὸν σὺν τῷ Ἀνδρονίκῳ στρατὸν ὁ Χατατούριος ἐπελθὼν πόλεμον τούτοις συνέρρηξεν. Οὐ διὰ πολλῆς δὲ γενομένου τῆς ὥρας αὐτοῦ ὡς ἂν τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων τῷ τε πλήθει καὶ τῇ ἀρετῇ ὑπερεχουσῶν, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου ὁ Χατατούριος πεζὸς ἑάλω καὶ τῷ στρατηγοῦντι παρέστη γυμνὸς καὶ ἐλεεινὸς τῇ παρούσῃ τύχῃ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων κακῶν. Τῶν δ' ἄλλων συμφυγόντων εἰς τὸ τῆς Ἀδάνης κάστρον, ἐν ᾧπερ ὁ Διογένης ἐκάθητο, | πο- E 347v λιορκία τὴν τοιαύτην πόλιν ἀκριβῶς διεδέξατο· περικαθίσαντες

1 ἀλώνας E 2 [ὥσ]περ E 3 ἀντιταγμένοις E 5 τ[οῦ] E πρω^τ^ᾶεδρος E 8 προσοικειωσάμενος scripsi: προοικειωσάμενος CE 13 Ταρσέων prop. Bekker δυσδιεξόδευτον E 14 ταραχεῖς E 16 [εἰ] C 20 ἐπιγενομένου E: ἐπειγομένου C ὥρμησεν ἄν E: ὥρμησαν C 22 τὸν E et add. Bekker: om. C 24 συνέρρηξεν tacite Bekker: συνέρραξεν C συνέρραξε E γενομένου scripsit Bekker: γενομένης CE

γὰρ αὐτὴν οἱ μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Ῥωμαῖοι σπάνει τῶν ἀναγκαίων τοὺς ἔνδον οὐκ εἰς μικρὰν τὴν ἀγωνίαν ἐνέβαλον. Τέως δ' οὖν περὶ σπονδῶν διαλεχθέντων ἀλλήλοις συνέδοξεν ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν τὸν Διογένην, συναποθέσθαι δὲ καὶ τὴν τρίχα καὶ ‖ οὕτω τὸν βίον ἕλκειν ἄχρι βιοτῆς ἁπάσης τοῖς μοναχοῖς συγκαταλεγόμενον.

Γέγονε τοῦτο· καὶ μετὰ μικρὸν ἐξῆλθε τοῦ κάστρου μελανειμονῶν καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ὡς ἔσχεν ἀποκλαιόμενος, ὅτε καὶ πολλοῖς εἰσῄει δριμὺς καὶ ἀκάθεκτος ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις φόβος καὶ ἔλεος λογιζομένοις τὸ ἄστατον τῶν πραγμάτων καὶ πρὸς ἐναντιότητα περιπετὲς καὶ ὀξύρροπον. Ἦσαν γὰρ ἅπαντες οἱ τούτῳ πολλάκις συστρατευσάμενοι καὶ δορυφόρων τάξιν πληρώσαντες καὶ τὸ κράτος αὐτῷ περιφημίζοντες ὄλβιον καὶ προσιτοὶ γενέσθαι τούτῳ δι' εὐχῆς ὅ,τι μεγίστης ποιούμενοι, εἶτα καὶ συνεξελθόντες αὐτῷ ἐκ Συρίας καὶ τῇ Ἀδάνῃ ἐμβαλόντες βασιλικῶς, δουλικῶς προσεδρεύσαντες. Ἀναπεμπαζόμενοι τοίνυν τήν τε προτέραν εὐτυχίαν καὶ τὴν παροῦσαν ἀτυχίαν, ὅπως εἰς ἄκρον ἐναντιότητος ἥκασι, κατηφιῶντες ἦσαν καὶ ἀμηχανοῦσιν ἐῴκεσαν. Νόστου δ' ἐπιμνησθέντος τοῦ στρατηγοῦ, ἐπανήρχετο μὲν ἡ στρατιὰ τὴν ἐπ' οἴκου ἐλαύνουσα, | παρεπέμπετο δὲ καὶ ὁ Διογέ- C 203v νης εὐτελεῖ τῷ ὑποζυγίῳ καὶ μοναχικῷ καταστήματι δι' ἐκείνων τῶν κωμῶν καὶ τῶν χωρῶν πορευόμενος δι' ὧν τὸ πρόσθεν μετὰ βασιλικῆς τῆς δορυφορίας ἰσόθεος ἐγνωρίζετο. Μέχρι δὲ τοῦ | Κοτυαείου τὴν πορείαν ὀδυνηρῶς ποιησάμενος, καὶ γὰρ νοση- E 348r λευόμενος ἦν ἀπὸ κοιλιακῆς διαθέσεως, ἥτις ἐκ κωνείου τούτῳ κατασκευασθέντος παρὰ τῶν ἐναντίων ἐπιγενέσθαι ἐλέγετο, ‖ κατεσχέθη παρὰ τῶν ἀγόντων αὐτόν, ἕως ἐκ βασιλέως πρόσταξίς τις ἐπιφοιτήσει τὸ ποιητέον περὶ αὐτοῦ ἐπιτάττουσα. Ἀλλ' ἧκεν ἡμέραις ὕστερον ἡ πάντων ἀπηνεστέρα καὶ ἀποφημοτέρα κατὰ τοῦ τὰ τοιαῦτα δεδυστυχηκότος ἀπόφασις διοριζομένη τοὺς ὀφθαλμοὺς τούτου παραυτίκα διορυγῆναι.

7 μετὰ C: κατὰ E 8 πολλοῖς E et scripsit Bekker: πολὺς C 14 καὶ om. E 15 ἐμβαλόντες E et tacite Bekker: ἐμβαλλόντες C ἐμβαλόντι coni. Polemis βασιλικῶς CE: βασιλεύοντι prop. Bekker 16 ἐναπεμπαζόμενοι E 17 καὶ τὴν παροῦσαν ἀτυχίαν om. E 26 σκευασθέντος E

Τί φῄς, ὦ βασιλεῦ καὶ οἱ σὺν σοὶ τὴν ἀνοσίαν βουλὴν κατασκευασάμενοι; Ἀνδρὸς ὀφθαλμοὺς μηδὲν ἀδικήσαντος, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν θέντος ὑπὲρ πάσης τῆς Ῥωμαίων εὐετηρίας καὶ τοῖς πολεμικωτάτοις ἔθνεσιν ἀντιταξαμένου μετὰ καρτεροῦ τοῦ συντάγματος, ἐξὸν ὂν αὐτῷ ἀκινδύνως τοῖς βασιλείοις προσμένειν καὶ στρατιωτικοὺς πόνους καὶ φόβους ἀποτινάσσεσθαι; Ἐκείνου οὗ καὶ τὴν ἀρετὴν πολέμιος αἰδεσθεὶς ἠσπάσατό τε γνησίως καὶ λόγων καὶ ἁλῶν ὡς ἀδελφῷ μεταδέδωκε καὶ σύνθρονον τὸν αἰχμάλωτον ἐποιήσατο καὶ ὡς ἀγαθὸς ἰατρὸς φάρμακον ἀκεσώδυνον τὰς τοιαύτας παρηγορίας τῷ φλεγμαίνοντι τῆς λύπης ἐπέθηκεν, ὥστε δικαίως τὴν νίκην ὑπ' ἀθλοθέτῃ Θεῷ λαβεῖν ὁ σουλτάνος διαγινώσκεται, τοιοῦτος ἀποδειχθεὶς ἄνθρωπος καὶ τοσοῦτον ὄγκον φρονήσεως καὶ ἀνεξικακίας ἐπιδειξάμενος. Σὺ δὲ τί προστάττεις, ὦ βασιλεῦ; Ἀποστερηθῆναι καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς δεδομένης αὐτῷ θεόθεν τῶν ὁρωμένων κατανοήσεως τίνα τοῦτον; Τὸν πατρὸς ἐπὶ σοὶ πρᾶξιν εἰληφότα | καὶ νόμῳ καὶ πράγματι, ‖ τὸν ἀποβεβληκότα τὴν E 348v βασιλείαν καὶ σοὶ ταύτην προέμενον, τὸν ἐκ πορφυρίδος ῥακοδυτήσαντα, τὸν εἰς βίον μονήρη μεταλλαξάμενον καὶ τοῖς γηΐνοις πᾶσιν ἀποταξάμενον, τὸν ἀσθενῆ καὶ παρειμένον καὶ ἀκεσωδύνου μᾶλλον θεραπείας καὶ ψυχαγωγίας ἐπιδεόμενον, τὸν ἀπειρηκότα τοῖς ὅλοις, ἀσθενοῦντα καὶ κακουχούμενον, τὸν ὡς κάλαμον συντετριμμένον καὶ ὄμβροις δακρύων ἐκτετηκότα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ πρόσωπον. Ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα πρὸς πειθὼ παρακλήσεως, μᾶλλον δὲ πλείω τούτων, ὅσῳ καὶ τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα σιωπηρῶς σοι παρίσταται πρὸς παράκλησιν, ἀλλὰ σὺ πάντως τῷ θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ βασιλεύειν ἐπιμανῶς καὶ ἀκορέστως τὸ πλεῖον τῆς ῥοπῆς ἐπιδώσειας, μήτε τὸ σχῆμα αἰδούμενος μήτε τὴν μητρῴαν θηλήν, ἧς οἱ παῖδες

8 καὶ λόγων… μεταδέδωκε: v. supra p. 127,20/21 **22/23** ὡς κάλαμον συντετριμμένον: Mat. 12,20; cf. Is. 42,3: κάλαμον τεθλασμένον οὐ συντρίψει **26** τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα: cf. Leont. Neapol., Vita Sym. Sali, PG 93,1685C: αὔριον… τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα et al.

3 θέντος om. C **22** κακοχούμενου E **23** ὄμβρους E **29** ἧς C: οἷς E

ἐκείνου καὶ σοὶ ἀδελφοὶ κοινῶς μετεσχήκατε. Ὄψεται δὲ πάντως καί σέ ποτε ὄμμα τιτανῶδες καὶ κρόνιον καὶ τὰς τύχας σοι πρὸς τὴν ὁμοίαν παραστήσει κακότητα.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν | ὡς ἐν τραγῳδίας τρύφει διὰ τὸ πάθος παρεκ- C 204r βατικώτερον εἴρηται. Ἐπιφοιτήσαντος δὲ τοῦ παγκακίστου τούτου καὶ ἀνοσίου προστάγματος, δεύτερος πάλιν ἀγών, ὁ περὶ ψυχῆς, καὶ φόβος οἷος καὶ κλόνος ἀπαραμύθητος τὸν ἐν τοσούτοις κατέλαβε δυστυχήμασι. Διὸ καὶ λιταῖς τοῖς ποσὶ τῶν ἐκεῖσε ἀρχιερέων ἐκυλινδεῖτο καὶ τὴν ἐκ τούτων βοήθειαν, ὅση τις ἡ ἰσχύς, μετὰ κατωδύνου καὶ ἀφορήτου ‖ τῆς συντριβῆς ἐξε|κα- E 349r λεῖτο θερμῶς. Παρῆσαν γὰρ ἐκεῖσε ὅ τε Καλχηδόνος, ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ Κολωνείας τὰς σπονδὰς αὐτῷ συντελέσαντες. Ὑπεμίμνησκε δὲ αὐτοὺς καὶ ὅρκων καὶ τῶν ἐκ τοῦ θείου νεμέσεων. Οἱ δέ, καίπερ βοηθῆσαι τούτῳ βουλόμενοι, ὅμως ἀσθενῶς ἔσχον ἀνδρῶν ἀπηνῶν ἅμα καὶ ὠμηστῶν ἀναρπασάντων αὐτὸν καὶ ὡς ἱερεῖον ἀγόντων ἐπὶ τὸ σφάγιον. Καὶ εἰς τὸ κάστρον ἐγκλείσαντες, θαμὰ πρὸς πάντας ἐπιστρεφόμενον καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων κατόπιν παρρησίαν ἰδεῖν διηνεκῶς ἐπευχόμενον, οἰκίσκῳ τινὶ παραπέμπουσι καί τινα Ἰουδαῖον ἀμαθῆ τὰ τοιαῦτα τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ διαχείρισιν ἐπιτρέπουσι. Δήσαντες οὖν αὐτὸν ἐκ τεσσάρων καὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πολλοὺς δι' ἀσπί-

12 καὶ ὁ Κολωνείας: i.e. Theophilus, v. Skyl. Cont. 154,11/12

20sqq. d. 29 mens. Jun. a 1072

2 ὄμμα τιτανῶδες καὶ κρόνιον: cf. CPG Apost. XVI 64; App. prov. IV 89; Lucian., Tim. 54; Heliod., Aeth. 2,24 **6/7** ἀγών, ὁ περὶ ψυχῆς: cf. CPG Zenob. IV 85; Herod. 9,37: ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς **15** ἀνδρῶν ἀπηνῶν ἅμα καὶ ὠμηστῶν: cf. Hom., Il. 24, 207: ὠμηστὴς καὶ ἄπιστος ἀνὴρ

1 μετεσχήκατο E **4** post ἐν tacite Bekker add. τῷ **9** ἐκυλινδεῖτο Cpc **11** Χαλκηδόνος scripsit Martin **18** παρρησίαν C: παρουσίαν E **19** τινι Ἰουδαίῳ ἀμαθεῖ prop. Bekker **20** διαχείρισιν E et tacite Bekker: διαχείρησιν C οὖν om. C **21** πολλοὺς CE: πολλοὶ scripsit Martin

δος ἐπιστηρίξαντες φέρουσι τὸν Ἰουδαῖον περιωδύνως ἄγαν καὶ ἀπηνῶς σιδήρῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκταράττοντα, βρυχωμένου κάτωθεν καὶ ταύρειον μυκωμένου καὶ μηδένα τὸν οἰκτείροντα ἔχοντος. Οὐ μὴν ἅπαξ τοῦτο παθὼν ἀφείθη τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ τριχῇ τὸν σίδηρον τοῖς τούτου κατέβαψεν ὄμμασιν ὁ τῆς θεοκτόνου τυγχάνων σειρᾶς, ἕως καὶ πληροφορίαν δι' ὅρκου κείμενος ἔθετο πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν ἐκβλυθῆναι καὶ ἀπορρεῦσαι τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν. Ἐγερθεὶς οὖν αἵματι διαβρόχους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, θέαμα δ' οἰκτρὸν καὶ ἐλεεινὸν καὶ θρῆνον ἐπιφέρον τοῖς ὁρῶσιν ἀκάθεκτον, ἡμιθνὴς ἔκειτο, προκατειργασ|μένος μὲν καὶ τῇ νόσῳ, τότε δὲ || τοῖς ὅλοις ἀπαγορεύων καὶ [E 349v] τῆς βασιλικῆς ἐκείνης λαμπρότητος καὶ τῆς μέχρις οὐρανοῦ φθανούσης δόξης, μᾶλλον δὲ τῆς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων ἀνδραγαθίας τοιαῦτα κομισάμενος τὰ ἐπίχειρα. Προαχθεὶς οὖν ἐν εὐτελεῖ τῷ ὑποζυγίῳ μέχρι τῆς Προποντίδος αὐτῆς, ὥσπερ πτῶμα σεσηπὸς εἵλκετο, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς κατορωρυγμένους ἔχων, τὴν δὲ κεφαλὴν σὺν τοῖς προσώποις ἐξῳδηκυῖαν καὶ σκώληκας ἐκεῖθεν δεικνὺς ἀποπίπτοντας. Ἡμέρας δ' ὀλίγας διαλιπὼν ἐπωδύνως τὸν βίον, καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς ὀδωδώς, ἀπολείπει τῇ νήσῳ τῇ Πρώτῃ τὸν χοῦν ἀποθέμενος κατὰ τὴν ταύτης ἀκρώρειαν, ἔνθα νέον ἐκεῖνος ἐδείματο φροντιστήριον, κηδευθεὶς μὲν πολυτελῶς παρὰ τῆς πρὶν βασιλίδος καὶ ὁμευνέτιδος Εὐδοκίας, τῆς τοῦ κρατοῦντος μητρός, ἐκείνη γὰρ αἰτησαμένη τὸν υἱὸν τὴν νῆσον ταύτην καταλαβεῖν τούτῳ τὰ τῆς ὁσίας φιλοφρόνως ἐτέλεσε, μνήμην δὲ καταλιπὼν τοῖς μετέπειτα τῶν τοῦ Ἰὼβ ἐκείνου δυστυχημάτων ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀκρόασιν. Τοῦτο δὲ θαυμασιώτατον | ἅμα καὶ γενναιότατον τοῖς πᾶσι διήγημα καταλέλοιπεν, [C 204v] ὅτι ἐπὶ τοῖς τηλικούτοις πειρασμοῖς καὶ ἀπαραμίλλοις κακοῖς

19/20 d. 4 mens. Aug. a. 1072

6 θεοκτόνου... σειρᾶς: cf. Caes. Naz., Dial. III, PG 38,1004: καὶ θεοκτόνων Ἰουδαίων φάλαγγα

2 ἐκταράττοντα scripsit Bekker: ἐκταράττοντες C ἐκταράττον$^{\tau}$ E **3** ταύρειον tacite Bekker: ταύριον CE **6** δι' ὅρκου E^{pc} **7** ἐκβλυθῆναι E: ἐκχυθῆναι C **10** ἐπιφέρων E **11** ὅλοις CE: ὅπλοις scripsit Martin **19** τῇ^{2} om. E (sed cf. Skyl. Cont. 154,20) **24** ὁσίας E et scripsit Bekker: ὁσσίας C

οὐδὲν βλάσφημον ἢ μικρόψυχον ἀπεφθέγξατο, ἀλλ' εὐχαριστῶν διετέλει καὶ χρόνων προσθήκην ἐπιζητῶν ἐν κακοῖς, ἵνα εὐαρεστήσῃ, φησίν, τῷ ποιήσαντι, τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον διανύων ἐπιπονώτερον.

Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τοσούτοις | ἀνιαροῖς τὸ ζῆν καταστρέψας || πολ- [E 350r] λὴν τοῖς πειραζομένοις παρηγορίαν ἐνέσταξεν· ὅσῳ γὰρ ἄν τις καὶ πειρασθείη, οὐκ ἂν τοῖς τούτου κακοῖς παρισωθείη ποτέ. Ὁ δὲ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, ὁ τούτου πρόγονος Μιχαήλ, τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιεζωσμένος, ἐπιεικής τις ἐδόκει καὶ γέρων ἐν νέοις διὰ τὸ παρειμένον καὶ ἁπαλὸν ἐλογίζετο. Προσελάβετο γὰρ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοικητὴν ἄνδρα λόγῳ καὶ πράξει τῶν πολλῶν διαφέροντα καὶ γνώμης περιχαροῦς καὶ ἀρετῆς ἱκανῶς ἀντεχόμενον καὶ πᾶσιν ἱλαρῶς προσφερόμενον, ἀρχιερέα μὲν τῆς ἐν Σίδῃ καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχοντα, τὴν πρωτοπροεδρίαν τῶν πρωτοσυγκέλλων ἐπέχοντα, Ἰωάννην τοὔνομα, εὐνοῦχον δὲ τὴν κατάστασιν, ὑπὲρ εὐνοῦχον δὲ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ μειλίχιον καὶ σωστικὸν καὶ τὸ εὐπρόσιτον ἐνδεικνύμενον. Ὅθεν καὶ τῇ τοῦ βασιλεύοντος ἁπλότητι καὶ ἀφελείᾳ τὰς οἰκείας προσθεὶς ἀρετὰς εὐχάριστον τοῦτον ἐποίει καὶ τοῖς ὑποτεταγμένοις εὐάρεστον, ὅσον γε ἧκει κατὰ τοὺς τότε καιρούς. Ἀλλ' ἔμελλε πάντως τῷ εὐγενεῖ τοῦ σίτου παραμιγῆναί τι καὶ ζιζάνιον ἢ τῇ τῆς νυκτὸς ἐπιφοιτήσει τὴν ἡμέραν ἀναγκαίως ὑποχωρῆσαι. Ἦν γάρ τις εὐνοῦχος ὀνόματι Νικηφόρος, ἐκ Βουκελλαρίων ἕλκων τὸ γένος, δεινὸς ἐπινοῆσαι καὶ ῥάψαι πράγματα καὶ πολλὴν τῇ καταστάσει τὴν τρικυμίαν ἐπενεγκεῖν· ὃς εἰς | τάξιν τῶν σεκρετικῶν ὑποθέσεων [E 350v] τῷ πατρὶ τοῦ Μιχαὴλ ὑπηρετησάμενος, Κωνσταντίνῳ τῷ || Δούκᾳ,

10 γέρων ἐν νέοις: cf. Menand., Sent. 593: ὀχληρός ἐστ' ἄνθρωπος ἐν νέοις γέρων **21/22** Ἀλλ' ἔμελλε πάντως... ζιζάνιον: cf. Mat. 13,25-30 **25** ῥάψαι πράγματα: cf. Hom., Il. 18,367: οὐκ ὄφελον Τρώεσσι κατεσσαμένη κακὰ ῥάψαι

2 ἵν' E **5** ἀνιαρῶς tacite Bekker **6** ὅσα E **7** πειραθείη E post ποτέ +ὁ δὲ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, ὁ τούτου πρόγονος: – +μιχαὴλ ὁ δούκας: -in E **14** Σίδῃ E et tacite Bekker: σίδι C **15** πρωτοπροεδρίαν E: ἆπροεδρίαν C πρώτην προεδρίαν coni. Bekker **18** τὸ om. E **24** an ἐπινοῆσαι συγχύσεις (cf. Skyl. Cont. 155,16)?

ἐπεὶ σκαιὸς ἐφάνη καὶ διαβολεὺς καὶ σοφιστὴς τῶν κακῶν ὡς καὶ κατὰ τῆς αὐγούστης μοιχείας ἔγκλημα τῷ βασιλεῖ ὑποψιθυρίσαι φθόνῳ τοῦ συνεξυπηρετουμένου καὶ συνδιενεργοῦντος αὐτῷ Μιχαὴλ τοῦ Νικομηδέος, τῆς μὲν βασιλικῆς παραστάσεως ἀπεπέμφθη, δοὺξ δὲ τῆς κατὰ Κοίλην Συρίαν Ἀντιοχείας ἀποδειχθεὶς οὐδὲ τοῖς ἐκεῖσε μέρεσιν ἀπράγμονα καὶ ἀστασίαστον τὴν διαγωγὴν καταλέλοιπε, προφάσεις πολέμων ἐκ κατασκευῆς φρουρίων ἐπισυνείρων καὶ διανιστῶν τοὺς Σαρακηνοὺς ἀντιπολίσματα συνιστᾶν εἰς τὴν τῆς ἄκρας ἐπίθεσιν. Καὶ πολεμεῖν μὲν τούτοις ἢ καταπολεμεῖν μὴ δυνάμενος, ἀντιπολεμεῖν τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἀνθιστᾶν προσοίκους πόλεις τοῖς ῥωμαϊκοῖς ὁρίοις ἠρέθιζεν. Οὐ μὴν δέ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐγχωρίοις Ἀντιοχεῦσιν ἀνενόχλητον καὶ ἄλυπον τὴν διαγωγὴν συνετήρησε, ποτὲ μὲν τὰς κτήσεις αὐτῶν ἀφαιρούμενος, ποτὲ δὲ καταβαρύνων αὐτὰς ἀπαιτήσεσι παραλόγοις καὶ ἀπηνέσιν ἐπιφοραῖς. Ὃς τῆς ἀρχῆς ταύτης παραλυθεὶς καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, οἷα τὰ τοῦ κρατοῦντος | τότε [C 205r] περιπετῆ καὶ ἀκυβέρνητα ἐφευρήματα, πεμφθεὶς εἰς δευτέραν ἡγεμονίαν οὐκ ἐλάττω τῶν προτέρων τὴν μοχθηρίαν εἰσήνεγκε. Τοῦ δὲ βασιλεύοντος τεθνηκότος καὶ τῆς αὐγούστης τὴν αὐτοκράτορα περιελομένης ἀρχήν, ἔσχε τις ἐναντία τύχη τὸν πονηρότατον τοῦτον καὶ ἀδικώ|τατον· βασιλικὸν γὰρ δόγμα καταλαβὸν [E 351r] αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν τῇ τοῦ αἵματος φρουρᾷ παραδέδωκε καὶ ἦν ἔμφρουρος ἐπὶ χρόνον τινὰ κατ' || ἐκεῖνον τὸν χῶρον ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν περίδοξος ἐγνωρίζετο καὶ τῆς προτέρας εὐετηρίας τοιαύτην δυσκληρίαν ἀνταλλαξάμενος. Ἀναρρυσθεὶς δὲ τῇ τοῦ Διογένους ἀναγορεύσει καὶ εἰς νῆσον ἐξορισθείς, ὑποσχέσεσι δὲ χρημάτων δικαστὴς Πελοποννήσου καὶ Ἑλλάδος ἀποπεμφθείς, τὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην διοικούμενος ἦν. Τοῦτον ἐπὶ κακῷ

22 τῇ τοῦ αἵματος φρουρᾷ παραδέδωκε: v. supra p. 60,13/14

1 ἐπεὶ σκαιὸς E (cf. Skyl. Cont. 155,18): ἐπεὶ καὶ σκαιὸς C **4** Νικομηδέος coni. Polemis: νικομηδο´ C νικομηδεο´ E Νικομήδου scripsit Bekker et prop. Νικομηδέως Νικομήδους prop. Pertusi **7** πολέμων E et scripsit Bekker: πολεμίων C **13** ἄλυτον E **20** τύχη om. E **22** εἰς E: εἰς τὴν C **24** καὶ seclusit Bekker

τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς μεταπεμψάμενος ὁ τὴν βασιλείαν ἐσχηκὼς Μιχαὴλ καὶ μετὰ μικρὸν εἰς τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν προστησάμενος καὶ λογοθέτην ἀποδείξας τοῦ δρόμου ταῖς ἐκείνου μαγγανείαις καὶ περινοίαις ἁλώσιμος γέγονεν, οἷα φρονήματος ἀμοιρῶν σταθηροῦ καὶ μειρακιωδῶν ἀθυρμάτων μὴ ἀποδέων. Προσωπεῖον γὰρ εὐνοίας ὁ Νικηφόρος ἐπιδειξάμενος ἐξωθεῖ μὲν τὸν ἐπιεικέστατον ἄνδρα καὶ λογιώτατον μητροπολίτην τῆς Σίδης τοῦ τὰ κοινὰ διοικεῖν, προφάσεις διὰ παρενθέτων προσώπων κατ' αὐτοῦ ἐσκαιωρηκώς. Παραγκωνίζεται δὲ καὶ τὸν τοῦ βασιλεύοντος θεῖον, τὸν καίσαρα, καὶ τῷ βασιλεῖ περιφρονούμενον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὕποπτον ἀπεργάζεται. Καὶ ἁπλῶς πάντας τοὺς οἰκειοτάτους πολεμιωτάτους εἶναι συκοφαντήσας καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἀποστερήσας ἐγγύτητος ὅλον εἰς ἑαυτὸν ὑποποιεῖται τὸν μειρακίσκον ἄνακτα. Καὶ τοῦτο ἦν βασιλικὸν ἐπίταγμα καὶ συντύρευμα, ὅπερ τῷ | κακίστῳ τούτῳ Νική- [E 351v] φόρῳ συνέδοξεν. Ἐντεῦθεν κατηγορίαι καὶ ἀπαιτήσεις ἀθῴων ἀνδρῶν καὶ ἀποτίσεις ἀχρεωστήτων καὶ κρίσεις τῷ δημοσίῳ τὸ πλέον ἢ τῷ δικαίῳ προσνέμουσαι, ἀφ' ὧν δημεύσεις καθολικαί || τε καὶ μερικαί, κατηγορίαι συχναί, φισκοσυνηγορίαι πολλαὶ καὶ θρῆνος τῶν πασχόντων καὶ σκυθρωπότης οὔτι μικρά.

Ἀλλὰ τούτων οὕτω γινομένων καὶ κακῶς διαγινομένων, θεήλατός τις ὀργὴ τὴν ἑῴαν κατέλαβεν· οἱ γὰρ ἐκ Περσίδος ἐπιφανέντες Τοῦρκοι τοῖς ῥωμαϊκοῖς ἐπιστρατεύσαντες θέμασι δεινῶς κατελυμαίνοντο καὶ κατῄκιζον ταῦτα ταῖς συνεχέσιν ἐπιδρομαῖς. Σκεψάμενος δ' ὁ βασιλεὺς στρατιὰν ἐλάσαι κατ' αὐτῶν ἀξιόλογον συναγείρει μὲν στρατόπεδον, νεώτερον δὲ τούτοις ἡγεμόνα προβάλλεται· συνίστησι δ' αὐτῷ καί τινα Λατῖνον, Ῥουσέλιον ἐπονομαζόμενον, Φράγγους αὐτῷ παραδοὺς τῶν τετρακοσίων

26/27 νεώτερον ... προβάλλεται: v. infra p. 142,9: Ἰσαάκιον Κομνηνόν, fratrem imp. Alexii Comneni

2 κοινῶν E[pc] **8** παρενθέντων E **10** θεῖον Ἰωάννην prop. Pertusi (cf. Skyl. Cont. 156,9) τὸν[2] om. E **15** συντύρευμα scripsi (v. supra p. LXXVII): συντήρημα CE **16** κατηγορίας E **19/20** καὶ θρῆνος τῶν πασχόντων (cf. Skyl. Cont. 156,17/18) om. E **24** ταῖς om. E

οὐχ ἥττονας. Ἐν δὲ τῷ Ἰκονίῳ γενομένου τοῦ στρατοπέδου καὶ φιλονεικίας συνενεχθείσης τινός, ἀποστατεῖ τηνικαῦτα προφανῶς ὁ Ῥουσέλιος καὶ τοὺς Φράγγους παραλαβὼν ἑτέραν ἐτράπετο καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν τῷ ἰδίῳ ἐπιτρέπει βουλήματι. Ἀνελθὼν οὖν εἰς Μελιτηνὴν καὶ Τούρκοις τισὶ συντυχὼν ἀριστεύει κατ' αὐτῶν ἐξ ἐφόδου τούτοις ἐπεισπεσών. Τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον τῇ Καισαρέων μητροπόλει παραβαλὸν ἐν ταύτῃ τὸν χάρακα τίθησι. | Σκεψάμενος δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ [C 205v] πολέμου ἐπέχων, Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς οὗτος ἦν, ἐξ ἐφόδου τοῖς ἐναντίοις Τούρκοις συμμῖξαι, προήει μὲν τῆς νυκτὸς | μετὰ μοί- [E 352r] ρας τινὸς τοῦ στρατοῦ, ἀποτυχὼν δὲ τῆς ἐπιβουλῆς τὸ ἐναντίον || πάσχει τῆς ἰδίας βουλῆς καὶ τοῖς ἐναντίοις παρεσκευασμένοις περιπεσὼν ἀπαράσκευος συρρήγνυσι μὲν ἀκούσιον πόλεμον, ἡττᾶται δὲ περιγενομένων αὐτοῦ τῶν ἐναντίων τῷ πλήθει. Αἰχμάλωτος δὲ γεγονὼς διὰ τὸ ἐρρωμένως ταῖς οἰκείαις χερσὶν ἀντιτάξασθαι καὶ μὴ δοῦναι νῶτα τοῖς πολεμίοις συναποβάλλει μετὰ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς καὶ τὸν χάρακα, πολλῶν μὲν πεσόντων Ῥωμαίων καὶ ζωγρίᾳ ληφθέντων, πλειόνων δὲ φυγῇ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἐνεγκαμένων.

Ἀλλὰ τῆς φήμης ταύτης καταλαβούσης καὶ προσπεσούσης τῷ βασιλεῖ, ἔδοξε μὲν σκυθρωπόν τι παθεῖν, οὐ μὴν δὲ τῶν πολιτικῶν ἀδικημάτων ἀπέσχετο ταῖς τοῦ Νικηφόρου κακαῖς ὑποθημοσύναις πειθόμενος, μηδὲ αὐτός, ὡς ἐφάνη, τὴν φύσιν ἔχων τοῖς συμβουλευομένοις ἀντίθετον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι τὴν ἑῴαν ἔκτοτε κατέτρεχον ἀδεῶς. Ἁδροῦ δὲ χρυσίου τὴν ἐλευθερίαν ἀνταλλαξαμένου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ αὖθις κατὰ τῶν ἐναντίων στρατὸν εὐτρεπισθῆναι καὶ πεμφθῆναι διεγινώσκετο. Καὶ προχειρίζεται στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ καῖσαρ Ἰωάννης, ὁ τοῦ βασιλεύοντος Μιχαὴλ πατράδελφος. Ὃς διαπεραιωθεὶς καὶ μέχρι τοῦ Δορυλαίου πανστρατιᾷ διελθὼν κἀκεῖσε τὴν στρατοπεδείαν

2 a. 1073/1074

18 ζωγρίᾳ ληφθέντων: v. supra p. 28,11

6 ἐπισπεσὼν E **11** ἐπιβολῆς E **12** παρασκευασμένοις E **18** ζωγρεία E **24** ἑῴαν E (cf. Skyl. Cont. 157,25): ἰδίαν C

καταστησάμενος, ἄρας ἐκεῖθεν προσωτέρω ἐπεπορεύετο. Καὶ μέχρι τῆς γεφύρας τῆς τοῦ Ζόμπου καλουμένης, ἥτις τὸν Σαγγάρην ποταμὸν ἐπικαθημένη τὴν τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Καππαδο|κῶν ἐπιζευγνύει ἐπαρχίαν, γενόμενος, πρὸ τοῦ ταύτην [E 352v] περαιωθῆναι, τὸν || Ῥουσέλιον ἐμεμαθήκει πρὸς τὴν ἀντιπέραν στρατοπεδεύσασθαι γῆν ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενιακῶν ἄραντα μετὰ πολλῆς καὶ ἀγρύπνου τῆς ἱππασίας καὶ ἐπιτάσεως. Πέμψας δὲ ὁ καῖσαρ περὶ συνθηκῶν αὐτῷ καὶ εἰρήνης, ὡς εἰκός, διελέξατο. Οὐκ ἐν ἴσῳ δὲ τῷ τῆς τύχης ἀποτελέσματί τε καὶ συγκυρήματι τὴν πρεσβείαν εἰσήνεγκεν οὐδ' ἐπὶ φιλοτίμοις ἐπαγγελίαις καὶ δωρεαῖς, ἀλλ' ἐπὶ ταπεινώσει καὶ συμβουλῇ τάχα τοῦ μὴ ἀπηνῶς καὶ χαλεπῶς διαχειρισθῆναι. Ὁ δὲ Ῥουσέλιος ἅμα μὲν ταῖς ἰδίαις χερσὶ θαρρῶν, ἅμα δὲ καὶ πολεμικοῦ φρονήματος καὶ γενναιότητος πνέων οὐκ ἐδέξατο τὴν πρεσβείαν ὡς ἀτιμάζουσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν καὶ ἀπειλοῦσαν καὶ οὐχὶ δεξιουμένην αὐτὸν ὑποσχέσεσι· καὶ διὰ τοῦτο πόλεμος ἀμφοῖν ἐπεκηρυκεύθη τοῖς μέρεσιν. Ἐπεχείρει μὲν οὖν ὁ καῖσαρ διὰ τῆς γεφύρας περαιωθῆναι κατ' αὐτοῦ· συνεβούλευε δ' ὁ συστράτηγος (ἦν δ' οὗτος Νικηφόρος κουροπαλάτης ὁ Βοτανειάτης, ἀνὴρ ἐξ ἐνδόξων γενόμενος καὶ προγονικὴν ἔχων τὴν στρατιωτικὴν γενναιότητα καὶ κατὰ χέρα καὶ φρένα πάντων | ὑπερφέρων καὶ ὑπερκείμενος, καὶ γένους [C 206r] λαμπρότητι καὶ περιουσίας ὀλβιότητι κατὰ πᾶσαν Ἀνατολὴν τυγχάνων ἐπισημότατος), μὴ διαβῆναι τὸν ποταμὸν ἀλλὰ περιμεῖναι καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ καὶ ἢ καταμαλάξαι τὸν βάρβαρον ὑποσχέσεσιν ἐκ τῆς ὑπερθέσεως ἢ περαιούμενον ἐκ τῆς γεφύρας δέξασθαι ἀπαράσκευον ἢ μετὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἐπιλοίπου στρατεύματος μετὰ πλείονος | τούτῳ τῆς || παρασκευῆς ἐπελθεῖν. [E 353r] Ὁ δὲ παρακούσας τῆς ἀρίστης ταυτησὶ συμβουλῆς καὶ τὸν ποταμὸν διαβὰς ἐπιπόνως διὰ τὸ τῆς γεφύρας εὐόλισθον, πολέμῳ παραυτίκα τεθορυβημένος προσέπταισε καὶ τὰς παρατάξεις ἀντιτάξας τοῖς ἐναντίοις καὶ δόξας αὐτοὺς καταπονῆσαι καὶ τρέψαι

2 ζούμπου E **6** γῆν E: τὴν C ἄραντα E et coni. Bekker: ἄραν^{T} C **7** post πέμψας Martin add. πρέσβεις **11** τοῦ om. E ἀπεινῶς E^{ac} **19** κοροπαλάτης E **20** χέρα CE: χεῖρα tacite Bekker **22** λαμπρότητα E^{ac}: λαμπρότ^{T} C ὀλβιότ^{T} E **30** κατεθορυβημένος E

μάχη καρτερωτέρᾳ παρὰ δόξαν ἐνέπεσεν· ὁ γὰρ Ῥουσέλιος μετὰ τῶν ἐπιλέκτων αὐτῷ ἐπελθὼν κατὰ κράτος τοῦτον νικᾷ καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶν αἰχμάλωτον τίθησι· τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ διασκεδασθὲν πρὸς φυγὴν αἰσχρῶς ὥρμησε. Καὶ οὕτω τῶν ἀγώνων ἐκράτησεν ὁ Ῥουσέλιος, τοῦ δηλωθέντος συστρατήγου ἀτρέστῳ καὶ ἀκαταπλήκτῳ φρονήματι μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπανελθόντος εἰς τὴν ἰδίαν κατοικίαν καὶ ἔπαυλιν.

Τί δὲ τὸ ἀπὸ τοῦδε; Γέγονε μὲν ὁ Ῥουσέλιος μέγας καὶ περιώνυμος λίαν τῷ μεγέθει τοῦ κατορθώματος, χωρῶν δὲ κατευθὺ τοῦ Βυζαντίου τὸν καίσαρα σιδηροδέσμιον εἶχε καὶ πολλοῖς ἀνιαροῖς περιέβαλλεν. Ὡς δὲ προσηγγέλη τὸ τοιοῦτον ἀτύχημα τῷ τε κρατοῦντι καὶ τῷ δήμῳ παντί, πολλή τις ἐνέσκηψε μέριμνα πᾶσι, τὴν τοῦ Φράγγου ἐπιδημίαν ὕποπτον ἐξ ἐπιβουλῆς ἔνδον οἰομένου τοῦ βασιλεύοντος. Διὸ καὶ καθίσας εἰς τὸν βασίλειον δίφρον τοιάδε πρὸς τοὺς παρόντας μετὰ πολλῆς τῆς κατηφείας ἐδημηγόρησεν: «Ἄνδρες πολῖται καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου βουλῆς, σκυθρωπὴν ἀγγελίαν καὶ οἵαν οὐδεὶς ὑπέμεινεν ἕτερος, ἄρτι καταλαβοῦσαν ἐνωτισάμενος ‖ μικροῦ δέω θανεῖν. Ἐγὼ γάρ | εἰμι ἐκεῖνος ὁ Ἰωνᾶς. Λοιπὸν ἄρατέ με καὶ βάλετε εἰς τὴν θάλασσαν· E 353v διὰ γὰρ τὰς ἐμὰς πράξεις τὰ τοιαῦτα σκυθρωπὰ καὶ χαλεπὰ συναντήματα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπισυμβαίνουσιν». Καὶ ὁ μὲν λόγος μετάνοιαν τῶν κακῶς πραττομένων ᾐνίττετο, τὸ δ' ἔργον οὐκ ἦν καὶ ἡ διόρθωσις ἐδείκνυτο οὐδαμοῦ· ἦν γὰρ ἐκεῖνος ὁ ταῖς κακίσταις ὑποθημοσύναις ὡς ἀκυβέρνητος καταδουλούμενος ἑαυτόν. Τέως δ' οὖν προϊόντος τοῦ Ῥουσελίου πρεσβεῖαί τινες ἐκ βασιλέως πεμφθεῖσαι τούτῳ συνήντησαν ἀξίωμα κουροπαλατικὸν ὑπισχνούμεναι καὶ δωρεὰς φιλοτίμους, εἰ τὴν ἀποστασίαν ἀφεὶς ὑπόσπονδος τῷ βασιλεῖ γένηται. Ὁ δὲ μηδενὸς τῶν λεγομένων ἀνήκοος γεγονὼς τῆς πρὸς τὴν | βασιλεύουσαν πορείας C 206v σπουδαιότερον εἴχετο. Εἶχε γὰρ μεθ' ἑαυτοῦ αἰχμάλωτον, ἐν τῇ

5 a. 1074

18/19 Ἐγὼ γάρ εἰμι... θάλασσαν: Ion. 1,12

11 περιέβαλλεν E (cf. Skyl. Cont. 158,21): περιέβαλεν C **13** ὑπόπτιον C **14** βασιλέως E **19** βάλετε scripsit Bekker: βάλλετε CE pc **27** εἰ E et tacite Bekker: εἰς C

τοῦ καίσαρος τροπῇ τοῦτον προσειληφώς, Βασίλειον πρωτοβέστην τὸν Μαλέσην, ἐκ τῆς τῶν Περσῶν αἰχμαλωσίας οὐκ ἐκ πολλοῦ ἐπανιόντα, τῷ καίσαρι δὲ προσληφθέντα καὶ οἰκειωθέντα διὰ τὸ περιφανὲς τῆς τούτου φρονήσεώς τε καὶ γνώσεως. Ἀλλ' εἰ καὶ δορυάλωτον τοῦτον ὁ Ῥουσέλιος ἔλαβεν, ὅμως ἐν τιμῇ μεγίστῃ εἶχε καὶ ὡς ἔμπρακτον ἄνδρα καὶ λογιώτατον καὶ πεῖραν αὐτοῦ δεδωκότα διὰ τῶν προτέρων ἐπιστρατεύσεων ἐν μοίρᾳ τῶν συμβούλων ἐτίθετο, μᾶλλον δὲ πρώτιστον εἶχε, καὶ ὡς γλώσσῃ καὶ χειρὶ τῷ τοιούτῳ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἐκέχρητο πράγμασιν. Οὗτος τὰ πολλὰ μὲν ἑλέσθαι τὴν εἰρήνην τῷ Ῥουσελίῳ ὑπετίθει· εἰ δὲ καὶ ‖ μισῶν τὴν τυραννίδα τοῦ Μιχαὴλ ὡς καὶ πολλὴν παρ' αὐτοῦ δεξάμενος τὴν καταφοράν, καθότι αἰχμάλωτος ὢν ἀντὶ ἐλέους βασιλικοῦ δήμευσιν ὑπέστη δωρεὰν καὶ τῶν ἰδίων | τέκνων ἀπάνθρωπον γύμνωσιν, οἷα τὰ τῶν κρατούντων E 354r τότε παρανομώτατα κολαστήρια, ὑπεσκέλιζε τὴν τῆς εἰρήνης ἀπόβασιν, ἵνα τοὺς ἀλιτηρίους ἀμύνηται, αὐτὸς μὲν οὐκ οἶδα, λέγουσι δὲ οἱ πολλοί· ὁ δ' ἄνθρωπος φίλος ἐμοὶ γνησιώτατος ὢν ἐξώμνυτο τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν. Εἰ δὲ καὶ τυραννοκτόνος ἐπεθύμει γενέσθαι, γενναιότητος τοῦτο πάντως τεκμήριον.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὴν ὁδοιπορίαν τοῦ Ῥουσελίου διηνυκότος καὶ τὰς σκηνὰς ἐν Χρυσοπόλει θεμένου καταντικρὺ τοῦ τῆς βασιλίδος πορθμοῦ, φόβος ἔσχε τὸν βασιλέα καὶ ἡ τοῦ Βύζαντος τῇδε κἀκεῖσε διεκυμαίνετο· τῶν ἁπανταχῇ γὰρ Φράγγων συναθροισθέντων καὶ συνελθόντων αὐτῷ, στρατὸς ἀξιόλογος τὸ τούτου στρατόπεδον ἐγνωρίζετο· ἐγγὺς γὰρ τῶν τρισχιλίων ἦσαν οἱ συνδραμόντες Φράγγοι αὐτῷ. Ἡμέρας δέ τινας ἐν Χρυσοπόλει διακαρτερήσας, ἐν σιδηροπέδαις ἔχων τὸν καίσαρα, πῦρ ἐνῆκε ταῖς ἐν Χρυσοπόλει τυγχανούσαις οἰκίαις· καὶ ἡ φλὸξ ἀρθεῖσα πολλὴν ἀνήγειρε τὴν βοὴν καὶ τὸν κωκυτὸν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἂν τοῦ ἀνέμου μεταρριπίζοντος αὐτὴν καὶ καταπληκτικὴν ἀφιέ-

29 πολλὴν ἀνήγειρε... τοῖς ἀνθρώποις: cf. Hom., Il. 22,408/409: ἀμφὶ δὲ λαοὶ | κωκυτῷ τ' εἴχοντο καὶ οἰμωγῇ κατὰ ἄστυ

1 πρωτοβέστην (cf. infra p. 148,20) coni. Polemis: σβέστην C βέστην E πρωτοσβέστην prop. Pertusi **6** λογικώτατον tacite Bekker **7** αὐτοῦ CE: αὑτοῦ tacite Bekker δεδωκότα scripsit Bekker: δεδωκότος C δεδωκό τ E

ναι φωνὴν μονονουχὶ || τὴν τῶν πυρπολουμένων ὕλην παρασκευάζοντος. Καταμαλάξαι δὲ βουληθεὶς ὁ βασιλεὺς τὴν τοῦ βαρβάρου θρασύτητα πέμπει τούτῳ τὴν ἰδίαν γυναῖκα μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ. Μεταπέμπεται δὲ καὶ τοὺς Τούρκους λαθραίως, ἤδη τῇ Ῥωμαίων προσβαλόντας ἐπικρατείᾳ, καὶ πολλαῖς ὑποσχέσεσι πείθει τῷ Ῥουσελίῳ ἀνταγωνίσασθαι. | Ὁ δὲ Ῥουσέλιος E 354v ἄρας ἐκ Χρυσοπόλεως εἰς τὴν Νικομήδειαν σπουδαίως ὑπανεχώρησε. Βουλεύεται τοίνυν τοὺς στρατιώτας τῶν Ῥωμαίων ὑποποιήσασθαι καὶ εἰς πλῆθος μέγα τὸν οἰκεῖον ἀγεῖραι στρατόν. Καὶ διὰ τοῦτο τῶν δεσμῶν ἀπολύσας τὸν καίσαρα καὶ φιλανθρώποις δεξιώ|σεσι τὰς πρώην κακώσεις παρὰ πᾶσαν θεραπεύσας ἐλπίδα, C 207r βασιλέα Ῥωμαίων τοῦτον ἀνίστησιν εὐφημίαις καὶ παρασήμοις βασιλικοῖς τὸ κράτος αὐτῷ μεγαλοπρεπῶς συγκαταστησάμενος. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τούτου ἀγγελία τις τῶν Τούρκων αὐτοῖς ἐπῆλθε, πανστρατιᾷ τὸν λεγόμενον Σόφωνα, τὸ ὄρος, ὑπερβάντες ἀγχοῦ τοῦ φρουρίου τῆς Μεταβολῆς τὴν παρεμβολὴν ἐποιήσαντο. Τῶν δὲ σκοπῶν ἀπαγγειλάντων ὥς τινες πολέμιοι, οὐ πλείους τῶν πέντε ἢ ἓξ χιλιάδων, αὐτοῖς ἐπεφάνησαν, εὐθὺς ὁ Ῥουσέλιος τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαι προσέταττε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ἐξώπλιζε πρὸς τὸν πόλεμον. Ἦσαν δὲ πάντες οἱ τούτῳ συστρατευόμενοι Φράγγοι ἑπτακόσιοι καὶ δισχίλιοι· οὐδεὶς γὰρ ἔτι τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς προσερρύη διὰ τὸ τὴν φήμην τῆς || ἀναγορεύσεως τοῦ καίσαρος ἔτι μὴ πλατυνθῆναι καὶ ἀκουσθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. Ὡς δὲ ἀνέστελλον αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ὅ τε καῖσαρ καί τινες τῶν ἐξοχωτέρων ἐφ' ᾧ καθαρῶς ἐπιγνῶναι τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων, «οὐκ ἀνεκτόν», εἶπε, «τῷ Ῥουσελίῳ ἐστὶ τὸ πρὸς ἓξ χιλιάδας Τούρκων ἀμφιγνωμονεῖν καὶ τὸν πόλεμον ἀναβάλλεσθαι». Ὅθεν καὶ ταχὺ τὰς τάξεις καταστησά-

10 a. 1074

19 τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαι: v. supra p. 17,8/9

1 παρασκευάζοντος scripsit Bekker: παρασκευάζοντα C παρασκευάζον[τ] E **7** νικομηδείαν E **13** τὸ κράτος αὐτῷ C (cf. Skyl. Cont. 159,6): τούτω τὸ κράτος E **16** Μεταβολῆς C: παρεμβολῆς E **19** προσέττα[τ]ε E **21** δισχίλιοι C: δύο χιλιάδες E **27** ἀμφιγνωμονεῖν C (cf. Skyl. Cont. 159,14): ἀμφιγνωμεῖν E

μενος ὥρμησεν ἐπ' αὐτούς. Σὺν πολλῇ δὲ ῥύμῃ καὶ βοῇ | τῶν E 355r Φράγγων κατὰ τῶν ἐναντίων καταπληκτικῶς ἐπεληλυθότων, ἐδέξαντο μὲν οἱ Τοῦρκοι τούτους ἐπιόντας ἀντικαταστῆναι βουλόμενοι, μὴ ἐνεγκόντες δὲ τὸ σφοδρὸν καὶ ἀνύποιστον τῆς ἐπιφορᾶς οἱ μὲν ἔπεσον μαχαίρας ἔργον γενόμενοι, μηδενὸς τῶν Φράγγων κενὴν ἐσχηκότος τὴν χεῖρα σφαγῆς, οἱ δ' ἄλλοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. Κατόπιν δὲ διωκόντων τῶν Φράγγων ἕτεροι πάλιν φονίᾳ χειρὶ παρεδίδοντο. Ἀλλὰ τῆς διώξεως ἐπὶ πολὺ γενομένης προῆλθον μὲν οἱ Τοῦρκοι τὴν φυγὴν ἐπιτείνοντες, ἀκρατεῖ δὲ ῥυτῆρι τοὺς Φράγγους παρασκευάζων ὁ Ῥουσέλιος φέρεσθαι τόπον οὐκ ὀλίγον παρήμειψε. Πολλὰς δὲ τὰς ἀκρωρείας ἀνιὼν τε καὶ κατιὼν ἔλαθε τοὺς πλείστους τῶν στρατιωτῶν ὀπίσω παραλιπὼν καὶ μετ' ὀλίγων ἀπολειφθεὶς σὺν τῷ καίσαρι, ἐν ἵπποις κεκμηκόσι τῷ συνεχεῖ τῆς διώξεως, εἶδε τὸ στῖφος τῶν Τούρκων ἀπειροπληθὲς καὶ θαλάσσης ἀπλέτου μιμούμενον κύματα· ἦσαν γὰρ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας οἱ βάρβαροι. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ἐθεάθη καὶ διέκρινε καθ' ἑαυτὸν μὴ ἀκίνδυνον εἶναι τὴν εἰς || τοὐπίσω φυγήν, ἅτε τῶν ἵππων αὐτοῦ κεκμηκότων καὶ τῶν ἐναντίων τῇ ἀπονοστήσει θάρσος λαβεῖν δυναμένων, μάχην καθ' ἑαυτὸν συρράξαι διέγνωκεν. Ὡς δὲ προέγνων οἱ πολέμιοι τὴν τῶν ἰδίων κατακοπήν, ἐν φόβῳ καὶ κυδοιμῷ γεγονότες μικροῦ ἐδέησαν αὐτοὶ τὴν φυγὴν προλαβεῖν, εἰ μή τινες τῶν Φράγγων τῶν ἵππων κατα|βάντες ἐψυχαγώγουν αὐτοὺς τῇδε κἀκεῖσε σχολαίῳ ποδὶ παρασύροντες. C 207v Κατανοήσαντες δὲ τούτους ἀπει|ρηκότας E 355v τῷ κόπῳ ἔστησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· τοῦ δὲ Ῥουσελίου μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὰ δόρατα τούτοις μετὰ σφοδρᾶς τῆς ῥύμης ἐπιστηρίξαντος, ἀντέσχον μὲν οἱ Τοῦρκοι, ἔπεσον δὲ καὶ τότε τούτων συχνοί. Περικυκλώσαντες δὲ ὀλίγους ὄντας τοὺς ἀμφὶ τὸν Ῥουσέλιον, τοσοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι τὸ πλῆθος ὄντες οἱ Τοῦρκοι, βέλεσι συχνοτάτοις αὐτοὺς κατετίτρωσκον τοῖς ἐκηβόλοις τόξοις

8 φονίᾳ χειρί: cf. Aesch., Eumen. 317: χεῖρας φονίας

2 ἐπεληλυθότων C: ἐπελθόντων E **7** διωκόντων tacite Bekker: διωκότων C om. E **8** φονεία C **21** post γεγονότες E add. οὐ **23** αὐτοὺς coni. Polemis **26** δόρατα C: δῶρα E

ἀεὶ κεχρημένοι. Καὶ τοὺς ἵππους ἐκ τούτων ἀσυμφανῶς κατασφάττοντες καὶ διὰ πολλῶν χειρῶν καὶ βελῶν τούτους ἐν κύκλῳ περισχόντες ἀδιεξοδεύτῳ καὶ παναλκεῖ πεζοὺς τῇ τῶν ἵππων σφαγῇ κατεστήσαντο. Καὶ οὕτω πολλοὶ μὲν τῶν Φράγγων μετὰ Τούρκων πλειόνων τηνικαῦτα θανόντες κατέπεσον, ἥλω δὲ ζωγρίᾳ ὅ τε καῖσαρ καὶ ὁ Ῥουσέλιος. Οἱ δ' ὑπολειφθέντες τῶν Φράγγων εἰς τὸ τῆς Μεταβολῆς φρούριον συμφυγόντες, ἔνθαπερ ἡ γυνὴ τοῦ Ῥουσελίου ἐτύγχανε, δι' ἀκριβείας ἐποιοῦντο τὴν τούτου φυλακὴν καὶ συντήρησιν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸν μὲν Ῥουσέλιον ἐν ποδοκάκῃ βαλόντες ἰσχυροτάτῃ ἀσφαλῶς συνετήρουν, || τὸν δὲ καίσαρα διὰ τιμῆς ἄγοντες ἄνετον εἶχον καὶ τοῖς οἰκείοις ἀμφίοις ἐπίτιμον. Ὅμως δ' οὖν ἀμφοτέρους χρυσίνων ἱκανῶν ἀνταλλάττεσθαι διεμήνυον.

Ἀγγελθείσης δὲ τῆς τούτων τροπῆς καὶ ἁλώσεως τῷ κρατοῦντι, ἐκκλησιάσας οὗτος ἐπὶ παλατίου πάσῃ τῇ γερουσίᾳ ἔκπυστον καὶ φανερὸν ἐποίησε τὸ συμβάν. Τοῦ δὲ τιμήματος τῶν ἑαλωκότων ἐπιζητουμένου παρὰ τῶν Τούρκων, ἔσπευδεν ὁ βασιλεὺς δι' ἐξωνήσεως τούτους χειρώσασθαι. Ἐπικατέλαβε γὰρ καὶ ὁ τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ καίσαρι ὡς παιδείας, λόγων | καὶ E 356r πολυπειρίας ἀντεχόμενος, Βασίλειος πρωτοβέστης ὁ Μαλέσης, ἐλευθερωθεὶς μὲν ἐκ τῶν Τούρκων τιμῆς ἁδρᾶς πρὸ καιροῦ, προσληφθεὶς δὲ τῷ καίσαρι στρατηγῷ τοῦ πολέμου ἔναγχος ἀποδεδειγμένῳ, συμβουλεύων τῷ βασιλεῖ ταχέως πρίασθαι τούτους, ἵνα μὴ οἱ Τοῦρκοι, ὡς ἔστι βεβουλευμένον αὐτοῖς, βασιλέα Ῥωμαίων τὸν καίσαρα προχειρίσωνται καὶ διὰ τοῦτο μεγάλης ὠφελείας παρὰ τῶν ῥωμαϊκῶν πόλεων καὶ κωμῶν καὶ δυναστῶν ἀμαχητὶ ἐπιτεύξωνται· τοῦτο γάρ, φησίν, ἐμεμαθήκει μελετῶντας αὐτούς. Οὕτω δὲ συμβουλεύσας καλῶς οὐδὲν τῆς τοιαύ-

5 ἥλω δὲ ζωγρίᾳ: v. supra p. 28,11

1 ἀεὶ E et tacite Bekker: αἰεὶ C **5** ἥλω E et tacite Bekker: εἵλω C ζωγρεία E **6** ὑποληφθέντες E **9** τὸν μὲν E: τὸν C **10** ποδοκάκῃ...ἰσχυροτάτῃ E et tacite Bekker: ποδοκάκης... ἰσχυροτάτης (?) C **12** χρυσίων E **16/17** τῶν ἑαλωκότων C: τῶν ἑαλωκότων τούτων E **20** πρωτοσβέστης C μελέσης E

της ἀπώνατο συμβουλῆς, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἀδίκως ὑπερορίαν κατεκρίθη καὶ δήμευσιν, οἷα τὰ τοῦ δεινοῦ καὶ πονηροῦ πολεμήτορος. Ἁδρὰν οὖν καὶ βαρυτάλαντον χρυσίου ποσότητα συστήσας ὁ βασιλεύων τοὺς ἐξωνησομένους αὐτοὺς ἀπέστειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ Ῥουσελίου || γυνή, τῷ κάστρῳ τῆς Μεταβολῆς ἐμφιλοχωροῦσα καὶ πλούτου ἱκανῶς ἔχουσα, προεξωνήσατο τὸν ἴδιον ἄνδρα καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐχθρῶν ἐλυτρώσατο, τούτου μὲν οἱ πεμφθέντες ἐκ βασιλέως ἀπέτυχον, τὸν δὲ καίσαρα μόνον ἐξωνησάμενοι ἐπανῆγον εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ἐν δὲ τῇ Προποντίδι γενομένων αὐτῶν εὐλαβηθεὶς ὁ καῖσαρ ἴσως, ἵνα μὴ ὡς ἀποστάτης καταγνωσθῇ καὶ ὕποπτος | τὸ ἀπὸ τοῦδε τυγχάνῃ C 208r καὶ περιεσκεμμένος ἢ καὶ ἀπόβλητος, οὐκ ἔκρινε μετὰ κοσμικῆς τῆς περιβολῆς ἐπιστῆναι τῷ ἀνεψιῷ καὶ βασιλεῖ, ἀλλὰ τὴν κοσμικὴν ἀποβαλόμενος τρίχα, μεταθέμενος εἰς τοὺς μοναχούς, οὕτως ἐν εὐτελεῖ τῷ σχήματι | τοῖς βασιλείοις ἐνέμιξεν, ὁπότε E 356v καὶ τοῖς εὐσυνέτοις ἀνδράσι θάμβος ἐπῄει καὶ ἔκπληξις· περὶ γὰρ τῶν ἀφρονούντων καὶ τὰ τοιαῦτα μὴ διακρινόντων λόγος οὐδείς.

Ἐπῄει οὖν θάμβος τοῖς συνετοῖς ὅπως οἱ Ῥωμαίων ἀρχηγοὶ μετὰ τοσαύτης περιφανείας καὶ λαμπρότητος κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐπιστρατεύοντες οὕτως ἀτίμως καὶ γοερῶς καὶ μετὰ τοιαύτης εὐτελείας καὶ δυσθυμίας πεποίηνται τὴν ἐπάνοδον, ἀντὶ τοῦ πρὶν τελουμένου τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις λαμπροῦ καὶ στεφανηφόρου θριάμβου καταγέλαστον κατάγοντες καὶ πανευτελέστατον θέατρον, τὴν ἧτταν οὐ τῶν συστρατιωτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτῶν κακοπάθειαν καὶ σκληροτυχίαν ὀδυνηρῶς θριαμβεύοντες. Τί τούτου γένοιτ' ἂν διαδηλότερον θεοβλαβείας || ὑπόδειγμα; Ὅθεν καὶ θαυμάζειν μοι ἔπεισι πῶς οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τοὺς εἰδότας ἔχοντες πολλῶν ἱστοριῶν καὶ πράξεων ἐπιγνώσεις

4 ἀπέστειλεν a. 1075 secundum D.I. Polemis; a. 1074 secundum P. Gautier **13/14** a. 1074 secundum P. Gautier; a. 1075 secundum D.I. Polemis

11 τυγχάνει E **12** ἢ E et tacite Bekker: ἦ C **14** ἀποβαλόμενος scripsit Bekker: ἀποβαλλόμενος CE **19** συνετοῖς om. C post τοῖς αὐτοῖς sive τοῖς προειρημένοις prop. Bekker **27** θεοβλαβείας διαδηλότερον E **29** εἰδότας C: ἰδόντας E

καὶ τύχας λαμπρὰς καὶ ταπεινὰς γινομένας ἐξ αἰτιῶν προφανεστάτων, ὧν μὲν ἐκ θείου χόλου τοῖς ἁμαρτανομένοις σφοδρῶς ἐπαναπτομένου, ὧν δὲ ἀπὸ βουλευμάτων γλίσχρων καὶ ἀγεννῶν καὶ ἀνοικείων τοῖς πράγμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῶν πεποίηνται οὐδ' ἀξιοῦσι τὰς αἰτίας μανθάνειν ἐξ ὧν τὰ τοιαῦτα δυστυχήματα τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ προσπίπτουσιν· ἀλλ' ἔξω πάσης βουλῆς θεοφιλοῦς καὶ θεραπείας τοῦ θείου καὶ τῆς τῶν πατρίων νόμων ἐπανορθώσεως καθιστάμενοι ἀβούλως καὶ προπετῶς εἰς πολέμους μεγάλους καὶ κινδύνους, μὴ πρότερον τὸν Θεὸν | [E 357r] ἱλεωσάμενοι, τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις εἰσάγουσι· καὶ πάσχοντες κακῶς καὶ ἡττώμενοι ἀπηνῶς αἴσθησιν οὐ λαμβάνουσι τῆς ἐκ τοῦ θείου νεμέσεως. Ἀλλ' οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι οὐχ οὕτω ποιοῦντες τὰς φοβερὰς ἐκείνας καὶ μάχας καὶ στρατηγίας κατώρθουν, ἀλλά, καίπερ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐκ τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπερφυοῦς σαρκώσεως αὐτοῦ καὶ κατὰ τόνδε τὸν κόσμον συναναστροφῆς νομοθεσίας μηκέτι λαβόντες ἐπὶ τὸ σέβειν τὰ θεῖα καὶ ἀρετῆς ἀντιποιεῖσθαι καὶ τοὺς τῆς ἀγαθοεργίας νόμους καὶ εὐσεβείας καὶ καθαρότητος ἐκθύμως τηρεῖν, ὅμως τῇ φυσικῇ μεγαλοφροσύνῃ πρὸς τὰς τούτων παρατηρήσεις νουνεχῶς ἐπαιδεύοντο· καὶ εἴπερ ποτὲ συνέβη τῇ Ῥώμῃ εἴτε ἥττης δυσκλήρημα ‖ εἴτε σημεῖον οὐκ ἀγαθὸν ἐπεφάνη, πολλὴν ἐποιοῦντο τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ζήτησιν, μή πού τι τῶν δεόντων καὶ ἁρμοζόντων παρελείφθη ἢ παρθένος ἐκ τῶν φυλαττουσῶν τὸ ἀθάνατον πῦρ τὴν παρθενίαν ἐκλάπη ἢ παρανομίας ἐπράχθη ὀνείδισμα καὶ χόλος ἐντεῦθεν θεῖος τοῖς Ῥωμαίοις ἐπαπειλεῖ. Καὶ διερόμενοι πολλάκις εὕρισκον τὰς τῶν ἀτοπημάτων αἰτίας καὶ διορθούμενοι | [C 208v] ταύτας καὶ τὸ θεῖον ἐξευμενίσασθαι πληροφορηθέντες, μετὰ τοιαύτης παρασκευῆς καὶ θάρσους εἰς τοὺς πολέμους ἐχώρουν καὶ κατώρθουν αὐτοὺς ἐπὶ μεγάλοις τροπαίοις τὰς νίκας ἐπαίροντες. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο τοῖς στρατηγοῖς διὰ σπουδῆς καὶ φροντίδος ἐγίνετο, τὸ καθαρμὸν ποιεῖσθαι τῇ στρατιᾷ παντὸς | [E 357v] ἀδικήματος καὶ ῥυπάσματος, καὶ μετὰ τὸ καθῆραι ταύτην τότε τὸ

16 νομοθεσίας CE: νομοθεσίαν scripsit Bekker **23** παρελείφη E **25** διερόμενοι scripsi: διερώμενοι E διερευνώμενοι C **31** ἐγένετο E **32** ταύτην C: ταῦτα E τότε om C τὸ om. E

προκινδυνεύειν τῆς πατρίδος ἄμεινον εἶναι διελογίζοντο. Τοῖς δὲ νῦν Ῥωμαίοις οὐδὲν τούτων διὰ φροντίδος ἐστίν, ἀλλ' οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τούτων καὶ βασιλεῖς προφάσει δημοσιακῆς ὠφελείας τὰ χείριστα καὶ θεομισῆ καὶ παράνομα διαπράττονται, ὁ δὲ τοῦ στρατοῦ προηγούμενος μὴ προσανέχων τῷ πολέμῳ μηδὲ τῇ πατρίδι νέμειν τὰ ὅσια προαιρούμενος καὶ τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν περιφρονῶν, πρὸς τὸ κερδαίνειν ὅλον ἑαυτὸν ἐπιτείνει καὶ τὴν στρατηγίαν ἐμπορίαν κέρδους οὐκ εὐπραγίαν τοῦ ἰδίου ἔθνους οὐδ' εὐδοξίαν πεποίηται. Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος, ἐκ τῶν ἡγεμόνων τὰς ἀφορμὰς λαμβάνον τῆς ἀδικίας, ἀκαθέκτοις καὶ ἀναισχύντοις ‖ ὁρμαῖς τοὺς ὁμοφύλους κακῶς καὶ ἀπανθρώπως μετέρχονται, ἁρπάζοντες καὶ βιαζόμενοι τὰ τούτοις προσόντα καὶ τὰ τῶν πολεμίων δρῶντες ἐν τῇ ἰδίᾳ κατοικίᾳ καὶ χώρᾳ καὶ μηδεμιᾶς κακοποιίας ἢ λαφυραγωγίας παραχωροῦντες τοῖς λεγομένοις πολεμίοις. Ἀφ' ὧν αἱ παλαμναιόταται τούτοις ἀραὶ παρὰ τῶν ὁμογενῶν ἐπιφέρονται, ὡς τῆς ἥττης αὐτῶν ἄνεσιν παρεχομένης πάσαις ταῖς τῶν Ῥωμαίων κώμαις καὶ χώραις καὶ πόλεσι τοιούτων πράξεων δρωμένων. Καὶ πάλιν τεθαύμακα, τίνι θαρροῦντες οἱ τῶν Ῥωμαίων προεστῶτες πρὸς ἀντιπαρατάξεις καὶ πολέμους, ἐν οἷς ἀγωνοθέτης ἀρρεπὴς καθέστηκεν ὁ Θεός, τοὺς ἀμφ' αὐτοὺς ἐξοπλίζουσιν, ἢ πάντως οἰόμενοι λήσειν τὸν ἀνύστακτον ὀφθαλμὸν | [E 358r] καὶ κλέψαι τὴν νίκην ὥς τινος οἰκοδεσπότου μὴ ἐπαγρυπνοῦντος τοῖς ἰδίοις οὐσίδιον; Λανθάνουσι δὲ οὐ μόνον τῶν ἐπὶ ταῖς μάχαις ἐλπίδων ἀποτυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον δυσκλεῶς καταστρέφοντες καὶ τοῖς ἐξ ἀδικίας συμποριζομένοις προσαποβάλλοντες καὶ τὰ δικαίων πόρων τῷ δημοσίῳ περιερχόμενα. Ἔγωγε οὖν ἐν πολλοῖς συνεκστρατευσάμενος κἀν τοῖς βασιλείοις συνεχῶς συναναστρεφόμενος οὐδέπω ἔγνων ἐν πᾶσι

21/22 τὸν ἀνύστακτον ὀφθαλμὸν: cf. Greg. Nyss., De vita ...Ephraem Syri, PG 46,829[D]: ὁ τούτου (i.e. τοῦ Ἐφραίμ) ἀνύστακτος ὀφθαλμὸς

2 οὐδὲ τοῦτο E **4** θεομισῆ E[pc] **5** μ[ὴ π]ροσανέχων E **7** ὅλον πρὸς τὸ κερδαίνειν E ἐπι[τ]είνει E **9** πεποίηνται E **10** τῆς E: τὰς C **15** παλαμναιότατοι C **18** δραμένων E **23** οὐσίδιον: οὐκ ἴδιον C[ac] **26** δικ[α]ίων E **27** [ο]ὖν E **28** [ἐ]ν E

βουλὴν Θεῷ ἀρέσκουσαν, οὐδ' ἐπὶ στρατιωτικοῖς ἢ πολιτικοῖς πράγμασι σκέψεως προβαινούσης ἢ διαγνώσεως εὐλάβειαν προεπιμιχθεῖσαν τοῦ μή πώς ποτε παράνομόν τι συναναφαίνεται τῇ βουλῇ καὶ Θεῷ ἀποτρόπαιον· ἀλλὰ τὸ πᾶν εἰς τὸ κέρδος τοῦ βουλεύματος καταντᾷ κἂν ἱερὰ βεβηλῶνται, κἂν ἄνθρωποι βλάπτωνται, ‖ κἀκεῖνοι προέχουσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, οἱ τὰς προφάσεις τοῦ ἀδίκου καὶ θεομισοῦς κέρδους ἐκ πονηρίας συλλέγοντες. Ἀλλ' οὐδ' ἐν πολλοῖς τούτων ὁ Θεὸς ἡγεῖται τοῦ προβουλεύματος καὶ μνήμη τούτου συνανακέκραται. Διὰ ταῦτα τὴν τῶν γινομένων ἐν τοῖς Ῥωμαίοις καταστροφὴν ἐς αὐτὴν ἀναφέρω τὴν ἐκ τοῦ θείου νέμεσιν καὶ τὴν | ἐκ τῆς ἀδεκάστου γνώ- C 209r μης ἀπόφασιν, ὅτι τοῖς ἔθνεσι τιμᾶσθαι τὸ δίκαιον λέγεται καὶ συντηρεῖσθαι τὰ πάτρια νόμιμα τούτοις ἀπαρεγχείρητα καὶ πᾶσαν τὴν εὐτυχίαν ἐκ τοῦ δημιουργοῦ καταπτᾶσαν αὐτοῖς συνεχῶς ἐπιλέγουσιν, ἅπερ κοινὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ προτερήματα καὶ παρὰ πάσης | ἀπαιτοῦνται θρησκείας. Ἡ γὰρ ἀληθὴς E 358v καὶ ἀμώμητος πίστις ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ἐπεὶ τῶν ἀρετῶν τυγχάνομεν ἔκπτωτοι, κατάγνωσις μᾶλλόν ἐστι καὶ κατάκρισις, καθὼς καὶ τῷ θείῳ νόμῳ τῶν ἐντολῶν δοκεῖ φάσκοντι «ὁ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιῶν δαρήσεται πολλάς».

Καὶ μή μοί τις ἐπιτιμήσῃ τῆς τοιαύτης τῶν ἡμετέρων καταδρομῆς. Οὐ γὰρ ἐπὶ λοιδορίᾳ τούτων ἁπλῶς καὶ ἀτιμίᾳ ψευδόμενος γέγραφα, ἀλλ' ἐπὶ ἐλέγχῳ τῶν κακῶς πραττομένων, μή πού ποτε ἄρα αἰδὼς καὶ φόβος ὑπέλθοι τοῦ θείου τοὺς ἡγεμόνας καὶ στρατηγοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν καὶ μεταβαλόντες ἐπὶ τὰ κρείττονα τῆς ἄνωθεν εὐμενείας καὶ ἀντιλήψεως τύχωσι καὶ τὰς οἰκτρὰς ἐπανορθώσονται ‖ τύχας. Περιέσχον γὰρ ἡμᾶς

19/20 ὁ εἰδὼς... δαρήσεται πολλάς: Luc. 12,47 **24** αἰδὼς καὶ φόβος: cf. Hom., Il. 15,657/658: ἴσχε γὰρ αἰδὼς καὶ φόβος **27sqq.** Περιέσχον γὰρ ἡμᾶς ὠδῖνες θανάτου: Ps. 17(18)5; 114(115)3

3 μή πώς ποτε scripsit Bekker: μήπως ποτὲ CE **5** ἄνθρωπον E **6** κἀκεῖνοι E: κἀκεῖνο C οἱ E: εἰς C **7** συλλ[έγο]ντες E **10** [ρω]μαίοις E **14** καταπτάση E **16** ἀπαιτοῦνται C: ἐπαινοῦνται E **24** ὑπέλθοι CE: ὑπέλθῃ coni. Polemis

ὠδῖνες θανάτου κατά τε πᾶσαν ἑῴαν καὶ τὴν ἑσπέραν τῶν γοτθικῶν καὶ μιαρωτάτων ἐπικρατησάντων ἐθνῶν καὶ κατατρυφησάντων τῆς ἡμῶν εὐηθείας ἢ ἀμελείας ἤ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, θεοβλαβείας καὶ μανίας, ὅτι κατ' ἀλλήλων λυττῶντες καὶ ἀκρατῶς τοῖς ὁμοφύλοις μαχόμενοι καὶ θανάτου καταφρονοῦντες ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις πολέμοις δειλοὶ καὶ ἀνάλκιδες καὶ πρὸ πολέμου νῶτα διδοῦντες φαινόμεθα.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανὰ πρὸς ἄνδρας πολλὰ καὶ ἐξ ὀλίγων δυναμένους νοεῖν καὶ προνοεῖν τοῦ συμφέροντος. Εἰσελθόντος δὲ τοῦ καίσαρος καὶ παραστάντος τῷ βασιλεῖ ἔμεινε μὲν ἡσυχία τοῖς βασιλείοις καὶ ἔδοξεν ὁ κρατῶν ἤδη κατωρθωκέναι τὸ πᾶν, πλὴν ὅσον ἀπέτυχε τοῦ μὴ τὸν Ῥουσέλιον ἐν χερσὶ λαβεῖν καὶ ἀμύνασθαι. | Τὴν γὰρ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπιστρατείαν E 359r καὶ τὸ σφάττεσθαι τοσοῦτον γένος Χριστιανῶν καὶ δῃοῦσθαι κώμας καὶ χώρας καὶ ἄρδην ἀνάστατον τὴν ἑῴαν ὁρᾶσθαι, πῇ μὲν σφαζομένων ἀναριθμήτων ἀνθρώπων πῇ δὲ αἰχμαλωτιζομένων, ἐν δευτέρῳ ἐτίθετο. Ὁ δέ γε Ῥουσέλιος, εἰ καὶ οἱ Τοῦρκοι διεσπαρμένοι πρὸς πάντα τὰ ῥωμαϊκὰ ἐτύγχανον θέματα, ἀλλ' αὐτὸς ἄρας ἐκ τοῦ τῆς Μεταβολῆς φρουρίου μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων Φράγγων στρατιωτῶν καὶ τῆς συνεύνου καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ διὰ μέσης τῆς χώρας ἀτρέστως ‖ ἐβάδιζε καὶ τὸ θέμα τῶν Ἀρμενιακῶν καταλαβὼν τοῖς προτέροις αὐτοῦ κάστροις καὶ αὖθις ἀποκατέστη. Καὶ οὕτως ἐκδρομὰς κατὰ τῶν Τούρκων ποιούμενος ἀπεῖρξεν αὐτοὺς τοῦ τῷ τοιούτῳ θέματι προσβάλλειν καὶ πολεμικοῖς περιβάλλειν κακοῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς θυμομαχῶν κατ' αὐτοῦ ἐξ ὑποβολῆς τοῦ προρρηθέντος εὐνούχου, τοῦ Νικηφόρου, | προῃρεῖτο μᾶλλον τοὺς Τούρκους τὰ C 209v Ῥωμαίων ἔχειν καὶ ἄγειν πράγματα ἢ τὸν Λατῖνον τοῦτον ἐν ἑνὶ τόπῳ χωρεῖσθαι καὶ ἀπείργειν τὰς ἐκείνων ἐπιδρομάς. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰς μηχανὰς καὶ συνθήματα καὶ ὑποσχέσεις τοῖς Τούρκοις δούς, εἰ τοῦτον ποιήσοιντο αὐτῷ ὑποχείριον, ἐξαπέστειλε τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ἀξιωμάτων ἕνα, στρατιώτην μὲν ὄντα, νέον δὲ

31 a. 1075 secundum P. Gautier

5 θανάτου scripsit Bekker: θανάτω C θανά^{τ} E **12** τοῦ E: τὸ C **18** διεσπαρμένοι E: διεσπασμένοι C **24/25** τοιού[τω θ]έματι E **25** προσβάλειν E **26** προρρηθέντος C: προρρυέντος E

τὴν ἡλικίαν καὶ φρονήσεως καὶ ἀνδρίας οὐδενὸς ἀποδέοντα, Ἀλέξιον πρόεδρον τὸν Κομνηνόν· ὃς ἐν τῷ ἄστει τῆς Ἀμασείας γενόμενος ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. Ὁ δὲ Ῥουσέλιος φιλίας καὶ συνθήκας μετὰ τοῦ τῶν Τούρκων ἐξάρχοντος ποιησάμενος συνῆλθε τούτοις | πολλάκις ἐψιλωμένος στρατιωτῶν. Ἐν μιᾷ δὲ E 359v σύνδειπνος τούτοις ὑπάρχων ἐπιβουλὴν ὑπέστη δεινήν· οἱ γὰρ Τοῦρκοι, πᾶσαν φιλίαν προδιδόντες χρημάτων, κατέσχον αὐτὸν καὶ δεσμώτην ἀπέδειξαν, παράγγελμα νόμιμον ἔχοντες τὸ τοὺς Ῥωμαίους ἀπατᾶν καὶ σφάττειν καὶ προδιδόναι καὶ μὴ δεδιέναι ὅρκον, ὅσον τὸ κατ' αὐτούς. Καὶ ὁ μὲν κατείχετο δεσμώτης αὐτοῖς, ὁ δὲ πρόεδρος Ἀλέξιος ἐπραγματεύετο διὰ ‖ δώρων τὴν τούτου κατάσχεσιν καὶ ἀπόληψιν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βασιλέως οἰομένου εἰρηνεύειν τὰ πράγματα· τὴν γὰρ τῶν Τούρκων ἀπηνῆ ἐπικράτειαν εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο δι' ἀναλγησίαν καὶ μῖσος τὸ πρὸς Ῥωμαίους, ὡς ἔοικεν.

Ἐν ᾧ καὶ δικάζοντα πολλάκις, ὡς εἴωθεν, ἀσυμβάτους δίκας καὶ ἀπροσφυῆ βασιλεῖ καὶ ἀνευλόγως καταδικάζοντα τοὺς ἀνθρώπους ὑποθήκαις τῶν συνηγορούντων τοῖς χείροσι, φῆμαι καταλαμβάνουσαι, τοὺς Τούρκους λέγουσαι περὶ Χαλκηδόνα καὶ Χρυσόπολιν κατατρέχειν, ἄρτι πρῶτον τῇ τοιαύτῃ πλησιοχώρῳ ἐπιφοιτήσαντες γῇ, οὐδεμίαν ταραχὴν ἐνεποίουν καὶ σύγχυσιν, ἀλλ' ὡς ἀλλοτρίας χώρας πασχούσης αὐτὸς ἄφροντις ἔμενεν. Οὕτως οὖν αὐτοῦ ἔχοντος, ὁ τὰ πρῶτα παρ' αὐτοῦ φέρων Νικηφόρος, ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, τὴν εἰς τὸν βασιλέα εὔνοιαν πολλαχόθεν ἐπισεμνύνειν ἑαυτῷ σοφιζόμενος ἔπραττε μὲν ὅσα τούτῳ βουλομένῳ ἐνῆν, ἀπετείχιζε δὲ τῆς τοῦ βασιλέως ἀγάπης τήν τε μητέρα καὶ τοὺς ὁμαίμονας καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς ὡς βασιλειῶντας δῆθεν καὶ τὸ συνοῖσον αὐτῷ | μὴ θέλοντας, καὶ E 360r

---

4 τοῦ τῶν Τούρκων ἐξάρχοντος: i.e. Toutach, v. Bryennius 187,6-189,16

---

14 εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο: v. supra p. 68,12

---

2 Ἀμασείας E et tacite Bekker: ἀμασίας C **14** εἰς C: ὡς E **16** δικάζοντ^{ο} E **17** ἀπροσφυῆ CE: ἀπροσφυεῖς coni. Rosenstein καταδικάζοντ^{ο} E **18** φήμη E **19** καταλαμβάνουσαι E et scripsit Bekker: καταλαμβάνουσι C

ὅτι αὐτὸς μόνος τὸ συμφέρον αὐτῷ διασπουδάζων καθέστηκε. Διὸ δὴ καὶ μεγάλα παρὰ τῷ βασιλεῖ δυνηθεὶς αὐτὸς ἦν ὁ τὸ πᾶν διεξάγων τῆς βασιλείας καὶ τῷ βασιλεῖ ἐπιτρέπων τὸ πραχθησόμενον καὶ τὰς τιμὰς καὶ προνοίας οἷς ἐβούλετο χαριζόμενος διὰ λημμάτων ‖ οὐχὶ μικρῶν. Ἦν γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν καὶ περὶ φιλοχρηματίαν δαιμονίως σπουδάζων καὶ κτήσεων ἀκινήτων χανδὸν ποιούμενος τὴν ἐπίκτησιν. Ὧν ἀκορέστως ἐχόμενος κέντρον καὶ ταμεῖον τῆς τῶν λοιπῶν αὐτοῦ κτήσεων ἐπισυναθροίσεως τὴν τοῦ Ἑβδόμου μονὴν ⟨κατεστήσατο⟩. Ταύτην γὰρ λαβὼν κατὰ δωρεὰν παρεσκεύαζε τὸν βασιλέα πολλὰ τῶν κτημάτων αὐτῷ προσκυροῦν ὁσημέραι καὶ προ|σόδους C 210r ἀφθόνους περιποιεῖν, ὡς αὐτοῦ τάχα διαγωνιζομένου ποιῆσαι τοῦτο μετὰ παρέλευσιν τῷ βασιλεῖ πολύολβον ἐνδιαίτημα, σκεπτόμενος ἐκ μοχθηρίας οἰκειοῦσθαι καὶ παρακερδαίνειν τὰ νῦν προσφερόμενα καὶ τῷ ὀνόματι τῆς μονῆς πλοῦτον ἐπικτᾶσθαι ὑπερφυῆ, τοῦ δὲ μέλλοντος εἶναι τὸν λόγον ἀπόρρητον. Ἐν τούτοις δὲ πᾶσιν οὐδένα κόρον λαμβάνων, καίτοι καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ τελωνῶν καὶ πρακτόρων δωροδοκούμενος καὶ κτήσεων ἰδικῶν καὶ οἴκων ἐν περιλήψει μεγάλων καὶ πολλῶν καθιστάμενος, οὐδὲ τοῦ κερδαίνειν καὶ ἐκ συκοφαντημάτων ἀπείχετο οὐδὲ τοῦ ἐπιβουλεύειν τῇ εὐθηνίᾳ καὶ τὴν κοσμικὴν ἀδημονίαν καὶ ἔνδειαν οἰκείαν ποιεῖσθαι φιλοκερδείας | ὑπόθεσιν. Τῷ τοι καὶ μαθὼν ὡς ἐν τῷ κάστρῳ τῇ E 360v Ῥαιδεστῷ κατάγουσιν ἅμαξαι τὸν σῖτον πολλαὶ καὶ διαπιπράσκουσι διασκεδαννύμεναι εἴς τε τὰ τῶν μοναστηρίων ξενοδοχεῖα καὶ κατατόπια καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πολλῶν ἐγχωρίων, καὶ ἄνετον ποιοῦνται τὴν πρᾶσιν ‖ πρὸς τὸν βουλό-

---

16 τοῦ δὲ μέλλοντος εἶναι τὸν λόγον ἀπόρρητον: cf. Xen., Anab. 6,1,21: ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει; Ps. Isocr., Ad Dem. 29: κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον

---

1 σπουδάζων E **8** ταμιεῖον E κτήσεως E **9** ⟨κατεστήσατο⟩ addidi: ἐποιεῖτο prop. Bekker **12** ἀφθόνους E (cf. Skyl. Cont. 162,4) et prop. Rosenstein: ἀφθόρους C **17** καίτοι καὶ C: καὶ τοῖς E **19** ἰδικῶν CE: εἰδικῶν tacite Bekker **21** τοῦ C: τὸ E εὐθημία E **26** κατόπια E **27** ποιοῦνται E et tacite Bekker: ποιοῦντα C

μενον καὶ ἀκώλυτον καὶ οὕτως ὁδεύει διὰ πάντων τὸ ἀγαθὸν τῆς εὐθηνίας, φθονήσας τῆς εὐετηρίας τῷ κόσμῳ φούνδακα ἐκτὸς τοῦ ἄστεος ὁ παγκάκιστος ἐποικοδομεῖ κἀν τούτῳ συναθροίζεσθαι τὰς ἁμάξας ἐπισκήπτει, βασιλικῷ γράμματι τοῦτο διορισάμενος. Καὶ μονοπώλιον τίθησιν εἰς τὸ ἀναγκαιότατον χρῆμα, τὸν σῖτον, μηδενὸς δυναμένου εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ φούνδακος ἐξωνήσασθαι, φούνδακος τοῦ δολίου καὶ δαιμονιώδους πράγματος καὶ ὀνόματος. Ἐξ οὗ γὰρ ἐκεῖνος ἐπάγη, ἡ εὐθηνία τῶν πόλεων ᾤχετο καὶ ἡ τοῦ θείου ὀργὴ τὰ ὑπὸ Ῥωμαίους μειζόνως κατέλαβεν. Οὐ γάρ, ὥσπερ τὸ πρότερον ἦν, ὁ βουλόμενος ἐξωνεῖτο τὸν σῖτον καὶ μετὰ τοῦ πωλοῦντος συνήλλαττε καὶ εἴπερ μὴ ἐν τῷδε τῷ κατατοπίῳ ἠρέσκετο, μετέβαινεν εἰς τὸ ἄλλο καὶ αὖθις εἰς ἕτερον καὶ ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν ἡ πρᾶσις ἐγίνετο· ἀλλ’ εἰσερχόμενα τὰ γεώργια ἐν τῇ τοῦ φούνδακος εἱρκτῇ σιτώνας εἶχον ἐνοίκους τοῦ φούνδακος καὶ σιτοκαπήλους πολλούς, καὶ οὗτοι προαρπάζοντες τὸν σῖτον ἐξωνοῦντο καὶ ἀπετίθουν καὶ διηγωνίζοντο κερδαίνειν ἐπὶ τῷ νομίσματι νομίσματα τρία. Ἠγόραζε δὲ ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν οὐδείς, οὔτε ναυτικὸς εἰσάγων αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν οὔτε ἀστικὸς οὔτε ἄγροικος οὔτε ἄλλος οὐδείς· ἀλλ’ ἀπὸ | τῶν σιτοκαπήλων τοῦ φούνδακος ἡ πρᾶσις προέβαινεν, ὡς (E 361r) ἐκεῖνοι ἐβούλοντο καὶ ὁ προκαθήμενος αὐτῶν λυμεὼν φουνδακάριος, ὃς καινοτομῶν τοὺς τὸν σῖτον καταβιβάζοντας ‖ καὶ σῖτον ἐκ τούτων κακῶς ἀφαιρούμενος καὶ βαρείας ἀπαιτήσεις ὑπὲρ τῶν τοπιατικῶν εἰσπραττόμενος ἠνάγκαζε τὴν πρᾶσιν διὰ τὸ καινοτομεῖσθαι πολυειδῶς ἐνδεεστέραν ποιεῖν. Καὶ οὕτως τρεφομένου τοῦ φούνδακος εἰς ἀδικίαν ἀπαραμύθητον ἐξέπιπτε τὰ τῆς προτέρας εὐθηνίας τῇ πολιτείᾳ καὶ περιέστη ἀπὸ δέκα καὶ ὀκτὼ μοδίων εἰς ἕνα μόδιον τοῦ νομίσματος ἡ τοῦ σίτου πρᾶσις. Ἐκομμερκεύοντο γὰρ ἔκτοτε, φεῦ τῆς πλεονεξίας, οὐ μόνον αἱ

14/15 σιτώνας εἶχον... καὶ σιτοκαπήλους: cf. Greg. Naz., Or. XVI, PG 35, 960B: οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι; Or. XLIII, PG 36, 544A: Ταῦτα μὲν οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι

---

3 ἄστεως scripsit Martin **7/8** καὶ ὀνόματος om. E **8** [ἐ]κεῖνος E **12** κατοπίω E **18** αὐτὸν coni. Bekker: αὐτ^ο CE **24** τοπιακῶν E **27/28** ἀπὸ δέκα καὶ ὀκτὼ μοδίων CE: ἀπὸ ὀκτὼ δέκατα μοδίου scripsit Martin **29** ἐκομμερκεύοντο scripsit Bekker: ἐκκομερκεύοντο CE

πυροφόροι ἅμαξαι, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ὤνια, ὅσα πλησίον ἐκείνου παρώδευον. Ἀπείρ|γοντο δὲ καὶ οἱ τῆς περιχώρου ἐκείνης καὶ οἱ (C 210v) τῆς Ῥαιδεστοῦ ἔποικοι πωλεῖν τὰ ἴδια γεώργια ἐν ταῖς ἑστίαις αὐτῶν. Ἀφῃροῦντο δὲ καὶ οἱ μέδιμνοι καὶ μόνος ὁ φοῦνδαξ τῶν μεδίμνων ὑπῆρχε κύριος, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, οὐδ’ ὁ ἥλιος εἶδε τοιοῦτον ἀδίκημα. Εἰ γὰρ προσηγγέλη τις πωλήσας οἴκαδε σῖτον ἐξ ὧν ἐγεώργησεν, ὡς φονεὺς ἢ βιαστὴς ἤ ἄτοπόν τι ἕτερον πεπραχὼς ἐδημεύετο καὶ ἡρπάζετο παρὰ τοῦ ἐπιστατοῦντος τῷ φούνδακι. Παρῆσαν γὰρ τῷ φουνδακαρίῳ ἐκ πάσης ἰδέας κακούργων ἄχρι τῶν ἑκατὸν ταξεῶται ταττόμενοι παρ’ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐλεεινοὺς ἐμπόρους καὶ γεωργοὺς πολλοῖς ἀνιαροῖς περιέβαλλον· καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ ἀντιστῆναι τούτοις δυνάμενος τῷ τε πλήθει δυσκαταγωνίστοις οὖσι καὶ τῇ δυναστείᾳ τοῦ λογοθέτου | τὸ θράσος ἀκάθεκτον ἔχουσι. Καὶ ὁ μὲν ξ´ λιτρῶν τὸν φούνδακα (E 361v) μισθωσάμενος ‖ ἐνηβρύνετο τῷ ἐξ αὐτοῦ πορισμῷ, ἡ δ’ ἔνδεια τοὺς πάντας ἐπίεζεν, οὐ μόνον τοῦ σίτου ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. Ἐκείνου γὰρ στενοχωρουμένου ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ στενοχωρεῖσθαι, ὅτι δι’ αὐτοῦ τῶν ἄλλων ὠνίων ἡ ἐπίκτησις ἢ περιποίησις γίνεται καὶ οἱ μισθαρνοῦντες βαρυτέρους τοὺς μισθοὺς διὰ τὸ ἐνδεὲς τῆς τροφῆς ἀπαιτοῦσι. Καὶ οἱ μὲν ἀξιολογώτεροι τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ τῷ φούνδακι πλησιάζοντες ἐγίνωσκον τὴν αὐτοῦ χαλεπότητα καὶ ὅθεν τῷ κόσμῳ τὸ δεινὸν τῆς ἐνδείας ἀηδῶς ἐπεπόλασε· τὸ δ’ ἄδικον κέρδος, ὡς φάρμακον μέλιτι κατεσκευασμένον τε καὶ κλεπτόμενον, τοὺς κρατοῦντας ἀπειροκάλως κατέθελγε, μέχρις ἂν σὺν τῷ κέρδει τούτῳ καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπέβαλον.

Ἐν τούτοις οὖν τῶν βασιλικῶν φροντισμάτων ὑπόντων, μᾶλλον δὲ τῶν τοῦ Νικηφόρου δεινῶν βουλευμάτων συναγομένων, ἤρξατο μὲν ὑπορρεῖν ὁ σῖτος καὶ καταλήγειν τὰ τῆς εὐθη-

---

23/24 ὡς φάρμακον... καὶ κλεπτόμενον: cf. Phot., ep. 1, 1031-1033: οὔτε γὰρ τὰ δριμύτερα τῶν φαρμάκων ἄνευ μέλιτος τοῖς κάμνουσι προσάγειν ἐγνώκασιν οἱ ἰατροὶ et al.

---

6 προσηγγέλη E et tatice Bekker: προσηγγέλει C **10** ταξιῶται C **14** ξ´ C: ἓξ E **19** μισθαροῦντες E **23** ἀηδῶς CE: ἀηθῶς prop. Bekker κατασκευασμένον E **24** κλαι^ε πτόμενον E **25** τούτῳ scripsi: τούτου CE **26** ἀπέβαλον coni. Bekker: ἀπέβα^λ C ἀπέβαλε E

νίας εἰς ἔνδειαν, ηὔξανε δὲ ὁ τῶν πολλῶν γογγυσμός, καὶ μᾶλλον τῶν ἀκριβῶς ἐπισταμένων τὸ ἄτοπον καὶ ὅσων τῶν γινομένων κακῶν ἐγγυτέρω καθίσταντο. Ἐθρυλλεῖτο δὲ καὶ τὸ παρὰ τὸν Ἴστρον κατοικοῦν μιξοβάρβαρον· παράκεινται γὰρ τῇ ὄχθῃ τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι πόλεις, ἐκ πάσης γλώσσης συνηγμένον ἔχουσαι πλῆθος καὶ ὁπλιτικὸν οὐ μικρὸν ἀποτρέφουσαι, πρὸς αἷς οἱ περαιωθέντες Σκύθαι τὸ ‖ πρότερον | τὸν (E 362r) σκυθικὸν ἐπιφέρουσι βίον. Παρ' ὧν καταληιζόμεναι καὶ τὰς ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων ἀποστελλομένας ἐτησίως φιλοτιμίας σπουδῇ τοῦ Νικηφόρου περιεκόπτοντο. Καὶ κατὰ τοῦτό τινες τῶν τοιούτων πόλεων εἰς ἀποστασίαν ἀπέβλεψαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Πατζινάκων παρήγγελλον. Σκεψάμενοι δ' οἱ περὶ τὸν βασιλέα σατράπην στεῖλαι τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ, ἔγνωσαν κατεπάνω τῆς Δρίστρας χειροτονῆσαι Νέστορά τινα τῷ τῶν βεσταρχῶν μὲν ἀξιώματι τετιμημένον, ἀπὸ Ἰλλυριῶν δὲ τὸ γένος ἕλκοντα καὶ δοῦλον πατρῷον γεγονότα τοῦ βασιλεύοντος. Ὃν καὶ τῇ τοσαύτῃ τιμήσας ὁ τηνικαῦτα κρατῶν ἀρχῇ ἐξαπέστειλε μετά τινων Δριστρηνῶν ὑπισχνουμένων τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς τοῦτον τοῦ κάστρου μετάθεσιν. Ἀπελθὼν δὲ καί τινα χρόνον διηνυκώς, εὕρισκε μὲν τοὺς ἐγχωρίους μικρόν τι ἢ οὐδὲν τὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων κυριότητα ἐπιστρεφομένους, εἰς δὲ τὸν ἐξάρχοντα | τού- (C 211r) των, Τατοὺς αὐτῷ ἡ προσηγορία, τὴν ἐξουσίαν τῆς ἄκρας ὁλοσχερῶς ἀναφέροντας. Εἴτε δὲ φόβῳ τούτων ὁ Νέστωρ κατασεισθείς, εἴτε τῷ ὁμοτίμῳ τοῦ γένους τῆς ἐκείνων ἐρασθεὶς προαιρέσεως, εἴτ' ἐκ τῆς καταλαβούσης αὐτὸν φήμης δηχθεὶς τὴν ψυχήν, ἥτις ἦν ὡς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν τῷ δημοσίῳ ἐγγράφουσι προφάσει τοῦ μὴ καταναλῶσαι τὸ δοθὲν αὐτῷ χρυσίον ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν εἰς δέον (καὶ γὰρ δυσμενῶς ἔχων πρὸς αὐτὸν ὁ Νικηφόρος ἔπραττε τοῦτο κακῶς, ‖ τῷ φθόνῳ καὶ τῇ κακοηθείᾳ μὴ προτιμᾶν τὸ συμφέρον εἰδὼς | καὶ τιμωρῶν (E 362v)

25/26 ἐκ τῆς ...φήμης δηχθεὶς τὴν ψυχήν: cf. Eur., Med. 110: ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσιν **29/30** τῷ φθόνῳ... εἰδὼς: v. supra p. 31,16/17

2 ὅσων scripsi: ὅσοι CE **3** ἐθρυλλεῖτο CE: ἐθροεῖτο vel ἐθορυβεῖτο prop. Polemis **4** παρὰ C: περὶ E Ἴστρον E et tacite Bekker: ἴστρουν C **14** δίστρας E **15** ἰλλυρικῶν E **22** Τατοὺς scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 166,17): τατρὺς C τατρῦς E **28** θησαυρῶν C: ταμιείων E

ἐπισφαλῶς τὸν ἀκρίτην ἐν οὕτω συγχύσει τῶν πραγμάτων ὑπάρχοντα, καὶ πρὸ τοῦ δοῦναι λόγον τῆς διοικήσεως), τῆς αὐτῆς ἐκείνοις βουλῆς καὶ γνώμης ἐπὶ συνθήκαις καὶ ὅρκοις κοινωνὸς ἐχρημάτισε καὶ πρὸς τὰς ὁμολογίας ταύτας καὶ τὸ τῶν Πατζινάκων ἔθνος συναρμοσάμενος πολεμεῖν τοῖς Ῥωμαίοις μετ' αὐτῶν ἀσπόνδῳ τῇ μάχῃ συνέθετο. Συγκινήσεως οὖν γενομένης τοιαύτης, τὰ περὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν τῆς ῥωμαϊκῆς χώρας ἐπιδρομὴν αὐτοῖς ἐξηρτύετο.

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ Ῥουσελίου τοῖς Τούρκοις κατεχομένου, πολλὴν ὁ πρόεδρος Ἀλέξιος ἐποιήσατο τὴν σπουδὴν τῷ κάστρῳ τῆς Ἀμασείας ἐνδιατρίβων ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα τοῦτον ποιήσασθαι. Καὶ μέντοι καὶ ταλάντων ἱκανῶν τιμησαμένων τῶν Τούρκων τὸν Ῥουσέλιον, τῇ καταβολῇ τῶν ἀπαιτουμένων ὤνιον αὐτὸν ἀπειργάσατο καὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ὑπηγάγετο χεῖρα καὶ σιδηροδέσμιον ἀποδείξας διὰ πολλῆς εἶχε καὶ ἀγρύπνου τῆς φυλακῆς. Εἶτα πέμψας γράμματα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ παρ' ἐκείνου πάλιν δεξάμενος, διὰ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης ἐπεπορεύθη καὶ τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν μετὰ τῆς αὐτῆς ποδοκάκης εἰσήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ προθέμενος εἰς ὄψιν ἑαυτοῦ καὶ θέαν τοῦτον ἐλθεῖν καί τι βουλεύσασθαι βασιλικῆς ἀνεξικακίας καὶ μεγαλοφροσύνης ‖ ἐπάξιον καὶ προθεῖναι κατ' αὐτοῦ δικαστήριον καὶ μετὰ διάγνωσιν καταδίκῃ μὲν θανατηφόρῳ τοῦτον ὑποβαλεῖν, ἀντιστῆσαι δὲ τῷ δικαίῳ χόλῳ τὸ ἠπιώτατον καὶ φιλάνθρωπον καὶ οὕτω φυλάξαι τῇ Ῥωμαίων | ἀρχῇ τηλικοῦτον (E 363r) στρατιώτην καὶ στρατηγὸν δυνάμενον ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι κακοῖς τῆς ἑῴας ἰάσασθαι πολλὰ τῶν αὐτῆς συντριμμάτων, ὥστε χάριτας ὁμολογήσαντα τῆς σωτηρίας τῷ βασιλεῖ καὶ ἀνυπερ-

18 aut. 1075 vel vere 1076 secundum P. Gautier

1 ἀκρίτην CE: ἄκριτον prop. Bekker post οὕτω vel μεγάλῃ deest vel simile quid Bekker ὑπάρχοντα E: ὑπάρχόν[τ] C ὑπαρχόντων coni. Bekker **11** Ἀμασείας E et tacite Bekker: ἀμασίας C **16** γράμματα E: γράμμα C **19** προσθέμενος E **20** καί τι E: καί τι καὶ C **22** ἀποβαλεῖν E **25** [δυ]νάμενον E **27** ὁμολογήσαντα coni. Rosenstein: ὁμολογήσαντας C ὁμολογήσαντι E

βλήτους εὐχαριστίας πεποιηκότα, ὅπερ πάντως ἀνάγκη τούτῳ ποιῆσαι ἦν λογικῷ τε ὄντι καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦντι στερρᾶς, λαβεῖν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου καὶ τῆς πιεζούσης ἐπιδρομῆς ἐλευθερῶσαι τὰ ἑῷα, ὅσον γε ἥκει κατ' ἀνθρωπίνην ἔννοιαν ἐκ τῆς τῶν προτέρων αὐτοῦ κατορθωμάτων καὶ τολμημάτων κατανοήσεως· μὴ πεποιηκὼς οὖν οὕτως ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ τῷ θυμῷ τὸ πλεῖον ἀπονείμας τοῦ πράγματος, ἔλαθε μεγίστης ἰσχύος καὶ εὐπραγίας ἀποστερήσας τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα παρεστήσαντο. Παραδοὺς οὖν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ξεσμοῖς ἀνηκέστοις διὰ βουνεύρων, ὥς τινα δοῦλον δραπέτην, αὐτὸν καθυπέβαλε καὶ εἰς ἕνα τῶν πύργων | [C 211v] κατακλείσας, ζοφώδη καὶ ἀφιλάνθρωπον, ἀτημέλητον εἶχε καὶ σχοίνοις σιδηροῖς δέσμιον.

Ἔφθη οὖν ὁ Νέστωρ τὴν μελετωμένην ἐκπληρώσας βουλὴν καὶ μετὰ τῶν Πατζινάκων εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἐμβαλὼν καὶ ταύτην κακῶς ἄγαν καὶ ἀπηνῶς διαθείς· οὐδὲ ‖ γὰρ εἰς πόλεμον ἀντεπεξελθεῖν αὐτῷ οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει συλλεγέντες στρατιῶται ἐτόλμησαν. Οὕτως Θρᾴκάς τε περιῆλθε καὶ μετὰ πλήθους ἀξιολόγου τῆς Βύζαντος ἐγγὺς ἐστρατοπεδεύσατο. Τὸ δ' ἄλλο | [E 363v] πλῆθος ἐπαφῆκε τὰς λοιπὰς πόλεις καὶ χώρας ἀποκείρειν τε καὶ δῃοῦν. Θέρους δὲ ὥρας ἐνισταμένης καὶ τῶν καρπῶν ἠρτημένων, οὐ μικρά τις τῶν ἀναγκαίων σπάνις κατεῖχε τὴν βασιλεύουσαν καὶ τὰς λοιπὰς ἑσπερίας πόλεις, ὡς καὶ αὐτοῖς τοῖς κτήνεσι τὰς τροφὰς ἐπιλείπειν καὶ πανταχόθεν ἐπιστυγνάζειν τοῖς ὅλοις τὸ ἄπορον· οὔτε γὰρ ἀξιόλογος στρατιὰ τῇ βασιλίδι παρῆν τοὺς πολεμίους δυναμένη ἀπώσασθαι, οὔτ' ἄλλη τις μηχανὴ εὐέλπιδας τοὺς πολίτας ἐποίει πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους ἀπαλλαγήν. Ἀλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς λόγῳ καὶ φρονήσει καὶ πολυπειρίᾳ διαφέρων ἦν, ὥστε διὰ τῆς οἰκείας ὀξύτητος λύσιν εὑρεῖν τινα τοῦ δεινοῦ. Μία δὲ πᾶσιν ἐδόκει τῶν τοσούτων κακῶν ἀπαλλαγή, ἡ τοῦ ἀπὸ λογοθετῶν Νικηφόρου πρὸς τοὺς πολεμίους ἔκδοσις. Τοῦτον γὰρ

1 πεποιηκότα coni. Rosenstein: πεποιηκό^τ C πεποιηκότι E **4** κατὰ E **9** οὖν E (cf. Skyl. Cont. 161,25): om. C γὰρ prop. Bekker **12** ἀτ[ημέ]λητον E **13** σιδηραῖς E **18** περιῆλθε om. C **20** [πλῆ]θος E **22** [κ]ατεῖχε E **23** πό[λ]εις E **26** μηχ[α]νὴ E **26/27** τοὺς πολίτας εὐέλπιδας E **28** πολ[υ]πειρία E **31** τοῦ[τ]ον E

ἰσχυρῶς ἐπεζήτουν λαβεῖν καὶ κολάσαι ὡς τῶν ὅλων δυσχερῶν αἴτιον καὶ αὐτίκα τῆς βασιλευούσης ἀπαναστῆναι καὶ δοῦναι τὴν προτέραν ἄδειαν τοῖς Ῥωμαίοις καὶ κατακληρῶσαι τὰ ἑαυτῶν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πάντα προέσθαι καὶ παθεῖν ἕτοιμος ἦν ἢ τὸν ζητούμενον ἐκ μέσου ποιήσασθαι. Καὶ τοῦτο γὰρ ἐζητεῖτο καὶ ἐζυγομαχεῖτο τοῖς πλείοσιν, ὥστε κἂν μὴ ἔκδοτος τοῖς ἐναντίοις δοθῇ, παραλυθῆναι τέως αὐτὸν τῆς ‖ τοῦ λογοθέτου ἀρχῆς καὶ ἰδιωτεῦσαι καὶ οἴκαδε καταστῆναι ὡς ἄπρακτον πάντη καὶ πᾶσιν ἀπόβλητον, ἵνα καὶ τοῦτο ἀρκοῦν ἡγησάμενοι πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ οἱ πολέμιοι τῆς στρατοπεδείας ἀπόσχωνται. Ἐπεὶ δὲ οὐδ' εἰς τοῦτο κατανεύων ὁ βασιλεὺς ἐτύγχανεν, οὐδ' ἑνὸς ἀνδρὸς ἀπραξίας σωτηρίαν τοῦ γένους παντὸς τῶν Ῥωμαίων ἀνταλλάξασθαι πρόθυμος ἦν, βοηθεῖ τούτοις ἄνωθεν ἡ θεία ἀντίληψις ταῖς ἀκλινέσι πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. Οἱ γὰρ ἀποσταλέντες πρέσβεις παρὰ τῶν Πατζινάκων ἀναπεμφθέντες πάλιν εἰς αὐτοὺς ὑπωπτεύθησαν ἔκ τινος ἀπροόπτου αἰτίας ὡς λάθρᾳ διαχειρίσασθαι μέλλοντες τὸν πρωτοσύμβουλον αὐτῶν καὶ συστράτηγον Νέστορα. Καὶ φοβηθεὶς ἐκεῖνος τὸν ἀπὸ μηχανῆς κίνδυνον, ταχέως ἐκεῖθεν ἀναστήσας τὴν στρατιὰν ὀπισθόρμητος ἤλαυνε. Καὶ διελθὼν τὴν Μακεδονικὴν καὶ τοῖς ἄλλοις Πατζινάκοις συμμίξας, οἳ τὴν χώραν πᾶσαν κατέτρεχον καὶ κατελῄζοντο, οὕτως εἰς τὰ περὶ τὸν Ἴστρον χωρία καὶ τὰς ἐπαύλεις ἀνέδραμε, πολλὴν ἐπαγόμενος λείαν ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς. Ἐκείνου δὲ ταχέως ἀναχωρήσαντος, ἀνακωχὴν τὰ πράγματα ἔλαβον καὶ τῶν γεωργημάτων καὶ τῶν ἄλλων χορτασμάτων ἀδεῶς ἐποίουν οἱ πρὸς ταῦτα τεταγμένοι τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν οἱ πλεῖστοι θαυμασίως ἑώρταζον τῷ Θεῷ καὶ τῇ τούτου πανυπερτίμῳ μητρὶ τὰ χαριστήρια νέμοντες. ‖

19 ἀπὸ μηχανῆς: v. supra p. 120,30

1 ἐπεζήτουν E (v.l. 6/7: κἂν μὴ ἔκδοτος τοῖς ἐναντίοις δοθῇ): ἐπεζήτει C **4** προέ[σ]θαι E **5** τὸν C: τὸ E et tacite Bekker [ἐκ μέ]σου E **6** ἐ[ζυγομ]αχεῖτο E **11** post τοῦτο cetera desiderantur in E οὐδ' ἑνὸς tacite Bekker: οὐδενὸς C

Μοῖρα δέ τις | τῶν ἑσπερίων στρατευμάτων ἐξ Ἀδριανουπό- C 212r
λεως ἄρασα τῷ βασιλεῖ προσελήλυθεν εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ σπεύδουσα τὴν τῶν ἐπιζητουμένων αὐτοῖς ἀπόκρισιν· ἐπενεκάλουν γὰρ στέρησιν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων καὶ κακοπαθείας τινὰς ἐξ ἀπρονοησίας τῶν κρατούντων καὶ ἀπληστίας. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἀδίκως αὐτοὺς μετελθόντες στρατιωτικόν τι πλῆθος εἰς ἐνέδραν αὐτῶν προητοίμασαν καὶ ὅτε τούτους ἔγνων τῶν ἵππων καταβάντας ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τὴν ἔγκλησιν, κατ' αὐτῶν ἀφῆκαν τοὺς ἐφεδρεύοντας. Καὶ οἱ περιχυθέντες τοὺς ὁμοφύλους σφοδρῶς καὶ πολεμίως κατῄκιζον, οἱ μὲν ῥάβδοις σιδηραῖς αὐτοὺς κατατείνοντες, οἱ δὲ ξίφεσι τελείοις ἀναιροῦντές τινας, οἱ δὲ τὰς σκηνὰς αὐτῶν διαρπάζοντες καὶ τοὺς ἵππους συναφαρπάζοντες. Τούτου δὲ γενομένου πολὺς ἔλεος ἐπῆλθε τοῖς Βυζαντίοις ὑπὲρ τῶν ἀναιτίως παθόντων στρατιωτῶν καὶ κατέγνων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλαχίστην τὴν ἄνοιαν, ὥστε καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον μεταμέλον δέξασθαι καὶ ἀνασῶσαι τούτοις τινὰ τῶν διαρπαγέντων, μὴ μέντοι δέ τι πρᾶξαι τὴν τοιαύτην παροινίαν καὶ βλάβην ἀνακαλούμενον, μήτε φιλοτιμίαν τινὰ τοῖς στρατιώταις ἀποδοῦναι. Ἀλλ' οἵ γε πρὸς τὰ οἰκεῖα λύπης οὐ μικρᾶς ἀνάμεστοι ἐπαναστραφέντες οὐκ ἤθελον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένειν ⟨φρονήματος⟩, ἀλλὰ τοὺς πολεμιωτάτους ἀμύνασθαι διεσκέπτοντο. ‖

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἔτει καὶ τέρατά τινα κατεφάνησαν εἰς τὴν Βύζαντος. Τρίπους τε γὰρ ὄρνις ἐγεννήθη καὶ παιδίον ἐτέχθη κατὰ μέτωπον ἔχον τὸν ὀφθαλμόν, καὶ τοῦτον ἕνα καὶ μόνον, τραγοσκελὲς δὲ τοὺς πόδας. Καὶ προτεθὲν ἐν τῇ τῶν Διακονίσσης δημοσίᾳ παρόδῳ κλαυθμὸν ἠφίει παιδικῷ προσεοικότα. Δύο δὲ τῶν Ἀθανάτων στρατιωτῶν πλησίον τοῦ δυτικοῦ τῆς πόλεως τείχους ἐν δημοσίῳ τόπῳ κεραυνόβλητοι γεγόνασιν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανῷ κομῆταί τινες παρετείνοντο.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἑῴαν οἱ ἐκεῖσε καταναλίσκοντες ἦσαν βάρβαροι καὶ πορθοῦντες καὶ καταβάλλοντες, πλῆθος ἐκεῖθεν ὁση-

8 καταβάντας tacite Bekker: καταβάντες C **21** ⟨φρονήματος⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 167,22) **26** τῶν C: τῆς tacite Bekker

μέραι τῇ βασιλίδι προσέφευγεν, ὅ τε λιμὸς ἐστενοχώρει πάντας τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων καταπιέζων αὐτούς. Ἐπιγενομένου δὲ καὶ χειμῶνος, ἐπείπερ ὁ βασιλεύς, ἀφιλότιμος ὢν καὶ σφόδρα φειδωλίας ἐχόμενος, οὐδὲν ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ἢ τῆς ἄλλης προνοίας εἰσῆγεν ἢ τοῖς ἐν τέλει ἢ τοῖς δημοτικοῖς παραμύθιον καὶ ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ στυγνάζων οὐδὲ χεῖρα πλουσίαν εἶχε πρὸς τὸ τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖν καὶ παρέχειν τὰ τῆς ζωῆς ἐφόδια, διὰ γὰρ τούτων τοῖς πενεστέροις ὡς ἐπίπαν τὰ χρειώδη προσάγονται, πολὺς καὶ ἀμύθητος θάνατος οὐ τῶν ξένων μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς πόλεως δήμων καθ' ἑκάστην ἐγίνετο, ὡς καὶ τοὺς νεκροὺς αὐτῶν σωρηδὸν ἔν τε τοῖς λεγομένοις ἐμβόλοις καὶ τοῖς ὑπαίθροις ἀνακεῖσθαι ‖ καὶ φοράδην κομίζεσθαι πολλάκις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κλίνῃ πέντε καὶ ἓξ νεκροὺς ἀτημελήτους, καὶ πανταχόθεν ἐπιρρέειν τὰ σκυθρωπὰ καὶ πάσης κατηφείας πληροῦσθαι τὴν βασιλεύουσαν. Τῶν δὲ καθημερινῶν ἀδικημάτων καὶ | παρανόμων κριμάτων οὐδεμία τις ἀναστολὴ C 212v
τοῖς κρατοῦσιν ἐγίνετο, ἀλλ' ὥσπερ μηδενὸς τὸ παράπαν ἐνοχλοῦντος τοῖς Ῥωμαίοις ἀλλοφύλου πολέμου ἢ θείας ὀργῆς ἢ τοὺς ἀνθρώπους κατατρυχούσης ἐνδείας καὶ βίας βιωτικῆς, οὕτως ἀδεῶς ἔπραττον τὰ θεομισῆ καὶ τυραννικά. Καὶ πᾶν προβούλευμα βασιλικὸν καὶ ἐννόημα εἰς τὸ τοὺς οἰκείους ἀδικεῖν καὶ κατασοφίζεσθαι καὶ θηρεύειν τοὺς βίους αὐτῶν καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς ζωῆς κατεγίνετο.

Τί οὖν τὸ ἐντεῦθεν; Ἤσχαλλον πάντες καὶ ἐδυσχέραινον καὶ διηνεκῶς ἐποτνιῶντο πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιβλέψαι, πρὸς τὴν αὐτοῦ κληρονομίαν διὰ παντὸς ἱκετεύοντες, καὶ προχειρίσασθαι ἄνδρα ἅμα μὲν καὶ τοὺς τυράννους αὐτοὺς δυνάμενον καθελεῖν ἅμα δὲ καὶ τὰς τύχας τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸ εὐθυμότερον ἐπαναγαγεῖν φρονήσει καὶ γενναιότητι καὶ φιλοτίμῳ καὶ φιλοίκτῳ ψυχῇ. Καὶ

25/26 ἐπιβλέψαι πρὸς τὴν αὐτοῦ κληρονομίαν: cf. Idt. 13,5: ὅτι νῦν καιρὸς ἀντιλαβέσθαι τῆς κληρονομίας σου

1 ὅ τε C: ὅτε scripsit Martin **19** κατατρυχούσης scripsi (cf. Skyl. Cont. 171,20): κατατρεχούσης C

μέντοι καὶ τετυχήκασιν οὐκ εἰς μακρὰν τῶν κατὰ σκοπόν. Προσδεξάμενος γὰρ τὴν αἴτησιν αὐτῶν ὁ ἐν ἐλέει ἀμέτρητος Κύριος ἀνίστησιν ἄνδρα κρείττονα τῆς εὐχῆς τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν καὶ μεγαλοφροσύνην καὶ γενναιότητα καὶ στρατιωτικὴν μεγαλοδοξότητα ὅσον ὁ πρώην βασιλεύων ‖ εἰς κακίαν καὶ μικρολογίαν καὶ ἀγενῆ πολιτείαν διεγινώσκετο. Ἦν δὲ οὗτος, ὁ τὸ κράτος δηλονότι ἐκ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως μνηστευθεὶς καὶ ἄξιος αὐτῷ λογισθείς, Νικηφόρος κουροπαλάτης ὁ Βοτανειάτης, ὃν πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ὡς τρισαριστέα καὶ δοκιμώτατον διελάβομεν. Οὗτος γὰρ εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν καθεστὼς καὶ τῆς τῶν Ἀνατολικῶν ἐπαρχίας τυγχάνων πρώτιστος πλούτῳ καὶ γένει καὶ παλαιῶν ἔργων καὶ νέων λαμπρότησι, καὶ τὴν στρατηγίαν ἔχων τοῦ αὐτοῦ θέματος, περίλυπος ἦν ταῦτα ὁρῶν· οὐ γὰρ ἔφερε, φύσιν ἔχων εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον, ζῆν καὶ τοιαῦτα καθορᾶν ἀνοσίως πραττόμενα καὶ πᾶσαν τὴν ἑῴαν τοῖς πολεμίοις ἀνάστατον καὶ αὐτὴν τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν πολεμουμένην τοῖς τῶν κρατούντων ἀκρατῶς ἀδικήμασι καὶ τὴν ἑσπερίαν γῆν κατακειρομένην τοῖς ἔθνεσιν καὶ τοῖς βλαπτικοῖς ἐννοήμασιν. Ἀλλ' ἀναφέρων εἰς τὴν τοῦ γένους ἐπισημότητα καὶ διανοούμενος ἀκριβῶς ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων ἀριστευμάτων καὶ βοηθημάτων ἡ Ῥωμαίων ἀπέλαυσε γῆ παρὰ τῶν προγόνων αὐτοῦ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ χρόνους, καὶ δεύτερος φανῆναι τούτων ἀνάξιον λογισάμενος, εἰ μὴ βοηθήσοι τοῖς κάμνουσιν ὀρθοδόξοις, δι' οὓς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν τὸ οἰκεῖον αἷμα ἐξέχεε, ζηλωτὴς διαπυρώτατος γίνεται καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης καὶ τοῦ ἁγίου ἔθνους αὐτοῦ. Καὶ τῆς Τούρκων ἔτι ζεούσης ‖ ἐπιφορᾶς καὶ πολέμων πανταχόθεν ἀναρριπιζομένων σφοδρῶς, εὐθαρσῶς καὶ γενναίως ἀνθίσταται τούτοις αὐτός. Καὶ ἀνθοπλίζεται κραταιῶς,

2 ὁ ἐν ἐλέει ἀμέτρητος Κύριος: cf. Deut. 5,10: καὶ ποιῶν (i.e. ὁ Θεός) ἔλεος εἰς χιλιάδας; Ps. 32 (33)5: τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ; Eph. 2,4: ὁ δὲ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει

5 ὅσον tacite Bekker: ὅσος C **24** βοηθήσοι C: βοηθήσαι tacite Bekker

οὐχ ὅπλοις καὶ πλήθει θαρρήσας στρατιωτῶν, ἦσαν γὰρ προκατειργασμένοι πάντες καὶ καταβεβλημένοι ταῖς συνεχέσιν ἐπιδρομαῖς καὶ σφαγαῖς καὶ ἥτταις, οἱ δὲ καὶ δεδιότες ἔτι καὶ τούτῳ μὴ συνερχόμενοι, ἀλλὰ τῷ θείῳ σθένει πᾶσαν ἀναθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τῷ δικαίῳ ζήλῳ τὴν δεξιὰν ὁπλίσας κατὰ πασῶν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων παρρησιάζεται τὴν ἀλήθειαν | καὶ κατ' C 213r αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος, οὐχ ὡς βασιλικῶς διαγινομένου περὶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς τυραννικῶς καὶ ἀθέσμως καὶ ἀπρονοήτως χρωμένου τῇ διοικήσει τῶν ὅλων καὶ εἰς κακὸν βάραθρον συνωθοῦντος τοὺς Αὔσονας. Ἐπεὶ γὰρ γράφων τὸ δέον πολλάκις καὶ συμβουλεύων τῷ βασιλεῖ μεταβαλεῖν πρὸς τὸ βέλτιον καὶ δικαιοσύνης ὅπλοις καὶ στρατιωτικοῖς μηχανήμασι καὶ δοράτων προβλήμασι καταστρατηγῆσαι τῶν ἐναντίων, οὐ μόνον οὐκ εἶχε τοῦτον καταπειθῆ καὶ ὁμόδοξον, ἀλλὰ καὶ δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενον καὶ μισοῦντα τοῦτον διὰ τὴν εὐσχήμονα συμβουλήν, αὐτὸς τοὺς τηλικούτους ἀγῶνας καὶ τὰ κατὰ τῶν ἀλλοφύλων παλαίσματα καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν φροντίδα μόνος ὑπέρχεταί τε καὶ ἀναδύεται· καὶ μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ τὸν ἐμφωλεύοντα τούτῳ σκοπὸν εὐσεβῆ προβαλλόμενος ἄρχεται τοῦ τῶν Ῥωμαίων ‖ ἐκθύμως ἀντιλαμβάνεσθαι πόρρω θέμενος τὴν τοῦ βασιλέως βαθεῖαν ταύτην ἀπόνοιαν. Οἱ δὲ συνελθόντες αὐτῷ μὴ θαρρεῖν αὐτῷ παρεγγυησάμενοι, εἰ μὴ καὶ τῶν παρασήμων τῆς βασιλείας ἐπενδύσηται τὴν λαμπρότητα, ποιεῖται καὶ τοῦτο τῆς αὐτοῦ μεγαλοφροσύνης καὶ κοινωφελοῦς ὑπακοῆς ὑπόδειγμα κράτιστον. Καὶ περιβάλλεται μὲν χλαμύδα καὶ βύσσον καὶ ἁλουργίδα, τὴν δ' εὐφημίαν τοῦ κράτους παρὰ πάντων εἰσδέχεται, δευτέραν ἄγοντος τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς τῆς α΄ ἰνδικτιῶνος, ὁπόταν ὁ ἑωσφόρος ἥλιος τὸν ἰσημερινὸν κύκλον ἐλαύνων καθαρώτερον ἅμα καὶ λαμπρό-

25sqq. d. 2 mens. Apr. (Jul. ms. C; Jun. secundum D.I. Polemis) a. 1078

9 εἰς κακὸν βάραθρον συνωθοῦντος: cf. Nicol. Myst., ep. 32,379: μᾶλλον δὲ πρὸς ἐλεεινὸν βάραθρον συνωθοῦντος

28 Ἀπριλίου scripsi (v. Τσολάκης, Χρονολογικά, 413-417; cf. Skyl. Cont. 172,4/5): Ἰουνίου prop. D. I. Polemis (Notes, 71,9) ἰουλ΄ C α΄ C: πρώτης scripsit Martin

τερον τὸν περίγειον κόσμον ἐργάζεται καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἡμέραν μεγίστην καὶ χαρίεσσαν καὶ ὑπερβλύζουσαν τοῖς ἀγαθοῖς ἀποδείκνυσι καὶ κόσμον ὅλον χαρίτων ἀρρήτων ἐμπίπλησιν.

Ἄρχεται τοιγαροῦν τῶν κοσμικῶν ἔργων ὁ νέος οὗτος δεσπότης καὶ βασιλεύς. Καὶ πρῶτον μὲν καταπλήττει τοὺς Οὔννους ἅπαντας, ὅσοι τὴν ἑῴαν κατέτρεχον, καὶ θάμβους καὶ ἀπορίας πληροῖ. Καὶ ἤρξατο συρρεῖν ἐπ' αὐτὸν πλεῖστον ὅσον τουρκικὸν πλῆθος ἐν δουλικῷ τῷ φρονήματι· παρῆσαν γὰρ τούτῳ αὐτόμολοι τήν τε δουλείαν ὁμολογοῦντες καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν καὶ τὴν αὐτοῦ θέαν εὐεργεσίαν μεγίστην εἶναι κατατιθέμενοι. Ἦν γὰρ θεαθῆναι μὲν φοβερώτατος ὁμοῦ καὶ ἡδύτατος τῷ τε καταπληκτικῷ τοῦ μεγέθους καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ῥώμης καὶ τῷ τῆς ὄψεως χαροπῷ καὶ ἀστραπηβόλῳ. || Διαλάμπουσαν γὰρ ἔχων τὴν ὄψιν ἀκράτοις τοῖς ἐρυθήμασι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐδείκνυ χαρίτων μεστούς, τὸ μέλαν ἄκρατον ἔξωθεν ἐπιτρέχον ὑποδεικνύοντας καὶ κάλλος ἄρρητον ἔνδοθεν ἀποστίλβοντας, τήν τε ὀφρὺν ὑπεραιρομένην δίκην ἀψῖδος ἐν ὁμοίᾳ καὶ ἀψευδούσῃ βαφῇ καὶ τὸ μέτωπον φεγγοβόλοις προσεοικὸς ταῖς μαρμαρυγαῖς καὶ τὴν ἄλλην τοῦ προσώπου κατάστασιν ἀναλογοῦσαν τῷ κάλλει καὶ δεύτερον ἥλιον χειροτονοῦσαν ἐπίγειον. Καὶ θεαθῆναι μὲν τοιοῦτος ἦν καὶ κρεῖττον ἤπερ ἐκπέφρασται· ὁμιλῆσαι δὲ τοσοῦτον χαρίεις | [C 213v] καὶ εὔθυμος καὶ περιδέξιος ἐς τὰ μάλιστα, ὡς Σειρῆνας μιμεῖσθαι τοὺς φθόγγους αὐτοῦ πάντας ἕλκοντας πρὸς ἀκρόασιν καὶ τῶν οἴκοι ποιοῦντας ἐπιλανθάνεσθαι καὶ μόνῳ προσανέχειν αὐτῷ. Οὕτως ἐκ πρώτης ἐντεύξεως ἅπασι σχεδὸν πόθος τοῦ βασιλέως ἐνέσκηψεν, οὐ μόνον Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐναντίοις καὶ μαχιμωτάτοις ἀνδράσι καὶ ὧν ἡ πρᾶξις τῶν ἀγριωτάτων θηρίων οὐκ ἀποδεῖ· αἰδεῖται γάρ, φησίν, ἀρετὴν καὶ πολέμιος. Οἱ δὲ οὐκ αἰδῶ μόνον ἔσχον,

18 φεγγοβόλοις... ταῖς μαρμαρυγαῖς: cf. Basil. Seleuc., Or. XLI, PG 85,468c: φεγγοβόλοις μαρμαρυγαῖς **23/24** ὡς Σειρῆνας... ἐπιλανθάνεσθαι: Hom., Od. 12,39sqq.; cf. CPG Apost. XV 38 **28/29** αἰδεῖται γάρ... καὶ πολέμιος: v. Anonymi in Aristot. artem rhetoricam 001. 24,17/18; cf. Plut., Aem. Paul. 269d: ἀρετή τοι δυστυχοῦσι μεγάλην ἔχει μοῖραν αἰδοῦς καὶ παρὰ πολεμίοις; Greg. Naz., Or. XV, PG 35,932B: ἴσασι γὰρ θαυμάζειν ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ πολέμιοι; Or. XLIII, PG 36,561C: θαυμάζει γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος

21 κρεῖττον C: κρείττων tacite Bekker

ἀλλὰ καὶ φόβον καὶ πόθον τῆς τοῦ βασιλεύοντος θεοειδοῦς ἀναβάσεως.

Ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ λόγος ἀναμεινάτω μικρόν· ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς τοῦ γένους αὐτοῦ μεγαλειότητος ἐπεμνήσθημεν, βραχύ τι περὶ τούτου διαλεξώμεθα, ἵνα γνῶσι πάντες οἵων αὐτῷ τῶν προγόνων ὄντων εἰς περιφάνειαν ἀνδραγαθίας || καὶ δόξης ὅσον οὗτος ὑπερηκόντισεν, ὡς μήτε τοῦτον ἄξιον εἶναι προγόνους ἑτέρους ἔχειν ἢ ἐκείνους μόνους, μήτ' ἐκείνους ἀπόγονον ἕτερον ἢ τὸν νῦν εὐφημούμενον. Ὅπερ δὴ καλῶς ποιοῦν καὶ συνέδραμεν.

Ἡ μὲν οὖν τοῦ γένους αὐτοῦ ἀνωτάτω καὶ πρώτη σειρὰ ἐκ τῶν Φωκάδων ἐκείνων ὥρμηται, Φωκάδων ὧν κλέος εὐρὺ κατὰ πᾶσαν γῆν τε καὶ θάλασσαν. Οὗτοι γὰρ ὑπερφυῶς τῶν ἄλλων τὸ κράτος ἐν βασιλείοις ἐκέκτηντο, στρατηγίαις τε καὶ δημαγωγίαις καὶ ἀνδρείῳ βραχίονι καὶ γένους ἐπισημότητι πάντας ἐπιεικῶς ὑπεραίροντες· ἐνενήκοντα γὰρ καὶ δύο γενεὰς εὐημεροῦντες κατὰ τὸ συνεχὲς κατὰ πάντων εἶχον τὰ νικητήρια, μηδενὸς ἀνθαμιλληθῆναι δυναμένου καὶ συγκριθῆναι τῷ γένει τῶν Φωκάδων ὑπὲρ ἀνδρίας ἢ ἀνδραγαθίας τινὸς ἢ ὑπατείας μεγίστης καὶ στρατηγίας ἐπιφανοῦς. Εἰ δέ τις ἀναδράμοι πρὸς τὴν τῶν ἐνενήκοντα καὶ δύο γενεῶν ἀρχὴν καὶ ἀκρότητα (μέχρι γὰρ τοῦ τῆς ἀοιδίμου λήξεως βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ τὸ ποσὸν τῶν τοιούτων συνεψηφίζετο γενεῶν), εὑρήσει κατηγμένους αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ τρισμάκαρος καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ πάντων βασιλέων ὑπέρτερον ἐσχηκότος κράτος ἐν ὑπεροχαῖς ἀγωνισμάτων πολεμικῶν καὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζήλου, ὡς καὶ ἰσαπόστολον λογισθῆναι καὶ τῆς Χριστιανῶν ἀμωμήτου πίστεως κρηπῖδα τελεσθῆναι καὶ πρόβολον. Οὗτος γὰρ ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας || Ῥώμης μεταθεὶς τὴν βασιλείαν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀφ' ὅτου τὸν Μαξέντιον περὶ τὰς Κάτω Γαλλίας κατετρο-

30 d. 28 mens. Oct. a. 312

22 κυροῦ scripsi: κῦ C κυρίου coni. Bekker

πώσατο τῇ ἐπιδείξει τοῦ σταυρικοῦ σημείου τὴν νίκην ἄνωθεν μνηστευθείς, τοὺς ἀξιολόγους τῶν εὐπατριδῶν καὶ τιμίων ἐν ταύτῃ τῇ νέᾳ Ῥώμῃ μεθ' ἑαυτοῦ παραλαβὼν μετῴκισέ τε καὶ συμπολίτας ἑαυτοῦ ἀπειργάσατο λαμπρὰς οἰκίας τούτοις ἐπιδειμάμενος κατὰ τὴν ἐμφέρειαν τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ πολυτελῶς κατεσκευασμένων οἴκων. Ἐκ τούτων οὖν, ὡς ὁ λόγος αἱρεῖ καὶ ἡ τοῦ γένους ἀναφορὰ περιάγει, οἱ Φωκάδες αὐτοὶ καταγόμενοι τήν τε περιφάνειαν ἄνωθεν ἔσχον καὶ τὸ τῆς ἀνδρίας ἀλκιμώτατον καὶ ἀνύποιστον, ἐκ τῶν ὀνομαστῶν ἐκείνων Φαβίων, ὥς που διὰ βίβλου τινὸς παλαιᾶς ἐχειραγωγήθην ποτέ, τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους | ἐφέλκοντες. Οὗτοι δὲ οἱ Φάβιοι ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ τὰς C 214r πρώτας ἔσχον ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ ῥίζα πάντων τῶν εὐγενῶν καὶ κατὰ χεῖρα καρτερῶν ἐγνωρίζοντο καὶ οὐδεὶς τούτων ἐσφάλη ποτὲ περὶ πολέμους καὶ κινδύνους ἀγωνιζόμενος· ἀλλὰ τὸ εὐγενὲς καὶ ἐπίδοξον οὐκ ἐν τῇ τοῦ γένους εἶχον ἐπισημότητι μόνῃ, ἀλλὰ κἀν τῇ τῶν πράξεων διαφερόντως λαμπρότητι, καὶ πολλῶν ἀναγκῶν καὶ κινδύνων ἀφύκτων σχεδὸν τὴν Ῥώμην διὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς καὶ μεγαλοφροσύνης καὶ ἀνδρίας ἐρρύσαντο. Ἐκ τούτων οἱ Σκηπίωνες, καὶ ὁ Ἀφρικανὸς Σκηπίων, ὁ τὸν ἀκαταμάχητον ἐκεῖνον Ἀννίβαν, τὸν καὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμην πολιορκῆσαι || μέλλοντα, περιφανῶς τροπωσάμενος, καὶ ⟨ὁ⟩ τὴν πόλιν ἐκείνου τὴν Καρχηδόνα, μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον καὶ ἀνθρώποις νομιζομένην ἀνάλωτον, ἄρδην καταστρεψάμενος, ἥτις καὶ Ἀφρικὴ κατωνόμασται. Ὃς τῆς τοιαύτης πόλεως καταστρεφομένης παρὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν οὐ μόνον μὴ ἐπαρθῆναι τῇ νίκῃ λέγεται, ἀλλὰ καὶ δακρύων πληρῶσαι τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνθυμηθέντος τὸ ὁμηρικὸν ἐκεῖνο ἔπος καὶ γλώσσῃ περιλαλεῖν, τό

21 a. 202 ante Chr. **23** a. 146 ante Chr.

6 ὡς ὁ λόγος αἱρεῖ: v. supra p. 21,21/22

2 ἀξιολόγους C: ἀξιολογωτέρους scripsit Martin **9** ὀνομαστῶν tacite Bekker: ὀνομάτων C **16** διαφερόντως scripsi: διαφερόντων C διέφερον scripsit Bekker **21** ⟨ὁ⟩ addidi (v. supra p. LXXIX/LXXX)

«ἔσσεται ἦμαρ ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή» καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ διερωτώμενος τοῦ χάριν τοῦτο λαλεῖ, ἀπεκρίνατο ὡς «ἔσται καιρός ποτε ὅταν ἴσως καὶ ἡ πατρὶς ἡμῶν πολιορκίας περιπέσῃ δεινοῖς». Οὕτως οἱ παλαιοὶ στρατηγοὶ τὰς τοῦ μέλλοντος εὐλαβοῦντο τύχας καὶ τοσαύτην φροντίδα ὑπὲρ τῆς σφῶν πατρίδος ἐτίθεντο. Ἐκ τούτων, τῶν Φαβίων φημί, καὶ ὁ Ἀσιατικὸς Σκηπίων ἀνέθηλεν, ἐπεὶ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀφρικανοῦ ⟨ἦν⟩· ἐκλήθη δὲ Ἀσιατικός, ὅτιπερ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκ τῆς Εὐρώπης διαπεραιωθεὶς μετὰ δυνάμεως μετρίας ῥωμαϊκῆς Ἀντίοχον ἐκεῖνον, τὸν ἐπικληθέντα Ἐπιφανῆ, μυριάνδροις στρατιαῖς γεγαυρωμένον, γενναίως κατηγωνίσατο καὶ τῆς Ἀσίας πάσης ῥωμαλέως κατεκυρίευσε καὶ ὑπόσπονδον τοῦτον τοῖς Ῥωμαίοις πεποίηκε καὶ θρίαμβον ἐν τῇ Ῥώμῃ κατήνεγκεν ἐπινίκιον. Ἐκ τούτων ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ὃς τὸν Μακεδόνων βασιλέα, Περσέα καλούμενον, ἀπόγονον δὲ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου τυγχάνοντα, πολέμῳ νικήσας δι' ἡμερῶν εἴκοσι τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπέδειξε καὶ || τὸν Περσέως πλοῦτον ἐντεῦθεν συναγαγὼν οὐδὲ μέχρι καὶ ἐκπώματος χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ εἰς τὸν ἴδιον βίον εἰσήγαγεν, ἀλλὰ πάντα τῇ πόλει καὶ τῷ φίσκῳ προσήνεγκε, δι' ἁμαξῶν δισχιλίων τὰ λάφυρα πάντα τοῖς πολίταις καθυποδείξας καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς προεκκομίσας εἰς τὸ δημόσιον καὶ τοῦτο μόνον κερδήσας τῶν τοιούτων τροπαίων, τὸ μετὰ δίφρου βασιλικοῦ κατὰ τὸ εἰθισμένον λαμπρῶς θριαμβεῦσαι, προπορευομένων αὐτοῦ τῶν τοσούτων λαφύρων καὶ προσεχῶς τοῦ ἅρματος τῶν τε ἄλλων ἐκκρίτων Μακεδόνων καὶ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος βασιλέως, αὐτοῦ δὴ τοῦ Περσέως, μετὰ τέκνων καὶ γυναικός. Οὐ

10 a. 190/189 ante Chr. **15** a. 168 ante Chr.

1 ἔσσεται ἦμαρ... ἱρή: Hom., Il. 6, 448 **18** ἐκπώματος χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ: cf. Thuc. 6,32: καὶ ἐκπώμασι χρυσοῖς τε καὶ ἀργυροῖς

1 ὅτ' ἄν scripsi: ὅτὰν C ὅταν tacite Bekker **7** ⟨ἦν⟩ add. Bekker **14** τὸν tacite Bekker: τῶν C **17** Περσέως scripsi: περσικὸν C an Περσεϊκόν?

γὰρ πρὸς ἀργύριον καὶ πλούτου ἐπίκτησιν οἱ εὐγενέστατοι Ῥωμαῖοι τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἠγωνίζοντο, ἀλλὰ δι' εὔκλειαν μόνην καὶ ἀνδρίας ἐπίδειξιν καὶ τῆς ἰδίας πατρίδος σωτηρίαν τε καὶ λαμπρότητα.

Τοιούτους κλάδους ἡ τῶν | Φαβίων ῥίζα περιφανεῖς ἀναδεδωκυῖα C 214v χρόνοις ὕστερον οὐκ ὀλίγοις καὶ τοὺς Φωκάδας ἡμῖν ἐπιδέδωκεν ὥσπερ μεταφυτευθέντας ἐξ ἑτέρας γῆς εἰς ἑτέραν ἐπίτοκον ἄρουραν. Ἡ γὰρ διὰ πάντων ἀκρότης καὶ τὸ τῶν πράξεων συμφυὲς καὶ ὁμόζηλον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων παρίσωσις ἀπαράγραπτον αὐτοῖς μαρτυρίαν τοῦ γένους καὶ ἀναμφίβολον δείκνυσιν.

Εἰ δὲ καὶ ἰβηρικὴν συμφυΐαν ἐξ ἑνὸς μέρους τοῖς Φωκάσι παρομαρτεῖν λέγεται, καὶ τοῦτο μᾶλλον πιστότερον τὸν λόγον ἡμῶν διατίθησιν. Οἱ γὰρ Ἴβηρες ἐκ τῆς κελτικῆς ἀνεφάνησαν|| γῆς. Ἡ γὰρ Ἰβηρία κυρίως καὶ αὐτὴ ἡ Κελτιβηρία πρὸς τὰ δυσμικὰ μέρη τῆς Ῥώμης διάκεινται, πρὸς τὸν ἑσπέριον ὠκεανόν, ἥτις νῦν Ἱσπανία κατονομάζεται. Τῆς Ῥώμης γὰρ ὑπὲρ τὴν Ἰταλίαν κειμένης τὰ μὲν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα μέρη Ἄνω Γαλλίαι διονομάζονται, τὰ δὲ πρὸς ἥλιον δύνοντα μέχρις Ἄλπεων ὀρῶν Κάτω, ὅπου νῦν ἡ Νεμιτζία γνωρίζεται, τὸν ἴδιον ἄρχοντα ῥῆγα κατονομάζουσα. Τὰ δὲ πρὸς ἐγκάρσια μέρη τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς νότον ἄχρι τοῦ ἑσπερίου ὠκεανοῦ Ἰβηρία καὶ Κελτιβηρία ἐλέγοντο, τῶν εἰσρεόντων ἐκεῖσε ποταμῶν τῇ χώρᾳ χαρισαμένων τουτὶ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖθεν γὰρ τὸν μὲν βουλόμενον τὴν μὲν παρακειμένην ἀκτὴν παραπλεῦσαι πρὸς τὰς Κάτω Γαλλίας ὁ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν πορθμὸς ἐκδέχεται, τὸν δὲ πρὸς ἀνατολάς, ἐνδοτέρω δηλονότι τῆς χώρας ἐπεκτεινομένου τοῦ αἰγιαλοῦ, πρὸς τὰ μέρη τῶν Βρεττανικῶν νήσων καθοδηγεῖ καὶ προτρέπεται. Τῷ δὲ βουλομένῳ πρὸς τὰς τῶν Μακάρων νήσους ἀπᾶραι ὁ ἀπόπλους ἀχανὴς παρατείνεται· ἀπέχουσι γὰρ τῆς γῆς μέτρον μιλίων χιλίων. Δύο δὲ αἱ νῆσοι εἰσίν, οὐ πολὺ ἀλλήλων ἀπέχουσαι, παντοίων ἀγαθῶν καὶ ποικίλων διηνεκῶς βρίθουσαι καὶ πόαν μαλακὴν καὶ εὐώδη δι' ὅλου τοῦ ἔτους τρέφουσαι. Ἀπῳκι-

1 ἀργυρίου scripsit Martin **2** τὸ C: τοῦ scripsit Martin **3** ἀνδρίας scripsi: ἀνδρείας C **26** τὸν scripsit Bekker: τὸ C **27** ἐπεκτεινομένου scripsit Bekker: ἐπεκτεινόμενον C

σμέναι γὰρ οὖσαι τῆς κοσμικῆς ἰλύος καὶ τῆς τοῦ ἀέρος ἐπιμιξίας, ἥτις ἐκ τῶν δυσόδμων τῆς γῆς αὐχμῶν ἐπιγίνεται, οὐδόλως μεταλαμβάνουσαι, ὑγιεινότατον καὶ ἄλυπον τοῖς ἐκεῖσε ἀνθρώποις || καὶ κτήνεσι τὸν βίον πεποίηνται καὶ διατριβὴν ἡδίστην καὶ ἀπράγμονα καὶ χαρίεσσαν πάντη καὶ εὐζωίαν παρέχουσιν. Οἱ οὖν τὴν Ἰβηρικὴν οἰκοῦντες, ἄνδρες ἀνδρειότατοί τε ὄντες καὶ ἰσχυρῶς παλαμώμενοι, διὰ παντὸς τοῖς Ῥωμαίοις ἀντεπολέμουν καὶ καρτερίας ἔργα καὶ ἀρετῆς κατ' αὐτῶν ἐπεδείκνυντο· καὶ δυσχερῶς αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι μεγίστῳ καὶ ἀνυποίστῳ θάρσει καὶ ἀνεκδιηγήτοις ὁρμαῖς ἐκυρίευσαν, ὡς διὰ χρόνου σπονδὰς ἐπιτελεσθῆναι τούτοις καὶ ἀναμὶξ σύνθεσιν ἐξ ἐπιγαμβρείας καὶ μετοικιῶν πρὸς ἀλλήλους. Διὸ καὶ ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι καὶ πανᾳοίδιμος Κωνσταντῖνος μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἐκεῖθεν, ἐκ τῶν ἑσπερίων Ἰβήρων, ἀποτεμόμενος εἰς τὴν ἑῴαν μετῴκισεν ἐν τοῖς τῆς Ἀσσυρίας μέρεσι καὶ ἔκτοτε τὴν κλῆσιν τῆς Ἰβηρίας ἡ δεξαμένη τούτους χώρα προσέλαβε. Πρότερον γὰρ Ἀσσύριοι καὶ ταύτην ᾤκουν τὴν χώραν, ἔπειτα Μῆδοι, μετὰ δὲ χρόνους ἱκανοὺς οἱ Ἀρμένιοι· καὶ οὐκ ἂν εὕροι τις ἐπὶ τῶν ἄνω χρόνων Ἴβηρας μνημονευομένους ἐνταῦθα ἐν παλαιαῖς ἱστορίαις, εἰ μὴ ἐξ οὗπερ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τούτους αὐτόθι κατῴκισεν. Ἐκ τούτων οὖν, εἴπερ οἱ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Φωκᾶ μετάληψιν εἶχον γένους, ὡς ὁμοχώρων γενομένων ποτὲ καὶ αὐτοχθόνων ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ συμφυΐας καὶ | συναυλίας, οὐδεμία διαφορὰ εὐγενῶν C 215r ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀνδρείων συνεληλυθότων εἰς μιᾶς συμπλήρωσιν κοσμιότητος.||

Καὶ τὰ μὲν τοῦ γένους τῶν Φωκάδων, ὅσα γε ἥκει κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμῶν γενεάς, περίφημά τε καὶ περιβόητα· καὶ μαρτυρεῖ τούτοις τά τε τῶν ἄνωθεν διηγήματα καὶ ὁ βασιλεὺς κῦρις Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ὃς τὰ Ῥωμαίων πράγματα κατειληφὼς ἐν στενῷ κομιδῇ καὶ ἀπόρῳ περιιστάμενα τῇ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Ἀράβων ἐπιστρατείᾳ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἀνεκτήσατό τε καὶ ἀνεζώωσε, πολλοῖς πόνοις καὶ ἀγῶσι πολεμικοῖς καταστρατηγήσας τῶν ἐναντίων ἄχρι Νικαίας ληιζομένων τὴν ἑῴαν καὶ εἰς

21 μετάληψιν coni. Polemis: μετάλη^{IV} C μετάληξιν coni. Bekker **29** ὃς scripsit Bekker: εἰς C

τὴν τῶν Κιλίκων κατακλείσας αὐτούς· εἶτα καὶ τὴν μεγίστην νῆσον τῆς Κρήτης ἀνασώσας τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, πρᾶγμα δυσμεταχείριστόν τε καὶ δυσκατόρθωτον, εὐσεβὴς δὲ ὢν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ βουλεύσασθαι διαγνωστικώτατος καὶ στρατηγὸς ἀνδρειότατος, καὶ τὰ μὲν ἐκ Θεοῦ καὶ θείας δυνάμεως, τὰ δὲ συμβουλίαις ἀρίσταις καὶ στρατιωτικαῖς γενναιότησιν εἰς τέλος εὐκταιότατον καὶ μακάριον συνεπέραινεν.

Ἵνα δὲ γνοῖεν οἱ ἐντυγχάνοντες τοῖσδε τοῖς γράμμασι τί βούλεται ἡμῖν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐγκώμιον ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς παραγγέλμασι, προσθήσομέν τι τῷ διηγήματι.

Μέλλοντος αὐτοῦ διαπεραιωθῆναι στόλῳ βαρεῖ πρὸς τὴν Κρήτην κἀκεῖσε τὸν ἀπόπλουν ποιήσασθαι, συνῆλθον αἱ τριήρεις καὶ τὸ τῶν ὁλκάδων πλῆθος εἰς τὸ τῶν Φυγέλλων λεγόμενον κατατόπιον· καὶ γενομένης τῆς ἐμπλωίσεως ἐνταυθοῖ ‖ ἠρώτησεν ὁ Φωκᾶς, δομέστικος ὢν πάσης Ἀνατολῆς τηνικαῦτα καὶ τῷ τῶν μαγίστρων ἀξιώματι ἔντιμος, πῶς ὁ τόπος ἀφ' οὗπερ ἐξορμῆσαι μέλλει κατονομάζεται. Καὶ ἐπείπερ ἐμεμαθήκει ὅτι Φύγελλα τούτῳ τὸ ὄνομα, οὐ κατεδέξατο τοῦτο ποιήσασθαι ὁρμητήριον, ἀλλὰ πέραν ἐκ πολλοῦ διαστήματος ἀκρωτήριον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπελθὼν ἐπύθετο περὶ τούτου, ποῖον τοῦτό ἐστι καὶ ὅπως προσαγορεύεται· καὶ μαθὼν ὅτι Ἁγία τῷ ἀκροθινίῳ τὸ ὄνομα τὰ μὲν ἐμβεβλημένα πάντα τοῖς πλοίοις ἐν τοῖς Φυγέλλοις πάλιν ἀπερεύξασθαι {τὰ πλοῖα} πεποίηκε, τὸν δὲ στόλον ἅπαντα τῇ γῇ τῆς Ἁγίας προσοκεῖλαι διαταξάμενος ἐκεῖσέ τε τὴν ἐμπλώισιν καὶ τὴν ἐξόρμησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, συμβόλῳ χρηστῷ καὶ ἀγαθῷ χρηστηρίῳ τῷ τόπῳ τῆς ἁγιωσύνης χρησάμενος καὶ τὸ Φυγέλλων ὡς φυγὴν προαινιττόμενον ἀποτιναξάμενος. Διὰ τοῦτο καὶ χρονίσας ἐν τῇ νήσῳ τῇ Νηῷ λεγομένῃ μετὰ

2 a. 961

5 ἀνδρ[ει]ότατος C καὶ¹ expunxerit Bekker **7** συνεπέραινεν C: συνεπέρανεν tacite Bekker **13** τὸ² scripsit Bekker: τὸν C **14** κατατόπιον scripsit Bekker: κατόπιον C **20** ἐπελθὼν tacite Bekker: ἐπελθὸν C **21** Ἁγία tacite Bekker: ἅγια C **23** {τὰ πλοῖα} seclusi **24** Ἁγίας tacite Bekker: ἁγ^ας C

τοῦ στόλου παντὸς οὐδένα μὲν εἶχε τὸν ὁδηγήσοντα πρὸς τὴν νῆσον τὴν Κρήτην διὰ τὸ ἀγνοεῖν πάντας τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἐκ τοῦ χρόνοις πολλοῖς μὴ παροδεῦσαι ἐκεῖθεν πλοῖον ῥωμαϊκόν· ἀοράτως δὲ νῆαι καρπαθικαὶ δύο τὸν κατάπλουν ἐπ' αὐτὸν ποιησάμεναι προωδοποίησαν αὐτῷ τὴν ὁδοιπορίαν καὶ εἰς Κρήτην ἀπήγαγον, τοῦ Θεοῦ πάντως τὰ κατ' αὐτὸν διιθύνοντος ὡς εὐαρεστουμένου τῇ εὐλαβείᾳ τῆς πίστεως.

Καὶ ὅπως μὲν μετὰ τὸ τῇ νήσῳ προσμῖξαι καὶ οἵαις ‖ ἐχρήσατο μηχαναῖς καὶ στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις πρὸς τὴν τοῦ πλήθους καὶ τὴν τῶν ὁλκάδων διάσωσιν μὴ ὄντος λιμένος τῇ Κρήτῃ, | ἀλιμένευτος γὰρ πᾶσα ἐστί, μακρὸν ἂν εἴη διεξελθεῖν· ὃ δὲ παραδοξότατόν ἐστι καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐσέβειαν, λέξων ἔρχομαι. Περιταφρεύσας τὰ ἴδια πλοῖα πλησίον τοῦ κάστρου τοῦ Χάνδακος, τοῦτο γὰρ ἐστι τῆς Κρήτης τὸ ἰσχυρότατον καὶ ἡγεμονικώτατον φρούριον, ἐκάθητο πρὸ τῆς πόλεως ὡς ἀπὸ σταδίων τριῶν δημηγορῶν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς συστρατιώταις καὶ συνταγματάρχαις καὶ ναυάρχαις ὅσα τῷ καιρῷ καὶ τοῖς περικειμένοις ἀγωνίσμασι πρόσφορα. Ἐκ μηχανημάτων δὲ τοῖς τείχεσιν ἐπικαθημένων σφενδονηθεῖσα πέτρα μέσον τούτων μετὰ πολλοῦ τοῦ ῥοίζου κατέπεσε μηδένα μὲν ἀδικήσασα τῶν Ῥωμαίων, φόβον δὲ καὶ ἔκπληξιν οὐ μετρίαν τοῖς ὅλοις ἐνστάξασα. Ὁ δὲ Φωκᾶς οἰκείαις χερσὶ τὸν ἀπορριφέντα λίθον ἀνακουφίσας καὶ δείξας τοῖς παροῦσιν ὡς εὐμεγέθης καὶ χερμάδιός ἐστι καὶ τοσοῦτον ἀπέπτη διάστημα ὅσον οὐδενὶ τῶν πετροβόλων ὀργάνων ἐν τοῖς καταπονηθεῖσι περὶ Κιλικίαν κάστροις ἐκλακτίσαι προσεγένετο, παρηγγύησε πᾶσιν ἀνδρικώτερον διατεθῆναι καὶ συντονώτερον ὡς εἰς ἄνδρας ἐληλακόσι Λαιστρυγόνας ἢ Κύκλωπας. Πρώτην δὲ φυ-

C 215ᵛ

27 Λαιστρυγόνας ἢ Κύκλωπας: Hom., Od. 7, 206: ὥς περ Κύκλωπές τε καὶ ἄγρια φῦλα Γιγάντων; 10, 119: φοίτων ἴφθιμοι Λαιστρυγόνες ἄλλοθεν ἄλλος et al.

3 ἐκεῖθεν C: ἐκεῖσε scripsit Martin **4** καρπαθικαὶ tacite Bekker: καρπαθηκαὶ C κατάπλουν tacite Bekker: κατόπλουν C **18** μηχανημάτων coni. Bekker: μηχανη^μτ C ἐπικαθημένων coni. Bekker: ἐπικαθημέ^ν C **23** καὶ¹ C: ἢ scripsit Martin χερμάδιος scripsi: χερμάδης C

λακὴν καὶ ἀνδρίαν ἀκαταγώνιστον ἔθετο καὶ ἄγκυραν ἀσφαλεστάτην ὑπέδειξε τὴν εἰς τὴν Θεομήτορα καὶ πάναγνον δέσποιναν καταφυγὴν || καὶ παράκλησιν· καὶ αὐτίκα, μηδὲ βραχύ τι μελλήσας, ναὸν ἐκεῖσε τῆς παναχράντου δεσποίνης καὶ Θεοτόκου δομηθῆναι προσέταξε. Καὶ πολλῶν ὄντων τεχνιτῶν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ χειρῶν ἐν μυριάσιν ἀριθμουμένων, ναὸς ἀπηρτίσθη διὰ τριῶν ἡμερῶν περικαλλὴς καὶ σεβάσμιος, σφαιροειδῆ τὸν ὄροφον ἔχων καὶ παραπτέροις κεκοσμημένος καὶ κίοσι καὶ προνάοις καὶ κόσμῳ διηνθισμένος μαρμάρων καὶ μορφαῖς ἁγίων περιαστράπτων καὶ ὅλως ἀπηρτισμένος εἰς ὡραιότητα. Καὶ προσέταξε σημῆναι τὸ ἐπαγωγὸν πρὸς εὐσέβειαν. Καὶ καταμαθόντες οἱ ἐν τῷ ἄστει τὴν τοῦ ξύλου φωνὴν ἐθαύμασάν τε τὸ ταχὺ καὶ σύντονον τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὸ προσφώνημα τῆς εἰς δοξολογίαν ἀγούσης σάλπιγγος καὶ θορύβου πλησθέντες καὶ ταραχῆς μερίδα τὴν νῆσον τῆς ῥωμαϊκῆς δυνάμεως προϋπετόπασαν ἔσεσθαι.

Τούτοις τοῖς ἔργοις τῆς εὐσεβείας παρακληθεὶς ὁ Θεὸς τὴν ὑποκρυπτομένην τῶν Σαρακηνῶν ⟨ἐπιβουλὴν⟩ καὶ ἄρδην ἀπολέσαι μέλλουσαν αὐτὸν σὺν τῇ στρατιᾷ φανερὰν ἀπειργάσατο. Ἦν γὰρ συγκείμενον τοῖς τε τοῦ Χάνδακος Σαρακηνοῖς καὶ τοῖς τὴν χώραν οἰκοῦσι, πολλὴ γὰρ ἡ χώρα τῆς Κρήτης καὶ πολυάνθρωπος, ἑβδοματικὸν ἡμερῶν δρόμον καὶ πλείω τὸ μῆκος ἔχουσα εὐζώνῳ ἀνδρί, διὰ μιᾶς ἡμέρας ὀρθριώτερον ἀπὸ συνθήματος ἐπιτεθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις καὶ μέσον αὐτοὺς ἐμβαλεῖν, || ὡς μηδὲ πυρφόρον, ὃ δὴ λέγεται, πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἐπανελθεῖν. Καὶ ἦν τοῦτο εὐχερὲς μὲν τοῖς ἐναντίοις καὶ κράτιστον, ἄφυκτον δὲ τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἧτταν παντελῆ καὶ κατακοπήν. Ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέ-

24/25 ὡς μηδὲ πυρφόρον... ἐπανελθεῖν: cf. Herod. 8, 6: ἔδει μηδὲ πυρφόρον... περιγίνεσθαι; CPG Apost. XIII 34a; Zenob. V 34 **27sqq.** Ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα... Θεὸς: cf. Mat. 7,21: ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς

4 μελλήσας tacite Bekker: μελήσας C **8** παραπτέροις C: περιπτέροις coni. Polemis **18** post Σαρακηνῶν deest ἔφοδον vel ἐπιβουλὴν Bekker: ⟨ἐπιβουλὴν⟩ add. Martin (v. infra p. 175,5) **22** ἑβδοματικὸν C: ἑβδοματικῶν tacite Bekker

λημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν Θεὸς | ἕτερον τοῦτο παθεῖν ἀσεβῆ C 216r
καὶ ἀσυλλόγιστον στρατηγὸν ἄξιον εἶναι ἐδίκασεν, εὐλαβῆ δὲ καὶ δίκαιον, οἷος ἦν ὁ Φωκᾶς, οὐδαμῶς. Διὰ τοῦτο καί τισι τῶν Σαρακηνῶν δύο σκοπὸν ἐντίθησιν αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τῷ Φωκᾷ καταμηνῦσαι τὴν τοιαύτην ἐπιβουλήν· οἳ καὶ προσελθόντες αὐτῷ καὶ τὸ ἀπόρρητον φανερώσαντες ἐπιεικέστερον πεποιήκασι. Μηδαμῶς οὖν ὑπερθέμενος ἀνίστησι τὸ στρατόπεδον, κἀκεῖθεν ἄρας νυκτὸς ἀθρόως ἐπεισπίπτει τοῖς ἔξωθεν κατεστρατοπεδευμένοις ἔτι τυγχάνουσι καὶ καταπλήξας αὐτοὺς τῷ ἀλαλαγμῷ καὶ τῇ ἐκτάξει τῆς στρατιᾶς καὶ ταῖς ἑκατέρωθεν προσβολαῖς φυγεῖν ἀτάκτως ἠνάγκασε· καὶ πολὺν φόνον αὐτῶν ἐργασάμενος καὶ πᾶσαν τὴν πανοπλίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ἀπολωλεκὼς διέλυσεν ἅπαντα τὸν ἐκεῖθεν φόβον καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς νήσου παρέλυσεν. Ἀγνοούντων δὲ τῶν ἐντὸς τὸ συμβεβηκός, πόλεμον αὐτοῖς πολιορκητικὸν εὐθὺς ἐπανέσεισεν. Οἱ δὲ κατὰ τὰ βεβουλευμένα αὐτοῖς φυγῆς ἀντεχόμενοι καὶ τῶν ἐκτὸς προσδοκῶντες τὴν ἔφοδον παρεσκευάζοντο πρὸς τὴν ἔξοδον. Ὡς δὲ καὶ ὁ Φωκᾶς πετροβόλοις ὀργάνοις τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀντημύνατο κἀκεῖνοι λίθους || ἔβαλλον κατ' αὐτοῦ, προστάξας αὐτὸς κεφαλὰς τῶν κατακοπέντων ἔναγχος ἀνταπέστελλεν. Οἱ δὲ ταύτας ἰδόντες καὶ τῷ παραδόξῳ καταπεπληγμένοι, ἄλλοι δὲ καὶ γνωρίσαντες συγγενῶν ἢ φίλων καὶ ὁμογνίων τυγχάνειν τὰ κάρηνα καὶ τὸ πάθος μὴ ἐνεγκόντες, τὰς τρίχας κατέτιλλον καὶ τὸ θράσος εἰς θρῆνον μετέβαλον.

Εἶτα πολλοῖς στρατηγήμασι καὶ σοφίσμασι καὶ ταύτην τὴν πόλιν παραστησάμενος ὁ Φωκᾶς, οὕτω πᾶσαν τὴν νῆσον ὑποτελῆ καὶ ὑπόφορον τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέδειξε καὶ Χριστιανῶν καὶ

23/24 τὰς τρίχας κατέτιλλον: cf. Hom., Il. 22, 78/79: πολιάς ...τρίχας... τίλλων ἐκ κεφαλῆς; Od. 10,567: ἑζόμενοι ...τίλλοντό τε τρίχας; Esdr. I 8,68: καὶ κατέτιλα τοῦ τριχώματος τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος; Esdr. II 9,3: καὶ ἔτιλλον ἀπὸ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς μου καὶ ἀπὸ τοῦ πώγωνός μου

11 προσβολαῖς scripsit Bekker: προβολαῖς C **16** κατὰ τὰ βεβουλευμένα αὐτοῖς scripsi (v. supra p. 174,17sqq. et infra p. 176,12): τὰς βεβουλευμένας αὐτοῖς C τῆς βεβουλευμένης αὐτοῖς prop. Bekker

ὀρθοδόξων ἀντὶ Σαρακηνῶν πεποίηκεν οἰκητήριον. Καὶ νῦν ἔστιν ὁ κατασκευασθεὶς παρ' ἐκείνου περικαλλὴς ναὸς καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμώμενος καὶ τοῦ μαγίστρου λεγόμενος καὶ αὐτὸς ὁ Φωκᾶς ἀνεστηλωμένος ἐν τούτῳ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, δεῖγμα τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ καὶ εὐσεβείας τῆς τηλικαύτης νήσου παριστῶν τὴν κατάκτησιν. Καὶ εἶδον τοῦτον ἐγὼ τῇ νήσῳ ἐπιδεδημηκώς· καὶ ἔστιν ἐμφερὴς πάντη τῷ προμνημονευθέντι βασιλεῖ κυρῷ Νικηφόρῳ τῷ Βοτανειάτῃ, πίστεως ἀκριβοῦς σύμβολον τοῦ εἶναι τοῦτον ἐκείνου ἀπόγονον. Εἰ δὲ μὴ διὰ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ εὐλάβειαν συνῆν αὐτῷ ἡ θεία ἀντίληψις, πάντως ἄπορος ἂν ἐγεγόνει καὶ ἡ πρὸς τὴν Κρήτην ὁδὸς καὶ ἡ τῶν βεβουλευμένων τοῖς ἐναντίοις φανέρωσις καὶ ἢ ἄπρακτος ὑπεχώρησεν ἢ κατάβρωμα τοῖς πολεμίοις ἐγεγόνει καὶ καταπάτημα· ἔχων δὲ δι' ἀρετῆς ‖ τὸ θεῖον συναντιλαμβανόμενον τά τε τῶν ἐναντίων ἐμυήθη ἀπόρρητα καὶ κατορθωμάτων καὶ αὐχημάτων ἀπήλαυσε.

Τῶν δὲ λοιπῶν αὐτοῦ προτερημάτων ποιεῖσθαι κατάλογον περιττὸν πάντως | τῇ παρούσῃ γραφῇ· πλήρης γὰρ τούτων πᾶσα C 216v
γραφή τε καὶ ποίησις, ὅπως ἑκατοντάχειρας μυριάδας Ἀράβων δύο ἀκαταμαχήτων, ὥσπερ τις ἀσώματος, καταστράψας πόλεις ἀμυθήτους ὑποσπόνδους πεποίηκε, τήν τε μεγάλην Ἀντιόχειαν καὶ Μελιτηνὴν Ταρσόν τε καὶ Γερμανίκειαν καὶ τὴν ἐν ταῖς Μόψου Κρήναις καὶ αὐτὴν Ἄδαναν καὶ τὰς περιοίκους πάσας, αἳ λόγῳ συντετμημένῳ ῥηθῆναι οὐ δύνανται. Ἐκεῖνα δέ μοι ἐρρήθη ὡς τοῖς πολλοῖς συγγραφεῦσιν ἀδιεξόδευτα.

Ἀλλ' οὗτος μὲν πάρεργον γενόμενος γυναικὸς καὶ τοῦ ἰδίου ἀνεψιοῦ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, πολλὴν τοῖς ἀνθρώποις ἀφῆκεν ἀνίαν καὶ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ

26 a. 969

19 ὅπως ἑκατοντάχειρας: cf. Hesiod., Theog. 149-183 **27** οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα: v. supra p. 15,27

8 κυρῷ scripsi: κῦ C κυρίῳ coni. Bekker κῦρ coni. Martin **27** Τζιμισκῆ scripsit Martin: τζιμισχῆ C

στυγνότητα. Οἱ δὲ τοῦ γένους αὐτοῦ ἐδιώχθησαν μὲν ὑπὸ τῶν μετέπειτα βασιλέων διὰ τὸ βάρος τῆς τύχης καὶ τὸ τῆς ἀνδρίας ἀξίωμα περιώνυμον, ἔμεινε δὲ τῇ μετέπειτα γενεᾷ ὥσπερ τις σπινθὴρ ὑπαυγάζων τὸ γένος τῶν Βοτανειατῶν, ἐν τῷ στρατῷ διαλάμπον τοῦ κυροῦ Βασιλείου τοῦ πορφυρογεννήτου, ὃς τεσσαρακοστὸν ἔτος τοῖς Βουλγάροις ἀντιτασσόμενος καὶ μυρίοις πόνοις καὶ ὅπλοις ἀντιπαραταττόμενος, ‖ ἕνα μόνον εἶχε βοηθὸν καὶ συλλήπτορα, βουληφόρον ἅμα καὶ στρατηγὸν καὶ ἱππότην καὶ δεξιὸν ἀρχιστράτηγον, τὸν Βοτανειάτην Νικηφόρον, ὃς πάππος ἦν τῷ προλελεγμένῳ βασιλεῖ. Τέλος δὲ τοῦ πολέμου, μετὰ τὸ καταπολεμηθῆναι καὶ ἡττηθῆναι τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δεξιᾶς, ἦν γὰρ τηνικαῦτα τῷ περιβλέπτῳ τῶν βεστῶν ἀξιώματι τετιμημένος, ἐλαμπρύνετο δὲ καὶ τῇ τοῦ δουκὸς περιφανεστάτῃ ἀρχῇ, τὸν εὐγενῆ καὶ ἀληθέσι στρατιώταις ἐράσμιον θνῄσκει μαχόμενος θάνατον. Τρεψάμενος γὰρ τοὺς Βουλγάρους καὶ διώκων ἐν τῇ κλεισούρᾳ τῇ λεγομένῃ τοῦ Κλειδίου οὐκ ἀνίει σφάττων καὶ κατατιτρώσκων αὐτούς, ἕως εἰς ἀκρωρείας ἀνελθὼν ἔνθα καὶ ἑτέρους ἑώρα Βουλγάρους καταφυγόντας, ἐσφάλη τῆς ἱππασίας, τοῦ ἵππου κατολισθήσαντος ἐν πλαξὶ λιθίναις καὶ σὺν αὐτῷ κατακρημνισθέντος, ὥστε καταπλαγέντας τοὺς ἐναντίους τὴν ἀνυπέρβλητον ὁρμὴν τοῦ ἀνδρὸς μηκέτι τοῖς Ῥωμαίοις τολμῆσαι εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὸν μὲν ἄρχοντα τούτων, Σαμουὴλ κατονομαζόμενον, σύντρομον φυγεῖν καὶ ἀποθανεῖν ἐν τῇ λιμνίᾳ νήσῳ τῆς Πρέσπας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας ὑποσπόνδους ἑαυτοὺς ἐγχειρίσαι τῷ βασιλεῖ καὶ γενέσθαι δούλους δι' ἀρετὴν ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ γενναιότητος μέγεθος.

Ἐπεὶ καὶ ὁ τούτου υἱὸς Μιχαὴλ καὶ πατὴρ τοῦ βασιλέως μέγα τι καὶ ὑπεράνθρωπον ἐνεδείξατο καρτερίας καὶ ἀνδραγαθίας ‖ κατὰ

5 κυροῦ Βασιλείου: i.e. imp. Basilius II **7-10** τὸν Βοτανειάτην Νικηφόρον: sed apud Scylitzem (350,59-351,81) Theophylactus Botaniates et non Nicephorus avus imp. Nicephori nominatur

16 a. 1014 **23/24** d. 6 mens. Oct. a. 1014

23 σύντρομον φυγεῖν: cf. Greg. Nyss., De v. ...Ephraem Syri, PG 46,832c: καὶ σύντρομος γενέσθαι

5 διαλάμπον coni. Polemis: διαλάμπων C κυροῦ scripsi: κῦ C κυρίου coni. Bekker κῦρ coni. Martin

τῶν ἀντιπάλων προτέρημα. Πλήθους γὰρ ἀμυθήτου Βουλγάρων ἐπιστρατεύσαντος τῇ Θεσσαλονικέων μητροπόλει, οὐ κατεπλάγη πρὸς τὰς τοσαύτας δυνάμεις αὐτῶν καὶ τῶν τειχῶν ἐντὸς ἑαυτὸν περιέστειλεν, ἀλλ' οἷά φασιν εἰπεῖν αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς εἷς μάγειρος πολλῶν προβάτων ἀγέλας οὐ δέδοικε, ταῦτα διανοησάμενος καὶ εἰπὼν | C 217^{r} ἐξῆλθε μετ' ὀλίγων τῶν παρατυχόντων αὐτῷ συστρατεύεσθαι. Ἔχων γὰρ τὴν τοιαύτην ἡγεμονίαν πατρῴαν καὶ τῷ ζήλῳ μονονουχὶ ἐκπυρακτωθεὶς καὶ ἅμα μένους καὶ φρονήματος εὐγενοῦς καὶ ἀκαταμαχήτου πνέων, καὶ τοσοῦτον νικῶν τῷ τῆς ἰσχύος διάρματι ὅσον οἱ ἀντικείμενοι τῷ πλήθει καὶ ταῖς πανοπλίαις ἐδόκουν ἁβρύνεσθαι, πρὸς μάχην ἐκ τοῦ εὐθέος αὐτοῖς ἀντιπαρετάξατο· καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης καὶ τοῦ ἀκρατοῦς ῥυτῆρος εἰς μέσους τοὺς πολεμίους γενόμενος ἅπαν τὸ πεδίον ἐκεῖνο σωμάτων νεκρῶν κατεσφαγμένων ἐπλήρωσε, μηδενὸς δυνηθέντος ἀθάνατον πληγὴν ἐκ τῆς τούτου χειρὸς ἀπενέγκασθαι. Ἐπήρχοντο μὲν γὰρ αὐτῷ κατὰ φάλαγγας οἱ πολέμιοι πανταχόθεν τῷ σώματι τούτου τὰς ἀκμὰς τῶν ξιφῶν ἐπερείδοντες, οὐδαμῶς δὲ τῆς ἱππικῆς ἕδρας αὐτὸν ἀποκρούσασθαι ἴσχυον, ἀλλὰ φασγάνῳ τὰ δόρατα τούτων ἀποτέμνων καὶ τὰς σαρίσσας, οὕτω τοὺς πολεμήτορας ἐπὶ γῆν κατηκόντιζεν, οὗ μὲν κεφαλὴν ἐν μιᾷ πληγῇ σὺν τῇ χειρὶ διατέμνων, ἄλλον δὲ δεικνύων ἡμίτομον, τὸν δὲ καὶ καρατομῶν καὶ μυρίοις εἴδεσι πληγῶν καταστρέφων καὶ καταπλήττων || αὐτούς. Οἱ δὲ Βούλγαροι, πλῆθος ὄντες ἀνεξερεύνητον καὶ ἀριθμῷ καθυποβληθῆναι μηδόλως δυνάμενον, περισχόντες αὐτὸν εἰς μέσον ὥσπερ ὑδάτων πολλῶν ἀχανὲς πέλαγος, οὕτως αὐτὸν ἀποπνῖξαι καὶ εἰς

5 εἷς μάγειρος... οὐ δέδοικεν: cf. Chr. Walz, Rhetores Graeci III, 606: ὡς μάγειρος· καὶ τὸ δήπου λεχθὲν εἷς οὗτος μυριάδας προβάτων οὐ δέδοικεν; Das Florilegium Ἄριστον καὶ πρῶτον μάθημα 12,14: Ἀλέξανδρος ἀκούσας παρά τινος ὅτι Δαρεῖος τριάκοντα μυριάδας εἰς παράταξιν ἄγει, ἔφη «εἷς μάγειρος οὐ φοβεῖται πολλὰ πρόβατα» **8/9** καὶ ἅμα μένους... πνέων: cf. Hom., Il. 2,536: μένεα πνείοντες **15/16** μηδενὸς δυνηθέντος... ἀπενέγκασθαι: alludit ad Num. 14,37: καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ πληγῇ; 25,9: οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ πληγῇ **26** ἀχανὲς πέλαγος: v. Suda A 4670 et al.

20 ἐπὶ scripsi: ὑπὸ C

ἀδιεξόδευτον βυθὸν καταποντίσαι διηγωνίζοντο, οἷαπέρ τισι κύμασι τοῖς τύμμασι τῶν δοράτων καὶ τῶν ἄλλων πολεμικῶν ὀργάνων συνεχῶς αὐτὸν ἐπιπλήττοντες. Ἀλλ' ἐκεῖνος βρυγμῷ λέοντος κατ' αὐτῶν ἐξορμῶν καὶ τοὺς ἐπεισπεσόντας ἐξαισίοις ἀναχαιτίζων πληγαῖς ὁδὸν ἑαυτῷ ἐποίει καὶ πρόσβασιν ἑκατέρωθεν. Καὶ μετὰ τὸ γνῶναι πάντας τὸ τούτου ἀκρατὲς καὶ πρὸς τὰς ἀνδραγαθίας εὐσταθὲς καὶ ἀνίκητον οὐκέτι πρὸς ἀντικαταστάσεις ἀγχεμάχων ἀπὸ χειρῶν εἰς χεῖρας πρὸς μάχην αὐτῷ συνίσταντο, ἀλλὰ χορείαν μονονουχὶ συστησάμενοι σὺν θαύματι μεγάλῳ δι' ἐκηβόλων ὀργάνων τὸν πόλεμον συνερρήγνυον, ἕως αὐτὸς τοῖς ὑποχωροῦσιν ἐπιφερόμενος ἧτταν αὐτῶν μεγίστην καὶ τροπὴν ἀπειργάσατο. Καὶ τοσοῦτον ὅτι μετὰ τὴν νίκην ἀπιδὼν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πεσόντων καὶ τῶν φευγόντων, καὶ οἷον αὐτῷ ἔργον ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ἰσχὺν ἐξείργαστο, σκοτοδινίας πλησθεὶς καὶ φύσεως ῥευστῆς εἶναι τοῖς ἀνθρωπίνοις δεινοῖς καὶ πάθεσι κατακλινομένης ὑποδεικνὺς αὐτομάτως ἐκ τοῦ ἵππου πρὸς γῆν καταρρεύσας συννένευκε, διάβροχος μὲν καὶ λελουμένος ὢν τῷ τῶν πολεμίων ἀπλέτῳ καὶ ποταμίῳ αἵματι, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῷ οἰκείῳ καὶ || μαρτυρικῷ περιρρεόμενος λύθρῳ. Ἐθαύμασαν αὐτὸν ὑπερφυῶς καὶ ὑπερηγάσθησαν τό τε πολέμιον καὶ πᾶν τὸ ῥωμαϊκὸν καὶ δῆμοι πάντες ἀνθρώπων πρὸς τοῦτο ἐξεθαμβήθησαν. Τὸ δὲ γένος τῶν Θετταλῶν ἑώρτασε μὲν ὑπὲρ ἅπαντα | C 217^{v} τὴν τῆς πόλεως λύτρωσιν, ἔθυσε δὲ Θεῷ καὶ τῷ μεγαλομάρτυρι Δημητρίῳ τὰ σῶστρα, ἔθυσε δὲ καὶ αὐτῷ τῷ τούτου θεράποντι Μιχαὴλ τῷ Βοτανειάτῃ τὴν ἐξ ἰσοθέων ἀγώνων ἐπινίκιον εὐφημίαν καὶ εὔκλειαν. Ἐζήτει δὲ τὸν ἀθλητὴν ἡ σωθεῖσα πόλις δι' αὐτοῦ καὶ διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν τούτου εὕρεσιν. Καὶ ζητοῦσα σὺν ἐπιμελείᾳ καὶ διαδρόμῳ πολλῷ εὗρεν αὐτὸν κείμενον ἐν ὡπλισμένῳ καὶ ἀνδρείῳ φρονήματι καὶ τὸ ξίφος τοῖς

3/4 βρυγμῷ λέοντος: cf. Prov. 19,12: βασιλέως ἀπειλὴ ὁμοία βρυγμῷ λέοντος **18/19** καὶ ποταμίῳ αἵματι... λύθρῳ: cf. Hom., Il. 6,268: αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον; Od. 22,48

17 συ$^{\nu}$νένευκε C **22** γέ[ν]ος C **23** ἅπαντα scripsi: ἅπαν$^{\tau}$ C ἅπαντος coni. Bekker ἅπαντας coni. Polemis **29** ἐν ὡπλισμένῳ tacite Bekker: ἐνωπλισμένω C

δακτύλοις περιεχόμενον καὶ μηδαμῶς ἀφιέμενον, ἕως μετὰ πολλῆς θεραπείας καὶ τεχνικῆς ἐπιστήμης ἀφῆκε μὲν τὸ ξίφος ἡ χείρ, τῶν ὀνύχων τῇ παλάμῃ προσηλωθέντων αὐτοῦ τῷ ἐμμανεῖ τῆς κατὰ τῶν πολεμίων ἐπείξεως, αὐτὸς δὲ δορυφορούμενος καὶ μεγίσταις εὐφημίαις καὶ κρότοις καὶ δορυφόρων ἀλαλαγμοῖς καὶ ἐγκωμίων πλοκαῖς καταστεφόμενος ὡς ἀριστεὺς ἀπαράμιλλος εἰς τὴν πόλιν ἐθριάμβευσε, τοῦ κάρου ἤδη ἀνενεγκών, καὶ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων χαρᾶς καὶ θυμηδίας πεπλήρωκεν. Ὁ δὲ τὰ σκῆπτρα τῆς ἀρχῆς ἐγκεχειρισμένος κῦρ Βασίλειος ἀναφέρων μὲν καὶ πρὸς τὸ τοῦ γένους αὐτοῦ ἐπίσημον καὶ περίδοξον, ἀναφέρων δὲ καὶ πρὸς τὰς πατρῴας ἀνδραγαθίας καὶ τὴν τοῦ ‖ παρόντος κατορθώματος ἐκπληττόμενος ἀσύγκριτον ἔπαρσιν, υἱὸν αὐτὸν ἀπεκάλει καὶ μέλος ἴδιον καὶ τὸ ὄνομα τούτου διὰ γλώττης εἶχε. Καὶ ὁρῶν ἐπόθει τοῦτον καὶ ποθῶν ἐτίμα καὶ πιστότατον ἅμα καὶ οἰκειότατον καὶ στρατιώτην ἀκαταγώνιστον εἶχε καὶ ἐλογίζετο καὶ διαλλακτῆρα τῶν μεγίστων καμάτων καὶ πολέμων ἐτίθετο ἀσφαλῆ, ὡς τῇ παρουσίᾳ τούτου φευγόντων τῶν ἐναντίων καὶ νῶτα διδόντων εὐθύς. Ὅθεν καὶ σὺν αὐτῷ μὲν καὶ τῷ πατρὶ τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἤρατο νίκην καὶ τῆς Βουλγαρίας, δυσκαταμαχήτου καὶ πολλῆς καὶ δυσαλώτου γινωσκομένης παντάπασι καὶ μηδενὶ τῶν βασιλέων ὑποταγείσης ἐπὶ πολὺ καὶ παρὰ τοῦτο μὴ ἀνιείσης τῇ Βύζαντος τὸ ἀνέσιμον καὶ τὴν χορηγίαν τῶν ἀναγκαίων, λαμπρῶς καὶ σὺν πολλῇ τῇ ἀκμαιότητι ἐκυρίευσε· καὶ κατέστη τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ πρὸς ἑσπέραν ἐν εὐπραγίᾳ καὶ γαλήνῃ τὰ πράγματα καὶ ἀντὶ τῆς πρὶν ἐνδείας δαψιλῆ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν εὐκληρίαν εὐθύμως ἀπείληφεν.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἑῴας διακυκωμένων τῶν Ἀβασγῶν καὶ ἀντιδοξούντων τῷ βασιλεῖ καὶ προφανῶς ἀνταιρόντων, ἐθάρρουν γὰρ οὐ τῷ πλήθει μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ὅπλων ἰσχυροτάτοις προβλήμασιν, ὡς μὴ ἑαυτοὺς μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους τεθωρακισμένους καὶ ἀτρώτους πανταχόθεν περικαλύπτοντες, πάλιν αὐτὸς ὁ Βοτανειάτης πρωταγωνιστὴς καὶ πρόμαχος ἐγνωρίζετο καὶ τοῦ κρατοῦντος ὑπέρμαχος. ‖ Τοῦ γὰρ βασιλέως κατ' ἐκεῖνο

9 ἐγκεχειρισμένος tacite Bekker: γκεχειρισμένος C κῦρ scripsit Martin: κῦ C κύριος tacite Bekker

τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐλάσαντος, καταπληκτικοὶ μὲν ἀγῶνες καὶ μάχαι περιφανεῖς καὶ πανημέριοι συνερράγησαν, οὐδεμιᾶς δὲ τούτων ὁ Βοτανειάτης ἐναπολέλειπτο, ἀλλ' ἠγωνίζετο μὲν ὥσπερ τις ἑκατοντάχειρ καὶ δεύτερος Ἡρακλῆς ἢ ὑπὲρ τὸν Ἡρακλέα | ἐκεῖνον τοῖς ἄθλοις ἐπιγαννύμενον, οὐ γὰρ τρισκαιδέκα- C 218ʳ
τον ἆθλον ἀλλ' ἑκατονταπλάσιον ἤνυεν, ἔνθα δὲ κάμνον ἑωρᾶτο καὶ καταπῖπτον κέρας ῥωμαϊκόν, ἐκεῖσε καταλαμβάνων αὐτὸς ἀνεκτᾶτο τὸ ἀνιώμενον καὶ θάρσους πληρῶν εὐτολμότερον ἐποίει καὶ νικᾶν παρεσκεύαζε. Ταῦτα οὐκ ἐπὶ μιᾶς ἐκστρατείας τῆς κατὰ τῶν Ἀβασγῶν αὐτῷ διηγώνιστο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δευτέρας· δὶς γὰρ ὁ βασιλεὺς τοῖς Ἀβασγοῖς τὸν πόλεμον ἐπιτέθεικε. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ μαχησμὸς ἁπλῶς περιγέγονε καὶ ἧττα τῶν Ἀβασγῶν, οὐ παντελὴς δὲ καταστροφή. Τῇ δευτέρᾳ δὲ σφοδρᾶς γενομένης καὶ φιλοτίμου τῆς παρατάξεως οὐδεὶς μὲν Ῥωμαίων θανάτῳ περιπέπτωκεν, ἢ ὅσον εὐαρίθμητοι καὶ τῶν ἀσήμων τινές, τραυματίαι δὲ πολλοὶ κατεφάνησαν· τῶν δ' Ἀβασγῶν φόνος ἀπείριτος γέγονε τῶν μὲν ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου θανατωθέντων, τῶν δὲ ἐν τῷ φεύγειν πεσόντων· παντελοῦς γὰρ γενομένης αὐτῶν τροπῆς καὶ διώξεως, ἀκορέστως οἱ Ῥωμαῖοι δίκην ἀγρίων προβάτων τούτους κατέθυον. Ὁπότε καὶ ὁ τούτων ἐθνάρχης, Γεώργιος ἡ κλῆσις αὐτῷ, ἐπὶ λόφου ἱστάμενος καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων καταπλαγεὶς σύνταγμα καὶ συγκίνημα καὶ παρ' ‖ ἐλπίδας τὴν ἧτταν τῶν ἰδίων θεώμενος, ἐν χερσὶ γὰρ ἔχειν ἐδόκει τὴν νίκην καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν παρῄνει ζωγρίαν πρὸς αὐτὸν τὸν τῶν Ῥωμαίων βασιλέα κομίσαι καὶ μὴ σιδήρῳ τεμεῖν, ἀμε-

13/14 d. 11 mens. Sept. a. 1022 **20** a. 1022

4 ὥσπερ τις ἑκατοντάχειρ: v. supra p. 176,19 καὶ δεύτερος Ἡρακλῆς: cf. Karathanasis 17: Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς **22/23** καὶ παρ' ἐλπίδας: cf. Soph., Phil. 882: ἀλλ' ἥδομαι μέν σ' εἰσιδὼν παρ' ἐλπίδα

5 ἐπιγαννύμενος prop. Bekker **14** [οὐ]δεὶς C **15** [ἀ]σήμων C **17** συμβολῇ coni. Bekker: συμβολ͡ C συμπλοκῇ scripsit Martin

ταστρεπτὶ καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν ὥρμησε δρομαίῳ καὶ ἀελλόποδι ἵππῳ τὴν ἑαυτοῦ πιστεύσας σωτηριώδη καταφυγήν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Παγκράτιον ἐνέχυρον δοὺς τῷ βασιλεῖ δοῦλον. Ἐντεῦθεν τὰ χρηστὰ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις κατά τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην συνήντησεν. Ἐντεῦθεν τῷ Βοτανειάτῃ τὸ περιβόητον καὶ περίλαμπρον ὄνομα ἡ πρὸς τὰ βασίλεια φιλία περιποιεῖται καὶ χάρις ἐπίμονος.

Τί δέ; Οὕτως ἔχων εὐκλείας καὶ εὐπραγίας ὁ ἀνὴρ καὶ παρὰ πάντων θαυμαζόμενός τε καὶ δοξαζόμενος καὶ τοῖς ἐξ ἔργων μεγαλουργήμασι σεμνυνόμενος, μέγα φρονῶν ἦν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ κατορθώμασι καὶ ἀλαζονείᾳ κατεπαιρόμενος τῶν πολλῶν καὶ τοῖς ἀστικοῖς ὡς ἀγοραίοις τισὶ καὶ ἀόπλοις μὴ εὐθύμως καὶ προσηνῶς ὁμιλῶν καὶ συναυλιζόμενος, ἀλλ' ὥσπερ τινὲς τῶν κεκρατημένων τῷ πάθει τῆς κενοδοξίας, ἑαυτὸν ὑπεραίρων καὶ τῷ κόμπῳ τερατευόμενος τὸ ἀνόμοιον, οἷα φιλεῖ τοὺς πολλοὺς ποιεῖν τῶν στρατιωτῶν; Οὐμενοῦν! Οὐδ' εἶδέ τίς ποτε Μιχαὴλ τὸν Βοτανειάτην πολίτου κατεπαιρόμενον ἢ μυκτῆρα τοῦτόν τινος καταχέοντα ἢ ἔξω αὐτὸν ποιοῦντα τῆς τῶν πολιτῶν συναυλίας καὶ συμφυΐας ἢ ἀστειότητος ἀποδέοντα ἢ καλοκαγαθίας καὶ γαλήνης καὶ μειδιάματος ‖ μεστοῦ χαρίτων ἑαυτὸν ἀποξενοῦντά ποτε, ὡς εἶναι θαῦμα μέγιστον τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀξιέραστον. Ὅσον γὰρ τοῖς στρατιωτικοῖς ἀγῶσιν ἀνύποιστος ἦν καὶ θυμοειδὴς καὶ καταπληκτικὸς τὴν ὁρμήν, τοσοῦτον ἐν ταῖς ἀνέσεσι καὶ ταῖς λεγομέναις ἐκεχειρίαις καὶ ταῖς | κατὰ τὴν βασιλίδα διατριβαῖς (C 218v) ἡδύτατος καὶ μειλίχιος καὶ φιλόστοργος πρὸς τοὺς Βυζαντίους καὶ λόγους ἀστείους φιλῶν καὶ τοὺς ἀστεϊζομένους προσοικειούμενος καὶ ἀπαξιῶν ἑαυτὸν ἑτέρῳ καλεῖσθαι ὀνόματι ἢ τῷ τὴν ἐπωνυμίαν παρέχοντι αὐτῷ ἐκ τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο

1/2 δρομαίῳ... ἵππῳ: cf. Eur., Hel. 543: δρομαία πῶλος ἀελλόποδι ἵππῳ: cf. Hymn. Hom. Ad Venerem 218: ἵπποισιν ἀελλοπόδεσιν; Pind., Nem. 1,6 ἀελλοπόδων... ἵππων

6 post ὄνομα Bekker add. καὶ **15** κόμπῳ scripsit Bekker: κόσ πω C **16** Οὐμενοῦν scripsit Martin: οὔμενοῦν C οὐ μὲν οὖν tacite Bekker **18** αὐτὸν tacite Bekker: αὐτὸν C **24** ἐκεχειρίαις tacite Bekker: ἐκκεχειρίαις C

καὶ παρὰ πάντων ἠγαπᾶτο διαφερόντως καὶ κοινὸν ὄφελος καὶ ἐκαλεῖτο καὶ ἐγινώσκετο, πανδαισία τε καὶ εὐφημία κοινή, στρατιώτης τε ἀπαράμιλλος καὶ πολίτης ἀσύγκριτος. Ἦν γὰρ πρὸς τούτοις καὶ μεγέθει διαλάμπων καὶ ὄψει, ταπεινώσει τε φρονήματος καὶ συναναστροφῆς κοσμιότητι καὶ μειδιάματος ἱλαρότητι εἰς ἄκρον δόξης καὶ περιλάμψεως ἑαυτὸν ἀνυψῶν τῇ κοινῇ τοῦ πλήθους εὐλογίᾳ καὶ συντονίᾳ τῆς ἀνυμνήσεως.

Ἐκ δὴ τούτων τῶν ἀρίστων καὶ μεγίστων ἕξεων αὐτοῦ καὶ ἐντεύξεων καὶ ὧν μετ' αὐτὸν ὁ τούτου ὡραιότατος κλάδος ἔν τε τοῖς στρατιωτικοῖς ἀγωνίσμασι καὶ τροπαίοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς διακοσμήμασι καὶ ἀρρήτοις ἐγκαλλωπίσμασι, συγγενῆ γὰρ πάντα καὶ ὁμότροπα καὶ ὁμοφυῆ τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς ἐπεδείκνυτο, διπλοῦν τὸ τῆς ἀγάπης καὶ τὸ τῆς ἐρασμιότητος ‖ ταῖς τῶν ἁπάντων ψυχαῖς ἐγένετο καὶ παγκόσμιος ἦν πόθος καὶ μία γλῶσσα τὸ στέφος αὐτῷ τῷ υἱῷ τῆς βασιλείας ἀξίως ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἐπιφημίζουσα. Καὶ οἱ μὲν εἰδότες αὐτὸν καὶ ἄκρως ἐξησκημένοι τὴν ἄκραν αὐτοῦ εὐτολμίαν τε καὶ ἀνδρίαν καὶ αὖθις πάλιν τὴν ἀγαθότητα καὶ πλουτοποιίαν καὶ τὸ πρᾶον καὶ τὸ ὁμιλητικὸν καὶ ἀστεῖον καὶ εὔχαρι ἀφ' ἑαυτῶν εἶχον τὴν μαρτυρίαν, κεχηνότες ἀεὶ καὶ δι' εὐχῆς ποιούμενοι τὸ τῆς βασιλείας τούτῳ περίοπτον κράτος ἔσεσθαι· οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἢ πρὸς ὀλίγον γινώσκοντες, ἐξ ἀκοῆς τυγχάνοντες ἐρασταί, οὐχ ἧττον ἐκείνων τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ τὴν διάθεσιν ἔτρεφον. Ὡς δ' ἡ φήμη τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως τὴν βασιλίδα κατέλαβε, μετέωροι πάντες γεγόνασι καὶ χαρμονῆς ἐνεπλήσθησαν. Καὶ ἦν ἰδεῖν τοὺς ἀνθρώπους πτερὰ περιθεῖναι ἑαυτοῖς, ⟨εἰ⟩ οἷόν τε ἦν, βουλομένους καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποστῆναι καὶ παίδων ἐπιλαθέσθαι καὶ γυναικῶν καὶ αὐτῶν οἰκιῶν, ὃ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν ἀστικῶν πεποιήκασιν. Ἀλογήσαντες γὰρ καὶ φόβου παντὸς τοῦ τότε κρατοῦντος εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τιμωρίας δι' αἵματος καὶ οὐσιῶν καὶ τῶν τοῦ γένους φιλτάτων

21/22 ἐξ ἀκοῆς τυγχάνοντες ἐρασταί: v. supra p. 78,12/13: ὑπῆρχον ἐξ ἀκοῆς ἐρασταὶ **30** τιμωρίας δι' αἵματος: v. supra p. 60,13/14

11 post ἐγκαλλωπίσμασι deest διέλαμπε vel simile verbum Bekker **26** ⟨εἰ⟩ add. Bekker αὐτὸν scripsit Bekker: αὐτὴν C **27** ἀποστῆναι C: ἀποπτῆναι scripsit Bekker

καὶ τῶν ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ κόπων καὶ μηδὲ τῶν ὁδοσκοπούντων καὶ τῆς ὑπαίθρου κρατούντων Τούρκων τὸ πλῆθος δείσαντες, συχνοὶ καθ' ἑκάστην ἀπηυτομόλουν πρὸς αὐτόν, πρᾶγμα πρὶν γενέσθαι μὴ πιστευόμενον. Οὐδέπω γάρ τινά τις εἶδεν ἀπὸ τῆς βασιλευούσης ‖ εἰς ἐπαρχίαν προσρυέντα τινὶ ἀντάραντι, καὶ τότε ὅτε μηδὲ πολέμιοι τὴν πᾶσαν χώραν κατεῖχον καὶ ταῖς ὁδοῖς ἁπάσαις ἐφήδρευον, μᾶλλον δὲ ἀπ' ἐκείνων εἰς τοὺς κατὰ τὴν βασιλίδα κρατοῦντας πολλοὺς εἰσρέοντας. Νῦν δὲ ἄνω ποταμῶν τὸ πρᾶγμα κεχώρηκε· τοῦ χάριν; Ὅτι τοὺς μὲν κρατοῦντας τυράννους ἔγνων οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀδίκως καὶ ἀφελῶς τὴν βασιλείαν ἰθύνοντας, τὸν | δ' ἐκτὸς ἀρετῇ διαλάμποντα καὶ ἀληθείᾳ καὶ C 219r πραότητι καὶ δικαιοσύνῃ κατακοσμούμενον καὶ ἱκανὸν βασιλείας κράτος ἐν καιροῖς ἀνωμάλοις ἀσφαλῶς διακυβερνῆσαι, κράτος τῇ τῶν κρατούντων κακονοίᾳ πρὸς ὄλισθον οὐ μικρὸν καὶ βάραθρον ἀπωλείας ἤδη συννεῦον καὶ ἀνωθούμενον. Τῶν τοίνυν ἀνθρώπων οὕτως ἐχόντων γνώμης καὶ προαιρέσεως, συνεπεψηφίζετο καὶ Θεὸς ἄνωθεν καὶ δεξιὰ πάντα τούτῳ καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας θαυμαστὰ διετίθετο, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς ἅπαντας τοῦ κρατοῦντος ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν ἐπιτρέπειν συγκατατίθεσθαι καὶ διαπέμπεσθαι πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἐπιβατήρια ψάλλειν αὐτῷ καὶ διαδονεῖν μετὰ τῆς λοιπῆς τῶν πολιτῶν ὁμηγύρεως. Τὸ δὲ δὴ κρεῖττον καὶ λόγου παντὸς ὑψηλότερον ἢ παραδοξότερον, ὅτιπερ οἱ Τοῦρκοι, τῆς Ἀνατολῆς πάσης κυριεύσαντες ἤδη, τοῖς αὐτομολοῦσι πρὸς τὸν Βοτανειάτην πολίταις ἅμα καὶ ἀγροίκοις ἐμποδὼν οὐ καθίσταντο· ἀλλά τινες μὲν ‖ ἀοράτῳ δυνάμει τοὺς πολεμίους ἐλάνθανον, οἱ δὲ πλείους ἐνέπιπτον μὲν αὐτοῖς, πρὸς δὲ τὸν νῦν βασιλέα μανθάνοντες αὐτοὺς κατεπείγεσθαι συνεχώρουν αὐτοῖς καὶ ἀβλαβεῖς διετίθουν, ἀβλαβῶς καὶ φιλίως πρὸς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ προσηγορίαν παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπόνοιαν διακείμενοι.

---

8 ἄνω ποταμῶν: Eur., Med. 410; CPG Greg. Cypr. Mosqu. I 28; Mant. prov. I 20; Karathanasis 206 **15** βάραθρον ἀπωλείας: cf. Is. 14,23: καὶ θήσω αὐτὴν πηλοῦ βάραθρον εἰς ἀπώλειαν

---

8 ποταμῶν coni. Polemis: ποταμῶ C ποταμοὶ scripsit Bekker **18** μητέρα tacite Bekker: μρώ C **25** καθίσταντο tacite Bekker: καθίστατο C **28** αὐτοῖς coni. Bekker: αὐτ͡ C **29** ἀβλαβῶς C: εὐλαβῶς prop. Bekker

Καὶ ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις καὶ οἱ τῶν ἐκτὸς ἐπιεικέστεροι οὕτω κραδαινομένας εἶχον τὰς οἰκείας ψυχὰς καὶ συννενευκυίας πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπικράτειαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδὲν τῶν θείων κριμάτων καὶ δοξοποιιῶν εἰς νοῦν βαλλόμενος οὔτε τῶν κακίστων ἀπείχετο πράξεων καὶ μήτε τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀξίωμα καὶ τὴν ἐκ τῶν ἔργων ἰσχὺν καὶ τὴν ἄκραν εὐγένειαν αἰδούμενος ἦν καὶ ἐννοῶν κοινωνὸν τῆς βασιλείας λαβεῖν καὶ τοὺς θύραθεν πολεμίους κατατροπώσασθαι δι' αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπηκόοις τὴν ἐλευθερίαν περιποιήσασθαι, ἀλλὰ τῶν Τούρκων ὡς οἰκειοτάτων καὶ φιλίων ἀντιποιούμενος διεπέμπετο πρὸς αὐτοὺς καὶ δώροις ἀμέτροις καὶ παντοδαπαῖς ὑποσχέσεσι διηρεθίζετο κατ' αὐτοῦ, ὥστε παντὶ σθένει καὶ μηχανῇ καταγωνίσασθαι τοῦτον καὶ ἢ μαχαίρας ἔργον ποιήσασθαι εἴτ' αἰχμάλωτον θέσθαι καὶ ὤνιον τοῖς μισοῦσιν αὐτόν. Ἀλλ' οὐκ ἦν πρὸς Θεοῦ τὸ τηλικοῦτον ἄνδρα, τοῖς κρείττοσιν ἔργοις κεκοσμημένον ἐπιεικῶς, τοῖς ζητοῦσιν αὐτὸν ἐπιθυμίας ἀδίκου παραστῆσαι ὑπόθεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ταῖς μὲν ὑποσχέσεσι τοῦ βασιλέως ἐθέλγοντο καὶ παρεκινοῦντο οἱ Τοῦρκοι, ἡ ‖ δὲ θεία ἀντίληψις ἄλλως αὐτοῖς διετίθει τὴν ἔκβασιν· προσήρχοντο γὰρ μᾶλλον τῷ Βοτανειάτῃ καὶ τὴν δούλωσιν ἐπηγγέλλοντο καὶ συμμαχεῖν ὑπισχνοῦντο καὶ τῇ μοίρᾳ τούτου συνέταττον ἑαυτούς. Ὅσοι δὲ πρὸς ἀντικαταστάσεις καὶ μάχας ἐτράποντο, παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν ἐξόχως ἡττώμενοι πολλοὺς μὲν τῶν οἰκείων ἀπέβαλον, ἄλλοι δὲ φόβῳ βληθέντες φυγῇ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐπραγματεύοντο. Πολλοὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀντικατασταθῆναι τούτῳ θελήσαντες αὐτοῖς φρουρίοις ἑάλωσαν.

Τρίτην δὲ ἄγοντος τοῦ | Ὀκτωβρίου μηνὸς καὶ μέλλοντος τοῦ C 219v Βοτανειάτου τὴν βασιλικὴν ἐπιστῆσαι σκηνὴν καὶ ταύτης σκηνοπηγίαν προτρεψαμένου γενέσθαι διὰ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εἰς τὴν βασιλεύουσαν πρόοδον, ἐν πεποιθήσει γὰρ ἦν ὡς δρομαίως τῆς βασιλευούσης βασιλικῶς ἐπιβήσεται, θαῦμά τι καὶ τέρας

---

27 d. 3 mens. Oct. a. 1077

---

4 δοξοποιιῶν C: δοξοποιῶν tacite Bekker **24** αὐτῶν C: αὐτῶν tacite Bekker **28** an ταύτῃ?

ἐξαίσιον ἐν ὀφθαλμοῖς καθωράθη πάντων. Ἄυλον γὰρ πῦρ, ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀναβλύζον καὶ πρὸς ἀέρα χεόμενον, πρὸς τὴν ἑῴαν κατεφάνη περὶ πρώτας νυκτὸς φυλακάς. Καὶ ἦν ὁ ἀὴρ φλογὸς καθαρᾶς πεπλησμένος καὶ φέρων τὸ τοῦ πυρὸς ῥεῦμα μέχρι Χαλκηδόνος καὶ Χρυσοπόλεως καταπληκτικὸν καὶ λίαν ὑπερφυές· οὐδέπω γὰρ οὐδεὶς εἶδε πῦρ ἄυλον ἐπὶ γῆς ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀναβλύζον καὶ τὸ περιέχον ἅπαν ἐκπυροῦν καὶ ἀποσπινθηρίζον οὐχ ἥκιστα. Ἀπὸ δὲ Χρυσοπόλεως τὸν τοῦ Στενοῦ πορθμὸν ὑπερβεβηκὸς πῇ μὲν τὰ ἐν || Βλαχέρναις ἀνάκτορα περιέλαβε, πῇ δὲ τὴν ἄλλην ἀρκτικὴν ἐπιφάνειαν· καὶ περιεσώθη μέχρι πολλοῦ πᾶσιν ἀναφανδὸν ἐπικηρυκευόμενον παρουσίαν ἐκ τῆς ἑῴας μεγάλης δυνάμεως· οἱ δ' ἐπιστημονικώτεροι τῶν θεωμένων καὶ συμβολικῶς τὸ δέον ἐπιγινώσκοντες ἀπὸ Λάμπης λαμπτῆρα φωσφόρον ἐπιδημῆσαι τοῖς βασιλείοις προεσήμαινον, ὥστε χρηματίσαι τοῖς μὲν ἀγαθοῖς καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ φρονοῦσι φῶς καὶ θυμηδίαν καὶ χαρὰν ἀνεκλάλητον, τοῖς δὲ κατ' αὐτοῦ μελετῶσι καὶ ἀντιταττομένοις αὐτῷ φλόγα τῷ ὄντι πυρὸς κατατήκουσαν τούτους καὶ κατακαίουσαν. Καί γε τῆς συμβολικῆς προρρήσεως οὐ διήμαρτον· δηλώσει δὲ προϊὼν ὁ λόγος.

Τοῦ δὲ Ὀκτωβρίου μηνὸς παρεληλυθότος, ἀποστατική τις κακόνοια τὴν ἑσπέραν αἰφνιδίως περιεδόνησεν. Εἰς γὰρ Ἐπίδαμνον, τὸ νῦν κεκλημένον Δυρράχιον, τὴν δουκικὴν ἔχων ἀρχὴν Νικηφόρος πρόεδρος ὁ Βρυέννιος καὶ ταύτης παραλυθεὶς βασιλέως ἑαυτῷ περιέθηκεν ὄνομα καὶ τοῖς ἐκεῖσε στρατιώταις καὶ ὀπαδοῖς καὶ συστρατιώταις χρησάμενος ἔξεισιν ἐκεῖθεν πρὸς Ἀδριανούπολιν. Ὁ ⟨γὰρ⟩ τούτου αὐτάδελφος, Ἰωάννης ὀνομαζόμενος, τινὰς τῶν ἑσπερίων δυνάμεων εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιβουλὴν καταρτίσας, μεθ' ὧν ἦσαν Βαράγγων καὶ Φράγγων πλήθη πολλά, τῷ αὐταδέλφῳ συνθέσθαι παρέπεισε, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν κατέπανω τῆς αὐτῆς πόλεως, συγγενέα || τούτου καὶ συμφυλέτην

20/21 mens. Nov. (?) a. 1077

3 ἀὴρ tacite Bekker: ἀνὴρ C **6** εἶδε scripsit Bekker: οἶδε C **17** κατατήκουσαν tacite Bekker: κατήκουσαν C **26** ⟨γὰρ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 172,25) ὁ τούτου C: ἔνθα ὁ τούτου prop. Bekker

ὑπάρχοντα. Καὶ πρὸ τοῦ καταλαβεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν τὴν εὐφημίαν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν προδιεγράψαντο, ἀνοήτως πάντως καὶ πάσης ἀσφαλοῦς παρατηρήσεως ἄνευθεν. Ἦ γὰρ ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ κρατοῦντες ἐν Βυζαντίδι ἀνοητότεροι ὑπῆρχον, ταχέως ἂν παρελύθη καὶ κατεπολεμήθη τὰ τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς. Αἱ γὰρ ἄλλαι θρᾳκῷαι πόλεις καὶ μακεδονικαὶ πλήν τινων συνετήρουν ἔτι τοῦ πάθους αὑτὰς ἔξω καὶ παρὰ βασιλέως ἐπαγγελίας ἐγγράφους καὶ παραγγελίας προσέμενον ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀποστατῶν διὰ τὸ καὶ τὸν Βρυέννιον ἔτι μακρόθεν καθεστάναι τῆς τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἦν δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ στρατὸς ἰδιαίτατος | ἀπὸ C 220r
συγκλύδων ἀνδρῶν ἀθροισθεὶς καὶ τῇ γυμνασίᾳ προσλαβὼν τὸ εὐδόκιμον, οὓς καὶ Ἀθανάτους ὁ βασιλεὺς οὗτος ὠνόμασε. Καὶ διὰ πάντων εὐχερῶς εἶχεν ἐπιθέσθαι τοῖς γε ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει χωρὶς τοῦ προσδοκωμένου ἡγεμόνος καθυλακτοῦσι, καὶ ἢ τρέψασθαι τούτους καὶ εἰς ἀσφάλειαν ἑαυτῷ περιστῆσαι τὰ πράγματα, ἢ τάς γε λοιπὰς πόλεις εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατοχυρώσασθαι πίστιν καὶ ἀντίξουν ἔχειν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ κατὰ τῶν ἐναντίων βοήθημα. Ὁ δὲ ἀνοίᾳ καὶ ἀμελείᾳ καὶ τὸ κατασκευαζόμενον διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐγγύθεν αὐτοῦ ἠγνόησεν ἀπειροκάλως σκαιώρημα, τριῶν γὰρ ἡμερῶν οὐ πόρρω τῆς πόλεως ἡ Ἀδριανούπολις ἀπέχει διάστημα, καὶ μετὰ τὸ γνῶναι ἀναπεπταμένως καὶ μετ' εὐηθείας διατεθεὶς τοὺς ἐναντίους ἰσχυροὺς ἀπειργάσατο, ὡς εἶναι τὰ πλείω τῶν τοὺς || ἐχθροὺς ἐπαιρόντων καὶ μεγαλυνόντων εἰς ὕψος ἐξ ἀμελείας καὶ ὑστερήσεως τῶν ἀντιτεταγμένων αὐτοῖς, καθὰ προδιείληπται. Εἰ δὲ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, δι' ἑτέρων καμάτων καὶ ἀντιπαρατάξεων ἑτέρῳ τὴν βασιλείαν ὁ παντέφορος ὀφθαλμὸς ἀξίῳ ταύτης ἐπραγματεύετο.

Ἔγωγε οὖν ἐν τῇ Ῥαιδεστῷ τηνικαῦτα παρατυχών, εἰς ἐπίσκεψιν ἐκεῖσε καταλαβὼν τῶν κτημάτων μου, τὰς μὲν γινομέ-

26 ὁ παντέφορος ὀφθαλμός: v. supra p. 128,1

3 ἀσφαλοῦς scripsit Bekker: ἀσφαλῶς C ἦ scripsi: ἢ C **4** Βυζαντίδι C (v. supra p. 44,13): Βυζαντίῳ tacite Bekker **7** αὑτὰς tacite Bekker: αὐτὰς C **28** ἐπίσκεψιν tacite Bekker: ἐπὶ σκέψιν C

νας φήμας ἀκοῇ παρελάμβανον, ἠπίστουν δὲ τοῖς λεγομένοις ὅτι διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐφημίζοντο, συμβάλλων καθ' ἑαυτὸν ὅτι, ἐπείπερ ἡ Ῥαιδεστὸς τοσοῦτον ἀπέχει διάστημα τῆς Ἀδριανουπόλεως ὅσον ταύτης ἡ μεγαλόπολις, πάντως ἄν, εἰ ἀληθὲς ἐτύγχανε τὸ θρυλλούμενον, ἐμεμαθήκει ἂν ὁ βασιλεὺς τοῦτο καὶ ταχέως ἐποιήσατο τὴν διόρθωσιν, πανταχοῦ γραμμάτων βασιλικῶν ἐπιφοιτώντων ταῖς πόλεσι. Καὶ κατὰ τοῦτο ἔμενον ἀτρεμής, εἶτα καὶ θαρρῶν τῇ πίστει τῶν ἐν τῇ Ῥαιδεστῷ πολιτῶν ὡς φυλαττούσῃ τοῖς βασιλεῦσι τὰ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐνέχυρα. Ἔλαθον δὲ περιπεσὼν ἀπροόπτως διὰ τῶν εἰκότων συλλογισμῶν, μικροῦ δεῖν, μεγίστῳ τινὶ παραπτώματι. Γυνὴ γάρ τις ἐν τῇ Ῥαιδεστῷ τὰ πρῶτα φέρειν κατὰ πάντων σπουδάζουσα, συγγένειαν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸν Βρυέννιον τοῦτον συνάπτουσα, λαθραίως πολλοὺς ὑπέσυρε τῶν Ῥαιδεστηνῶν δώροις τούτους καὶ ὑποσχέσεσιν ὡς ἑαυτὴν μεταθέσθαι συμπείσασα καὶ συνωμοσίαν ἐξ ἰδιοχείρων ‖ καὶ ὅρκων συστήσασθαι. Ὅτε δὲ τὸ ἔργον τῆς συνωμοσίας ἐπλήρωσε καὶ εἰς τὸ αὔριον ἀναγορεῦσαι τὸν Βρυέννιον τὰ τῶν συναραμένων αὐτῇ διεσκέψατο, εἷς τούτων χάριτας ἔκ τινων προηγησαμένων χρηστῶν ὁμολογεῖν ἔχων μοι προσῆλθεν ἀωρὶ τῶν νυκτῶν καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ὑπεσήμανεν. Αὐτὸς δὲ πολλὰ δυσχεράνας καὶ πολὺν ὀνειδισμὸν τούτων καὶ μυκτῆρα καταχεάμενος ὡς καταπροδόντων τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, ἀνυπονοήτως μὲν αὐτὸν καὶ μετ' ἐπιεικείας ἀπεπεμψάμην, μελετήσας δὲ παραυτίκα τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκφυγεῖν ὥρμησα μέν, ὡς εἶχον ἡμιόνων καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, ἐκ ταύτης ἀποφοιτῆσαι σπουδαίως κατὰ τὸ λεληθός· οὐ μὴν ἠδυνήθην διὰ τὸ προκατασφαλισθῆναι τὰς πύλας τῆς πόλεως μοχλοῖς σιδηροῖς καὶ ὁπλίταις παρὰ τῆς τοῦ Βατάτζη | γυναικός, ἣν C 220v ὁ ἀνωτέρω λόγος ἐδήλωσεν, ἕως δι' ἀπειλῶν πολλῶν καὶ μηνυμάτων κατασείσας αὐτὴν ὅτι πρὸς πόλεμον αὐτῇ συρραγήσομαι

2 καθ' ἑαυτὸν C: κατ' ἐμαυτὸν scripsit Martin **7** ἔμενον scripsit Bekker: ἔμενεν C **9** ἔλαθον scripsit Bekker: ἔλαθε C **15** ὡς ἑαυτὴν C: εἰς αὐτὴν scripsit Martin **18** διεσκέψατο C: διεσκέψαντο tacite Bekker **27** post ἠδυνήθην Martin add. δὲ **31** κατασείσας C: καταπείσας scripsit Martin

τῆς ἡμέρας ἐπιφοιτώσης, συνεχωρήθην τὴν ἔξοδον, τὸ ἄδηλον φοβηθείσης μετὰ τῶν ταύτης υἱέων τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως. Ἐξῆλθον οὖν ἐκεῖθεν καὶ τῆς εἰς τὴν βασιλίδα φερούσης ἁψάμενος πάντα τὰ ἔμπροσθεν εὗρον γαλήνης μεστὰ καὶ τοὺς τοῦ βασιλέως στρατιώτας διεσκεδασμένους εἰς παραχειμασίαν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καὶ μηδένα κυδοιμὸν ὑποπτεύοντας. Σπουδαίως οὖν ‖ εἰσελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, πρὸ τοῦ τὴν ἰδίαν οἰκίαν καταλαβεῖν, παρῆλθον εἰς τὰ βασίλεια καὶ τῷ λογοθέτῃ Νικηφόρῳ πρὸς λόγους ἐλθὼν πάντα τὰ συνενεχθέντα προσήγγειλα καὶ τὸ ποιητέον αὐτῷ συνεβούλευσα, καὶ ὡς ὅ,τι τάχιστα χρὴ τήν τε Ῥαιδεστὸν χρυσοβούλλῳ λόγῳ κατακοιμίσαι καὶ φιλανθρώποις δεξιώσεσιν οἰκειώσασθαι καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ὡσαύτως, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐς ταὐτὸν συναθροῖσαι καὶ παραλῦσαι τὴν τῶν πλείστων πρὸς τὸν ἀποστάτην συνάθροισιν· ἀπῆν γὰρ ἔτι τῆς Ἀδριανουπόλεως οὐ μικρὸν ἄποθεν, ὅτε καὶ τῷ Βασιλάκῃ, τῷ ἀποσταλέντι μετ' αὐτὸν δουκὶ Δυρραχίου, παρατυχὼν ἐντὸς τοῦ ἄστεος τῆς Θεσσαλονίκης περὶ τῆς ἀρχῆς ἠμφισβήτησε· καὶ εἴπερ δεξιῶς τοῖς πράγμασιν ὁ Βασιλάκιος τῷ τότε ἐχρήσατο, κατεπολέμησεν ἂν τοῦτον ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποστασίας σαλεύοντα. Ὁ δὲ λογοθέτης ἐν μειδιάματι ποιούμενος τὰ παρ' ἐμοῦ τούτῳ μετὰ σπουδῆς εἰσηγούμενα μετεωρισμοῖς τισι καὶ ἀναβολαῖς τὰ μηδὲ μικρᾶς ὑπερθέσεως δεόμενα παραδέδωκεν, ἕως τοῦ πάθους φλεγμαίνοντος τὴν ἰατρείαν ἐπεχείρησε μέν, ἔγνω δὲ μάτην παρακινῶν τὰ ἀκίνητα. Καὶ τότε πάλιν ᾐσθόμην ὡς καλῷ τὸ κακὸν ἰᾶσθαι ὀλίγοι τῶν ἐν ἡμῖν ἀνθρώπων δεδύνηνται.

Καταλαβὼν οὖν εἰς Τραϊανούπολιν ὁ Βρυέννιος συνηντήθη παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν συναραμένων αὐτῷ Φράγγων καὶ μακεδονικῶν παρατάξεων· παρήχθησαν δ' αὐτῷ καὶ ‖ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, οἵ τε ἵπποι μετὰ τῶν δίφρων καὶ τὰ ἐρυθρὰ καὶ

23/24 ἔγνω δὲ μάτην παρακινῶν τὰ ἀκίνητα: CPG Apost. II 3; Zenob. I 55; Karathanasis 167 **24/25** πάλιν ᾐσθόμην... δεδύνηνται: cf. Herod. 3,53: μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ; Manuel II Paleologus, ep. 30,61-63: βουλῇ διορθωσάτω καὶ ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς καὶ μὴ κακῷ τὸ κακὸν

19 ἀποστασίας C: ἀποστάσεως tacite Bekker **24** καλῷ C: κακῷ scripsit Martin

βασίλεια πέδιλα. Καὶ κατασφαλισάμενος πάντας ὅρκοις καὶ συνθήκαις συχναῖς μὴ ἂν ἀθετῆσαι τοῦτον ἄχρι καὶ τελευταίας πνοῆς, οὕτω τὴν ἁλουργίδα μετ' εὐφημίας καὶ δορυφορίας ἀπειλήφει πολλῆς καὶ τοὺς πόδας τοῖς ἐρυθροῖς μεταμείψας πεδίλοις καὶ εἰς ταυτοβαφὲς ἐπαναβὰς ὄχημα μετὰ πολλῆς ἀγερωχίας καὶ φρονηματισμοῦ καὶ τῆς τοῦ στρατοῦ βοῆς καὶ ἠχῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ᾤχετο, ἄρτι τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἐπιστάντος, ὅτε κατηφὴς ὁ ἀὴρ ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου φωστῆρος ὑποχωρήσεως πρὸς τὸ ταυρικὸν ζῴδιον ἀπιόντος, καὶ στυγνὸς καταφαίνεται. Αἰχμάλωτος δὲ τηνικαῦτα ληφθεὶς ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Θεοδωροκάνος, ἀνὴρ ἔνδοξος καὶ γένους ἐπισημότητι καὶ βίου λαμπρότητι καταφανὴς καταγινωσκόμενος, οὐ καλῶς μὲν οὐδὲ δικαίως παρ' αὐτοῦ προσεδέχθη καὶ ὡς εἷς τῶν ἀγενῶν παρωράθη· οὐ μὴν δὲ σωματικὴν τιμωρίαν ὑπέστη, καίτοι γε ταύτην ὑποπτεύων διὰ προηγησαμένας ἔχθρας καὶ μάχας | κεφαλικάς. C 221r
Φυγαδευθεὶς δὲ πρός τινα τῶν μακεδονικῶν πόλεων μετ' οὐ πολὺ τῷ χρεὼν ἐλειτούργησεν, εἴτε φυσικῷ θανάτῳ εἴτ' ἐξ ἐπιβουλῆς κερασθέντος οὐδεὶς ἀκριβῶς ἐπίσταται.

Ἐν δὲ τῷ μέλλειν εἰσελάσαι τὸν Βρυέννιον εἰς Ἀδριανούπολιν πᾶσα σχεδὸν ἡ πόλις τὴν προεκκειμένην περίχωρον κατελάμβανε καὶ ἦν τὸ πλῆθος ἀγεληδὸν διακεχυμένον εἰς τὸ ‖ πεδίον τὴν πρόοδον αὐτοῦ ἐκδεχόμενον. Ὡς δ' ἀνεφάνησαν τὰ σημεῖα καὶ προεχώρουν αἱ παρατάξεις αὐτοῦ, βαρεῖαν ἀπαγγέλλουσαι τὴν αὐτοῦ ἐπιφοίτησιν, καὶ τὰ κέρατα πανταχόθεν φοβερόν τι καὶ καταπληκτικὸν ἐπεσήμαινον κἀκεῖνος ἐν παρασήμοις παρὰ πλείστων δορυφορούμενος κατελάμβανε, διατάξαντες ⟨δὲ⟩ ἑαυτοὺς στοιχηδὸν οἱ πρὸς θέαν ἐξιόντες πολῖται, οἵ τε στρατιῶται τὰς ἀσπίδας προτείνοντες καὶ τὰς αἰχμὰς τῶν ὅπλων ἐπισυναίροντες, ἠχή τε τῶν βυκίνων καὶ τῶν σαλπίγγων ἐγίνετο καὶ τὸ τῆς εὐφημίας ἤρθη παρὰ πάντων περίοπτον, ἔδοξαν οἱ πλείους τὴν παρουσίαν αὐτοῦ βασιλέως μεγίστου

7 a. 1077

5 ταυτοβαφὲς scripsi: αὐτοβαφὲς C **27** ⟨δὲ⟩ add. Bekker

καὶ δυνατωτάτου καθίστασθαι. Κἀκεῖνος ὑπεράνω παντὸς λόγου ἑαυτὸν λογισάμενος, μεστὸς ἐλπίδων καὶ αὐχήματος, εἰς τὴν ἐνεγκαμένην αὐτὸν εἰσελήλυθε πόλιν. Ἦσαν δὲ ταῦτα, ὡς ὕστερον τὸ πρᾶγμα τὸν ἔλεγχον δέδωκε, πιθήκων ἢ γεράνων ὁρμήματα καὶ νεανιεύματα· ἔνθα γὰρ Θεὸς οὐ συνευδοκεῖ καὶ ψηφίζεται καὶ πρᾶξις εὐθυτάτη καὶ θεοφιλὴς διάνοια τὴν ἄνωθεν οὐκ ἐκκαλεῖται βοήθειαν, φροῦδον ἅπαν καὶ ἀσθενὲς τὸ παρ' ἀνθρώπων γενόμενον.

Ἐν δὲ τῇ Ῥαιδεστῷ, πρὸ τοῦ τὸν Βρυέννιον καταλαβεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐπικρατησάσης τῆς Βατατζίνης, ἐδιχονόουν γάρ τινες πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπιχείρησιν, ἀνηγορεύθη ὁ Βρυέννιος. Καὶ πρῶτον ἔργον τοῖς ἐγχωρίοις ἐγένετο τὸ καθελεῖν καὶ καταβαλεῖν εἰς γῆν τὸ κοινὸν ἀτόπημα καὶ ἀδίκημα ‖ καὶ τοῦ ἀπὸ λογοθετῶν δύστηνον ἐπινόημα καὶ τῇ εὐθηνίᾳ ἐπιβουλεῦον, τὸν καινουργηθέντα φημὶ ἐκτὸς τοῦ ἄστεος φούνδακα, καὶ κατεπόθη μέχρις ἐδάφους διαρρυείς. Τοῦ δὲ κάστρου Πανίου ἔτι μὴ συναπαχθέντος αὐτοῖς, ἐπεστράτευσαν οἱ τῆς Ῥαιδεστοῦ κατ' αὐτοῦ· καὶ δι' ἡμερῶν τινων παραστησάμενοι αὐτὸ τινὰς μὲν τῶν ἔνδον ἠμύναντο, τοὺς δὲ ἄλλους ἐπὶ χώρας κατέλιπον. Ἔκτοτε δὲ οὐ διέλιπον ἐκ τῆς ἀποστατικῆς μοίρας εἰς τὴν Ῥαιδεστὸν παραβάλλοντες στρατιῶται, καὶ μᾶλλον ἀλλογενεῖς, καὶ τοὺς περικύκλῳ ἀγροὺς λυμαινόμενοι προφάσει τάχα τῆς τοῦ κάστρου φυλακῆς καὶ διατειχίσεως· ἤθελε γὰρ καὶ αὐτοὺς ἡ Βατατζῖνα δι' ὄγκον ὑπερηφανίας καὶ ἀποτροπὴν τῆς ὑποπτευομένης αὐτῇ ἐπιβουλῆς καὶ παρακινήσεως. Συνετηρήθη δὲ καὶ ὁ ναύσταθμος τοῦ τοιούτου κάστρου σκόλοψι καὶ περιπάτοις ξυλίνοις καὶ ἄλλοις ὀργάνοις τῶν ἀλλοτρίων νεῶν ἀποτρεπτικοῖς. Πολλῶν δὲ ὄντων ἐν τῷ αἰγιαλῷ οἰκημάτων, καταστροφῇ τούτων δι' ὑπονοουμέ-

3-5 Ἦσαν δὲ ταῦτα… πιθήκων ἢ γεράνων ὁρμήματα καὶ νεανιεύματα: cf. L. Spengel, Rhetores Graeci III 185, 28/29: οἷον τὸ τίνα τῶν ἀνθρώπων κινήματα, τίνα δὲ τῶν πιθήκων ὁρμήματα; Psell., ep. 213, 6/7: καὶ ἄλλα μὲν λεόντων ὁρμήματα, ἄλλα δὲ πιθήκων μιμήματα; v. etiam ep. 245,18/19

19 ἠμύναντο tacite Bekker: ἠμύνατο C **23** ἤθελε C: ἠρέθιζε prop. Bekker

νην κατεπράχθη ἐπίθεσιν· καὶ ἁπλῶς πάντα ταραχῆς ἐπέπληστο καὶ συγχύσεως. Ἠσθόμην δὲ καὶ αὐτὸς | τῶν τοιούτων κακῶν ὡς C 221^{v} τὴν ἀποστασίαν ἀποφυγών, τῆς ἐντὸς τοῦ κάστρου οἰκίας καὶ τῶν ἀγροτικῶν μου κτημάτων διαρπαγὴν τῶν ἐν αὐτοῖς οὐ τὴν τυχοῦσαν ὑποστάντων.

Ὁ δὲ Βρυέννιος τάξεις καὶ ἀρχὰς τῇ βασιλικῇ δορυφορίᾳ ‖ χρειώδεις ὑποστησάμενος καὶ τιμάς, ὅσαι τούτῳ ἐδόκουν, ὁσημέραι καταπραττόμενος, ἐφαπλῶσαι τὴν χεῖρα καὶ μέχρι Βυζαντίου διεμελέτησε καὶ ἑαυτῷ προεκκαθᾶραι καὶ λειῶσαι τὴν εἰς τὰ βασίλεια εἴσοδον. Τιμήσας οὖν τὸν ἴδιον αὐτάδελφον Ἰωάννην τῷ τῶν κουροπαλατῶν ἐπιφανεῖ ἀξιώματι δυνάμεις ἁδρὰς ἐνεχείρισε καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον ἐξαπέστειλε, πίσυνος ὢν ὡς, ἐπείπερ οἱ πολῖται τὸν βασιλέα σὺν τῷ λογοθέτῃ δι' ὀργῆς καὶ μίσους ⟨οὐκ⟩ ἀγενοῦς ἔχουσι, προσέξουσί τε αὐτῷ μετὰ τηλικαύτης στρατιᾶς παρατεταγμένῳ καὶ προσδέξονται σὺν ὁμολογίαις ἐντός· καὶ οὕτως ἀδεῶς ἐπιφοιτήσει αὐτὸς ἐν ἑτοιμασίᾳ βασιλικῇ καὶ ἀποδοχῇ. Ἀλλ' ἦν ὁ σκοπὸς ἔξω τῆς τοῦ μέλλοντος ἀποβάσεως· τῆς μὲν γὰρ στρατιᾶς τὸ συγκεκροτημένον καὶ πολυάνθρωπον εἶχέ τινα πρὸς τοὺς ἐκτὸς φοβερὰν ἐπιφάνειαν, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τῇ Περίνθῳ, τῇ νῦν Ἡρακλείᾳ καλουμένῃ, προσπαραβαλὼν ὁ τοῦ Βρυεννίου αὐτάδελφος, μὴ συγκατανευούσῃ πρὸς τὴν τοῦ Βρυεννίου ἀνάρρησιν διὰ τὸ καὶ στρατιώτας ἔνδον ἔχειν βασιλικούς, κατὰ κράτος εἷλε καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν αὐτῆς καὶ τὰ ἐκτὸς μετὰ τῶν ἔνδον ἐδῄωσεν. Ὑπεχώρησε γὰρ καὶ ὁ ἐν Σηλυμβρίᾳ ἐφεδρεύων Ἀλέξιος πρόεδρος ὁ Κομνηνός, δομέστικος ὕστερον τῆς Δύσεως προβληθείς, μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ στρατιωτῶν καὶ τῇ βασιλευούσῃ σπουδαίως ἐπανελήλυθεν. Οἱ δὲ τὴν βασιλίδα οἰκοῦντες οὐδαμῶς πρὸς τὴν τῆς στρατιᾶς ἐπιφοίτησιν κατεπλάγησαν, ἀλλ' οὕτως εἶχον περὶ ‖ αὐτήν, ὡς ἂν

12 mens. Dec. a. 1077 secundum P. Gautier

6 τάξεις coni. Rosenstein: τάξας C **14** μίσους ⟨οὐκ⟩ ἀγενοῦς scripsi (cf. Skyl. Cont. 174, 21/22): μύσους ἀγενοῦς C μίσους ἀτενοῦς scripsit Bekker **19** τινα tacite Bekker: τινὰς C

εἴ τινες κριοὶ καὶ βουκολίων ἀγέλαι πρὸς κολωνοὺς ἢ σεμιράμια τείχη τὰς ἰδίας προσαράττουσι κεφαλὰς ἢ κηφῆνες περιβομβοῦσιν ἄνδρας γιγαντολέτορας. Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν καταλαβόντες τῷ βασιλεῖ κατεφάνησαν τὴν ἐν Βλαχέρναις προκαταλαβόντι ἀκρόπολιν καί τινας ἀκροβολισμοὺς καὶ προσβολὰς ἐκ τῶν τόξων καὶ πετροβόλων ὀργάνων εἰργάσαντο, ἔπραξαν δὲ οὐδὲν ἢ ὅσον ἐπίδειξίν τινα τῆς ἀνταρσίας προενεγκεῖν. Ὀπισθόρμητοι δὲ γεγονότες, τραυματισθέντων καί τινων ἐξ αὐτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις τείχεσι πλησιάσαντες ὑβριστικὰς φωνὰς ἢ παροινίας παρὰ τῶν πολιτῶν ἠνωτίσαντο καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις ἀπεσοβήθησαν καὶ μίμοις γελοίων καθυπεβλήθησαν καὶ τῆς ἀποκηρύξεως ἐν πολλαῖς ἡμέραις πρὸ τῆς πόλεως στρατοπεδευσάμενοι πληροφορίαν ἐδέξαντο. Εἶχε γὰρ ἅπαντας ἔρως ἐπιμανὴς τοῦ Βοτανειάτου καὶ τὴν ἐκείνου βασίλειον ἐπιδημίαν ὡς ἐπιδημίαν Θεοῦ προσεδέχοντο.

Μηδὲν δὲ τῶν ὧν ἤλπισεν ὁ τοῦ Βρυεννίου αὐτάδελφος εὑρηκὼς καὶ τὴν εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἴσοδον ἀπογνοὺς διεπεραιώθη τὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος γέφυραν· καὶ θέμενος ἐν τοῖς τοῦ Στενοῦ μέρεσι τὴν παρεμβολὴν παρῆλθεν συντεταγμένος ὡς τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς λοιποῖς πολίταις ἐκ τοῦ προφανοῦς διοπτικώτερον φα|νησόμενος, καὶ τὸν αὐτάδελφον εὐφημίαις κατὰ C 222^{r} διαδοχὴν ἑκάστου λόχου ἐτίμησεν. ‖ Ὡς δὲ τὸν ἀέρα πλήττων μόνον ἐδείκνυτο καὶ ὄνος ἦν πρὸς λογικοὺς καὶ λογισμῷ κρείττονι κατεστρατηγημένους ὀγκώμενος, ὀργῇ καὶ θυμῷ τὴν ψυχὴν ἐκκαυθεὶς καὶ βακχικόν τι καὶ σειληνιακὸν πεφρονηκώς, πῦρ

1/2 σεμιράμια τείχη: cf. CPG Apost. XVI 43 **2/3** ἢ κηφῆνες περιβομβοῦσιν ἄνδρας γιγαντολέτορας: cf. Greg. Nyss., Contra Eunomium, PG 45, 249^{D}: οἱ δὲ κηφῆνες περιβομβοῦσι τὰ κηρία; Luc., Tim. 4: ἀλλ' ὁ γενναῖος καὶ γιγαντολέτωρ... ἐκάθητο **11** μίμοις γελοίων: cf. Demosth. 2,19 (23): μίμους γελοίων; Greg. Nyss., Contra Eunomium, PG 45, 440^{C}: κατὰ τοὺς μίμους τῶν γελοίων **22/23** ὡς δὲ τὸν ἀέρα... ἐδείκνυτο: cf. Greg. Naz., Or. XXI, PG 35, 1088^{B}: οὐδὲ ταὐτὸν παθεῖν τῶν ἀθλητῶν τοῖς ἀπείροις, οἳ τὸν ἀέρα πλείω παίοντες ἢ τὰ σώματα τῶν ἄθλων ἀποτυγχάνοντες **23/24** ὄνος... ὀγκώμενος: cf. Aesop. 193

4 προκαταλαβόντι scripsi (v. Bryennius 233, 16/17): προκαταλαβόντες C **16** ὁ iteravit C **25** σειληνιακόν (v. supra p. 67, 28) coni. Polemis: σιληνιακόν C

ἐνῆκε ταῖς παρακειμέναις οἰκίαις ἀπὸ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος μέχρι τῶν ἀναπλεομένων μερῶν τοῦ Στενοῦ. Καὶ ἡ φλὸξ ἀρθεῖσα πάσας σχεδὸν τὰς οἰκίας πλὴν ὀλίγων κατεδαπάνησεν, ὡς καὶ εὐκτηρίους οἴκους καὶ περικαλλεῖς οἰκίας καὶ ναοὺς ἐπισήμους πυρὸς γενέσθαι θεομισοῦς παρανάλωμα. Καὶ μᾶλλον τῶν ἰουδαϊκῶν, διὰ τὸ ξύλοις κατηρτίσθαι πάσας, οὐδεμία διέφυγε τὴν τοῦ πυρὸς ἐρωήν. Ἐῴκει δὲ οὗτος τῷ μέλλοντι μὲν ἀποσβέσαι πῦρ ἐλαίῳ δὲ κατ' αὐτοῦ χρωμένῳ καὶ τὴν ἰσχὺν ἐντεῦθεν μεῖζον ἐπαίροντι· μισοῦντας γὰρ αὐτὸν τοὺς πολίτας καὶ τὸν τούτου αὐτάδελφον εἰς πλεῖον μῖσος ἐκ τῆς ἀτοπωτάτης ἠρέθισε πράξεως. Ὡς δ' ἔγνω ἑαυτὸν μάτην ἐπὶ κακοῖς αὐλιζόμενον καὶ διαύλους σκηνὰς ἐργαζόμενον καὶ τῷ χειμῶνι δεινῶς μετὰ τῶν συστρατευομένων αὐτῷ πιεζόμενον, ἀναστήσας τὴν στρατιὰν πρὸς ἑσπέραν ἐβάδιζε. Καὶ αὐτὸς μὲν σὺν δυσὶ παρατάξεσιν εἰς τὸ τοῦ Ἀθύρα πολίχνιον κατεσκήνωσε, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος εἰς παραχειμασίαν διέδωκεν.

Ὀψὲ δὲ καὶ βραδέως ὁ βασιλεὺς ἐπεμνήσθη τοῦ Ῥουσελίου καὶ τῆς αὐτοῦ γενναιότητος, πύματον ἄρα καὶ ἔξωρον τὸ λυσιτελοῦν προστησάμενος. Ἔχων γὰρ αὐτὸν ἐν παραφυλακῇ || καὶ δεσμοῖς διὰ τὸ καὶ πρὸ ἡμερῶν τινων ἁλωθῆναι φυγαδείαν ἑλόμενον ἐπὶ τῷ πρὸς τὸν Βοτανειάτην αὐτομολῆσαι τῇ Λάμπη ἐνδιατρίβοντα, ἠναγκάσθη τότε ὁ βασιλεύς, τῶν πραγμάτων ὥσπερ ῥευμάτων θαλαττίων ἐπικεχυμένων αὐτῷ, βοηθὸν τὸν ἄνδρα καὶ συλλήπτορα προσλαβεῖν. Τῆς οὖν φρουρᾶς αὐτὸν ἐξελὼν καὶ πολλοῖς πρὸς αὐτὸν ἐπαγωγοῖς χρησάμενος ῥήμασι καὶ ἀμνηστίαν τῶν προτέρων κατασκευάσας καὶ πολλαῖς ὑποσχέσεσι καὶ δώροις καὶ τιμαῖς καταμαλάξας τὴν τούτου ψυχὴν καὶ πρὸς εὔνοιαν μεταθέσθαι καὶ πίστιν παρασκευάσας ἀπόρθητον εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐναντίων ἀντιπαράταξιν διηυτρέπισε. Καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν μὲν διαλεχθῆναι πρότερον τοῖς συνοῦσι Φράγγοις

---

7 πυρὸς ἐρωήν: cf. Anthol. Palat. IX 490: πυρὸς μὴ τάρβει ἐρωὴν **7-9** Ἐῴκει δὲ οὗτος... ἐπαίροντι: CPG Plut. Boiss. 22; Karathanasis 196

---

6 οὐδεμία tacite Bekker: οὐδεμίαν C **22** ἐνδιατρίβοντα tacite Bekker: ἐνδιατρίβοντι C

τῷ Βρυεννίῳ πεποίηκεν. Ὡς δ' οὐκ ἔπεισε τούτους καὶ προεχώρουν εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τὰ τῆς ἑσπέρας ἐνδότερα, ἥ τε φήμη προσήγγειλε τὸν τοῦ Βρυεννίου αὐτάδελφον ἀφυλάκτως ἐντὸς τοῦ Ἀθύρος ἐπισκηνοῦν, συμβούλιον γέγονεν ἐπελθεῖν αὐτῷ ἐξ ἐφόδου, στρατηγοῦντος τοῦ προέδρου Ἀλεξίου σὺν τῷ Ῥουσελίῳ, μετὰ τῶν ἐν τῇ βασιλίδι στρατιωτῶν. Ὅρκοις οὖν φρικωδεστάτοις τὰ πιστὰ δεδωκὼς τῷ βασιλεῖ ὁ Ῥουσέλιος ἐν τῷ πανσεβάστῳ σηκῷ τῶν Βλαχερνῶν αὐτῷ συνδυάσαντι, | νυκτὸς ἐξῆλθε C 222v τῆς πόλεως. Ῥωσικὰ δὲ πλοῖα, τὴν ἀπὸ θαλάσσης παραγγελθέντα ἐπίθεσιν, σύνθημα παρέσχον τοῖς κατ' ἤπειρον στρατιώταις, ἵν' ὀρθριώτερον ἅμα τῷ Ἀθύρᾳ προσβάλωσι || καὶ κατακλείσαντες ἔνδον τὸν ἀντικείμενον μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ πάντων καταγωνισάμενοι τρέψωσι καὶ ὑπὸ τὴν σφῶν αὐτῶν χεῖρα ζωογονοῦσαν ἢ φονεύουσαν ἅπαντας ὡς ἐν δικτύῳ ποιήσωσι. Καὶ ἦν ἡ μελέτη σταθηρὰ καὶ στρατηγικὴ καὶ τοῦ θηράματος σύνοχος, εἰς τέλος δὲ μὴ περισωθεῖσα τὸ τῆς νίκης διέφθειρε τρόπαιον. Συνήρχοντο μὲν γὰρ ἐν ταὐτῷ τό τε πεζικὸν καὶ ναυτικὸν στράτευμα, προελθόντες δὲ πρὸ τοῦ ἄστεος οἱ τῆς πεζικῆς μοίρας στρατιῶται καὶ ἀποπλανηθέντες ἐκεῖθεν ἐπὶ κατασκοπῇ καὶ καταλήψει δῆθέν τινων Μακεδόνων αὐλιζομένων ἐν πορρωτάτω ἀγροῖς, ἐκείνων μὲν οὐκ εὐστόχησαν καὶ ἀπέτυχον τῆς ἐπιβουλῆς, τοῖς δὲ Βαράγγοις οὐ συνεδύασαν, ὅτε τῷ Ἀθύρᾳ προσέβαλον. Ὅμως δ' οὖν οἱ μὲν Βάραγγοι τὰς πύλας αὐτοῦ βιασάμενοι ἐντὸς εἰσεπήδησαν καὶ πανόπλοις ἐπιφοραῖς ἔτι πρωΐας οὔσης τοὺς τοῦ Βρυεννίου κατηγωνίσαντο. Ἱππότες δὲ ὄντες ἐκεῖνοι τῶν ἵππων ἐπιβάντες εἰς φυγὴν ἐξωρμήκασι. Μὴ ὄντων δὲ τῶν ἐν ἠπείρῳ στρατιωτῶν κατ' ὄψιν αὐτῶν καὶ ὑπάντησιν, διέφυγον τὴν πανωλεθρίαν. Ὕστερον δ' ἐπιφανεὶς ὁ Ῥουσέλιος σὺν τῷ προέδρῳ Ἀλεξίῳ ἐδίωξαν μὲν κατόπιν, βουλόμενοι δὲ

13/14 χεῖρα ζωογονοῦσαν ἢ φονεύουσαν: cf. Regn. I 2,6: κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει

---

2 ἥ τε φήμη C: ὅτε φήμη τις scripsit Martin **12** post πάντων Martin add. καὶ **13** ζωογονοῦσαν C: ζωγροῦσαν scripsit Bekker **16** τρόπαιον scripsi: τρόφιμον C

τὸν διωγμὸν ἐπιτεῖναι καὶ πολλοὺς σφῆλαι τῶν ἐναντίων κατασεσεισμένους τῷ φόβῳ καὶ φεύγοντας ἀμεταστρεπτὶ παρὰ τῶν ἰδίων οὐκ εἰσηκούσθησαν δεδιότων τὸ ἀποτέλεσμα. Ἔπεσον δέ τινες Μακεδόνες ἐν τῷ κάστρῳ παρὰ τῶν Ῥῶς, ἄλλοι ‖ δὲ ζῶντες ᾐχμαλωτίσθησαν, ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῶν ἱπποτῶν. Συνηθροίσθη δὲ καὶ λαφυραγωγία ἐκ τῆς ἐκείνων ἀποσκευῆς καὶ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ Βρυεννίου ὀχήματα πράσινα καὶ ὅπλα καὶ σήμαντρα.

Ἐπανελθόντων δὲ τῶν τοῦ βασιλέως στρατιωτῶν εἰς αὐτόν, χαρά τις τοῦτον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν περιέλαβε. Τοῖς δὲ Βυζαντίοις οὐδὲν τούτων θεραπεῦον ἐδείκνυτο, ὅτι τὴν τοῦ βασιλέως μάχην καὶ τοῦ Βρυεννίου κύνεριν ἐλογίζοντο. Εἷλε γὰρ πάντας κατ' ἄκρας ὁ πόθος τῆς τοῦ Βοτανειάτου χρηστότητος, ἐπείπερ ἐγίνωσκον αὐτοῦ τὸ γένος περιφανὲς καὶ πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας ἐπίδοξον καὶ χρηστὸν τοῖς πολίταις καὶ σύντροφον καὶ αὐτὸν δὲ παραπλησίαν ἔχοντα τῷ γένει τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τῆς ψυχῆς τὸ ὑγιὲς ἐγκαλλώπισμα· οὐδεὶς γὰρ πόλεμος ἀγωνιστικὸς καὶ βαρὺς εἶχεν αὐτὸν ἔξω τῶν ἐπ' αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων, οὐδεμία παρασκευὴ τῶν ἄκρων ἀπείρατόν τε καὶ ἄγευστον, ἀλλὰ καὶ δουκικὰς ἀρχὰς καὶ αὐτὰς ⟨τὰς⟩ μεγίστας | φρονήσει καὶ ἀνδρίᾳ καὶ ἀγαθότητι κατεκόσμησε. Καὶ ἡ [C 223r] πόλις αὐτὸν ἠγάπα διὰ τὴν ἄγαν ἐπιείκειαν καὶ πραότητα καὶ τὸ τῆς χειρὸς ἐν πολέμοις καὶ ὅπλοις ἀκαταγώνιστον καὶ ἐν δώροις ἀσύγκριτον καὶ τὸ δεξιὸν καὶ εὔχαρι καὶ πάσης ἀλαζονείας καὶ ὑπερηφανίας τυγχάνειν αὐτὸν ὑψηλότερον καί, τὸ δὴ μεῖζον, ἀνέγκλητον· οὐδέπω γὰρ ἀδικίαν κατενεκλήθη παρά τινος παρ' ὅλαις ταῖς ‖ αὐτοῦ πράξεσι. Καὶ μάρτυς αὐτὸς ὁ συγγράφων ἐγώ, ὅτι δικαστὴς διὰ χρόνων πολλῶν γενόμενος καὶ πᾶσι στρατιώταις καὶ πολίταις καὶ ἄρχουσι κατά τε τὴν βασιλεύουσαν κατά τε τὰς βασιλικὰς ἐκστρατείας δικάσας περὶ διαφόρων φάκτων καὶ ὑποθέσεων οὐδενὶ δικαστηρίῳ τοῦτον εὗρον ἁλώσιμον, περὶ μι-

12 κύνεριν C: κινάριν (sic) scripsit Martin **20** ⟨τὰς⟩ addidi **24** post καὶ³ Bekker add. τὸ **31** ἐν οὐδενὶ scripsit Martin

κροῦ ἢ μεγίστου κατηγορούμενον πράγματος. Ἄπαγε, ἀλήθειαν ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ καὶ οὐ ψεῦδος κολακικὸν ἀποφθέγγομαι.

Πρὸς τοῦτον οὖν ἀποβλέπον τὸ τῆς πολιτείας συνάθροισμα πρᾶγμά τι τολμᾷ τῶν πώποτε γενομένων ὑπερφέρον καὶ μέγιστον. Τοῦ γὰρ βασιλεύοντος εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα κατὰ τὴν Κυριακὴν προκαθημένου καὶ χρηματίζοντος, καὶ πάσης τῆς συγκλήτου παρισταμένης αὐτῷ, οἱ ἐν τῷ μεγάλῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐκκλησιάζοντες πάντα φόβον τοῦ βασιλέως ἀποσεισάμενοι καὶ δημοκρατουμένους ἑαυτοὺς οἰηθέντες, πείθει γὰρ ὁ φόβος καὶ τῶν ἀνεφίκτων κατατολμᾶν, ἀναγορεύουσι τὸν Βοτανειάτην βασιλέα λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, τῇ ἐπαύριον τῆς λαμπαδηφόρου τῶν Θεοφανίων, ἤτοι τῶν Φώτων, ἑορτῆς, ἔτι τούτου ἐν τῷ ἰδίῳ καθημένου πολίσματι κατὰ τὴν τῶν Ἀνατολικῶν ἐπαρχίαν καὶ μηδεμιᾶς ἐκ τούτου προσδοκωμένης τῆς ἐκδικήσεως. Οἰηθείη δ' ἄν τις ὅτι χρυσοβούλλιον ἀναγνωσθὲν τούτου καὶ τὰ θυμήρη καθυπισχνούμενον διεθέρμανε τοὺς πολίτας πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀναγόρευσιν. Οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· προλαβὼν γὰρ ὁ κρατῶν ‖ Μιχαὴλ τοῦτο πεποίηκεν· ἀλλ' ἐπαναγνωσθὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐ μόνον εὐχαριστίαν οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ καὶ ὕβριν αὐτῷ πρὸς πάντων καὶ ἀναισχύντους φωνὰς προεξένησε. Καὶ ὁ Βρυέννιος δὲ τοιαῦτα πολλὰ διεπέμψατο, ἀλλ' οὐδεὶς προσέσχεν αὐτοῖς, καίτοι τῆς πόλεως ἀγχοῦ καθισταμένου αὐτοῦ ἐν ἰσχύι καὶ δυναμένου τοῖς ἔνδον παραβοηθῆσαι ταχέως, εἰ πρὸς αὐτὸν ἀποκλίνοιεν. Ὅπου δὲ τὸ θεῖον συνεπινένευκε διὰ τὴν τούτου ἀρετὴν καὶ χρηστότητα, ἐκεῖσε καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων ὁρμὴ καὶ θέλησις βέβηκεν, ἀπλανεῖς ἐχόντων τοὺς χαρακτῆρας τῆς τοῦ ἀνδρὸς φύσεώς τε καὶ πράξεως.

Πρὸς ταῦτα συνῆκε μὲν ὁ κρατῶν οὐδαμῶς, οὐδὲ τὰς παραδοξοποιίας ταύτας εἰς νοῦν ἀνήνεγκεν ἰσχυρότερον, καὶ θείαν ὀμφὴν ἢ κρίσιν τῶν οὕτω συντρεχόντων ἡγήσατο τὴν ἐπίρροιαν· |

11/12 d. 7 mens. Jan. a. 1078

29/30 θείαν ὀμφήν: cf. Hom., Il. 2, 41: θείη δέ μιν ἀμφέχυτ' ὀμφή

7 συγκλήτου coni. Bekker: συγκρίτου C **10** φόβος C: πόθος prop. Polemis

ἀλλὰ μύων ὡσανεὶ τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς ἰταμώτερός C 223v πως ἐγίνετο καὶ ἀντίξους τοῖς πράγμασι, μᾶλλον δὲ ταῖς ἐκ τοῦ θείου συμβολικαῖς ἐπιδείξεσι. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὅσα μειρακιωδῶς διεσκέπτετο, συντρέχοντος ἐν πᾶσι Νικηφόρου τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου, μηχανορράφοις τισὶν ἢ ἀστρονόμοις καὶ διοσημίας τινὰς ἐπαγγελλομένοις καὶ ἀφιδρυμάτων προρρήσεσιν ἐκ τελετῶν προσανέχων καὶ δημοκόποις ἢ δεισιδαίμοσι, λέγειν νῦν περιττὸν καὶ ἄκαιρον ἥγημαι· ὅσα δ' ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐτυράννει καὶ βιαιότερον ἢ κατὰ || βασιλέως χρηστότητα συνεκρότει, ταῦτα τῷ λόγῳ παραδιδόναι καὶ μνήμης ἀξιοῦν οὐκ ἀνάξιον.

Τῆς γὰρ κοινῆς γλώσσης ἀπαρεσκομένης πρὸς τὴν τοῦ βασιλεύοντος ἀγνωσίαν καὶ ἀκυβέρνητον ἔπαρσιν καὶ δι' αὐτῆς πανταχόθεν ἐπισυρρεῖν τὰ δεινὰ διαλεγομένης, ὡς ἑκατέρωθεν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων περιηχεῖσθαι ταῖς τῶν σιδήρων αὐγαῖς καὶ τομαῖς καὶ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων τὸ πλεῖστον μέρος τὸ ζῆν ἀπορρήγνυσθαι, τριῶν γὰρ νομισμάτων ὁ τοῦ σίτου μέδιμνος ἐπιπράσκετο καὶ τῶν θανόντων οὐκ ἦν εὐχέρεια πρὸς τὸ θάπτεσθαι, συνῆλθον εἰς ταὐτὸν οἱ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας τῷ ἀρχιποίμενι τούτων καὶ πατριάρχῃ Κοσμᾷ καὶ περὶ τῶν ἐνεστώτων, ὡς τὸ εἰκός, ἐβουλεύοντο καὶ τῷ Βοτανειάτῃ τὴν νικητήριον ψῆφον ἐπὶ τῷ ἄρχειν βασιλικῶς προσετίθεσαν, οὐ προδήλως μέντοι καὶ προπετῶς διὰ τὸ ἐκ τοῦ βασιλεύοντος δέος, ἀλλ' ἐκ συλλογισμῶν καὶ λογικῶν παραθέσεων καὶ τρόπων ἐπιεικῶν συναγόντων εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιάν τε καὶ ξύρροιαν τὸ προτιθέμενον βούλευμα. Εἷς δὲ τῶν ἄλλων γνώσει διαφέρων καὶ λογιότητι καὶ τὸ παρρησιαστικὸν κεκτημένος ἐκ φύσεως, τὴν προεδρίαν μὲν ἔχων τῆς τοῦ Ἰκονίου καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀσκάλωνα δὲ πατρίδα τῆς Φοινίκης αὐχῶν, καὶ παρὰ τῶν ἄνωθεν ὡς κορωνίδα κεκτημένος τὸ εὐσεβές, τρανότερόν τε καὶ διαλεκτικώτερον τῷ βουλευτηρίῳ τὴν οἰκείαν γνώμην ἐνσημη-

1 τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς: cf. Basil. Caes., Hom. in Psalm. XLV, PG 29, 428A: καθαροῖς τοῖς διανοίας ὀφθαλμοῖς et al. **18** συνῆλθον εἰς ταὐτὸν: cf. Herod. 1,202: ἐπεί τε ἂν εἰς τωὐτὸ συνέλθωσι

15 τὸ² C: τοῦ coni. Polemis **18** εἰς ταὐτὸν C: εἰς ταὐτὸ scripsit Martin

νάμενος || ἔχθιστος ἐλογίσθη τῷ τε λογοθέτῃ καὶ αὐτῷ βασιλεῖ· καὶ αὐτίκα τοὺς ἄξοντας αὐτὸν ἀνάρπαστον ἐξαπέστειλαν. Ὁ δὲ προγνοὺς τὸ τῆς ὀργῆς ἀκατάσχετον ἐντὸς εἰσέδυ τῆς δευτέρας σκηνῆς τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἥτις ἅγια μὲν ἁγίων τοῖς πάλαι κατωνομάζετο, ἡμῖν δὲ τοῖς τῆς Νέας Διαθήκης πρὸς τούτῳ καὶ θυσιαστήριον καὶ ἄδυτον καὶ ἱλαστήριον· καὶ τῶν θείων ἀπρὶξ ἐχόμενος τόπον ἀσυλίας τὴν θείαν ἐποιεῖτο ἀντίληψιν. Ἀλλ' οἱ πεμφθέντες, εἴτ' ἐξ ἰδίας ἀσεβείας καὶ θηριωδίας εἴτ' ἐκ παραγγελίας τοῦ πέμψαντος, μηδὲν εὐλαβηθέντες μηδ' ὑποπτήξαντες τὴν ὄντως θεότευκτον σκηνὴν καὶ τῶν οὐρανίων ἀντίτυπον, ἀλλὰ τῷ θυμῷ μεθυσθέντες καὶ βακχικόν τι καὶ ἀρειμά|νιον συμφρονήσαντες ἤ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀφρό- C 224r νως ἐπινοήσαντες εἰς αὐτὸ τὸ καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον φονίως εἰσελαύνουσιν ἱλαστήριον καὶ τὸν ἀρχιερέα ξιφήρεις ὄντες ἀνάρπαστον ποιησάμενοι τῷ βασιλεῖ παριστῶσιν. Ὁ δὲ ἀνήκεστον μὲν οὐδὲν εἰς αὐτὸν διεπράξατο, τήν τε παρρησίαν τοῦ ἀνδρὸς αἰδεσθεὶς καὶ τὸ ἐν λόγοις εὐδόκιμον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θείου νέμεσιν καὶ τὸν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου καταπλαγεὶς ἑλκυσμόν· τὸ δὲ τῆς παρανομίας καὶ ἀτοπίας ἐκληρώσατο μῖσος ἐκ πάσης ἡλικίας καὶ τύχης καὶ φύσεως.

Καὶ ὡς μὲν οἱ ἀρχηγοὶ ἐκ τοῦ τοιούτου μύσους δίκας || οὐκ εἰς μακρὰν ἔτισαν, μὴ δυνηθέντες τὴν θείαν ταύτην αὐλὴν σωτηρίας ὁδὸν καὶ εἴσοδον ἑαυτοῖς ὑπογράψαι καὶ πόρρω ταύτης ἀποκρουσθέντες τιμωρίας θεοσύλαις πρεπούσας ἠνέγκαντο, κατὰ καιρὸν ὁ λόγος δηλώσει σαφέστερον. Ἕτερον δὲ πάλιν παρηνομήθη τῷ βασιλεῖ, παφλαζούσης τῆς ἀκμῆς τοῦ κινδύνου, τῆς τοιαύτης ἀτοπίας οὐκ ἔλαττον. Τί δὲ τοῦτο; Τοὺς δοκοῦντας εὐπορωτέρους εἶναι τῶν ἄλλων θείους σηκοὺς ἀπεσύλησε, τὰ τούτων ἱερὰ σκεύη σὺν αὐτοῖς τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις διὰ τὸν

4 ἅγια μὲν ἁγίων: Exod. 40,9: καὶ ἔσται τὸ θυσιαστήριον ἅγια τῶν ἁγίων **7** τὴν θείαν ἐποιεῖτο ἀντίληψιν: v. supra p. 22,14

1 αὐτῷ C: τῷ scripsit Martin an αὐτῷ τῷ? **2** ἐξαπέστειλεν coni. Polemis **4** ἅγια tacite Bekker: ἁγία C **13** φονίως scripsit Bekker: φονείως C **16** διεπράξατο tacite Bekker: διεπράξαντο C

περικείμενον αὐτοῖς κόσμον ἐξ ἐπιτάγματος ἀσεβοῦς ἀφελόμενος, μήτε τῶν τῆς φρικτῆς ἱερουργίας καὶ μυστικῆς τραπέζης ἀποσχόμενος κρατήρων ἢ κανῶν ἢ λοιπῶν περιρραντηρίων μήτε πέπλων καλυπτόντων τὰ ἱλαστήρια μήτ' ἄλλης σκευῆς θείων πραγμάτων φεισάμενος. Καὶ ταῦτα τῷ παλατίῳ μετενεγκὼν θησαύρισμα πυρὸς καταφλέγοντος καὶ κρῖμα θανάτου ἑαυτῷ ἐθησαύρισε. Μηδὲν γὰρ ἀπονάμενος ἐξ αὐτῶν ἢ ὅσον ἀμοιβὰς ἀπαισίους καὶ θεήλατον ὀργὴν καὶ παρακοπὴν ἐπισπάσασθαι, καὶ τἆλλα πάντα τοῦ βασιλικοῦ πλούτου μετ' ἤχου συναπεβάλετο. Τὸ γὰρ πρόσχημα τῆς ἀπορίας οὐκ εἶχεν αὐτῷ συμβαλλόμενον, ὅτι καὶ χρυσὸς αὐτῷ καὶ ἄργυρος κατακεκλεισμένος οὐκ εὐαρίθμητος ἦν. Καὶ ὁ μετ' αὐτὸν βεβασιλευκὼς περιῃρημένον ἅπαντα τὸν τοῦ παλατίου πλοῦτον εὑρὼν καὶ διηρπασμένον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκηρύξεως τούτου καὶ ἀπελάσεως, τὴν || μεγάλην οὐκ ἠμβλύνθη καὶ βασιλικωτάτην προαίρεσιν, ἀλλ' ἀφθόνοις χερσὶ καὶ μεγαλοδώροις πάντας ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα ἰσχυρῶς κατεπλούτισε· καὶ φιλοτίμοις δεξιώσεσι καὶ ῥόγαις μυριοταλάντοις στρατὸν κατὰ τοῦ ἀντικειμένου Βρυεννίου καὶ τῶν ἄλλων τυράννων μέγιστον παρεκίνησε καὶ οὐδὲν αὐτῷ ἄπορον ἢ ἐνδεὲς τὸ παράπαν συνήντησεν, ὡς εἶναι δῆλον καὶ ἀληθῆ τὸν παλαιὸν καὶ συνετώτατον λόγον, ὅτι ὅπου προαίρεσις ἀγαθὴ τὸ κωλῦον οὐδέν, μάλιστα δὲ βασιλεῖ τῶν ἄλλων ὑπερφέροντι τὸ πλούσιον. Καὶ οὐδεὶς εἶδέ ποτέ τινα τούτων πενόμενον· ἀλλ' ὅσον ἐξήντλητο παρ' αὐτοῦ δι' εὐποιίας τὰ χρήματα καὶ χρεωλυσίας πεποίητο, τοσοῦτον παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἄνωθεν

6/7 θησαύρισμα πυρὸς... ἐθησαύρισε: cf. Mat. 6,19/20: μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ **6** κρῖμα θανάτου: Deut. 21,22: ἁμαρτία κρῖμα θανάτου; Si. 41,3: μὴ εὐλαβοῦ κρῖμα θανάτου; Luc. 24,20: εἰς κρῖμα θανάτου **9** μετ' ἤχου συναπεβάλετο: cf. Ps. 9,7: ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἤχου **21/22** ὅπου προαίρεσις ἀγαθὴ τὸ κωλῦον οὐδέν: cf. Basil. Caes., Hom. exhort. ad S. baptisma, PG 31, 437^{A}: ὅπου προαίρεσις ἑτοίμη τὸ κωλῦον οὐδὲν

15 ἠμβλύνθη scripsit Bekker: ἠβλήθη C **22/23** ὑπερφέροντι τὸ πλούσιον prop. Bekker: ὑπερφέρον τὸ πλούσιον C ὑπερφέροντι πλούσιον coni. Polemis **23** εἶδέ scripsit Bekker: οἶδε C **24** ἐξήντλητο scripsi: ἐξήντλη^{τ} C ἐξάντλητα coni. Bekker

ἐπιχορηγεῖται τούτῳ πηγὴ καὶ ποταμὸς χρυσῶν ἀνεξάντλητος· ἀληθινὴ γάρ ἐστιν ἄμπελος ὁ τῆς ἀφθόνου μεταδόσεως Κύριος | τοσοῦτον ἐπαυξανόμενος, ὅσον περιτέμνει τὸν πλοῦτον καὶ σκορπίζει δι' ἀγαθότητα. C 224v

Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦ σοφοῦ βασιλέως κατὰ καιρὸν λελέξεται ὕστερον, ὅτε τοῦτον ἡ πόλις λαμπρὰ λαμπρῶς ὑποδέξεται καὶ μυρίαις τιμήσει ταῖς εὐφημίαις καὶ πανηγύρεσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἑσπερίοις μέρεσι φεύγων μὲν ὁ τοῦ Βρυεννίου αὐτάδελφος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τῇ Ῥαιδεστῷ προσεπέλασε καὶ ταύτης ἐντὸς εἰσελήλυθεν, οἱ δὲ Πατζινάκοι τὴν τῶν Μακεδόνων ἀποστασίαν ἰδίαν εὐπραγίαν καὶ εὔνοιαν λογισάμενοι μετὰ πλήθους οὐκ ἐλαχίστου τῇ Ἀδριανουπόλει || προσήγγισαν· καὶ ταύτην περικαθίσαντες τὸν παρὰ τῶν Μακεδόνων προχειρισθέντα βασιλέα πατάξειν ἠπείλουν μετὰ τῶν συναραμένων καὶ συνδραμόντων αὐτῷ. Ἄλλους δέ τινας ταχυδρομεῖν ἠσκημένους κατὰ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν, οἳ πᾶσαν ὁμοῦ κατελωβήσαντο καὶ διήρπασαν φόνον μὲν πολὺν τῶν ἐν ἀγροῖς ποιησάμενοι, κτηνῶν δὲ ἀμυθήτων ἀγέλας ἐλάσαντες καὶ οὐδὲ ἓν εἶδος κακώσεως παραλιπόντες τοῖς κάμνουσιν. Ὁ δὲ Βρυέννιος, ἐν πλήθει καὶ ἀγερωχίαις τὸ πρόσθεν καυχώμενος, ἀγενὴς ἐφάνη πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ ἄτονος καὶ τὸ τεῖχος τῆς τοῦ Ἀδριανοῦ καταφυγὴν εἶχε μόνην, οὐ τὴν τῶν ὅπλων ἀντίθεσιν, ἕως λιμὸς βαρύτατος ἐντὸς κατατρύχων αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ πάσης τῆς ἵππου καὶ τῶν ὑποζυγίων αὐτῶν ἠνάγκασε τοῖς βαρβάροις συνθέσθαι καὶ πάντα πρᾶξαι τὰ παρ' αὐτῶν προσταττόμενα. Συναθροίσας οὖν χρυσίον ἁδρὸν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῶν συναποστατησάντων αὐτῷ τοῖς Πατζινάκοις ἀντίλυτρον δέδωκεν οὐ μεῖον τῶν εἴκοσι ταλάντων, ἤτοι κεντηναρίων, περιιστάμενον, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὑφασμάτων καὶ

2 ἀληθινὴ γάρ ἐστιν ἄμπελος ὁ... Κύριος: cf. Joh. 15,1: ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ

5 λελέξεται C (cf. Thuc. 3,53: νῦν δὲ πρὸς εἰδότας πάντα λελέξεται; Plat., Resp. 457^{b}: κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται): λέξεται scripsit Martin **13** τὸν παρὰ Brunet de Presle: τῶν περὶ C **26** Πατζινάκοις (v. l. 10 et infra p. 202,2) tacite Bekker: Πατζινάκαις C **28** κεντηναρίων scripsit Bekker: ρ″ρ″ C

ἀργυρῶν σκευῶν οὐκ ἐλάχιστον χρῆμα. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπαναστῆναι τοὺς Πατζινάκους ἐκ τῆς πολιορκίας διέθετο. Μένων δὲ κατὰ χώραν ἠργυρολόγει τοὺς πειθομένους αὐτῷ, πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους καὶ ἀλλοφύλους οὐδὲν γενναῖον ἐπιδειξάμενος, ἀλλ' ὥσπερ τις πτὼξ ἐν ὕλῃ οὕτως ἐν τοῖς τείχεσι τῆς Ἀδριανουπόλεως κρυπτόμενος, πρὸς ‖ δὲ τοὺς ὁμοφύλους ἐπιγαυρούμενος ἀκρατῶς καὶ πολυειδεῖς ἀπαιτήσεις καὶ τιμωρίας κατασκεδάζων αὐτῶν καὶ μᾶλλον τοὺς ξένους ξεσμοῖς ὑποβάλλων, ἵν' ἐκ τῶν σωμάτων αὐτῶν οὐχ αἱμάτων ἀλλὰ χρημάτων ἀνερευνήσῃ πηγάς.

Ὁ δὲ Βοτανειάτης οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τοὺς εἰς αὐτὸν εἰσρέοντας ξένους ἢ ἄλλοθέν ποθεν αὐτῷ παρεμπίπτοντας οὐ μόνον ἀτιμωρήτους καὶ ἀναφεῖς κατελίμπανεν, ἀλλὰ καὶ δώροις ἐτίμα καὶ μεγίστοις ⟨καὶ⟩ περιλάμπροις τοῖς ἀξιώμασι καὶ σιτήσεις ἐχορήγει τὴν χρείαν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος νικώσας αὐτῶν. Ὅθεν καὶ ὁ δικάζων ἀδεκάστως Θεὸς δεξιὰν τὴν ψῆφον τῷ δεξιῶς χρωμένῳ τοῖς πράγμασιν ἐπεβράβευσε. Καὶ ὅπως, ἤδη ῥητέον.

Ἐν τούτοις τῶν πραγμάτων ἀμφιδοξούντων, ἔξεισι τῆς ἰδίας πόλεως ὁ Βοτανειάτης τῆς πρὸς τὴν βασιλίδα φερούσης μετ' εὐψυχίας ἁπτόμενος. Δύο δὲ τῶν ὑποστρατήγων αὐτοῦ, κράτος ἔχειν πολεμικὸν καὶ πλῆθος | στρατιωτικὸν βρενθυόμενοι, τὴν C 225r ὑποχώρησιν ἔκλεψαν καὶ λιποταξίου γραφὴν ἀπηνέγκαντο, πανταχόθεν ἄπιστοι καὶ ἀχάριστοι καὶ ἀγνωμοσύνης φανέντες ἀνάμεστοι· οὐ γὰρ ᾠήθησαν οἱ κακοδαίμονες οὐδ' εἰς νοῦν ἔβαλον τὸ τῆς θεηγορίας διάταγμα, ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, ἀλλὰ δειλιάσαντες πρὸς τὰς τῶν Τούρκων παρατάξεις, αἳ τῷ Βοτανειάτῃ ἐφήδρευον, τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν ἐξωμόσαντο καὶ παραβάται ‖ τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν ἐχρημάτισαν.

---

15 ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος νικώσας: cf. Io. Chrys., De virginitate, PG 48,584 (SC 125, 68,12): ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος νικᾷ **25** οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν: Ps. 32 (33) 16

---

14 μεγίστοις ⟨καὶ⟩ περιλάμπροις prop. Bekker: μεγίστοις περιλάμπροις C **22** λιποταξίου tacite Bekker: λειποταξίου C

Ἀλλ' οὗτος ἀτρέστῳ καὶ εὐγενεῖ τῷ φρονήματι τῇ θείᾳ ψήφῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέψας οὐδένα λόγον τούτων πεποίηκεν, ἀλλὰ συμβαλὼν τὰς πονηρίας καὶ ἀτασθαλίας αὐτῶν καὶ ὡς ἄλλους Ἀλωέας καὶ λωβητῆρας εὐθύμως τούτους ἀποσεισάμενος, ἵνα μὴ καυχήσωνται συμβαλέσθαι τούτῳ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἀνάβασιν καὶ αὐτοὶ τὰς εὐεργεσίας ἀναξίως κομίσωνται, τῆς ὁδοιπορίας ἀπάρχεται. Οἱ δ' ἐφεδρεύοντες, πολλοὶ καὶ πανταχόθεν συρρέοντες, ὠρύοντο μὲν ὡς σκύμνοι καὶ καθυλάκτουν ὡς κύνες, εἰς χεῖρας δὲ τούτῳ ἐλθεῖν καὶ πόλεμον συρράξαι φόβῳ καὶ φρίκῃ συνείχοντο, καίτοι πολλάκις εἰς τοῦτο μεταβῆναι μετακαλούμενοι. Ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν γέγραπται, τῆς Ἐρυθρᾶς τμηθείσης θαλάσσης ἀβρόχως αὐτοὺς διαπεραιωθῆναι διὰ ξηρᾶς, ὡς τείχους ἐκ δεξιῶν καὶ τείχους ἐξ εὐωνύμων ἱσταμένου τοῦ ὕδατος, οὕτως ἐνταῦθα τεθαυματούργηται. Ὡς γὰρ ῥεῦμα πανταχόθεν συντρέχοντες καὶ παρατειχίζοντες αὐτὸν οἱ πολέμιοι ψαῦσαι τούτου καὶ πόλεμον θαρρῆσαι οὐκ ἀπετόλμησαν, ἐν ὁμοιώσει δὲ δορυφόρων τὰς παραπομπὰς ἐπεποίηντο. Ὅσοι δὲ πολεμήσοντες ἤλασαν, ἢ πίπτοντες οἰκτρῶς τὴν ψυχὴν ἀπεβάλοντο ἢ τὴν ἧτταν ὡς ἐξ ἀκαταμαχήτου δυνάμεως ἀνελόμενοι οὐκέτι δευτέροις ἐπιχειρεῖν ἐδοκίμασαν. Πᾶσα δὲ πόλις ἐπερχόμενον αὐτὸν ἐν ‖ ὑψηλῷ καὶ θείῳ βραχίονι ἀσπασίως καὶ σὺν πολλῇ τῇ εὐφημίᾳ καὶ τοῖς ἀλαλαγμοῖς ὑπεδέχετο. Μισθοφορικὸν δ' ἐκ τῆς τοῦ ἀντιθέτου βασιλέως ἀποστολῆς τῇ κατὰ Βιθυνίαν Νικαίᾳ ἐπιξενούμενον καὶ συντηροῦν τῷ βασιλεῖ τὴν πόλιν δῆθεν ἀπερικτύπητον, πρὸ τριῶν ἡμερῶν καταλιπὸν τὸ ἐπίταγμα καὶ τῆς τοῦ πέμψαντος εὐηθείας κατορχησάμενον, μετὰ δουλικοῦ καὶ συντάγματος καὶ σχήματος ἀπήντησε τούτῳ τῷ Κοτυαείῳ προσμίξαντι. Καὶ τὴν

---

8 ὠρύοντο μὲν ὡς σκύμνοι: cf. Jud. 14,5: καὶ ἰδοὺ σκύμνος λέοντος ὠρυόμενος; Ps. 103 (104) 21: σκύμνοι ὠρυόμενοι **11-14** ὥσπερ...ἱσταμένου τοῦ ὕδατος: v. Exod. 14,21/22 **20** δευτέροις ἐπιχειρεῖν: cf. δεύτερος πλοῦς Karathanasis 151

---

3 ἄλλους coni. Polemis: ἄλλως C **4** τούτους scripsit Bekker: τούτοις C **20** δευτέροις C: δευτέρως scripsit Bekker **22** εὐφη[μία] C **23** ὑπεδέχετο C: ὑπεδέχοντο tacite Bekker

δουλείαν ὁμολογῆσαν καὶ τὸ τῆς πίστεως τρανολογῆσαν ὑπόδειγμα προεπορεύετο καὶ προεκινδύνευε τούτου μετὰ τῶν ἰδίων ὅπλων καὶ ἵππων καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς. Διὰ θαύματος δ' ἐποιεῖτο πῶς οἱ θρασεῖς καὶ πολεμικώτατοι Τοῦρκοι τιθασσοὶ καὶ χειροήθεις γεγόνασι καὶ τὸν δουλικὸν ζυγὸν ὑπελθεῖν κατατίθενται καὶ περινοστοῦσι μὲν ἱππαζόμενοι, δορυφόρων δὲ τάξιν ἀποπληροῦντές εἰσι.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐθαυματουργοῦντο μέχρι Νικαίας αὐτῆς, τοῦ προσκυνουμένου σημείου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου προηγουμένου πάντων καὶ προφυλακτικῶς | τὰς ὁδοὺς ὑπανοίγον- C 225v τος καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν τοῦ βασιλεύοντος στερρὰν καὶ ἀκλόνητον ὑπεμφαίνοντος καὶ τὴν χάριν διδόναι θαυμασίαν ἐξ ἔργων παραδεικνύοντος. Τῇ δὲ Νικαίᾳ τῷ βασιλεῖ προσεγγίσαντι χορεία τις ἐναρμόνιος τοῖς ἐγχωρίοις συνέστη καὶ κρότος εὐφημίαις ὑπέρσεμνος, πάντων χαρμόσυνα θυόντων καὶ χαριστήρια καὶ τῆς σωτηρίας προκηρυττόντων || τὰ σύμβολα, ὡς καὶ αὐτοὺς ἐκπλαγῆναι τοὺς πολεμίους καὶ τότε βεβαιοτέραν τὴν ὁμολογίαν ἐπισυντάξασθαι τῆς δουλώσεως. Καὶ γὰρ ἐπιβάντος αὐτοῦ τῆς τοιαύτης πόλεως μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως καὶ τὰς βασιλικὰς εὐεργεσίας καὶ στρατηγίας σαφῶς διατιθεμένου καὶ διατάττοντος καὶ τιμαῖς περιβλέπτοις καταγεραίροντος τοὺς ἀστικούς τε καὶ ξενικοὺς καὶ ὅσοι τῆς στρατιᾶς καὶ τῆς ἄλλης διαμονῆς παρετύγχανον περὶ τὸν τῆς Νικαίας περίβολον, οἱ Τοῦρκοι δουλικῶς ἐστρατοπεδεύσαντο καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπιταχθέντες εἴσοδον τῷ στήθει τὰς χεῖρας συνέπλεκον καὶ τὴν θέαν τούτου μεγίστην εὐεργεσίαν ἐτίθεντο καὶ ξυμπονεῖν αὐτῷ καὶ ξυμπράττειν τὰ θυμήρη κατεπηγγέλλοντο. Διὸ καί τινες τῶν εὐπατριδῶν τῆς Περσίδος, ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα καὶ φύσιν ὑπάρχοντες καὶ τὴν τοῦ Κουτλουμούση ἐπωνυμίαν ἐκ πατρῴας προσηγορίας ἐφέλκοντες, τῆς σουλτανικῆς δὲ μερίδος καὶ ἐξουσίας ἀντιποιούμενοι καὶ τῷ ἐθνάρχῃ τῶν Οὔννων ἀντιτατττόμενοι καὶ κατὰ τοῦτο τῇ Ῥωμαίων προσφοιτήσαντες γῇ καὶ κράτος

9 σ[η]μείου C **26** ξυμπονεῖν C: συμπονεῖν tacite Bekker **27** ξυμπράττειν C: συμπράττειν tacite Bekker

ἑαυτοῖς ἀντίθετον ἐκείνῳ περιποιούμενοι, προσῆλθον αὐτῷ κατὰ Νίκαιαν. Καὶ ὅπερ ἐν οὐδενὶ βασιλεῖ τῶν Περσῶν, γένους ὄντες βασιλικοῦ, οὔτε Ῥωμαίων κατεδέξαντο πρᾶξαι, τοῦτο πρὸς αὐτὸν παραδόξως ἀπέδειξαν, γόνυ τε κλίναντες καὶ προοδοποιεῖν αὐτῷ τὴν εἰς τὴν βασιλίδα ὁδοιπορίαν σὺν πολλῇ πεποιθήσει διασημαίνοντες. Οὓς δὴ καὶ λόγοις καὶ τρόποις εὐσυνέτοις κοσμιωτέρους καὶ εὐνοϊκωτέρους || ἀπεργασάμενος, οὕτως εἰς τὴν ἑαυτοῦ δούλωσιν καὶ πίστιν διεθέρμανε καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐραστὰς ἀπειργάσατο, ὡς καὶ ἄλλους, ὃ δὴ λέγεται, γενέσθαι ἐξ ἄλλων καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ῥωμαίοις ὁμονοῆσαι καὶ μιᾶς γενέσθαι συμφυΐας καὶ δεσποτείας ἐν τῇ ἑνώσει τῆς πίστεως καὶ εἰλικρινοῦς διαθέσεως. Τότε γὰρ πεπλήρωται τὸ προφητικόν, ὅτι πρόβατα μετὰ λύκων συμβοσκηθήσονται καὶ παρδάλεις μετὰ ἐρίφων.

Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Στρατιώτας Ῥωμαίους μετ' αὐτῶν ὁ Βοτανειάτης παραμετρήσας καὶ μίξας ἓν αὐτοὺς πεποίηκε σύνταγμά τε καὶ στράτευμα καὶ εἰς τὴν ἀντιπέρας ὄχθην τῆς βασιλευούσης ἀπέστειλεν. Οἳ καὶ προελθόντες καὶ περὶ τὴν Χαλκηδόνα καὶ Χρυσόπολιν πηξάμενοι τὰς σκηνάς, ἄρτι τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος ἐν ταῖς πρώταις καλάνδαις τυγχάνοντος, πολλὴν θυμηδίαν τοῖς πολίταις ἐνῆκαν μαθοῦσιν ὅτι τοῦ Βο|τα- C 226r νειάτου ἀπόστολοι οὗτοι καὶ στρατιῶται κατέλαβον. Ἦραν γὰρ φωνὴν ἅπαντες καὶ χάριτας ἀπένεμον τῷ Θεῷ, καθότι ῥωμαϊκὰς εἶδον δυνάμεις καὶ τοιαῦτα περιπετάσματα τῷ τόπῳ τούτῳ ἐπιδημήσαντα. Χρόνος γὰρ παρελήλυθεν ἱκανὸς ἀφ' ὅτου Ῥωμαίους οὐκ ἔσχεν ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐπιφανέντας τὸ σύνολον·

19/20 a. 1078

9/10 ἄλλους, ὃ δὴ λέγεται, γενέσθαι ἐξ ἄλλων: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 585[c]: καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου γίγνομαι et al. **12/13** Τότε γὰρ... ἐρίφων: cf. Is. 11,6: καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετ' ἀρνὸς καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ; 65,25: τότε λύκοι καὶ ἄρνες βοσκηθήσονται ἅμα

2 ἐν C: ἂν prop. Bekker **5** βασιλίδα tacite Bekker: βασί$^{\lambda}$ C **13** πρόβατα coni. Polemis: πρόβατον C

Τούρκων γὰρ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μιχαὴλ ἐγίνετο καταγώγιον καὶ πολλῶν αἱμάτων χριστιανικῶν μολυντήριον καὶ τὸ πᾶν ἔρημος καὶ ἀοίκητος ‖ καὶ ἄβατος ἦν. Ὡς δ' ἐφάνησαν τότε τὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ἐπίσημα, πάντας ὁμοῦ τοὺς Βυζαντίους εἰς θάρσος μεῖζον καὶ νίκης ἐλπίδας ἐπέστησαν, ὅτι καὶ αἱ παράλιοι πόλεις ἅπασαι τοὺς τοῦ Βοτανειάτου πεζοὺς στρατιώτας παραγενομένους εὐθύμως ἐδέξαντο, τό τε τῶν Πυλῶν ἄστυ καὶ τὸ ἐν Πραινέτῳ καὶ αὐτὴ Νικομήδεια, ἧς ὁ στρατηγὸς πρὸ τῆς Νικαίας τῷ Βοτανειάτῃ μετὰ περιχαρείας ἀπήντησεν. Οὐδὲ τὸ ἐν Ῥουφινιαναῖς πολίχνιον, καρτερώτατον καὶ δυσμαχώτατον ὂν καὶ στόμα τῆς μεγαλοπόλεως κείμενον, φροντίδα τοῦ Μιχαὴλ διὰ τὴν πρὸς τὴν βασιλίδα ἐγγύτητα καὶ προσέχειαν ἔθετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοὺς πεζοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐντὸς ὑπεδέξατο. Καὶ δι' ὀλίγου καὶ ἀκαριαίου καιροῦ πάντα τὰ τῆς ἐκείνου αἱρέσεως ἐπληρώθησαν καὶ πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡλικία καὶ φύσις μετέθετο. Οὕτω θεία τις δύναμις πάντας συνώθει καὶ συνήργει πρὸς τὴν τοῦ ἐρχομένου βασιλέως οἰκείωσιν· ἐπεὶ καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλεύοντα Μιχαήλ, ἐξ ὅτουπερ οἱ τοῦ Βοτανειάτου τὴν πόλιν κατεῖδον κἀκεῖνος προσήγγισε, τῶν τοῦ Βρυεννίου κατά τινας ξυμβολὰς παρὰ προσδοκίαν περιεγίνοντο. Στρατιώτας γὰρ ὁ Βρυέννιος ἀποστείλας εἰς τὴν τῆς Κυζίκου χερρόνησον τῆς αὐτῆς μὲν ὑποταγῆς ἐπειρᾶτο τοὺς ἐγχωρίους ποιήσασθαι καὶ δασμοφορεῖν αὐτοὺς ἤρξατο· στόλος δ' ἐκ τῆς βασιλίδος καταλαβὼν τούτους κατεπολέμησε καὶ πολλοὺς τῶν ἐκ Κυζίκου ‖ ἀνακομίζων ἀφηρέθη τούτους πρὸς τῇ ἀκτῇ παρὰ τῶν τοῦ Βοτανειάτου στρατιωτῶν, ἤδη καταλαβόντος τὰς Προποντίους ἀκτὰς καὶ τὰς καθ' Ἑλλήσποντον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λατῖνος Ῥουσέλιος ἀποσταλεὶς τὸ δεύτερον κατὰ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ Βρυεννίου μέχρις Ἡρακλείας Θρᾴκης ἀπολέμητος σὺν τοῖς στρατευομένοις καταλέλειπτο καὶ τὴν πόλιν ταύτην ὀχύρωμα τοῦ ἰδίου στρατεύματος ἐποιήσατο, προφυλαττόντων πάντων καὶ προοδοποιούντων τῷ Βοτανειάτῃ τὰ νικητήρια.

5 ὅτι C: ὅτε prop. Bekker **8** αὐτὴ Νικομήδεια tacite Bekker: αὐτῇ νικομηδεία C **13** καὶ αὐτὸ τοὺς πεζοὺς prop. Bekker: καὶ αὐτοὺς πεζοὺς C **14** πάντα τὰ C: πάντα τἀκεῖ prop. Bekker an τὰ πάντα?

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε παρεσκευάζετο μὲν ὁ βασιλεύς, αὐτὸν λέγω τὸν θεοπρόβλητον Βοτανειάτην, εἰς τὸ χωρεῖν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐκ Νικαίας· πολὺ δὲ πλῆθος συρρέον ἐκ τῆς μεγαλοπόλεως πρὸς αὐτὸν ἐφοίτα καὶ διεσώζετο παρὰ τῶν Τούρκων τὴν ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Νικαίας νεμομένων περίχωρον. | Ὡς γὰρ C 226v ἐρωτῶντες αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα ἥκειν σπουδαίως ἐμάνθανον, εὐθὺς τούτους ὡς ὁμοδούλους καὶ συνήθεις πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν παρέπεμπον ταχινώτερον. Ἡμερῶν δέ τινων διαγενομένων, οὐκ ἤνεγκε τὸν πόθον ἡ εὐδαίμων καὶ προκαθεζομένη τῆς ἑῴας μητρόπολις καὶ τὸ τῆς δουλικῆς στοργῆς περιούσιον καὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως προκαθῆσθαι σκηνίτας τοὺς ἐκείνου προασπιστάς τε καὶ στρατηγοὺς ἐν ἐκεχειρίᾳ καὶ ἀπραξίᾳ ἐν δεινῷ ποιησαμένη, τὴν ὠδῖνα τῆς βουλήσεως ἐκρηγνύει καὶ κοινῇ ψήφῳ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ τὸν Βοτανειάτην αὐτοκράτορα Ῥωμαίων καὶ δεσπότην ἀναγορεύουσι ‖ μετὰ πολλῆς καὶ ἀκατασχέτου τῆς συνδρομῆς καὶ περιηχῆς, ἄρτι τῶν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεομήτορος ἐπιβατηρίων ἐφισταμένων. Καὶ παρῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ κοινὸν καὶ μέγιστον τοῦ Θεοῦ οἰκητήριον κἀκεῖσε μετὰ τῆς συνόδου συγκροτοῦσιν οἱ τῆς συγκλήτου λογάδες τὴν εὐφημίαν ὑπερφυῆ καὶ μετέωρον, προεξάρχοντος τούτοις καὶ αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Θεουπόλεως, μεγάλης Ἀντιοχείας, τῇ βασιλίδι ἐνδιατρίβοντος. Καὶ πᾶς ὁ κλῆρος συννεύει καὶ ὅσοι τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν Ναζιραίων οἱ δοκιμώτατοι, ὁπότε καὶ ὁ Ῥουσέλιος πολεμήσας τοῖς ἀμφὶ τὸν τοῦ Βρυεννίου αὐτάδελφον κατὰ κράτος

21 τοῦ πατριάρχου Θεουπόλεως, μεγάλης Ἀντιοχείας: i.e. patr. Aemilianus 1074? - 1079/80

16/17 d. 25 mens. Mart. a. 1078

2 τὸν θεοπρόβλητον Βοτανειάτην: cf. Isid. Pelus., ep. CXLIV, PG 78, 1225A: τοῦ εὐσεβοῦς καὶ θεοπροβλήτου ἡμῶν μεγάλου βασιλέως; Theod. Stud., ep. 271,17: θεοπρόβλητε ποιμὴν **9/10** καὶ προκαθεζομένη τῆς ἑῴας μητρόπολις: cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36,513A: τὸ Βυζάντιον τὴν προκαθεζομένην τῆς ἑῴας πόλιν

6 ἐμάνθα[νον] C **12** ἐκεχειρίᾳ tacite Bekker: ἐκκεχειρία C

αὐτοὺς ἐτροπώσατο, τοῦ καιροῦ μαρτυροῦντος πάντως ὅτι τῷ Βοτανειάτῃ καὶ τὰ τῆς νίκης ταύτης θεόθεν κεχάρισται. Καὶ τηνικαῦτα κατὰ φατρίας διαιρεθέντες οἱ τῆς πολιτείας ἐπώνυμοι καὶ πάντες οἱ τῆς Ῥωμαίων φυλῆς, ὥσπερ ἄνωθεν ἐκ θείας δεξιᾶς στρατηγούμενοι, συνταγματάρχαις τε αὐτόματοι ἐχρήσαντο καὶ τῶν μὲν ἀνακτόρων, ἃ τὸ μέγα παλάτιον λέγεται, κυριεύουσιν ἐξ ἐφόδου στρατιώτας ἐκ τοῦ Βοτανειάτου περαιωθῆναι παρασκευάσαντες καὶ τὸ φυλάττον ἐκεῖσε μισθοφορικὸν πολέμῳ καταπαλαίσαντες. Καθαιροῦσι δὲ καὶ τὸν βασιλεύοντα Μιχαὴλ φυγόντα ⟨εἰς⟩ τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα καὶ πρὸς τὸν μοναχικὸν μετασκευάζουσι βίον καὶ τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου μετ' εὐτελοῦς τοῦ ὑποζυγίου προφυλακτικῶς παραπέμπουσιν· ὃς δὴ καὶ ἐμονάρχησε χρόνους ἓξ καὶ μῆνας ἕξ. Καὶ προϊστῶσιν ἀρχὰς ὅσαι τήν τε τοῦ παλατίου φρουρὰν καὶ τὴν ἀγορανομικὴν εὐταξίαν διακοσμεῖν || ἔμελλον, μήτε τὸν στόλον ἐάσαντες ἀκυβέρνητον ἀλλὰ κἀν τούτῳ δρουγγάριον ἐπιστήσαντες.

Οὕτω δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πραγμάτων ἐχόντων καὶ ⟨τοῦ⟩ βασιλέως καθαιρεθέντος, ὁπλιτικὸν ἔχοντος ἐκ μισθοφορᾶς ἐν μυριάσι συναριθμούμενον, καὶ τοῦ Βοτανειάτου πολεμικῶς καὶ μαχίμως τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ῥωμαίων εὐετηρίας ὁρμὴν ἐξαρτύσαντος, ἀναίμακτον ἅπαν καὶ ἀνώλεθρον συνεπεράνθη τὸ ἀποτέλεσμα, ὡς μηδὲ ῥῖνά τινος αἵματος | γενέσθαι διάβρο- C 227r
χον· ὅπερ δεῖγμα τῆς εἰς Θεὸν αὐτοῦ πίστεως καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ προχειρίσεως τούτου σαφέστατόν τε καὶ οἰκειότατον. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἀπὸ βασιλέων ἔσχεν ὁ τῆς Θεομήτορος ἐν Βλαχέρναις σηκὸς ἱερώτατος καὶ περιέσωσεν, ἐν αὐτῷ τὴν τρίχα καὶ τὸν κόσμον

---

9 d. 31 mens. Mart. a. 1078

4/5 ἐκ θείας δεξιᾶς στρατηγούμενοι: cf. Exod. 15,6: ἡ δεξιά σου χείρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς; Ps. 117(118) 15: ἡ δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν

---

5 συνταγματάρχαις (cf. Skyl. Cont. 178,5) scripsit Bekker: σὺν ταγματάρχαις C αὐτόματοι C: αὐτόμολοι tacite Bekker **7** στρατιώτας scripsi: στρατιῶ[τ] C στρατιῶται coni. Bekker **10** ⟨εἰς⟩ add. Bekker (cf. Skyl. Cont. 178,9) **17** ⟨τοῦ⟩ addidi (cf. Skyl. Cont. 178,17)

ἐκτιναξάμενον· τὸν δ' ἀπὸ λογοθετῶν καὶ τὸν τούτου προασπιστὴν Δαβίδ, τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου κεκτημένον ὀφφίκιον, ὃς ἐκ παραγγελίας αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ λογοθετῶν τὸν ἀρχιερέα τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας βιαίως ἀνείλκυσεν, οὐδεὶς θεῖος δόμος ἐδέξατο καὶ περιέστειλεν ἔνδοθεν· ᾐδέσθησαν γὰρ προσελθεῖν καὶ προσρυῆναι ἐκείνοις ὧν τὴν καταφυγὴν ἄλλοις αὐτοὶ ἀπηγόρευσαν καὶ ὧν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ἐκ προπετείας ἀτασθάλου κατέχεον, ἀλλὰ τῶν ἵππων ἐπιβάντες σὺν ὀλίγοις τῶν ἀμφ' αὐτοὺς πρὸς ἑσπέραν ἐξώρμησαν. Καὶ καταλαμβάνουσι τὸν Ῥουσέλιον εἰς Ἡράκλειαν ἤδη τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων νίκης τὰ χαριστήρια θύοντα· ὕστερον || δέ, μετὰ τὸ ἐπανελθεῖν τὸν Ῥουσέλιον, ποιναῖς περιπίπτουσι, τῆς δίκης μετελθούσης αὐτούς.

Οἱ δ' ἐν τῇ βασιλευούσῃ φυλακὰς ἀμφοτέροις τοῖς ἀνακτόροις ἐπιστήσαντες, ὡς προείρηται, προσέμενον τῷ μεγάλῳ τεμένει καὶ ἐπιστολὰς τῷ Βοτανειάτῃ δουλικὴν ἐχούσας τὴν ῥῆσιν ἀνέπεμπον καὶ τὴν ἐπιδημίαν ὡς Θεοῦ τῷ ὄντι ποθεινῶς ἐπετάχυνον. Καὶ ἦσαν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀβασίλευτον τηροῦντες τὴν πόλιν καὶ ἄσυλον καὶ τοῦτο μονονουχὶ ἐπιφωνοῦντες συχνῶς ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ οἱ παῖδές ποτε μετὰ κλάδων εὐφήμουν, τό «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου βασιλεὺς εὐσεβέστατος». Ὃ καὶ παραδοξότατον τοῖς ὅλοις διεγινώσκετο καὶ οὐδενὶ τῶν ἁπάντων εἰς γνῶσιν ἐλήλυθεν ἢ ἱστορία παραδέδωκεν, ἵνα χηρεύουσα βασιλεύουσα πόλις μηδένα τῆς ἀρχῆς λογίσηται ἄξιον ἢ τὸν ἐρχόμενον ἔξωθεν καὶ προερχόμενον μετὰ βασιλικῆς πεποιθήσεως. Ὅθεν καὶ ὁ στόλος ἅπας ἄχρι Πραινέτου μετὰ συντάξεως ἀποπλεύσας εὐφημίαις τοῦτον οὐρανοβάμοσιν ἐμεγάλυνε. Καὶ πολλοὶ τῶν ἐν ἐξουσίαις πολιτῶν, οἷς τὸ βαδίζειν καὶ ἀποσταδὸν ἀσύνηθες ἦν, προτρέχοντες ἄχρι Νικαίας

---

18 d. 31 mens. Mart. - d. 2 mens. Apr. a. 1078

21/22 εὐλογημένος... βασιλεὺς εὐσεβέστατος: Ps. 117 (118) 26; Mat. 21,9

---

8 ἀτασθάλου coni. Bekker: ἀτασθάλ῀ C **29** ἀποσταδὸν coni. Polemis: ἀποστα[δ΄] C ἀποστάδ⟨...⟩ Bekker ἀποτάδην coni. Martin

πεζοὶ τῷ βασιλεῖ τὰ εὐαγγέλια θερμῶς μετὰ πολλοῦ τοῦ ἄσθματος προηγόρευον μηδένα φόβον τῶν Τούρκων εἰς νοῦν λαμβάνοντες, οἳ τὸν ἐν μέσῳ χῶρον ἀγεληδὸν περιέτρεχον. Ἐν δὲ τῇ Πραινέτῳ διαναπαυσάμενος ὁ βασιλεύς, πρὸς ἑσπέραν ‖ γὰρ ἐκεῖσε κατέλαβε, παννύχιος, πᾶσιν ὡμίλει καὶ περιχαρῶς προσεδέχετο καὶ τιμαῖς ἀπλέτοις καὶ χαρίσμασιν ἀναριθμήτοις αὐτοὺς ἐκόσμει καὶ κατελάμπρυνεν. Εἶτα πρωιαίτερον τῆς βασιλικῆς νεὼς ἐπιβὰς εὐθὺ τῆς βασιλευούσης ἐξώρμησε, σαλπίγγων καὶ βυκίνων περιηχήσεσι καὶ κρότοις κυμβάλων καὶ φωναῖς εὐφήμοις καὶ μεγαλουργίαις ἀπείροις τὴν ⟨πρόοδον⟩ καταπληκτικῶς ἐνδεικνύμενος. Ἡ δὲ θάλαττα πᾶσα κατεδενδροῦτο τοῖς πλοίοις καὶ ἐμιμεῖτο | ἀγρὸν παντοίοις δένδροις συνηρεφῆ C 227v καὶ κατάκομον· μέτρον γὰρ οὐκ ἦν τῶν προϋπαντώντων αὐτῷ καὶ τὴν εὐφημίαν ὑπεραιρόντων καὶ ᾀδόντων τὴν τῶν ἐπιβατηρίων χαρμόσυνον ἑορτήν. Μικροῦ γὰρ πᾶν γένος ἀνθρώπων καὶ ἡλικία πᾶσα χορείας καὶ πανηγύρεις ὑμνοπόλων ἐστήσαντο καὶ ἀπαρχὰς τῆς ἑαυτῶν ἀνακλήσεως τῷ Θεῷ καθιέρωσαν. Τοῦτον τὸν τρόπον μέχρι τῶν ἀνακτόρων πλεύσας καὶ κατὰ γῆν μείζονι τῇ φρυκτωρίᾳ καὶ τῷ περιβοήτῳ θαύματι καὶ κινήματι καὶ τοῖς ἐγκωμίοις ἁπάντων καταστεφθεὶς αὐτῶν ἐπιβαίνει τῶν ἀνακτόρων καὶ τὸ ἄκρατον κράτος τῆς βασιλείας ἐν ἐξόχοις τερατουργήμασιν ἐπενδύετο.

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε τίς λόγος ἐκφράσει καὶ διηγήσεται; Τὸ ἐν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς περιβλέπτοις καὶ μεγαλοπρεπέσι διηνεκὲς καὶ ἀνένδοτον καὶ τὸ ἐν δώροις καὶ χαρίσμασι ὑπερφέρον καὶ ὑπερεκχυνόμενον, ὡς λῆρον εἶναι τὸν Πακτωλὸν ἐκεῖνον καὶ χρυσορρόαν, ὃς τὴν τῶν Λυδῶν παραρρέων ‖ γῆν χρυσὸν τοῖς ῥεύμασι παρασύρειν ἱστόρηται. Οὐδὲ νειλῷα ῥεύματα πάντα πρὸς

20 d. 3 mens. Apr. a. 1078

28 ἱστόρηται: v. Herod. 5,101: ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφέρων ἐκ τοῦ Τμώλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει; cf. Soph., Phil. 394: ἃ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις

10 ⟨πρόοδον⟩ addidi: post τὴν Bekker prop. παρουσίαν vel εἴσοδον lacunam indicavit Polemis **19** κινήματι C: συγκινήματι scripsit Martin **22** ἐπενδύετο C: ἐπενδύεται scripsit Bekker **26** καὶ: an τὸν? **27** ὃς scripsi (v. supra p. LXXX-LXXXII): οἳ C **28** ἱστόρηται scripsi: ἱστόρηνται C

τὸ ἄκρον τῆς τῶν δωρημάτων αὐτοῦ περιουσίας παρεμετροῦντο καὶ τὸ θαῦμα τοῖς ὅλοις ὑπερθαύμαστον ἦν, ὅθεν τὰ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀφθονίας ταύτης τοῖς ἀνακτόροις ἐπήντλητο. Εἰ γὰρ κρουνοὶ χρυσῶν ῥείθρων ἄρτι νέον ἐξ ὑποβρυχίων τούτου μερῶν ἐπηγάσθησαν, οὐκ ἂν εἰς τοσαύτην μετάδοσιν καὶ προαίρεσιν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀρκέσαι ηὐτόνησαν. Νῦν δὲ τῆς φύσεως μὴ δεδωκυίας τοιαῦτα, φαίνεται τὴν ὑπέρφωτον χύσιν τῆς τριλαμποῦς Τριάδος ὑπὲρ φύσιν κατάλληλον τῇ προαιρέσει τὴν χορηγίαν αὐτῷ προμηθεύεσθαι τῶν τηλικούτων πλουτοποιῶν ἐπιδόσεων καὶ τῶν ἀπείρων πρὸς ἄπειρα πλήθη φιλοτιμημάτων καὶ δεξιώσεων. Τὸ γὰρ εὐτελὲς δῶρον πεντεκαίδεκα λιτρῶν ὑπῆρχεν ἀπόδεσμος, ἀκινήτων κτήσεων ἑκατοντάλιτροι δωρεαί, πρὸς οὓς δὲ καὶ δὶς τοσούτων καὶ τρὶς ὀφφικίων παντοίων ἐπαντλήσεις καὶ παροχαί. Καὶ ἵνα τι συνελὼν εἴπω, πᾶν εἶδος χαρισμάτων τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεψηφίζετο. Οὐ γὰρ ἐν περιλάμπροις ἀξιώμασι μόνον τῶν βασιλικῶν εὐεργετημάτων τὸ γέρας ἐδείκνυτο, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀφφικίοις καὶ ἀγροῖς καὶ χρυσίοις καὶ ἀποσκορακίσει ἐπηρειῶν καὶ παντὶ τῷ ποθουμένῳ τε καὶ συμφέροντι· οὐδεὶς γὰρ ᾔτησε τῶν ἁπάντων ὃς οὐ παραυτίκα τῆς αἰτήσεως ἔτυχε. Καὶ μᾶλλον ἱεροὶ ναοὶ καὶ θεῖα τεμένη καὶ φροντιστήρια πάντα καὶ ἱλαστήρια· κοινὸν ‖ γὰρ ἦν τὸ τῆς εὐδαιμονίας ἐν ἅπασι καὶ κοινὴ τῆς εὐεργεσίας ἡ ἐπιμέλεια. Ἐφ' οἷς καὶ ἀπορία πάντας κατεῖχε καὶ θάμβος ἐξαίσιον, πῶς τοῦ προβεβασιλευκότος Μιχαὴλ πενίαν θρηνοῦντος ἀεὶ καὶ ἀπορίαν δεινὴν καὶ ἀδύνατον αὐτῷ τὴν χεῖρα καθεστάναι πρὸς εὐεργεσίαν μικρὰν ἐπιλέγοντος διὰ τὸ τῆς βασιλείας τάχα δυστύχημα, ἐκ ποίων πηγῶν οὗτος ὁ μετ' ἐκεῖνον τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα ἐγχειρισθεὶς τοσαύτας ἀνεκδιηγήτους εὐεργεσίας καὶ | δόσεις καὶ πλουτοποιὰ χαρίσματα ἐνεδείξατο C 228r καὶ τιμὰς ὑπὲρ ψάμμον καὶ χορὸν οὐρανίων φωστήρων; Καὶ τῶν

29 ὑπὲρ ψάμμον: cf. Gen. 41, 49: ὡσεὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης; Basil. Caes., ep. CXV,5: κἂν γὰρ ὑπὲρ ψάμμον τις ἐκχέῃ χρήματα; Roman. Mel., Hymn. 5, ιζ' 3: ὑπὲρ ψάμμον θαλάσσιον

2 ὅθεν C: πόθεν prop. Bekker **5** εἰς τοσαύτην coni. Martin: εἰς ᵀσαύτην C εἰς τοιαύτην scripsit Bekker **12** ἑκατοντάλιτροι tacite Bekker: κατοντάλιτροι C **15** προλαβοῦσιν C: προβαλοῦσιν scripsit Martin

μὲν ἄλλων ἡμερῶν τὰς τιμὰς διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἀόριστον σιγῇ παραδέδοται, τὰ δ' ἐπὶ τῇ τῶν Βαΐων Κυριακῇ πάντας ἀμωσγέπως ἐξέπληξαν. Πᾶσα γὰρ ἡ σύγκλητος, ὑπὲρ μυριάδας ἀνδρῶν παραμετρουμένη, κατ' ἄνδρα καὶ κεφαλὴν μεγάλων ἠξιοῦντο τιμῶν, τετραρίθμους καὶ πενταρίθμους βαθμοὺς ὑπερβαινουσῶν, ὡς μηδὲ αὐτὸν τὸν πρωτοβεστιάριον ἐκ τοῦ βασιλέως δύνασθαι παραλαμβάνειν τοὺς τιμωμένους καὶ τὰς ἀξίας ἐπιφωνεῖν, ἀλλὰ συναντᾶσθαι παρὰ τῶν τιμῶν συχνῶς καὶ ὑποστρέφειν ἐπὶ τὴν προβολὴν καὶ αὖθις ἀνθυποστρέφειν ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἱστάμενον, ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις καταλαμβάνοντα ἐπισπεύδειν αὐτὸν τὰς τιμωμένων ἐκφωνήσεις καὶ μόχθον σχεῖν τηλικοῦτον ὅσος αὐτῷ καὶ τὴν φωνὴν περιέκοψεν. Εἴπω τι ἀστειότερον; Οἱ ἀργοὶ καὶ πένητες τῆς βασιλευούσης, οἱ ταῖς ἐπισκεπέσι τῶν λεωφόρων, αἵπερ ‖ ἔμβολοι λέγονται, περινοστοῦντες καὶ ἐμφωλεύοντες καὶ παρασίτων τάξιν ἢ κολάκων ἤ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, προσαιτῶν ἐπέχοντες, συνήθως ἔχοντες ταῖς οἰκίαις τῶν τιμωμένων ἐπιφοιτᾶν καὶ προφημίζειν ἐν εὐχαριστίᾳ μεγαλουργῷ τὴν βασιλέως χάριν καὶ τὸ τῆς τιμήσεως ἐπιφανὲς καὶ περίολβον, καὶ αὐτοὶ ἐκ πενήτων γεγόνασι πλούσιοι καὶ εὔποροι ἐξ απόρων τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ πολυαρίθμῳ τῶν τιμωμένων ἁδρὰν καθ' ἑκάστην χρυσίου ποσότητα παρὰ τούτων ἐκκομιζόμενοι. Γίνεται γὰρ ἡ δόσις παρὰ πάντων τῶν εὐδαιμονούντων ὡς ἐξ ἐράνου, ἣν καὶ συνήθειαν τοῦ Χριστοῦ ἀστεϊζόμενοι λέγουσι. Προϊούσης δὲ τῆς εὐεργεσίας εἰς ἀναρίθμητον στῖφος, καὶ πρὸς τὸ πανταχόθεν περιτρέχειν τῆς πόλεως καὶ λαμβάνειν καὶ οὗτοι ἀπέκαμον, κἂν ἐπικερδὴς ἦν ἡ αἰτία τῆς διὰ πάντων ἐπιφοιτήσεως· ἡ γὰρ ἀμετρία τῶν πόνων πείθει καὶ κέρδους τοὺς οὕτω κεκμηκότας περιφρονεῖν.

2 d. 17 mens. Mart. a. 1079; d. 1 mens. Apr. a. 1078 secundum D.I. Polemis, sed v. Τσολάκης, Χρονολογικά, 418/419

2 παραδέδοται C: παραδέδωκα prop. Bekker **8** συναντᾶσθαι C: συναπατᾶσθαι scripsit Martin **10** καταλαμβάνοντα scripsit Polemis: καταλαμβάνοντας C αὐτὸν coni. Polemis: αὐτ⁀ C αὐτ... Bekker **18** βασιλέως C: βασιλέων tacite Bekker **21** ἐκκομιζόμενοι C: εἰσκομιζόμενοι tacite Bekker γίνεται C: τίνεται tacite Bekker

Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν πολιτῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κἀν τῇ βασιλευούσῃ προϋπόντων στρατιωτῶν τὰ τοιαῦτα ἐτερατουργοῦντο καὶ ξενοτρόπως ἐπράττοντο, ἐπὶ δὲ τῆς ἐθνικῆς μερίδος ὑστέρει τὸ κατορθούμενον; Οὐμενοῦν! Ἀλλ' ἐπ' ἐκείνων μᾶλλον τὰ βραβεῖα προσεπετείνοντο. Οἱ γὰρ Κουτλουμούσιοι Τοῦρκοι μετὰ πλήθους οὐννικοῦ ἐν Χρυσοπόλει κατασκηνούμενοι πλειόνων ἀγαθῶν ὡς τὴν δουλικὴν στοργὴν καὶ πίστιν τηροῦντες τῷ βασιλεῖ παραπήλαυον. Καὶ οἱ προεξάρχοντες ‖ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν, ἀμηράδες οἶδε τούτους καλεῖν καὶ σελαρίους ἡ τῶν Τούρκων φωνή, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνοντες ἐν δουλικῷ τῷ σχήματι καὶ φρονήματι, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς κόλπους ἐξῆγον πεπλησμένας χρυσῶν καὶ ὑφασμάτων πολυτελῶν. | Καὶ αὐτοῖς τοῖς Κουτλου- C 228^{v} μουσίοις καθημερινή τις ἡ ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν καὶ ἀναρίθμητος ἐπίρροια ἐπεγίνετο καὶ διὰ τοῦτο τυμπάνων ἠχὴ καὶ εὐφημία παρὰ τοῦ φοσσάτου τῶν Τούρκων πολυειδὴς ἐκ Χρυσοπόλεως ἀνεπέμπετο. Καὶ πανταχόθεν εὐφημίαι καὶ χάριτες συνεκροτοῦντο καὶ τὴν πόλιν ἐστεφάνουν καὶ τῆς προτέρας ἀνεκτῶντο στυγνότητος, ὡς ἀνάπλασιν μιμεῖσθαι τὴν τοῦ θεοσδότου τουτουὶ βασιλέως ἐπιδημίαν καὶ τὴν μεγαλουργίαν τῆς πράξεως. Τὸ δὲ πάντων θαυμασιώτερον, ὅτι μηδὲ τὸ παλάτιον εὗρεν, ὃ ⟨ὁ⟩ πρὸ αὐτοῦ κατεῖχεν, ἄσυλον καὶ ἀπόρθητον, ἀλλ' ἀποσεσυλημένον καὶ περιῃρημένον τοῖς ὅλοις καὶ παντὸς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ὑφάσματος ἐψιλωμένον, παντάπασιν ἐν τῇ συγχύσει τῆς ἐκείνου καταστροφῆς ἀπογυμνωθέν. Ὅσα δὲ μᾶλλον εὗρε τοῦ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἀφαιρεθέντος παρὰ τοῦ προβασιλεύσαντος κόσμου καὶ τῶν κειμηλίων περισωζόμενα, πάντα ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς θείοις σηκοῖς ἀνταπήνεγκε μὴ δείσας ὅλως ἀπορίαν καὶ τῷ καιρῷ τὰ πρόσφορα τῆς χρείας προσενεγκών· ὅπου γὰρ Θεὸς τὸ θεραπευόμενον, ἅπαν ἕτερον ἐν δευτέρῳ ἐτίθετο.

Ἕτερον δέ, τούτων οὐκ ἔλαττον, εἰς ἐγκώμιον. Ἐν ταῖς ‖ παραλίοις ἀκταῖς ταῖς τὴν βασιλίδα περιζωννυούσαις τῶν πόλεων

5 Κουτλουμούσιοι coni. Polemis (v. supra p. 204,29): Κουτουλμούσιοι C **8** ἀμηράδες C: ἀμηράδας tacite Bekker **12** Κουτλουμουσίοις coni. Polemis: Κουτουλμουσίοις C **21** ⟨ὁ⟩ add. Polemis **27** ἀνταπήνεγκε tacite Bekker: ἀνταπένεγκε C

προτειχίσματα διὰ ξύλων ἐκ χρόνων μακρῶν γενόμενα καὶ τῇ γείτονι θαλάσσῃ οἷον περιπλεκόμενα ἢ περιπτυσσόμενα ἢ τοὺς ἑλιγμοὺς αὐτῆς ἀντωθούμενα καὶ τοῖς καταίρουσιν ὁλκάσι καὶ τοῖς ἐκ γῆς ἐμπόροις εὐμάρειαν πρὸς τὴν στάσιν καὶ τὴν τῶν συναλλαγμάτων σύστασιν παρεχόμενα, σκάλαι τῇ κοινῇ διαλέκτῳ κατονομάζονται, δεσπότας εἶχον καὶ ἄλλους τινάς· ἐπὶ πλέον δὲ τῶν λοιπῶν δεσποτείαν ἐκέκτηντο τά τε πτωχοτροφεῖα καὶ νοσοκομεῖα καὶ οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς οἶκοι καὶ φροντιστηρίων διάφορα, οὐ μόνον δ' ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀλλὰ καὶ ἔν τισι τῶν ἐπινείων αὐτῆς. Καὶ ἁπλῶς αἰγιαλοὶ πάντες δεσπότας εἶχον τοὺς ἐξ ἠπείρου δεσπόζοντας κατὰ τὰ πάτρια νόμιμα καὶ τὰς βασιλικὰς διατάξεις, αἳ τὰ πρόθυρα τῆς θαλάσσης τοῖς παρακεκτημένοις ἐν τῇ γείτονι χέρσῳ παρέχουσι. Τούτων ὁ πρὶν βασιλεύων πάντας τοὺς δεσπότας τῆς κυριότητος ἰταμῶς ἀπεστέρησε προφάσεις ἐπανατείνας ἑώλους τε καὶ γεγηρακυίας καὶ ὅλον ἐχούσας τὸ ἐνδομυχοῦν εὐκατάγνωστον, συνεργοῦντος αὐτῷ θερμότερόν τε καὶ βιαιότερον τοῦ τῆς τῶν Νεοκαισαρέων Ἐκκλησίας προβεβλημένου. Τυραννικῶς γὰρ μᾶλλον ἢ ἀρχιερατικῶς τὸν ἐμπιστευθέντα τούτῳ θρόνον τῆς τοῦ βασιλικοῦ σακελλαρίου προβολῆς διοικῶν, ἐμισήθη τε παρὰ πάντων καὶ διὰ τὰς ἀπηνεστέρας πράξεις ἀπηνεστέραν || μικροῦ δεῖν ἐκινδύνευσεν εὑρεῖν τὴν ἀπόβασιν, ἀποκηρυττόμενος καὶ παρὰ τῶν πλείστων συλλει|τουργῶν καὶ ἀρχιερέων ὡς τῆς μετ' αὐτῶν κοινωνίας ἀνάξιος C 229r διὰ τὸ τοῖς κοσμικοῖς προσομιλεῖν ἀγριώτερον καὶ θεσμοὺς Πατέρων καὶ ἀποστολικοὺς ἀθετεῖν κανόνας καὶ μυρίαν τῷ βίῳ καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις καὶ θείοις ἐπιφέρειν τὴν συμφοράν. Καὶ εἰ μὴ κατέλυσε τὰ τοιαῦτα τούτου ἐγκλήματα ὁ τότε κρατῶν αἰτήσει τῇ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ μεγίσταις ταῖς ἀξιώσεσι, καὶ αὐτὸς φυγαδίας ἐκ τῆς κοσμικῆς κακοποιίας καὶ τοῦ θρόνου τῶν λαϊκῶν ἐγεγόνει, κἂν ἔκειτο καθῃρημένος καὶ σπίλῳ ἀτιμίας καταχραινόμενος. Ἀλλὰ καὶ ὣς οὐκ ἤνεγκε τὸ πῦρ ὁ κηρός· καὶ τοῦ

31 οὐκ ἤνεγκε τὸ πῦρ ὁ κηρός: cf. Ps. 67(68)3: ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς

1 προτειχίσματα scripsit Martin: προτειχίσματι C προτειχισμάτια scripsit Bekker **2** περιπλεκόμενα scripsit Bekker: περιπλσκόμενα C **3** τοῖς scripsi: ταῖς C **10** δεσπότας scripsit Bekker: δεσποτείας C **31** ὣς C: ὡς scripsit Martin

φιλοχρίστου βασιλέως ἐπιδημήσαντος φρίκη θανάτου καὶ διάλυσις τῆς ζωῆς αὐτῷ ἐπεγένετο περὶ τὸ τοῦ Πόντου στόμα, ἔνθα τι φρούριον ἔστιν, ἀτίμων ἀνδρῶν κακὸν ἐντάφιον, τὴν ἐκεῖσε καταστροφὴν κομισάμενος, ὡς καὶ τὴν κόνιν αὐτοῦ ἀντὶ ἐπιτυμβίων χοῶν τοῖς λίθοις ἀτιμασθῆναι τῶν μισούντων αὐτοῦ τὸ κακόηθες. Ἀλλ' ὁ φιλόχριστος οὑτοσὶ βασιλεύς, πόρρω τὴν τοῦ πρώην βασιλεύσαντος μικρολογίαν ἐκτιναξάμενος καὶ δεῖν ἀποδεδόσθαι τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ ἐπειπὼν καὶ μηδεμίαν φειδὼ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς κατεπειγούσης χρείας προσφόρως θέμενος, ὃ καὶ ἀξιεπαινότατον πολλῆς τῆς ἐκ τούτων ἐνορωμένης προσόδου, ἀποκαθιστᾷ τὰς τοιαύτας παραλίους σκάλας τοῖς πρώην δεσπόταις ἐξ ὧν ἀπεσπάσθησαν, καὶ χρυσοβούλλῳ γραφῇ τὸ ἀμετάθετον καὶ ἀπερικτύπητον τούτων αὐτοῖς ἐμπεδοῖ καὶ γίνεται πᾶσι βοηθὸς || καὶ ἀντιλήπτωρ καὶ οὐ μόνον βασιλεὺς ἀλλὰ καὶ πατὴρ ἀγαθός· ἀνίχνευε γὰρ διὰ παντὸς καὶ φροντίδα μεγίστην ἐτίθετο τὸ ἅπαν ἐξᾶραι ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἀδίκημα καὶ ἀνόμημα.

Τέλος δὲ τῶν βασιλικῶν εὐεργετημάτων καὶ διαδόσεων οὔτε κόρος τὸ σύνολον ἦν οὔτ' εἰπεῖν αὐτῷ ἐξεγένετο τὸ παρ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐνίοτε προφερόμενον, ὅτε μὴ εὐεργετήσας ἔτυχε, τό «σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα». Πᾶσα γὰρ ἡμέρα παντὸς δωρήματος τελείου καὶ παροχῆς ἀφθόνου τοῦτον ἔχει παροχέα καὶ ἀφθονώτατον πρύτανιν· καὶ διὰ πάσης ἀφορμῆς ἐχώρει ἐφ' ᾧ μηδένα τῆς ἐκ τούτου εὐποιίας ἀπολειφθῆναι ἀπείρατον. Ἐπῄνει γὰρ καὶ τὸν τοξότην ὡς εὐστόχως βάλλοντα καὶ τὸ βέλος ἐπὶ σκοποῦ συντιθέμενον, καὶ τὸν λογχίτην ὡς ἀκραιφνέστατα διαδορατίζοντα καὶ τὴν λόγχην εὐθυβόλως ἐπισυστρέφοντα, καὶ τὸν ἱππότην ὡς τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου ἀτρε-

4/5 ἐπιτυμβίων χοῶν: cf. Soph., Ant. 901/902: κἀπιτυμβίους χοὰς ἔδωκα **7/8** καὶ δεῖν... τῷ Θεῷ: Mat. 22,21; Mar. 12,17; Luc. 20,25 **14** βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ: Ps. 118(119)114 **16** ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς: locus communis **21** σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα: cf. Arist., fragm., p. 430,15sqq.; Phot., ep. 47, 2-6 (I, 93) de Alexandro Magno et alii de imperatore Tito

1 διάλυσις C: διαλύσεως scripsit Martin **20** προφερόμενον scripsit Bekker: προσφερόμενον C **27** ἀκραιφνέστατα scripsi: ἀκραιφνέστα^τ C ἀκραιφνέστατον coni. Bekker

μαίως ἐπικαθήμενον ἐν τῷ θεῖν, καὶ τὸν ὁπλίτην στρατιώτην ἐν ἅπασι καὶ τὸν ψιλὸν καὶ ἀπέριττον ὡς εὐτολμίας μαρτυρίαν εἰσάγοντα καὶ τῇ διώξει τὸ θήραμα προκαταλαμβάνοντα, καὶ τὸν σοφὸν ὡς μεμυημένον τὰ κρείττονα. Ἠλέει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἄσοφον ἢ καὶ ἄφρονα ὡς ἔκπτωτον τοῦ βελτίονος. | [C 229v] Φρόνιμον ὑπερῆρεν ὡς εὐβουλίας δοκιμώτατον ὄργανον, τόν τε μετεωρολόγον ‖ ἐν φιλοσόφοις ὡς ὑπεραναβαίνοντα τὰ προσεχῶς καθορώμενα, καὶ τὸν διαλεκτικὸν ὅτι διαιρετικῶς ἐπιβάλλει τοῖς πράγμασι καὶ τὸ πρόσφορον ἀπονέμει τῇ τῶν ὑποκειμένων συνουσίᾳ πραγμάτων, καὶ τὸν ἡνιοχοῦντα ἐν ἱππικοῖς ὅτι τεσσάρων ἵππων ἡνιοχείαν καὶ διακυβέρνησιν ἀποδείκνυσιν, καὶ τὸν δρομέα διὰ τὸ τάχος καὶ τὸν ἀργὸν τῆς ἀργίας συμπαθῶς κατῳκτίζετο καὶ τῆς εὐεργεσίας οὐκ ἐδείκνυεν ἄμοιρον. Εἴπω τι μεῖζον; Καὶ μέχρι βαναύσων τεχνῶν τὴν ἀγαθοεργίαν ἐφήπλωσεν, ὅτι κἀκεῖνοι τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ἀνθρώποις διακονοῦσι τὰ χρήσιμα. Καὶ ἁπλῶς θεία τις ἐν τῷδε τῷ βασιλεῖ περιηχεῖτο ἐπίβασις καὶ λόγον ἀνθρώπινον νικῶσα προμήθεια.

Οἴομαι δὲ ὥς τινες τῶν ἀκροατῶν λογισμῷ τινι προσπαλαίσουσιν, ἐγκωμιαστικῶς ταῦτα καὶ μὴ διηγηματικῶς συγγραφῆναί μοι εὐνοίᾳ δῆθεν τῇ πρὸς τὸν κρατοῦντα δουλεύοντι, καθότι καὶ τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσι τὸ τιμᾶν καὶ δωρεαῖς ἀμείβεσθαι τὴν τῶν ὑπηκόων πίστιν περιεγίνετο. Εἰ τοῦτο δὲ ἐννοήσαιεν, οὐκ ἂν διανοηθεῖεν καλῶς. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τοὺς πρώην βασιλεύσαντας εὐνοεῖν τοῖς ὑπηκόοις καὶ παρέχειν εὐεργεσίας οὐδ' αὐτὸς ἀπαναίνομαι καὶ πολλάκις, ἐν οἷς περὶ αὐτῶν γέγραφα, τὴν μνήμην τῆς αὐτῶν περιέλαβον πράξεως. Τὸ δ' ἐπὶ τῷ Βοτανειάτῃ ἐν ταῖς τιμαῖς καὶ τοῖς τῶν δωρημάτων ‖ χαρίσμασι καὶ τῇ πηγῇ τοῦ ἐλέους εὐδόκιμον καὶ ὑπέρτερον καὶ λόγου παντὸς ἀνώτερον, τοῦτο ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀνυποκρίτως ἐξαίρω καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς πεποίημαι πᾶσι παραστῆσαι κατάδηλον καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς δι' ἀναγνώσεως καὶ μνήμης ὡς ὑπόδειγμα κάλλιστον ἀπαθανατίζεσθαι, καὶ τὸν οὕτω καλῶς καὶ ἰσοθέως τὰ τῆς βασιλείας διιθύνοντα πράγματα πάντων ἀποδεῖξαι φιλανθρω-

1/2 ἐν ἅπασι C: ἐν ὅπλοις prop. Bekker **12** post τάχος Martin add. ἀλλὰ **20** δουλεύοντι coni. Bekker: δουλεύον$^{\tau}$ C **24** εὐνοεῖν tacite Bekker: ἐννοεῖν C

πότερόν τε καὶ εὐεργετικώτερον καὶ φιλοθεΐας ἀνάμεστον καὶ ἀσύγκριτον τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσασιν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων στενοχωρίᾳ πάντας τοὺς ἐν τῷ πλατυσμῷ κρατοῦντας τῆς βασιλείας διαφερόντως ὑπερηκόντισε. Καὶ γὰρ καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἢ ψυχικὰς ἀρετὰς πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων μετέρχονται καὶ δεικνύουσιν, ἐκείνων δὲ τὰ βραβεῖά εἰσι καὶ οἱ τῶν ἐγκωμίων στέφανοι πλέκονται, τῶν τοὺς λοιποὺς ὑπερβαλλόντων τῷ ἀπαραμίλλῳ καὶ ὑπερφυεστάτῳ τῆς πράξεως. Ὁ γὰρ τοιοῦτος βασιλεὺς καί τι ἐξοχώτερον εἶχε καὶ τῶν τῆς βασιλείας παρασήμων μεγαλειότερον· εἰ γάρ τις εἶδε τὸν ἐπὶ ταῖς ὀφρύσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ μέτωπον τόπον, σταυρικὸν σημεῖον αὐτοφυὲς ἑώρα τῇ κοιλότητι τῶν ἐγκαρσίων μερῶν ἀποτελούμενον ἀκριβῶς, ὡς τροπαιοφόρον τοῦτον ἐξ ἔργων αὐτῶν καὶ σημειοφόρον ἐκ θείας πλαστουργίας γνωρίζεσθαι. Διὸ δὴ καὶ πάντες οἱ ἀντικείμενοι καὶ μὴ πειθαρχοῦντες αὐτῷ καὶ δουλικῶς προσκυνοῦντες ἰσχυρῶς τῇ τούτου ῥομφαίᾳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις κατέπεσον, οἱ δὲ καὶ αὐτεπάγγελτοι τὴν δουλείαν ἠσπάσαντο. Εὗρε γὰρ τὴν Ῥωμαίων ‖ ἀρχὴν πολλοῖς τυράννοις | [C 230r] περιαντλουμένην κατά τε τὴν ἑῴαν καὶ τὴν ἑσπέραν. Ἔτι δὲ τῆς τούτων φλεγμαινούσης ἀποστασίας καὶ δαπάνης οὔτι σμικρᾶς ἀλλὰ πολυόλβου καὶ μυριοταλάντου, δαψίλειαν τῶν πραγμάτων ἐπιζητούντων ἐπί τε τοῖς στρατιωτικοῖς ὀψωνίοις καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν καιρῶν ἀφορμαῖς καὶ προφάσεσιν, οὐ πρὸς τὸ μέγεθος τούτων καὶ τὴν τοσαύτην χρείαν ἐπέβλεψε καὶ σμικρολογίας δεινότητι ἑαυτὸν ἐπιδέδωκεν, ἀλλ' ἐν πλάτει καρδίας καὶ πίστεως τὸ πλάτος ἐπιτείνων τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐαρεστήσεως χρεῶν ἀποκοπὰς τῷ δήμῳ παντὶ καὶ τοῖς ἐν τέλει νομοθετεῖ. Καὶ τίθησι τὸ δόγμα οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς τισι χρόνοις, ὥσπερ ἔνιοι τῶν πρὸ τοῦ βασιλέων ἐπιταφίοις ἡμέραις εἰργάσαντο, καὶ καταλιμπάνει χρόνους τινὰς εἰς τὰ ἔμπροσθεν τοῖς τοῦ δημοσίου συνηγόροις καὶ

25 ἐν πλάτει καρδίας: cf. Prov. 7,3; 22,20: ἐπίγραψον δὲ ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας σου

9 γὰρ C: δὲ scripsit Martin **14** πλαστουργίας tacite Bekker: πελαστουργίας C **19** τούτων C: τούτου scripsit Martin **28** βασιλέων scripsit Bekker (v. infra p. 246,7): βασιλέως C

πράκτορσιν ἐσομένους ἐντρύφημα καὶ τῷ δημοσίῳ πρόφασιν ὠφελείας καὶ ἀπαιτήσεως, ὡς ἂν οἱ μὲν χρονιώτεροι χρεῶσται τοῦ δημοσίου τὰς ἀφεσίμους ἑορτὰς ἑορτάζωσιν, οἱ δὲ νεώτεροι πρὸς τὴν ἀποτυχίαν ἐπιστυγνάζωσι καὶ φθόνου λαβὴν ἔχωσι τὴν τῶν ἐλευθερωθέντων ὑπόθεσιν· ἀλλὰ πάντων ὁμοῦ τῶν χρόνων μέχρι τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως, καὶ μικρόν τι πρός, τὰς ὀφειλὰς προρρίζους ἀπέτεμε καὶ συμπαθείας πάντας καθαρωτάτης ἠξίωσε, χρυσοβούλλῳ λόγῳ χρυσοῦν ἐπιπλέξας δεσμόν, κωλυτικὸν δι' ὅλου τοῦ τῶν ὀφλημάτων βαδίσματος, προσανελὼν ἐν τούτῳ καὶ τὸ χάριν σχιδευμοῦ || διασείεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀνωφελὲς αὐτοῖς τίθεσθαι τὸ τῆς ἐλευθερίας διάταγμα· ᾔδει γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον ἐπὶ τοῦ Δούκα πολλοὺς διαλωβησάμενον καὶ τὴν μερικὴν τῶν χρόνων ἐλευθερίαν ἀνελεύθερον τοῖς πολλοῖς ἐργασάμενον. Ἔστησεν οὖν ἐντεῦθεν πᾶσι τοῖς πολιτευομένοις καὶ πανταχῇ γῆς κατοικοῦσι Ῥωμαίοις τὸν φόβον τῶν ὀφλημάτων καὶ τῷ ὄντι ἐλευθέρους τούτου ὁ βασιλεὺς καὶ πολίτας Ῥωμαίων εἰργάσατο, οὐ χρυσοῦν δακτύλιον αὐτοῖς παρασχὼν ἢ ῥάπισμα κατὰ κόρρης ὡς τοῖς ἐλευθερουμένοις τὸ πρόσθεν ἐγίνετο, ἀλλὰ χρυσοῦ πηγὰς καὶ ταλάντων πλημμύρας αὐτοῖς ἀποχαριζόμενος καὶ τὸ τοῦ πρὶν βίου ἀβίωτον εὔδαιμον τούτοις καὶ μακάριον εἰς τὸ ἑξῆς ἐργαζόμενος.

Οὕτως οὖν εὐσεβείας καὶ θεοφιλίας ἔχοντος αὐτοῦ καὶ εὐψυχίας μεγίστης καὶ μεγαλουργίας ἀντεχομένου, ἔδει μὴ ἐκ χειρὸς Κυρίου πολλαπλασίας τὰς ἀντιδόσεις λαβεῖν καὶ μέχρι πολλοῦ τοὺς τυράννους καὶ τυραννόφρονας καὶ ἀλάστορας ἀντερίζειν αὐτῷ καὶ τῆς βασιλείας ἀμφισβητεῖν, καί που τοῦτο Θεοῦ ἦν τοῦ δικαίᾳ ψήφῳ τὸ πᾶν διιθύνοντος καὶ τῷ τοῦ ἐλέου μέτρῳ ἀντιμετροῦντος τὸν ἔλεον; Οὔκουν! Οὐδ' ἡ θεία ψῆφος τὴν ἀπόφασιν

---

20 τὸ τοῦ...βίου ἀβίωτον: cf. Aristoph., Plut. 969: ἀβίωτον εἶναί μοι πεποίηκε τὸν βίον; Karathanasis 121 et al. **27/28** καὶ τῷ τοῦ ἐλέου μέτρῳ ἀντιμετροῦντος τὸν ἔλεον: cf. Luc. 6,38: τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν

---

3 ἑορτάζωσιν tacite Bekker: ἑορτάζουσιν C **16** καὶ πολίτας Ῥωμαίων C: καὶ πολίτας Ῥωμαίους scripsit Martin **18** κόρρης scripsit Bekker: κόρης C **28** οὔκουν scripsi: οὐκοῦν C οὐκ οὖν coni. Bekker

ἀνεβάλετο καὶ τὸν Βρυέννιον, βασιλειῶντα κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τὴν Βριάρεως ἰσχὺν ἀγερωχοῦντα καὶ ἐγκαυχώμενον καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ δευτερεῖα φέρειν καὶ ὑπείκειν μὴ ἀνεχόμενον, ὑπὸ || χεῖρα τούτου πολέμῳ κραταιοτέρῳ πεποίηκεν, οὐδὲν τοῦ βασιλέως πρότερον δεινὸν κατ' αὐτοῦ μελετήσαντος καὶ τῆς τοῦ εὖ ζῆν ἐκείνῳ ἀφορμῆς καὶ σωτηρίας φθονήσαντος, ἀλλὰ | προκαταλαβόντος τὴν ἐκείνου θηριωδίαν C 230v φιλανθρωπίᾳ καὶ πρέσβεις ἐκπέμψαντος τὴν εἰρήνην διακηρυκευομένους αὐτῷ καὶ ἀντάλλαγμα ταύτης τὴν καίσαρος τύχην προφέροντας, ἵνα μὴ τὸ σχῆμα τῶν πεδίλων καὶ τῆς ἄλλης περιβολῆς ἐναλλαγήν τινα δέξηται. Ἐπεκύρου δὲ τούτου καὶ τὰς τιμὰς ἃς τοὺς συναραμένους αὐτῷ τετίμηκε, καὶ ἀμνηστίαν τῶν πεπραγμένων κακῶν περιεποιεῖτο καὶ πᾶν θυμῆρες αὐτῷ διαπράξασθαι καθυπισχνεῖτο ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ ἄτεγκτος ἦν καὶ ἀτεράμων καὶ ὑπερήφανος καὶ τῆς βασιλείας μὴ ἀφιστάμενος, πολλὰς ἀπειλὰς καὶ θυμοφθόρους ἐπιστολὰς ἀντεπῆγε καὶ χριστιανικοῖς αἵμασι κρῖναι τὴν ἀμφισβήτησιν ἤθελε καὶ σαρξὶν ἀνθρωπίναις κόσμον ἑαυτῷ περιποιῆσαι βασίλειον καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν περιδονῆσαι ἢ δεύτερος φανῆναι τοῦ εὐγενεστάτου βασιλέως καὶ γενναιοτάτου ᾑρεῖτο καὶ διεσπούδαζεν, ὅπλα καὶ μάχας εὐτρεπίζων καὶ τοῖς πολίταις χαλεπὰς ἀποταμιευόμενος ἀμοιβὰς καὶ ἅπαν ἀνατρέψαι τὸ ῥωμαϊκὸν βαρβαρικῶς λογιζόμενος. Διὸ καὶ πάλιν ὁ γαληνότατος βασιλεύς, καὶ ὄντως μαθητὴς τοῦ τὴν εἰρήνην βραβεύοντος βασιλέως καὶ βασιλεῦσι τὸ κράτος

---

8 mens. Jun. a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1032); mens. Apr. a. 1078 secundum P. Gautier

---

2 τὴν Βριάρεως ἰσχὺν: v. Hesiod., Theog. 147-154 **17/18** καὶ σαρξὶν ἀνθρωπίναις... βασίλειον: alludit ad Sap. 12,5: καὶ σπλαγχνοφάγων ἀνθρωπίνων σαρκῶν **24** τοῦ τὴν εἰρήνην βραβεύοντος βασιλέως: cf. Joh. 14,27: τὴν εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν; Col. 3,15: καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν

---

11 τούτου C: fort. τούτῳ Martin

παρέχοντος, δευτέραν πρεσβείαν ἐξέπεμψε παραινῶν αὐτῷ τὸ συμφέρον φρονῆσαι καὶ μὴ ἐξ || ἀπονοίας σφαλῆναι περὶ τὰ καιριώτατα. Ἦν δὲ ὁ Βρυέννιος ἐκεῖνος ὁ φυσῶν τὰ μεγάλαυχα καὶ κινῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ἀπειλῶν. Ἀμέλει τοι καὶ καταστρατηγηθεὶς τῷ θυμῷ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔξεισι σὺν πολλῇ τῇ βοῇ καὶ ἐξάλματι καὶ τὰς δυνάμεις ἐκτάξας κατὰ τοῦ βασιλέως θυμομαχῶν ἐπορεύετο. Ἀκούσας δὲ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς τῆς ἀβουλίας αὐτὸν ἐταλάνιζε καὶ τοῦ πάθους ᾤκτειρε καὶ ὡς μεμηνότι καὶ κορυβαντιῶντι σαφῶς φάρμακον ἐπῆγε τῆς νόσου ἀλεξιτήριον. Τί δὲ τοῦτο ἦν; Τρίτη πρεσβεία τὴν ὁρμὴν τοῦ πολέμου ἀπείργουσα. Πέπομφε γὰρ ἕνα τῶν πιστοτάτων αὐτῷ καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι πεπαιδευμένον καὶ πεῖραν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐκ πλείονος ἔχοντα, Ῥωμανὸν πρωτοπρόεδρον καὶ μέγαν ἑταιρειάρχην. Ὃς καὶ ἀφικνούμενος πρὸς τὸν τύραννον οὐκ εὐθὺς ἐδέχθη ὡς ἐκ βασιλέως ἀποστελλόμενος καὶ λόγου ἠξιώθη κατὰ τὸ σύνηθες τοῖς στρατευομένοις περὶ τὰς ὑπαίθρους σκηνάς, ἀλλ' ἐκ διαστήματος ἡμέρας τοῦ πρόσω βαδίζειν κωλυθεὶς μεθ' ἡμέρας τινὰς μετεπέμφθη πρὸς τὴν ἐρώτησιν. Ἔξωθεν δὲ δεξάμενος τοῦτον ἔφιππος ὁ Βρυέννιος πεζὸν εἶδεν ἐν ἀκάνθαις ἱστάμενον καὶ παρὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν κατειρωνευόμενον. Μηκέτι δὲ τὰς συνθήκας δεξάμενος ἀτίμως τοῦτον ἀπέπεμψεν, ὅπερ οὐδ' εἰς ἐθνάρχου τῶν εὐτελεστέρων πρέσβυν νόμος τοῖς ἀληθῶς βασιλεῦσι ποιεῖν· ἱερὸν γὰρ σῶμα ὁ πρέσβυς λελόγισται, οἷα τοῖς ἀντιθέτοις μεσίτης || γινόμενος καὶ τὴν εἰρήνην διαπορθμεύων καὶ πολλὰ τῶν ἀμφισβητημάτων ὡς ἐπίπαν καταπραΰνων καὶ πολεμικὰς

1 ca. mens. Jun. a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1033); mens. Apr. a. 1078 secundum P. Gautier **10** ca. mens. Jun. a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1034); mens. Apr. vel ineunte Maio a. 1078 secundum P. Gautier

3/4 Ἦν δὲ ὁ Βρυέννιος... καὶ τὴν θάλασσαν ἀπειλῶν: cf. Schol. ad Aristoph. Equ. 434: οὔτε γὰρ τῷ Κλέωνι δυνατὸν ἦν ἀνθρώπῳ γε ὄντι κινῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν **23** ἱερὸν γὰρ σῶμα ὁ πρέσβυς λελόγισται: cf. Schol. Ps. Did. Il. 4,395: ὁ πρέσβυς οὔτε τύπτεται οὔτε ὑβρίζεται

17 μεθ' ἡμέρας tacite Bekker: μεθημέρας C

περιστάσεις ἀποσοβῶν. Ἔπεσε δὲ τηνικαῦτα ἐξ αὐτομάτου ἡ τοῦ Βρυεννίου σκηνή, τοῦ ὀρόφου ταύτης παραλυθέντος κυκλόθεν ἀοράτοις χερσίν. Ὅπερ καταστροφῆς αὐτοῦ σύμβολον ἀψευδὲς τοῖς συνετοῖς διεγνώσθη, ἐπεὶ καὶ πρό τινων ἡμερῶν ἔκλειψις
τῆς σελήνης γεγονυῖα | τὴν πτῶσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὴ κατεμήνυσε· C 231r
τεκμαίρειν γὰρ τὴν σελήνην εἰς τοὺς ἀποστάτας οἱ περὶ τὰς τῶν φωστήρων δινήσεις δεινοὶ καὶ μαθηματικοὶ λέγουσι καὶ τὸ πάθος ταύτης πάθος τοῦ ἀποστατοῦντος προκαταγγέλλειν.

Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ τοιούτου πρέσβεως, καταγελάσας ὁ βασιλεὺς τῆς τοῦ Βρυεννίου θρασύτητος ἔργων πολεμικῶν καὶ στρατηγημάτων ἐπιμελῶς εἴχετο καὶ τὴν τοῦ τυράννου κατάλυσιν εὐθαρσῶς προηγόρευεν ἐκ τῆς ἄνω ῥοπῆς καὶ βουλῆς καὶ τῆς ἰδίας εὐβουλίας καὶ γενναιότητος τῆς νίκης ἔχων ἀψευδῆ τὰ ἐνέχυρα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τέλει πάντες δι' ὀργῆς ἐποιήσαντο τὴν τοῦ Βρυεννίου ἀπανθρωπίαν καὶ ἀδιάκριτον γνώμην, μὴ διακρίναντος τήν τε τῶν προγόνων τοῦ βασιλέως εὐγένειαν καὶ τὴν ἄνωθεν περιλάμπουσαν αὐτοὺς ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀνδραγαθήμασιν ἀρετὴν καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀγωνίσματα καὶ παλαίσματα καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως λαμπρότητα καὶ ὑπεροχὴν ἐν ἀξιώμασι καὶ πολεμικοῖς ἀγωνίσμασι καὶ τὸ ἀγενὲς τῆς ἑαυτοῦ φατρίας καὶ συγγενείας. || Ὅτιπερ δουκικὰς ἀρχὰς ἐχόντων τῶν Βοτανειατῶν κἀν τῇ Δύσει καὶ διαβοήτων ὄντων περὶ τὰ κράτιστα, οἱ τούτου πρόγονοι οὐδὲ παραστῆναι τούτοις ἠδύναντο καὶ τάξιν πληρῶσαι ὑπηρετῶν, ἀφανεῖς ὄντες καὶ μηδὲ τοῖς εὐτελεστέροις τῶν ἀξιωμάτων ἐν τάγματι στρατιωτικῷ συνταττόμενοι, οὐδ' ὅτι ἐκ τῆς ἑῴας εὐπατρίδης ὁ βασιλεὺς πέφυκεν, αὐτὸς δ' ἑσπέριος καὶ δυσγενής ἐστι κατὰ σύγκρισιν· καὶ διὰ τοῦτο κοινῶς αὐτὸν ἀπεκήρυττον ἅπαντες καὶ ὅρκῳ πληροφορήσαντες μέχρις αἵματος διαγωνίσασθαι κατ' αὐτοῦ τὰ εὔορκα ψηφίσασθαι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καθικέτευον.

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτύων καὶ πάντα κατὰ λόγον καὶ τρόπον συνέσεως καταρτίζων ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καὶ δυνάμεις ῥωμαϊκὰς ἐκ Κρήτης συναθροίσας εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον καὶ Τούρκους διαπεραιωσάμενος καὶ καταριθμήσας τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις, οὓς ὁ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύς, ὁ Μιχαήλ, πολλαῖς ἐπαγγελίαις καὶ δώροις ἀμέτροις οὐκ ἠδυνήθη συμ-

πεῖσαι καὶ περαιῶσαι πρὸς τὰ ἑσπέρια (ἐπείθοντο γὰρ καὶ ὑπέκυπτον τῷ Βοτανειάτῃ μᾶλλον ἢ ἑαυτοῖς ὡς ἕλκοντι πάντας πρὸς τὸν πόθον αὐτοῦ), ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου προχειρίσασθαι διεσκέπτετο. Ἱκανώτατος δὲ ὢν συμβαλεῖν τὸ δέον καὶ κατανοήσασθαι ἄνθρωπον ὁ Βοτανειάτης τὸν νωβελλίσιμον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ὃς τὸν Ῥουσέλιον ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀρμενιακῶν εὐμηχάνως ἐχειρώσατο καὶ διέσωσεν ‖ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἄξιον τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας ἔκρινε καὶ δομέστικον τοῦτον προχειρισάμενος μετὰ τῶν αὐτοῦ δυνάμεων ἐξαπέστειλε, νέον μὲν τὴν ἡλικίαν, φρονήσει δὲ καὶ διανοίας σταθηρότητι γεραρὸν καὶ πρὸς μάχας καὶ πολέμους ἑδραῖον καὶ ἀπερικτύπητον | καὶ τῇ C 231v
πρὸς τὸν βασιλεύοντα πίστει θανατηφόρους πληγὰς μὴ δειλιῶντα καὶ ταπεινούμενον. Ὃς τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς κατὰ τοῦ Βρυεννίου μετὰ παρασκευῆς καὶ βουλῆς τῆς δεδομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐβάδιζε. Καὶ πρὸς τόπον Καλαβρύην ἐπονομαζόμενον διαναπαύων τὸν στρατὸν ἔμαθε παρὰ τῶν σκοπῶν ὡς ὁ Βρυέννιος ἐγγίζει πανστρατιᾷ, τῆς Μεσήνης ἀπαναστάς. Ὁ δὲ Τούρκους ἐξαποστείλας νυκτὸς ἐπιφανῆναι πρὸς ἡμέραν τοῖς ἐναντίοις ἐκέλευσε καὶ φόβον ἐνσεῖσαι τούτοις καὶ ταραγμὸν ἐκ τῆς σκοπιᾶς φαντάζοντας πόλεμον καὶ οὕτω κατασεῖσαι μὲν τὰς τῶν ἀντιθέτων ψυχάς, ταραχὴν δὲ τῷ στρατοπέδῳ ἐμποιῆσαι τούτου ἀνυπόπτως ἔτι βαδίζοντι, καὶ οὕτως ὑποστρέψαι καὶ μὴ πρὸς χεῖρας τούτοις ἐλθεῖν, εἴ τινας δὲ εὕροιεν ἀποσπάδας, τούτοις ὡς ὁ καιρὸς διδοῖ χρήσασθαι. Τούτου δὲ γενομένου οἱ μὲν τοῦ Βρυεννίου στρατιῶται ταράχου πλησθέντες τὰς ψυχὰς κατεσπάσθησαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι πολλοὺς ἀποσπάδας καταβαλόντες κἀν τούτῳ τῷ ἔργῳ τοὺς Βρυεννίτας καταμοχλεύσαντες, ὑπέστρεψαν εἰς τὸν ἴδιον στρατηγὸν τὸν πόλεμον ἐγγίζειν αὐτῷ καταγγέλλοντες. Ὁ δὲ διαταξάμενος τὰ προσήκοντα καὶ πάντας παραγγελίαις στρατηγικαῖς ‖ κατασφαλισάμενος καὶ τὸν τόπον τοῦ πολέμου τόπον ζωῆς ἢ τάφου γενέσθαι τούτοις βεβαιότερον παρεγγυησάμενος καὶ παρὰ τῶν στρατιωτῶν λαβὼν τὰ πιστὰ

2 ἕλκοντι tacite Bekker: ἕλκον^τ C an ἕλκοντα? **15** Καλαβρύην scripsi (cf. Skyl. Cont. 180, 14 et Bryennius 266, n. 3): Γαλαβρύην C **24** διδοῖ C: διδοίη coni. Polemis **28** στρατηγὸν scripsi: στρατὸν C

καὶ ἄγειν αὐτοὺς κατὰ τοῦ τυράννου μετὰ προθυμίας ἀκηκοώς, συντεταγμένην ἔχων τὴν στρατιὰν ἐπορεύετο. Φανέντων δὲ τῶν σημείων ἀμφοῖν καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλαξάντων ἑκατέρων, πόλεμος συνέστη καρτερὸς καὶ ἐπίδοξος. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ βασιλέως θράσει καὶ προθυμίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων περιεφρόνουν καὶ ἐν δευτέρῳ ἐτίθεντο, οἱ δὲ περὶ τὸν Βρυέννιον πολυπλασίους ὄντες ἐφιλονείκουν ἀνθίστασθαι. Καὶ διὰ τοῦτο γέγονε φόνος ἐξ ἀμφοτέρων πολὺς καὶ φόβος οὔτι μικρός. Ὡς δὲ τοῦ καιροῦ προϊόντος ἐξαίσιόν τι χρῆμα ἐδόκουν οἱ τοῦ βασιλέως στρατιῶται καὶ λοχαγοὶ τοῖς δόρασιν ἐμπίπτοντες τῶν ἐναντίων καὶ τὰς φάλαγγας αὐτῶν διακόπτοντες, ἤρξαντο πάσχειν ἐκεῖνοι τὰς ψυχὰς καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρεῖν, ἐξαιρέτως δὲ τὸ προσὸν αὐτῷ σκυθικόν· εἶχε γὰρ συμμαχοῦν Πατζινάκων πλῆθος πολύ. Οἳ καὶ ὀπισθόρμητοι γεγονότες τὰς σκηνὰς τῶν Μακεδόνων ἐσκύλευσαν καὶ διήρπασαν. Ὡς δ' ἑώρα ὁ Βρυέννιος τῶν ταγμάτων αὐτοῦ τὴν ἧτταν καὶ τὸ τεθορυβημένον καὶ σφαλερόν, τοὺς κρατίστους ἄρας τῶν λόχων καὶ τὰ τῶν ταγμάτων αὐτῷ παρεπόμενα αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸν ὑπὲρ παντὸς ἀγῶνα κροτήσειν ὥρμησεν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλικοῦ στρατοπέδου τὴν ἡγεμονίαν ἐπέχων, συντεταγμένας ἔχων δυνάμεις, ‖ τὴν τούτου προσβολὴν ἰσχυρῶς | ἀπεκρούσατο. Καὶ συ- C 232r
στάντος πολέμου, φιλοτιμουμένων ἀμφοτέρων περὶ τῆς νίκης, καταπληκτική τις συντονία καὶ μάχη γέγονεν. Ὡς δ' οἱ τοῦ βασιλέως στρατιῶται τὸ καρτερὸν καὶ ἀνένδοτον τῆς ἀνδρίας εἰσέφερον καὶ πληγῶν καὶ θανάτου ἀλογοῦντες ἐδείκνυντο καὶ βαλλόμενοι μᾶλλον πλέον κατὰ τοῦ πολεμήτορος ἠγριαίνοντο καὶ πλείους τῶν τοῦ Βρυεννίου ἀνῄρουν καὶ κατηκόντιζον, σύνθημα δοὺς τοῖς τὸν λόχον ἔχουσι Τούρκοις ὁ Κομνηνός, οὓς εἰς καιρὸν ἀπεκρύψατο χρείας, παραβοηθῆσαι τοῖς οἰκείοις προσέταξεν· οἳ καὶ παρ' ἐλπίδα φανέντες ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐπιχυθέντες καὶ τοῖς τοξεύμασι βάλλοντες ἐκ μέρους τοῦ

3 καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλαξάντων: v. supra p. 17,8/9 **29** παρ' ἐλπίδα φανέντες: cf. Aesch., Agam. 899: καὶ γῆν φανεῖσαν ναυτίλοις παρ' ἐλπίδα

20 ἀπεκρούσατο tacite Bekker: ἀπεκρούσαντο C **25** ἠγριαίνοντο tacite Bekker: ἠκριαίνοντο C

τὸν λόφον ἐγκάρσιον ἔχοντος, τροπὴν αὐτῶν μετὰ τῶν συμπολεμούντων Ῥωμαίων εἰργάσαντο. Καὶ τηνικαῦτα ἑάλω μὲν ὁ Βρυέννιος ζῶν, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν διασκεδασθέντες ἡγεμόνος κακοῦ κακίστας εὗρον τὰς ἀντιχάριτας· ἔπεσον γὰρ καὶ συχνοί, ἑάλωσαν δὲ οὐχ ἥττονες, καὶ μᾶλλον οἱ τῶν ἄλλων προέχοντες. Ὁ δὲ Βρυέννιος αἰχμάλωτος ἀχθεὶς τῷ παρὰ βασιλέως εἰληφότι τὴν τοῦ πολέμου ἐξουσίαν πολλὰ τῆς δυσβουλίας καὶ τῆς ἀνοίας κατεγνώσθη, ὅτι τὸ μέτρον αὐτοῦ κατὰ τὰς πράξεις ἠγνόησε. Ταχέως δὲ τῷ βασιλεῖ τοῦτον πέμψας καὶ τὰ τῆς νίκης εὐαγγέλια διὰ γραφῆς συνεξέπεμψεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀσμένως τὴν ἀγγελίαν δεξάμενος καὶ τῇ παναχράντῳ δεσποίνῃ καὶ Θεοτόκῳ τὰς προσηκούσας ἀπονείμας εὐχαριστηρίας διὰ ταχέων ἐκπέμπει δημίους ‖ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Βρυεννίου ἐκκόψοντας, ἐν ᾧπερ τόπῳ τουτῳὶ συναντήσουσιν· ᾔδει γὰρ ἀσύμφορον εἶναι τὸν βασιλειῶντα τοῦτον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχειν ὡς μὴ δυνάμενον ἀληθῶς ἐν ἰδιώτου σχήματι ἠρεμεῖν, ἀλλὰ πράγματα προξενεῖν καὶ πολλοὺς δι' αὐτὸν κατηγορίαις θανασίμοις μὴ ἀνασχόμενος ὑποβάλλεσθαι, τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας καὶ τῆς αὐτοῦ ἠρεμίας καὶ ἀναπαύσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀντηλλάξατο. Καὶ δείξουσιν ἀληθῆ τὸν λόγον τὰ μετὰ ταῦτα γεγονότα παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτον εὐεργετήματα. Τέως δὲ παραστὰς εἰς τὴν ὑστεραίαν τῷ βασιλεῖ ὁ Βρυέννιος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων διαβρόχους τῷ αἵματι, ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων χαριστήριον λόγον ἀνέγνων τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἀδίκως οὐδ' ἀνευλόγως παρ' αὐτοῦ ὠνειδίσθη. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτόν, «ὦ δυσμείλικτε καὶ δυστυχέστατε ἄνθρωπε, τί τοῦτο ἐποίησας καὶ ἀντὶ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δεδομένης σοι παρ' ἡμῶν εὐτυχίας, ἧς οὐκ ἦς ἄξιος, τὴν μάχην ἠσπάσω καὶ ἀφειδῶς ἔσχες πρὸς τὰς σφαγὰς τῶν Χριστιανῶν; Ἢ οὐκ ᾔδεις θνητὸς ἄνθρωπος ὤν, λόγους ἀπαιτηθησόμενος τῆς

12 mens. Apr./Mai. a. 1078 secundum P. Gautier

6 εἰληφότι tacite Bekker: εἰληφότες C **8** κατὰ τὰς πράξεις scripsi: καὶ τὰς πράξεις C περὶ τὰς πράξεις scripsit Martin **12** ταχέων tacite Bekker: ταχέ C **13** ἐκκόψοντας scripsit Bekker: ἐκκόψαντας C

τῶν πεσόντων σφαγῆς; Ἐμοὶ μὲν γὰρ τὸ κράτος θεόθεν ἐπεψηφίσθη καὶ τῇ θείᾳ ψήφῳ πάντες οἱ τῆς βασιλευούσης ἀκολουθήσαντες ἀναιμωτὶ καὶ χωρὶς κινδύνων βασιλικῶς ἐν εὐθυμίαις καὶ χάρισιν εἰς τὰ βασίλεια ὑπεδέξαντο, προϋπαντήσαντες | μετὰ C 232v
τοῦ στόλου παντὸς καὶ τοσοῦτον θαλάσσης ἀνακομίσαντες ‖ πλοῦν. Καὶ τὸ βασίλειον διάδημα ἐκ θείας χάριτος ἐπεβραβεύθη μοι καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις ἤδη τὸν ἔλεγχον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως δέδωκε. Σὺ δὲ προσεχὴς τῇ βασιλευούσῃ τυγχάνων καὶ διὰ τοῦ ἰδίου αὐταδέλφου δυνάμεις στρατιωτικὰς ἐπιστήσας αὐτῇ καὶ πολλὰ θυραυλήσας οὐ μόνον ἀνάξιος ἐκρίθης τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ ὕβρεσιν ἠτιμάσθης πολλαῖς καὶ παροινίαις ἐβλήθης· καὶ κατὰ τοῦτο οὐκ ἔδει σε μετὰ τὴν ἐμὴν ἀναγόρευσιν τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ καταιδεσθῆναι καὶ συμβαλεῖν καὶ διανοήσασθαι τὰ συμβεβηκότα, ὅτι ὑπὲρ ἀνθρωπίνην εἰσὶν ἰσχύν; Ἀλλ' ἐλύττησας καὶ κατὰ τῶν δεδογμένων αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ κατ' ἐμοῦ τοῦ παρ' ἐκείνου προβεβλημένου καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς βασιλευούσης καὶ ὅπλα ἐτόλμησας ἆραι καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἀπογεύσασθαι διεσκέψω καὶ θεομάχος ἐν τοσούτῳ γενέσθαι καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῆς συγκλήτου πολέμιος καὶ πάντων τῶν πειθαρχησάντων τοῖς θείοις νόμοις καὶ κρίμασιν. Ὢ τῆς ἀνοίας τῆς σῆς, ὅτι μηδὲ τὸ πρόχειρον τοῦτο συνῆκας καὶ κατενόησας, ὡς τὸ ᾀδόμενον στοιχεῖον, τὸ Ν, ἁπλοῦν μόνον καὶ οὐ διπλοῦν τοῖς ταῦτα κατασκοποῦσιν εὑρίσκετο». Καὶ πολλὰ ἕτερα δημηγορήσας εὐφυῶς ὁ κρατῶν καὶ καταγνοὺς τούτου μακρὰν τὴν εὐήθειαν ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰς τὸν καταγέλαστον θρίαμβον μετὰ τῶν πρώτων τῆς συμμορίας αὐτῶν.

Ἕτερον δὲ οὐδένα τῶν ἄλλων δι' αἵματος ἠνέσχετο τιμωρῆσαι ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἰσόθεον πρᾶγμα πεποί-

13 τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ: v. supra p. 15,27 **17/18** καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἀπογεύσασθαι: v. supra p. 219,17/18 **27** δι' αἵματος ἠνέσχετο τιμωρῆσαι: v. supra p. 60,13/14

10 θυραυλήσας tacite Bekker: θυραυλίσας C **19** τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῆς συγκλήτου scripsit Martin: τῆς ἱερᾶς συγκλήτου καὶ τῆς συνόδου C

ηκε, || πάντας τοὺς συναποστατήσαντας τῷ Βρυεννίῳ, στένοντάς τε καὶ τρέμοντας τοὺς περὶ ἐπιβούλων νόμους καὶ τὴν τῶν ἡμαρτημένων δεινὴν ἐπεξέλευσιν, συμπαθείας καθολικῆς ἀξιώσας καὶ τὰς οὐσίας αὐτοῖς δι' ἄφατον εὐσπλαγχνίαν ἀποκεκληρωκώς, πλὴν τριῶν ἢ τεσσάρων, οἷς τὸ τοῖς οἰκείοις ἐμφιλοχωρεῖν οὐκ ἀκίνδυνον ἦν. Ἀλλὰ καὶ τούτοις ἀντιπαροχαῖς ἑτέρων ἰσοτάλαντον τὴν φιλοτιμίαν εἰργάσατο. Οὐ μόνον δ' ἐν τούτοις τὸ φιλότιμον ταῖς βασιλικαῖς εὐσπλαγχνίαις ἐστήσατο, ἀλλὰ καὶ τιμαῖς παντοδαπαῖς αὐτὸν κατεκόσμησεν, ἐνίους δὲ καὶ χαρίσμασιν, ὡς πάντας ἔκπληξιν κατασχεῖν τῷ ἀνεξιχνιάστῳ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Οὕτω μὲν οὖν θύοντος τοῦ βασιλέως τὰ χαριστήρια καὶ τῷ Θεῷ τὴν εὐαρέστησιν διὰ τῆς ὑπερβαλλούσης εὐποιίας εἰσφέροντος, οὐκ ἤνεγκεν ὁ τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνων δαίμων τὴν τοσαύτην τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν· καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἀγαθότητος διαταράξαι κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτῷ μελετήσας ἀνίστησι τοῖς τὴν φυλακὴν ἔχουσι τοῦ παλατίου θυμοφθόροις ἀνδράσι καὶ ἐθνικοῖς κακίστην ὁρμὴν καὶ τόλμαν μιαιφόνον καὶ ἀγριότητος γέμουσαν. Περὶ δείλην γὰρ ὀψίαν ἀσπίσι καὶ ὅπλοις, κατὰ τὸ ἀρχῆθεν ἐπικρατοῦν, τὴν παράστασιν ἐνώπιον τοῦ κρατοῦντος καὶ τῆς τάξεως ἀποπληροῦντες τὸ συνεχὲς ὁρμῇ μεγάλῃ καὶ φονικῇ καὶ θυμῷ || ζέοντι κατ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐξώρμησαν προκύπτοντος ἐπ' αὐτοὺς ἐν ὑπερῴῳ | τινὶ τῶν βασιλικῶν [C 233r] διαδρόμων ὑπαίθρῳ. Καὶ οἱ μὲν τόξοις χρησάμενοι βέλη κατὰ τούτου ἀφῆκαν, οἱ δ' ἄλλοι ταῖς ἀναγούσαις εἰς αὐτὸν ἐπερεισάμενοι κλίμαξιν ὠθισμῷ μεγάλῳ τὴν κατ' αὐτοῦ ξιφήρεις ἐβιάζοντο ἄνοδον. Τότε δὴ καί τις τῶν πλησίον αὐτοῦ ἱσταμένων ὑπογραφέων τὴν τοῦ βέλους ἀκμὴν ἥρπασε κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ τὸ ζῆν αὐτίκα περιωδύνως ἀπέρρηξεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπα-

14 ὁ τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνων δαίμων: v. supra p. 18,5 **22** θυμῷ ζέοντι: v. supra p. 17,16

4 post εὐσπλαγχνίαν Martin add. οὐκ **7** εἰργάσατο coni. Polemis: εἰργάσαντο C **20** ἐπικρατοῦντες scripsit Martin

ράσκευος ὢν διὰ τὸ τῆς ἐπιβουλῆς ἀπρόοπτον καὶ ἀνέλπιστον, οὐκ εἶχε μὲν καρτερὰν συμμαχίαν εἰς τὴν αὐτῶν ἀποσόβησιν, συνήθης δὲ ταῖς ὁπλομαχίαις τυγχάνων καὶ ταῖς κατὰ πόλεμον ἀντιπαρατάξεσιν οὐκ ἐθροήθη καὶ δρασμὸν ἐβουλεύσατο, ὃ πάντως πεποίηκεν ἂν ἕτερος ἐν μέσῳ βελῶν καθεστώς, ἀλλ' ἀναλαβὼν ἑαυτὸν σὺν ὀλίγοις τοῖς ἐκεῖσε περιτρέχουσιν ἐν κόσμῳ καὶ τάξει καὶ ἀτρέπτῳ φρονήματι ἐρρωμένως ἠμύνατο· καὶ τοὺς ἀπανθρώπους βαρβάρους, θυμῷ ζέοντας ἀδίκῳ καὶ βεβακχευμένους τῇ μέθῃ, περὶ δείλην γὰρ ἦν ὀψίαν ὅτε τούτοις ἀφῄρητο τὸ φρονεῖν διὰ τὴν ἄγαν οἰνοφλυγίαν καὶ τὴν τοῦ ἀκράτου μετάληψιν, ἀκρατῶς γὰρ τούτου μεταλαμβάνουσιν, τῶν κλιμάκων ἀπεώσατο καὶ ἀνυποίστῳ φορᾷ κατὰ γῆς ἐπὶ τραχήλου καὶ κεφαλῆς κατηκόντισεν. Οἱ δὲ καὶ αὖθις ἀπηναισχύντουν καὶ φιλονεικοῦντες ἦσαν πρᾶξαί τι θεοβλαβείας ἔργον ἐξάγιστον. Ὡς δὲ κατὰ μικρὸν ἐπισυνηθροίζοντο οἱ τῷ βασιλεῖ τὴν φρουρὰν ἀποπληροῦντες Ῥωμαῖοι, συνέστη μὲν πόλεμος ἐπὶ χρόνον τινά, τὴν || ἧττω δὲ οἱ βάρβαροι κληρωσάμενοι τῶν οἰκείων ἐπάλξεων ὡς φρουρίου τινὸς ἀντείχοντο, ἀπονενέμηται γὰρ αὐτοῖς ἄκρα τις ἐν τῷ παλατίῳ μετέωρος εἰς κατοίκησιν, ἕως ἀπειρηκότες τῇ βασιλέως δυνάμει καὶ δεξιᾷ τὰς ἑαυτῶν κακίας ἐξέληξαν, καὶ συγγνώμην αἰτήσαντες εὗρον ἐπικαμπτομένην αὐτοῖς τὴν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν.

Οὕτως οὖν καὶ ταύτην τὴν ἐπιβουλὴν θεοτεύκτῳ εὐψυχίᾳ καταγωνισάμενος παντὶ μὲν πλήθει τῶν σωματοφυλακούντων βαρβάρων τιμωρίαν οὐκ ἐπεστήριζε, δεομένους δὲ μᾶλλον καὶ τὰς ὄψεις εἰς γῆν ἐπερείδοντας κατῳκτείρησε συμπαθείας τε ἠξίωσε καὶ ὑποθήκαις χρησταῖς φρονεῖν παρεσκεύασεν ὡς οὐκ ἂν αὐτὸν ζητοῦσαι περιτρέψαι δυνηθεῖεν πολλαὶ μυριάδες ἀνδρῶν,

8 θυμῷ ζέοντας: v. supra p. 17,16 **12/13** κατὰ γῆς ἐπὶ τραχήλου καὶ κεφαλῆς κατηκόντισεν: cf. Hom., Il. 5,585/586: αὐτὰρ ὅ γ'... ἔκπεσε δίφρου/κύμβαχος ἐπὶ βρεχμόν τε καὶ ὤμους

7 ἀτρέπτῳ C: ἀτρέστῳ tacite Bekker **11** ἀπεώσατο scripsit Bekker: ἀπεσώσατο C **19** βασιλέως scripsi: βασι C βασιλικῇ tacite Bekker **20** ἐξέληξαν tacite Bekker: ἐξέλειξαν C **23** καταγωνισάμενος tacite Bekker: καταγωνισάμενοι C **24** σωματοφυλακούντων scripsi: σωματοφυλακτούντων C

ἐκ Θεοῦ λαβόντα τὴν ἡγεμονίαν. Τινὰς δὲ τούτων, ὅσοι πρὸς τὴν τοῦ βελτίονος μεταβολὴν ἀπεγνωσμένοι ἦσαν ἰδεῖν καὶ τῇ κρίσει καὶ ἀναζητήσει τοῦ βασιλέως καὶ ταῖς προσηκούσαις ἀπειλαῖς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοφύλων ἠλέγχθησαν, φρουρούς τινων ἐρυμάτων ὡς ἀποβλήτους ἀπέστειλε τοιαύτῃ φιλοτίμῳ φυγῇ ζημιώσας τοὺς ἄφρονας.

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ὑπέρτιμος, ὁ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων προστάς, τὸ γένος ἕλκων ἐκ Νικομηδείας, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε, δυσάρεστος ἄνθρωπος καὶ ὑψαύχην καὶ μὴ πάνυ τι ξυντιθέμενος ταῖς τοῦ ‖ βασιλέως φιλοτίμοις εὐποιίαις, τὸν σφαγέντα ὑπογραφέα προοίμιον ἐσχηκὼς τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Τῆς γὰρ ἐκείνου ὑπηρεσίας ἐτύγχανε καὶ διὰ τοῦτο δήπου λόγος ἐκράτησεν ὡς ἐκ μέσου | τοῦτον πεποίηκεν ὁ C 233v
Θεὸς οἷα τὰς βασιλικὰς δωρεὰς καὶ εὐεργεσίας διακωλύοντα.

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο καὶ γαλήνη τις σταθηρὰ ἐκ τῶν τυράννων ὑπεσημαίνετο, ἕτερόν τι σκῶλον ἢ ζιζάνιον διαφθεῖραι τὸν σῖτον φιλονεικοῦν ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου πόλεως ἀνεφύη καὶ διετάννυτο. Ὁ γὰρ ἐκεῖσε ὑπὸ τοῦ προβεβασιλευκότος ἀποσταλεὶς δούξ, ὁ πρωτοπρόεδρος Βασιλάκης, μετὰ τὸ φθάσαι παρελθεῖν τὸν Βρυέννιον καὶ ἀπελθεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν, καταλαβὼν τὸ Δυρράχιον στρατιὰν ἐκ πασῶν τῶν ἐπικειμένων ἐκεῖσε χωρῶν συνελέγετο καὶ Φράγγους μεταπεμψάμενος ἐξ Ἰταλίας φιλοτίμοις δεξιώσεσι τῆς ἑαυτοῦ μερίδος καὶ συμμορίας ἐτίθετο δεξιῶς. Ἤθροιζε γὰρ χρυσίον ἐκ πάσης αἰτίας καὶ τρόπου παρὰ τῶν πειθομένων καὶ καταδυναστευομένων αὐτῷ καὶ κατάλογον θέμενος πρόφασιν ἐποιεῖτο τῆς τοιαύτης ὁπλίσεως τὴν κατὰ τοῦ Βρυεννίου ὡς ἀποστάτου ἐπίθεσιν. Ἐπὰν δ' ἔγνω πολύ τι στρατόπεδον συναγηοχὼς καὶ ἀξιόμαχον δύναμιν, εἶχε γὰρ καὶ Ῥωμαίων πολλῶν στρατιωτικόν, Βουλγάρων τε καὶ

7 Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ὑπέρτιμος: i.e. Michael Psellus

18/19 mens. Nov. a. 1077 secundum P. Gautier

16/17 ἕτερόν τι σκῶλον ἢ ζιζάνιον... φιλονεικοῦν: cf. Mat. 13,25: ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου

1 τινὰς scripsit Bekker: τινὲς C **4** ἠλέγχθησαν tacite Bekker: ἠλέχθησαν C

Ἀρβανιτῶν καὶ οἰκείους ὑπασπιστὰς οὐκ ὀλίγους, ἄρας ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ἠπείγετο. Ἤδη δὲ καὶ αὐτοῦ ταύτην καταλαμβάνοντος, ‖ φήμη προσήγγισε τούτῳ ὅπως ὁ Βοτανειάτης παρὰ πάσης τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῆς συνόδου καὶ τῶν δημοτικῶν καὶ παρὰ πάντων ὁμοῦ αἱρεθεὶς βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη καὶ ὅπως μάχῃ κρατερᾷ νενικηκὼς τὸν Βρυέννιον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστέρησεν, ὅπλα κεκινηκότα καὶ κατ' αὐτοῦ ἀντάραντα καὶ τὰ δευτερεῖα μὴ ἀνασχόμενον σχεῖν. Ὁ δὲ διαταραχθεὶς πρὸς τὴν φήμην καὶ τὴν καινοτομίαν τοῦ πράγματος γράμματα μὲν ἐξέπεμψε τῷ βασιλεῖ τοὺς τῆς δουλώσεως θεσμοὺς ὑπεμφαίνοντα, ἔπραττε δ' ἐν τῷ λεληθότι τὰ τῆς ἀνταρσίας ἐπίδηλα. Τό τε γὰρ πλῆθος τοῦ καταλόγου συνηθροισμένον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς Πατζινάκους εἰς συμμαχίαν ἠρέθιζε διὰ μηνυμάτων καὶ δι' ἀντιγράφων. Κελευσθεὶς ⟨δ'⟩ εἰσελθεῖν ἀπονοίᾳ τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα εἰσέλευσιν μετεώριζεν. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ἔγνω τὴν τούτου προαίρεσιν, μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι ἢ στηλιτεῦσαι τῆς ἀνταρσίας τὸ βλάσφημον, ἀπέστειλέ τινα τῶν ἐγγυτάτων αὐτῷ μετὰ καὶ χρυσοβούλλου γραφῆς, πάντων τῶν φθασάντων κακῶν ἀμνηστίαν ἐπαγγελλόμενος καὶ νωβελλισίμου βραβεύων αὐτῷ τιμὴν καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀξιωμάτων καὶ ὑπεροχῶν οὐκ ἐλαχίστων δαψίλειαν κατεμπεδούμενος τῇ γραφῇ. Ὁ δὲ τὰς ἐν χερσὶν εὐεργεσίας περιφρονῶν ἀνηνύτοις καὶ ἀδήλοις ἑαυτὸν περιέσαινε καὶ διὰ τοῦτο ὕστερον ἀνόνητα μετεκλαύσατο. Μηδὲ γὰρ δεξάμενος τὴν τότε τοῦ βασιλέως προσπάθειαν, μηδὲ τῷ τοῦ Βρυεννίου παραδείγματι βελτίων ‖ ἑαυτοῦ γεγονώς, τὸν χρόνον διὰ κενῆς παραγκωνίζεσθαι ἤθελε καὶ ἀπάταις οὐκ εὔφροσι τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν καταπροΐεσθαι. Ὅθεν καὶ μισήσας ὁ βασιλεὺς τὴν αὐτοῦ κακοήθειαν τῷ τῶν ἑσπερίων ταγμάτων ἄρχοντι, τῷ νωβελλισίμῳ δη|λαδὴ Ἀλεξίῳ καὶ δομε- C 234r
στίκῳ τῆς Δύσεως, ὃν δὴ τηνικαῦτα καὶ τῷ πανσεβάστῳ τοῦ σε-

18 aestate a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1037)

7 κεκινηκότα scripsit Bekker: κεκινηκότ̊ C **8** ἀντάραντα scripsit Bekker: ἀντάραντ̊ C **14** post ἀντιγράφων Martin add. καὶ ⟨δ'⟩ addidi **29** δομεστίκῳ C (v. supra p. 222,8 et Bryennius 259, 17/18): δουκὶ tacite Bekker

βαστοῦ τετίμηκεν ἀξιώματι, τὸν κατὰ τούτου ἐπέτρεψε πόλεμον. Ὃς τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς εὐθὺ τῆς Θεσσαλονίκης τεταγμένως ἐφέρετο καὶ φρουρὰν ἐν τῷ Περιθεωρίῳ τοῦ Βασιλάκη καταλαβὼν πολέμῳ ταύτην ἀνήρπασεν· οὐ γὰρ χεῖρας ἐδίδουν καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ κρατοῦντος ὑποκύπτειν ἠβούλοντο. Οὓς καὶ δεσμώτας πέμψας τῷ βασιλεῖ προοίμιον ἀγαθὸν τῆς τοῦ ἀποστάτου καταστροφῆς ἐποιήσατο. Προβιβάζων δὲ τὴν στρατιὰν καθεξῆς μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης ἀπαθὴς παρελήλυθεν. Ἔκ τινος δὲ διαστήματος τὸν χάρακα θείς, ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Βαρδαρίου, καθὼς ὁ βασιλεὺς αὐτὸν διὰ γραμμάτων ἐδίδαξε, διανυκτερεύσειν ἐκεῖσε καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατὸν διεσκόπησεν. Ὁ δὲ Βασιλάκης νυκτίλοχος γενέσθαι διασκεψάμενος καὶ κατὰ κράτος τοὺς ἀντιτεταγμένους ἑλεῖν τῷ ἀπροσδοκήτῳ τῆς ἐν σκότει ἐπιφοιτήσεως σκότος μᾶλλον ἑαυτῷ διηνεκὲς ἐπροοιμιάσατο. Διαγνωσθείσης γὰρ τῆς ἐνέδρας αὐτοῦ προεφυλάξαντο μὲν οἱ τῆς βασιλικῆς μοίρας στρατιῶται τὴν τοῦ ἡγεμόνος παραγγελίαν τε καὶ ἐγρήγορσιν παραθαρρύνουσαν ἔχοντες. Ἀποτυχὼν δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ὁ ἀντάρτης ‖ πολέμῳ χαλεπῷ περιέπεσε· καὶ κατὰ κράτος ἡττηθεὶς καὶ τῶν ἰδίων πλείστους ὅσους ἀποβαλὼν καὶ μᾶλλον τῶν Φράγγων, καὶ αὐτὸς κατὰ πρόσωπον τῷ δομεστίκῳ ἀντιταχθεὶς καὶ παρ' αὐτοῦ καταπονηθεὶς εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀκρόπολιν διαπέφευγεν οἰόμενος τῷ τοῦ φρουρίου περιτειχίσματι κέρδος τι ἑαυτῷ περιποιήσασθαι καὶ ἀνάκτησιν. Ὁ δὲ σεβαστὸς μηδὲν ὅλως μελλήσας τὴν ἅλωσιν τοῦ φρουρίου τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προετρέψατο. Οἱ δὲ προσβολὰς ἐνεργεῖς ποιησάμενοι καὶ τοὺς ἔνδον Θεσσαλονίκης συμφρονήσαντας ἔχοντες ταχὺ τούτου περιεγένοντο καὶ τῆς ἀκροπόλεως ἐκυρίευσαν. Καὶ κατασχεθεὶς οὗτος καὶ σιδηροδέσμιος γεγονὼς καὶ τῷ τῶν τυράννων νόμῳ κατάκριτος ἀπεστάλη τῷ βασιλεῖ διὰ τῶν δημοσίων ἵππων φερόμενος. Τῆς δ' ἀγγελίας ταύτης προκατα-

---

10 aestate a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1038)

---

15 αὐτοῦ scripsi: αὐτῷ(?) C **21** δομεστίκῳ C (v. supra p. 229,29 et Skyl. Cont. 183,16/17): δουκὶ tacite Bekker **24** μελλήσας (cf. Skyl. Cont. 183,19) tacite Bekker: μελήσας C

λαβούσης τὰς βασιλικὰς ἀκοάς, πρόσταγμα γέγονε τὰς κόρας ἐκκεντηθῆναι τῶν ἀποστατικῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ τούτου γενομένου καθ' ἣν συνήντητο πάροδον, ἤχθη δι' ἁμάξης ἐλεεινὸς φόρτος καὶ δυστυχὲς καταγώγιον. Αἱ δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστίαι καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους εὐεργεσίαι καὶ πανημέριοι φιλοτιμίαι τὸ ἀνένδοτον εἶχον ἀεὶ καὶ ὡς διὰ πρανοῦς διεχέοντο.

Ἐν ᾧ δὲ τὰ στρατεύματα ἐν Θεσσαλονίκῃ διεκαρτέρουν, Σκύθαι τῆς ἐρημίας τούτων ὡς ἑρμαίου δραξάμενοι τῇ Ἀδριανουπόλει προσήγγισαν καὶ τοῖς ἐκτὸς τοῦ τείχους οἰκήμασιν ἐπιρράξαντες, παραβοηθούντων αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τοῦ μαχιμωτάτου ‖ ἔθνους τῶν Κομάνων πολλῶν, πῦρ ταύταις ἐνῆκαν καὶ πυριφλέκτους πολλὰς ἀπέδειξαν ὀργιζόμενοι τῷ Βρυεννίῳ ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ἐπὶ τούτου παρὰ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἀνῃρέθησαν. Τοῦ δὲ | στρατοῦ σπουδαίως καταλαμβάνοντος, δρασμὸν C 234v οἱ βάρβαροι ἔθεντο καὶ οὐκέτι τοῖς ῥωμαϊκοῖς ὁρίοις ἐπελθεῖν παρετόλμησαν.

Ἐν δὲ τῷ ἔτει τούτῳ δουλικὴν ὡμολόγησε πίστιν τῷ βασιλεῖ ὁ κουροπαλάτης Φιλάρετος ὁ Βραχάμιος. Οὗτος γὰρ ἐν τόποις δυσβάτοις καὶ ὀρεινοῖς καὶ τῶν τουρκικῶν παρόδων ἀπῳκισμένοις τὰς οἰκήσεις ποιούμενος, τείχεσι πλείστοις τοὺς στενωποὺς περιέλαβε· καὶ κατοχυρώσας τὰς διεκβάσεις ἀνάλωτον τοῖς ἐκεῖσε χώραν ἀπὸ τῶν ἐναντίων εἰργάσατο καὶ πλῆθος Ἀρμενίων καὶ ξυγκλύδων ἀνδρῶν συλλεξάμενος δύναμιν ἑαυτῷ περιμάχητον ἀπειργάσατο καὶ τῷ προβεβασιλευκότι ἀκαταδούλωτος ἦν καὶ κατ' ἐξουσίαν τὰ ἑαυτοῦ προμηθούμενος καὶ πόλεις βασιλικὰς εἰς ἑαυτὸν οἰκειούμενος καὶ εἰς μῆκος ἐξαίρων τὴν ἰδίαν κατά-

---

1 aestate a. 1078 secundum Fr. Dölger (Regesten 1039) **8-10** mens. Jun. vel Jul. a. 1078 secundum P. Gautier **18/19** a. 1078

---

24 ξυγκλύδων ἀνδρῶν: cf. Thuc. 7,5: καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων

---

19 Βραχάμιος (cf. Skyl. Cont. 184,7) coni. Polemis: βαχάμιος C

κτησιν. Καὶ τότε μὲν οὕτως· τοῦ δὲ Βοτανειάτου τὴν αὐτοκράτορα περιεζωσμένου ἀρχὴν δοῦλος αὐτεπάγγελτος γέγονε καὶ ὑπηρέτης ἐν πᾶσι πειθήνιος καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενον ἐπιμελῶς ἐργαζόμενος· καὶ λόγους διὰ γραφῆς δέδωκε τῆς προτέρας σκληρότητος, ὅτι γλίσχρως καὶ οὐ βασιλικῶς τὰ κατ' αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ὁ προβεβασιλευκὼς μετεχειρίζετο πράγματα ταῖς ὑποθημοσύναις τοῦ λογοθέτου καταδουλούμενος.||

Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, ἐπεὶ καὶ κατὰ τοῦ λεγομένου Λέκα τοῦ τοὺς Πατζινάκους ἐνσείοντος, Ῥωμαῖος γὰρ ὢν ἐξ ἐπιγαμβρείας αὐτοῖς ηὐτομόλησε, καὶ κατὰ τοῦ τὴν ἐν Μεσημβρίᾳ διακυκῶντος Δοβρομηροῦ γῆν στρατιὰν ἐπαφεῖναι ὁ βασιλεὺς ἔμελλε, δείσαντες οὗτοι τὸ τοῦ βασιλέως εὐσθενὲς καὶ ἀπρόσμαχον καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δεδομένην ἰσχὺν αὐτῷ καὶ τοῖς τῶν ἄλλων σωφρονισθέντες κακοῖς, καὶ πρὸ τῆς πείρας τῷ δουλικῷ ζυγῷ τοὺς αὐχένας ὑπέκλιναν καὶ προσῆλθον ἱκέται τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν ἐξαιτούμενοι. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον αὐτοῖς τὸ αἰτηθὲν ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἀξιώμασι περιλάμπροις καὶ δωρεαῖς οὔτι μεμπταῖς φιλοτιμησάμενος εὐχαρίστους καθάπαξ πεποίηκε καὶ πίστιν αὐτοῖς καὶ δούλωσιν ἀθόλωτον ἐγκατέσπειρεν.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἴστρον Σκύθαι καὶ αὐτοὶ τῇ φήμῃ τῆς τοῦ βασιλέως εὐγενείας καὶ ἀνδρίας καὶ τῆς συστρεφομένης ἐπ' ἀμφότερα δεξιᾶς, δωρηματικῆς τε ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν καὶ δορυβρέμονος κατὰ τῶν ἀντιθέτων ἐχθρῶν, εἰς διανοίας συνελθόντες εὐσχήμονας πρέσβεις ἀπέστειλαν εἰς αὐτὸν τὰ πιστὰ καὶ οὗτοι τῆς ἑαυτῶν ὑπακοῆς παρεχόμενοι. Καὶ τὴν πληροφορίαν εἰσάγοντες οἱ πρέσβεις καί τινας ἀποστάτας πρέσβεις συνδυάσαι τοῖς Πατζινάκοις ἐπὶ τοῦ προβεβασιλευκότος διαγνωσθέντας ἐνώπιον αὐτοῦ δεινῶς κατηκίσαντο, τὸ σχίσμα πάντως παραδεικνύοντες καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου προφανεστάτην || ἀπόστασιν. Ἔκτοτε τοίνυν

10/11 a. 1078 **24** a. 1078

1 αὐτοκράτορα scripsit Bekker: αὐτοκρά$^{\tau}$ C **14** πρὸ τῆς πείρας (cf. Skyl. Cont. 184,17) prop. Bekker: πρὸ C πρὸ τῆς ἀνταρσίας scripsit Martin **26** ἀποστάτας πρέσβεις C: πρέσβεις seclusit Bekker **27** διαγνωσθέντας scripsit Bekker: διαγνωσθέντος C **29** ἐκείνου C: ἐκείνων scripsit Martin

οὐκέτι πρὸς ἐπιδρομὰς καὶ ἁρπαγὰς χωρῆσαι καί τι τῶν ῥωμαϊκῶν παραβλάψαι χωρίων ἐτόλμησαν.

Ἀλλ' ὅ με μικροῦ διέλαθεν ἄν, τοῦτο τῷ λόγῳ προσθήσω. Ἄριστος ὢν ὁ βασιλεύς, εἴπερ τις ἕτερος, τύχας ἀνορθῶσαι καὶ παρηγορίαν ἐμποιῆσαι τῷ | C 235^{r} δυστυχήματι καὶ ἀδοξήσαντας ἀνθρώπους εἰς εὐδοξίαν συμφέρουσαν καὶ πρόσφορον τῇ καταστάσει τούτων ἀνενεγκεῖν, οὐδὲ τὸν καθαιρεθέντα καὶ ἀποκηρυχθέντα βασιλέα Μιχαὴλ εἰς ἀλαμπῆ τύχην καὶ ζοφερὰν καταλέλοιπεν, ἀλλὰ τῷ ἀρχιποίμενι Κωνσταντινουπόλεως συμβούλῳ χρησάμενος ἀνάγει τοῦτον ὡς προγενόμενον μοναχὸν εἰς ἀρχιερατικὴν ἀξίαν καὶ τοῦ βήματος δείκνυσι καὶ οὐκ εὐτελοῦς Ἐκκλησίας τοῦτον πρόεδρον τίθησιν ἀλλὰ λαμπρᾶς καὶ περιφανοῦς, τῆς τῶν Ἐφεσίων μητροπόλεως ἀποδειχθῆναι παρασκευάσας αὐτὸν τοῦτον, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κοσμᾶ, γηραιοῦ καὶ προβεβηκότος ἀνδρὸς καὶ εἰς ἄκραν ἐληλακότος ἀρετὴν καὶ ὑπεραναβεβηκότος τὴν τῶν κάτω κειμένων ἔφεσιν, καὶ τῶν ὁσιωτάτων μητροπολιτῶν συνευδοκησάντων καὶ συμψηφισαμένων καὶ συλλειτουργησάντων αὐτῷ. Ἐδόκει γὰρ ἡ ἀξία κατάλληλος τῇ φύσει τοῦ πρὶν βασιλεύσαντος διὰ τὸ προσὸν αὐτῷ ἀφελὲς καὶ ἀπείρατον τῶν βιωτικῶν καὶ πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν βασιλικῶν πραγμάτων ἀδιεύθετον.||

Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν μητέρα τούτου πλέον ὁ Βοτανειάτης ἤπερ ἐκεῖνος ἐτίμησε καὶ ἐσέμνυνε καὶ τὰ θυμήρη ταύτῃ ἀφθονώτερον ἀπειργάσατο. Ἐκεῖνος γὰρ μοναχὸν ἀποδείξας ἐκ βασιλίσσης καὶ μελαμφοροῦσαν ἐκ πορφυρίδος καὶ περιχρύσου περιβολῆς, καὶ ἀειφυγίαν ταύτης κατέκρινε· καὶ ἦν ἔξω τῆς πόλεως, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβουσα μετὰ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ· καὶ οὐδὲ συνεχώρει τὰς θηλείας, ὡραίας οὔσας πρὸς γάμον, ἐς ἀνδρὸς φοιτῆσαι νομίμου καὶ τὸ τῇ φύσει κεχρεωστημένον ἀφοσιώσασθαι. Ὁ δὲ Βοτανειάτης ἐντὸς τῆς πόλεως συνοικεῖν μετὰ τῶν παίδων αὐτὴν συνεχώρησε καὶ ἴσα καὶ μητέρα ἐτίμα καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς ἐπιφανεστάτοις ἐλάμπρυνεν ἀξιώμασι καὶ συνεχεῖς δωρεὰς αὐτῇ καὶ παντοίας εὐεργεσίας κατέπεμπε καὶ τριῶν

15 προβεβηκότος coni. Bekker: προβεβηκό$^{\tau}$ C ἐληλακότος coni. Bekker: ἐληλακό$^{\tau}$ C **16** ὑπεραναβεβηκότος coni. Bekker: ὑπεραναβεβηκό$^{\tau}$ C **17** συμψ[η]φισαμένων C **23** ταύτῃ scripsit Bekker: ταύτης C

σεκρέτων καὶ τῶν ἄλλων χρηστῶν κυρίαν ταύτην ἀπέφηνε καὶ πολυταλάντων εἰσόδων ἠξίωσεν. Ἀλλὰ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἐλθεῖν συνεχώρησε καὶ τοῖς πρώτοις τῶν συγκλητικῶν τὸ κῆδος τούτων συμπλακῆναι κατένευσε. Καὶ ὅλως χαρμονῆς καὶ θυμηδίας τὴν δυστυχοῦσαν ἐπὶ τοῦ βασιλεύσαντος παιδὸς καὶ θρηνοῦσαν ὁ ἀλλότριος καὶ ξένος τοῦ αἵματος αὐτῆς βασιλεὺς ἐνέπλησε καὶ περίοπτον πλέον ἤπερ τὸ πρότερον ἔδειξεν.

Ὃ δὲ τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν ὑπερτέραν ἀνθρωπίνης διανοίας ἐξέφαινε, τοῦτο δὴ καὶ ῥητέον. Ὁ τοῦ προβεβασιλευκότος ‖ αὐτάδελφος, ὁ Κωνστάντιος, ἀντίπαις ὢν ἔτι, τῆς βασιλευούσης πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων παρὰ τοῦ συγγόνου ἀπείργετο καὶ πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἠλαύνετο θάλασσαν. Ὁ δὲ Βοτανειάτης, πατρὸς ἐπ᾽ αὐτῷ σπλάγχνα καὶ διάθεσιν ἐνδεικνύμενος, καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐντὸς εἰσεδέχετο καὶ σύνδειπνον ἐποιεῖτο καὶ φθόνον ἐπ᾽ αὐτῷ ἢ ὑποψίαν τινὰ λαμβάνειν οὐκ ἤθελεν· ὅθεν καὶ τῶν προσόντων αὐτῷ χρημάτων τε καὶ κτημάτων οὐδεμίαν περικοπὴν ἐποιήσατο. Τοιοῦτος ἦν ὁ Βοτανειάτης, | τὴν ψυχὴν καθαρὸς C 235v ὑπὲρ ἥλιον καὶ τὴν γνώμην ἀπειρόκακον ἔχων καὶ πάσης ἐλευθέραν ὑπονοίας δεινῆς. Ἀλλὰ καὶ ὥς, εἰ μή τις ἀνεξερεύνητος χάρις περιεῖπεν αὐτόν, οὐκ ἂν εἰς τοσοῦτον συμπαθείας ἐλήλυθεν ὡς καὶ προφανῆ ἀντίδικον καὶ πολέμιον καὶ ὡς ἀκμὴν νεότητος ἐπιβεβηκότα καὶ ἀτόπους ὁρμὰς καὶ ἀναπεμπαζόμενον τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν τῆς βασιλείας καὶ τὸν καθαιρέτην τοῦ γένους αὐτῶν γενόμενον προσοικειοῦσθαι καὶ πάροδον διδόναι συνιέναι αὐτῷ καὶ συνευωχεῖσθαι καὶ κοινωνεῖν αὐτῷ καὶ τοῖς βασιλείοις συναναμίγνυσθαι. Ὁ δὲ τὴν βασιλέως εὐεργεσίαν κακοποιίαν ἐξ ἀχαριστίας ἡγούμενος καὶ μηδ᾽ εἰς νοῦν ἐμβαλὼν ὅτι ἐξὸν ὂν τῷ βασιλεῖ, καὶ ὀφειλόμενον πάντως, ἄρδην ἀπολέσαι τοῦτον καὶ ὡς ἐχθρὸν καὶ ἀντίδικον, οὐδὲν τοιοῦτον διενοήσατο καὶ ἄνετον αὐτῷ τὴν ζωὴν καὶ τὴν διαγωγὴν εὐδαίμονα καὶ πλουσίαν ὡς τὸ πρὶν καταλέλοιπεν, ἰοβόλον εἶχε τὸν ἔνδον ἄνθρωπον καὶ κότον ἔτρεφε κατὰ τοῦ ‖ φιλανθρώπως καὶ κη-

10 ῥ[η]τέον C 13 Βοτανειάτης tacite Bekker: βοτανειάτ (ο suprascr.) C 22 ὡς² C: εἰς coni. Polemis 25 αὐτῶν C: αὐτοῦ scripsit Martin πάροδο[ν] C: παρόδου tacite Bekker 27 κακοποιί[αν] C

δεμονικῶς αὐτὸν περιποιουμένου. Καὶ τρέφων αὐτὸν μὲν κατὰ τὸ βεβουλευμένον οὐκ ἔβλαψε, κόσμῳ δὲ παντὶ τὴν λύμην ἐπήνεγκε καὶ αὐτὸς τὰ τῶν ἀχαρίστων, εἰ καὶ πρᾳότερον διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιείκειαν, πέπονθε. Καὶ ὅπως, τῷ λόγῳ διαληψόμεθα.

Ἐπείπερ ὁ βασιλεὺς τοιούτοις ἀγωνίσμασι καὶ τροπαίοις τὰ τῆς ἑσπέρας καλῶς διατέθεικεν, ἐνόσει δὲ τὰ τῆς ἑῴας καὶ ταῖς Τούρκων ἐπιδρομαῖς καὶ τῇ συνθήκῃ τῶν κοινωνησάντων Ῥωμαίων αὐτοῖς καὶ κατὰ τῶν ὁμογενῶν ἐπανισταμένων, ἐστήριξε τὸ πρόσωπον καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐκεῖσε κατάστασιν· καὶ σκεψάμενος ῥωμαϊκὰς δυνάμεις διαπεραιῶσαι πρὸς τὴν Ἀσίαν φιλοτίμοις μὲν δωρεαῖς καὶ ὀψωνίοις, τὰ συνήθη πολλῷ τῷ περιόντι νικῶσι, πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν φιλοτιμησάμενος καὶ ὁπλίσας εἰς τὴν κατὰ Βιθυνίαν ἐξέπεμψε Νίκαιαν. Ἐπεὶ δ᾽ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνατολῆς ἐπιστρατεύειν οὐκ εἶχον εὐθαρσῶς ὡς πλείονος τάχα παρασκευῆς ἐπιζητουμένης τοῖς πράγμασι, μετεπέμψατο καὶ ἑτέρους στρατιώτας ὁ βασιλεύς, οὓς Ἀθανάτους ἐκάλουν, πλῆθος μὲν ὄντας οὐκ εὐαρίθμητον καὶ τόξον εὖ ἠσκημένους καὶ τἆλλα πολεμικὰ διὰ πείρας ἔχειν ἐκ τῆς συνεχοῦς γυμνασίας ὑπειλημμένους· ἀταξίᾳ δὲ καὶ ἀπιστίᾳ δουλεύοντας τούτους φιλανθρώποις ὁμιλίαις καὶ παραγγελίαις ὁ βασιλεύς, μᾶλλον δὲ δωρηματικαῖς εὐποιίαις, πρὸς τὸ ἐρρωμενέστερον ‖ καὶ ἰσχυρότερον καταστῆσαι σπουδάσας εἰς Χρυσόπολιν διαπορθμευθῆναι πεποίηκε. Καὶ ἦν ἐλπὶς ἑνωθῆναι τούτους μετὰ τῶν προηγησαμένων στρατιωτῶν καὶ εἰς πλῆθος ἀρθῆναι μέγα καὶ τῶν Τούρκων τὴν ἑῴαν ἐλευθερῶσαι καὶ τοὺς ταραττομένους ὑποκλινεῖς ποιῆσαι καὶ πρὸς ὑπακοὴν μεθαρμόσασθαι καὶ καταστῆσαι τοῖς ἐκ τοῦ βασιλέως ἡγεμονικοῖς καὶ μεγαλόφροσι στρατηγήμασι τὸ τηλικοῦτον μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς γαλήνην καὶ νηνεμίαν περιστῆσαι καὶ ἄνεσιν. Ὁ δὲ Κωνστάντιος ἐναντία τούτων πάντων φρονήσας καὶ διανοησάμενος καὶ μηδὲ τὴν θείαν δίκην εὐλαβηθείς, εἰ τοσούτων κακῶν | τῷ τε κόσμῳ καὶ C 236r

8/9 ἐστήριξε τὸ πρόσωπον: cf. Ier. 3,12: καὶ στηριῶ τὸ πρόσωπόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς et al.

2 ἔβλαψε scripsit Bekker: ἔβλεψε C **4** διαληψόμε[θα] C **14** εἶχον tacite Bekker: εἶχεν C **31** εἰ scripsit Bekker: εἰς C

αὐτῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς καλῶς βασιλευομένοις πρόξενος γένηται, καὶ μηδὲ τὴν ἀποτυχίαν ὑποπτήξας τοῦ ἐγχειρήματος, νεωτερίζει κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κακίστης ἀποστασίας τοῖς στρατιώταις, ὢ τῆς ἀποπληξίας καὶ τοῦ ἀνοσιουργήματος, μεταδίδωσι. Πρότερον γὰρ συμβούλοις τοῖς πονηροτάτοις ἐκ τούτων καὶ δήμων ἀνάπταις χρησάμενος, ὕστερον ἀφίσταται πρὸς αὐτοὺς ἐν Χρυσοπόλει τὴν παρεμβολὴν ἔχοντας καὶ τὸ πλῆθος ἐνσείσας βασιλέα τοῦτον ἀναγορεῦσαι δι᾽ ἀποστατικῆς μεθοδείας περιεργάζεται, τοῦ λοιποῦ στίφους τῶν μὴ συγκοινωνησάντων αὐτῷ τῆς ἀθέσμου βουλῆς τῷ παραδόξῳ τῆς ἀκοῆς διαπορηθέντος καὶ ἀμφιβόλου γενομένου. Καὶ μήτε τοῦ δεδομένου τούτοις ἀρχηγοῦ παρατυχόντος ἐκεῖσε διὰ τὸ τῇ βασιλευούσῃ ἔτι ἐπιδημεῖν, στάσις ἐμφύλιος γέγονε· καὶ ἤρξατο ἀπὸ τρίτης φυλακῆς ‖ τῆς νυκτὸς ἕως μεσημβρίας αὐτῆς. Εἶτα συμφρονησάντων τοῖς ἀποστάταις, βίᾳ καὶ οὐ πειθοῖ, τῶν ἀντιδοξούντων τὸ πρότερον, ἔπαθε μὲν οὐδεὶς τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ τὴν ψυχὴν κατεσείσθη. Δημοτικὴν δὲ φλυαρίαν καὶ μειρακιῶδες ἄθυρμα λογισαμένου τοῦ βασιλέως τὸ γεγονός, συνήχθη πᾶσα ἡ γερουσία καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς τὸ ἔκκριτον τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπιβεβαιοῦντες τῷ βασιλεῖ καὶ πληροφοροῦντες μέχρις ὀστέων καὶ μυελῶν κινδυνεύσειν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πανδημεὶ τοὺς ἀλιτηρίους καταγωνίσασθαι. Συνήχθησαν δὲ καὶ οἱ τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἔχοντες καὶ ὅσοι τῆς βασιλικῆς δορυφορίας, ἀκατάπληκτον ἔχοντες τὴν ὁρμὴν καὶ προκινδυνεῦσαι τοῦ φιλανθρώπου βασιλέως καὶ φιλοικτίρμονος προθυμούμενοι. Ὁ δὲ τὴν ἁπάντων ἐπαινέσας προαίρεσιν καὶ γνοὺς οἵαν εὐγνωμοσύνην ἔχει πρὸς αὐτὸν τὸ ὑπήκοον, τούτου γὰρ χάριν οἴομαι τὸν τάραχον τουτονὶ παρατολμηθῆναι, ἵνα φανερὸν τὸ παριστάμενον πᾶσι γένηται, ναυσὶ μὲν πολεμικαῖς τὸν τούτων πορθμὸν κατωχύρωσε, μείζονι

6 δήμων ἀνάπταις; cf Greg. Naz., Or. XLII, PG 36,485[C]: τίνες δήμων ἀνάπται **20/21** μέχρις ὀστέων καὶ μυελῶν κινδυνεύσειν: cf. Heliod., Aeth. 3,7: ἄχρις ἐπ᾽ ὀστέα καὶ μυελοὺς αὐτοὺς εἰσδύεται; Greg. Naz., Or. XIV, PG 35, 865[A]: καὶ μέχρι σαρκῶν, ὀστέων καὶ μυελοῦ

6 δήμων ἀνάπταις scripsi: δήμω ἀνάπταις C δήμου ἀνάπταις scripsit Bekker an δημοανάπταις? **12** ἐπιδ[η]μεῖν C **29** τούτων scripsi: τού[τ] C τούτου coni. Bekker et prop. τούτου τοῦ Στενοῦ

δὲ παρασκευῇ τὰ κατὰ τῶν ἀποστατῶν ἐξαρτύων, ὅμως καί τινας ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς πυνθανομένους τί βούλεται τούτοις τὸ στασιῶδες τουτὶ καὶ ἀπώμοτον. Οἱ δὲ τὴν ἄστατον παροινίαν αὐτῶν καὶ ἀδόκιμον γλωσσαλγίαν καὶ παρακεκινδυνευμένην ἀπόνοιαν ὁμολογήσαντες, συγγνώμην τε ᾔτουν λαβεῖν καὶ τῶν πεπλημμελημένων συγχώρησιν καὶ τῆς συμπαθείας ταύτης ἐνέχυρον τὴν εἰς τοὐπίσω περαίωσιν ἐπεζήτησαν καὶ οὕτως αὐτόν, τὸν πρωταίτιον τῆς κοσμικῆς κακοπαθείας, παραδοῦναι ‖ κατέθεντο. Παριδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῖς κακοήθειαν τῶν ἐγκλημάτων τούτους διὰ πλήθους ἐλέους ἀπέλουσε. Καὶ χειρωσάμενος τὸν ἀλάστορα δημίων αὐτὸν χερσὶν οὐ παρέδοτο καὶ πάσης σωματικῆς τιμωρίας ἀλλότριον διετήρησε, δικαίων δὲ ἀνδρῶν χεῖρες αὐτὸν εἰσδεξάμεναι τῆς κοσμικῆς ἰλύος ἐλευθεροῦσι δι᾽ ἀποκάρσεως. Μεταταξάμενος δὲ πρὸς τὸν μοναδικὸν βίον καὶ φυγῇ ἐζημιώθη, νησιώτης γενόμενος, καὶ μαθὼν ὅσον κακόν ἐστι τὸ πρὸς τοὺς εὐεργέτας | ἢ συμπαθοῦντας C 236v ἀγνωμονεῖν.

Οὗτος ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων ἕτερος ἆθλος τῷ βασιλεῖ κατὰ πάρεργον ἀνυσθείς. Καὶ τὸ μὲν ἔργον τοῦτο τοιοῦτον καὶ ὅσον ἀνήκει πρὸς αὐτὸν βασιλέα οὐδὲν παρεσίνατο, τὴν δ᾽ ἑῴαν πᾶσαν μεγάλης κακίας καὶ λώβης ἐπλήρωσεν. Ὡς γὰρ ὕποπτοι κατεφάνησαν οἱ πρὸς ἐκστρατείαν ἀποστελλόμενοι καὶ νεωτέρων πραγμάτων ἐφίεσθαι κατεγνώσθησαν καὶ παρὰ τοῦτο μηδὲ τάξεις καὶ λόχους φυλάττειν καὶ νόμους στρατευμάτων ὑπενοήθησαν καὶ τῇ ἑσπέρᾳ πάλιν γεγόνασι μεταπόμπιμοι, μεμενήκασιν οἱ ἐχθροὶ τὰ φίλα ἑαυτοῖς κατὰ Χριστιανῶν ἐργαζόμενοι καὶ παρακινοῦντες πλέον ἢ πρότερον τὴν ὀργὴν καὶ πολιορκοῦντες τὰ φρούρια καὶ πάνδεινα κακὰ τοῖς ἐμπίπτουσιν ἐργαζόμενοι. Τί τούτου γένοιτ᾽ ἂν σχετλιώτερον καὶ παρανομώτερον, ὅταν τοῖς

10/11 τῶν ἐγκλημάτων... ἀπέλουσε: cf. Act. 22,16: ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου

6 πεπλημμελημένων tacite Bekker: πεπλημμένων C **10** ἀπέλουσε C: ἀπέλ̣υσε scripsit Martin

ἐχθροῖς τοσαύτην ῥοπὴν ὁ τοῦ βασιλέως ἀντίρροπος δέδωκε καὶ τηλικοῦτον κυκεῶνα || τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ συνεκέρασε; Δέδεικται γὰρ ἐκ τούτων ὅτι τῶν προτέρων τοῦ γένους αὐτοῦ δυστήνων κατορθωμάτων καὶ τῆς κοσμικῆς καταλύσεως τοῦτο κορωνὶς κατέστη καὶ τέλος ἀπαίσιον καὶ τελευταία πληγὴ καὶ τῆς ἑῴας ἐρήμωσις.

Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως καὶ πεποιηκὼς καὶ παθὼν ὄνειδος ἑαυτῷ καὶ ἁμαρτάδα δεινὴν περιήνεγκεν. Ἄρτι δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τῆς τρίτης ἰνδικτιῶνος ἐνισταμένου, κεραυνὸς ἐπισκήψας ἐν τῷ μεγάλῳ κίονι τοῦ Κωνσταντινιακοῦ φόρου, οὗ κατὰ κεφαλὴν ἀφίδρυμα μέγιστον χαλκοῦ πεποιημένον, Ἀνήλιος δὲ λεγόμενον, ἵδρυται, μέρος μέν τι τοῦ κίονος ἐν τῇ ἀκρότητι τῆς κεφαλίδος διέτεμε, ζωστῆρας δὲ τούτου τρεῖς, σιδηροῦς μὲν τὰ ἔνδον χαλκῷ δὲ περιειλημμένους ἔξωθεν, κατέρραξε καὶ διέκοψεν, ἀνθρώπων δὲ οὐδένα οὐδὲ τῶν ἀλόγων ζῴων ἐλωβήσατό τι. Οὐδέ τι ἴχνος καπνὸν τεκμαιρόμενον τὸν κίονα ὕβρισεν, ἀλλ' ἡ τοῦ κεραυνοῦ σφοδρότης ὥσπερ τις ἀνεμιαία τὴν φύσιν τυγχάνουσα, τὴν δ' ἰσχὺν δυσπαράδεκτος, οὕτως ἀνυβρίστως τὸ τηλικοῦτον ἔργον καὶ τὴν τοῦ σιδήρου καὶ χαλκοῦ στερρότητα ὡς τὸ λάχανον ἐξεθέρισε. Καὶ τὰς αἰτίας τῶν κεραυνῶν ἄλλοι μὲν ἄλλας ἐδίδουν, ἕτεροι δὲ ἀνομοίας. Οἱ μὲν γὰρ μαθηματικοὶ ποτάμιον εἶναι τοῦτο πῦρ ἐκ φυσιολογίας ἐφθέγγοντο, τῇ τῶν νεφῶν συγκρούσει καὶ διαρρήξει γεννώμενον· λεπτομερὲς δ' ἐς ἄγαν καὶ τοῖς ἀντιτύποις μᾶλλον || τῇ ἀρρήτῳ φορᾷ καὶ ἐκτινάξει προσαρασσόμενον τὴν ῥῆξιν βιαίαν καὶ ἀπότομον ἐμποιεῖν. Τοσαύτην δ' εἶναι τῷ κεραυνίῳ πυρὶ τὴν φυσικήν φασι λεπτομέρειαν, ὡς μηδὲ δύνασθαι καταβλάπτειν τὸ μανὸν ἢ ὁπωσδήποτε οὖν πόρους ἔχον σῶμα ἢ βραχείας ὀπάς, ὁποῖά εἰσι τά τε

8/9 mens. Oct. a. 1079

23/24 ἐς ἄγαν: cf. Plat., Resp. 564a: ἢ εἰς ἄγαν δουλείαν μεταβάλλειν

10 Κωνσταντινιακοῦ scripsit Bekker: Κωνστανιακοῦ C   **14** περιειλημμένους tacite Bekker: περιειλειμμένους C

τῶν ὑφασμάτων πέπλα καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ τοσοῦτον ὅτι, κἂν τύχῃ λινοῦς ἀπόδεσμος ἢ βαμβύκινος ἢ ἑτέρας ὕλης ἐξυφασμένον κράσπεδον ἀπόδεσμον ἔχον χρυσίου, | ἐμπέσῃ δὲ κεραυνὸς C 237r εἰς αὐτό, τὸ μὲν χρυσίον ἀλλοιοῖ καὶ ὡς ἐν χωνείᾳ φλογὸς ἕνα βῶλον ποιεῖ, τὸ δὲ τοῦ ὑφάσματος σωμάτιον ἀβλαβὲς καταλιμπάνει. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲ ὡσαύτως· διὰ γὰρ τῶν ἀδήλων πόρων τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰσερχόμενον τὰ μὲν ἔνδον αὐτοῦ ὡς ὑλικώτερα καὶ πόρους μὴ ἔχοντα κατανέμεται, τὸ δ' ἔξωθεν σῶμα πολλάκις οὐ καταφλέγει καὶ εὑρίσκεται κοῦφον τῶν ἐντοσθίων σπλάγχνων καθάπαξ λειπόμενον. Οἱ δὲ ἰδιῶται μέγιστον ἑρπετὸν δρακοντῶδες ἀντέλεγον τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων εἰσάγειν παθῶν, ἁρπαζόμενον μὲν ὑπὸ ἀοράτου τινὸς δυνάμεως, ὄνυξι δὲ καὶ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῷ τραχύτητος καὶ τῶν ἑλιγμῶν τὰ προστυχόντα διαρρηγνύειν, ὅπου δηλαδὴ τύχῃ τὰς ἀντιπτώσεις καὶ ἀντισπάσεις αὐτοῦ προσερείδειν καὶ ἀντιβαίνειν τοῖς ἕλκουσι.

Καὶ τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἀέρος δεῖγμα τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον ⟨...⟩ τοῖς φιλοπράγμασιν ἐμποιοῦν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν προτέρων || ἐχόμενος καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς καθολικοῖς πράγμασιν ἐπαγρυπνῶν καὶ δικῶν ἀκροατὴς ἐν ταῖς ἀνέσεσι καθιστάμενος καὶ κρίνων ὀρφανὸν καὶ δικαιῶν χήραν, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, καὶ παντοδαπαῖς ἐπιδόσεσι χαρισμάτων καὶ τιμῶν καταγεραίρων διὰ παντὸς τὸ ὑπήκοον οὐδὲ τὸν νυκτερινὸν χρόνον ἔξω τῶν ἑαυτοῦ σπουδασμάτων ἐτίθετο, ἀλλὰ τοῖς βιβλίοις καὶ ταῖς ἀναγνώσεσιν ἐπιδιδοὺς ἑαυτὸν πολυΐστορα καὶ μεμυημένον τὰ θεῖα περιίστα καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Ἐμέλησε δ' αὐτῷ καὶ νομικῶν διαταγμάτων καὶ διορθώσεως τῶν ἀμφισβητουμένων δογμάτων καὶ καταστολῆς τῶν τικτομένων ἐξ αὐτῶν κυδοιμῶν. Διὸ καὶ τοῦ περὶ τῶν μαινομένων συνοίκων κεφαλαίου διακλο-

21 κρίνων... χήραν: Is.1, 17: μάθετε καλὸν ποιεῖν... κρίνατε ὀρφανῷ καὶ δικαιώσατε χήραν

11 ἑρπετὸν scripsit Bekker: ἑρπεστὸν C   **13** τραχύτητος C: ταχύτητος coni. Polemis   **16** ἕλκουσι C: ἑλκοῦσι scripsit Martin   **17** post τοσοῦτον lacunam indicavi   **18** post ἐμποιοῦν deest δισταγμὸν vel quid simile Bekker

νηθέντος ποτὲ θεραπείαν ἀκριβεστάτην τῇ ἀμφισβητήσει κηδεμονικῶς ἐπεζήτησε. Καὶ εὑρὼν ὅτι ὁ ἐν ἀοιδίμῳ τῇ λήξει βασιλεὺς κῦρις Λέων ἔγραψε μὲν νεαρὰν περὶ τούτων, συνεχώσθη δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ἄπρακτος ἔμεινεν, ἀνήγειρε ταύτην πεσοῦσαν καὶ τὸ κράτος ἐπεψηφίσατο, κάλλιστα προσθεὶς τὰς αἰτίας καὶ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ δικαιότερον ἐξ ἀφορμῶν εὐλόγων περικαλλύνας τὸ θέσπισμα, ὅρους τε τάξας τῆς μανίας καὶ τρόπους καὶ χρόνους ὑπομονῆς καὶ τηνικαῦτα τὸ διαζύγιον προτρεψάμενος, ὅταν θηριωδῶς ἡ νόσος ἐκμαίνηται καὶ τῷ συνοικοῦντι καθορᾶται ἀφόρητος καὶ ὁ χρόνος τὴν ἐλπίδα τῆς θεραπείας ἀπείπῃ καὶ τὸ δεινὸν ὑπεραίρηται. ||

Φιλάνθρωπος δὲ ὢν ἐς τὸ ἄγαν ὁ βασιλεὺς καὶ νόμον ἕτερον ἀνεζώωσε, θανόντα κἀκεῖνον καὶ θάνατον πολλοῖς ἐκ τῆς θνητότητος ἀπότομον καὶ ἀμεταμέλητον παρεισάξαντα. Τίς δὲ οὗτος, ὁ λόγος δηλώσει προϊών. Ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Θεοδόσιος, στασιασάντων ποτέ τινων κατ' αὐτοῦ, μεγάλῳ θυμῷ καταφλεχθεὶς τὴν ψυχὴν θάνατον τούτων ἀνυπερθέτως κατεψηφίσατο. Εἰς ἑαυτὸν δὲ γενόμενος, μᾶλλον δὲ καὶ παρά του τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν μετὰ παρρησίας ἀπελεγχθεὶς καὶ ὡς μιαιφόνος τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων | ἀποκλεισθείς, μετάμελον ἔθρεψε C 237v
καὶ τὸν ἐλέγχοντα δι' αἰδοῦς ποιησάμενος καὶ ἀγαπήσας αὐτὸν ὡς σοφός, εἴπερ ἀληθὲς τό «ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε», γόνυ τούτῳ ἔκλινε καὶ συγγνώμην μετὰ πολλῆς οἰμωγῆς καὶ συντριβῆς ᾔτησε. Καὶ τῶν πεπλημμελημένων ἀξίαν ποιησάμενος τὴν μετάνοιαν καὶ πλέον ἤπερ ἐχρῆν ἰδιώτῃ ταπεινωθεὶς συμπάθειαν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀνδρός, ἦν δὲ οὗτος ὁ μέγας Ἀμβρό-

3 κῦρις Λέων: i.e. imp. Leo VI **15** ἀοίδιμος Θεοδόσιος: i.e. imp. Theodosius I

22 ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε: Prov. 9,8

5 προσθεὶς C: προθεὶς tacite Bekker **9** τῷ tacite Bekker: τὸ C συνοικοῦντι C: τὸ συνοικοῦν τι scripsit Martin **10** ἀφόρητος scripsit Bekker: ἀφόρητα C ἀφόρητον scripsit Martin **12** ἐς C: εἰς tacite Bekker **19** παρρησί[ας] C

σιος ὁ τῶν Μεδιολάνων ἐπίσκοπος, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας εἷς γενέσθαι παρ' αὐτοῦ κατηξίωτο. Ἔκτοτε οὖν τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀπότομον καὶ ἄχρονον τῆς τιμωρίας κινδυνῶδες καὶ ἀπάνθρωπον λογισάμενος χρόνον ὡρίσατο τὴν ἀναβολὴν τῆς τιμωρίας παρέχοντα, θεσπίσας μὴ πρὶν δι' αἵματος κολάζεσθαι ἄνθρωπον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν παρῳχηκέναι διάστημα μετὰ τὴν κατ' αὐτοῦ τελευταίαν ἀπόφασιν. Ἔκτοτε δὲ ὁ χρόνος || ἀπήμβλυνε καὶ καθύβρισε τὸ φιλάνθρωπον τουτὶ νομοθέτημα καὶ εἴτε ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ἀγνοούμενον εἴτε μὴν ὡς καταφρονούμενον, ἀπαρρησίαστον ἔμεινε καὶ ἡ καταδίκη τοὺς δειλαίους κατακρίτους εὐθέως ἀνήρπαζε καὶ ταχεῖαν αὐτοῖς τὴν πληγὴν ἐσχεδίαζεν. Ὁ δὲ φιλανθρωπότατος οὑτοσὶ βασιλεὺς ἀφορμὰς φιλανθρωπίας εὑρίσκειν βουλόμενος καὶ τῷ ἐλέῳ τὸν ἔλεον ἀντικαταλλάττεσθαι οὐχ ἑαυτῷ μόνῳ παρεφυλάξατο τὴν τῆς νομοθεσίας ταύτης ὑπόθεσιν καὶ τὴν ἀναβολὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπεκρύψατο, τὸ φιλάνθρωπον οὐ κοινὸν ἀλλ' ἴδιον ποιησάμενος διὰ φιλαυτίας ἐπίδειξιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα βασιλεῦσι τηρεῖσθαι τοῦτο θερμότατα βουλευσάμενος καὶ εἰς πάντας χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁδεύειν φιλοτιμούμενος. Καὶ νεαρὰν προδήλως ἐξέθετο κυροῦσαν μὲν τὸν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου νόμον εἰς τὸ διηνεκές, ἀναιροῦσαν δὲ τὸ τοῦ θυμοῦ ἀκαμπὲς καὶ ἀμείλικτον διὰ τοῦ μὴ ταχέως τὰς δι' αἵματος ψηφηφορίας εἰς ἔργον ἀποβαίνειν στυγνότητος· καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα βασιλεῦσιν ἀγαθὸν ἐπαφῆκεν ἐφόδιον πρὸς τὴν αὐτῶν ἐξιλέωσιν καὶ τὴν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως θεραπείαν καὶ εὐαρέστησιν. Καὶ ἀνέγνω τὸν νόμον ἐπὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ σύμψηφον ἔσχε ταύτην καὶ λίαν εὐάρεστον· ἔγνω γάρ, φρονήσει διαφέρων καὶ θεοειδεῖ ἀγαθότητι, ὡς ἡ ἀκμὴ τοῦ θυμοῦ, πυρὸς δίκην τὴν καρδίαν αὐτὴν κατανεμομένη, πάντων ἀφειδεῖν ἐκβιάζεται καὶ σαρκῶν ἀνθρω-

5/6 μὴ πρὶν δι' αἵματος κολάζεσθαι ἄνθρωπον: cf. supra p. 60,13/14 **22** τὰς δι' αἵματος ψηφηφορίας: cf. supra p. 60,13/14

1 ἐκκλ^{η}σίας C **2** κατηξίωτο scripsi: κατηξίω^{τ} C κατηξίωται coni. Bekker **18** τοῦτο tacite Bekker: τού^{τ} C **23** βασιλεῦσιν tacite Bekker: βασιν C

πίνων καταμασᾶσθαι καὶ ποταμοὺς αἱμάτων ὑπερπηδᾶν ‖ ἢ καὶ προσεπιγάννυσθαι τοῖς οὕτω δρωμένοις ἀσυμπαθῶς. Ὄρεξις γάρ ἐστιν ἀντιλυπήσεως ὁ θυμός· ἡ δὲ ὄρεξις δυσχερῶς ἐκ τοῦ προχείρου κατακοιμίζεται. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ τῆς ὀργῆς ἀκράτῳ χαλιναγωγίαν ὁ σοφὸς αὐτοκράτωρ τόνδε τὸν νόμον τιθέμενος τὴν τῆς τιμωρίας ἀνεβάλετο ἔκβασιν, ἕως ἂν ὁ θυμὸς τῷ βασιλεύοντι πεπανθῇ, τριακονθημέρου προβαίνοντος διαστήματος, καὶ τηνικαῦτα, εἰ μὲν ἔλεος αὐτῷ ἢ μετάμελος εἰσέλθῃ τοῦ τὴν κεφαλικὴν δεξαμένου ἀπόφασιν, εἶναι τοῦτο | Θεοῦ καὶ μένειν C 238r τὸν ἄνθρωπον ἀθιγῆ, ἴσως δὲ καὶ ἀθῷόν ποθεν εὑρισκόμενον· εἰ δ' οὖν, τότε πεπληροφορημένον εἶναι τὸ πρᾶγμα ὡς, ἐπείπερ οὐδέν τι κατεδυσώπησεν ὁ χρόνος τὸν ἀνάκτορα, καὶ Θεὸς εἰς τὸ πάθος αὐτοῦ συμψηφίζεται. Εἰ γὰρ ἐν τῷ παφλάζοντι τῆς ὀργῆς δέξεται μὲν ἄνθρωπος θανατηφόρον πληγὴν ἢ χειρὸς ἐκτομὴν ἢ ὀφθαλμῶν ἐκκοπήν, ἀνεθεὶς δὲ τῆς ὀργῆς ὕστερον ὁ κρατῶν μετάμελον ἔληται καὶ τὴν ἀπόφασιν ἀνακαλέσασθαι βουληθῇ, τίς ἡ τοῦ μεταμέλου ὠφέλεια; Τίνες δ' ἐριννύες μεταμελητικαὶ τὸν κολαστὴν οὐκ ἐλάσουσι; Ποία δὲ καὶ τὸν παθόντα λύπη οὐ διαδέξεται ὅτι πρὸς τὴν ἀνάκλησιν ἀπερράπισται; Ταῦτα οὖν ὁ βασιλεὺς μεγαλοφρόνως κατασκεψάμενος καὶ προσθήκην ἰδίαν τῇ νεαρᾷ ταύτῃ προσανεμίξατο, συντάξας ἐν αὐτῇ ἵνα μετὰ τὴν τριακονθήμερον ὑπομιμνήσκηται πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ οὕτω τὸ πέρας ἀποτελῆται ἢ συγχωρῆται τῆς ἀποφάσεως. ‖

Ἐπεὶ δὲ τῆς σωματικῆς τιμωρίας ἐποιήσατο πρόνοιαν δεδωκὼς καιρὸν τῇ ὀργῇ καὶ φιλανθρωπίαν συγκεράσας τοῖς ἀνθρωπίνοις κακοῖς, ἀπεῖδε καὶ πρὸς τὴν ἐπεισκωμάσασαν λύμην, οὐ πρὸ πολλῶν τῶν ἐνιαυτῶν, καὶ διαφθείρουσαν τὴν τάξιν τῆς τῶν ὑπηκόων πίστεως καὶ σύγχυσιν αὐτῇ παρενεί-

---

2/3 Ὄρεξις γάρ ἐστιν ἀντιλυπήσεως ὁ θυμός: cf. Aristot., De anima 403ª, 30: οἷον ὀργή τί ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως ἤ τι τοιοῦτον, ὁ δὲ ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος καὶ θυμοῦ

---

3 ἀντιλυπήσεως C: ἀντὶ λυπήσεως coni. Polemis **10/11** εἰ δ' οὖν C (cf. Diataxis, l. 50/51): εἰ δ' οὐκ scripsit Martin **17** μεταμελητικαὶ C: μεταμελητὶ καὶ tacite Bekker **21** προσανεμίξατο scripsi: προσανεμάξατο C **23** ἀποτελῆται ἢ συγχωρῆται scripsit Bekker: ἀποτελεῖται ἢ συγχωρεῖται C **27** τῶν scripsi (cf. infra p. 246,26): τούτων C

ρουσαν καὶ τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίαν εἰς ἀπορίαν καὶ φροντίδα χαλεπὴν περιβάλλουσαν. Καὶ γὰρ ἔργοις αὐτοῖς μεμαθηκὼς ὡς τῇ κοινῇ φύσει τοῦ κατὰ καιρὸν βασιλέως δουλεύοντος καὶ τῷ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ δημιουργοῦ τῶν ἁπάντων προστάγματι τῶν ἐνθένδε μεθισταμένου, ἀνθ' ὧν ὤφειλεν ὁ μετ' αὐτὸν βασιλεὺς τοὺς εὐαρεστήσαντας ἐκείνῳ μέχρι παντὸς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς δουλείας ἐνδειξαμένους καὶ τὸ τῆς παραστάσεως ἀκλινὲς καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ἀνατλήσαντας ταῖς παννύχοις καὶ πανημερίοις φροντίσι τῆς προσηκούσης κηδεμονίας καὶ προσπαθείας καταξιοῦν καὶ ὡς ἀγαθοὺς δούλους καὶ πιστοὺς εὖ ποιεῖν καὶ τὴν φλόγα τῆς τοῦ δεσπότου στερήσεως βασιλικοῖς καταψύχειν φιλοτιμήμασι καὶ τὸν θρῆνον αὐτῶν μεταποιεῖν εἰς τὸ χαριέστερον, βαρὺς μᾶλλον αὐτοῖς ἀναφαίνεται καὶ ταῖς οὐσίαις αὐτῶν, πολλοῖς ἱδρῶσι καὶ πόνοις ἐπικτηθείσαις, ἐπιβουλεύει φιλοκερδῶς καί που καί τινας τούτων ὑπερορίους ποιεῖ, μὴ τὰ ἐν ποσὶ καθορῶν καὶ τὸ παράδειγμα δεδιὼς ὡς καὶ εἰς αὐτόν, μᾶλλον δὲ τοὺς ὑπ' αὐτόν, ‖ ἀναφερόμενον ἄντικρυς. Τοῦτο διοπτικῶς ἐπιγνοὺς σπουδὴν ἐποιήσατο τὴν νόσον ταύτην ὡς εἰς δεινὴν ἐλαύνουσαν χαλεπότητα στῆσαι καὶ νόμον ἀντιστῆσαι ταύτῃ, τοῖς οὑτωσὶ πάσχουσι βοηθὸν καὶ συλλήπτορα καὶ τοῖς βασιλικοῖς ὑπηρέταις καὶ αὐτοῖς βασιλεῦσιν εἰσάγοντα τὴν χάριν δικαίαν καὶ ἔννομον καὶ φροντίδος τοιαύτης αὐτοὺς ἀπαλλάττουσαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ θεραπείαν περιποιοῦσαν ἀπόρθητον τῷ θάρρει τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς τοῦ βασιλέως θεραπευτὰς καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ πάσης δεισιδαιμονίας ἀθιγεῖς καὶ κακοποιίας. Ὅθεν πανταχόθεν | τῷ πάθει τούτῳ θεραπείαν θηρώμενος νεαρὰν νομο- C 238v θεσίαν ἐκτίθησι, πρόρριζον ἐκτέμνουσαν τὸ κακοθελὲς τοῦτο καὶ παρανομώτατον ἐπιχείρημα, φάμενος ὅτι πάντων ἀτοπώτατόν ἐστιν ἵν' οἱ μὲν δουλεύοντες ἰδιῶται, ἀγροίκοις δηλονότι καὶ πολίταις καὶ ἄρχουσι, μετὰ τελευτὴν αὐτῶν λεγάτοις τιμῶνται καὶ

---

11 ὡς ἀγαθοὺς δούλους καὶ πιστοὺς: cf. Mat. 25,23: δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ

---

11 εὖ ποιεῖν scripsi: εὖποιεῖν C εὐποιεῖν tacite Bekker

φιδικομίσσοις καὶ πρεσβείοις, ἔνιοι δὲ καὶ κληρονομίαις, καὶ μετὰ τῆς τούτων προσθήκης ἔχωσι καὶ τὰς ἰδίας κτήσεις ἀνωτέρας παντὸς ζητήματος καὶ προβλήματος, οἱ δὲ τῶν βασιλέων θεραπευταί, οἷς μείζων ὁ κάματος καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν δέος διηνεκῶς περιγίνεται, πρὸς τῷ ⟨μὴ⟩ καὶ τοιαύτης ἐπιτυγχάνειν ἐπιτελευτίου φιλοτιμίας καὶ τῶν οἰκείων ἀποστερῶνται παρὰ τῶν μετέπειτα βασιλέων καὶ τῶν τούτοις περιτρυχόντων ὑπηρετῶν καὶ ὡς κακοῦργοι καὶ προσάντεις οἱ καλῶς διακονήσαντες ἀπελαύνωνται οἰκιῶν ‖ τε καὶ πόλεων. Διὰ ταῦτά τοι καὶ νόμον περὶ αὐτῶν ἀνεγράψατο τὴν τοιαύτην πλεονεξίαν καὶ δεινοπραξίαν διακωλύοντα, ὡς εἰς πάντας τοὺς βασιλικοὺς ἀνθρώπους ὑφέρπουσαν καὶ τοῖς βασιλεῦσι τὴν δουλείαν ἀποστεροῦσαν τῶν πλείστων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν φόβῳ τῆς πικρᾶς καὶ βιαστικῆς ἐπιθέσεως ταύτης. Καὶ μηδενὸς τούτων ὁ θειότατος οὗτος βασιλεὺς ἐδογμάτισε καὶ ἐθέσπισεν εἴτε οὐσίας ἀφαίρεσιν εἴτ' ἐναλλαγὴν καταστάσεως εἴτ' ἄλλην τινὰ βλάβης καὶ κακώσεως περιπέτειαν, εἰ μὴ ἐκ δοκιμασίας καὶ διαγνώσεως καὶ νόμοις ἡρμοσμένην τε καὶ συνᾴδουσαν ἀπόφασιν ἀπενέγκοιτο. Οὐκοῦν καὶ πάντες εὐχαρίστως τὸ τοῦ δόγματος ἐννομώτατον καὶ δικαιότατον, οἱ τῆς πολιτείας καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου βουλῆς, δεξάμενοι καὶ ἀποδεξάμενοι, εἰς ἐπήκοον γὰρ ἀνεγνώσθη πάντων, πολλαῖς εὐφημίαις καὶ κρότοις τὸν εὑρετὴν τῶν καλλίστων καὶ ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων ἐτίμησάν τε καὶ ὕμνησαν ὡς καὶ κοινὸν εὐεργέτην ὄντα τοῖς κοινοῖς παραγγέλμασι καὶ θεσπίσμασι καὶ ἰδίᾳ πάντας κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπευφραίνοντα καὶ τὰ οἰκεῖα χαριζόμενον δίκαια· πολλοὺς γάρ, μᾶλλον δὲ ἅπαντας, ταῖς προαφῃρημέναις τούτων οὐσίαις ἀποκατέστησε καὶ κάθοδον αὐτῶν ἐξ ὑπερορίων ἐψηφίσατο καὶ κειμένους ἤδη καὶ τεθυμένους ἐζώωσε καὶ πνοὴν ἐνέπνευσεν, ἧς τὸ πρόσθεν ἐστέρηντο.

---

5 ⟨μὴ⟩ addidi τοιαύτης scripsit Bekker: τοιαύτας C ἐπιτυγχάνειν scripsi: ἐπὶ τυγχάνειν C ἀποτυγχάνειν scripsit Martin om. Bekker **7** περιτρυχόντων C: παρατρυχόντων scripsit Bekker **14** μηδενὸς prop. Bekker: μηδένα C **16** ἄλλην τινὰ βλάβης C: ἄλλης τινα βλάβης tacite Bekker

Καὶ τί χρὴ τὰ πολλὰ λέγειν; Εἰ πάσας κατὰ μέρος τὰς τούτου μεγαλουργίας ἀναγράπτους ποιεῖν ἐπιβάλλοιμι, ὅμοιος ‖ ἔσομαι τοῖς τὸ Ἀτλαντικὸν βουλομένοις ἀπαρύσασθαι πέλαγος. Ὁ γὰρ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ τυράννους καταβληθέντας καὶ ὑποταγέντας αὐτῷ οὐ μόνον συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας ἠξίωσεν, ἀλλὰ καὶ μεγίσταις εὐεργεσίαις ἐψυχαγώγησεν, ὥσπερ δὴ τὸν Βρυέννιον καὶ τοὺς τούτῳ ὁμόφρονας, λαμπροῖς ἀξιώμασι τελεσιουργήσας καὶ τὰς ἰδίας οὐσίας ἐάσας αὐτοῖς ἀνεπιχειρήτους καὶ προσθήκας διὰ βασιλικῶν δωρεῶν ἀφθόνους αὐτοῖς περιποιησάμενος καὶ πάντων ἐπιλαθέσθαι παρασκευάσας τῶν λυπηρῶν, | ὅπερ C 239[r]
οὐδεὶς τῶν πώποτε βασιλέων ποιήσας εὑρίσκετο, καὶ πολεμίους προσφυγόντας εὐμενῶς προσεδέξατο καὶ χώραν αὐτοῖς δημοσίαν ἀπένειμε καὶ φιλοτίμου διατριβῆς μεταδέδωκεν.

Εὐσεβέστατος δὲ ὢν τὰ πρὸς Θεὸν ἐς τὰ μάλιστα βασιλικαῖς πανηγύρεσί τε καὶ χάρισι καὶ φωτοχυσίαις, τάς τε δι' ἔτους δεσποτικὰς ἑορτὰς ἐς τὸ ἀκριβὲς κατελάμπρυνε καὶ τὰς τῶν μαρτύρων μνήμας καὶ τῶν ἄλλως εὐαρεστησάντων Θεῷ τελεταῖς πανδήμοις καὶ παννύχοις χοροστασίαις ἐν δαψιλεῖ τῷ φωτὶ περιφανῶς κατεσέμνυνε. Καὶ τοσοῦτον ἐξήρτητο καὶ περιεγάννυτο ταῖς θείαις ταύταις λαμπρότησιν, ὅτιπερ ὀρθριώτερος περὶ πρώτας ἀλεκτρυόνων ᾠδὰς τοῖς ὑμνοπόλοις ἐπιφαινόμενος καὶ τοῖς συνεκκλησιάζουσι βουλευταῖς καὶ συγκλητικοῖς οὐδὲ τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἑαυτὸν ἐπεδίδου, ἀλλ' ὄρθιος ἱστάμενος ἄχρι τέλους τῆς ὑμνῳδίας, ἥτις καὶ μέχρι τρίτης ὥρας τῆς ἡμέρας τῷ περικαλλεῖ τῶν ὕμνων καὶ ἰσαγγέλῳ ‖ προέκοπτε, Θεῷ μὲν τὰς εὐχὰς ἐπετέλει καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀνεπτέρου τὸν νοῦν, τοῖς δ' ὑπηκόοις τὰς εὐεργεσίας καὶ δωρεὰς καὶ τιμὰς ποταμηδὸν προσεπέχεεν. Εἶτα καὶ τῆς μεσημβρινῆς μυσταγωγίας εἴτ' οὖν λειτουργίας ἀρχομένης παραχρῆμα τοῦ τὴν ἑωθινὴν τελεσθῆναι δοξολογίαν,

---

2/3 ὅμοιος ἔσομαι... πέλαγος: cf. Greg. Naz., Or. XVIII, PG 35, 1009[B]: τίνος δὲ γυναικὸς λέγω καὶ οἵας ᾗ μηδὲ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν μεγίστων, ἤρκεσεν ἂν ἀπαντλούμενον

---

6 τὸν tacite Bekker: τὸ C **15** δι' ἔτους tacite Bekker: διέτους C

οὐκ ἀπείχετο τῆς εἰς Θεὸν παραστάσεως, ἕως καὶ αὕτη συνετελέσθη μέχρι παντὸς τοῖς ἱερατεύουσιν εὐλαβῶς. Καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὸ τῆς τοιαύτης θεοσεβείας τούτῳ ἐπράττετο, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πανδήμοις ἑορταῖς τε καὶ προελεύσεσιν, ὅταν τῷ μεγάλῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας ἐπιφοιτῶν ἦν μετὰ δορυφορίας καὶ δόξης οὐρανοβάμονος ἢ τῷ ἀποστολικῷ καὶ μεγάλῳ ναῷ ἢ ἑτέρῳ τῶν ἔξωθεν. Τῶν γὰρ πρὸ τοῦ βασιλέων μετὰ τὴν τοῦ θείου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν ἀπαναχωρούντων ἐκεῖθεν σπουδαίως ἐπὶ ἀνακτήσει τοῦ κόπου καὶ ἀποθέσει τῆς ἐκ τῶν λίθων καὶ μαργάρων βαρυτάτης σκευῆς καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν ἀπλέτων θορύβων, αὐτὸς οὐδὲν τοιοῦτόν ποτε διεπράξατο, οὐδὲ τῆς θείας μυσταγωγίας τὴν οἰκείαν ἀνάπαυσιν καὶ τρυφὴν προετίμησεν, ἀλλ' ἕως τέλους τῆς ἱερᾶς λειτουργίας εὐπαγὴς ἵστατο, Θεῷ προσανέχων ὄμματι ἀκλινεῖ καὶ τὸν ἐκείνου ἀπομιμούμενος ἔλεον, ἐν οἷς τὰ γέρα καὶ τὰς τιμὰς ἐφήπλου πᾶσι τοῖς πιστῶς προσεδρεύουσι.

Τοιοῦτος γὰρ ἦν, εὐσεβέστατος καὶ πιστότατος αὐτοκράτωρ καὶ τῷ ὄντι φιλόχριστος, πραότατός τε, εἴπερ τις || ἄλλος, καὶ λόγου καιρὸν καὶ σιωπῆς ἐπιστάμενος. Καὶ τοσοῦτον ὅτι καὶ δικάζων καὶ διάγνωσιν ἐπιφέρων καὶ τῶν ἀντικρινομένων φωνὰς ἀτάκτους ἀφιέντων πολλάκις πρὸς ἀλλήλους καὶ πληκτικάς, αὐτὴν ἐκείνην ἐτήρει τὴν τῶν λόγων ἠχὴν ἐμμελῆ τε καὶ ἔμμουσον καὶ ὀργῆς ἴχνος ἢ βοῆς μείζονος ἐν αὐτῷ οὐκ ἐπολιτεύετο· ὕβρεις δὲ οὐ μόνον τισὶν οὐκ ἐπέτριβεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑβριστὰς ἐμίσει. Ἦν γὰρ ἐπιτιμῆσαι μὲν πρᾶος, ἐπαινέσαι δὲ παιδευτικός.

Εἰ δὲ καὶ οἱ διὰ πολλῶν τῶν ἐνιαυτῶν τούτῳ ἐξυπηρετησάμενοι πρὸς τὸ ἦθος αὐτοῦ καὶ τὴν καλοκαγαθίαν με|τερρύθμισαν C 239v τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ πεπαιδευμένοι κατὰ τοσοῦτον γεγόνασι, χάρις πάντων τῷ βασιλεῖ τῷ οὕτως αὐτοὺς καταρτίσαντι. Καὶ γὰρ οἱ τούτου οἰκειότατοι καὶ ἐγγύτατοι, ὅσοι μὲν γνώσει καὶ λόγῳ τῶν ἄλλων διέφερον, ἀτυφίαν ἐπεδείκνυντο καὶ δημοτικὴν πρὸς πάντας ἀναστροφὴν καὶ ἀλαζονείας ὑπῆρχον ἀνώτεροι, τῇ γνώμῃ μὴ ἐπαιρόμενοι· ὅσοις δὲ πρὸς τὸ

7 βασιλέων scripsit Bekker: βασιλέως C **28** αὐτῶν C: αὑτῶν tacite Bekker **33** γνώμῃ C: γνώσει scripsit Martin

στρατιωτικώτερον ἡ διαγωγὴ ἐπεπαίδευτο, ῥωμαλεώτατοι μὲν κατὰ χεῖρας ἐτύγχανον, τὸ δὲ ἦθος οὐ κατὰ στρατιώτας εἶχον σκληρὸν καὶ ἀτίθασσον, ἀλλ' ἥμερον καὶ εὐπρόσιτον. Κοινῶς δὲ πάντες ταῖς εὐεργεσίαις τῶν ἀνθρώπων ἐπευφραινόμενοι οὐδέποτε τὸν βασιλέα τῶν εὐεργεσιῶν ἀπέχεσθαι συνεβούλευσαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὶ μεσιτείαις χρησταῖς καὶ ἐπαίνοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπαγωγοῖς πρὸς μείζονας || εὐποιίας τὸν βασιλέα κατεδυσώπουν ἰέναι καὶ χρηστότερον γίνεσθαι καὶ τοῖς ἐπταικόσι συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπον. Ὥστε ἀληθὴς ἡ γνώμη αὕτη ἐστὶν ἡ λέγουσα ὅτι φιλεῖ τὸ ὑποχείριον πάντως ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

Ἓν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ ἐλάττωμα συνεπίσταμαι, τὴν ἀπληστίαν, ὅτι τῆς κοσμικῆς καὶ ἐπιγείου βασιλείας ἐπιτυχὼν καὶ τῆς ἐπουρανίου καὶ ἀϊδίου βασιλείας ἀκρατῶς ἔχεταί τε καὶ περιέχεται διὰ τῶν μεγίστων αὐτοῦ ἀγαθοεργιῶν καὶ ὁλοψύχως τῶν ἐκ ταύτης ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν οὐκ ἀφίσταται.

Ἔγωγε οὖν αὐτόπτης τούτων καὶ διαγνώμων γενόμενος ἐν γνώσει πάντα καὶ ἀληθείας ἰσότητι γέγραφα, ἵνα μὴ ὡς ὁ κατορύξας τὸ τάλαντον τοῦ κυρίου αὐτοῦ πονηρὸς δοῦλος κατακριθῶ ἢ ὡς ὁ τὸν φωτεινότατον λύχνον ὑπὸ τὸν μόδιον κρύψας, ὡς ἂν ἐν ἱστορίας ὕφει τυγχάνοντα καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς ἄληστον τὴν μνήμην τῆς τοῦ μεγάλου τούτου βασιλέως ὑπεροχῆς καὶ τῶν ἀπαραμίλλων ἔργων αὐτοῦ καὶ ἀθάνατον συντηρῶσι καὶ πρὸς μίμησιν τοὺς ἀναγινώσκοντας ἕλκωσι τῶν καλλίστων καὶ ὑπερ-

10/11 ὅτι φιλεῖ τὸ ὑποχείριον... βιοῦν: cf. Xen., Cyrop. 8,8,5: ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται; Isocr., Ad Nicocl. 31: τὴν σαυτοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις καθίστη, γιγνώσκων ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσιν; Isocr., Nicocl. 37: γιγνώσκων ὅτι φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὸν βίον διάγειν, ἐν οἷς ἂν τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὁρῶσι διατρίβοντας; Nicol. Myst., ep. 32, 330/331: Ἀγνοεῖς ὅτι πέφυκε τὸ ἀρχόμενον οἷον πρὸς παράδειγμα τὸν ἄρχοντα βλέπειν **14** ἔχεταί τε καὶ περιέχεται: cf. Theod. Daphnop., ep. 27,9/10: καὶ σοῦ τῆς ἀγάπης ἔχομαί τε καὶ περιέχομαι **18-20** ἵνα μὴ ὡς... κρύψας: cf. Mat. 5,15: οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, et 25,14-29; Marc. 4,21: μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; Luc. 8,16: οὐδεὶς τὸν λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν

20 post ἂν Martin add. τὰ

φυεστάτων πραγμάτων, πρὸς τοιοῦτον ἀποσκοποῦντας παράδειγμα θεοείκελον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ὅσα δηλονότι μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας θαυμασίως ἐπράχθησαν· τὰ δ' ἐπιόντα καθεξῆς ὁ λόγος δηλώσει τρανότερον.

INDEX NOMINUM

INDEX VERBORUM AD RES BYZANTINAS SPECTANTIUM

INDEX GRAECITATIS

ναῦς: νεὼς 17,8; 210,8; νῆα 111,13; νῆαι 173,4; νεῶν 17,10; 17,11; 17,17; 191,27; ναυσὶ 236,29; ναῦς (acc. plur.) 17,1;
ξύρροια pro σύρροια: ξύρροιαν 198,24;
συμβολή: συμβολῆς 27,6 sed ξυμβολὰς 206,20;
συμμορία: συμμορίας (gen. sing.) 228,23 sed ξυμμορία 20,11;
τόλμα 102,1; τόλμαν 226,18;
υἱός: υἱῶν 130,9; 131,10 sed υἱέων 130,14; 134,5; 189,2; υἱεῖς (acc. plur.) 80,21;
χείρ: χεῖρα passim sed χέρα 143,20;
χερρόνησος: χερρόνησον 206,21.

Participium:
- participium futuri post verba movendi: 25,23 ἀποστεῖλαι συνετίσοντας; 50,17-19 προπέμπει... συνομιλήσοντα... καί... ἀποτειχίσοντα; 51,30 ἀποστέλλει διαλεξομένους; 53,27 ἐξῆλθεν... ἀντιταξόμενος; 57,20/21 παρεγένετο θύσων; 75,14/15 ἀπεστάλη... ὑπερμαχήσων; 77,26/27 ἀποστεῖλαι... ἄξοντας; 78,4 ἄγει... δίκας... δώσοντα; 96,12 προαπεστάλη παραχειμάσων; 106,25 ἐξέπεμψεν ἐνωθησομένην; 116,11-13 ἤπτετο παραβοηθήσων... καὶ ἅμα συντηρήσων; 133,6-8 εἰς τὴν τῶν Κιλίκων χώραν ἀνέζευξεν, ὁμοῦ μέν... ποιησόμενος... ὁμοῦ δέ... συλλεξόμενος; 173,12 λέξων ἔρχομαι; 203,18 πολεμήσοντες ἤλασαν; 224,12/13 ἐκπέμπει... ἐκκόψοντας; cum ὡς: 46,1/2 ὡς πευσόμενοι... καταπτάντες; 59,3/4 εἰσελθεῖν ...ὡς... ἀχθησόμενον; 89,18 ἧκε... ὡς... αἱρήσων; 134,10 προήει... ὡς... ἐπιβησόμενος; 193,19-21 παρῆλθεν... ὡς... φανησόμενος;
- participium futuri post alia verba: 11,14/15 ἔγγραφόν τι ποιεῖται... ἐπαναγνωσθησόμενον; 44,25/26 ἐλπίσιν ἐπτέρου ὡς... μὴ διαμαρτήσοντας; 83,27-84,1 χειροτονήσας... ἀντισηκώσοντα; 217,29-218,1 καταλιμπάνει... ἐσομένους.

Praepositiones: εἰς passim; ἐς pro εἰς: ἐς ἄγαν 238,23/24; ἐς τὸ ἄγαν 240,12; ἐς τὸ ἀκριβὲς 245,16; ἐς ἀνδρὸς 233,28/29 sed εἰς ἄνδρας 173,27; ἐς⟨τὸ⟩ ἄστυ 19,11; ἐς τὴν αὔριον 122,18/19 sed εἰς τὸ αὔριον 188,17; ἐς αὐτὴν 152,10; ἐς αὐτοὺς 75,25; ἐς ταὐτὸν 189,13; ἐς τὰ μάλιστα 6,6; 29,7; 52,2; 166,22/23; 245,14; ἐς ὕστερον 25,7; ὡς pro εἰς: 51,30 ὡς αὐτὸν ἀποστέλλει; 188,15 ὡς ἑαυτὴν μεταθέσθαι; 234,22 ὡς ἀκμὴν νεότητος.

Suffixa: -ης ναυάρχαις 173,17; -ης et -ιος Βασιλάκης 228,19; 230,12; Βασιλάκη 189,15; Βασιλάκιος 189,18; Βασιλακίου 120,13; Βασιλάκιον 120,6; -ῖνα Βατατζῖνα 191,23; Βατατζίνης 191,10; -ισσα ἀνακτορίσση 9,1; -ίτης Βρυεννίτας 222,27.

Syntaxis attica: e.g. 18,11/12 τὰ μακεδονικὰ συνεταράχθη στρατεύματα; 23,26 τὰ τῆς μάχης ἐγίνετο; 54,11/12 τὰ ἐπιτήδεια... ἐπέλιπε; 59,10 διάλυσιν ἐλάμβανε τὰ τῆς στάσεως; 72,21 τὰ τοῦ τρόμου κατέληξεν; 121,14 καὶ πάντα... ἐδείκνυτο; 187,5 παρελύθη καὶ κατεπολεμήθη τὰ τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς; 201,5 τὰ μέν... λελέξεται.

Verba:
- verborum formae: ἁλίσκομαι: ἑάλω 78,6; 129,15; 134,26; 224,2 sed ἧλω 148,5; ἑάλωσαν 84,14; 109,4; 224,5; ἑαλωκότων 31,22; 101,23; 107,16; ἑαλωκότας 23,7;
ἀνοίγω: ἀνεῴξαντος 35,22; ἠνεῳγμένοις 121,25; προηνέῳκται 46,23;
βούλομαι: ἠβούλοντο 230,5; ἠβουλήθη 41,4;
γινώσκω: ἔγνων 162,7 pro ἔγνωσαν; κατέγνων 162,14 pro κατέγνωσαν;
δέδοικα et δέδια: δέδοικα 28,15; δέδοικε 178,5; δέδιθι 127,9; δεδιὼς 15,13; 243,17; δεδιότες 106,23; 165,3; δεδιότων 196,3; δεδιέναι 123,30; 154,9; ἐδεδίει 22,13;
δείκνυμι et δεικνύω: δείκνυσι 233,11; ἀποδείκνυσι(ν) 18,9; 166,3; 216,11; δεικνὺς 31,16; ἐπιδείκνυσαι 4,10; ἐδείκνυτο 144,23; 193,23; 211,16; διεδείκνυτο 91,24; ἐδείκνυντο 223,24; ἐπεδείκνυντο 171,8; δεικνύουσιν 217,6; προδεικνύοντος 121,27; παραδεικνύοντες 232,28;
δίδωμι et διδόω: διδοῖ 222,24; δοὺς 153,31; διδοῦσι 28,19; διδοῦντες 153,7; προδιδόντες 154,7;
δύναμαι: ἠδύνατο 29,1; 37,21; ἠδύναντο 35,27; 221,23; ἠδυνήθην 188,27; ἠδυνήθη 63,21; 134,18; ἠδυνήθησαν 33,12; 74,23; 86,31; 87,8; 113,1; 121,18;
ἐθέλω et θέλω: ἐθέλεις 52,9; ἐθελόντων 14,15; ἐθέλουσι 46,12; ἐθέλουσαν 123,30; ἤθελε(ν) 219,17; 229,26; 234,16; ἠθέλησε 53,26; ἠθέλησαν 75,28; ἐθελήσασα 41,11; θέλοντος 97,24; θέλοντας 154,28; θελήσας 36,28; 114,21; θελήσαντος 59,11; θελήσαντες 185,25;
ἐπιζευγνύω: ἐπιζευγνύει 143,4;
ἡττῶμαι: ἡττηθεὶς 230,19; ἡττηθέντες 28,9 sed ἡσσηθέντας 63,9;
ἵστημι: ἑστὼς 120,25; ἑστῶσι 21,5; προεστῶτες 151,19; προεστῶτας 51,29; ἑστῶσα 79,3 sed καθεστηκυίας 82,13;
κατάγνυμι/καταγνύω: κατεαχθὲν 112,8;
περιζωννύω: περιζωννυούσαις 213,32;
προσαράσσω: προσαράσσειν 59,6; προσαρασσόμενον 238,25 sed προσαράττουσι 193,2;
ῥήγνυμι et ῥηγνύω: συρρήγνυσι 142,13; προσρήγνυται 125,13; προσρηγνύμενοι 119,16; ἐπιρρηγνύμενον 67,16; προσρήγνυσθαι 63,8; περιερρήγνυτο 15,22; διερρήγνυντο 131,18; ἐκρηγνύει 207,13; διαρρηγνύειν 239,14; συνερρήγνυον 179,10;
συντίθημι: συντίθεται 64,4; συντιθέμενον 215,26; συνθέμενοι 53,23 sed ξυντιθέμενος 228,10;
τάττω (ἀντιπαρατάττω, ἀντιτάττω, διατάττω, ἐπιτάττω, προστάττω, συντάττω) passim; sed ἀντιτασσόμενος καί... ἀντιπαραταττόμενος 177,6/7;
τίθημι: διετίθουν 74,13; ἀπετίθουν 156,16 sed ἐτίθεσαν 68,22; προσετίθεσαν 198,21;
ὠθῶ (-έω): ὠθοῦντο 19,16; διωθήσαντο 65,7; συνώθει 206,16; ἀπεώσατο 227,11; ἀπεώσαντο 97,4.
- verba auxiliaria cum infinitivo: εἰμί: ἦν ἰδεῖν 11,7; 81,25; 183,25; ἦν... θεαθῆναι 166,11; οὐκ ἦν... παραστῆσαι 185,14-16; λαθεῖν οὐκ ἐνῆν 60,4; οὐκ ἐξῆν... ἰέναι 95,8;

INDEX LOCORUM

a) Sacrae Scripturae

b) Aliorum operum

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ